

NÂTIKÎ DÎVÂNÎ

(KARŞILAŞTIRMALI METİN – İNCELEME)

Sait ÖZER

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

SİVAS 2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Sait ÖZER tarafından hazırlanan bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN (Danışman)

Başkan

Prof. Dr. Hüseyin AKKAYA

Üye

Doç. Dr. H. İbrahim DELİCE

Üye

Onay:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

10.07.2006

Doç. Dr. Nevzat GÜLDİKEN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Nâtıkî, şiirlerinde mutasavvıf bir şâir olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne yazık ki hayatı hakkında edebiyatın muteber kaynaklarında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Dîvânında Sadrazam Sinan Paşaya atfen yazdığı bir kasîdesi vardır. Bu kasîdenin bir beyiti tarih düşürmedir. Tarih beyiti hesaplandığında Ml.1595'e, yani Sultan III. Mehmed'in tahta çıktığı ve Sinan Paşanın da sadrazam olduğu tarihe tekabül etmektedir. Bu bilgiden hareketle şimdilik, Nâtıkî'nin XVI. yüzyıl şâirlerinden olduğunu söylemek mümkündür. Elimizde Türkiye'deki kütüphanelerde ulaşabildiğimiz kadarıyla üç nüshası olan bir dîvânı mevcuttur.

Nâtıkî, şiirlerinde tasavvufu bir araç değil amaç olarak kullanmıştır. Pek çok şiiri tasavvuf içeriklidir. Bunun yanı sıra söyleyiş güzelliğinin ileri seviyede olduğu manzûmeleri de vardır.

Hazırladığımız tezde önce Nâtıkî'nin elde ettiğimiz bilgiler ışığında hayatı ve edebî kişiliği incelenmiştir.

Değerlendirme bölümünde yaptığımız çalışma gözden geçirilmiş, gerekli tespitlere yer verilmiştir.

Bibliyografya bölümünde dolaylı veya doğrudan faydalandığımız kaynaklar yer almaktadır. Metin Kurmada İzlenen Yol kısmında transkripsiyonlu metnin ortaya çıkmasında takip edilen yol anlatılmıştır.

Çalışmamızın asıl kısmını üç yazma nüshadan hareketle hazırladığımız dîvân metni oluşturmaktadır. Eserin manzûme ve beyit numaraları verilerek hazırlanan Sistematik Metin İndeksi çalışmanın son bölümüdür.

SUMMARY

Nâtîkî is a poet who deals with mysticism in his poems. Unfortunately, there is no information about his life in estimated literal sources. There is a “kaside” in his dîvân which is referred to Sadrazam Sinan Paşa one two lines of this “kaside” is about Sadrazam Sinan Paşa’s ascending to the throne. When the time of two lines is accounted, it is corresponded to A.C. 1595, that is the time of Sultan III. Mehmed’s ascending to the throne and Sinan Paşa’s being Sadrazam. Knowing this information, it is possible to say that Nâtîkî is a poet of 16s. We have got a dîvân of him which has three copies that we can obtain in Turkish libraries.

Nâtîkî uses the mysticism for an aim not for a tool. Most of his poems contain mysticism. Besides, he has got poems which are very excellent in speech.

Firstly, in the light of the information that we have, the life and the literal personality of Nâtîkî has been evaluated. Following dîvân of Nâtîkî was examined in the aspect of shape and content. The content examination was dealt in four parts, and it was examined and evaluated as detailed as we can.

In the evaluation part, text was reviewed and necessary investigations were made. In the bibliography part, the sources that we have used directly or indirectly were founded. In the part of text establishment way, it was explained how to form transcriptionist text.

The text of dîvân which has been prepared by using 3 hand-writing copies, and finally, Systematic Text Index of poem and two-lined poems, which were given numbers, were prepared.

KISALTMALAR

A: “Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Yz. 963” numaralı yazma nüsha.

B: “Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Yz. 825” numaralı yazma nüsha.

C: “Süleymaniye Kütüphanesi Mustafa Asım Bölümü Yz. 727/1” numaralı yazma nüsha.

Bkz. (bkz.): Bakınız.

C.: Cilt.

EİKS: Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler

G.: Gazel.

H.: Hicrî.

K.: Kasîde.

Kt.: Kıt’a.

M.: Müseddes.

Mh.. Muhammes.

Ml.: Mîlâdî.

Mr.: Murabba.

Mz.: Müstezâd.

Öl.: Ölüm tarihi.

R.: Rubâ’î.

S.: Sayı.

s.: Sayfa.

T.: Tarih.

Tb.: Terkîb-i Bend.

Tc.: Tercî-i Bend.

Th.: Tahmis.

v.: varak

vb.: Ve benzeri.

vs.: Ve saire.

Yz.: Yazma.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	I
Summary.....	II
Kısaltmalar.....	III
İçindekiler.....	IV
Ön Söz.....	XIX
I. NÂTIKÎ'NİN HAYATI.....	1
II. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	2
1. Nâtıkî ve Tasavvuf.....	3
2. Nâtıkî ve Şiir.....	7
3. Nâtıkî ve Hikmet.....	11
III. DÎVÂN'DAKİ NAZİM ŞEKİLLERİ.....	14
1. Kasîdeler.....	14
2. Murabba'lar.....	15
3. Muhammesler.....	16
4. Tahmîs.....	17
5. Müseddes.....	18
6. Terkîb-i Bend.....	18
7. Tercî-i Bendler.....	19
8. Gazeller.....	20
9. Müstezâd.....	29
10. Kıt'alar.....	30
11. Rubâ'iler.....	31
IV. NAZİM ŞEKİLLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	32
V. NÜSHA TAVSİFLERİ.....	34
VI. ARAPÇA MANZÛMELER.....	36
VII. EDEBÎ SANATLAR.....	37
VIII. MUHTEVÂ İNCELEMESİ.....	43
I. BÖLÜM.....	43
Din-Tasavvuf.....	43

A. DİN.....	43
I. Allah.....	43
II. Melek.....	44
1. Cebrâ'il (Rûhü'l-Kuds, Cibrîl, Cebre'il-i Emîn, Rûhü'l-Emîn).....	44
2. Hârut.....	45
III. Kitaplar.....	45
IV. Âyetler ve Hadisler.....	46
1- Âyetler.....	46
2- Hadisler.....	47
V- Peygamberler.....	48
1- Âdem.....	48
2- Nuh.....	48
3- İbrahim.....	48
4- İsmail.....	48
5- Davûd.....	49
6- Süleyman.....	49
7- İdris.....	49
8- Lût.....	49
9- Lokman.....	50
10- Yakub.....	50
11-Yûsuf.....	50
12-Şuayb.....	51
13-Mûsâ (Kelîm)	51
14-Hızır.....	52
15-Eyyûb.....	52
16-İsâ (Mesih)	53
17-Circis.....	53
18-Muhammed (SAV)	54
VI. Âl-i Mustafa Âl-i Abâ.....	54
VII.Sahabeler.....	56

VIII. On İki İmam.....	56
IX. Kazâ ve Kader.....	57
X. Âhiret ve Âhiret ile İlgili Kavramlar.....	57
1. a. Âhiret.....	57
b. Mahşer (Kıyâmet, Haşr)	58
c. Âhir zaman.....	58
ç. Deccal.....	59
2. Cennet.....	59
3. Cehennem (Dûzâh)	60
4. A'raf.....	60
5. Diğer İtikadî Kavramlar.....	61
a. Mi'rac.....	61
b. Ölüm, Ecel.....	61
c. Ruh.....	62
ç. Peri.....	62
d. Cin.....	63
e. Şeytan (İblis)	63
XI. Çeşitli Dinler ile İlgili Kavramlar.....	63
1. İman, Şariat.....	63
a. Namaz.....	64
aa. Mescit.....	64
bb. Mihrab.....	64
cc. Dua.....	65
çç. Tesbih.....	65
b. Hac.....	65
aa. Hac, Tavâf.....	65
c. Kâbe ve İlgili Kavramlar.....	66
aa. Kâbe (Beytü'l-Haram)	66
bb. Çâh-ı Zemzem.....	66
ç. Kurban.....	67

d. Günah, Tevbe, Haram.....	67
2. Kâfir.....	67
a. Deyr (Kilise)	68
b. Büt, Sanem.....	68
c. Çan, Zünnâr.....	69
B. TASAVVUF.....	69
1. Hak Âşığı.....	70
2. Tarikat ve Tarikat ile İlgili Kavramlar.....	71
a. Mevlevî ve Semâ.....	71
b. Alevî.....	71
c. Haricî.....	71
ç. Râfızî.....	72
d. Abdal.....	72
e. Pîr, Pîr-i mugân, Mürşid, Mürid.....	72
f. Dergâh, Hânîkâh, Tekye, Zaviye.....	73
3. Tecellî.....	74
4. Cezbe.....	74
5. Tecrid, Halvet.....	75
6. Sabır.....	75
7. Ferâgat.....	76
8. İhlâs.....	76
9. Fakr.....	76
10. Keşf ü Kerâmet.....	76
11. Velâyet.....	76
12. Hayret.....	77
13. Melâmet.....	77
14. Gayb.....	77
15. Ezel.....	78
16. Bezm-i Elest.....	78
17. Cevher, Araz.....	78

18. İstiğnâ.....	79
19. Belâ.....	79
20. Can gözü.....	79
21. Vahdet, Kesret.....	80
22. Fenâ, Bekâ.....	80
23. Hakikat.....	80
24. Bâtın, Zâhir.....	81
25. Mâsivâ.....	81
26. Nefs.....	81
27. Riyâ.....	82
28. Terk.....	82
29. Vird, Zikir.....	83
30. Dünyâ.....	83
31. Rind, Zâhid, Sofi, Vâiz.....	84
32. Bazı Mutasavvıflar.....	85
a. Edhem.....	85
b. Mansûr.....	85
c. Bâyezid, Bişr.....	85
ç. Şiblî ve Şakîk.....	86
II. BÖLÜM.....	87
CEMİYET.....	87
I. ŞAHISLAR.....	87
A. Tarihi Şahsiyetler.....	87
1. Hükümdarlar, Şehzâdeler, Devlet Adamları.....	87
2. Osmanlı Sahası Dışındaki Devlet Adamları.....	87
3. Şâirler.....	88
a. Selman.....	88
b. Hassan.....	88
c. Attar.....	88
ç. Kirmânî.....	88

d. Muhteşem.....	88
e. Fuzûlî.....	89
4. Sanatkârlar.....	89
a. Mânî.....	89
5. Eserler.....	89
6. Harfler.....	89
B. Târihî ve Efsanevî Şahsiyetler.....	90
a. İskender.....	90
b. Dârâ.....	90
c. Cemşid (Cem)	90
ç. Rüstem.....	91
d. Sührâb.....	91
e. Giv.....	91
f. Nûşirevân.....	91
g. Feridûn.....	92
ğ. Keykâvûs.....	92
h. Firavn.....	92
ı. Karûn.....	92
i. Hâmân.....	93
j. Nemrûd.....	93
C. Masal Kahramanları, Onlarla İlgili Unsur ve Kavramlar.....	93
1. Leylâ, Mecnûn (Kays)	93
2. Ferhad, Şîrîn.....	94
a. Hüsrev.....	94
b. Bîsütûn.....	94
4. Vâmık, Azrâ.....	95
5. Âb-ı Hayât, Zulümât.....	95
Ç. Diğer Şahıslar.....	95
a. İmrân.....	95
b. Eflâtun.....	96

c. Aristo.....	96
ç. Hâtem-i Tay.....	96
d. Harûn.....	96
e. Meryem.....	96
II. KAVİMLER.....	97
1. Türk, Tatar.....	97
2. Âd.....	97
III. ÜLKELER ve ŞEHİRLER.....	97
1. Rûm, Bağdad.....	97
2. Irak, Hicaz, Kerbelâ, Bulgar, Mısır, Şam, Deşt, Vadî-i Eymen.....	98
3. Musul.....	98
4. Çin, Hıtâ.....	99
6. Ümmü'l-Kurâ (Mekke)	99
7. Isfahan, Horasan.....	99
8. Yemen.....	99
IV. NEHİRLER, DAĞLAR, DENİZLER.....	100
1. Nehirler.....	100
2. Dağlar, Denizler.....	100
V. İÇTİMAÎ HAYAT.....	101
1. Padişah ve Çevresi.....	101
2. Rezm.....	101
a. Kan.....	101
b. Savaş Aleti ve Eşyâsı.....	102
aa. Ok (Tîğ, Hadeng, Nâvek)	102
bb. Kemend.....	102
cc. Kılıç (Sihâm, Hançer)	102
3. Av (Şıkar, Sayd)	103
4. Bezm.....	104
5. Musikî.....	104
6. Süslenme.....	105

a. Kıymetli Madenler ve Taşlar.....	105
aa. İnci (Lü'lü, Dürr)	105
bb. La'l.....	105
cc. Yakût.....	105
çç. Sade (Akîk)	105
dd. Zer.....	106
b. Güzel Kokular.....	107
c. Diğer Süs Unsurları.....	107
7. Giyim, Kuşam.....	108
8. Sofra ve Yiyecekler.....	109
9. Tabâbet.....	110
10. Alış-Veriş.....	110
11. Yazı ile İlgili Hususlar.....	111
12. Sihir, Efsun, Tılsım.....	111
13. Oyunlar.....	112
a. Satranç, Tavla.....	112
b. Gûy u Çevgân.....	112
14. Remil ve Remmâl.....	113
15. Bazı Tipler ve Meslek Erbâbı.....	113
a. Sâkî.....	113
b. Mest.....	113
c. Cellâd.....	114
ç. Dalgıç (Gavvâs)	114
d. Seyyâf, Kavvâs.....	114
e. Ayyâr.....	114
16. Telâkki ve İnanışlar.....	115
17. Diğer Eşyâ.....	115
III. BÖLÜM.....	116
İNSAN.....	116
I. GÜZELLİK (Hüsn, Melâhat, Cemâl)	116

1. Umûmî Olarak Güzellik.....	116
2. Güzellik ile İlgili Benzetmeler.....	117
a. Güneş (Âfitâb)	117
b. Gülşen, Sebze-zâr, Gül.....	118
c. Yûsuf, Ülke.....	118
II. SEVGİLİ.....	118
III. SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI.....	118
a. Saç (Zülf)	118
b. Alın (Cebîn)	119
c. Kaş (Ebrû)	120
ç. Göz (Çeşm)	120
d. Gamze.....	121
e. Kirpik (Müje, Müjgân)	122
f. Yüz ve Yanak (Ruh, Ruhsâr, Ârız)	122
g. Ben (Hâl)	123
h. Hatt.	124
ı. Ağız (Dehân)	124
i. Çene (Zenah, Zenahdân, Zekân)	125
j. Gabgab.....	126
k. Boy (Kad, Kâmet)	126
l. Diş (Dendân)	127
m. Kulak (Gûş, Binâgûş)	128
n. Sîne, Gerdan.....	128
o. Bel (Miyân)	129
ö. Cisim, Ten, Beden.....	129
p. Leb (Dudak)	129
IV. Sevgili ile İlgili Diğer Unsurlar.....	130
a. Bûse.....	129
b. Söz.....	130
c. Kûy-ı Yâr.....	131

ç. Eşik, Kapı (Der, Âsitân)	131
d. Sevgilinin Ayağı Toprağı.....	132
e. Naz (Şîve, Kirişme)	132
f. Yürüyüş.....	133
V. SEVEN (ÂŞIK)	133
a. Âşık.....	133
b. Gönül.....	134
VI. ÂŞIĞA AİT VÜCUT AKSAMI ve İLGİLİ UNSURLAR.....	135
a. Vücut (Ten)	135
b. Can.....	136
c. Yüz, Yanak (Çihre)	136
ç. Göz (Dîde)	137
d. Gözbebeği.....	137
e. Gözyaşı (Eşk)	137
f. Boy (Kad)	138
g. Sîne.....	138
ğ. Ciğer.....	139
h. Dil (Zebân)	139
VII. MADDÎ ve MANEVÎ HALLER.....	139
a. Âh, Feryâd, Figân, Nâle.....	139
b. Yara.....	141
c. Gam, Gussa, Dert, Belâ, Elem.....	141
ç. Cevr, Cefâ.....	142
d. Ayrılık (Hicrân)	142
e. Kan (Hûn, Dem)	143
f. Aşk.....	144
VIII. RAKİB (Ağyâr)	144
IV. BÖLÜM.....	146
TABİAT.....	146
I. KOZMİK ÂLEM.....	146

B. Yıldızlar.....	147
C. Bazı Yıldızlar ve Yıldız Kümeleri.....	148
1. Pervin (Süreyyâ)	148
2. Sühâ.....	148
3. Süheyl.....	149
4. Samanyolu (Kehkeşân)	149
Ç. Burçlar.....	149
1. Esed.....	149
2. Kavs.....	149
D. Seyyâreler.....	150
1. Zuhâl (Keyvân)	150
2. Müşteri.....	151
3. Merih (Behrâm)	151
4. Güneş (Mihr, Şems, Hurşid)	152
5. Zühre (Nâhid)	152
6. Utarid (Debîr-i Felek)	153
7. Ay.....	153
8. Hilâl (Mâh-ı Nev)	154
9. Dolunay (Bedr-i Münîr, Bedr)	154
E. Işık (Şu'a, Ziyâ)	155
F. Karanlık (Zulmet)	155
G. Gölge (Sâye, Zıll)	155
H. Diğer Kozmik Unsurlar.....	155
1. Hâle, Mehtab, Kavs-ı Kuzah.....	155
2. Şihâb, Berk, Evc.....	156
II. ZAMAN ve ZAMAN ile İLGİLİ KAVRAMLAR.....	157
A. Zaman (Devr, Eyyâm, Dehr)	157
B. Yıl (Sâl)	157
C. Mevsimler.....	157
1. Bahar (Mevsim-i gül, Fasl-ı gül)	157

2. Hazân.....	158
3. Kış.....	158
4. Yaz.....	158
Ç. Aylar.....	159
D. Gün (Rûz)	159
E. Akşam, Gece (Mesâ, Şeb, Leyl)	159
III. DÖRT UNSUR (Anâsır-ı Erba'a)	160
A. SU (Âb, Mâ)	161
1. Deniz (Deryâ, Ummân, Kulzüm)	161
2. Dalga (Mevc, Lücce)	161
3. Akarsu (Cûy)	162
4. Bulut (Gamâme, Ebr, Sehâb)	162
5. Yağmur (Bârân)	163
6. Çiğ (Şebnem, Jâle)	163
7. Kar (Berf)	163
B. TOPRAK (Turâb, Hâk)	163
C. ATEŞ (Nâr)	164
Ç. HAVA.....	164
1. Rüzgar (Bâd, Yel)	164
2. Bazı Rüzgar Çeşitleri.....	165
a. Sabâ.....	165
b. Nesîm.....	165
c. Hazân Yeli (Bâd-ı Hazân)	165
ç. Kasırga (Sarsar)	166
IV. HAYVANLAR.....	166
A. KUŞLAR.....	166
1. Kuş Çeşitleri.....	166
a. Bülbül (Andelîb)	166
b. Hüdhd.	166
c. Zâğ.....	167

ç. Baykuş (Bûm)	167
d. Keklik (Kebk)	167
e. Tavûs.....	168
f. Ankâ.....	168
g. Hümâ.....	168
ğ. Çaylak (Zegân)	168
h. Kumru.....	168
ı. Kaknûs.....	169
i. Ördek.....	169
j. Toy.....	169
k. Tûtî.....	169
l. Dürrâc.....	169
m. Şahin (Şahbaz)	170
n. Akbaba (Kerkes)	170
o. Üveyik (Fahte)	170
B. DÖRT AYAKLI HAYVANLAR.....	170
a. Arslan (Şîr)	170
b. Kaplan (Peleng)	171
c. At (Düldül, Semend)..	171
ç. Tilki (Rûbâh)	171
d. Âhû (Gazâl)	171
e. Domuz (Hûk)	172
f. Köpek (Seg, Kıtımir)	172
g. Koyun (Kebş)	172
ğ. Fâre (Mûş)	172
h. Kurt (Gürg)	173
C. SÜRÜNGENLER, BALIK ve BÖCEKLER.....	173
a. Ejderhâ, Yılan (Mâr)	173
b. Karınca (Mûr).....	173
c. Sinek (Meges), Pervâne.....	174

ç. Akreb.....	174
d. Örümcek (Ankebûd)	174
e. Timsah.....	174
f. Balık (Mâhî, Semeg)	174
V. BAĞ, ÇEMEN, ÇİÇEKLER ve İLGİLİ UNSURLAR.....	175
A. BAĞ.....	175
B. BOSTAN.....	175
C. ÇEMEN.....	176
Ç. SEBZE-ZÂR.....	176
D. GÜL-ZÂR, GÜLŞEN, GÜLİSTÂN.....	176
E. LÂLE-ZÂR.....	177
VI. BİTKİLER.....	177
A. AĞAÇLAR.....	177
1. Ağaç.....	177
2. Ağaç Çeşitleri.....	177
a. Servi.....	177
b. Tûbâ.....	178
c. Ar'ar.....	178
ç. Çenâr.....	178
d. Sanavber.....	178
B. ÇİÇEKLER.....	179
1. Çiçek.....	179
2. Çiçek Çeşitleri.....	179
a. Gül.....	179
b. Lâle.....	179
c. Nergis.....	180
ç. Sünbül.....	180
d. Reyhân.....	180
e. Sûsen.....	180
f. Yasemen.....	181

XVIII

g. Zanbak.....	181
ğ. Ergavân.....	181
h. Benefşe.....	181
VII. MEYVE.....	181
1. Meyve.....	181
2. Meyve Çeşitleri.....	182
a. Elma (Sîb)	182
IX. DEĞERLENDİRME.....	183
X. BİBLİYOGRAFYA.....	185
XI. METİN KURMADA İZLENEN YOL.....	187
XII. DÎVÂN METNİ.....	188
XIII. SİSTEMATİK METİN İNDEKSİ (Şahıs, Mekân, Eser)	600

ÖN SÖZ

Klâsik Türk edebiyatının var olduğu yüzyıllar içerisinde binlerce şâir yetiştirdiği bir vakı'adır. Bunların önemli bir kısmı yapılan çalışmalarla edebiyat âlemine tanıtılmışsa da daha pek çoğunun kütüphanelerin arşivlerinde araştırılmayı beklediği bilinmektedir. Bu sahada çalışanların önemli bir mesâisi de henüz tanıtılmayan ve her ne kadar döneminde ikinci, üçüncü sınıf şâirler olarak değerlendirilseler de bu isimleri gün yüzüne çıkarmak, ilim âlemine ve okuyuculara tanıtmaktır. Bir kültürün var olma ve yaşatılmasının bütün kültürel değerlerinin bilinmesine bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Biz de bu istek ve düşüncelerle Nâtıkî Dîvânı'nı hazırladık. Yaptığımız araştırmalarda ne yazık ki Nâtıkî adlı bir şâire kaynaklarda rastlayamadık. Ancak şiiirlerinden çıkardığımız sonuçlar doğrultusunda Nâtıkî'nin XVI. yüzyılda yaşamış olabileceği sonucuna vardık.

Nâtıkî şiiirlerinde mutasavvıf bir şâir olarak karşımıza çıkmaktadır. Dîvânındaki manzûmelere bakıldığında Nâtıkî, tasavvufî terminolojiyi edebiyatın da kendisine sunduğu imkânlar dahilinde çok iyi kullanmıştır. Bunun yanı sıra şiiirlerinde hikmetli söyleyişleri dikkatimizi çekmektedir. Bütün bunlar çalışmamızın ilgili bölümlerinde değerlendirilmiştir.

Nâtıkî Dîvânı'nda 3500'ü aşkın beyit yer alır. 11 farklı nazım şekli ve 530 manzûme bulunmaktadır. Gazel, kıt'a ve rubâ'îlerde Arap alfabesinde yer alan harflerin (lâm-elif dışında) tamamı kullanılmıştır. Bu durum şiiirlerinde zayıf söyleyişleri beraberinde getirse de dîvânda şiiir kalitesinin yüksek olduğu manzûmelerin sayısı az değildir.

Çalışmamız boyunca pek çok güçlükle karşılaştık. Karşılaştığım her güçlükte yanı başımda önemli bir ismi buldum. Nâtıkî bir mısraında “*Lâ-cerem üstâda hıdmet eyleyen üstâd olur*” der. Bizim üstâd olma gibi bir kaygımız yok, ancak bu eserin her bir harfinde değerli mesâîlerini vererek sonuca ulaşmamızı sağlayan, bize üstâdlık eden muhterem Hocam Prof. Dr. Mehmet Arslan Bey’e ne kadar teşekkür etsem azdır, himmeti var olsun. Ayrıca hayat arkadaşıma çalışmalarım esnasında bana karşı gösterdiği engin sabrından dolayı teşekkür etmek istiyorum.

Yaptığımız çalışmanın mükemmel olduğu iddiasında değiliz. Bile bile hata yapmadık, ancak hata ve kusurlarımızın olacağı bir gerçektir. Bu hataların çalışma azmimizi tezyif etmeden, yapıcı eleştirilerle giderilmesini ümid ediyoruz.

I. NÂTİKÎ'NİN HAYATI

Şakâ-yık-ı Nûmânîye Zeyilleri, edebiyat tarihleri, ansiklopediler, tezkireler vs. edebiyatın temel kabul ettiği pek çok kaynağa müracat etmemize rağmen, Nâtıkî'nin hayatı hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Nâtıkî adında bir şâirimiz var, ancak bu Nâtıkî XVIII. yüzyılın sonu XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Ahmet Dursun Nâtıkî'dir. Bu Nâtıkî ile bizim çalışma konumuz olan Nâtıkî arasında şiirleri incelendiğinde bir bağlantının olmadığı tespit edilmiştir. (Ahmet Dursun Nâtıkî hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Abdulkadir Erkal, "Ahmet Dursun Nâtıkî ve Dîvânı Üzerine", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, S. 20, Erzurum 2002.).

Nâtıkî'nin hayatı hakkında olmasa da sanatı hakkında en doyurucu bilgileri kütüphanelerimizde üç (3) yazma nüshasına ulaştığımız dîvânı vermektedir. Bu bölümde şâirimizin hayatına dâir önemli olduğunu düşündüğümüz ve yine onun şiirlerinde rastladığımız bir tarih düşürmesinden söz edeceğiz.

Bu tarih beyiti dîvânda ikinci kasîdede yer alan 40. beyittir. Beyit şöyle:

*Bilmege sâl-i cülûsını o şâhen-şâhuñ
Düşdi târih aña nuşret ü 'azm ü iqbâl (K.2-40)*

Cülûs: Oturuş, oturma; cülûs-ı hümayûn da padişahın tahta oturması (tahta çıkması) anlamında kullanılmaktadır. Bu beyitte söylenen tarih H. 1003, Ml. 1595'e tekâbül etmektedir. Ortaya çıkan tarih Osmanlı padişahlarından Sultan III. Mehmed'in tahta çıkış tarihidir. Yine kasîdelerden biri (5. kasîde) "Sinan Paşaya Kasîde" başlığıyla dîvânda yer almaktadır. III. Mehmed döneminde sadrazamlık yapan iki Sinan Paşa vardır. Bunlardan Cağaloğlu Yusuf Sinan Paşa 27.10.1596-5.12.1596 tarihleri arasında sadrazamlık yapmıştır; diğeri Koca Sinan Paşadır. Koca Sinan Paşa değişik tarihlerde birkaç kez sadrazamlık yapmış olmasına rağmen bizim için önemli olan

7.7.1595-03.04.1596 tarihleri arasında sadrazamlık yapmış olmasıdır. Sultan III. Mehmed'in tahta çıktığı tarih olan 27.01.1595 tarihi göz önünde bulundurulursa bu tarihe en yakın tarihte sadrazam olan Koca Sinan Paşanın 5. kasîdenin muhatabı Koca Sinan Paşa olduğu kuvvetle muhtemel gözükmektedir. Ancak biz yine de yeni bilgi ve belgeler bulununcaya kadar bu isim tespitine ihtiyatlı yaklaşıyoruz.

Nâtıkî'nin 1595'li yıllarda yaşadığına dâir bir başka ipucu da 4. kasîdedir. Bu kasîde Mehmed Paşanın övgüsünde kaleme alınmıştır. Bu Mehmed Paşa da yine Sultan III. Mehmed'in sadrazamlarından Lala Mehmed Paşa olmalıdır. Lala Mehmed Paşa aynı zamanda III. Mehmed'in dadısı Hâlîme Hâtunun dâmâdıdır (Konu ile ilgili olarak bkz. Yılmaz Öztuna, Devletler ve Hânedanlar, Kültür Bakanlığı Yayınları, C. II., s 180-181, Ankara 1996).

Nâtıkî'nin hayatı ile ilgili dîvândan çıkardığımız sonuçlar doğrultusunda son cümle olarak şimdilik şunu söyleyebiliriz: Nâtıkî; Fûzûlî, Bâkî, Hayâlî, Nev'î gibi Klâsik Türk şiirinin devlerinin yaşadığı bir dönemde XVI. yüzyılda yaşamıştır. Sanıyoruz ki bu durum onun şöhretinin yayılmamasında en önemli etken olmuştur.

II. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Nâtıkî, Klâsik Türk şiiri nazım şekillerinin pek çoğuyla şiirler kaleme almıştır. Elimizde bulunan dîvânında yer alan şiirleri itibarıyla (bu şiirlerin toplam beyit sayısı 3500'den fazladır) hiç de yabana atılacak bir şâir değildir. Dîvânında araştırmacıların dikkatini çekecek yeterince malzemenin olduğunu düşünüyoruz. Biz yaptığımız inceleme ve tespitler noktasında Nâtıkî'yi bu mütevâzî çalışmamızda tanıtmaya çalışacağız. Dîvânda yaptığımız tespitlerimizi birkaç ana başlık altında toplamayı uygun gördük.

1. Nâtıkî ve Tasavvuf

Dîvânı incelendiğinde Nâtıkî, karşımıza öncelikle tasavvufu amaç edinmiş bir şâir olarak çıkmaktadır. Şiirlerine bakıldığında büyük bir çoğunluğunun tasavvufî içerikte yazıldığı görülür.

Tasavvufun şâirlerimiz için ne denli kıymetli bir malzeme olduğu mâlumdur. Nâtıkî’de bu malzemeyi tasarruf noktasında sonuna kadar kullanmıştır.

Yaptığımız muhtevâ incelemesinde teferruatlarıyla görüleceği üzere, onun dîvânında tasavvufî terminolojiye dâir oldukça zengin bir malzeme mevcuttur. Biz bunları başlıklar hâlinde zikredilen bölümde ayrıntılı olarak değerlendirdik.

Nâtıkî yukarıda da belirttiğimiz gibi tasavvufî şiirlerinin tamamında tasavvufu bir amaç olarak görmüştür. O, bu dünya ve mafîhâ hakkında düşünen ve sorgulayan bir kişidir. Bu sorgulamaya aslında muhatap olan yine kendisidir, ancak biz okurken aynı zamanda sanki karşısında biri varmış gibi bir üslûp takındığını görürüz:

*Gel ey esrâra vâkıf bil nedür âdem nedür esmâ
Bu fümâr-ı ‘anâşırda nedür bu şûret-i inşâ (G.28-1)*

Yapılan bu sorgulama önce kainâtın halk edilme sebepleri üzerinedir. Bu dünyadaki insanların pek çok bakımdan farklılıkları sorgulanır:

*Ğaraž bu halk-ı ‘âlemden nedür ey ‘âkı-ı kâmil
Bişâ-ı kâ’inât içre nedür bu esfel ü a’lâ (G.28-10)*

Aslında onun kainâta bakışının altında yatan sır bellidir. Allah’ın isim ve sıfatlarını müşâhede edebilmek. Yerin ve göğün Allah’ın isimlerinin tezâhürleri ile dolu olduğunu bilir; dört unsur toprak, hava, su ve ateş O’nun birliğine şâhiddir:

*Ey münevver senüñle arz u semâ
Şıfatuñdur mazâhir-i esmâ (G.5-1)*

*Vaḥdet-i zât-ı pāküñe şâhid
Keşret-i ḥāk ü bād ü âteş ü mâ (G.5-3)*

Nâtıkî bu noktada tecellî üzerinde yoğunlaşır. Tecellînin maddî olarak karşılandığı kavram aynadır. Tasavvufî şiirlerinin çoğunda aynaya yer vermiştir. En başta vücûd bir aynadır. Önce bu vücûd aynası müşahede edilmelidir. Bu şekilde “vech-i dîdâr”ın ortaya çıkacağı ve arada bir araç olan aynanın ortadan kalkacağı söylenir:

*Vücûduñ âyinesini müşâhede kılsañ
Arada mahv ola mirât ü vech ola peydâ (G.12-10)*

İkinci sırada gönül aynası gelir. Gönül aynasında müşahede edilen “vech-i dîdâr”; gönül ehli ve onların can gözüne sürmek için kullandıkları cilâ söz konusu edilir:

*Görürsen âyine-i dilde vech-i dil-dârı
Cilâ-yı ehl-i dili çeşm-i câna çek ammâ (G.12-2)*

“Nefsini bilen Rabbini bilir” düsturu doğrultusunda insanı tanımak, insanı bilmek önemlidir. Çünkü Rabbin bilinmesinin yolu nefsin bilinmesinden geçer. Tasavvufta nefis, Allah tarafından insana üflenene ve Rûh-ı Rahmânî, ilâhî ben manâsında kullanılmıştır (Cebecioğlu 2004:472). Burada Nâtıkî şunları söyler:

*Lübb-i ‘âlem zât-ı eşyâ cevher-i insânı gör
Lübb-i insân ey ‘azîzim ‘ârif-i Rabbâni gör (G.105-1)*

*Çünkü nefsüñden muḳarrer oldı Rabbüñ tanımañ
Geç ḥicâb-ı her ‘adedden nefsüñi gel tanı gör (G.105-2)*

Tecellî ile ilgili olarak vahdet-i vücûd anlayışından da kısaca bahsetmek istiyoruz.

Vahdet-i vücûd, her şeyin Bir'in (Allah'ın) görünüşlerinden ve tecellilerinden ibaret olduğunu idrak etmiş olan anlayıştır. Nâtıkî'nin ifadesiyle nasıl ki bir damla coşkun bir denizin habercisidir, aynı şekilde bir zerre de bir büyük bütünün işaretçisidir:

*Her zerre bir tecelli dîdâr gösterür
Her kaṭre cûş-i ḳulzüm-i zeḥḥâr gösterür (G.108-1)*

Söz bu noktaya gelince Nâtıkî zerre olma, “zübde-i âlem” olma bilincine varmış bir mutasavvıf şâir olarak şunları söyler:

*Cümle zerrât içre ḥurşîd-i cihân-ârâ bizüz
Maḫḫar-ı ism-i celîlüz zübde-i eşyâ bizüz (G.176-1)*

Nâtıkî tasavvufî şiirlerinde Klâsik Türk şiirinin mefhumlarını kullanır. Bunların başında “aşk, câm, sâkî, bâde” ve beşerî mânâda sevgilinin güzellik unsurları gelir. İçkinin sarhoşu olan âşık kendini kaybetmiştir. Fuzûlî-vârî şu şekilde seslenir:

*Mestlerüz câm nedür bilmezüz
Ḥâl ne encâm nedür bilmezüz (G.181-1)*

Aşk tariki mutasavvıfın en çetin yoludur. Bu yolda bütün benlik eritilmelidir. Dünyevî makam, mansıb, şan, şöhrat kesinlikle revaç bulmamalıdır. Nâtıkî bu bilinçtedir.

*Ne câḥa mâyilem ben ü ne ‘izzet isterim
‘Aşḳuñ ḥimâyeti şeref ü ‘izz ü câḥ bes (G.204-5)*

Aşk yolcusunun nişânesi bellidir: Kanlı gözyaşı ve sapsarı bir yüz:

*Biz ne yüzden rāz-ı ‘aşkı eylerüz ilden nihān
Şāhid-i hāl uşta eşk-i sūrh ü rŭy-ı zerdimüz (G.185-4)*

Yukarıda Klâsik Türk şiirinin tasavvufî kavramlarından “bâde”den söz edilmişti. Nâtıkî bu noktada ömür denilen naktin bâdeye verilmesi gerektiğini, zîra bu ömürde bâde meta’ının âşığa yeteceğini, kifâyet edeceğini söyler:

*Meta‘-ı bâdeye vîr naqd-ı ‘ömrüñü zirā
Metā‘-ı bâdedür ancağ saña gerekse meta‘ (G.235-4)*

Başka bir yerde de aşk meta’ından bahseder:

*Murādım ‘aşk maḥşūli dü ‘ālemde murādım yok
Metā‘-ı ‘aşkdan ğayrı benim zād u zevādım yok (G.257-1)*

Nâtıkî tasavvufî şiirlerinde sorgulamanın yanı sıra hikmet ve nasihat üslûbunu da kullanır. Verdiği ilk nasihat kendine, kendi gönlünedir:

*Şûret içre olma pâ-bend ey gönül ma‘nâyı bil
“El-veled sırrı ebî”dür sende şol esmâyı bil (G.278-1)*

Tasavvufî şiirlerinde tek arzusu “vasl-ı yâr”dır. Eğer bu yolda yâr lütfundan bir nebze âşığına bahşederse artık umurunda hiçbir şey olmaz. Çünkü emeline kavuşmuştur:

*Nâtıkî ger yâr olursa yâr luṭfundan saña
Cümle ḥalk ağyâr ise ey ‘âşık-ı şeydā ne ğam (G.310-7)*

2. Nâtıkî ve Şiir

Nâtıkî ‘nin şiirlerinde, kendi şiirlerine yönelik değerlendirmelerinin olduğu çok sayıda beyite rastlamak mümkündür.

Söz bir denizdir, Nâtıkî’nin şiirleri ise o denizde bir incidir.

*Şadefler huşk-ı leb dem-beste kılşa Nâtıkî cāyız
Sühân baħrinde nazmuñ gibi olmaz çün dürrer peydā (G.9-10)*

Başka bir beyitte yine şâir sözlerini bir inciye benzetir. Denizdeki bütün su damlacıklarının birer inci olması hâlinde bile kendi söz incilerine benzemeyeceğini söyler.

*Olmaya nazmuña mânend-i güher Nâtıkî’yā
Olsa yem kıtreleri her biri bir dürr-i hoş-āb (G.45-5)*

Onun açık ve anlaşılır sözleri muhabbet ateşindeki köz gibidir.

*Senüñ bu Nâtıkî rüşen kelāmuñ
Maħabbet âteşinden bir kıbesdür (G. 156-7)*

Nâtıkî şiirlerinde kendisini diğer şâirlerle kıyaslar:

*Hüsn-i tab‘ıyla bugün şâyestedür ey Nâtıkî
Çekse şi‘rin hāmesi eş‘ār-ı Hassân üzre haṭṭ (G.229-5)*

Ayrıca söz bir ülkeye benzetilir. Bu mânâlar ülkesinde de şâirimizin kendini mukâyese ettiği kişiler Hüsrev, Kayser ve Dârâ’dır.

*Nâtıkî mülk-i ma‘ânide bugün Hüsrev’sin
Gerçi dirler ki kelāma şu‘arādur ümerā (G.20-5)*

*Lehce-i güftâr ile tutduķ cihânı Nâtıkî
Kişver-i nazm içre şimdi Kayşer ü Dārā bizüz (G.176-7)*

Onun şiiri mânâ denizini seyretmek isteyen belâgat ehline bir gemidir.

*Seyr-i deryâ-yı ma‘ânî itmege ey Nâtıkî
Şi‘r-i mevzûnum belâgat ehline merkeb yeter (G.146-8)*

Nâtıkî şiirden anlamayan, zevksiz ve kaba kişilerin şiirlerini bilmelerini istemez, çünkü bunların şiirden lezzet almayacaklarını bilir:

*Nâtıkî şi‘rûnî bî-zevķ ne bilsün zîrâ
Şâhib-i zevķ bulur lezzet-i eş‘âre vukûf (G.250-5)*

*Dime nādâna şi‘r-i Nâtıkî’nüñ
Du‘âya istimâ‘ eyler mi her şum (G.302-5)*

Nâtıkî şiirlerinin irfan ehlinin meclislerinde yâdigâr olarak kalmasını ister:

*Nâtıkî tezyîn-i ebkâr-ı ma‘ânî eyle kim
Meclis-i erbâb-ı ‘irfân içre kalsun yâd-gâr (G.167-14)*

Yukarıda genel ifadelerle Nâtıkî’nin kendi ağzından kendi şiirinin değerini ve şiiri hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaya çalıştık. Sözü burada noktalayarak, onun şiirlerinde dikkatimizi çeken kullanımlarından müracaa şiirlerine de yer vermek istiyoruz.

Nâtıkî Dîvânı’nda 129 ve 382. gazeller müracaa türü gazellerdir. Müracaa, “dedim-dedi” tarzında sorulu-cevaplı şiirlerin düzenlenmesiyle oluşturulur. Bu şiirlerin soru ve cevaplarının dizelerde kümelenişi iki türlüdür:

- a- Bir dize soru, bir dize cevap olanlar.
- b- Soru ve cevabı aynı dizede olanlar.

Nâtıkî'nin müracaa şiirleri ikinci guruba girmektedir. Örnek olması açısından 129 ve 382. gazellerden ilk üçer mısraı aşağıya alıyoruz:

*Didim ey yâr ki zülfün beni aşmağdadur
Didi zülfümde aşılsañ yirün uçmağdadur (G.129-1)*

*Didim âzâd ide mi kıddini kıddün gibi serv
Didi yâd itme anı kim ayağı bağdadur (G.129-2)*

*Lebleründe ne dehdür bu didim güldi didi
Goncudur kim henüz açılmadı yaprağdadur (G.129-3)*

*Leb mi yâ mercân didim yok la'î-i ruḥ-efzâ didi
Diş mi yâ gevher didim yok lû'lü-i lâlâ didi (G.382-1)*

*Ḥâl mi yâ fîtn-e-i devr-i kamerdür bu didim
Dil-sitân-ı câdudur bu ḥabbetü's-sevdâ didi (G.382-2)*

*Kıdd mi yâ serv-i sehî yâ sidre yâ 'ar'ar didim
Gülşen-i ḥüsn içre bitmiş tûbî-i a'lâ didi (G.382-3)*

Nâtıkî Dîvânı'nda muamma tarzı sözyeleyişlere de rastlamak mümkündür. Sevgilinin güzellik unsurlarını Arap harflerine teşbih ederken, göz için sad, kaş için nun ve ağız için mim benzetmesini yapar. İkinci mısradaki kastedilen kelime söylenir, bu kelime “sanem”dir. Sanem put ve güzel kimse anlamında kullanılmaktadır. Şâir sevgilinin güzelliğini ortaya bu şekilde koyar.

*Çeşm ü ebrü vü dehânuñ şâd ü nûn ü mîm dâl
Sen büte ol vechden söyler şanem erbâb-ı ḥâl (G.287-1)*

Yine başka bir beyitte “kerb” ve “belâ” kelimelerini ayrı ayrı kullanır. Kerb, tasa, kaygı, gam gibi anlamlara gelmektedir; belâ ise kerb ile ortak anlamlarının yanı

sıra musibet, cezâ gibi anlamları taşır. Beyitin ikinci mısraında murad anlaşılır. Şâir Kerbelâ hâdisesinden bahsetmektedir.

*Ġarîbim teşne-leb kerb ü belâda her taraf düşmen
Zülâl-i merhamet lutf it şehîd-i Kerbelâ haqqı (G.397-4)*

Nâtikî şiirlerinde sevgilinin güzellik unsurlarına çok yer vermiştir. Özellikle şûhâne söylediği şiirlerinin hemen hemen tamamında güzellik unsurlarını (zülf, gamze, dehan, ebrû vs.) sık sık kullanır. Bu tür şiirlerinden rastgele seçtiğimiz, tamamı 120. gazele ait olan şu beyitlere bakalım:

*Bizi âşüfte iden zülf-i girih-gîridür
Şayd iden gönümüzü gamzedeki tîridür*

*Levh-i sîminde bu tahtır olan ebrûsı
Müşg-i terden iki nundur dirseñ yiridür*

*Terk olunmaz heves-i zülf ü kadd ü ebrûsı
Cânımuñ her biri bir âlet-i taşvîridür*

*Menba‘-ı cândur egerçi deheni vü zekânı
Mürdeler eyleyen ihyâ o leb-i zîridür*

*Sûre-i Nûr ü Duḡān zülfü daḡi te‘vili
Sûre-i Şems ü Ved’dūḡā şûret-i tefsîridür*

*İtme Nâḡki’nüñ ḡāk-i vücûdun ḡālîş
Bir nigâh ol gözi mestânedden iksiridür*

Birinci beyitte zülf, gamze; ikinci beyitte ebrû; üçüncü beyitte zülf, kad, ebrû; dördüncü beyitte dehen, zekan; altıncı beyitte zülf; yedinci beyitte nigâh, göz kelimeleri kullanılmıştır. Dikkat edilirse kullanılan güzellik unsurları (11 tanedir) ortalama bir beyite iki unsur tekâbül etmektedir.

3-Nâtukî ve Hikmet

Nâtukî'nin şiirlerinde dikkatimizi çeken bir başka husus da hikmetâmiz söyleyişleridir. Biz bu konuyu da ayrı bir başlık altında değerlendirmeyi uygun bulduk. Onun hikmetâmiz söyleyişleri kıt'a ve rubâ'îlerinde daha da fazladır.

Nâtukî hikmetli söyleyişlerinin hemen hemen tamamını dünya karşısında aldığı tavır neticesinde dile getirmiştir.

O insanın dünyaya gönül bağlamamasının gerektiğini, dünyanın bir çocuk oyunundan ibâret olduğunu söyler. Bu noktada insan ömrü itibarıyla hem son derece zayıf hem de son derece kıymetli bir varlıktır. Bu doğrultuda kimseye vefâsı dokunmayan dünyada vaktin kıymetinin bilinmesi gerektiği düşüncesindedir:

*Nâtukî vaktüni ğanîmet bil
Eylemez kimseye vefâ dünyâ (G.30-8)*

Dünya süslü bir geline benzer. Bin hileyle insanın aklını başından alıp, kendine mübtelâ eder.

*Zînet ü zîbine aldanma 'arûs-ı dehrüñ
Biñ firîble alub 'aqluñı bîhûde ider (G.115-5)*

Nâtukî bu dünyada cahillerden uzak durulması gerektiğini tavsiye eder. Dünyada geçirilen zaman onlarla hebâ edilmeyecek kadar kıymetlidir. Ayrıca maddî manevî mevkî, makam isteyenler şiddetle câhillerden uzak durmalı, ilme ve dolayısıyla da âlimlere kulak vermelidirler:

*Ėamu meşakkatini çek felâketin dehrüñ
Tek olmaya Nâtukî'yâ kalb-i câhile muhtâc (G.66-9)*

*Nâtukî zâyî' geçürme cehl ile evkâtüñi
Rûtbe-i 'ulyâ dilerseñ rûz u şeb 'îrfâna gûş (G.211-13)*

Bir rubâ'isinde bin dağın delinip de boyna takılmasını câhillerin arkadaşlığına yeğ tutar. Aşağıdaki mısralar bu rubâ'iden alınmıştır:

*Biñ dağı delüb de boynuma geydirse
Yegdür ki beni refîk-i nādān ide çarh (R.20)*

Câhilerin de âlimlerin de bu dünyadan beklentileri bellidir. XVI. yüzyıl şâirlerinden Âhî, Nâtukî ve Nâmık Kemâl'i söyleyişte buluşturan bu konuyla ilgili şu mısralara bakalım. Önce Nâtukî:

*Cem-i mâlıyla egerçi iftiḥâr eyler 'avām
İftiḥâr eyler kemâliyle velî kısm-ı havâş (Kt.25-1)*

*Câhilin fahri cem'i mâl iledür
Ârifin izzeti kemâl iledür Âhî*

*Ne sâl iledir ne mâl iledir
Beyim ululuk kemâl iledir Nâmık Kemâl*

Câhillerin kemâl sahiplerinin kıymetini bilmemeleri, onların değerinden bir şey kaybettirmez:

*Bilmese nādān eger şāḥib-kemālin ḳadrini
Ḳıymeti düşmez behādan ḳadri olmaz hiç kem (Kt.37-1)*

Yine onun şiiirlerinden seçtiğimiz örneklerden bazılarını aşağıya alarak bu konuyu noktalıyoruz:

*Yok sebâtı bu cihānuñ ana göz dikme şaḳın
Saña irşād yeter 'ārif iseñ cūş-ı ḥabāb (G.36-3)*

*Ḥāb-ı ḡafletde geçürme bu ḥarāb evḳāti
Toḡdı maḡrib güneşi şaldı ḳamu 'āleme tāb (G.36-4)*

*Bāḡ-ı dehr içre dilā serv gibi bağlanma
Seni āzād ideḡör gülşen-i dehr içre çü āb (G.36-5)*

*Bezm-i keşretten eger ‘arîf isen çek ayağı
Saña irşād idiyor tırma diyü cûş-ı habāb (G.36-6)*

*Cām-ı meyden cûş idüb söyler habāb
Ġāfil olma fevt olur ‘aşr-ı şebāb (G.41-1)*

*Nice bir mest olasın bāde-i ġafletden gel
Vaqt fevt olmadan āhîr özüni hüşyār it (G.54-2)*

*‘Ākıbet şanma peşimanlık olur saña müfîd
Furşatuñ elde iken ‘illetüñe tîmār it (G.54-6)*

*Ķamu meşakkatini çek felāketin dehrüñ
Tek olmaya Nātıķî’yā ĳalb-i cāhile muhtāc (G.66-9)*

*Vücūda ‘ömr-i ebed hāşıl itmek istersen
Zen-i zamāneye meyl itme dutma nikāh (G.74-5)*

*Naḥv ile yeter çok itme evķātuñı şarf
Şıgmaz varaķ-ı ma‘āniye nok᳚a vü ḥarf*

*Yok sāhil ü merkezi bu baḥruñ aşlā
Āhîr nice bir şıgarsın ey miskin zarf (R.48)*

*Ey şeref gevherine tālîb olan ehl-i ḥîred
Ṭab‘-ı ḥākîde tevāzu‘ yeter insāna şeref (Kt.41-1)*

*Vücūd-ı cāhile şaķın itürme terbiyeti
Ki sa‘y ü rencüñ olur ‘ākıbet ķamu zāyi‘ (Kt.29-1)*

*Sözi bî-hüde söyleme epsem
Söz gerek ki ola şu gibi feyyāz (Kt.26-1)*

*Hiç artar mı şu‘lesi şem‘üñ
Kesmeyince zebānını mîķrāz (Kt.26-2)*

*Söz maḥallinde hoş durur am᳚ā
Geçicek ḥaddini olur emrāz (Kt.26-3)*

III. DÎVÂN'DAKİ NAZİM ŞEKİLLERİ

1-KASÎDELER

I- Nâtîkî Dîvânı'nda 7 adet kasîde yer almaktadır.

II- 1. Kasîde: Aruzun “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün” kalıbıyla yazılan ve Hz. Ali’nin övgüsünde bir medhiye olan bu kasîde 63 beyittir.

2. Kasîde: Aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. 68 beyittir.

3. Kasîde: Aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. 35 beyittir.

4. Kasîde: Aruzun “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün” kalıbıyla yazılan ve Mehmet Paşa’nın övgüsünde bir medhiye olan bu kasîde 33 beyittir.

5. Kasîde: Aruzun “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün” kalıbıyla yazılan bu kasîde, Sinan Paşa’nın övgüsünde bir medhiyedir. 25 beyitten müteşekkildir.

6. Kasîde: Aruzun “Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. 24 beyittir.

7. Kasîde: Aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılan bu kasîde Hz. Ali’nin mezarına övgü mahiyetindedir. 35 beyittir.

III- Kasîdelerin toplam beyit sayısı 283'tür.

IV- 7 kasîdenin ikisi 35, biri 63, biri 68, biri 33, biri 25, biri 24 beyittir. Yani kasîdelerin en kısası 24, en uzununu 68 beyittir.

V- 1. kasîde “-ek” kâfiyesiyle; 2. kasîde “-âl” kâfiyesiyle; 3. kasîde “-ân” kâfiyesiyle; 4. kasîde “-âh” kâfiyesiyle; 5. kasîde “-ân” kâfiyesi ve “-ı” redifiyle; 6. kasîde “-â” kâfiyesi ve “-yı şer” redifiyle; 7. kasîde “-în” kâfiyesiyle yazılmıştır.

VI- Kasîdelerde 4 ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır. 3 kasîde “Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün” kalıbıyla; 1 kasîde “Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün” kalıbıyla; 1 kasîde “Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün” kalıbıyla; 1 kaside de “Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

VII- Kasîdelerin hepsinde mahlas kullanılmıştır.

2- MURABBA'LAR

I- Dîvânda 2 Murabba' bulunmaktadır.

II- Dîvândaki her iki Murabba'da 7'şer benddir (14'er beyit).

1. Murabba' aruzun “Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün” kalıbıyla yazılmıştır. Tasavvuf içerikli bu murabba'da, ilâhî 'aşk yolundaki müridin nefis terbiyesi; verdiği imtihan ve gösterdiği sabrı anlatılmaktadır. Bir müzdevic murabba'dır. Kâfiye şeması “aaaa, bbba, ccca...” şeklindedir.

2. Murabba' aruzun "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Münâcât muhtevalı bu murabba' da müzdevic bir murabba'dır. Kâfiye şeması "aaaa, bbba, ccca..." şeklindedir.

III- Murabba'ların toplam bend sayısı 14'tür, beyit hesabıyla 28 beyittir.

IV- İki murabba'da da farklı aruz kalıpları kullanılmıştır. Bunlar: "Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün" ve "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün"dür.

V- Her iki murabba' hem müzdevic murabba'dır hem de her ikisinde de aynı kâfiye sistemi kullanılmıştır.

VI- Murabba'ların ikisinde de mahlas kullanılmıştır.

3- MUHAMMESLER

I- Dîvânda 4 adet muhammes bulunmaktadır.

II- 1. Muhammes aruzun "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır ve 7 benddir. Tasavvuf içerikli bu müzdevic muhammesin kâfiye şeması "aaaaa, bbbba, cccca..." şeklindedir.

2. Muhammes aruzun "Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır ve 7 benddir. Bu müzdevic muhammes de tasavvuf muhtevâlıdır. Kâfiye şeması "aaaaa, bbbba, cccca..." şeklindedir.

3. Muhammes 7 benddir ve aruzun "Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Hz. Ali'ye muhabbet ve bağlılığı işleyen bir muhammestir.

Müzdevic bir muhammes olan bu manzûmenin kâfiye şeması “aaaaa, bbbba, cccca...” şeklindedir.

4. Muhammes aruzun “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün” kalıbıyla yazılmıştır ve 8 benddir. Tasavvuf muhtevalı bu muhammes de müzdevic bir muhammesdir, kâfiye şeması da “aaaaa, bbbba, cccca...” şeklindedir.

III- Muhammeslerin toplamı 29 benddir (72 beyit).

IV- Muhammeslerde “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün”, “Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mef’ûlü Fâ’ilün”, “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün” olmak üzere üç ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır.

V- Muhammeslerin dördü de müzdevicdir.

VI- Muhammeslerin tamamında mahlas kullanılmıştır.

4- TAHMÎS

I- Dîvânda 1 adet tahmîs yer almaktadır.

II- Bu bir adet tahmîs Fuzûlî’nin bir gazelinin tahmîsidir. Aruzun “Mef’ûlü Fâ’ilâtün Mef’ûlü Fâ’ilâtün” kalıbıyla yazılan bu tahmîs, 5 benddir ve kâfiye şeması ise “aaa(aa), bbb(ba), ccc(ca)...” şeklindedir.

III- Tahmîsin bend sayısı 5’tir (12 beyit).

IV- Tahmîste hem tahmîsi yapan şâirin mahlası hem de tahmîs edilen şâirin mahlası kullanılmıştır.

V- Tahmîsteki kâfiye sistemi klâsik kâfiye sistemidir.

5- MÜSEDDDES

I- Dîvânda 1 adet müseddes vardır.

II- 7 bendden müteşekkil müseddes aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Müzdevic bir müseddes olan manzûmenin kâfiye şeması “aaaaaa, bbbba, cccca...” şeklindedir.

III- Müseddesin toplam bend adedi 7’dir (21 beyit).

IV- Müseddeste mahlas kullanılmıştır.

6- TERKÎB-İ BEND

I- Nâtıkî Dîvânı’nda 1 adet Terkîb-i Bend yer almaktadır.

II- Münacât içerikli bu terkîb-i bend, 5 bendden müteşekkildir. Her bendde 9’ar beyit yani toplam 45 beyitten ibarettir.

III- Aruzun “Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ûlün” kalıbıyla yazılmıştır.

IV- Mahlasın kullanıldığı bend 5. yani son benddir.

V- Kâfiye şeması “aa, ba, cc, da, ee; ff, gf, hf, if, jj...” Yani her bendin ilk beyti gazel gibi kendi arasında kâfiyeli, sonra gelen beyitler ilk beyitle kâfiyeli, vasıta beyitleri / bendiyeler de yine kendi arasında kâfiyelidir.

7- TERCÎ-İ BENDLER

I- Nâtıkî Dîvânı'nda 3 adet Tercî-i Bend yer almaktadır.

II- Nâtıkî Dîvânı'nda yer alan 3 adet tercî-i bendden önce, şâirin genel olarak şiirlerinin ve husûsen yazdığı tercî-i bendlerin özellikleri hakkında “Dîbâce-i Tercî-i Bend” başlığı altında bir değerlendirmesi yer almaktadır.

III- 1. Tercî-i Bend tasavvuf içerikli bir tercî-i benddir. Aruzun “Mef’ûlü Mefâ’ilün Fe’ûlün” kalıbıyla yazılmıştır. 7 bendden oluşan bu tercî-i bendin her bendi 15 beyitten müteşekkildir; bu da toplam 105 beyte tekâbül etmektedir.

2. Tercî-i Bend de tasavvuf içeriklidir. Ehl-i tarikin muktesebâtı ve içinde bulunduğu hâller anlatılmaktadır. Aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Her bendi 9 beyitten oluşan, 7 bendden müteşekkil, toplam 63 beyitlik bir manzûmedir.

3. Aruzun “Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün” kalıbıyla yazılan tercî-i bend tasavvuf muhtevâlıdır. 5 bendden oluşan manzûmenin her bendinde 12 beyit, toplamda 60 beyit bulunmaktadır.

IV- Tercî-i Bendlerde 3 ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır. Buna göre: 1. Tercî-i Bendin aruz kalıbı “Mef’ûlü Mefâ’ilün Fe’ûlün”; 2. Tercî-i Bendin aruz kalıbı “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün”; 3. Tercî-i Bendin aruz kalıbı “Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün”dür.

V- Tercî-i Bendler bend ve beyit sayılarına göre: 1. Tercî-i Bend 7 bend 105 beyit; 2. Tercî-i Bend 7 bend 63 beyit; 3. Tercî-i Bend 5 bend 60 beyittir.

VI- Tercî-i Bendlerin toplam beyit sayısı 228’dir.

VII- 1. Tercî-i Bendin 4. ve 5. bendleri dışında diğer bendlerinde mahlas kullanılmıştır. 2. Tercî-i Bendin her bendinde mahlas kullanılmıştır. 3. Tercî-i Bendin ise sadece 5. bendi yani son bendinde mahlas kullanılmıştır.

VIII- Tercî-i Bendlerin her üçünde de klâsik kâfiye sistemi kullanılmıştır. “aa, ba, ca, da, EE”; “ff, gf, hf, if, EE...” Yani her bendin ilk mısraı kendi arasında kâfiyeli; diğer beyitlerin birinci mısraları serbest, ikinci mısraları ilk beyitle kâfiyeli; bendiye/vasıta beyitleri ise her bendde nakarat olarak tekrar edilmektedir.

8- GAZELLER

I- Nâtıkî Dîvânı’nda 397 adet gazel vardır.

II- Gazellerin toplam beyit sayısı 2611 beyittir.

III- “5 beyitli 163; 6 beyitli 24; 7 beyitli 142; 8 beyitli 21; 9 beyitli 25; 10 beyitli 6; 11 beyitli 5; 12 beyitli 2; 13 beyitli 4; 14 beyitli 2; 15 beyitli 2; 16 beyitli 1” gazel bulunmaktadır. Gazellerin beyit sayılarına bakıldığında 5 ve 7 beyitli gazellerin şâirimiz tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir.

IV- Dîvânda, Arap alfabesinde yer alan “Lâmelif” harfi dışında diğer 28 harfin tamamından gazel yer almaktadır. Buna göre: Elif: 30, Be: 15, Te: 15, Se: 5, Cim: 8, Ha: 8, Hı: 4, Dal: 9, Zel: 5, Re: 75, Ze: 26, Sin: 8, Şın: 7, Sad: 5, Dad: 4, Tı: 5, Zı: 4, Ayn: 10, Gayn: 4, Fe: 7, Kaf: 10, Kef: 12, Lam: 17, Mim: 18, Nun: 21, Vav: 7, He: 24, Ye: 34 gazel. Harf yoğunluklarına göre “re” harfiyle yazılan gazel sayısı neredeyse tüm gazellerin yaklaşık ¼’üne tekâbül etmektedir.

V- Nâtıkî Dîvânı’nda 17 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Yoğunluk sırasına göre:

a) “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün”: (157 gazel).

- b) “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün”: (84 gazel).
- c) “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün”: (46 gazel).
- d) “Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün”: (22 gazel).
- e) “Mef’ülü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ülün”: (16 gazel).
- f) “Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün”: (16 gazel).
- g) “Mef’ülü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün”: (15 gazel).
- ğ) “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün”: (15 gazel).
- h) “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün”: (10 gazel).
- ı) “Mef’ülü Fâ’ilâtün Mef’ülü Fâ’ilâtün”: (4 gazel).
- i) “Mef’ülü Mefâ’ilün Mef’ülü Mefâ’ilün”: (3 gazel).
- j) “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün”: (2 gazel).
- k) “Müfte’ilün Müfte’ilün Fâ’ilün”: (2 gazel).
- l) “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün”: (2 gazel).
- m) “Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün”: (1 gazel).
- n) “Fe’ülün Fe’ülün Fe’ülün Fe’ül”: (1 gazel).

o) “Müfte’ilün Mefâ’ilün Müfte’ilün Mefâ’ilün”: (1 gazel).

VI- Gazelerde mahlas durumu:

a) 101 ve 343. (2 Gazel) gazelerde mahlas kullanılmamıştır.

b) 130, 212, 308. (3 Gazel) gazellerin hem makta hem de maktadan önceki beyitlerinde mahlas kullanılmıştır.

c) 281. (1 gazel) gazelde mahlas makta beyitinden önceki beyitte kullanılmıştır.

d) Diğer beyitlerin tamamında mahlas son beyitte kullanılmıştır.

VII- Dîvânda 59. gazel, (1 Gazel) Makâlî’ye nazîre olarak yazılmıştır.

VIII- 8, 16, 32, 76, 267, 319. (6 Gazel) gazeller Türkçe ve Arapça mısralardan müteşekkıl mülemmâ gazellerdir. Bilindiği gibi mülemmâ daha çok gazelde görülen bir dizesi Türkçe, diğer dizesi Arapça veya Farsça olan düzenlemelerdir.

IX- Gazel numaralarına göre dîvândaki redif ve kâfiyeler:

1) -kâ	10) -nâ
2) -â	11) -â
3) -câ	12) -â
4) -râ	13) -â
5) -mâ	14) -fâ
6) -â	15) -end baña
7) -dâ	16) -sâ
8) -lâ	17) -lâ
9) -er peydâ	18) -â

19) –âl aña	49) –er it
20) -râ	50) –et
21) -â	51) –âmızı kat kat
22) -â	52) –âna kût
23) –ser-â-pâ	53) –âr ne hacet
24) -mâ	54) –âr it
25) –âr saña	55) -ât
26) –âf aña	56) –âk it
27) –en ser-tâ-pâ	57) –ân virmez baht
28) -â	58) –aht
29) -aña	59) –âli semt semt
30) -â	60) -âne tut
31) -ib	61) –ân el-gıyâs
32) -eb	62) –i abes
33) -eyb	63) –usla bahs
34) -âb	64) -is
35) –âr habib	65) –ün itmege bâ’is
36) –âb	66) -âc
37) –â mergûb	67) –enc düz
38) -eb	68) –enc düz
39) -âb	69) –âhı pîç pîç
40) -inleb	70) –ân muhtac
41) -âb	71) -âc
42) –ib habîb	72) -âc
43) –üb	73) -eve
44) -öp	74) -âh
45) -âb	75) -âh
46) -ât	76) -yih
47) -üt	77) -ih
48) -et	78) -üh

79) –ör subh	109) -er
80) –âr tarh	110) -ildür
81) -ah	111) -âldur
82) –âda çarh	112) -âldür
83) -âh	113) –er göster
84) –en şah şah	114) -etdür
85) -ah	115) –ûde ider
86) -edd	116) -agımdur
87) -îd	117) -ikimdür
88) -add	118) –ürde ider
89) -id	119) -er
90) -ed	120) -iridür
91) -îd	121) –âdan geçer
92) -akd	122) -erdedür
93) -âd	123) -ar
94) -üd	124) -kaldür
95) –ârdan telezzüz	125) -ûdur
96) –âdan leziz	126) –âli besler
97) –âna melaz	127) -edür
98) –â leziz	128) –ândur
99) –andan elezz	129) -agdadur
100) –irdür	130) -ndedür
101) –ân mıdur	131) –ârı var
102) -âtındadur	132) –ân töker
103) -er	133) –â baglar
104) -âtdur	134) –âr var
105) –ânı gör	135) -ir
106) -ilimizdür	136) -ûdur
107) -âr	137) –âlar düşer
108) –âr gösterür	138) –â eyler

139) –âr ider	169) –âd olur
140) –âh yeter	170) –âr öldürür
141) -er	171) –âr yeter
142) -erddür	172) –âlim artırur
143) –em var	173) -agıdur
144) -ûdedür	174) -âsıdur
145) –emiz var	175) –e ister istemez
146) –eb yeter	176) –â bizüz
147) -ûdıdur	177) -eyüz
148) –ân alır virür	178) -âfımız
149) –â görünür	179) –â olur olmaz
150) -âretdür	180) –âne düşmüşüz
151) -er	181) –âm bilmezüz
152) –â yeter	182) -âtımız
153) –ân gözler	183) -encüz
154) -ibdür	184) -âcımız
155) –îni görsünler	185) -erdimüz
156) -esdür	186) -âz
157) –â yatur	187) -ûbumuz
158) –âd ider	188) -âz
159) -âbıdur	189) -âküz
160) –âl ister	190) -ûz
161) –er dirler	191) –ag itmişüz
162) –â örter açar	192) -illerüz
163) –en itmişdür	193) -lerüz
164) –âh olmuş durur	194) -emüz
165) -er	195) -ez
166) –â dur	196) –îr olmaz
167) -âr	197) -âyuz
168) -dür	198) –â isterüz

199) -îz	229) -ân üzre hatt
200) -âyetimüz	230) -ûz elfaz
201) -es	231) -âr lafz
202) -îs	232) -an ne hazz
203) -emler tas tas	233) -iz
204) -âh bes	234) -û'
205) -ûs	235) -â'
206) -âs	236) -û'
207) -es	237) -a'
208) -ûs	238) -ân elveda'
209) -â nutk imiş	239) -â'
210) -ehi olmaz imiş	240) -em'
211) -ûş	241) -i'
212) -âb imiş	242) -en mâni'
213) -eş	243) -a'
214) -âyiş	244) -inden farig
215) -âş	245) -â dâg dâg
216) -âs	246) -âg
217) -ûdan halâs	247) -ûg
218) -er hâlis	248) -if
219) -ârûña muhlis	249) -if
220) -ûs	250) -âre vukûf
221) -âre arz	251) -if
222) -arz	252) -arf
223) -âne feyz	253) -ayf
224) -âz	254) -âf
225) -ût	255) -âk
226) -ât	256) -ûdum yok
227) -at	257) -âdım yok
228) -ût	258) -evk

259) -âlık	289) -il
260) -ark	290) -âl
261) -ak	291) –âd kıl
262) -ık	292) –ül ikiden hâlî degil
263) -ak	293) -âl
264) –îr ancak	294) -em
265) -âk	295) -em
266) -sek	296) -erdim
267) -ök	297) -em
268) –îrũñ senũñ	298) -em
269) -âk	299) -esim
270) –âr felek	300) –ânıyam
271) –ânı gerek	301) –ân olmadım
272) –âyı terk	302) -üm
273) –â melek	303) -âm
274) –ũñ senũñ	304) -âm
275) -ek	305) -em
276) -âlik	306) -ânım
277) –â ol	307) -âm
278) –âyı bil	308) –ân oldum
279) -il	309) –ârımdur benim
280) -al	310) –âne gam
281) -îl	311) -âm
282) -âl	312) –â sensin
283) –esden farig ol	313) -âhsın
284) –âl	314) –ânı ne bilsün
285) -eyl	315) -âkden
286) -âl	316) –ân
287) -âl	317) –în
288) -âl	318) –ân

319) -ûn	349) –âneden sorma
320) -emin	350) -ene
321) -ân	351) –er olsa
322) –â isteyen	352) -engüñe
323) -âsdan	353) –â koynuna
324) -ân	354) –ûn olmasa
325) -en	355) -ce
326) -ân	356) -âle
327) -în	357) -âde
328) -ayrdan	358) -ih
329) -kasın	359) –em ise
330) -âcından	360) -ile
331) -ân	361) –û da
332) -ân	362) -ebe
333) -û	363) -ânda
334) -û	364) -ıkı
335) -û	365) -ûşunı
336) -ev	366) –â bizi
337) –âmı ko	367) -ürdi
338) –âre hû	368) -âtı
339) –ânı şimden gerü	369) -âhı
340) -âh	370) –eb gibi
341) –â Allah	371) –ül gibi
342) -âdeyi	372) -âlî
343) -îne	373) -âyı
344) –ûş eyleme	374) -ûsı
345) -emle	375) -ûy
346) -ûşunda	376) -âkı
347) -le	377) -evi
348) –â kavlince	378) –emi

379) -ey	389) -âyı
380) -egi	390) -ârı
381) -âzı	391) -ili
382) -â didi	392) -âkı
383) -oy	393) -ârı
384) -ûtı	394) -âbı
385) -âze başladı	395) -ârı
386) -ânî	396) -âne n’oldı
387) -âre besbelli	397) -â hakkı
388) -ûn ile bahsi	

Nâtıkî Dîvânı’nda yer alan 397 gazelin 258’unda (% 65) sadece kâfiye kullanmış; 139 (% 35) gazelde ise kâfiyeyle birlikte redif kullanılmıştır.

X- 394. gazel bir musammat gazeldir.

9- MÜSTEZÂD

I- Nâtıkî Dîvânı’nda 1 adet müstezâd bulunmaktadır.

II- Müstezâd 7 beyitten müteşekkildir.

III- Uzun mısralar aruzun “Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün”, kısa mısralar ise “Mef’ûlü Fe’ûlün” kalıbıyla yazılmıştır.

IV- Müstezâdın kâfiye şeması:

_____ a
 _____ b
 _____ a
 _____ b

_____ c

_____ d

_____ a

_____ b

_____ e

_____ f

_____ a

_____ b...

10- KİT'ALAR

I- Nâtıkî Dîvânı'nda toplam 43 adet kıt'a bulunmaktadır.

II- Kıt'alarda Arap harflerinden "Lamelif" dışında tamamı kullanılmıştır. Buna göre: 3 kıt'a elif; 2 kıt'a te; 2 kıt'a ha; 8 kıt'a re; 2 kıt'a lam; 2 kıt'a mim; 3 kıt'a he ve diğer harflerden de 1'er kıt'a vardır. Buna göre harf yoğunluklarına bakıldığında en çok 8 kıt'a ile "re" harfinden manzûme yer almaktadır.

III- Kıt'aların 12 tanesi 2 beyitli; 17 tanesi 3 beyitli; 11 tanesi 4 beyitli; 1 tanesi 5 beyitli; 1 tanesi 7 beyitli ve 1 tanesi de 9 beyitlidir.

IV- Kıt'alardaki toplam beyit sayısı 140'tır.

V- Dîvândaki kıt'alarda 7 ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır. Bunlar yoğunluk sırasına göre şu şekildedir:

- a) “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” (18 kıt’ada). (% 41).
- b) “Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün” (15 kıt’ada). (% 34).
- c) “Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün” (3 kıt’ada). (% 6).
- d) “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün” (3 kıt’ada). (% 6).
- e) “Fe’ûlün Fe’ûlün Fe’ûlün Fe’ûl” (2 kıt’ada). (% 4)
- f) “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” (1 kıt’ada). (% 2).
- g) “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ûlün” (1 kıt’ada). (% 2).

VI- Kıt’alarda mahlas durumu şöyledir:

12. kıt’ada sondan bir önceki beyitte mahlas kullanılmış; 2 beyitlik 13. kıt’anın 1. beyitinde mahlas kullanılmış; 3, 10, 31 ve 43. kıt’alarda mahlas kullanılırken, diğer kıt’alarda mahlas kullanılmamıştır.

VII- Kıt’aların tamamında “ab, cb...” kâfiye sistemi kullanılmıştır.

11-RUBÂ’ÎLER

I- Dîvânda 70 adet rubâ’î vardır.

II- Rubâ’îlerin beyit olarak karşılığı 140’tır.

III- Rubâ’îlerin tamamında klâsik rubâ’î aruz kalıpları kullanılmıştır.

IV- Arap alfabesindeki yer alan “Lamelif” harfi dışındaki diğer bütün harflerden rubâ’î yazılmıştır. Buna göre: 5 rubâ’î elif; 3 rubâ’î be; 2 rubâ’î te; 2 rubâ’î se; 3 rubâ’î cim; 3 rubâ’î ha; 3 rubâ’î hı; 2 rubâ’î dal; 2 rubâ’î zel; 4 rubâ’î re; 2 rubâ’î ze; 2 rubâ’î sin; 2 rubâ’î şın; 1 rubâ’î sad; 2 rubâ’î dad; 3 rubâ’î tı; 2 rubâ’î zı; 3 rubâ’î ayn; 1 rubâ’î gayn; 4 rubâ’î fe; 1 rubâ’î kaf; 4 rubâ’î ke; 1 rubâ’î lam; 2 rubâ’î mim; 5 rubâ’î nun; 1 rubâ’î vav; 3 rubâ’î he; 2 rubâ’î ye harfinden vardır.

V- Rubâ’îlerin tamamında klâsik rubâ’î kâfiye sistemi olan “aaba” şekli kullanılmıştır.

VI- 28. rubâ’î dışındaki rubâ’îlerin hiçbirinde mahlas kullanılmamıştır.

IV. NAZIM ŞEKİLLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

I- Dîvânda sırasıyla: “6 Kasîde, 2 Murabba, 4 Muhammes, 1 Tahmis, 1 Müseddes, 1 Terkîb-i Bend, 3 Tercî-i Bend, 398 Gazel, 1 Müstezâd, 43 Kıt’a, 70 Rubâ’î” olmak üzere 11 ayrı nazım şekliyle yazılmış **530** manzûme bulunmaktadır.

II- Dîvândaki manzûmelerin toplam beyit sayısı **3595**’tir.

III- Yukarıda ismi geçen nazım şekillerinin beyit sayılarına göre dîvândaki yüzdelik dilimleri ise şu şekildedir:

Kasîde : 283 beyit (% 7).

Murabba : 28 beyit (% 0.77).

Muhammes : 72 beyit (% 2).

Tahmîs : 12 beyit (% 0.33).

Müseddes : 21 beyit (% 0.58).

Terkîb-i Bend : 45 beyit (% 1.2).

Tercî-i Bend : 228 beyit (% 6.3).

Gazel : 2619 beyit (% 72).

Müstezâd : 7 beyit (% 0.19).

Kıt'a : 140 beyit (% 3.8).

Rubâ'î : 140 beyit (% 3.8).

IV- Rubâ'î vezinleri dışında diğer manzûmelerde 18 ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır. Bunların yoğunluk sırası ve yüzdelik oranları şu şekildedir.

a)“Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün”:162 manzûmede (% 38).

b) “Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün”: 87 manzûmede (% 19).

c) “Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün”: 48 manzûmede (% 11).

d) “Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün”: 24 manzûmede (% 5.6).

e) “Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün”: 18 manzûmede (% 4.2).

f) “Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün”: 18 manzûmede (% 4.2).

- g) “Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün”: 17 manzûmede (% 3.9).
- ğ) “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ûlün”: 16 manzûmede (% 3.9).
- h) “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün”: 15 manzûmede (% 3.5).
- ı) “Mef’ûlü Fâ’ilâtün Mef’ûlü Fâ’ilâtün”: 5 manzûmede (% 1.1).
- i) “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün”: 4 manzûmede (% 0.9).
- j) “Mef’ûlü Mefâ’ilün Mef’ûlü Mefâ’ilün”: 3 manzûmede (% 0.7).
- k) “Müfte’ilün Müfte’ilün Fâ’ilün”: 2 manzûmede (% 0.4).
- l) “Fe’ûlün Fe’ûlün Fe’ûlün Fe’ûl”: 2 manzûmede (% 0.4).
- m) “Mef’ûlü Mefâ’ilünFe’ûlün”: 2 manzûmede (% 0.4).
- n) “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün”: 2 manzûmede (% 0.4).
- o) “Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün”: 1 manzûmede (% 0.2).
- ö) “Müfte’ilün Mefâ’ilün Müfte’ilün Mefâ’ilün”: 1 manzûmede (% 0.2).

V. NÜSHA TAVSİFLERİ

Yaptığımız araştırmalar neticesinde Nâtıkî Dîvânı’nın, 3 nüshasını tespit edebildik. Üçü de yazma olan bu nüshalardan ikisi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesinde, biri de Süleymaniye Kütüphanesinde bulunmaktadır. Süleymaniye’de bulunan nüshada hem şiir sayısı az, hem de redif ve kâfiye

noksanlarından tutun kelime ve mısra eksikliklerine kadar pek çok sorun bulunduğundan bu nüshayı edisyon-kritik çalışmamızın dışında bıraktık. Ancak edisyon-kritiğe tâbî tuttuğumuz nüshaların her ikisinde de olmayan bir gazel ile (342. gazel) yine bir adet nâ-tamam gazel görünümündeki gazeli tamamlayan beyiti (224. gazel 4. beyit.); başka bir gazelde A ve B’de olmayan bir beyiti (123. gazel 5. beyit.) çalışmamıza dahil ettik; bunları da dipnotta belirttik.

Metin kurulurken, yazım hatalarına sık rastlamamıza rağmen içinde daha fazla şiir bulunan Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesindeki A olarak isimlendirdiğimiz nüshayı esas aldık. Her üç nüshanın tavsifleri şu şekildedir:

A) Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Yz. 963. 138 varak. 213 x 143, 144 x 94 ölçülerinde. 15 satır. Yazı nesih. Kağıt aharlı krem. Cedvel kırmızı mürekkeple. Ciltsiz şirazesı dağılmak üzere. İstinsah kaydı yok. Bu nüshada: “7 Kasîde, 2 Murabba’, 4 Muhammes, 1 Tahmîs, 1 Müseddes, 1 Terkîb-İ Bend, 3 Tercî-i Bend, 379 Gazel, 41 Kıt’a, 70 Rubâ’î” bulunmaktadır.

Baş: “**تَزْجَاجُ الْعَشَقِ نَوْرًا شَرَفًا**
Gösterür ‘uşşâka misbâh-ı lîkâ “

Son: “*Kıble-i erbâb-ı hacât ola şâhâ merkadüñ
Ber-murâd ola kapuñda tâyifîn ü ‘akifîn*”

B) Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Yz. 825. 89 varak. 195 x 132 ,140 x 85 ölçülerinde. 15 satır. Yazı nesta’lik. Kağıt aharlı bazı varaklarda rutubet izi var. Cedvel kırmızı mürekkeple. Sırtı kahverengi meşin üstü ebru kaplı. İstinsah kaydı yok. Bu nüshada: “2 Tercî-i Bend, 197 Gazel, 1 Müstezâd, 3 Kıt’a” bulunmaktadır. Eserde Fâtihi, Nizâmî, Sûzenî, Nergisî, Fehim, Yahya ve Rûhî gibi şâirlerin şiirleri

yer almaktadır. Nâtıkî'ye ait 1a ile 8a arasında Tercî-i Bendler; 19b ile 72a arasında da gazeller yer almaktadır.

Baş: **يَا بِنَا عَمْدُ نَوْرِهِ لِلْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ**
İrmez kemâl-i zâtuña idrâk-i ezkiyâ

Son: *“Elin çek Nâtıkî halk-ı cihândan
 Dime yâ ine yâhud âne n’oldı”*

C) Süleymaniye Kütüphanesi Mustafa Asım Bölümü Yz. 727/1. 30 varak. 12 satır. Bu nüshada: “68 Gazel, 34 Kıt’a, 36 Rubâ’î” bulunmaktadır.

Baş: **يَا زَجَّاجُ الْعَشَقِ نَوْرًا شَرَفًا**
Gösterür ‘uşşâka misbâh-ı likâ

Son: *“Cânâ bu ‘izâr ü ‘arız ü hâl ile haş
 Hatm oldu kitâb-ı hüsn-i rüyuñda faş
 Her ders kim olmadı hurûf-ı ‘aşkuñ
 Vallahi ğalaş okundı billahi ğalaş”*

VI. ARAPÇA MANZÛMELER

Nâtıkî Dîvânı’nda tamamı Arapça 9 manzûme yer almaktadır. Bu manzûmelerin toplam beyit sayısı 132’dir. Dîvân metninin sonuna aynen ilâve edilmiştir.

VII.EDEBÎ SANATLAR

Nâtukî Dîvânî'nda rastladığımız 20'nin üzerindeki edebî sanata yönelik örnekler aşağıda verilmiştir.

1) Tekrir:

*Mey-i 'irfân için naql-i hemîşe
Leṭâyîfdür leṭâyîfdür leṭâyîf (G.249-2)*

*Mubaşşır dîdesinde cümle zerrât
Maşâḥîfdür maşâḥîfdür maşâḥîf (G.249-3)*

2) İştikak:

*'Aşk imiş 'uşşâka vecd ü şevk ü zevk
'Aşk imiş 'âlemlere 'ilm ü tükâ (G.1-4)*

*Sen lâ-mekân ü külli mekânda mekînsin
Sen hiç câda ne vü ṭolî senle cümle câ (G.3-6)*

3) Tezad:

*'Aşk içinde gel fenâ-yı muṭlaḳ ol
Kim fenâ 'ayn-ı beḳâdur 'âşîḳâ (G.1-5)*

*Künc-i 'aşḳuñ her dili kim mesken itdi kendiye
Ger ḥarâb ise daḥî elbette ol âbâd olur(G.169-5)*

4) Telmih:

*Senüñ ḥüsnüñ tecellâsı zuhûrîdür kim olmuşdur
Gehî Mecnûn gehî Leylâ gehî Vâmîḳ gehî 'Azrâ (G. 4-3)*

*Dilim sih̄r-āferini Bābilī'dür fenn-i nazm içre
Zeneḡdān-ı ḡayāl-i dilberüñ ḡāh-ı 'amīḡimdür (G.117-2)*

5) Tenasüp:

*Neye kılsam teveccüh pertev-i envār-ı ruḡsāruñ
Baña her zerreden peydā ḡü ḡurşīd-i cihān-ārā (G.4-5)*

*Miḡnet ü renc-i meşakḡatde benim pā-tā-ser
ḡüsn ü ḡübī vü melāḡatde ḡamu sen ser-tā-pā (G.27-4)*

6) Tevriye:

*Mevsim-i güldür elüñde var iken bir furşatuñ
Devre şal cāmı ki yokdur devrde resm-i vefā (G.13-2)*

*Fenn-i nazm-ı ḡazelde Nāḡıḡi'yā
Nazmuñı eylemiş ḡarīb ḡabīb (G.42-5)*

7) Hüsn-i Ta'lil:

*Bunca kim bulmuş 'uluvv-i ḡadr ḡurşīd-i simā
Derḡeḡüñ ḡākinde yüz sürmek muḡarrerdür aña (G.18-1)*

*Ṭal'at-ı māh-ruḡuñ burc-ı melāḡatde ḡörüḡ
ḡacletinden düşer iḡdāmuña ḡurşīd-i simā(G.24-6)*

8) İstiāre:

*'Aşıḡım bir serv-simīne ruḡ-ı zerdım nişān
Derd-i yārın çekmişim ḡadd-ı ḡamīdem dāl aña(G.19-4)*

*Yok serimde zülf-i sevdāsından özge ol mehüñ
İtdi sevdāyī beni 'aşḡında tedbīr-i ḡazā (G. 22-2)*

9) Teşbih:

*Gözün bir Türk-i zâlimdür ne zâlim zâlim-i kâtil
Ne kâtil kâtil-i 'âşık ne 'âşık 'âşık-ı şeydâ (G.21-2)*

*İudağün âyet-i rahmet yanagün âyet-i nûr
Şûretün muşhafidur mazhar-ı cem'u'l-âyât (G.55-6)*

10) Nidâ:

*Münevver şem'sin cânâ ser-â-pâ
Ruḥuñ zîbâ kadûñ a'lâ ser-â-pâ (G. 23-1)*

*Ḥayâl-i vaşl umarsın ol perî ruḥsârdan ey dil
Ḥayâl-i ḥâmla 'ömrün geçirme epsem ey güstâḥ (G.83-4)*

11) Leff ü neşr:

*Seyr iden 'arız u zülf ü kadûñi olmaz aña
Sünbül ü yâsemen ü serv-i dil-ârâ mergüb (G.37-3)*

*Şanma mâh-ı nev görinen kubbe-i eflâkde
'Aks-i ebrûsıdur ol kim çarḥ mirâtındadır (G.130-3)*

12) Cinâs:

*Ḳoma sâķī ayagın elden ayakdan düşsen
Nâtıķī fursatuñı gör ki geçer devrândur (G.128-7)*

*Çeşm-i mesti ki vaḥşî âhûdur
Beni bîmâr idici âh odur (G.136-1)*

13) İstifham:

*Müşg-i terdür kâkülün yâ turra-i reyḥan mıdur
Sünbül-i bâğ-ı cinân yâ bir murğ-ı cân mıdur (G.101-1)*

*Dem-â-dem fikrim oldur kim nedir bu kubbe-i gerdân
Neden evza'-ı âlemden mükerremdür hemân insân (G.332-1)*

14) Teşhis-İntak:

*Nâfe-i Çîn'i Hıta'ya bırakın kim dîdiler
Zülf-i şeb-rengini gösterdi şabâ kim būdur (G.125-4)*

*Yâd hâl itdi yine berfün gümüş evrâkını
Şaḥa-i gülzâre çekdi sîm-i cedvel cûy-bâr (G.167-2)*

15) Sihr-i Helal:

*Vaşf-ı hâl-i siyeh ü gamze-i fettânuḡda
Süḥan-ı Nâtıķi'nün sihr-i ḥelâli besler (G.126-5)*

*Pür füsündür gazelün Nâtıķi'yâ n'ola eger
Şu'arâ nazmuḡa dirlerse bu gün sihr-i ḥelâl(G.284-5)*

16) Mübâlağa:

*Nâtıķî hecr âteşinden bahre düşdi bir şerer
Yağdı mâhîler tenin hep itdi deryâ dâğ dâğ (G.245-5)*

17) İktibas:

*“Semme vechullah” kılsaḡ teveccüh her yaḡa (G.103-2)
“Ḥitâmuhû misk” ‘i ḥâli bâ‘de-i la‘li raḥîķimdür (G.117-5)*

*Ne ma‘nâdur baḡa göster ki didi “künt ene kenzen”
Kime maḥfî idi ol dem ki zâhir yok idi ḥalķan (G.332-8)*

18) Aliterasyon:

*Yā ğam-ı cānān gerek yā ğuşsa-i cān ü cihān
Tut ğam-ı cānānı vü cān ü cihānı cümle ko (G.333-6)*

19) İhâm-ı Tenasüp:

*Bugün ol zülf-i Leylâ'nuñ benim 'ālemde Mecnūn'ı
Elimde şîşe-i kalbim şikest olmuş çanağımdur (G. 116-5)*

*Hiç ola serencām-ı dilüñ kıl ile kālî
Her çend o dehān ile miyāna ide diġkat (G.50-6)*

20) Kinaye:

*Cellād gibi 'aynuñ cān almadaki māhir
Bî-raġm ü cefā-cūdur ol içi kara kāfir (G.135-1)*

21) Mecâz-ı Mürsel:

*Zülf-i yāre kıl nişār ey Nātıķî cān naġdini
Bu hevāda şarf olursa yeg durur 'ömr-i dırāz (G. 176-8)*

22) Tecâhül-i Ârif:

*Bu ne tezhîb ü ne zînet bu ne tertîb-i süġandur
Saña mı Nātıķî'ya geldi bu maķālāt-ı muşanna' (G.237-7)*

23) İrsâl-i Mesel:

*Bilmese nādān eger şāġib-kemālin ġadrini
Ķıymeti düşmez behādan ġadri olmaz hiç kem (Kt.37-1)*

*Gel ‘aşķa dilā çek el cihān kārından
Baķma gül-i dehre kıl hāzer hārından
‘Arz it dil-i yāre eşküñ ammā tekrār
Te‘şīr ide senge ķatre tekrārından (R.63)*

VIII. MUHTEVÂ İNCELEMESİ

Bu bölüm hazırlanırken aşağıdaki kaynaklar esas alınmıştır.

Cemal KURNAZ, Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili, İstanbul 1996.

Nejat SEFERCİOĞLU, Nev'î Divanı'nın Tahlili, Ankara 2001.

I. BÖLÜM DİN-TASAVVUF

A. DİN

I. Allah

Mutasavvıf bir şâir olarak değerlendirdiğimiz Nâtıkî, şiirlerinde Allah'ı tasavvufî olarak ifade etmiştir. Allah'ın zâtî ve subûtî sıfatları (kıdem, bekâ, vahdâniyet; hayat, ilim, kudret vb.) bu şiirlerde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Allah kemâl sahibidir ve O'nun kemâline idrak ulaşamaz; Allah için herhangi bir mekân tasavvuru söz konusu değildir; varlık O'nun tecellîsi neticesinde yaratılmıştır; kâinatta var olan her şey (madenler, bitkiler, hayvanlar ve insanlar) O'nun birliğine şahiddir; kâinattaki bütün isimler O'nun sıfatlarının tezahürleridir; zerreden güneşe her şeyde O'nun varlığını müşahade etmek mümkündür bu durum başta ulemâ ve hükemâ olmak üzere herkesçe bilinmektedir, sadece körlerin (inkarcılar kastedilmektedir) bundan haberleri yoktur.

Nâtıkî Dîvânı'nda Allah ile ilgili yukarıda ifade edilenlerin tamamını barındıran bir manzûme yoktur. Münacaat formunda yazılan manzûmeler ve tasavvuf içerikli şiirlerde bunlar tespit edilmiştir.

Aşağıda verilen beyitler söylediklerimize örnek teşkil etmektedir:

*Bir pâre kudretüñ derecâtında nüh felek
Bir sâye-bân celâlüne eyvân-ı kibriyâ (G.2-2)*

*Sen lâ-mekân ü külli mekânda mekînsin
Sen hiç câda ne vü tolı senle cümle câ (G.3-6)*

*Ey fûrûğ-ı mihr-i rûyuñdan münevver kâyinât
Vaḥdetüñ işbâtına şâhid zuhûr-ı mümkinât (G.46-1)*

*Zât-ı bî-mişlûñ şübûtiçün senüñ olmuş delîl
Ma‘den ü tab‘-ı ‘anâşır hiss ü hayvân ü nebât (G.46-7)*

*Geçe imkân ü ‘adedden haber al Zât-ı Eḥadden
Bu her zerrede lâmi‘ bu her zerreye maṭla‘ (G.237-3)*

II.Melek

Dîvânda bir gazelin (273. gazel) redifi melektir. Melekler insan zihninde güzellik tasavvuru uyandırırılar, bu yüzden şâir mısralarında sevgiliyi meleklerle benzetir, bu benzetmede sevgili çoğu zaman daha güzeldir. 273. gazelden aldığımız beyitlere bakalım:

*Devr-i ḥüsnüñde ‘aceb mi olsa nâ-peydâ melek
Mihrdür zîbâ ruḥuñ seyyâredür gûyâ melek (G.273-1)*

*Señ gibi meh-rû hilâl ebrû şeker-leb olamaz
Gerçi dirler ḥüsn ile gâyet olur zîbâ melek (G.273-3)*

*Şem‘-i ruḥsârûñ fûrûgun görse ger pervâne-sâ
Âteşe bâl viren yakardı bî-pervâ melek (G.273-4)*

Nâtıkî Divânı’nda iki meleğin ismi geçmektedir. Bunlar Cebrâ’il ve Hârut.

1. Cebrâ’il (Rûhü’l-Kuds, Cibrîl, Cebre’il-i Emîn, Rûhü’l-Emîn)

Vahiy meleği olarak bilinen Cebrâ’il, “meges-rân, şehper, pâsbân” şeklinde tasavvur olunur.

Dıştan bakıldığında ümmi olarak görülebilir ancak gerçekte ilimlerin anasıdır; Cebrâ'il ilim mektebinde onun yanında ancak küçük bir çocuk olabilir.

*Şûretde ümmî ma'nide ümmü'l-'ulûmsun
Ey mekteb-i 'ulûmuña Cibrîl bir tufeyl (G. 285-2)*

Cebrâ'il halvet-hânede bir pâs-bân (bekçi) olarak ve Hz. Muhammed'e (SAV) vahiy getirmesi olaylarıyla şiirlerde yer almıştır.

*Bunda halvet-ḥâne-i li vaḳtidür
Bunda Cebr'e'il Emîn'dür pâs-bân (G.316-14)*

*Es-selâm ey maḥrem-i râz-ı resûl-i müctebâ
Ey meges-rân-ı ḥarîmüñ şehper-i Rûḥü'l-Emîn (K.7-8)*

2. Hârut

Kur'an'da (2/102) geçen iki melekten birinin adıdır (diğeri Mârut). Bu iki melek şeytanın desiseleri neticesinde sihir yapmayı öğrenmişlerdir. Ancak yine Kur'an'daki ifadeye göre bunlar öğrendikleri bu sihri kimseye öğretmezler. Nâtukî Dîvânı'nda sihir, tılsım ve kıyamete kadar kalmak üzere hapsedildikleri Bâbil'deki kuyuya teşbihle zekan kelimesiyle birlikte Hârut'un ismi geçmektedir.

*Ġamzesi şaldı zeḳan çāhına Hârut dili
Sâḥiri gör ne tılsımâtla esmâ bağlar (G. 133-3)*

*Zeḳanı çāhına fütâde olan
Nice Hârut gibi cāzûdur (G. 136-3)*

III.Kitaplar

Nâtukî Dîvânı'nda mukaddes kitaplardan sadece Kur'an-ı Kerim'in ismi geçmektedir. Mushaf ise bazı benzetmeler içerisinde yer almaktadır.

*Surr-ı Ḳur'ân'a dilâ ger bulmaḳ istersen vuḳûf
Vech-i zibâsında rûşendür dü-çâr ü çâr-penc (G.67-4)*

Ṭudağūñ āyet-i raḥmet yanağūñ āyet-i nūr
Şūretūñ muşḥafidur mazḥar-ı cem‘u’l-āyāt (G.55-6)

IV. Âyetler ve Hadisler

Nâtıkî Dîvânı’nda âyetler ve hadisler beyitlerde kısmî iktibas yoluyla yer alır. Şems, Nûr, Duhan (G.120-5) sureleri kelime olarak zikredilir.

1-Âyetler

Cürmüm olursa âyet-i “ve’l-leyli-izāsecā” (G. 3-2)
Ḥüsnüñ beyāzı maṭla‘-ı ḥurşîd-i “ve’d-duḥa” (G.6-4)
Şaçūñ sevād-ı āyine “ve’l-leyli-izāsecā” (G.6-4)
Ḥaḫdan saña “denā-fetedellā” yeter senā (G.6-5)
Gele çeşm-i dilūñde nūr-ı “mā-zağa’l-basar” peydā (G.9-2)
Kār-ger olmazsa efsūnum “felā-ḥavlevelā” (G.17-3)
Nedendür “yuhyi’l-mevtā” nedür nāsūt ü lāhūtî (G.28-7)
Nedendür Mescidü’l-Aḫsā nedür esrār-ı “ev-ednā” (G.28-8)
Şanma ki nār-ı “enallah” saña rüşen görünür (G.33-4)
Āteş anı “enallah” seni sen şecer it (G.49-4)
Rūḫ taḫşîl itmege fehîm eyle sırr-ı “mî’n-nefāḫ” (G.85-1)
‘Ārızı üzre yazılmış “ḫulhüva’l-lahüehad” (G.88-2)
Lebleri şânında nāzil âyet-i “yuhyi’l-‘izām” (G.91-2dip.)
“Semme vechullah” kılsañ teveccüh her yaña (G.103-2)
“Semme vechullah” ile memlû çehār erkânı gör (G.105-3)
“Len-terāni”dür gelen cān gūşuna her dem nidā (G.105-5)
“Rabbi -erini” Ṭur’una çık Musā-ı İmrān’ı gör (G.105-5)
Gösterür nār-ı “enallah” saña her bir şecer (G.109-4)
“Ḥitāmuhū misk” ‘i ḫālî bâ‘de-i la‘lî raḫîkimdür (G.117-5)
Ḥüsn-i ruḫsārîla esrār-ı “enallah” açar (G.138-3)

‘Āşıka göstermege nār-ı “enallah” hüsünü (G.152-3)
 Āteş-i “inni-enallah” ü şeb-i yeldā bizüz (G.176-4)
 Nokta-i ‘İsā şıfatdur “yuhyi’l-mevtā” bizüz (G.176-5)
 Nāṭıķī olmayıcak nār-ı “enallah” delīl (G.260-7)
 Āyet-i “vecethü vechi” ma’nīsinden āgāh ol (G.281-3)
 “Lā-uhıbbü’l-āfilin” di olmağ istersen ḥalīl (G.281-3)
 Fāş iden remz-i “enallah” şecer-i cānımdur (G.299-6)
 Dehānuñ mu‘ciz-i ‘İsā kelāmuñ “yuhyi’l-mevtā” (G.335-2)
 Yüzüñ gördüm okudum “ḳulhüvallah” (G.341-1)
 Münakkaş kaşlaruñ “naşru’m-minallah” (G.341-2)
 Hergiz dir men “estağfirullah” (G.341-3)
 Şıgındım saña “zü’l-celalullah” (G.341-4)
 Dilüñden giderme “tübü-ilallah” (G.341-5)
 Geh nā-geh cezbe-i “yuhyihumullah” (G.363-7)
 ‘Ayān oldı rumûz-ı men “menraani” (G.363-10)
 Nūr-ı “mā-zağā’l-basar” dan itmişüz bīnā bizi (G.366-4)
 Oldı meddāhı “Hā-mim elem-neşrahlek” (K.1-22)
 Es-selām ey “urvetü’l-vüşka” erbāb-ı necāt (K.7-18)
 Yā akrebdür saña el-ķışsa “min-ḥabi’l-verid” (Ms.1-6)
 Zāhir saña sırr-ı “menraani” (Tc.1-54)
 “Erini” dımedin çü Musā-dil (Tc.3-4)

2-Hadisler

Ne ma’nādur baña göster ki didi “künt ene kenzen” (G.332-8)
 Zebān-ı ḥāl ile eşyā beyān-ı “küntü kenz” eyler (G.368-4)
 “Mutū ḳable en-temutū” ma’nāsın (G.379-7)
 “Lā- fetā” kūy saña ḥayli melekden penglek (K.1-49)

Es-selām ey dürr-i dürc “lā-fetā ve innemā” (K. 7-6)

Cüyā-yı rumūz-ı “men ‘aref’ ol (Tc.1-3)

Halvetde idi ki “küntü kenzen” (Tc.1-79)

V-Peygamberler

1- Âdem

Hız. Âdem yaratılışı sebebiyle söz konusu edilir.

*Es-selām ey cevher-i zātuñ zuhūriçün senüñ
Âdem ’üñ cisminde oldı ihtilāt-ı mā vü tîn (K. 7-15)*

2-Nuh

Hız. Nuh beyitlerde Nuh tufanı sebebiyle yer alır.

*Nūh-veş keşti-i ‘aşk içre dem-â-dem sefer it
Kılma tufân-ı cehāletde sen andan güzer it (G.49-1)*

*Def’-i tūfân-ı gama keştî imiş cām-ı şabūh
Gösterür rāh-ı necātı yed-i sākîdür Nūh (G. 78-1)*

3-İbrahim

Hız. İbrahim oğlu Hız. İsmail’i kurban etmek istemesi hadisesine telmih yapılmak suretiyle bir yerde geçmektedir.

*Gāh Sıma’ıl gehî keş-i ‘azîm
Gāh Halîl’üz gehî tekbîriyüz (Tc.2-43)*

4-İsmail

Hız. İsmail babası Hız. İbrahim tarafından kurban edilmek istenmesi hadisesiyle bir yerde zikredilir.

*Gāh Sıma‘il gehī kebş-i ‘azīm
Gāh Ḥalīl’üz gehī tekbīriyüz (Tc.2-43)*

5-Davûd

Hız. Davûd yalnız bir yerde sesinin güzelliği münasebetiyle geçmektedir.

*Nağme-i Davûd ile kumrı nevāya başladı
Açdı bülbül perde-i ‘uşşâkı kıldı âh ü zâr (G. 167-10)*

6-Süleyman

Hız. Davûd’un oğlu olan Hız. Süleyman, aynı zamanda hükümdardır. Karıncalarla konuşması, hüdhüd ile Seba melikesi Belkıs’a haber gönderip İslam’a daveti gibi olaylar sebebiyle Nâtıkî Dîvânı’nda yer alır.

*Cân metâ‘ın Nâtıkî işâr için tutmuş ele
Ey Süleymân’ım kabul it mürdan pây-ı melaḥ (G. 85-5)*

*Nutkumuz hüdhüd sıfat cânâ Süleymân’dan gelür
Nice Belkıs’ı Mûsâḥḥâr itmede mektûbumuz (G. 187-6)*

7-İdris

Hız. İdris, Hız. Şit’ten sonra gönderilen peygamberdir. Yazıyı ilk kullanan ve ilk elbise diken yine Hız. İdris’tir. Sağ iken Allah tarafından göğe çekilmiş ve meleklerle hoca olmuştur. Bu hadiseye telmih eden ve dîvânda bir yerde geçen beyit aşağıdadır:

*‘Aşk idi sîne-i âdemde ‘ulûm-ı esmâ
‘Aşkdan buldı ‘alâ rütbeye rif‘at İdrîs (G. 202-3)*

8-Lût

Nâtıkî Dîvânı’nda Hız. Lût’un adı bir yerde geçer. Kur’an-ı Kerim’de (2/249-251) yer alan Hız. Davûd’un öldürdüğü Calut ile birlikte yer alır. Hız.Lût kavminin yaptıkları sapıklıktan dolayı helâk edildiği hatırlanmalıdır.

*‘Âşık-ı deryâ-dile teşbîh ider kendin raķîb
Hey ma‘âzallah kaçan Cālut olur mânend-i Lût (G. 225-3)*

9-Lokman

Kur’an-ı Kerim’de adına sure olan (31. sure) Hz. Lokman, hikmet ve hekimliğin pîri sayılır. Dîvân’da ismi bir yerde geçmektedir. İsminin geçtiği bu beyitte de onun hikmet cephesi işlenmiştir.

*Bu mantıktan haberdâr ol Süleymân olmak istersen
Bu hikmet defterin okı diyeler nâmuña Loķmân (G.332-11)*

10-Yakub

Hz. Yakub edebiyatımızda hüznün ve acının sembolüdür. Oğlu Hz. Yûsuf’u yitirdikten sonra ağlamaktan gözleri kör olmuş; yine aradan uzun zaman geçtikten sonra yine Hz. Yûsuf’un kendisine gönderdiği gömleği yüzüne sürerek tekrar gözlerine kavuşmuştur.

*Perde çāk oldı göründi şüret-i maķbûbumuz
Pîrehen irdi açıldı dîde-i Ya‘ķûb ’umuz (G. 187-1)*

11-Yûsuf

Nâtıkî Dîvânı’nda adına müstakil bir gazel (381. gazel) olan peygamber Hz. Yûsuf’tur. Hz. Yûsuf, kardeşleri tarafından kuyuya atılması; güzelliği ve bu güzelliğinden dolayı Zeliha ile başından geçenler; tevil ettiği rüyalar ve Mısır’a sultan olması hadiseleriyle edebiyatımızda pek çok şiire ve esere konu olmuştur. Nâtıkî Dîvânı’nda da yukarıda saydığımız özellikleriyle yer alır.

*Yûsuf-ı Mısr-ı melâķat hele sensin n’ola ger
Naķd-ı cānı virüb oldumsa ķarîdâr saña (G. 25-3)*

*Zekānuñ ķāhına ķabs olmaga ey gonce dehen
Mısr-ı âlemde bu gün Yûsuf-ı Ken‘ân muķtāc (G. 70-3)*

*Yūsuf-ı Mısr-ı melāḥat be-melāḥat sensin
Felek-i ḥüsne bugün mihr-i ruḥuñ yektâdur (G.111-2)*

*Nice Yūsuf ḳaddine beñzedem serv-i ser-efrâzı
Hezārân servi ḥayrân eylemişdür şîve-i nâzı (G.381-1)*

*Nitekim Yūsuf-ı Mısr'ı şehidür kişver-i ḥüsnüñ
Melāḥat Mısr'ınuñ şimdi bu Yūsuf oldu mümtâzı (G.381-2)*

12-Şuayb

Hız. Şuayb Medyen halkına gönderilmiştir. Hız. Mûsâ Hız. Şuayb'ın aynı zamanda damadıdır. Meşhur âsâsını da ona Hız. Şuayb'ın verdiği rivayet edilir. Ayrıca Hız. Mûsâ Hız. Şuayb'ın çobanlığını yapmıştır. Bilinen bu hadiseler aşağıdaki beyitin anlaşılmasını sağlayacaktır.

*Dâmen-i pîr-i ḥarâbatı dilâ tut ki Kelîm
Hızr'a irmezdi aña tutmasa dâmân-ı Şu'ayb (G. 33-5)*

13-Mûsâ (Kelîm)

Hız. Mûsâ Nâtukî Dîvânı'nda mucizelerinden dolayı yer alır. Allah'ın Tur dağına tecelli etmesi, "Yed-i Beyzâ" mucizesi münasebetleriyle dîvânda yer alır.

*Bu Vâdi-yi Eymen'de tek ol Kelîm
Gelür gûşuña her şecerden nidâ (G. 7-5)*

*Ḳad ü ruḥsâr-ı cānāndan dil-i dānāya Mûsâ-veş
Liḳâ 'arz itmege dil-ber ider nâr u şecer peydâ (G.9-3)*

*Nedir sırr-ı 'aşâ söyle nedendür Vâdi-i Eymen
Nedür Tûr ü nedür Mûsâ nedür nâr u şeb-i yeldâ (G.28-6)*

*Şûret-i zîbâda gösterdi tecellî 'âşıkâ
Ol ki Mûsâ'nuñ Yed-i Beyzâ vü mîḳâtındadır (G. 130-5)*

*Bir şecer âteşini gördi egerçi Mūsā
Her şecerden baña ol âteş-i Mūsā görünür (G. 149-2)*

14-Hızır

İskender-i Zülkarneyn'in maiyetinde olan Hz. Hızır rivayete göre arkadaşı Hz. İlyas ile zulümât ülkesine Âb-ı Hayatı aramaya gider. Uzun bir yolculuğun ardından bir pınar başına otururlar ve yanlarında bulunan pişmiş balığı yemek isterler. Bu sırada pınardan pişmiş balığın üzerine bir damla su sıçrar ve balık canlanır. Bu suyun aradıkları su olduğunu anlayıp içerler. Tekrar geriye dönüp İskender'e haber verirler ama bu suyu aramalarına rağmen bir daha bulamazlar. Nâtıkî Dîvânı'nda bu anlattığımız hadiseler münasebetiyle Hz. Hızır yer alır.

*Şanma ki nār-ı “enallah” saña rüşen görünür
Meger ol dem ki refîk ola Hızır ü Şu‘ayb (G.33-4)*

*Lebleri zevki yeter âb-ı hayâtı dil nider
Var iken ol hatt-ı sebzi Hızır'a yokdur ihtiyâc (G. 72-3)*

*Bir dil âgâhı Hızır it sen saña ey teşne-leb
Zulmet-i kalbün içinde çeşme-i hayvânı gör (G. 105-6)*

15-Eyyûb

Hz. Eyyûb sabır timsalidir. Çok zengindir, ancak Allah tarafından imtihan edilmiş, çeşitli hastalıklara yakalanmış; fakat o hepsine sabretmiştir. Sonra yine Allah'ın emriyle ayağını yere vurarak yerden çıkan su ile tüm hastalıklarından kurtulmuş böylece imtihanı kazanmıştır. Nâtıkî Dîvânı'nda çektiği dertler ve sonra kavuştuğu şifa münasebetiyle yer alır.

*Eyyûb derdini çekerüz ‘ömr-i Nûh ile
Nâ-kes tabîb eylesün tek ‘ilâcımız (G. 184-2)*

*Çok cefâlardan soñra irdik vişâle ‘âkıbet
Çekdi miñnetler velî buldı şifâ Eyyûb’umuz (G. 187-5)*

16-İsâ (Mesih)

Hızır, İsmâ, Nâtıkî Dîvânı'nda ismi en çok geçen peygamberdir. Hz. Meryem'in yenisine Hz. Cebrâ'il tarafından üflenerek hamile kalması; “İsâ nefes”, “dem-i İsâ”, “feyz-i hayat”, “can-bahş-i nikat” olması gibi pek çok özelliği münasebetiyle dîvânda yer alır.

*Virür feyz-i hayâtı her hadîsüñ
Kelâmuñ mu‘ciz-i ‘İsâ ser-â-pâ (G. 23-3)*

*Zekânüñ kân-ı halâvet dehenüñ ‘ayn-ı hayât
Leb-i la‘lünde Mesîhâ gibi cân-bahş-ı niğât (G. 55-1)*

*Halâvet-i dehenüñden hayâta irdi Hızır
Nezâket-i nefesüñden tekellüm itdi Mesîh (G. 77-4)*

*Olsa Mesîh-i Meryem kılsa ‘izâmı ihyâ
Yok mürde-dil hacerde güftârdan telezzüz (G. 95-2)*

*Her dem ol lebdan alur dil lezzet-i feyz-i hayât
Olmaya mânend-i enfâsı dem-i ‘İsâ lezîz (G. 98-3)*

*Her tekellümde lebi mürdeler ihyâ eyler
Şanma bir mu‘ciz-i enfâsı Mesîhâ eyler (G. 138-1)*

17-Circis

Hızır, İsmâ'dan üç asır sonra yaşadığı ve peygamber olduğu söylenen tarihi bir kişidir. Dinine davet ettiği milleti tarafından 70 kez öldürüldüğü halde tekrar dirildiğine inanılır. Nâtıkî Dîvânı'nda bir yerde bu olaya telmih yapılmak suretiyle yer alır.

*Elem-i derd ü gam-ı ‘aşkıdan eger âh itme
Pâre pâre seni ger eyleseler çün Circîs (G. 202-4)*

18-Muhammed (SAV)

Hız. Muhammed (SAV), dîvânda Ahmed ismiyle de zikredilir. Kâinatın gözbebeği olması, İsrâ gecesi gökyüzüne çıkarılması, şakk-ı kamer mucizesi gibi özelliklerinden dolayı beyitlerde yer alır. Yine Nâtıkî Dîvânı'nda naat formunda yazılmış gazel (6 ve 324. gazel) gibi manzûmeler ve müstakil beyitlerde mucizelerine telmih olarak ya da dua ve istimdad amacıyla söz konusu edilir.

*İcâd-ı her vücûda vücûduñdur sebeb
Sen aşl u kâ'inât kamu fer'dür saña (G. 6-3)*

*Görđi kim Ka'be ahâlisinde kemdür i'tikâd
Lâ-cerem Ümmü'l-Kurâ'yı eyledi Ahmed maķar (G.141-3)*

*Vâķıf ol şerbet-i İsrâ'ya sen Ahmed gibi
Himmetüñ raķşı geće bir laķzada sebķ-i tıbâķ (G.255-4)*

*Kef-i zîbâña mâh-ı bedr ögündi ģüsn-i tal'atda
Anuñçün bir işâretle benânuñ itdi anı şaķķ (G.261-6)*

*Ey himmetüñ sarâyına bir pâye âsumân
Pây-ı bülend 'azmüñe câ fark-ı Ferķadân (G.324-1)*

*Şadr-ı risâlet ü şeref-i nesl-i âdemi
Sultân-ı enbiyâ sebeb-i emr-i kün-fekân (G.324-2)*

*Mihr-i münîr-i evc-i hidâyetsin ol sebeb
Nûruñ fûrûģı eyledi edyânı hep nihân (G.324-3)*

*Ķadr-ı refi' ü pâye-i rif'at yeter saña
İsrâ şebi nişân-ı beyân-ı 'uluvv-i şâni (G.324-4)*

*Baķş-i 'ulûm ü dâniş ü ders olmadan şehâ
Sensin nikât cümle 'ulûm içre nüktedân (G.324-5)*

VI. Âl-i Mustafa Âl-i Abâ

Nâtıkî Dîvânı'nda yer alan kasidelerden 2 tanesi (1. ve 7. kasîde) Hız. Ali'nin medhiyesi şekindedir (7. kasîde Hız. Ali'nin mezarına övgü mahiyetindedir.).

Hız. Ali, Hız. Muhammed'in (SAV) amcasının oğlu ve damadıdır. Şecaat ve ilim bakımından şiirlere konu olmuştur. Nâtıkî Dîvânı'nda da bu yönleri işlenmiştir. Yine bir beyitte Hız. Ali zamanında yaşanan meşhur Hakem olayından sonra ortaya çıkan ve bir inanç sistemi olan (Hız. Osman ve Hız. Ali'yi inkar etmeyenlerin kafir olduklarını ve onların katlinin vacib olduğunu savunan bir inanç sistemi) Haricilikle birlikte ismi geçer. Bu beyitte tilki olarak Hariciler arslan olarak da Hız. Ali'ye teşbih yapılır (Hız. Ali'nin lakabının Esedullah Allah'ın arslanı olduğu hatırlanmalıdır).

“Âl” neseb bakımından Hız. Muhammed'in ailesidir. Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin bir beyitte yer alır. Yine Hız. Hüseyin'in ortanca oğlu Zeynel Âbidîn ve Âl-i Aba bir beyitte zikredilip vesile yapılarak şâir, Allah'tan günahlarının affı için niyazda bulunur.

*Firîb ü mekrle ben melihim nefis eylemiş kaçdım
Serimden şerrini dūr it 'Ali'yü'l-Murtaza hakaqqı (G.397-2)*

*Görüb çeşm-i terim rahm eyle gerçi çokdur isrâfım
'Alî Zeyne'l-'ibâd ol âdem Âl-i 'Abâ hakaqqı (G.397-5)*

Ba'dehu ol şeh-i merdân 'Alî 'âlî kim (K.1-24)

*Âfîtab-ı ufq-ı 'ilm ü meh-i maşrıq-ı hilm
Hâne-i şer'a kuvâ hayme-i dîne tirek (K.1-25)*

*Hârici ger kıla buğz ile muhibbünle nizâ'
Kande hem-ser ola her rûbeh ger yâ şîrek (K.1-55)*

*Ey 'Alî sîret Hasan şûret Hüseyin ism-i ehl-i hûd
Ebr-i kef deryâ şehâvet menba'ı 'adl ü emân (K.3-18)*

*Es-selâm ey Haydâr-ı saf-der imâm-ı ins ü cîn
Server-i merdân-ı âlem şehsüvâr-ı rûz-ı kîn (K.7-5)*

VII. Sahabeler

Cennetle müjdelenen on sahabeden biri olan Sa'd Bin Ebî Vakkas aynı zamanda düşmana ilk oku atan sahabedir. Nâtukî Dîvânı'nda bir yerde bu vafına telmihle yer almaktadır.

*Nigāh-ı cānsitānı şan girirdür vaqt-ı hiddetde
Hünerde Sa'd Vaḳḳāş ol dü ebri vü kemān-dārı (G.390-4)*

VIII. On İki İmam

Nâtukî Dîvânı'nda "İmam Aliyy'ül-Murtazâ, İmam Hüseyin, İmam Zeyn'ül-Âbidin, İmam Muhammed Bâkır, İmam Kâzım Rızâ, İmam Muhammed'üt-Takiyy, İmam Hasan'ül-Askerî, İmam Mehdî" isimleri geçmektedir (İsmi geçmeyen imamlar: İmam Hasan, İmam Câfer'üs-Sâdık, İmam Aliyy'ür-Rızâ, İmam Aliyy'ün-Nakiyyü'l-Hâdî). 397. gazelde İmam Hüseyin hariç yukarıda ismi geçen imamlara yer verilmiştir. Münacaat formunda yazılan gazelde şâir, on iki imamın yedisini vesile yaparak Allah'tan şefaata ister.

*Firîb ü mekrle ben melihim nefis eylemiş kaçdım
Serimden şerrini dūr it 'Ali'yü'l-Murtaza ḥaḳḳı (G.397-2)*

*Görüb çeşm-i terim rahm eyle gerçi çokdur isrāfım
'Alî Zeyne'l-'ibād ol âdem Âl-i 'Abā ḥaḳḳı (G.397-5)*

*İlāhî sehv ü noḳşānım ḥaṭa vü cürmümi 'afv it
Muḥammed Bâkır ü Şâdık İmām Kâzım Rıza ḥaḳḳı (G.397-6)*

*Taḳî ü bâḳî nūriçün ey cevvd ü ey hādî
Delîl-i rāḥım ol şāhā ol iki pīşvā ḥaḳḳı (G.397-7)*

*Hücüm itmiş baña her bir taraftan 'asker-i a'dā
Zahirimsin naşirim ol Hasan 'Asker-liḳā ḥaḳḳı (G.397-8)*

*Cidāl itdikde Deccāl raḳībim vir baña fırsat
Muḥammed Mehdî şāhib-i zamān ol muḳtedā ḥaḳḳı (G.397-9)*

*Ey ‘Alî sîret Hasan şûret Hüseyn ism-i ehl-i hûd
Ebr-i kef deryâ şehâvet menba’ı ‘adl ü emân (K.3-18)*

IX. Kazâ ve Kader

“Levh-i kazâ, kilik-i kudret, dest-i kazâ, burc-ı kader, kazâ-yı şer” olarak şiirlerde geçen kazâ ve kader insanın hiçbir zaman değiştiremeyeceği bir haldir; bunların iradesi Allah’ın elindedir.

Ezel nakkaşı (Allah), kazâ levhasında binbir türlü şekiller olmasına rağmen sevgilinin tasvirine perde çekmemiştir.

*Ezel nakkaşı perde çekmedi taşvîr-i cânâna
Olur levh-i kazâda gerçi biñ dürlü şuver peydâ (G.9-6)*

*Kilk-i kudretten olıcak nağş-ı rûy-ı yâr tarh
Eylemiş ruhsâr-ı zîbâsın gül-i bî-hâr tarh (G.80-1)*

Âşğın sevinmesine ya da üzülmeye gerek yoktur, çünkü zamanın iradesi kazânın elindedir.

*Vaşla şâd ü hecre gam-gîn olma ey ‘âşık şakın
Gör şeb ü rûzı nice dest-i kazâ örter açar (G. 162-3)*

Kazâ aynı zamanda adalettir. Şâir onun bir güneş gibi doğması temennisi içerisindedir.

*Her kim istemez güle kudretüñ güneş gibi
Doğsun serine burc-ı kaderden kazâ-yı şer‘ (K.6-15)*

X. Âhiret ve Âhiret ile İlgili Kavramlar

1.a. Âhiret

Âşğın isteği sevgilinin cemâlini görmektir. Bu arzuyla yanıp tutuşan âşğın din ve âhiret gibi bir emeli olamaz.

*Dîn ü 'uqbāya bakmaz 'aşık-ı dîdâr olan
'Aşık-ı dîdâr-ı yâre dîn ü 'uqbâ ne gam (G.310-6)*

b. Mahşer (Kıyâmet, Haşr)

Mahşer günü insanlar toplandığında ebeveyn çocuklarını haklarını isteyecek düşüncesiyle tanımayacak, herkes can korkusuyla birbirinden kaçacak. Böyle bir durumda bile Müslümanların şefaathçisi sadece Hz. Muhammed (SAV) olacak. O tüm mahlukâtın en önde gidenidir ve kıyâmet günü de şâfi olacaktır.

*Ey şâfi'-i kıyâmet vey pîşvâyı dîn
Ey hâtem-i risâlet ü serdâr-ı ins ü cân (G.324-6)*

Yine aşağıdaki beyitte haşr günü ifadesine yer verilmiştir.

*Nâtıkî hâk olsa çeşmüñ görmedin ol gül-ruhı
Lâle-i nu'mân olur tâ rûz-ı haşr andan 'ayân (G.326-5)*

c. Âhir zaman

"Devr-i Kamer" bin yıl süreceğine inanılan Hz. Muhammed'in (SAV) doğumundan kıyamete kadar olan süredir. Bu devir aynı zamanda fitne devridir. Nâtıkî Dîvânı'nda da fitne yönü ile yer almıştır. Sevgilinin beni, yanağı, gerdanı gibi unsurlarla birlikte işlenmiştir. Bir yerde de "Devr-i Kamer" ile Mecnûn arasında ilgi kurulmuştur.

*'Aks-i dâğ-ı dil midür rûyuñda yâ hâl-i siyâh
Fitne-i devr-i kamer yâ âfet-i devrân mıdur (G.101-7)*

*Ben ne tenhâ saña sevdâzede Mecnûnam vü bes
Şûretüñ tal'atına devr-i kamer şeydâdur (G.111-4)*

*Haft ne hâcet gerd-i ruhsârında ol meh-peykerüñ
Cedvel-i devr-i kamer ol hâle-i gâbgab yeter (G.146-3)*

*Mu'anber zülfünü seyr eyleyenler müşg-i ter dirler
Ruhuñ hâlünü görenler fitne-i devr-i kamer dirler (G.161-1)*

ç. Deccal

Deccal dîvânda iki yerde zikredilmektedir. Aşağıda verilen ikinci örnekte boş bırakılan yer dîvânda siliktir.

*Cidāl itdikde Deccāl raķībim vir baña furşat
Muḥammed Mehdī şāhib-i zamān ol muḳtedā ḫaḳḳı (G.397-9)*

*İsū-yı asker ile geldi çü Mehd-i bahār
Sürdi Deccāl.....be-ḍarb-ı kūtek (K.1-4)*

2. Cennet

“Cennet, Huld, Firdevs, Ravza-i Rıdvân, Behişt, Cennet-i Adn, Cennetü’ül-Me’vâ” isimleriyle Nâtıkî Dîvânı’nda yer alan cennet hem âhiretle ilgili, hem de sevgilinin vasıflarını anlatmada benzetme aracı olarak kullanılmıştır.

Yûnûs Emre’yi çağrıştırır bir söyleyişle şâir ne cenneti ne de hûrileri ister onun isteği sadece sevgilidir.

*İki ‘âlemde maḳşûdı şikeste Nâtıķı’ nûñ sen
Ne ḳaşdı cennet ü ḫuld ü ne meyl-i cānib-i ḫavrā (G. 4-7)*

Yine tasavvufî bir ifadeyle fena denisinde (yokluk denizinde) boğulmayı cennet arzusu ve cehennemde azab endişesine yeğler.

*Gel fenā baḫrında ğarḳ ol eyleme
Arzū-i cennet ü vehm-i ‘azāb(G.41-5)*

Sevgilinin dudaklarına çeşme-i hayvan muhtac iken, gül bahçesini andıran yanağına da Ravza-i Rıdvân muhtaçtır.

*Ey zülāl-i lebüñe çeşme-i ḫayvān muḫtāc
Gülşen-i ‘arızuña Ravza-i Rıdvān muḫtāc (G.70-1)*

Başka bir beyitte yine sevgilinin yanağı cennete, yaşadığı yer Firdevs ve Ravza-i Rıdvân'a benzetilir.

*Lâlelerdür ruḥuñ yâ gülşen-i cennet güli
Şaḥn-ı Firdevs yerin yâ Ravzâ-yı Rıdvân mıdur (G.101-8)*

Sevgilinin saçlarında asılmayı hiç dert etmez çünkü sevgili ona eğer saçlarında asılırsa gideceği yerin cennet olduğunu söylemiştir.

*Didim ey yâr ki zülfüñ beni aşmağdadur
Didi zülfümde aşılsañ yirüñ uçmağdadur (G. 129-1)*

Asıl cehennem cahillerle sohbettir. Eğer hakiki cennet arzulanıyorsa âlim kişilerle bir arada olmak yeter.

*Şoḥbet-i nâdân imiş dūzaḥ hemân ey Nâṭıķī
Cennetü'l-Me'vâ gerekse ḥâṭır-ı dānâyı bil (G. 278-11)*

Cennet söz konusu olunca zahidler de şâirin mısralarında yerlerini alırlar.

*'Aşkı men' itmekle cennet umarmış zâhid
Cennet ehli ola mı ḥayra olanlar menna' (G. 239-3)*

3. Cehennem (Dûzâh)

Cehennem beyitlerde cennet ile bir arada işlenmiştir. Yine sevgili söz konusu olunca cennet gibi cehenneme de yer verilir. Örnek aldığımız beyitte sevgili her meclisin konusu iken va'izin yaptığı şeyin sadece cehennemi anlatmak olduğu söylenmiştir.

*Her meclisüñ ki zîbî ey mâh-rû ne sensin
Dūzaḥ ḥikâyetidür şerḥ ü beyân ü vâ'iz (G. 233-7)*

4. A'raf

Cennetle cehennem arasında olan A'raf birkaç beyitte yer almaktadır.

Sevgilinin yaşadığı yeri A'raf olarak sahiplenilen (âşık) için ne cennet arzusu ne de cehennem korkusu vardır. O aradığı yeri bulmuştur.

*Vehm-i dūzah çekmez oldu ārzū-yı huld hem
Nâtıkî her kim ki oldu kūy-ı yâr A'raf aña (G. 26-5)*

5. Diğer İtikadî Kavramlar

a.Mi'rac

Hiz. Muhammed (SAV) Recep ayının 27. gecesı Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya gelir. Buna İsra da denilir. Nâtukî Dîvânı'nda Mi'rac ile birlikte Burak da (Mi'rac gecesı Hiz. Muhammed'in (SAV) bindiğı bineğın adı) ilgisinden dolayı yer alır.

*Eger ki 'âşık-ı dîdâr-ı lâ-yezâlîsin
Burak-ı 'aşka biner ol ki gösterür Mi'rac (G.66-7)*

*Şûretüñ Mescid-i Akşâ vü kaşuñ mihrâbı
Şeb-i İsrâ gibi zülfüñde rumûz-ı Mi'rac (G.71-5)*

b. Ölüm, Ecel

Ölüm haktır ve mutlaka “her canlı ölümü tadacaktır.” Nâtukî şiirlerinde bu realiteyi işlemiştir.

*Turâb ile dola bir gün bu çeşm-i dürr-efşân
Şikeste dest ola âhır bu tab'-ı gevher-senc (G. 68-4)*

Aşağıdaki beyitte ecel fareye benzetilir ve ecel can ipliğini ödünç olarak verse bile Nâtukî'nin gönlü can ipliğı yerine sevgilinin saçlarını tercih eder:

*Sîne-i Nâtıkî'den çıkmaya zülfüñ hevesi
Eylese mûş-ı ecel rişte-i cânın dağı karz (G. 222-5)*

Kefen, mezar, türbe gibi kelimeler ölümle alakalı olduğu için bir arada kullanılır.

*‘Aşk âteşinüñ sūzi türbemden olur zāhir
‘Aşk âteşine olmaz biñ gūr u kefen māni’ (G. 242-5)*

Yine ecel güneşe benzetilir. Güneş doğunca nasıl ki yıldızlar kaybolur, şâir bunu adeta bir ordunun dağılması gibi “dağıtır” eylemini kullanarak ifade ediyor. Ölüm de gücü ve kudretiyle övünenleri tıpkı bir at sürüsü gibi dağıtır.

*Ġirre olma haşmete kim ṯāğıdur mihr-i ecel
Encüm-āsā olsa āhir bî-‘aded hayl ü haşem (G. 297-3)*

c. Ruh

Ruhun beyitlerde zikredilişi tasavvufî açıdandır. Sevgiliye (Allah’a) kavuşmak kolay değildir. Cefa çekmeden kavuşma olmaz. O menzile ulaşmak için ruh verilmelidir.

*Cefāsız ey dil-i şeydā müyesser olmaz vaşl
Virilmeyince eger rūh hāşıl olmaz rāh (G. 74-4)*

ç. Peri

Dîvânda geçen “peri-rû, peri ruhsar, peri peyker” gibi ifadeler sevgiliyi tarif ve tasvirde kullanılır. Dolayısıyla gözle görülemeyen peri hem bu özelliği hem de zihinlerde güzellik tasavvuru uyandırmasından dolayı sevgiliye benzetilir.

*Hayāl-i vaşl umarsın ol perî ruhsārdan ey dil
Hayāl-i hāmla ‘ömrüñ geçirme epsem ey güstāh (G. 83-4)*

Aşağıdaki beyitte perinin farklı bir ifade ile karşımıza çıktığını görmekteyiz.

*Başma gel şart-ı edebden taşra pāyüñ hāke kim
Her qadem altında zîrā bir perî-sîmā yatur (G. 157-5)*

d. Cin

Dîvânda “*ins ü cin (cân)*” ifadesi geçmektedir. Hz. Muhammed’in (SAV) insanların ve cinlerin peygamberi olduğu bir de Hz. Süleyman münasebetiyle beyitlerde yer almaktadır.

İrmez deheni hâteminüñ sırrına zâhid
Cinnî şıfat esrâr-ı Süleymân’ı ne bilsün (G.314-3)

Ey şâfi‘-i kıyâmet vey pîşvâyı dîn
Ey hâtem-i risâlet ü serdâr-ı ins ü cân (G.324-6)

e. Şeytan (İblis)

Beyitlerde şeytan rakiple birlikte yer almıştır. Yani rakib için benzetme unsurudur.

Yağa tâ kim rākīb-i şeytânı
Tîr-i âhım şihâb-ı şâkıbdur (G. 154-4)

Aşağıya aldığımız beyitte de şeytanın kötülüklerinden korunma yolunun aşkın isimlerini dua olarak ağızdan düşürmemek olduğu söylenir.

Ger emîn olmak dilerseñ ğurre-i iblîsden
‘Aşkuñ esmâsın dem-â-dem kendüñe evrâd kıl (G. 291-3)

XI. Çeşitli Dinler ile İlgili Kavramlar

1. İman, Şeriat

Nâtıkî Dîvânı’nda 6. kasîde “*şer*” rediflidir. Bu kasîdede memduh şeriatın değişik tasavvurları içerisinde medh edilmiştir.

İman sevgilinin evsafı söz konusu olduğunda değerlendirilmiştir. Sevgilinin yan bakışı ile dudakları can alıp vermekte iken, güzel kokulu hatlarıyla yüzü ise âşkın imanını alıp vermektedir.

*Ġamzeñle leblerüñ şanema cān alır virür
Müşgîn haţuñla ‘ārızuñ Ġmān alır virür (G. 148-1)*

a. Namaz

Müslümanlar namazlarını eda ederken Kâ’beye yönelirler. Kâ’be’de ise böyle bir yön tespiti yoktur. Şâir dostun görüldüğünü dolayısıyla şükür secdesi yapmak gerektiğini söyler. Her taraf Kâ’be gibidir fakat şükür namazını eda edecek namaz ehli ortada yoktur.

*Nâtıķī secde-i şükr eyle göründi ruḥ-ı dost
Her taraf Ka’be ‘ayân oldu kanı ehl-i namāz (G. 188-7)*

aa. Mescit

Mescid meyhane ile birlikte yer alır. Tasavvufta meyhane kulun aşk ve şevkle Rabbine münacaat yeridir. Aşağıda tasavvuf muhtevalı beyitte kara ve denizlerde Allah’ın var olduğu mescide, meyhaneye (tasavvufî manasıyla) bağlanılmaması gerektiği söylenir.

*Mescid ü meyḥāneye pā-beste olma Nâtıķī
Toptoludur “semme vechullah” dan hep baḥr ü ber (G.109-7)*

Aşağıdaki beyitte de mescid ve meyhanenin yollarının farklı olmasına karşın aşk yolunun bir olduğu belirtilir.

*‘Aşkuñ tarīķidür kim anuñ iḥtilāfı yok
Yoksa tarīķ-i mescid ü meyḥāne muḥtelif (G. 248-2)*

bb. Mihrab

Nâtıkî Dîvânı’nda bir yerde geçen mihrab sevgilinin kaşları için benzetilendir.

*Öykünür ebrûların miḥrâbına geh geh hilāl
Gör ne kec-rāhdur tarīķ-i ‘aşkda ol ḥod-nümā (G.18-2)*

cc. Dua

Nâtıkî Dîvânı'nda dua ve istimdad içerikli çok sayıda beyit vardır. Bu beyitlerde şâir günahkar olduğunu belirtir ve engin merhamet sahibi yaratıcıdan niyazda bulunur. Ayrıca aşağıya aldığımız başka bir beyitte sevgilinin yüzü, ayva tüyleri ve bedeninin hayaliyle sabah akşam İhlas okuması gerektiği söylenir.

*‘Ârız ü haṭṭı hayâliyle o nâzik bedenüñ
Naṭıķî şâm u seher okı du‘â-yı İhlâş (G. 216-5)*

*Oldı ğârik-i baḥr-ı güneḥ Nâṭıķî şehâ
Ey dest-gir-i ümmet elin tut meded amân (G.324-7)*

çç. Tesbih

Zahide seslenilerek eğlence mevsimnin geldiği ve artık tesbihi elden bırakıp, yakması gerektiği söylenir.

*Zâhidâ elden bırak tesbîḥi yak sübhâdeyi
Furşat-ı ‘ayş-ı bahâr ü ‘işret-i meydür şalâḥ (G.75-2)*

b. Hac

aa. Hac, Tavâf

Hac İslam'ın beş şartından biridir. Yerine getirilmesi için Müslümanın sahip olması gereken bir takım şartları vardır.

Sevgilinin semti Kâ'be'dir. Aşağıdaki beyitte bu anlayış işlenmiştir.

*Şevâb-ı hac ise maḳşûduñ ey gönül yâruñ
Der-i sarâyını ṭavf it revâḳ u ṭâķını öp (G. 44-4)*

Yine bilinen anlamıyla hac, layıkıyla yerine getirilirse insanı dünyevî huzursuzluklardan uzaklaştırır. Aşağıdaki beyitte bu realite dile getirilmiştir.

*Ka‘be-i kūyuñı her kim ide bir laḫza ṭavâf
Sitem-i dehr-i deniden olur elbette mu‘âf (G. 254-1)*

c.Kâbe ve İlgili Kavramlar

aa. Kâbe (Beytü'l-Haram)

Kâ'be Müslümanların kiblesi ve kutsal bildikleri bir mekândır. Hz. Âdem tarafından yapılmış, Nuh tufanında göğe kaldırılmış daha sonra Hz. İbrahim tarafından bina edilmiştir.

Kâ'be, “Arafat, tavaf, zemzem, Merve-Safa, kurban, Mekke” gibi kelimelerle ilgili olduğu için birlikte kullanılır.

Kâ'be tasavvufî açıdan da şiirlerde yer alır.

Bunların dışında Kâ'be sevgilinin semti, âşığın kiblesi olması hasebiyle benzetilen olur.

*Ka'be-i maşşûda vâşıl olamaz ey Nâtıkî
Şâh-râh-ı 'aşk içinde çekmeyen derd ü belâ (G.8-6)*

*Ḳurbân ideyim cânı kûyuñ 'Arafat'ında
Tek Ka'be-i ruhsâra bir kez olayım zâ'ir (G. 135-6)*

*Gördi kim Ka'be ahâlisinde kemdür i'tikâd
Lâ-cerem Ümmü'l-Ḳurâyı eyledi Aḥmed maḳarr (G. 141-3)*

*Beyâbân itme tayy ey Nâtıkî 'âlemde kim yârüñ
Ser-i kûyu durur Ka'be lebinde âb-ı zemzem var (G. 143-7)*

*Her derd kıble-gâh ise Merve Şafâ ḥaḳḳı
Ka'be yüzüñ baña şanma kıble-gâh bes (G. 204-6)*

bb.Çâh-ı Zemzem

Zemzem sevgilinin dudakları münasebetiyle Kâ'be ile birlikte kullanılmıştır.

*Beyâbân itme tayy ey Nâtıkî 'âlemde kim yârüñ
Ser-i kûyu durur Ka'be lebinde âb-ı zemzem var (G. 143-7)*

ç.Kurban

Kâ'be'de kurban kesilir. Ayrıca âşık sevgilinin kurbanıdır. Bu hayal dünyası içerisinde kurban motifi dîvânda yer alır.

*Ḳurbân ideyim cânı kūyuñ 'Arafat'ında
Tek Ka'be-i ruḥsâra bir kez olayum zâ'ir (G. 135-6)*

d.Günah, Tevbe, Haram

Günah Allah'ın emir ve yasaklarına uygun olmayan şeylerdir. Buna karşılık tevbe kapısı ise daima açıktır. Aşağıya aldığımız örneklerde masum, günahsız olan âşık ile kalpten yapılan ve geri dönülmeyen tevbe yer almaktadır.

*Öldüren gonca-yı cellâduñ imiş 'uşşâkı
Çeşme bühtân durur anuñ günehi olmaz imiş (G. 210-6)*

*Şanma kim zât u şifâtuñ zer gibi ḥâliş olur
Olmayınca tevbe-i 'aşk içre ey sâlik güdâz (G.186-4)*

Haramla ilgili hususlar dîvânda çok azdır. Âşık sevgilisiz yaşamayı haram olarak değerlendirir. Yine başka bir beyitte sevgilinin âşığı yan bakışıyla öldürmesi helal, vuslatı ise haram olarak kabul etmesi söylenir.

*'Âşık-ı dîdâr iseñ cân ü cihânı terk kıl
'Âşıka dîdârsız cân ü cihân ey dil ḥarâm (G.304-2)*

*Gör ne zâlimdür nazar-ı gamze-i merdüm-keşüñ
Ḳatlimi eyler ḥelâl vü vaşlını eyler ḥarâm (G.311-6)*

2. Kâfir

Kâfir karanlığı temsil eder. Nâtukî Dîvânı'nda sevgilinin güzellik unsurları kâfire benzetme olmuştur.

*Cellâd gibi 'aynuñ cân almadaki mâhir
Bî-raḥm ü cefâ-cûdur ol içi ḳara kâfir (G.135-1)*

*Rahmsız kâfirî çok lâle ruḥānuñ ammā
Çeşm-i mestûñ gibi bir dil siyehi olmaz imiş (G. 210-3)*

a. Deyr (Kilise)

Nâtık Dîvânı’nda kilise “zünnâr, nakus, büt” gibi kelimelerle bir arada bulunur. Âşık beline vefâ zünnârını bağlar ve sevgilinin aşkı uğrunda nakûsla bahse tutuşur.

*Bağladım belime zünnâr-ı vefâ ‘aşkuñda
Dem-be-dem nâlelerim itmede nâkûsla bahş (G. 63-5)*

Âşık bu cihan kilisesinde put gibi bir sevgilinin gamına duçâr olmuştur. Onun için nakûs gibi feryâd ü figân ederse şaşılmalıdır.

*Bir büt gamıyla oldum deyr-i cihāñda me’nūs
N’ola figân iderse göñlüm mişâl-i nâkûs (G. 208-1)*

Tasavvuf içerikli başka bir beyitte ise kilise ile Ka’be intak sanatıyla şu şekilde konuşturulur.

*Ka’be’den aldım haber ü deyrden
Bizde eşer yok didiler gayrdan (G.328-1)*

b. Büt, Sanem

“Büt, sanem, büthane” birlikte düşünülen kavramlardır. Büt sevgili söz konusu olduğunda mısralarda karşımıza çıkmaktadır. Sevgilinin aşkı âşığı öyle şaşırtır ki bazen ma’bed bazen de büthane onun sığındığı bir yer olur.

*Nâtıķı ol büt-i ra’nā içün olduñ böyle
Gehī ma’bed saña melce gehī büthāne melāz (G. 97-5)*

Ferhad’ın Şîrîn’i istemesi gibi gönül de güzellik sahibi bir bütü arzulamaktadır.

*Göñül olmaz tesellī bir büt-i şāḥib cemāl ister
Belā kūhsārınuñ Ferhād’ı bir Şîrîn maķāl ister (G. 160-1)*

Âşık o kadar çaresiz ve sevgiliye mübtelâdır ki o büt gibi güzel olan sevgililer bâde yerine tas tas ona gönül kanını taşıtırlar.

*Dem-be-dem giryân idüb bâde yerine hûn-ı dil
Çekdürürler ‘âşıka zîbâ şanemler tas tas (G.203-6)*

Aşağıdaki beyitte de “mû, zülf ve büt” fenâ yolunda âşığı küfre götüren unsurlar olarak kullanılır.

*Mû kadar bir büte meyyâl olmaz Nâtıkî’yâ
Bes ki dil silsile-i zülfüne olmuş merbûṭ (G. 228-5)*

c. Çan, Zünnâr

Nakûs Hıristiyanlıkta ibadet vaktini bildirmek için kilisede çalınan çan; zünnar ise papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşaktır. Âşık sevgilinin aşkı uğrunda beline zünnârı da bağlar, nakûsla bahse de girer.

*Bağladım belime zünnâr-ı vefâ ‘aşkuñda
Dem-be-dem nâlelerim itmede nâkûsla bahş (G.63-5)*

*Der-i sînemde dem-â-dem n’ola nâlân ise dil
‘Aşkdur çünkü muḥarrîk dil-i şeydâ nâkûs (G. 205-6)*

B. TASAVVUF

Nâtıkî şiiirlerinden anlaşıldığına göre mutasavvıf bir şâirdir. Dîvânında yer alan pek çok şiiir tasavvuf içeriklidir. Tasavvufun büyük bir hazine olduğunun farkındadır ve şiiirlerinde bunu bol bol kullanır. Tasavvuf anladığımızı göre onda bir amaçtır. Allah’ın varlığı ve birliği, kâinatı tezahürleri, insanın yaratılma sebebi, kâinat vb. pek çok şey onu düşündürür, şiiirlerinde bunlara yönelik gerek ikaz gerekse nasihatlerde bulunur. İnsan varlığını düşünmelidir. Kâmil insan olmanın yollarını aramalıdır. Bu ise eneden yani benlikten geçmeyle mümkün olabilir.

*Gel Nâṭıķı'yâ ḥāk ol 'ālemde eneden geç
Zīrā ki enedür bu rāh içre olan mānî' (G.242-7)*

Dünya geçicidir. İnsanın içinde bulunduğu zaman ise son derece kıymetlidir. Onun için bir gün göçüp gidilecek bu dünyaya bağlanmak anlamsızdır.

*Ğurre olma nev-'arūs-ı dehre şaķın virme dil
Yüz virür birķaç gün ammā 'āķıbet virür fenā (G.14-4)*

İnsan son derece zayıftır. Fakat ömrünü de bu zayıflığına bakmadan heder etmekte, boş şeylere sarf etmektedir.

*Żayıf bil 'ömr-i nāzenīni żayf
Ḥayıfdur hiçe şarf idersin ḥayf (G.253-1)*

Peki insan neyi istemelidir. Bu noktada istekler farklı farklıdır. Kimi dünya için âhiretinden, kimi de âhireti için dünyadan geçer.

*Tālib-i dünyā olan aḥvāl-i 'uķbādan geçer
Rāğıb-ı 'uķbā olan ef'āl-i dünyādan geçer (G.121-1)*

1. Hak Âşığı

“Salık, erbâb-ı kemâl, ehl-i dert, ehl-i aşk vb.” kelimelerle tarif edilen “Hak Âşığı” aşk sahrasında saçını ağartmış; defter-i aşka gönlünden kanlı göz yaşıyla gayrı silerek kaydolmuştur.

*Şanmañuz mû-yı siyāhım şeybden oldı sefīd
Sālik-i şaḥrā-yı 'aşkam çihreye konmuş ğubār (G.123-4)*

*Nâṭıķī ķalb-i ḥadīde eylemezse söz eşer
Ķalb-i erbāb-ı kemāle bir işāret olsa bes (G.207-7)*

*Dilersen Nâṭıķī gibi yazılmak defter-i 'aşka
Sirişk ābiyle ğayr erķāmını levḥ-i dilüñden sil (G.279-5)*

2. Tarikat ve Tarikat ile İlgili Kavramlar

a. Mevlevî ve Semâ

Mevlevî ve semâ kelimeleri Nâtıkî'nin şiirlerinde Mevlevîlik ile ilgili olarak kullanılmaz. Tasavvuf içerikli beyitlerde karşımıza çıkan bu kavramlar dönme eyleminden dolayı gece, gündüz ve kâinata nisbetle yer almıştır.

*Cümle zerrât-ı cihân mest-i mey-i vahdetdür
Lâ-cerem rakş ü semâ' içre durur leyl ü nehâr (G. 107-5)*

*Yâd-ı aşk olmasa bu hân-kâh-ı dehr içre
Rûz şeb çarğa girüb çarğ ider miydi semâ' (G. 239-4)*

*Mağdemünden böyle feyz aldı gönül abdâlı kim
Çarğ urub dün gün semâ' eyler mişâl-i Mevlevî (G.377-2)*

b. Alevî

Alevilikle ilgili olarak dîvânda geçen On İki İmam (bkz.)'ın dışında bir şey karşımıza çıkmamaktadır.

c. Haricî

Haricilikle ilgili olarak yukarıda Âl-i Mustafa Âl-i Âbâ (bkz.) bölümünde kısaca bilgi verilmişti. Harici kelimesi dîvânda iki yerde geçmektedir. 3. Muhammedte geçen mısralarda Haricilerin yanlış yoda oldukları söylenirken; diğer örnekte Hariciler tilkiye benzetilmiştir.

*Bu durur mezhebimiz şükr iderüz Allah'a
Bendeyüz Hayder-i şaf-der gibi şahen-şâha
Uymazuz Hâriciler gibi her egri râha
Mâyilüz pâk-nazar-ı ârif-i dil-i âgâha
Âb-veş pâyine erbâb-ı dile meyyâlüz (Mh. 3-2)*

*Hârici ger kıla buğz ile muhibbünle nizâ'
Kande hem-ser ola her rûbeh ger yâ şirek (K.1-55)*

ç.Râfızî

Râfızîler de yine Hz. Ali'ye ve onun çocuklarına karşı çıkan, içerisinde tarihî gerçeklere aykırı uydurmaların olduğu batıl bir tarikattir. Dîvânda 3. muhammeste yer almaktadır.

*Rafza mensub bizi eylemesün her mef'ûl
Murtaza buğzı ile bâtını olmuş ma'lûl
Rafz ise hubb-i 'Âlî eylerüz ol Rafzı kabûl
Öyle âb-ı kelîmüz oldu ezelden mecbûl
Sâlik-i râh-ı hudâ reh rev-i nîk ef'âlüz (Mh. 3-3)*

d. Abdal

Allah'ın sevgili kullarından kabul edilen abdallar herkesten yardım görürler. XIII. asra kadar yalın ayak, başı açık gezen dervişlere de abdal denilmiştir. Bunlar ellerindeki keşküllerle dilencilik yapan, dilendikleri maddeleri yolları üzerinde uğradıkları tekkelere hediye olarak sunan, bıyık, saç ve kaşlarını usturayla traş eden ve göğüslerinde Ali yazısı yahut Zülfikâr yazısı bulunan dervişlerdir (Pala 1989:14). Dîvânda abdal verilen bu bilgiler muvahecesinde yer alır.

*Abdâlıdur çarh elifi kâhkeşânı
Pürdür bedeni dâğla şanmañ ki sühâdur (G.166-3)*

*Meh-i nev şimdi geçer ol kaşı yâ âbdalı
Ey başında kesilen sînedeki na'l aña dâl (G.288-3)*

*Dağlar ahterân ü na'l-i hilâl
Ol mehüñ çarh olmuş âbdalı (G.372-6)*

*Bırağub cümle ta'alluğların erbâb-ı çemen
Terk-i tecrîd ile her biri olub bir abdâl (K.2-8)*

e. Pîr, Pîr-i mugân, Mürşid, Mürid

Tasavvuf liderlerine, tarikat kurucusu ve şeyhlere de pîr denilir. Pîr-i mugân meyhaneci anlamına gelir aşk şarabı sunan, Allah sevgisini insanlara öğretmeye

çalışan mürşidler için de kullanılır. Yine tasavvufta kâmil mürşid veya kutb-ı âlem yerine de kullanılan bir kelimedir (Cebecioğlu 2004:502).

Aşk yolunda bir pîr-i mugânın eteğini tutmak gerekir, böyle olursa ümitsizliğe kapılmaya gerek yoktur çünkü hidayet yolu artık açılmıştır.

Dâmen-i pîr-i mugânı tut u râh-ı ‘aşkı
Nâ-ümîd olma dilâ râh-ı hidâyet meftûh (G. 78-3)

Aşk yolunda âşığı üstâd eden pîr-i mugândır. Elbette üstâda hizmet eden de üstâd olur.

Hizmet-i pîr-i mugân itdi beni üstâd-ı ‘aşk
Lâ-cerem üstâda hıdmet eyleyen üstâd olur (G. 169-2)

İlim ikliminde baş olmanın yolu yine bir pîr-i mugânın dergahında köle olmaktan geçer.

Server-i iklim-i ‘irfân olmak istersen eger
Dergeh-i pîr-i mugâna sen seni eyle gulâm (G.304-7)

Bir şeyhe bağlanan kişiye mürid denir. Mürid tasavvufî anlamda olgunlaşmada 1-Tâlib, 2-Mürid, 3-Mutasavvıf, 4- Sûfî sıralamasında ikinci sırayı alır (Cebecioğlu 2004:454).

Aşağıya aldığımız beyitte Nâtıkî kendisinin aşk hân-kâhında mürid olduğunu söyler ve Allah’a şükreder.

Rûtbe-i makşûda irdi hamdû-lillah Nâtıkî
Hân-kâh-ı ‘aşk içinde olalı muhlîş-i mürîd (G. 87-8)

f. Dergâh, Hânîkâh, Tekye, Zaviye

Manevî olarak mesafe kat’ etmek, Hakkın tecellisine mazhar olmak, dünyanın alayıkından uzak kalmak isteyen müridin semti dergâh, hân-kâh, zaviye ya da tekyedir. Bu tasavvurların işlendiği beyitlere bakalım:

*Bunca kim bulmuş ‘uluvv-i kadr ħurşîd-i simâ
Dergehüñ ħâkinde yüz sürmek muħarrerdür aña (G.18-1)*

*Zâviye küncinde bir bûy-ı riyâdan ġayrı yok
Âdeme ħâlet virür bir ġüşe-i meyħâne tut (G.60-2)*

*Ne ġam ehl-i selâmet arasından olmasa cânım
Melâmet tekye-ġâhı menzilim her şeb yataġımdur (G. 116-4)*

*Biz ki taħşîl-i ma‘ârif birle deryâ dillerüz
Dergehüñde eşk-i ħûn âlûd ile sâ’illerüz (G. 192-1)*

*Bizde gösterdi tecellî ‘aġl-ı küll ü ‘ilm-i küll
Ĥân-ġâh-ı ‘âlem-i taħķîķa bundan maħremüz (G. 194-3)*

3. Tecellî

Gaybden gelen ve kalbde ortaya çıkan nurlara tecellî denir (Cebecioġlu 2004:638). Tecellîye mazhar olmak için gönül aynasının temiz olması gerekir.

*Nâtıķî eyle muşayķal dilüñ âyinesini
Saña her âyineden göstere dîdâr ħabîb (G. 35-5)*

Her katrede coşkun bir denizin tecellîsini görmek mümkündür, tıpkı her zerrede sevgilinin dîdârınının tecellîsini görmek gibi.

*Her zerre bir tecelli dîdâr gösterür
Her ħatre cûş-i ħulzüm-i zehħâr gösterür (G.108-1)*

Âşık tecellî ateşiyle yanıp yakılmaktadır.

*Cânımız mışbâhını yakdı tecellî âteşi
Nurla müstaġraķ oldu ser-be-ser mişkâtımız (G.182-4)*

4. Cezbe

Arapça bir kelime olan cezbe kendine çekmek anlamına gelir. Allah’ın kulunu kendi hazretine çekmesi (Cebecioġlu 2004:128).

Nâtıkî Dîvânı'nda cezbe daha çok cezbelenmek kendinden geçmek anlamıyla kullanılır. Aşka giriftar olan her şey adeta raks etmektedir.

*Hevâ-yı 'aşkla rakş eylemekde her rakḳāş
Şafâ-yı 'aşk ile ğunc eylemekde her ğannâc (G. 66-3)*

5. Tecrid, Halvet

Tecrid Arapça bir kelimedir. Daha çok yalnız başına kalmak anlamıyla kullanılır. Salikin dışını mal ve mülkten, içini de karşılık beklememe anlayışından arındırmasıdır (Cebecioğlu 2004:641). Halvet ise yalnız kalıp bir köşeye çekilmek demektir. Allah ile gizlice konuşmak, kalbi yanlış inançlardan ve kötü huylardan temizlemek de halvet olarak değerlendirilir (Cebecioğlu 2004:249).

Nâtıkî Dîvânı'nda tecrit ve halvet ile ilgili beyitlerde sevgilinin halvet sarayına ancak gönlün aşk ateşiyle yakılarak ulaşılabileceği söylenir.

*Halvet sarây-ı yâre maḥrem diler sen olmak
'Aşk âteşiyle dil yak ey Nâtıkî çü fânûs (G. 208-5)*

Aşağıdaki beyitlerde de çemen erbâbının (ağaçlar) tıpkı bir abdal gibi tecrîde girdikleri söylenir.

*Bıraḳub cümle ta'alluḳların erbâb-ı çemen
Terk-i tecrîd ile her biri olub bir abdâl (K.2-8)*

6. Sabır

Sabır dîvânda sevgilinin zulümlerine karşı âşğın göstereceği yegâne tavidir.

*Cefâya şabr u taḥammüldür işi Nâtıkî'nün
Ne denlü ğamzelerün eyler ise zulm-i şarîḥ (G. 77-6)*

7. Ferâgat

Ferâgat kanaat ile birlikte değerlendirilmelidir. Ne mal ne izzet isteyen âşığa aşkın himâyeti en büyük izzet ve şereftir.

*Ne cāha māyilem ben ü ne ‘izzet isterim
‘Aşkuñ himāyeti şeref ü ‘izz ü cāh bes (G. 204-5)*

8. İhlâs

İhlâs gösterişi bırakmak, taatta, ibadette samimi olmak manalarını ihtivâ eder (Cebecioğlu 2004:298). Âşık ihlas ehli olduğundan dolayı övünür.

*Ehl-i tevhîd ü şıdk u ihlâşuz
Şânımızda bu besdür âyetimüz (G. 200-2)*

9. Fakr

Fakirlik maddî yoksulluk olmaktan ziyâde Allah’a muhtaç olmaktır. Şâir fakrı bu şekilde anlamış olacak ki Hz. Muhammed’in (SAV) “*Fakrım ile fahr eylerim*” hadisini anımsatır bir söyleyişle şunları dile getirir:

*Dāyimā fakr u fenâdan durur zuhûr zât-ı hâk
‘Âlem fakr u fenâdur rütbe-i izz ü ‘alâ (G. 8-2)*

10. Keşf ü Kerâmet

Kerâmet gösteren sevgilinin dudağıdır. Bu öyle bir kerâmettir ki dudak ölüleri diriltir.

*Şāhib-i kerâmetdür lebûñ kim mürdeler ihyâ ider
Mu‘ciz-nümâdur gül ruhuñ kim âb içinde nârı var (G.131-3)*

11. Velâyet

Velâyet birine yaklaşma, akrabalık, sultanlık, valilik gibi anlamlara gelir. Ayrıca velâyet velilik hâli demektir. Nâtıkî bu kelimeyi her iki anlamıyla kullanır.

*Şehlerüz Nâtıkî ma'ârifde
Kışver-i nazmdur vilâyetimüz (G. 200-7)*

*Hâşâ ki dilde gayrı hayâlün muķîm ola
Zîrâ ki bir vilâyete bir pâdişâh bes (G. 204-2)*

12. Hayret

Hayret Allah hakkında hırslı olmakla, ümitsiz olmak arasında bir duraktır. Hayret, derin derin düşünce ve Allah huzurunda, hakikat ehlinin ve âriflerin kalplerine gelen bir haldir (Cebecioğlu 2004:259). Aşağıya aldığımız beyitte de bu hal anlatılmaktadır.

*Şun'ı pākūnde ta'accübde hezārân dānā
Kūnh-i zātuında taḥayyürde hezārân derrāk (G. 265-3)*

13. Melâmet

Melâmet kötölemek, kınamak, yermek mânâlarına gelir. Devamlı nefislerini kınadıkları ve halk tarafından yerildikleri için bu yolu tutanlara melâmî, melâmetî melâmet ehli denilir (Kurnaz 1996:106).

Aşağıdaki örnekte aks-i cemâle nail olmanın melâmet bazârında rüsvâ olmakla gerçekleşeceği söylenir.

*İsteseñ 'aks-i cemâl âyine-veş düşe saña
Yüri bâzâr-ı melâmetde biraz rüsvâ ol (G. 277-5)*

14. Gayb

Gayb göz önünde olmayan, bilinmeyen, gizli olan, gâib vs. gibi anlamlara gelir (Cebecioğlu 2004:227).

Aşağıdaki örneklerde gayb âlemi ve gayb olan şeylerin sırlarının Rabbânî ilhamla bilineceği söylenir.

*Rüşen oldı bize mazmûn-ı ıat-ı ‘âlem-i ğayb
Ne ki var idi nihân oldı ‘ayân ender ceyb (G.33-1)*

*Açmazsın der-i güle ey dil dehânı nüktesin
Sırr-ı ğaybı bilmege ilham-ı Rabbânî gerek (G. 271-2)*

15. Ezel

Ezel Allah için kullanılan bir kelime olup öncesizliği ifade eder. Aşağıdaki örnekte âşığın ezelden beri aşka duchar olduğu bu yüzden de terk etmesinin mümkün olmadığı söylenmiştir.

*‘Aşk nice terk eyleyelim çünkü ezelden
‘Aşkıyla muhammer olan âb u gilimizdür (G. 106-5)*

16. Bezm-i Elest

Bezm-i Elest Allah’ın ruhlara “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye hitab ettiği ve ruhların da “evet” dedikleri gündür. Âşık, vahdet şarabını o gün tattığını söyler.

*Mest-i cām ü vahdetüz Kālū Belā’dan lā-cerem
Raş ider ıurşide karşı durmayub zerrâtımız (G. 182-2)*

17. Cevher, Araz

Cevher varlığı başka varlığa bağı olmayan demektir; a’raz ise bunu tam aksine varlığı başka varlıklarla kâim olan demektir (Kurnaz 2004:108). Aşağıdaki örneklerde cevherin hem sözlük hem de yukarıda izah edilen anlamları çağrıştırılacak şekilde kullanılmıştır.

*Gevher-i maşşūd olan zātuında hāşıldur senüñ
Sendedür maşşül-i kevneyn olma şağın der-be-der (G. 109-2)*

*‘Aşk bir cevher imiş Nâtiği’yâ fıtratda
Kâyim ol cevherle cümle cevâhir a’râz (G. 224-5)*

18. İstiğnâ

İstiğnâ zenginlik, ihtiyaçsızlık anlamına gelen bir kelimedir. Allah’a vâsıl olanın onunla yetinmesi hâlidir.

Âşık tam bir istiğnâ hâli içerisinde. Aşk elbisesi ona elbise olarak kâfidir; sevgilinin dudaklarının hayali ona yeter, onun yerine şekere meyl etmez; zamanında bir makâma sahip olamadığından dolayı üzülmeyen yaşadığı zamanda yüce bir himmet ona yeter.

*Bülend-i manşım olmazsa Nâṭıķī ğam yok
Yeter zamānda bir himmet-i bülend baña (G. 15-7)*

*Nâṭıķī ‘âşık bes ‘aşk libās-ı fâḫir
Gerçi etfāle olur atlas ü dībā mergüb (G. 37-7)*

*Ne kande eyle heves Nâṭıķī ne sükkere meyl
Yeter ḫayāl-i leb-i la’l-i yār cānuña kūt (G. 47-6)*

19. Belâ

Belâ âşığın bir türlü kurtulamadığı, kurtulmak da istemediği bir hâldir. Sevgilinin güzellik unsurları onu belâlara gark eder. Belâ kelimesinin ayrıca Bezm-i Elest’te söylenen “belî” kelimesiyle de yakınlığı unutulmamalıdır.

*Ka’be-i maḫṣūda vâsıl olamaz ey Nâṭıķī
Şāh-rāh-ı ‘aşk içinde çekmeyen derd ü belâ (G. 8-6)*

*Bālāsı belādur didi ehl-i naẓar ammā
Ol kākül-i müşgīni belâ üzre belādur (G. 166-2)*

20. Can gözü

Can gözü maddî gözün mukâbilinde kullanılır.

*Ten-i vîrāne durur dīde-i cān üzre ḫicāb
Ger saña genc gerek anı ḫarāb eyle ḫarāb (G. 36-1)*

*Biz ḫicābuz dīde-i cān üzre yoksa ey gönül
Biz çü maḫv olduk aradan nesne yok maḫcūbumuz (G. 187-4)*

*Şābit ol ‘aşk tarīkinde mecāz ise daḥī
‘Ākıbet ‘ayn-ı ḥaḳīḳat ola vardıḳça mecāz (G. 188-3)*

21. Vahdet, Kesret

Vahdet birlik demektir, kesret ise çokluk. Âşığın ulaşmak istediği menzil-gâh vahdet menzil-gâhıdır. Bu yolda kesret ona engel olmaktadır. İlâhi vahdeti ise gün gibi âşikârdır. Bunu bilmeyen gönül mat olmuştur.

*‘Ālem-i vaḥdete ‘azm eyle kesil kesretten
Ki vaṭan ‘ālem-i vaḥdetdür ulaş ḳalma ğarīb (G. 31-6)*

*Ey fūrūġ-ı mihr-i rūyuñdan münevver kā’ināt
Vaḥdetüñ işbātına şāhid zuhūr-ı mümkināt (G. 46-1)*

*Vaḥdet āşārıyla memlūdur cihān ammā ki sen
Bilmedüñ manşübeyi bundan dilüñ şah mātudur (G.104-2)*

22. Fenâ, Bekâ

Fenâ, fânî olamak, yok olmak mânâsına gelir. Zıddı bekâdır (Cebecioğlu 2004:208).

Aşk içinde fenâ olunmalıdır, bekânın yolu fenâdan geçmektedir. Fenâ denizinde boğulmak lazımdır, böylece cennet arzusu ve cehennem korkusu silinir.

*‘Aşk içinde gel fenâ-yı muṭlaḳ ol
Kim fenâ ‘ayn-ı beḳādur ‘āşıkā (G.1-5)*

*Gel fenâ baḫrında ğarḳ ol eyleme
Arzū-i cennet ü vehm-i ‘azāb (G.41-5)*

*Maḫv olub baḫr-ı fenāda bulmuşuz vaşl-ı beḳā
İrmişüz bir ḥāle ki oldı nefyimiz işbātımız (G. 182-3)*

23. Hakikat

Hakikat, Allah’ın gizlediği ve açıkladığı her şeyi görmek onu müşahede etmek demektir (Kurnaz 1996:111). Hakîkatin anlaşılması aynı zamanda mecaz iledir.

*Sen mecâzî gör hakîkat eyleme efşâ-yı rāz
Bes ki şâfîdür hakîkat görünür andan mecâz (G. 186-1)*

*Rehber-i rāh-ı hakîkat olmasa ‘aşk-ı mecâz
‘Aşk zevkünden ne hâşıl vech-i zîbâdan ne hazz (G. 232-2)*

24. Bâtın, Zâhir

Bâtın iç, öz gibi anlamları taşır, Dış anlamına gelen zâhir kelimesinin zıddıdır (Cebecioğlu 2004:90). Aşağıdaki beyitlerde bu iki zıt kelimenin dîvânda nasıl kullanıldığına dair örnekler yer almaktadır.

*Sen seni levş-i havâdişde mülevveş itme
Her cihet bahır-ı kadem zâhir ü bâtın mevcûd (G. 94-3)*

*Tahkîk ü yakîn oldı kim Nâţîkî’yâ dilber
Hem zâhir ü bâtındur hem evvel ü âhirdür (G. 100-9)*

25. Mâsivâ

Tasavvufta Allah’ın dışındaki her şey mâsivâdır. Âşık aşk tarikinde mâsivânın alayıkından kurtulmalıdır; aşık farz olan mâsivâdan kurtulmaktır. Gönülden mâsivâ pasını silen vahdete ulaşır.

*Mâsivâyı gam-ı ‘aşkuñ baña terk ittürdi
Terk imiş ‘aşk tarîkinde velî ‘âşıkâ farz (G. 222-2)*

*Giderdim levh-i dilden Nâţîkî çün naşş-ı âgyârı
Cemâl-i yârdan gayrı görür çeşmim şuhûdum yok (G. 256-5)*

26. Nefs

Çok sayıda mânâsı olan nefs tasavvufî olarak kendisinde irâdî hareket, his ve hayat kuvveti bulunan buharlı bir cevherdir (Cebecioğlu 2004:472).

Nefs kötülüğü emreder. Aynı zamanda insanı değerli kılan da nefstir. Bu noktada nefsi tamamen yok etmek yerine ona gem vurmak, ehlileştirmek gerekir. Bunun için de önce insanın nefsini tanıması, bilmesi gerekir.

*Çünkü nefsünden muḳarrer oldı rabbün tanımañ
Geç hicāb-ı her ‘adedden nefsüñi gel tanı gör (G. 105-2)*

*Nefs üzre ḳadem ḳo iresin menzil-i vaşla
Bu bâdiyeden Ka‘be’ye bir merḥalemiz var (G. 145-6)*

27. Riyâ

Hakîki âşık riyadan uzak olmalıdır. Aşağıdaki mısrada riya kokan zaviye köşesinden ziyade insana başka bir hâlet veren bir meyhâne köşesinin tercih edilmesi gerektiği söylenmiştir. Tabii bu beyit tasavvufî açıdan değerlendirilmelidir.

*Zâviye küncinde bir bûy-ı riyâdan ḡayrı yok
Âdeme hâlet virür bir gûşe-i meyhâne tut (G. 60-2)*

28. Terk

Aşk yolunda ilerleyen âşığın sahip olması gereken bir haslet de terk etmesini bilmektir. Dünyayı terk, canı terk, mâsivâyı terk ve en son noktada “terki terk” etmesi gerekir.

*Terk-i dünyâdur tarîḳ-i ‘aşḳda evvel ḳadem
Gerçi hırş erbâbına ḡâyet olur dünyâ lezîz (G. 98-2)*

*Sen seni yak nâr-ı ‘aşḳa muṭlaḳa şem‘ olasın
Cânuñı terk eyle andan vuşlat-ı cānânı gör (G. 105-8)*

*Mâsivâyı ḡam-ı ‘aşḳuñ baña terk ittürdi
Terk imiş ‘aşḳ tarîḳinde velî ‘âşıḳa farz (G. 222-2)*

29. Vird, Zikir

Tasavvufî bir ıstılah olan virdin çok çeşitli anlamları vardır. Bunlardan birisi de Kur'an'dan her gün rutin olarak bir cüz okumayı görev hâline getirmek, belirli dua ve zikirleri günlük periyodlarla yapmak gibi anlamlara gelmektedir. Âşık virdinin aşk olduğundan, yine sevgilinin evsâfının vird olarak benimsendiğinden bahseder.

*Nâtıķî vird-i vaşf-ı zülf ü ruķı
Saña fi'l-leyl ve'n-nehâr yeter (G. 171-7)*

*‘Aşkdur zıkr ü virdimiz dâyim
‘Aşkdandur kamu rivâyetimiz (G. 200-4)*

30. Dünyâ

Nâtıķî Dîvânı'nda üzerinde en çok durulan unsurlardan biri de dünyadır. “nev-arûs-ı dehr, dâr-ı âlem, deyyâr, cîfe-i dünyâ, zulmet-i âlem, bezm-i fenâ vb.” ifadeler dünyayı tarif etmede kullanılır. Dünyaya gönül verilmemesi gerektiği, onun bir çocuk oyuncağı olduğu, köhne ve ihtiyar olduğu, aldatıcı olduğu, istirahat yeri olmadığı vb. üzerinde durulur. “Se-penc rûz degil bâķî bu saray-ı sipenc” ifadesi halk arasında söylenen üç beş günlük dünya tanımlamasını anımsatmaktadır. Aşağıya alacağımız örnek beyitlerde dünyanın beyitlerde nasıl değerlendirildiği daha somut bir biçimde görülebilir.

*Ġırra olma nev-‘arûs-ı dehre şaķın vırme dil
Yüz virür birkaç gün ammâ ‘âķıbet virür fenâ (G. 14-4)*

*Görünür şûretde dünyâ bir ‘arus-ı tâze lik
Nice resmden gerü kalmış kühen bir zâldür (G. 112-3)*

*Zînet ü zîbine aldanma ‘arûs-ı dehrün
Biñ firîble alub ‘aķluñı bîhûde ider (G. 115-5)*

*İstirâhat-i yer degil dünyâ
Ser-râh-ı ‘ademde bir yıldur (G. 168-4)*

31. Rind, Zâhid, Sofi, Vâiz

Dîvânda bir gazel (158. gazel) tamamen zahidlerle ilgilidir. Zahid aşk yolunu ayıplar, oysa kendi yaptığı ayıptır, aşk bir hünerdir ayıplanmaz:

*Nâtıķî ‘ayb bilür zâhid güm-reh-i ‘aşkı
‘Aybını bilmez ü gör ki hüneri eyler ‘ayb (G. 33-6)*

Sûfî aşk yolundan döndürmeye çalışır. Âşık bu tehlikeli bahse bir daha tutuşmak istemez:

*Şûfî men‘ eylemek isterdi beni ‘aşkuñdan
Bir daħi eylemeyem şûfî-i sâlusla baħş (G. 63-6)*

Zahid erbâb-ı aşkı ayıplamakta mazurdur, çünkü aşk ehlinin içinde bulunduğu ahvâlin câhilidir:

*Ṭa‘n itse bize zâhid-i güm-reh ‘aceb olmaz
Vâķıf degil ahvâlimize câhilimizdür (G. 106-4)*

Rindler her şeye rağmen sevgilinin ve şarabın mayilleridir:

*Egülür lâ‘lin öpmege zülfi
Rinddür zevķ-i cāma mâyildür (G. 110-2)*

Zahid istediği kadar taatıyla övünsün, âşığın itimad ettiği şey Allah’ın lütfudur.

*Lutf-ı Ḥüdâ’yadur bizim rûz u şeb i‘timâdımız
Zâhid egerçi ṭa‘ata fâħr idüb i‘timâd ider (G.158-2)*

Va’iz her ne kadar cehennemden dem vurursa vursun, yine de her meclisin süsü sevgilidir, ondan vazgeçilmez:

*Her meclisüñ ki zîbî ey mâh-rû ne sensin
Dûzaħ hikâyetidür şerħ ü beyân ü vâ‘iz (G. 233-7)*

32. Bazı Mutasavvıflar

a. Edhem

Bir beyitte Belh hükümdarı İbrahim Edhem'in denize düşen iğnesini bir balığın ağzında getirmesine telmih yapılır.

*Geh İbn-i Edhem'üñ bir sūzenin mu'ciz-nümā itmiş
Gehī bir sūzeni rāh-ı Mesīh'e reh-zen itmişdür (G. 163-4)*

b. Mansûr

Dîvânda adına en çok telmih yapılan mutasavvıf Hallâc-ı Mansûr'dur. Bir yerde kendini Mansûr ile karşılaştırır:

Sensin ol Manşûr ammā Nâtıkî (G. 10-8)

Sevgilinin saçlarına asılmak söz konusu olunca yine Mansûr'a atıf vardır:

*Dil zülf-i siyâhında aşılmışdur o yârüñ
Manşûr şîfât itmege ber-dâr ne hâcet (G. 53-3)*

Hakîkî aşkın ve fenâfillah yolunun timsâli (Kurnaz 1996:119) Hallâc-ı Mansûr söylediği “ene'l-hak” sözüyle de Nâtıkî Dîvânı'nda yer alır.

*Kelâm-ı cümle-i zerrât kevn ene'l-hakdur
Niçün aşıldı bu dâr-ı fenâda pes Hallâc (G. 66-4)*

*N'ola fâş itsem ene'l-hak sırrını Manşûr-vâr
Ol peri ruhsârenüñ zülfini dârımdur benim (G.309-4)*

c. Bâyezid, Bîşr

Velîlerin büyüklerindendir. İran'ın Bistam kasabasında doğmuştur. Halk arasında menkıbeleriyle yaşamaktadır.

Bişr-i Hâfî VIII. ve IX. yüzyıllarda Horasan'ın Merv şehrinde ve Bağdât'ta yaşamış olan büyük velîlerden biridir. Yalınayak gezdiği için “*Hâfî*” lakabıyla bilinir. Bişr-i Hâfî diye meşhûr olmuştur. Bu iki velî dîvânda aşk yolunun temsilcileri olarak zikredilirler.

Ferd ü vâhiddür didi Hallâc ü Bişr ü Bâyezîd
‘Âşık ü ma‘şûk ü ‘aşk cân ü cānân ü cihân (Ms. 1-6)

ç. Şiblî ve Şakîk

Büyük velîlerden olan bu iki mutasavvıf, tasavvuf içerikli bir rubâ’îde birlikte zikredilir.

Ey kulzüm-i ‘aşkuña iki kevn garîk
Hayrân saña şad-hezâr Şiblî vü Şakîk (R. 52)

II. BÖLÜM CEMİYET

I. ŞAHISLAR

A. Tarihi Şahsiyetler

1. Hükümdarlar, Şehzâdeler, Devlet Adamları

Nâtıkî Dîvânı'nda Osmanlı devlet adamlarından üç tanesinin ismi geçmektedir. Bunlar: Hüseyin Paşa, Mehmed Paşa ve Sinan Paşadır.

Dîvânda 89. gazel Hüseyin Paşanın medhiyesi şeklinde kaleme alınmıştır. 4. Kasîde Mehmet Paşanın, 5. kasîde ise Sinan Paşanın övgüsünde bir medhiyedir. Şiirlerde Hüseyin Paşanın fazilet ve kerem sahibi olduğu, Mehmed Paşanın cömertliği, Sinan Paşanın da adaleti ön plana çıkarılmıştır.

*Şehâb-ı fażl u muḥîṭ-i kerem Hüseyn Paşa
Gül-i ḥadiqa-i bîniş bahâr-ı dâniş ü dîd (G. 89-4)*

*Kimdür ol kân-ı şehâ ya'ni Mehmed Paşa
Ol ki âşâr-ı şenâsiyla doludur elvâḥ (K.4-16)*

*Sinân-ı dîde-i a'dâ Sinân Paşa-yı dânâ-dil
Muḥîṭ-i ma'celet idi saḥî fażl-ı hüner-kânı (K.5-8)*

2. Osmanlı Sahası Dışındaki Devlet Adamları

Dîvânda Osmanlı sahası dışındaki devlet adamlarından sadece Sultan Mahmud'un ismi geçmektedir. Sultan Gazneli Mahmud söz konusu olunca onun kölesi Ayaz da mısralarda yerini almıştır.

*Şâneler zâl-i cihân-ı zülf-i Ayâz'ı ammâ
Bir füsündür k'ânı cezb-i dil-i Maḥmûd'e ider (G.115-6)*

*Sende yokdur dīde-i Maḥmūd yoksa dāyimā
Müncelīdür dīde-i Maḥmūd'a ruḥsār-ı Ayāz (G. 186-2)*

3. Şâirler

a. Selman

Selman-ı Savecî'nin adı bir beyitte geçmektedir.

*Ger Süleymân ise ḥaşmetde vü ger Selmân'dur
Bir iki gün bu ribâṭ-ı devrde mihmândur (G. 128-1)*

b. Hassân

Arapların en büyük şâirlerinden olan Hassân, Hz. Muhammed'in (SAV) en sevdiği şâirlerdendir. Dîvânda Nâtıkî kendi şiiriyle Hassân'ın şiirini kıyaslar.

*Nice Ḥassân'ı iderdim beste şi'rüñ Nâtıkî
Ḥâme-i ṭab'ın idende şan'at-ı eş'âr tarḥ (G. 80-5)*

*Belâgat 'arşasınun Ḥüsrev'isin Nâtıkî şimdi
İrse gûş-ı Ḥassân'a sözüñ taḥsîni görsünler (G. 155-7)*

c. Attar

Feridüddin-i Attar şiirlerde Mantuku't-Tayr adlı eseri münasebetiyle konu edilir.

*Yaḳ Nâtıkî'yâ cānı 'aşḳ âteşine 'ūd ol
Mantıḳla mu'aṭṭar kıl 'Aṭṭâr-veş âfâḳı (G.392-5)*

ç. Kirmânî

İranlı meşhur mesnevî şâiri Hâcû-yı Kirmânî bir beyitte söz konusu edilir.

*Ḳalurdı şân'at-ı tarz-ı kalem rāyında ḥayretde
Bu naḳş-ı dil-güşâyı midḥatününde görse Kirmāni (K.5-23)*

d. Muhteşem

Bir yerde yine İranlı şâir Muhteşem'in ismi benzetme gayesiyle yer alır.

*İhtîşâm itsem Cem'e Cemşîd'e istignâ n'ola
Eşk-i sîm ü çihre-yi zerd ile oldum Muhteşem (G.295-5)*

e. Fuzûlî

Klâsik Türk şiirinin aşk ve ızdırab şâiri Mehmed Fuzûlî'nin bir gazeli Nâtukî tarafından tahmis edilmiştir. Bu tahmiste adı zikredilen Fuzûlî yine “zâr” kelimesiyle bir arada yer alır.

'Aşkda Fuzûlî-zâr terk itmek oldu düşvâr (Th. 5)

4. Sanatkârlar

a. Mânî

Mânî meşhur Çinli ressam ve nakkaştır. Nigâristan, Erteng veya Erjeng adı verilen resim mecmuaları ünlüdür. Dîvânda sevgilinin tasviri münasebetiyle yer alır.

*Çekerci gerçi kim Mânî hezârân şüret-i dil-keş
Yüzün taşvîri hayrânî fe-emmâ nice biñ Mânî (G.386-3)*

5. Eserler

Nâtukî Dîvânı'nda Feridüddi-i Attar'ın “*Mantıku't-Tayr*” adlı eserinin ismi geçmektedir. Bir yerde sözlük anlamıyla karşımıza çıkarken, bir başka yerde Attar'ın ismiyle kullanılır.

*Yak Nâtıki'yâ cânî 'aşk âteşine 'ūd ol
Manıqla mu'aṭṭar kıl 'Aṭṭâr-veş âfâkı (G.392-5)*

*Manıku't-Tayr'a bir zamân gūş it
Bunı dir kebk ü tūṭî ü dürrâc (Tc.3- 23)*

6. Harfler

Nâtukî Dîvânı'nda “elif, cim, dal, re, şin, sad, kaf, nun, mim, lâm-elif” harfleri, sevgilinin güzellik unsurlarını ve âşığın sevgilinin vurdumduymaz tavrı karşısındaki vaziyetini tarifte benzetme olurlar.

*Dil senüñ zülf ü kaşuñ âşüftesidür gerçi kim
Dil-rubâdur şimdi her bir zülfi lâm ü kaşı dâl (G.282-6)*

Aşağıdaki beyitte muamma tarzı bir söyleyiş görülmektedir.

*Çeşm ü ebrü vü dehānuñ şād ü nūn ü mīm dāl
Sen büte ol vechden söyler şanem erbāb-ı hāl (G. 287-1)*

B. Târihî ve Efsanevî Şahsiyetler

a. İskender

Tarihte iki İskender vardır. Biri Makedonyalı İskender, Dârâ'yı mağlup etmiştir. Diğeri Kur'an'da ismi geçen İskender-i Zülkarneyn'dir. Dîvânda İskender hem âyine-i İskender, hem de Dârâ ile birlikte geçer.

*Cām-ı meyden vir şafâ bir dem dilegim 'âkıbet
Ney kalur ayine-i İskender ü ney Cām-ı Cem (G.297-2)*

*Sen ol sultân-ı 'âlîsin ki ta'zîm-i celâlünden
Kemîne bendeñ olmuştur nice İskender ü Dārâ(G. 4-2)*

b. Dârâ

İran'ın Keyâniyan sülâlesinin dokuzuncu hükümdârıdır. Büyük İskender ile yaptığı savaşta ölmüştür. Dîvânda İskender ile birlikte ismi zikredilir. Şâir kendi saltanatını İskender ve Dârâ'nın hükümdarlıklarıyla kıyaslar.

*Güşe-i meyhâne-i 'aşk içre bulduk saltanât
Bulmadı İskender ü Dārâ bizim zerrâtımız (G. 182-7)*

c. Cemşid (Cem)

Pişdâdiyan sülâlesinin dördüncü hükümdârıdır. Güneş yılını kabul etmiş, ve nevruzu yılbaşı kabul etmiştir. Dîvânda “taht-ı Cem, cām-ı Cem” gibi kendine izâfe edilen kelimelerle birlikte yer alır.

*Söyler âvâz-ı bülend ile şeh-i ‘âleme kûs
İtmesün gırra seni taht-ı Cem ü Keykāvūs (G. 205-1)*

*Cām-ı meyden vir şafâ bir dem dileğim ‘âkıbet
Ney kalur ayine-i İskender ü ney cām-ı Cem (G.297-2)*

ç. Rüstem

Pek çok efsânevî macerâların ve kahramanlıkların kendisine izâfe olunduğu kahramandır. Bir beyitte öldürdüğü oğlu Sührâb ile birlikte bu olaya telmih yapılarak zikredilir.

*Çapdı güller ‘arşa-i gülşende Rüstem’den siper
Virmedi Sührâb’a nevbet süsen-i hançer güzâr (G. 167-6)*

d. Sührâb

Rüstem’in oğlu. Annesi Türk’tür. Babasından uzakta yaşamıştır. Babası tarafından öldürülmüştür. Dîvânda Rüstem bölümünde görüleceği üzere bir yerde ismi geçer.

e. Giv

Rüstem’in damadıdır. Efrasiyâb’ın komutanı Piraniveyse ile yaptığı savaş meşhurdur. Dîvânda Giv’in ismi bir yerde geçer. Şâir kendi Şîrîn’in gücünü ortaya koyarken ona benzetme olur.

*N’ola ki teşhîr olursa şî’irle ‘âlem bize
Nâṭıķı iḳlîm-i ‘irfân içre şimdi bir Giv’üz (G.177-5)*

f. Nüşirevân

İran’ın Sasaniyan sülâlesinden adaletiyle meşhur bir hükümdardır. Lakabı “Âdil” olup çok sık kullnılır. Dîvânda bu ünvânıyla yer alır.

*Her kuluñ ‘adl ile bir Nüşirevân-ı ‘âdil
Dîn-i İslâm ile bulmuş aña lîkin ifdâl (K.2-54)*

g. Feridûn

Piştâdiyan sülâlesinden altıncı hükümdarı olan meşhur padişaktır. Edebiyatta adâlet timsali olarak anılır. Dîvânda nimet için Feridun'a bile baş eğilmemesi öğütü muvahecesinde bir yerde zikredilir.

*Nî'met için egme Ferîdûn'a ser
Hayr taleb eyleme bî-hayrdan (G.328-4)*

ğ. Keykâvûs

İran'ın Keyânîyan sülâlesinden Keyhüsrev'in dedesidir. Dîvânda Cem ile birlikte zikredilir.

*Söyler âvâz-ı bülend ile şeh-i 'âleme kûs
İtmesün gurra seni taht-ı Cem ü Keykâvûs (G. 205-1)*

h. Firavn

Nâtıkî Dîvânı'nda Hz. Mûsâ ile olan münasebeti dolayısıyla zikredilir.

*Ŧutsa Fir'avn-ı havâdiş ejderi hep 'âlemi
Hîmmet-i 'âlî olursa 'âşıka Mûsâ ne ğam (G.311-3)*

ı. Karûn

Bir rivayete göre Hz. Mûsâ'nın kavminden ve hatta akrabalarındandır. Çok zengin fakat cimri, aynı zamanda zalim bir kişidir. Dîvânda ihtişamı münasebetiyle yer alır.

*Pür olsa dâmenî 'âşıq n'ola naqd-i sirişkinden
Dem olur ihtişamından olur Kârûn ile bahşî (G.388-6)*

i. Hâmân

Hız. Mûsâ zamanındaki Firavun'un veziri. Hâmân, kahinlerden Hız Mûsâ'nın doğacağını öğrenip Firavun'a çocukları öldürtmesini tavsiye eden kişidir. Dîvân'da Firavun ile birlikte zikredilir.

*Nice Fira‘vun ü nice biñ Nemrūd
Nice Hâmân ü nice biñ Şeddād (Kt. 12-6)*

j. Nemrūd

Hız İbrahim'i ateşe attırmasıyla ünlüdür. Ayrıca Bâbil Kulesini de yaptıran kraldır. Dîvânda isim olarak geçer.

*Nice Fira‘vun ü nice biñ Nemrūd
Nice Hâmân ü nice biñ Şeddād (Kt. 12-6)*

C. Masal Kahramanları, Onlarla İlgili Unsur ve Kavramlar

1. Leylâ, Mecnûn (Kays)

Aşkın yüceltiği bu hikâyede, Leylâ ile Mecnûn daima birlikte anılır. Aşk sahrasının Mecnûn'dan sonra boş kaldığının sanılmamasını söyleyerek, kendisinin artık o muhabbet meydanında olduğunu belirtir.

*Cevlân-geh-i Mecnûn idi şimdi bize kaldı
Hâlî kıla fikr itme bu meydân-ı maḥabbet (G. 50-2)*

Aşağıdaki beyitte Leylâ ihâm-ı tenâsüp sanatı içerisinde hem bu hikâyenin kahramanı hem de siyah saçlı sevgili anlamıyla kullanılır.

*Bugün ol zülf-i Leylâ'nuñ benim 'âlemde Mecnûn'ı
Elimde şîşe-i kılbim şikest olmuş çanağımdır (G. 116-5)*

Tasavvufî çağrışımların ön planda olduğu aşağıdaki beyitte, aşk (sevgili) yolunda Mecnûn gibi olunması gerektiği yoksa ne nazar sahiplerinin o etkileyici bakışından, ne de Leylâ'nın zülfünden haz alınamayacağı belirtilir.

*Olmasa Mecnûn şıfat ‘âlemde gerçi ‘âşıkı
Çeşm-i erbâb-ı nazar yâ hüsn-i Leylâ’dan ne hazz (G.232-3)*

2. Ferhad, Şîrîn

“Hüsrev, Bîsütûn, kûh-ken” bu hikâyede birlikte yer verilen kişi ve kavramlardır. Şîrîn’e ulaşmak için Ferhad’ın girdiği zorlu yola telmih yapılır.

Sevgilinin kavuşma isteğinde olduğunu söylediği sözlerine fazla itimâd edilmemelidir, buna inanan Ferhad’ı Bîsütûn’da feleğin ne hâle koyduğu ibret alınmalıdır.

*‘Âşıka mağrûr olub şanma ki vaşla ırgürür
Görme misin Bîsütun’da neyledi Ferhâd’a çarh (G. 82-4)*

Kendisini Ferhad ile kıyaslar ve insanların kendisini ayıplamaması gerektiğini belirtir.

*Belâ kûhsârınuñ Ferhâd’ı oldumsa n’ola ‘âlem
Baña ta’n itmesünler sen leb-i şîrini görsünler (G. 155-4)*

a. Hüsrev

Hüsrev, İran’ın meşhur hükümdarlarından. Ferhad ile mücadelesinin sonunda Şîrîn’e kavuşmuştur. Dîvânda bu anlamının yanında hükümdar anlamıyla kullanılır.

*Bîsütûn’da Hüsrev’â seyr itseler taşvîrûñi
Ey nice Şîrîn gibi ‘aşkında bir Ferhâd olur (G.169-6)*

b. Bîsütûn

Dîvânda 173. gazelde Bîsütûn konu edilmiştir. Onun “dert ve gam yatağı, dert dağı” olduğu dile getirilmiştir.

*N’ola ger Bîsütûn’a diseler kim derd dağıdur
Ki her bir lâle şadrında anuñ bir tâze dağıdur (G.173-1)*

Yine aşk erbâbı içerisinde Ferhad olduğunu söyleyerek kendisini onunla karşılaştırır. Söz konusu Ferhad olunca da Bîsütûn en büyük engel olacaktır.

*Bugün Ferhâd-ı vaktim Nâîkî erbâb-ı ‘aşk içre
Dilimdür Bîsütûn dağı ki derd ü ğam yatağıdır (G.173-7)*

4. Vâmık, Azrâ

Tasavvufî bir beyitte Leylâ ve Mecnûn ile birlikte yer verilir.

*Senûn hüsnuñ tecellâsı zuhûrîdür kim olmuşdur
Gehî Mecnûn gehî Leylâ gehî Vâmık gehî ‘Azrâ (G. 4-3)*

Diğer birkaç beyitte de bu aşk hikâyesine telmih yapılır.

5. Âb-ı Hayât, Zulümât

Âb-ı Hayat ölümsüzlük suyu demektir. Hz. Hızır ve Hz. İlyas bu suya ulaşmış, İskender ise çok istemesine rağmen ulaşamamıştır. Beyitlerde sevgilinin güzellik unsurlarına benzetme olarak kullanılırlar.

*Lebleri zevkî yeter âb-ı hayâtı dil nider
Var iken ol hañt-ı sebzî Hızır’a yokdur ihtiyâc (G. 72-3)*

Ç. Diğer Şahıslar

a. İmrân

Hz. Mûsâ ve Hz. Meryem’in babalarının adıdır. Hz. Mûsâ’nın babası olan İmran’ın Firavun’un hazinedârı olduğu da rivâyet edilmektedir. Aşağıdaki beyitte Tûr dağındaki olaya telmih yapılmaktadır, İmran Hz. Mûsâ ile birlikte zikredilir.

*“Len-terânî” dür gelen cân gûşuna her dem nidâ
“Rabbi-erîni” Tûr’una çık Musâ-ı ‘İmrân’ı gör (G.105-5)*

b. Eflâtun

Ünlü Yunan filozofu, Nâtıkî Dîvânında hakîkî aşk dersini alanların irfan mektebinde Eflâtun'a bile hoca olacakları anlamı içerisinde zikredilir.

*Mekteb-i 'îrfân içinde pîr-i Eflâtun olur
Ders-i 'aşkuñdan irerse tıfl-ı ebced-hane feyz (G. 223-2)*

Tasavvufî anlam yüklü bir başka yerde de şu şekilde yer alır:

*Nükte-i bârik ü ka'ı-ı baħır-ı 'amîk
Ġarķ-ı hayret hezâr Eflâtûn (Tc.3- 58)*

c. Aristo

Eflâtun'un talebesi olan Aristo dîvânda yine aşkın konu edildiği bir beyitte zikredilir.

*Debîristân-ı 'aşkuñ olmayan tıfl-ı sebak-ğânı
Aristo daħi olsa fenn-i hikmetde debir olmaz (G. 196-6)*

ç. Hâtem-i Tay

Arap kabileleri arasında cömertliğiyle tanınan Hâtem-i Tay, bir yerde şu şekilde geçer.

*'Adl iderüz gâh çü Nuşirevân
Mekremet içre gehî Hâtem Tay'üz (Tc.2- 23)*

d. Harûn

Hız. Mûsâ'nın büyük kardeşi. Dîvânda Hız. Mûsâ ile birlikte sadece isim olarak bir yerde zikredilir.

*Es-selâm ey Muştafa'dan Mûsa'ya Hârûn gibi
Es-selâm 'ilm-i nebî sen muhkem-i aħkâm-ı dîn (K. 7-17)*

e. Meryem

Hız. İsâ'nın annesi. Dîvânda Hız. İsâ ile birlikte isim olarak zikredilir.

*Olsa Mesîh-i Meryem kılsa 'izâmı ihyâ
Yok mürde-dil hacerde güftârdan telezzüz (G.95-2)*

II. KAVİMLER

1. Türk, Tatar

Türk dîvânda “zâlim, kâtil, yağmacı” gibi kavramlarla sevgilinin güzellik unsurlarını tarifte benzetme olur.

*Gözün bir Türk-i zâlimdür ne zâlim zâlim-i kâtil
Ne kâtil kâtil-i 'âşık ne 'âşık 'âşık-ı şeydâ (G. 21-2)*

*Zülfünî yâd eyliyende başa sevdâlar düşer
Türk-i çeşmün fîtnesinden câna yağmalar düşer (G. 137-1)*

Tatar Hutun ve misk kokusu söz konusu edildiğinde zikredilir.

*'Anberin hâlinde bir çü kıymet-i misk-i Hutun
Çîn-i zülfünden degildür nâfe-i Tâtâr târ (G. 134-2)*

2. Âd

Kur'an'da ismi geçen kavimlerdenidir. Hud peygamberin onlara gönderildiği anlatılır. Şeddad Âd kavmi hükümdarlarındandır. Zamanında bir çok yapılar inşa ettirmiş ve kapıldığı kibir yüzünden Tanrılık iddiasında bulunmuştur. İrem Bağı'nı da yaptıran odur. Sonunda İrem Bağı'nın içinde ordusuyla helâk olmuştur. Dîvânda İskender ve Cem ile birlikte bir yerde zikredilir.

*Gâh alur İskender ü Cem'den serîr-i haşmeti
Geh virür kayşer cihânı 'Âd'a vü Şeddâd'e çarh (G. 82-3)*

III. ÜLKELER ve ŞEHİRLER

1. Rûm, Bağdad

Rum Anadolu'yu ifade eder. Tasavvuf içerikli bir beyitte Irak, Mısır ve Bağdat ile birlikte kullanılır. Bağdad “Âşığa Bağdad ırak değil” sözünü anımsatacak bir tarzda uzaklık ifadesiyle aynı beyitte zikredilir.

*Bulmayan maḳṣūdını ey Nāṭıķī meyḫānede
Gezmesün Rūm ü 'Irāk ü Mısr ü Bağdād'ı 'abeş (G.62-5)*

2. Irak, Hicaz, Kerbelâ, Bulgar, Mısır, Şam, Deşt, Vadî-i Eymen

Irak, Hicaz, Şam, Mısır, şiirlerde hem uzaklığı anlatmaları, hem de bir mûsikî makâmı olmaları hasebiyle zikredilirler. Deşt kelimesine “*Deşt-i Kıpçak, Deşt-i Kerbelâ*” gibi kullanımlar içerisinde rastlamaktayız. Dîvânda ise bu kullanımların dışında Bulgar kelimesi gibi isim olarak zikredilmiştir.

*Gir gönül âfâķına seyr it yedi iķlîmini
Sendedür Bulgar ü Deşt vü sendedür Mısr u 'Irāk (G. 255-5)*

*Nāṭıķī eş'ârına sen gamzesi cādū için
Dir Şifāhān ü 'Irāk ehli zihî sihr-āferîn (G.327-9)*

*Nevā-yı 'aşqđandur her maḳām-ı rast 'uşşāķa
'Irāk u İşfāhān'dan geç Hicāz ü Mısr ü Şām'ı ķo (G.337-2)*

Kerbelâ Hz. Hüseyin'in şehid edildiği yer olmasından ötürü aşağıdaki beyitte zikredilir. “*Kerb ü belâ*” ve “*Kerbelâ*” kullanımlarında muamma tarzı bir söyleyiş görmekteyiz.

*Ġarîbim teşne-leb kerb ü belâda her taraf düşmen
Zülâl-i merḫamet lutf it şehîd-i Kerbelâ ḫaḳķı (G.397-4)*

Vadî-i Eymen Hz. Mûsâ'ya telmihle zikredilir.

*Bu Vâdi-yi Eymen'de tek ol Kelîm
Gelür gûşuña her şecerden nidâ (G. 7-7)*

3. Musul

Musul yer ismi olarak 5. kasîdede geçmektedir. Sinan Paşaya yazılan bu kasîdede, onun güneş gibi Musul'u aydınlattığı söylenir.

*Diyâr-ı Muşul'a pertev bırağdı bir güneş tal'at
Kim envâriyla mağv itdi zalâm-ı zulm-i 'udvânî (K.5-4)*

4. Çin, Hıtâ

“Nâfe, misk ve yağma” söz konusu edildiğinde Çin ve Hıtâ’da bahsedilir.

*Türk-i çeşmüñ dil ü cân şehrine bir yağmacı
Zülf-i müşgînüñ alur kâfile-i Çin'den bâc (G. 71-3)*

*Nâfe-i Çin'i Hıtâ'ya bırağın kim dîdiler
Zülf-i şeb rengini gösterdi şabâ kim bûdur (G. 125-4)*

6. Ümmü'l-Kurâ (Mekke)

Dîvânda bir yerde geçmektedir. Hz. Muhammed'in (SAV) doğduğu yer ve Kâ'be'nin burada olması sebebiyle zikredilir.

*Gördi kim Ka'be ahâlisinde kemdür i'tikâd
Lâ-cerem Ümmü'l-Kurâyı eyledi Aḥmed mağar (G.141-3)*

7. Isfahan, Horasan

Isfahan sürmesiyle meşhurdur. Ancak dîvânda Horasan ile birlikte mûsikî makâmı olarak kullanılır.

*Şıgdırub âfâkı ser-tâ-ser vücûd-ı nefesde
Kayşer-i Rûm-ı Şıfahân u Ḥorasân ü rivûz (G.177-4)*

8. Yemen

Yemen şiirlerde uzaklığı dolayısıyla söz konusu edilir.

*Sa'y eylese ger 'âşık dildâre olur vâsıl
'Âşık olana olmaz eb'âd-ı Yemen mâni' (G. 242-3)*

*Âb serv-kaddüñ içün baş urur düşden düşe
Bâd bûyuñ aramağda geh Yemen ü geh şimâl (G. 282-5)*

IV. NEHİRLER, DAĞLAR, DENİZLER

1.Nehirler

Dîvânda Nil ve Ceyhun'un ismi geçmektedir. Aşağıya aldığımız örneklerde Nil Bahr-ı Nil ifadesiyle yer alırken, Ceyhun âşığın gözyaşı söz konusu olduğunda benzetilen konumundadır.

*Her seher düzmek için merdüm-i seyyârelerin
Baħr-ı Nil üzre şınaverlik ider çü timsâh (K.4-8)*

*Ķazâ-yı dilde cûş eyler muhîr-i 'aşk 'ayb itme
Olursa eşkimin cânâ yem-i Ceyhûn ile bahşı (G.388-3)*

2. Dağlar, Denizler

"Tûr, Kaf, Bîsütûn" dîvânda zikredilen dağ isimleridir. Tûr Hz. Mûsâ, Kaf anka, Bîsütûn ise Ferhad ve Şîrîn söz konusu olduğunda ismi geçen dağlardır. Örnek olarak aşağıdaki beyitlere bakılabilir.

*İdeli 'arz-ı liķâ mihr-i ruħ-ı yâr baña
Zerreler her biri bir Tûr-ı tecellâ görünür (G. 149-3)*

*Bîsütûn'da Ħüsrev'â seyr itseler taşvîrûñi
Ey nice Şîrîn gibi 'aşkında bir Ferhâd olur (G. 169-6)*

*Şahbâzuz gerçi kim dutduk fenâda âşiyân
Kim ki 'anķâ olmadı bilmez mekân-ı ķâfîmuz (G. 178-3)*

"Yem, umman, kulzüm, derya, bahr" gibi ifadelerde de deniz kavramıyla karşılaşıyoruz. Tasavvufî beyitlerde mekânın genişliği anlatılmak için kullanılır. Başka bir yerde deniz kavramı ele alınacağı için bu kısa değerlendirmeye yetiniyoruz.

*Baħr-ı 'ummândur gönül kim yok ĥudûdı merkezi
Dür-i yektâ pür-behâ lû'lü-yi lâlâ nuķķ imiş (G. 209-2)*

V. İÇTİMAÎ HAYAT

1. Padişah ve Çevresi

“Padişâh, şeh” gibi kavramlar sevgiliyi tarifte benzetme unsuru olur. Bilindiği üzere Klâsik Türk şiirinde bir saray istiaresi vardır. Biz bu istiare çerçevesi içerisinde bütün bir sarayın yaşam tarzını görürüz. Aşağıya aldığımız beyitlerde padişâh sevgilinin benzetilenidir.

*Sâdedür eşyâ şehâ sen âfîtab-ı lem-yezel
Âfîtaba karşı olmaz sâyede aşlâ şebât (G.46-9)*

*Zülf-i pür pîçiyle ol şeh gönülümü şayd eyledi
Lâ-cerem olur kemend-i pâdişâhî pîç pîç (G.69-2)*

2. Rezm

Rezm kelimesi beraberinde “yağma, ceng” gibi kavramları çağrıştırır. Yağma Türk ile alakalı olan bir beyitte geçer. Aynı zamanda bu kelimeler sevgilinin âşığa karşı tavrı söz konusu edildiğinde kullanılır. Aşağıdaki beyitte sevgili hançer hibi olan yan bakışına “râ” harfi gibi olan kaşlarını çatarak günahsız âşığı öldürmek ister.

*Geh benimle ceng ider hayl-i hayâlün ferd ferd
Geh baña yılğâr ider ebr ü çeşmün zevc zevc (G. 73-3)*

*Bî-güneh ‘âşıkı öldürmek için Nâţıkî’yâ
Hançer-i gamzesine kaşlarını râ eyler (G.138-5)*

a. Kan

Savaş söz konusu edilince olmazsa olmaz kavram “kan”dır. Nâtıkî Dîvânı’nda “kan, hûn” olarak zikredilen bu kelime âşığın vaziyetini ortaya koymada kullanılır. Sevgili yan bakışlarıyla kan döker, çünkü onun gıdası âşığın kanıdır.

*Ƙan iderse her bakışda çeşm-i cellâdı n'ola
Hûn-ı 'âşıkdur dem-â-dem gamze-i cānâne ƙût (G.52-4)*

Yine bülbülün kan ağlaması nafiledir, gül o her ne kadar kan ağlasa da yüzünü dikene gösterir.

*Ƙanlar ağlarsa n'ola bîçâre bülbül dem-be-dem
Veh kim ol gül eylemekde rûyını her hâre 'arz (G. 221-2)*

b. Savaş Aleti ve Eşyâsı

aa.Ok (Tîğ, Hadeng, Nâvek)

Ok söz konusu olduğunda deliciliği yönüyle sevgilinin yan bakışı (gamzesi), kırpikleri benzetilen olur. Aşağıdaki beyitte âşğın katline sevgili değil felek ok çekmiştir.

*Kehkeşândur şanma her şeb ƙubbe-i eflâkde
Çarh-ı ser-keş ƙatlûñe bir tîğ çekmiş bî-hicâb (G. 34-3)*

Başka bir beyitte de söz âlimlere başka bir hâlet verirken, cahillere ok gibi tesir eder.

*Dil-i dānāya virür hâlet ile söz elfâz
Gerçi nādāne olur nâvek-i dil-düz elfâz (G. 230-1)*

bb.Kemend

Kemend sevgilinin saçları söz konusu edildiğinde benzetilen olur.

*Kemend-i zülf-i yâri tut maḥabbet baḥrine 'arz it
Ne deñlü ḥuşk-leb olsañ şadef gibi güher göster (G. 113-4)*

cc.Kılıç (Sihâm, Hançer)

Sevgilinin kaşları hançer gibidir, nice canları kuban eder.

*Ebrû-yı kemân-dârına cānlar ƙamu ƙurbān
Müjgānı sihāmına gönüller ƙamu tîr-keş (G. 213-3)*

Yine aşk meydanında hançer kirpikli, râ kaşlı sevgili saldırıya geçerse, ona karşı yapılacak tek savunmanın ciğerini açıp göstermek olduğu söylenir.

*İderse hançer-i müjgānı bî-pāk ol kaşı rānuñ
Er ol meydān-ı ‘aşk içre siper tutma ciger göster (G. 113-3)*

Âşığın sevgiliden bir isteği vardır. Gözünün köşesiyle (yan bakışıyla) âşığa bakması ve kılıç gibi kesici olan bu davranışıyla onu öldürmesidir.

*Gūşe-i çeşmle nigāh eyle
‘Âşıkı bir sihāmla öldür (G. 168-3)*

3. Av (Şikar, Sayd)

Av sevgili ile âşık arasındaki bir hâldir. Bu eylemde âşık bazen av, bazen de avcı olur. “Kemend, dane” avcının başta gelen av eşyasıdır. Âşık sevgiliyi âh kemendiyle avlamayı ister.

*Şikārım olmağa bir şeb o dīdesi āhū
Seherde rişte-i āhım yeter kemend baña (G.15-3)*

Bazen de sevgili avcıdır demiştik, aşağıdaki örnekte kıvrımlı saçlarıyla mâşuk âşığının gönlünü avlar, yine av aracı kemendir.

*Zülf-i pūr pīçiyle ol şeh göñlümü şayd eyledi
Lā-cerem olur kemend-i pādişāhī pīç pīç (G. 69-2)*

Tasavvufî beyitlerde de av ve avcılık ile ilgili kavramlar sıkça kullanılır.

*Sen seni dām-ı ‘anāşırda muḳayyed itme
Şāhbāz-ı ḳudsī itme şikār-ı fitrāk (G. 269-3)*

4. Bezm

Bezm âlemi klâsik şiirin asla terk edemeyeceği bir dünyadır. Bu meclisin sâkîsi içki dolu kadehi orada bulunanlara sunar, bundan dolayı bezmin müdâvimleri hûşlarını kaybedip, mest olurlar. Onların kendinden geçmiş bu hâllerini görenler kesinlikle ayıplamamalıdır.

*Mest-i lâ ya kııl olursa ‘âşık ‘ayb etmeñüz
Sâkî-i bâkî şunupdur cāmı māl-â-māl aña (G. 19-6)*

Bezm kelimesi “bezm-i aşk, bezm-i çarh” gibi kullanımların yanı sıra “bezm-i belâ” kullanımıyla da karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki benzetmede âşık mum gibi gözünden yaş akıtmaktadır.

*Yanarım bezm-i belâda her gice mânend-i şem‘
N’ola çeşmimden akarsa dem-be-dem seylâb-ı dem‘ (G. 240-1)*

Bezmin mevsimi bahardır, gül mevsimidir. “Kadeh, cām, sâkî, ayş, işret vb.” baharın hem müjdecisi, hem vazgeçilmez unsurlarıdır.

5. Musikî

Eğlence âleminin vazgeçilmezi mûsikîdir. “Nâle, çeng, ûd, uşşâk, velvele, erganûn, Davûd, âvâz, Zühre, hicâz vb.” pek çok kelime mûsikî kavramı ile hem ilk akla gelen kelimeler hem de dîvânda kullanılan kelimelerdir. “İsfahan, Mısır, Hicâz, Irak, uşşâk” gibi kelimelerin sözlük anlamları kullanılarak oyun yapılır.

*Nevâ-yı ‘aşkdandur her maķâm-ı rast ‘uşşâķa
‘Irak u İsfahân’dan geç Hicâz ü Mısır ü Şâm’ı ķo (G.337-2)*

*‘Uşşâķdan nişâne kılan zerd çihredür
Her berg-i bî-nevây ki bād-ı hâzân töker (G. 132-2)*

*‘Aşkdandur bu ķamu nâle-i çeng ü zevķ-i ûd
Kim ider böyle tarab-hâne-i ‘âlemde sürûd (G. 94-1)*

6. Süslenme

a. Kıymetli Madenler ve Taşlar

aa. İnci (L'l, Dürr)

İnci parlaklığı nedeniyle diş ile birlikte düşünülür.

Diřlerñ l'l-i terdür yoħsa encm sbhası
Yā şadefde mnderic her biri bī-aķrān mıdır (G.101-10)

İnci, aşağıdaki beyitte nisān ayında yağan yağmur damlasının istiridyeye düşmesiyle meydana geldiği inancına telmihle deniz ve nisān ile birlikte kullanılmıştır.

Olmayınca ĥāke māyil kaķre-i nisān gibi
Düşmedim deryā-yı 'ařķa dürr-i ġalķān olmadım (G.301-5)

bb.La'l

Rengi dolayısıyla sevgilinin kırmızı dudakları ve kanlı gözyaşı ile benzerlik gösterir.

Ĥayāl-i la'l-i leb-i yārla iki ķeřmim
Siriřķ-i āl ile oldu ma'ādin-i yaķt (G.47-3)

cc.Yakt

Yakt kırmızı rengi dolayısıyla āřıđın kanlı göz yaşlarının benzetilene durumundadır.

Ĥayāl-i la'l-i leb-i yārla iki ķeřmim
Siriřķ-i āl ile oldu ma'ādin-i yaķt (G. 47-3)

ķķ.Sadef (Akīk)

Sadef, inci kabuğu ya da inci yapan hayvandır.Beyaz ve parlak olması hasebiyle diş söz konusu olduğuunda kullanılır.

*İrdi gūş-ı şadefe vaşf-ı dūr-i dendānuñ
Ne ‘aceb sīnede ger ‘aḳd-ı le’ālī besler (G.126-2)*

Akik taşı kırmızıdır. Kırmızı olması hasebiyle de sevgilinin dudakları ve âşığın kanlı gözyaşı ile birlikte kullanılır.

*Nitekim eyledi şermende ‘aḳīḳi eşkim
Ḳomadı la’l-i lebūñ kıymet-i yāḳūta revāc (G. 71-2)*

dd.Zer

Altın hem kıymetli hem de parlak bir madendir. Dîvânda bu iki özelliğiyle birlikte kullanılır.

İnsandaki aşk hâlis bir gevher gibi olmalıdır ki revac bulabilsin.

*Bulamaz zer gibi bâzār-ı ḳabul içre revāc
‘Aşḳla olmasa âdemdeki gevher ḥālīş (G. 218-4)*

Ayrıca altın pota içinde eritilerek saflaştırılır. Aşığın aşk derdinden sararmış olan yüzüyle altın arasında da bir ilgi kurulmuştur.

*‘Āşıḳuñ çihresi zerd olsa ḡamından şanma
Pūte-i ‘aşḳda olmuş durur ol zer-i ḥālīş (G. 218-2)*

Aşağıdaki beyit tasavvuf ve nasihat içeriklidir. Yeme, içme, eğlenme güzeldir ancak insan ömrünün altın gibi kıymetli olabilmesi için bunlardan uzaklaşıp, bedeninin hilâl gibi olması tavsiye edilir, onun hakîkî parlaklığı da bu şekilde olur.

*Zevḳdür ‘ayş u nūş ammā ḥayf
Zer-i ‘ömre hilâl münceldür (G.124-6)*

b. Güzel Kokular

Dîvânda “*misk, anber, nâfe*” gibi kokular zikredilir. Güzel kokulu bu maddeler sevgilinin ayvatüylere, beni, saç söz konusu olduğunda kullanılır.

Misk ve nâfeden bahsedilince bunların anavatanı olan Çin ve Hutun de söz konusu edilir. Misk Hıta ülkesinde yaşayan bir çeşit yaban keçisinin göbeğindeki urdur. Aşağıdaki beyitte Hutun, hata, kızarmak kelimeleri tenasüp oluşturacak şekilde kullanılmıştır.

*Misk-i Hutun öğündi ise çîn-i zülfüne
Yüzi kızardı oldu hatâsına mu'terif (G. 248-4)*

Yine koku münasebetiyle “*bû*”, güzel kokulu bir çiçek olan “*reyhan*” da beyitlerde zikredilir.

*Nâfe-i müşg-i Hutun sünbül-i zülf-i siyehün
Ey haş-ı ârızu'na turra-i reyhân muhtâc (G. 70-4)*

*Nâfe-i Çîn'i Hıta'ya bırakın kim dîdiler
Zülf-i şeb-rengini gösterdi şabâ kim bûdur (G. 125-4)*

c. Diğer Süs Unsurları

Dîvânda diğer süs unsurları olarak “*tûtiyâ, kehhâl, küpe (mengûş), ayna, halhal, yelpâze (meges-rân) vb.*” kelimelerden bahsedilir.

Ayna tasavvufî beyitler söz konusu olduğunda kullanılan bir kelimedir. Gönül aynasında vech-i dildârı görmek için can gözüne gönül ehlinin cilâsını çekmek gerekir.

*Görürsen âyine-i dilde vech-i dil-dârı
Cilâ-yı ehl-i dili çeşm-i câna çek ammâ (G. 12-2)*

Ayna aynı zamanda İskender'in aynası olarak kullanılır.

Cām-ı meyden vîr şafâ bir dem dileğim 'âkıbet
Ney kalur âyine-i İskender ü ney Cām-ı Cem (G.297-2)

Kehhâl ve tûtiyâ tasavvufî beyitlerde söz konusu edilir. Sürmenin görme üzerinde etkisi de bu beyitlerde düşünülebilir.

Hâke düşse tûtiyâya hergiz itmez iltifât
Dîde-i erbâb-ı 'aşka bir nazar besdür cîlâ (G.17-4)

Her taraftan vech-i dil-dârı temâşâ itmede
Ol başar kim nûr-ı 'aşk olmuş durur kehğâl aña (G.19-3)

Seherde gül üzerine düşen çiğ tanesinin hüsn-i ta'lîl yoluyla gülün küpe takmak şevkiyle kulağına taktığı söylenir.

Berg-i gülde aşılın şanmañ seher ki jâledür
Şevk-i mengüşuyla aşdı gûş-ı gülde jâledür (G. 127-1)

Şâir kendi şiiri övgüsünde bir yerde nazım denizinin dalgıcı olduğunu söyleyerek yedi deniz birleşse onun şiirine halhal olmayacaklarını söyler.

Böyle gavvâş-ı biğâr-ı nazm olmuş fikr kim
Heft deryâ gelmeye cem' olsa tâ halğal aña (G.19-5)

7. Giyim, Kuşam

Dîvânda giyim kuşama yönelik “atlas, pelâs, dîbâ, libâs, şal, pirehen, hırka, dâmen vb.” gibi kelimelerle karşılaşırız.

“Atlas ü dîbâ, şâl-ı murakkâ, libâs-ı dehr” gibi de tamlamalar yer almaktadır. Aşk elbisesinin övücü âşık için yeterlidir, çocuklar gibi atlas ve dîbâyâ rağmet etmez.

*Nâtıķî ‘aşıkā bes ‘aşk libās-ı fāhır
Gerçi eţfāle olur aţlas ü dībā mergūb (G.37-7)*

Tasavvufî beyitlerde de bu ferâgat görülür. Dünyada insana süs olarak marifetin kâfi olduğu söylenir.

*Hâcet-i zînet-i esbâb degil dānāya
Ma‘rifet adama bes lûbs çi aţlas çi pelās (G. 206-5)*

Pirehen Hz. Yakub’un Hz. Yûsuf’un gömleğiyle gözlerinin açılması hadisesine telmih olarak kullanılır.

*Perde çāk oldı göründi şüret-i maḥbūbumuz
Pîrehen irdi açıldı dīde-i Ya‘ḫūb’umuz (G. 187-1)*

Hırka ve şal tasavvufî birer beyitte şu şekilde zikredilirler:

*Başuña hırkañı çek Nâtıķî’yā epsem otur
Şıgımazuz deftere ṭomara ‘aceb nîrencüz (G.183-5)*

*Libās-ı ‘aşk ile tezyîn-i şüret it şūfî
Nedür bu şāl-ı muraḫḫa‘ nedür bu şemm ile tāc (G.66-8)*

8. Sofra ve Yiyecekler

Yemeklerden “nemek, bal (şehd), helva, biryân (kuzu kebabı), kebab, yağ, şeker (sükker, kand) vb.” zikredilir. Bunlarda şeker sevgilinin dudağı ve edâsı /tavrı söz konusu olunca benzetilendir.

*Ey leb-i gonca-i ter şehd ü şeker güftârı
Nigehi âfet ü yağma idici refţârı (G.395-1)*

Âşığın çektiğı acıları tarif etmede ciğer yağı ve kebâb kelimelerine yer verilir.

*Gözlerimden dökülen hep cigerim yağıdır
Bes ki bu sîne tenûrunda dilim oldı kebâb (G. 39-4)*

Aşağıdaki beyitte tuz hakkı ve inancı deyimine yer verilir.

*Kāmetüñle leblerüñde oldı hatm
İ'tidāl-i ḥübî vü ḥaḡ-i nemek (G.275-2)*

Tasavvuf içerikli bir beyitte aşkın gıdası helva ve şeker ile kıyaslanır.

*Rāḡ-ı la'üñ bâdesi rūḡ-ı muşaffâdan lezîz
‘Âşıkâ ‘aşkuñ gıdâsı ḡand ü ḡelvâdan lezîz (G.96-1)*

9. Tabâbet

Tabâbet ile ilgili olarak “bîmâr, şifâ, ilâc, nûş-darû, tabîb, sıhhat vb.” kelimeler zikredilmektedir. Ayrılık hastasının ilacı sevgilinin şeker gibi olan dudaklarıyla, tertemiz sözleridir.

*Nâtıķî bîmâr-ı ‘aşka ḡaste-i hecr olana
Şerbet-i la’l-i lebi elfâz-ı pākındür ‘ilâc (G.72-5)*

Hastalık ve dert söz konusu olunca Hz. Eyyûb’a da telmih yapılır ve şâir kendi çektiği dert ile Hz. Eyyûb’un derdini karşılaştırır.

*Eyyûb derdini çekerüz ‘ömr-i Nûḡ ile
Nâḡes ṡabîb eylemesün tek ‘ilâcımız (G.184-2)*

Ayrılık zehrinin tek tiryakı kavuşma ümididir.

*Görinür hicrân egerçi ‘âşıkâ ḡâyet şedîd
Zehr-i hecre vaşl ümîdi nûş-dârudur müfîd (G.91-1)*

10. Alış-Veriş

Alış-veriş kavramı “bâzâr, zer, meta’, revâc, haridâr vb.” kelimeler etrafında şekillenir. “Aşk bâzârı, bâzâr-ı cihân, bâzâr-ı melâmet” gibi tamlamalar etrafında bir hayal dünyası teşekkül ettirilir.

Bâzâr söz konusu olunca da Hz. Yûsuf’a telmih yapılır.

*Harîdâr olmağa bu Yûsuf’a bâzâr-ı ‘âlemde
Nice Yûsuf gibi eyler reh-i ‘aşkında ser-bâzı (G.381-3)*

11. Yazı ile İlgili Hususlar

Dîvânda yazı ile ilgili “nesh, reyhanî, sülsî, Yâkût, hat, kill, Mûsâvver, suver, tasvir, ta’lik vb” kavramlarla karşılaşmaktayız. Aşağıdaki beyitte ihâm-ı tenâsübün güzel bir örneği mevcuttur.

*Nesh-i reyhân-ı haţtuñ kim dilim itmiş ta’lîk
Sûlîsî olmaz haţ-ı Yâkût muhaqqak yârâ (G. 20-4)*

“Kill-i kudret” ifadesiyle kaza-kader inancına gönderme vardır.

*Kilk-i kudretten olıcak nakş-ı rûy-ı yâr tarh
Eylemiş ruhsâr-ı zîbâsın gül-i bî-hâr tarh (G.80-1)*

Nakkaş, tasvir, suver kelimelerinin geçtiği bir yerde tasavvufî bir anlam yoğunluğu söz konusudur.

*Gâh muşavver oluruz geh suver
Kilk-i vücûduñ kamu taşvîriyüz (Tc.2-42)*

12. Sihir, Efsun, Tılsım

Nâtıkî kendi sözünün etkisini göz önüne sermek için onun sihir olduğunu söyler.

*Sözüñdür Nâtıkî sâhîr ne sâhîr sâhîr-i câzib
Ne câzib câzib-i hâţır ne hâţır hâţır-ı dâñâ (G. 21-5)*

Sihir ve büyü söz konusu edildiğinde Bâbil ve Harût’a da telmih vardır (bkz.Harût).

*Sihir-i Bâbil mi durur çeşmüñ veyâ mestâne Türk
Yoğsa bir alıcı kara cādu küfristân mıdur (G.101-4)*

*Ğamzesi şaldı zeķan çāhına Hārut dili
Sāhiri gör ne tılısmātla esmā bağlar (G. 133-3)*

Sihir yapılırken ateşin üzerine üzerlik tohumu atıldığı, bu şekilde devlere, perilere bile büyü yapılacağına inanılır (Kurnaz 1996:182). Sipend (üzerlik tohumu) yerine Nâtikî fülful kelimesini kullanmıştır.

*Bırakmış âteş-i ruhsāre fülful hāl-i müşğînüñ
Odur teşhîr-i dilde bunca efsûn itmege bâ'is (G. 65-6)*

Elbette sihir denilince sevgilinin gözü, gamzesi ve kaşı da ihmâl edilmemiştir.

*Çeşm-i sehğār ü nigeħ sārık ü ğamze cāzib
Zāhid itmek mi olur şūret-i zibāyı terk (G.272-3)*

13. Oyunlar

a.Satranç, Tavla

Satranç ve tavlayla ilgili olarak Nâtikî Dîvânı'nda şu kavramlara rastlamaktayız: “Nerd, lu'bet, şah, mat, ruh, tâs, Kâ'bet, çâr, penc, beydak.” Beyitlerde bu kelimelerin sözlük mânâları kasdedilerek değişik söz oyunları yapılır. Tasavvufî beyitlerde de bu kavramlar kullanılır.

*Vağdet âşārıyla memlûdur cihân ammā ki sen
Bilmedüñ manşübeyi bundan dilüñ şah mâtıdur (G. 104-2)*

*Şūret-i insānda zātullāha mazhar düşmüşüz
Şūretā ger beydaķız ma'nide şāh-ı ālemüz (G. 194-6)*

b. Gûy u Çevgân

Bir meydanda ata binilerek eldeki sopa (çevgân) ile top (gûy)a vurma sûretiyle oynanan bir oyundur. Bu oyuna çevgân oyunu da denir (Pala 1989:189). Aşağıdaki

beyitte felek meydanında mâh-ı nev çevân ve âşığın başı da top olarak bir oyun tasavvur edilmiştir.

*Mâh-ı nev şanma bu meydân-ı felekde görinen
Başuñı top gibi çalmağa bir çevgândur (G. 128-3)*

14. Remil ve Remmâl

Kum. Kendine özgü şekiller ile gâipten haber veren bir nev'i fal. İlk zamanlar bu şekiller parmakla kum üzerine çizildiği için reml denilmiştir. Reml döken, fal açan kişiye de remmâl adı verilir. Nâtukî Divânı'nda bir yerde zikredilmekte, kazâ remmâline söz edilmektedir.

*İtürmiş o mihri n'ola her gece iderse
Remmâl-i kazâ şafha-i gerdünü münakkaş (G. 227-2)*

15. Bazı Tipler ve Meslek Erbâbı

a. Sâkî

Sâkî eğlence meclisinin vazgeçilmezidir. Mecliste bulunanlara içki sunar, bundan dolayı “câm, kadeh, sunmak” gibi kelimelerle bir arada kullanılır. Aşağıdaki beyitlerde eli öpülesi bir kişi olarak gösterilmekte, bir de sunduğu kadehle zikredilmektedir.

*Mest-i lâ-ya'kıl olursa 'âşık 'ayb itmeñüz
Sâkî-i bâkî şunupdur câmı mâl-â-mâl aña (G.19-6)*

*Şunanda câm-ı zer-endüdü dest-i sâkî öp
Ve ger mecâlin olur durma sîm sâkını öp (G.44-1)*

b. Mest

Mest sarhoş anlamına gelen bir kelimedir. Tasavvufî bir anlam taşıyan aşağıdaki örnekte maarif meyinin mesti ibâresi yer alır.

*Ma'ârif meyinden seni mest kıl
Ki bir dem durur rahat râh ü revâh (Kt.10-1)*

c. Cellâd

Cellâd sevgilinin gamzesi, gözü vb. unsurları söz konusu edildiğinde yer alır. Cellâd olan gözler her bakışta âşığın canını alsa da bu garip karşılanmamalıdır çünkü sevgilinin gamzesinin gıdası âşığın kanıdır.

Ğan iderse her bakışda çeşm-i cellâdı n'ola
Hûn-ı 'âşıkdur dem-â-dem gamze-i cânâne kıt (G.52-4)

Aşağıdaki beyitte sevgilinin gözü hem cellâd hem kara kâfir olarak söylenir. Kara kâfir ibaresinde kinâye vardır

Cellâd gibi 'aynuñ cân almadaki mâhir
Bî-rahm ü cefâ-cûdur ol içi kara kâfir (G.135-1)

ç. Dalgıç (Gavvâs)

Aşağıdaki beyitte şâir nazım denizinin gavvâsı olduğunu söyleyerek şiiriyle övünür.

Böyle gavvâş-ı bihâr-ı nazm olmuş fikr kim
Heft deryâ gelmeye cem' olsa tâ halhal aña (G.19-5)

d. Seyyâf, Kavvâs

Seyyâf (Kılıç yapan), Kavvâs (Ok yapan) kelimeleri sevgilinin kaşları ve yan bakışı söz konusu edilince benzetme unsuru olmuşlardır.

Nâtıkî dil hedef ü sîne siper olsa n'ola
Ol meh ebrûları kavvâs nigâhı seyyâf (G.254-7)

e. Ayyâr

Ayyâr yine sevgilinin saç, gözü, gamzesi söz konusu olduğunda yer alır. Mekk kelimesiyle dolandırıcılık, hile anlamlarından dolayı birlikte kullanılmıştır.

*Ğalb-i ‘uřřāķa şikeşt irğürmek ister mekrle
Çeşm-i seřhārın anıñçün eyledi ‘ayyār yār (G.134-5)*

*Ğörün ol zülf-i țarrārı ğörün ol çeşm-i ‘ayyārı
Baña ța’n eylemeñ bārı hele ey zühd erbābı (G.394-5)*

16. Telâkki ve İnanişlar

İnanişa ğöre hazineler virânelerde bulunur ve bu hazineleri tılsımla yılanlara bekletirler. Aşağıdaki beyit bu inanişa bir ğöndermedir.

*‘Ārız-ı zibāı üzre zülf ol meh-pārenüñ
şanma ejderdür țulism ile yatur ețrāf genc (G. 67-2)*

17. Diĝer Eşyâ

Nâtıkî Dîvânı’nda diĝer maddelerde bahsedilen eşyâların dışında řu eřyâ isimlerine de rastlamaktayız: “Terâzi, ceres, sûzen, ğırbal (elek), mikraz (makas), fülk (kayık), sūrâhi, kum saati.”

III. BÖLÜM

İNSAN

Nâtıkî Dîvânı'nda üçüncü bölüm olarak değerlendirdiğimiz insan bölümünü yine üç temel başlıkta inceledik. Bunlar: sevgili, âşık ve rakip.

I. GÜZELLİK (Hüsn, Melâhat, Cemâl)

1. Umûmî Olarak Güzellik

Nâtıkî Dîvânı'nda güzellik umûmî olarak sevgilinin güzelliğidir. Tasavvufî beyitlerde güzellik ilâhî olana ve onun yarattıklarına yöneliktir.

İlâhî güzelliğin tecellisi farklı farklı olmaktadır. Bu tecellî bazen Mecnûn, bazen Leylâ; bazen Vâmık, bazen de Azrâ'dır.

Senüñ hüsnüñ tecellâsı zuhûrîdür kim olmuştur
Gehî Mecnûn gehî Leylâ gehî Vâmık gehî 'Azrâ (G.4-3)

Başka bir beyitte güzelliği yansıtan aynalardan bahsedilir. Her ne kadar aynalar binlerce yüz aksettirse de gönül gözü açık olan kişi bunuların birden zuhûr ettiğini bilir. Bu beyitte vahdete yer verilmiştir.

Egerçi âyineler gösterür hezârân rû
Velî mubaşşıra hep bir cemâlden memlû (G.334-1)

Beşerî anlamda sevgilinin güzellik timsâli olduğu malumdur. Onun zülfü, yanağı, dudağı, gamzesi, nigâhı, boyu vs. bütün bu güzellik unsurları âşığı kendine mübtelâ eder. Bu saydığımız unsurlar âşık için acının ve tatlının isimleridir.

Sevgili “hûb, hûbî ve melâhat” kelimeleriyle tavsif edilirken; âşık “mihnet, renc ve meşakkat” kelimeleriyle tavsif edilir.

*Mihnet ü renc-i meşakkatde benim pā-tā-ser
Hüsn ü hûbî vü melâhatde kamu sen ser-tā-pā (G.27-4)*

Sevgilinin güzellik unsurları aynı zamanda benzetme unsurlarıdır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin “servi, ar’ar, sidre, tûbâ, gülşen” sevgilinin boyuna benzetme olmuşlardır.

*Qadd mi yā serv-i sehî yā sidre yā ‘ar‘ar didim
Gülşen-i hüsn içre bitmiş tûbî-i a‘lâ didi (G.382-3)*

2. Güzellik ile İlgili Benzetmeler

a. Güneş (Âfitâb)

Güzellik ışık, renk ve parlaklık yönüyle güneşe benzetilir. Ancak ona güneş bile muhtaçtır, yani adetâ güneşe bile o hayat verir.

*Hüsnüñi görse sürer hâke yüzün bedr-i münîr
Ey ruhuñ pertevine mihr-i dırağşân muhtâc (G. 70-2)*

Bir başka beyitte güzellik yine güneşe benzetilir, âşık da zerre gibi o güneşin etrafında ser-gerdân bir vaziyette dönmektedir.

*Ruğuñ mihr-i sipihr-i hüsn ü hûbî vü melaḥatdür
Mişâl-i zerre her ‘âşık ‘aşkuñda ser-gerdân (G.321-3)*

O güzellik öylesine benzersizdir ki güneş yıllardır cihânı dolanmasına rağmen güzellik güneşine bir benzeyen bulamamıştır.

*Bunca ki güneş gezer cihânı meh ü sāl
Hüsnüñ güneşine bulmadı hiç mişâl (R.-57)*

b. Gülşen, Sebze-zâr, Gül

Güzellik gülşene, sebze-zâra ve güle benzetilir. Sevgili güzellik gülşeninde boyuyla emsalsiz bir varlıktır. Âşık onu serve mi, sidreye mi yoksa ar'ara mı benzeteceğini şaşırır, sevgili bunların hiç birisine benzer değildir. O sahip olduğu güzelliği güzellik gülşenindeki tûbâyâ benzetir.

*Ğadd mi yâ serv-i sehî yâ sidre yâ 'ar'ar didim
Gülşen-i ħüsn içre bitmiş tûbî-i a'lâ didi (G.382-3)*

Yine başka bir beyitte lütuf gülşeninde emsalsiz bir gül, güzellik sebze-zârında ise boyuyla tektir.

*Gülşen-i lutf içre verd-i behcet-i ruhsâr-ı ferd
Sebze-zâr-ı ħüsn içinde ħadd-ı ra'nâsı ferîd (G.91-3)*

c. Yûsuf, Ülke

Güzellik söz konusu edildiğinde Hz. Yûsuf'a da telmih vardır. Hz. Yûsuf edebiyatımızda güzellik timsalidir. Aşağıdaki beyitte geçen Mısır ve kişver kelimeleri ile güzellik ülkeye benzetilmiştir. Güzellik ülke olunca sevgili de doğal olarak o ülkenin padişahıdır.

*Nitekim Yûsuf-ı Mısr'ı şehidür kişver-i ħüsnüñ
Melâĥat Mısr'ınıñ şimdi bu Yûsuf oldu mümtâzı (G.381-2)*

II. SEVGİLİ

Nâtıkî Dîvânı'nda sevgili ve sevgiliye ait unsurlar oldukça fazladır. Özellikle sevgilinin güzellik unsurlarına fazlaca yer vermiştir. Biz bu güzellik unsurlarını maddeler hâlinde değerlendirdik.

III. SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI

a. Saç (Zülf)

Nâtıkî Dîvânı'nda bir gazel (69. gazel) tamamen zülfle ilgilidir.

Zülf sevgilinin âşığı avlamada kullandığı tuzaklarında biridir. Âşığın kuş gibi olan gönlü, sevgilinin kıvrım kıvrım olan saçlarına takılır, kurtulmasına imkân yoktur, zaten âşık da kurtulmayı istemez.

Sevgilinin saçı misk kokulu, rengi de siyahtır, bu yüzden “zülf-i siyâhî” tabiri kullanılır. Ayrıca zincir gibi hem uzun hem de karma karışıktır. Kemend olarak da kullanılan zülfe kendini kaptıran âşığın âhı yine zülûf gibi kıvrım kıvrım göklere çıkar.

Sevgilinin yüzü hazineye teşbih edilir. Bu yüzden iki yanından yılan gibi sarkan saçları, o hazineyi korumaya memur yılanlardır.

Şimdi bu söylediklerimizi dîvândan seçtiğimiz örneklerde görelim.

*Zülf-i pür pîçiyle ol şeh gönlümü şayd eyledi
Lâ-cerem olur kemend-i pâdişâhî pîç pîç (G.69-2)*

*Ârızında dil görüb zülf-i siyâhî pîç pîç
Çıkdı evc-i âsumâne dūd-ı âhı pîç pîç (G.69-1)*

*Genc-i hüsnî hıfzına bir ejdehâdur zülfî kim
Gâh halka olur böyle gâhî pîç pîç (G.69-3)*

*Dām-ı dildür tār-ı zülfî dānedür ol hāl aña
Lâ-cerem murğ-ı dil ‘âşık olur meyyāl aña (G. 19-1)*

b. Alın (Cebîn)

Sevgilinin alını parlaklığı açısından şiirlerde yer alır. Bir beyitte güle benzetilir.

*Bî-nevâ ‘uşşâkdan kaçā ser-efrâz olāsın
Gül cebîni meşreb ol nevrüz ola hüsnüñ hemîn (G.327-7)*

Başka bir beyitte sevgilinin yaratılış güzelliği güneşe benzetilirken, alnı parlaklığı açısından aya benzetilir.

*Mihr-i 'âlem tâbdur zîbâ ruhuñ ey meh cebîn
Hâl-i müşgînüñ Zühâ ü Mirrih o rûy-ı âteşîn (G.327-1)*

c. Kaş (Ebrû)

Kaş, şekil yönünden “mihrab, kec-râh, kec-ârâ, hilâl, harf-i medd, nûn, keman, kavvâs vb.” kavramlara benzetilir. Şimdi örneklemesi açısından aşağıdaki beyitlere bakalım.

*Öykünür ebrûların mihrâbına geh geh hilâl
Gör ne kec-râhdur tarîk-i 'aşkda ol hod-nümâ (G. 18-2)*

*Tâk-ı ebrûları ki anı idenden teşbîh
Oldı engüş-nümâ halka hilâl-i kec-ârâ (G. 20-2)*

*Nâtıkî dil hedef ü sîne siper olsa n'ola
Ol meh ebrûları kavvâs nigâhı seyyâf (G. 257-5)*

ç. Göz (Çeşm)

Göz, sevgilinin en önemli güzellik unsurlarından biri belki de birincisidir. Göz harâmîdir, casûsluk yapan gamze ile Nâtıkî'nin aklını almada bahse tutuşur.

*Virelüm Nâtıkî'nüñ 'aqlını yağmaya diyu
Ol harâmî göz ider gamze-i cāsûsla bahş (G. 63-7)*

Başka bir beyitte yine gözü katil ve zâlim yönü işlenir. Bu beyitte Türk kelimesi ile birlikte yer alır.

*Gözün bir Türk-i zâlimdür ne zâlim zâlim-i kâtil
Ne kâtil kâtil-i 'âşık ne 'âşık 'âşık-ı şeydâ (G.21-2)*

Göz güzelliği açısından nergis ve âhûya benzetilir.

*Çeşmüñe kande müşâbih ola ey âhû-yı çeşm
Nergisün gerçi gözi şöhet ile şehlâdur (G.111-6)*

d. Gamze

Dîvânda gamze “sehhâr, kan, cellâd, casûs, harâmî, cefâ, zulm vb.” kelimelerle birlikte yer alır. Gamze kirpik, göz, kaş ile birlikte kullanılır.

Gamze aynı zamanda “ok (nâvek), kılıç” gibi kelimelerle de birlikte zikredilir. Bu kelimelere benzetilmesinin sebebi yara ve kan unsurlarından dolayıdır. Gamze bu özelliğinden dolayı menâkıb sahibidir.

*Her bakışda hezâr sîne deler
Gamzesi şâhib-i menâkıbdur (G.154-2)*

Gamze âşığın kanına kaseder. Hatta onun tek gıdası âşığın kanıdır.

*Kan iderse her bakışda çeşm-i cellâdı n’ola
Hûn-ı âşıkdur dem-â-dem gamze-i cânâne kût (G. 52-4)*

Sevgilinin güzellik unsurları âdetâ toplanmışlar ve âşıқта imân, can ne varsa almaya kastetmişlerdir. Bu iş birliğinde âşığın canıyla oynama gamzeye düşer.

*Gamzeñle leblerün şanema cân alır virür
Müşgîn hañuñla ârizuñ îmân alır virür (G.148-1)*

*Nâvek-i gamzeñ geçüb eglenmedi ey kaşı yâ
Cân çıkdı çıkmaydı sîneden tîrûñ senüñ (G. 268-4)* beyiti ise Fuzûlî’nin:

*“Çıkarmak itseler tenden çeküp peykânın ol servün
Çıkan olsun dil-i mecrûh peykân olmasun yâ Râb”*

mısralarını anımsatmaktadır.

e. Kirpik (Müje, Müjgân)

Kirpik, “tîğ, siham, hançer, nâvek, tîr vb.” gibi kelimelerle birlikte kullanılır. Kirpiğin özelliği kan dökücü olmasıdır. Bundan dolayı “kaş, kan, ciğer göstermek, cellâd, tîr-keş vb.” gibi öldürmek ve yaralamak ile ilgili kelimelerle alaka kurulur.

Kaşları “râ” harfi gibi olan sevgili hançer gibi olan kirpikleriyle hücum ederse ona karşı aşk meydanında siper tutmayıp, ciğer göstermek lazımdır.

*İderse hançer-i müjgânı bî-pâk ol kaşı rānuñ
Er ol meydân-ı ‘aşk içre siper tutma ciger göster (G. 113-3)*

Başka bir beyitte kirpikler kılıç çekince, kan dökücü gamzeler de cellâd olup harekete geçer.

*Her kime kasd eylese çeşmüñ çeküb tîğ-i müje
Bî-tekellüf gamze-i hûn-rîz aña cellâd olur (G. 169-4)*

f. Yüz ve Yanak (Ruh, Ruhsâr, Ârız)

Umûmiyetle yüz yanak ile birlikte kullanılır. Yine yüz ile birlikte kullanılan bir başka unsur zülf ve hattır. Parlaklığı, açısından ayna, âyet-i Nûr, subh; koku yönüyle de güle benzetilir.

Sevgilinin yüzü kendisini medh eden şâirlerin şiirlerinin süsüdür.

*N’ola medh eyleseler hüsnuñi cānā şu‘arā
Zîb-i zîbā ruhuñ evşâfidur şu‘arā-ārā (G. 20-1)*

Su temizliğin ve berraklığın sembolüdür. Ateş ise rengi itibarıyla kırmızıdır. Dolayısıyla yüz hem parlaklığı, berraklığı hem de yüzdeki al al olan yanaklar aşağıdaki beyitte “âb ve nâr” kelimelerini bir araya getirmiştir.

*Şâhib-i kerâmetdür lebüñ kim mürdeler ihyâ ider
Mu‘ciz-nümâdur gül ruhuñ kim âb içinde nârı var (G. 131-3)*

Zülf karanlığı, yüz aydınlığı simgeler. Leff ü Neşr-i Mürettep sanatının bir örneği “âriz ile subh; zülf ile şâm” kelimeleri paralel kullanılarak ortaya konulmuştur.

*‘Âriz ü zülfî bize bes Nâṭıķī
Şubḥ nedür şâm nedür bilmeziz (G. 181-7)*

Başka bir beyitte yüz güzellik sultanı olarak ifade bulur. Misk kokulu sümbül gibi saçlar yüze dökülünce ona bakanlar “hümânın gölgesi başa (yüze) düştü” derler. Hümâ devlet kuşu, talih kuşu olarak bilinmektedir. Şâir “başımıza devlet kuşu konu” ifadesini şiir diliyle şu şekilde ifade ediyor.

*‘Ârizuñda gören ol sünbül-i müşkini didi
Düşdi sulṭân-ı melâḥat serine zıll-i hümâ (G.24-3)*

g. Ben (Hâl)

Ben, “siyah rengi, küçük olması, fitneci oluşu vb.” gibi husûsiyetleriyle şiirlerde işlenmiştir.

Fitnede bir siyahlık, karalık tasavvuru vardır. Devr-i Kamer’de fitnenin artacağına inanılır. Ayrıca benin yuvarlak olması hasebiyle dağ dağ olan yara arasında bir ilgi söz konusudur. Aşağıdaki beyit bu hayal dünyasını yansıtmaktadır.

*‘Aks-i dâğ-ı dil midür rûyuñda yâ ḥâl-i siyâh
Fitne-i devr-i kamer yâ âfet-i devrân mıdur (G.101-7)*

Sihir yapılırken ateş üzerine üzerlik tohumu saçarlar. Bu şekilde cinlere, perilere bile büyü yapılacağına inanılır. Benin yuvarlak olması hasebiyle aşağıdaki beyitte bu inanışın izlerini görmek mümkündür.

*Âteşi mesken eylemiş ḥālī
Sihir işinde görün ne kāmildür (G. 110-3)*

h. Hatt

Nâtıkî Dîvânı'nda hat şu unsurlarla birlikte kullanılır: “*anber, sebz, reyhân; ruh, la'l, zülf, gamze.*”

Hat güzel kokusu sebebiyle reyhan ile birlikte kullanılır. Aşağıdaki beyitte dudağın etrafında yeni terlemeye başlayan ayva tüyleri söz konusudur. Dudak âşığa hayat kaynağıdır ve sulu olması hasebiyle de âb-ı hayat kavramıyla birlikte düşünülür. İlk mısrada zahid kelimesi ikinci mısrada hayvan kelimesi zikredilir. Hayvan kelimesinin canlı anlamı da düşünülerek şâir hem hayvanın genel hem de sözlük anlamını kullanarak zengin bir hayal dünyası vücûda getirmiştir.

La'lüñ üzre zâhide gösterme haft-ı sebzüñi
Sebze-i âb-ı hayâtı itme her hayvâna kût (G. 52-2)

Aşağıdaki beyitte de başka bir hayal zenginliği söz konusudur. Hz. Hızır rivâyete göre denizde zorda kalanlara yardım eder. Deryâ kelimesi bu rivâyete işaret eder. Yine deryâ sevgilinin yanağı suyudur, bu suda boğulan ise âşıktır. Güzer etmek deyimi ayvatüylerinin çıkmaya başladığını düşündürmektedir. Beyite bakalım:

Dâyim ol haftan hayâl eyler güzer gözden dile
Şanasın kim Hızır'dur mu'cizle deryâdan geçer (G. 121-4)

1. Ağız (Dehân)

Nâtıkî Dîvânı'nda ağız Klâsik Türk şiirindeki ifade ettiği anlamıyla kullanılmıştır. Yani küçüktür, nokta kadardır hatta hiç yoktur. Fenâ yokluk anlamı tasavvuf içerikli beyitlerde karşımıza çıkar. Harflerden “mim” harfi ağzın sembolüdür. Ayrıca ağzın ölümlere can verme gibi bir özelliği de vardır ki dîvânda bu anlamlarıyla kullanılır. Söylediklerimizi aşağıdaki beyitlerde görelim.

Menba'-ı cân dehenüñ çeşme-i rûh-efzâdur
Cân bağışlar nefesüñ bûy-ı dem-i 'İsâ'dur (G. 111-1)

*Geh dehân ü geh miyānuñla hayālīm bağladum
Âh kim ‘ömrü ‘azîzi yok yere kıldım fenâ (G. 18-3)*

Âşık sevgilinin ağzı ve beli ile hayalini bağlar. Söylenen bu kelimeler ağız küçüklüğü sebebiyle, bel inceliği sebebiyle ve hayal de zaten mücerred bir kavram olması sebebiyle yoktur, yani görülmez. İkinci mısradaki şâir bunları destekler mahiyette fenâ kelimesini kullanır.

*Geh dehân ü geh miyānuñla hayālīm bağladum
Âh kim ‘ömrü ‘azîzi yok yere kıldım fenâ (G. 18-3)*

Ağız için o kadar çok söylenti vardır ki, anlatmakla bitmez. Fakat hakkında söylentinin fazla olduğu bu dudaktan hiçbir emâre, eser yoktur. Bu beyitte de yine “yok” hayal dünyası işlenmiştir.

*Güft ü gū çok ol dehenden lîk yok andan eşer
Lâ-cerem rāh-ı ‘ademden kimse vîrmez bîr haber (G.119-1)*

Aşağıdaki beyit ağzın hayat bahşeden bir unsur olmasıyla ilgilidir. Bu beyitte Hz. İsa’nın ölümleri diriltme mucizesiyle düşünülmüştür.

*Menba‘-ı cān dehenüñ çeşme-i rūh-efzâdur
Cān bağışlar nefesüñ bûy-ı dem-i ‘İsâ’dur (G. 111-1)*

i. Çene (Zenah, Zenahdân, Zekân)

Çene çukur olması hasebiyle Hz. Yûsuf, Babil ve kuyu gibi isim ve kavramlarla kullanılır, bunlara telmih yapılır. Renk ve şekil yönünden ise elma ile aralarında bir ilgi söz konusudur.

Hz. Yûsuf’ telmih yapılan beyitlerde zindan ve habs olmak deyimlerine yer verilir.

*Zekānuñ çāhına habs olmaga ey gonce dehen
Mısr-ı ‘ālemde bu gün Yûsuf-ı Ken‘ân muhtâc (G. 70-3)*

Aşağıdaki beyitte cezalandırılmak üzere Babil kuyusuna asılı olan Harût ve Mârut’a telmih vardır.

*Dilim siẖr-âferini Bâbilî’dür fenn-i nazm içre
Zenehdân-ı hayâl-i dilberüñ çâh-ı ‘amîkimdür (G. 117-2)*

Şu beyit de sib (elma), çene benzerliğini göstermek açısından örnek olarak gösterilebilir.

*Zekānuñ sîbine kıadd u ruḥuña ‘âşık olan
Eylemez meyl çerâğ ü ‘ilm ü sancaḳ ü tûğ (G. 247-3)*

j. Gabgab

Gabgab parlaklığı açısından gümüş ile, şekil benzerliği açısından ise hâle ve turunc ile birlikte kullanılır.

Elmayı sevgilinin gümüş gibi olan gabgabına benzetenler boşa konuşurlar sanki efsâne söylerler.

*Sîbi teşbîh eyleyenler gabgab-ı sîminüñe
Bir nice efsâne görür sözleri bîhûdedür (G. 144-5)*

Başka bir beyitte gabgab gümüşten bir cedvel olarak zikredilir.

*Ḥaṭṭ ne ḥâcet gerd-i ruḥsârında ol meh-peykerüñ
Cedvel-i devr-i kamer ol hâle-i gabgab yeter (G. 146-3)*

k. Boy (Kad, Kâmet)

Sevgilinin boyu uzun olmasından dolayı serviye ve elife teşbih olunur. Sevgilinin güzellik unsurlarının her biri âşık için ayrı özellikte ve güzelliktedir. Bunu aşağıdaki beyitte şu şekilde dile getirir:

*Terk olunmaz heves-i zülf ü kıadd ü ebrûsı
Cânımuñ her biri bir âlet-i taşvîridür (G. 120-2)*

Elif, tasavvufta Zât-ı Ehadiyet'e işaret eder. Zirâ o ezellerin ezeline eşyanın ilkidir (Cebecioğlu 2004:189). Bu anlam yoğunluğu içerisinde âşık aşağıdaki tasavvufî beyitte şunları dile getirir:

*Cân içre kıoma ğayr-ı elif kaddini zîrâ
Bir harf yeter 'ârife tekrâr ne hâcet (G.53-2)*

Aşağıdaki beyit çağdaşı Bahâyî'nin: "Güzel tasvîr idersün hâl ü hatt-ı dilberi ammâ / Füsûn ü fitneye geldikde ey Behzâd neylersün" mısralarını anımsatmaktadır.

*Ķâmetüñ taşvîr idersin ey muşavvir gerçi lîk
Olmaz ammâ ol hırâm u şîve-i reftâr tarh (G. 80-3)*

I. Diş (Dendân)

Diş parlaklığı ve şekli açısından inciye teşbih olunur. Sevgili inci gibi olan dişlerini işve ile âşığa bir kez gösterince sevgili için gözyaşı döken âşıkların göz yaşları da inciye döner.

*Dürr-i dendânını bir şîve ile gösterdi
Eyledi dîde-i 'uşşâkı güher-bâr habîb (G. 35-4)*

İnci yine parlaklığı dolayısıyla bir başka beyitte yıldıza benzetilir.

*Dişlerüñ lû'lü-i terdür yoħsa encüm sübħası
Yâ şadefde münderic her biri bî-aķrân mıdur (G.101-10)*

İnci sadef içinde bulunur. Dudakların sadef şeklinde tasavvuru, dişlerin de inci gibi düşünülmesini sağlar.

*Vaşf-ı dendânı lebinde Nâţıķı ol meh-veşüñ
Bir şadefdür řab'-ı pāküñ sözlerüñ lû'lü-i ter (G. 119-7)*

m. Kulak (Gûş, Binâgûş)

Kulak küpe ile birlikte düşünülür. Sevgilinin kulağında asılı olan küpe değildir, o âşığın canıdır.

*Şanma mengüşdur ol mâh binâgûşunda
Cân-ı ‘aşık durur aşılmış anuñ gûşunda (G.346-1)*

Kıvrımlarından dolayı gül ile kulak arasında bir benzerlik söz konusudur.

*Sûsen-i âzâde şerh eyler rumûz-ı vahdeti
İstimâ‘-ı râz için gül eylemiş kendüni gûş (G. 211-7)*

Aşağıdaki beyitte bir sabah manzarası çizilmiştir. Küpe ile çiğ tanesi arasında bir ilgi söz konusudur, bu ilgi kulağına takıldığı gülü de alakadar etmektedir.

*Berg-i gülde aşılın şanmañ şehir ki jâledür
Şevk-i mengüşuyla aşdı gûş-ı gülde jâledür (G. 127-1)*

n. Sîne, Gerdan

Nâtıkî Dîvânı’nda sîne pek çok yerde geçmektedir. Sîne aşk acısının çekildiği bir mahaldir. Onun hangi köşesine bakılırsa bakılsın orada mutlaka gam vardır.

*Göñül şehrinin mesken eylemiş kat kat gam-ı ‘aşkuñ
Ararsañ gûşe gûşe sînemi her gûşede gam var (G.143-2)*

Tasavvuf içerikli şu beyitte saf şarabın etkisiyle gözleri ahû gibi güzel olan sevgili kendinden geçmiştir. Dolayısıyla gönül sevgiliye sunulmak için sîne tandırında kebab olup hazır beklemelidir.

*Şarâb-ı nâbdan mestânedür ol gözleri âhû
Tenûr-ı sînde ey dil kebâb ol mâ-ğazar göster (G. 113-5)*

Sîne ile sadef ikisi de derûnlarında bir şeyler (inci ve îman gibi) barındırdığı için şu beyitte birlikte kullanılmışlardır. Burada sînenin maarif incisi ile deniz incisi

kıyaslanmıştır.

*Şadef-i sîneyi pür eyle ma‘ârif güherin
Bağır-ı ‘ummānuñ olasin dürinden fâriğ (G.244-5)*

o. Bel (Miyân)

Bel inceliği sebebiyle konu edilir. O kadar incedir ki âdetâ yoktur. Aşağıdaki beyitte sevgilinin yok olarak tavsif edilen başka bir unsuru ağız ile birlikte kullanılır. Fenâ kelimesi yokluğu pekiştirir.

*Geh dehân ü geh miyānuñla hayālīm bağladum
Âh kim ‘ömrü ‘azîzi yok yere kıldım fenâ (G. 18-2)*

Gönülün başından geçenler bir söylentiden ibârettir. Ağız ile bele bakılacak olursa aynı şey olduğu yani adı var kendi yok bir söylenti olduğu anlaşılır.

*Hiç ola serencām-ı dilüñ kıl ile kālî
Her çend o dehân ile miyāna ide diğkat (G.50-6)*

ö. Cisim, Ten, Beden

Sevgilinin bedeni parlaklığı açısından güneşe, nûra, gümüşe benzetilir.

*Nâtıķî dirse saña mihr ü münevver ne ‘aceb
Nûrdur tenüñ ey sim-beden ser-tâ-pâ (G. 27-5)*

Sevgilinin bedeni diğer unsurlarını da üzerinde barındırır, bu yüzden âşık ona kavuşmak ister, onun için de sabah akşam İhlas duasını okur.

*‘Arız ü haţtı hayâliyle o nâzik bedenüñ
Nâtıķî şām u seher okı du‘â-yı İhlâş (G.216-5)*

p. Leb (Dudak)

Nâtıkî Dîvânı’nda 40. gazel tamamen leb ile ilgilidir. Leb, “şeker, misk,

engübîn, cân, rahmet vb.” kelimelerle birliket kullanılır. Sevgilinin bütün güzellik unsurlarını beğenen şâir dudağını hepsinden üstün tutar.

*Ḳamu âlât-ı hüsni Nâtıkî hûb
Velîkin cümlesinden bihterîn leb (G.40-5)*

Nâtıkî ne kande ne de şekere meyl etmediğini sevgilinin dudaklarının hayalinin kendisine gıda olarak yeterli geldiğini söyler.

*Ne kande eyle heves Nâtıkî ne sükkere meyl
Yeter hayâl-i leb-i la'î-i yâr cânuña kût (G.47-6)*

Söz ile dudak münasebetine şu beyitte yer verilir:

*Bakışda gösterür sihr-i mübîn çeşm
Tekellümde olur cân-âferîn leb (G.40-2)*

IV. Sevgili ile İlgili Diğer Unsurlar

a. Bûse

Nâtıkî Dîvânı’nda bûse ile ilgili çok az şey vardır. Sevgilinin can bağıslayan bûsesinden hissedâr olmak için ona müşteri olmak müşteri olanların da canının olması gerektiğini söyler. Burada sevgilinin dudaklarına kavuşanların canlarını verdiği dolayısıyla canı olmayan bir âşığın da müşteri olamayacağı ifade ediliyor.

*Ol leb-i cân-perverüñ her bûsesi biñ cânadur
Müşteri olmaklığa bir kimsenüñ cânı gerek (G.271-3)*

Âşığa sevgili bir bûse vereceğine dair yemin etmiştir. Bu durum âşığın hoşuna gider.

*Bir bûse virem saña didi vallah
Kim gördi cihānda böyle sevgend lezîz (R.24)*

b. Söz

Sevgilinin fasih ve âşığa hayat veren sözleri söz konusu edilir.

*Zihî cemâl-i dil-ârâ zihî likâ-yı şabih
Zihî dehân-ı şeker-leb zihî kelâm-i fâşih (G. 77-1)*

*Her tekellümde virür feyz-i hayât insāna
Leb-i cān-baḥşı imiş ol şanemüñ cevher-i rûḥ (G. 78-2)*

c. Kûy-ı Yâr

Sevgilinin kûyu âşık için çok önemlidir. Sevgilinin kûyu Kâ'be ile kıyaslanır. Boş yere Kâ'be'ye gidilmemesi söylenir. Kâ'be'deki zemzem suyuna mukabil sevgilinin dudak suyu teşbih edilir.

*Beyābān itne tayy ey Nāṭiqī 'ālemde kim yārüñ
Ser-i kûyu durur Ka'be lebinde āb-ı zemzem var (G. 143-7)*

Cem ve Dârâ'nın saltanatına karşılık sevgilinin kûyunda köpek çanağı olmak daha mergûbdur.

*Hem-sifâl-i seg-i kûyun olana 'ālemde
Olmaya cām ü Cem ü mülke-i Dārā mergûb(G.37-4)*

Zavallı gönül sevgilinin kûyunda dert, belâ, mihnet ve gam olduğunu bile bile hâla oraya gitmek istemektedir.

*'Azım-ı kûy-ı yâr ider bî-çâre dil ammâ bilür
Mihnet ü derd ü belâ vü gam durur ol konaḥ (G. 263-5)*

ç. Eşik,Kapı (Der, Âsitân)

Sevgilinin eşiği tıpkı kapısı gibi âşığın ulaşmak istediği bir yerdir. Âşık sevgilinin eşiğinde bir dilencidir, ihsanını bekler.

*Ḥûn-ı dil tókse gözüm ḥāk-i derüñde ne 'aceb
Sâyilüñdür ki dem-â-dem reh-i iḥsân gözler (G. 153-2)*

Pırl pırl parlayan güneş bile o ay yüzlü sevgiliye aşkından dolayı yüzünü onun eşiğine sürer.

*Yâr eşiğinde sürür hâke yüzün Nâṭıķı'yâ
‘Âşık olmuş o mehe mihr-i münevver hâliş (G. 218-5)*

Sevgilinin eşiği “Kâ’be-i ehl-i safâ”dır. Nasıl ki Müslümanlar Kâ’be’de Hac farizalarını yerine getirmek için toplanırlar, tıpkı bunun gibi sevgilinin eşiğinde de safâ ehlinin toplanması yadırganmamalıdır.

*Ka’be-i elh-i şafâdur âsitânı ol mehûñ
Müctemi‘ olsa ‘aceb mi anda diller cavķ cavķ (G. 258-4)*

d. Sevgilinin Ayağı Toprağı

Sevgilinin ayağı toprağına kavuşan âşığın göz yaşları başından geçenleri anlatır. Fakat bunları sanki başkasının başından geçmiş şeyler gibi anlatır, çünkü orada ben demek saygısızlıktır.

*Eşk-i çeşmim mâcerâyı ‘arz ider
Hâk-i pâyüñde ne hâcet ben dimek (G.275-4)*

e. Naz (Şîve, Kirişme)

Sevgili nazlıdır. Bu onun tabiatıdır. Her ne kadar naz ederse etsin ondan yüz çevrilmez.

*Nâz ü istiğnâ iderse yâr sen döndürme rû
Sen niyâz eyle ne deñlü itse istiğnâ vü nâz (G. 186-7)*

Gerçek âşık aşk yolunda aşkın gamıyla erir ve sevgilinin bütün nazlanmalarına arz u niyâz eder.

*Ey gönül ‘âşık iseñ ol ğam-ı ‘aşķ içre güdâz
Her ne nâz eylese dilber aña kıl ‘arz-ı niyâz (G. 188-1)*

Bir yerde de gönülün sevgilinin zülfünün esîri, naz ve ayıplamasının da kölesi olduğu söylenir.

*Göñül üftâde-i ol çeşm-i mest-i nîm- hâbıdur
Esîr-i târ-ı zülfü bende-i nâz ü 'itâbıdur (G.159-1)*

f. Yürüyüş

Sevgilinin âşığı kendinden geçiren bir başka vasfı da yürüyüşüdür. O yürüyüşüyle keklige yürüyüş öğretir, cilvesiyle de tavusla bahse girer.

*Öğredür kebg-i hıramâna revîş reftâruñ
İder endâm-ı kadûñ cîlvede tavûsla bahş (G.63-4)*

Gül bahçesinde o “nev-reste kad bir hıramân etse” nice serviyi hayrette (hayran) bırakır.

*Nice ra'nâ serv dîvâr-ı taḥayyürde ḳalur
Şahn-ı gülşende hıramân olsa ol nev-reste ḳadd (G.88-5)*

*Serv ḥayretde ḳalur görse hıramî ḳaddüñi
Ezilür ḳand-ı mükerrer lebüñ ittükde 'itâb (G.45-3)*

V. SEVEN (ÂŞIK)

a. Âşık

Nâtıkî Dîvânı'nda âşık ızdırap çeken, aşk acısıyla yanıp kavrulan bu yüzden de zayıf düşen, devamlı kanlı gözyaşı akıtan sarı yüzlü, beli bükülmüş vs. bir tip olarak karşımıza çıkar. Bu tarifler genel anlamda Klâsik Türk şiirinde âşığın tasviridir. Nâtıkî şiirlerinde klâsik çizgiyi sürdürür. Biz ana başlıklar altında âşığın âşıklık alâmetlerini değerlendirdiğimiz için burada fazla detaya girmiyoruz.

b. Gönül

Nâtîkî Dîvânî’nda gönül sevgilinin aşk tuzağına düşmüş bir kuş olarak “*murg-ı dil*” karşımıza çıkar. Sevgilinin aklı baştan gideren unsurları âşığı deli dîvâne eder. Âşık artık hastadır, aşk hastası. Ancak âşığın bu yolda bir şikâyet hakkı olamaz, bu farkında oluş şâire şunları söyler:

*Ey gönül ‘âşık iseñ ol gam-ı ‘aşk içre güdâz
Her ne nâz eylese dilber aña kıl ‘arz-ı niyâz (G. 188-1)*

Hazinelerin virânelerde saklandığı malumdur. Bu inanış çerçevesinde gönül gam küncünde bir hazinedir, haraptır. Bu harâbî gönülü ancak sevgilinin nazarı mâmur yapabilir.

*N’ola ma‘mûr idüb bir iltifâtıyla nazar itse
Gönül künc-i gamı gencînesidür bir harâbîdür (G. 159-3)*

Gönül ummânla birlikte düşünülür. Ne hudûdu, ne de merkezi vardır. O paha biçilemeyen yek-pâre bir incidir.

*Bağr-ı ‘ummândur gönül kim yok hudûdı merkezi
Dür-i yektâ pür-behâ lü’lü-yi lâlâ nuṭṭ imiş (G. 209-2)*

Nâtîkî Dîvânî’nda gönül aynı zamanda tasavvuf içerikli beyitlerde yer alır. Hak âşığının hakikat yolunda aşması gereken engellerden biri de kesrettir. Kesret vahdetin zıddı olup çok değişik kavramlara benzetme olur. Aşağıdaki beyitte, gönülde gayr nâmına bir şeyin bulunmaması gerektiği zikredilir.

*Hâşe-lillah keşret-i eşğâl olur ma‘nî‘ saña
Dil hayâlün meskenidür gayriler sığmaz aña (G. 29-1)*

VI. ÂŞİĞA AİT VÜCUT AKSAMI ve İLGİLİ UNSURLAR

a. Vücut (Ten)

Âşığın vücûdunda çektiği sıkıntılardan dolayı yaralar meydana gelmiştir. Sevgilinin hayaliyle yemeden içmeden kesilen âşık o kadar zayıflamıştır ki iğne deliğinden geçecek kadar incelmıştır.

*Böyle inceldi hayâl-i mû-miyânuñdan tenim
Kim girer oldı ser-â-pâ sūzene mânend-i taht (G. 58-2)*

Ancak âşık bir şeyle kendi kendini avutmaktadır. Eğer sevgilinin ayrılığından dolayı ölürse sabâ yeli onun tozunu sevgiliye ulaştırır. Yaşarken sevgiliye kavuşamamış olan âşık ölünce bu şekilde vuslata erer.

*Ħāk olursa şiddet-i hecrûñle eczâ-i tenim
‘Akıbet eyler gubâr ânı şabâ iltür saña (G.29-3)*

Aşağıdaki tasavvufî beyitte yokluk (fenâ) kavramı işlenmiştir. Sevgilinin dudakları uğrunda canını ve gönlünü veren âşık yokluk sahrasına düşer. Adem sahrasında kendi vücûdu da yoktur. Beyitte dehân, adem, vücût, gayb, yok gibi kelimeler bir anlam bütünlüğü içerisinde bir araya gelerek tenasüp sanatını oluştururlar.

*Dehân-ı yâre virdüm gayibâne cân u dil nağdın
‘Adem şahrâsına düşdüm bu müşkil kim vücûdum yok (G.256-2)*

Başka bir beyitte vücût “ney”e benzetilir. Vücûdunda çıkan yaralar bedenini delik deşik etmiştir, bu yüzden neye benzer ve onun gibi de inlemektedir.

*Tenim bir ney gibidür her ser-i mûyunda bir surâh
Sürûd-ı sâz-ı ‘aşkıyla ider bî-şavt u harf ısrâh (G. 83-1)*

b. Can

Âşığın ömrünün uzun olmasının bir yolu vardır, o da canını sevgilinin saçları uğruna vermektir.

Zülf-i yâre kıl nişâr ey Nâtıķî cân naķdini
Bu hevâda şarf olursa yeg durur ‘ömr-i dırâz (G. 186-8)

Sâķî (sevgili) âşığa bâde sunmuş olabilir, âşık bunun mukabilinde can adlı nakdini (parasını) karşılığında peşin peşin ödemiştir.

Şundi sâķî bize bir bâde-i bî-gış ammâ
Biz de cân hâşılını virdüķ aña naķd-ı naķd (G. 92-2)

c. Yüz, Yanak (Çihre)

Dîvânda âşık karşımıza zer gibi sarı yüzüyle çıkar. Âşık olmasının nişânesi “rûh-ı zerd”idir.

‘Aşıkım bir serv-simîne ruķ-ı zerdım nişân
Derd-i yârın çekmişim ķadd-ı hamîdem dâl aña (G.19-4)

Âşığın gönlü eğer aşk davasına kalkışacak olursa bunu ispatlamak için kanlı gözyaşı ve sararmış yüzü şahiddir.

Da‘vî-i ‘aşķuñ iderse n’ola dil bir mülkde
Ruķ-ı zerd ile müdâm âl sirişķi işbât (G. 55-2)

Âşık genç yaşında ihtiyarlamış, saçlarına aklar dolmuştur. Bunun baş müsebbibi sevgilidir. O artık “sâlik-i sahra-yı aşķ”tır. Bu yüzden çehresi tozlanmıştır, yani ihtiyarlamıştır.

Şanmañuz mû-yı siyâhım şeybden oldı sefid
Sâlik-i şahrâ-yı ‘aşķım çihreye ķonmuş ğubâr (G. 123-4)

Âşık aşkın sırlarını başkalarından gizlemesine rağmen kanlı gözyaşı ve sararmış yüzü ortadadır.

*Biz ne yüzden rāz-ı ‘aşkı eylerüz ilden nihān
Şāhid-i hāl ušta eşk-i sürh ü rüy-ı zerdimüz (G. 185-4)*

ç. Göz (Dîde)

Dîvânda maddî gözden ziyâde âşığın gönül gözü işlenmiştir. Bu ifadeler tasavvufî beyitlerde karşımıza çıkar. Âşık gönül levhasından masîvâya ait ne varsa kazıyıp atmıştır. Artık onun bütün nazarı (gözü) yârin cemâline yönelmiştir.

*Giderdim levh-i dilden Nâîkî çün nağş-ı ağıyârı
Cemâl-i yârdan gayrı görür çeşmim şuhûdum yok (G.256-5)*

Maddî göz tasavvurunun ağır bastığını tahmin ettiğimiz şu beyitte ağlamalarına şahit oluruz:

*Şevk-i dendānuñ tebessümle göründi dîdeme
Gözlerimden lâ-cerem lü’lû ü lâlalar düşer (G.137-4)*

d. Gözbebeği

“Merdümek, çeşmim bebeği vb.” ifadelerde âşığın / sevgilinin gözbebeği zikredilir. Gözbebeği ile siyahlığı açısından ben arasında bir ilgi kurulur. Aşağıdaki beyitlerde gözbebeği ile ben arasındaki ilgi daha açık görülebilir.

*‘Ârızuñda ne ‘aceb düşdi siyeh hāl didim
Didi çeşmüñ bebegidür kırası ağıdadur (G. 129-4)*

*Şevk-i rüyûñdur benim göñlümde nûr
‘Aks-i hālûñdur gözümde merdümek (G. 275-3)*

e. Gözyaşı (Eşk)

Âşıklık alâmetinin en belirgin özelliği gözyaşıdır. Bunun da derece olarak en güçlüsü kanlı olanıdır. Kanlı gözyaşının benzetileni deryâdır.

*Sirişk-i çeşm-i giryânım görenler dir zihî deryâ
Leb ü dendānuña gerçi şadef içre güher dirler (G. 161-3)*

Kanlı gözyaşı kırmızılığı yönüyle yakuta benzetilir.

*Hayâl-i la'î-i leb-i yârla iki çeşmim
Sirişk-i âl ile oldı ma'âdin-i yakût (G.47-3)*

Gözyaşı sıcaktır. Bu realite şiir dünyasında ateş ile suyu bir araya getirmiştir.

*Dil hayâl-i la'î-i dildâre bulaldan imtizâc
Eşk-i âbımda oldı âb-ı âteş bir mizâc (G. 72-1)*

*Ruğlarında Nâṭıķî hayret olursa n'ola
Kim görübdür böyle âb u âteşi bir yerde cem' (G.240-5)*

Başka bir beyitte gözyaşı şekil yönüyle kebkebe benzetilir.

*Ḳatre-i eşki yeridür görünen 'uşşâkuñ
Ḥâk-i râh içre kıyâs eyleme cāy-ı kebkeb (G.38-6)*

f. Boy (Kad)

Âşğın aşk derdiyle boyu eğilmiş, hilâle dönmüştür.

*Rûy-ı zerd ü ḳaddi ḥâm olsa hilâlüñ n'ola kim
Yâr ebûsı hayâliyle çeker dün ü gün şıbaḳ (G. 249-4)*

g. Sîne

Aşkın gamı âşğın gönlünü kendine öylesine mesken etmiştir ki o sînenin neresine bakılsa gam bulunabilir.

*Göñül şehrini mesken eylemiş ḳat ḳat ḡam-ı 'aşḳuñ
Ararsañ gûşe gûşe sînemi her gûşede ḡam var (G. 143-2)*

Başka bir yerde sîne tandırında âşığın ciğerinin kebab yapıldığı söylenir.

*Kebâbım mâ-ḥazar kanlu ciğer sînem tenûrunda
Şarâb-ı eşk-i gülgünem iki çeşmim kabağımdur (G. 116-2)*

Sîne temizliğin ve berraklığın temsilcisidir. Öncelikle gayrın ve gayra olan düşkünlüğün oradan silinmesi gerekir. Tasavvuf içerikli şu beyitte sînedен gayra ait şeylerin kanlı gözyaşıyla silinebileceği söylenir.

*Silmege naşs-ı gayri sînemden
Seyl-i çeşm-i sirîşk-i bâr yeter (G. 171-3)*

ğ. Ciğer

Ciğer kanlı ve yaralı olması hasebiyle söz konusu edilir. Ciğer kanı gözlerden dökülür, bu yüzden göz devamlı kırmızıdır. Ayrılık ve aşk acısıyla yanan âşığın ızdırabı ciğer ve kebâb kelimeleri bir araya getirilerek daha tesirli anlatılır.

*Gözlerimden dökülen hep ciğerim yağıdur
Bes ki bu sîne tenûrunda dilim oldu kebâb (G. 39-4)*

*Kebâbım mâ-ḥazar kanlu ciğer sînem tenûrunda
Şarâb-ı eşk-i gülgünem iki çeşmim kabağımdur (G. 116-2)*

h. Dil (Zebân)

Dil konuşmayla birlikte değerlendirilir. Âşığın dilinde tek kelime vardır, aşk. Aşkın sadâsından başka anlatacak bir şeyi yoktur.

*Zebânımda tekellüm ‘aşk ü gūşumda semâ’ımdur
Sadâ-yı ‘aşkdan gayri benim güft ü şürūdum yok (G.256-4)*

VII. MADDÎ ve MANEVÎ HALLER

a. Âh, Feryâd, Figân, Nâle

Âh, Nâtukî Dîvânı’nda âşığın aşk vâdisinde ilerlerken ona yol arkadaşı olur.

*Ezelden reh-revân-ı ‘aşkı ol vādî tarîkimdür
Ġam-ı dildâr-ı zârım şu‘le-i âhım refîkimdür (G. 117-1)*

Âh ile duman ve yel arasında kıvrım kıvrım göğ e yükselmesi ve inceliğ i bakımından bir alâka kurulur. Sevgilinin kıvrım kıvrım siyah saçlarını gören âşığ ın âhı yine sevgilinin saçları gibi kıvrım kıvrım göğ e yükselir.

*‘Ârızında dil görüb zülf-i siyâhı pîç pîç
Çık dı evc-i âsumâne dūd-ı âhı pîç pîç (G. 69-1)*

Baş ka bir beyitte de âh ile at arasında hızlı oluş u bakımından bir benzerlik söz konusudur. Burada da âş ık aş k menziline kat’ etmede arkadaş olarak kendisine yukarıda saydığımız sebeplerle atı seçer.

*Menâzil itmege tayy reh-güzâr-ı ‘aşkında
Refîkim âhım ü tab‘ım yeter semend baña (G.15-6)*

Aş ağıdaki beyitte mübalağ a sanatının bir örneğ i yer almaktadır. Âşığ ın âhından dolayı gözyaş ı denizinin coş ması söz konusu edilir. Bu durumda denizde yüzmek için gemilere ihtiyaç vardır, bu gemiler de gamdan yapılmıştır. Üzgün olan ve âğ layan bir âş ık karş ımızdadır.

*Bâd-ı âhımdan olub deryâ-yı eş kim mevc mevc
Keş ti-i ġam her ciġetden oldı peydâ fevc fevc (G. 73-1)*

Aş ağıdaki beyitte de hasret, figân, âh ve nâleden bir bahç e inş ası söz konusudur.

*Dest-i dilde ġasret ü âh figân ü nâleden
Serv sünbül süsen ü gül toptolu bâğ itmiş üz (G. 191-4)*

b. Yara

Sevgilinin çektirdiğ i ezâ ve cefâ âşığ ın sînesinde onulmaz yaralar açmıştır.

Yara “şerha”, “dağ” ve “na’l” şeklindedir. Âşığın dağ dağ olan yaraları henüz tazedir. Dert meclisinde âşığa arkadaşlık yapar.

*Harîf-i bezm-i derdim elde başım bir ayağımdur
Refîkim tâze dağım şu ‘le-i âhım çerâğımdur (G. 116-1)*

Şerha şeklindeki yaralar ince ve uzun yaralardır. Bu yaralar âşığın vücûduna sevgilinin boyunu düşündüğü sırada gam kılıcı tarafından açılmıştır. Beyitte geçen kâmet, şerha, tîğ, nihâl kelimeleri incelik ve uzunlukları bakımından tenâsüp oluşturur.

*Îkâmeti fikriyle gam tîğı virüb neşv ü nemâ
Şerhalardan bağ-ı sînemde nihâlim arturur (G.172-2)*

c. Gam, Gussa, Dert, Belâ, Elem

Âşık devamlı gam, gussa, dert, belâ ve elem çekmektedir. Âşığın Bir ömür boyu sahip olduğu belki de en büyük hazineleri onlardır.

*Sînede âteş-i gam gözde seher
‘Ömr-i ‘âşık bu cefâ ile geçer (G. 151-1)*

Aşkın gamı gönül adı verilen şehri mesken etmiştir. Onun için âşığın sînesinin her köşesinde gam vardır

*Göñül şehrini mesken eylemiş kat kat gam-ı ‘aşkuñ
Ararsañ gûşe gûşe sînemi her gûşede gam var (G.143-2)*

Âşık gam gussa ve dert adını verdiği içkiden tas tas içer.

*Îahr ile geh göñlümüz çekmekde guşsa cām cām
Nûş ider geh cānımız derd ile gamlar taş taş (G. 203-5)*

Sonunda aşk yolunda oldukça mesafe almıştır, hatta ona aşkın şâhı dense artık yeridir, çünkü âh, nâle, gussa, mihnet, dert, elem hepsi onda bir alem olarak mevcuttur.

*Şâh-ı ‘aşkem nâle vü âhım durur tabl u ‘alem
Guşsa vü gam miḥnet ü derd ü belâ ḥayl ü ḥaşem (G.295-4)*

ç. Cevr, Cefâ

Âşığın ömrü cefâ çekmekle geçer. Sevgili her ne kadar zulüm ederse etsin âşık ona karşı sabır gösterir.

*Cefâya şabr u taḥammüldür işi Nâtıķı’nüñ
Ne denlü gamzelerüñ eyler ise zulm-i şarîḥ (G. 77-6)*

*Sînde âteş-i gam gözde seher
‘Ömr-i ‘âşık bu cefâ ile geçer (G. 151-1)*

d. Ayrılık (Hicrân)

Aşk yolunun olmazsa olmazlarından biri de ayrılıktır. Âşık ayrılık zehrini çok şiddetli olmasına rağmen kavuşma ümîdinden dolayı içmeye devam eder, çünkü bu ümit ancak ayrılık zehrine bir tiryaktır.

*Görinür hicrân egerçi ‘âşıķa gâyet şedîd
Zehr-i hecre vaşl ümîdi nûş-dârudur müfîd(G.91-1)*

Âşık çıktığı yolun ne kadar çetin olduğunu farkındadır. Onun bu yolda arkadaşları bellidir: “dert, âh, hecr, belâ, gussa ve gam.”

*‘Aşķuñ rehinde mûnis-i dil derd ü âh bes
Hecr ü belâ vü guşsa vü gam-zâd-ı râh bes (G. 204-1)*

Ayrılık ateşi o kadar yakıcıdır ki onun bir kıvılcımı denize düşmüş o kıvılcımdan balıklar yanmıştır.

*Nâtıkî hecr âteşinden bahre düşdi bir şerer
Yağdı mâhîler tenin hep itdi deryâ dâğ dâğ (G. 245-5)*

e. Kan (Hûn, Dem)

Nâtıkî Dîvânı'nda zikredilen kan genellikle gönül kanıdır. Sevgili cellâd olarak düşünülür ve âşığın kanını yan bakışıyla döker. Dökülen bu kan sevgilinin yaşaması için bir gıdadır.

*Kan iderse her bakışda çeşm-i cellâdı n'ola
Hûn-ı 'âşıkdur dem-â-dem gamze-i cānāne kūt (G.52-4)*

Kan ile renk yönünden "lâle, gül, mey vb." arasında bir benzerlik tasavvuru vardır.

Fenâ çölünde açılan lâle değildir. Onlar ehl-i aşkın kanlı gözleridir.

*Çeşm-i hûn-âlûd erbâb-ı vefâdur Nâtıkî
Açılan yer yer fenâ deştinde şanma lâledür (G. 127-5)*

Âşık sevgilinin kapısında bir dilencidir. Durmadan gözlerinden gönül kanı akıtır, bu yüzden de gözleri daima kırmızıdır. Beklediği ise sevgiliden bir parça ihsandır.

*Hûn-ı dil tókse gözüm hâk-i derüñde ne 'aceb
Sâyilüñdür ki dem-â-dem reh-i ihsân gözler (G. 153-2)*

Kan söz konusu olunca gül ve bülbül de şiirlerde yerlerini alırlar. Bülbül devamlı kan ağlar, gül ise bunları görmezden gelip yüzünü dikene gösterir.

*Kanlar ağlarsa n'ola biçāre bülbül dem-be-dem
Veh kim ol gül eylemekde rüyını her hāre 'arz (G. 221-2)*

f. Aşk

Umûmî olarak aşk, muhatabını deli dîvâne eden bir hâldir. Aşksız bir hayat düşünülemez. Aşkın vasıfları da “tomara” sığmaz.

*Destân-ı ‘aşk bu tomâra sığmaz Nâtıkî
Epsem ol şerh ü beyândan ‘ârife bir harf bes (G. 201-7)*

Aşkı terk etmek mümkün müdür? Elbette hayır. Bu imkânsız bir şeydir.

*Didiler Nâtıkî terk eyle ‘aşkı
Ma‘azallah hazâ ğayr-ı vâkı‘ (G.241-5)*

Nasıl ki pervâne şem’e canını verir, öyleyse Nâtıkî de tıpkı pervâne gibi aşk uğrunda kendini yakmalıdır.

*Nitekim cân yaķar pervâne şem’e
Seni yak Nâtıkî ‘aşka kezâlik (G. 276-7)*

VIII. RAKİB (Ağyâr)

Âşık ve maşûk ile birlikte yer alan üçüncü tip rakibdir. Rakib, şeytandır, köpektir. Rakib, sevgilinin ser-i kûyunda dolandır durur. Sevgilinin kapısından rakibin kovulması âşığı memnun eder.

*Sürmüş o seg rakîb bâbından
Hayra girmiş ‘aceb sevâb itmîş (G. 212-4)*

Rakib aynı zamanda sevgilinin kapısında çörçöptür, yani değersizdir. Elbette o temiz eşikte çörçöpün yeri yoktur.

*Ser-i kûyunda ey meh sür rakîbi
Koma kûyuñda ol hârî ki hasdur (G. 156-6)*

Âşığı sevgilinin cevri değil, ağyarın ayıplaması öldürür.

Yār cevrenden hezārān ölse ‘āşık incimez
Ehl-i ‘aşkı öldürürse ta‘n-ı ağıyār öldürür (G.170-6)

Aşağıdaki beyitlerde âşığı sevgilinin kûyuna yaklaştırmayan şeytan rakibin, âh kılıcıyla öldürülmesi söz konusudur. Yine bu beyitlerde şeytanın bazı haberleri öğrenebilmek için melekler âlemine yaklaşınca meleklerin yıldızları atarak onları kovmalarına işaret edilmektedir.

Yağa tā kim rāķīb-i şeytānı
Tīr-i āhım şihāb-ı şāķıbdur (G. 154-4)

N’ola şeytan raķīb-i yıksa şimdi itse hākister
Senüñ ey Nāţıķī her tīr-i āhuñ bir şihābīdür (G. 159-5)

IV. BÖLÜM

TABİAT

I. KOZMİK ÂLEM

A. Gökyüzü (Semâ, Âsumân)

Nâtıkî Dîvânı'nda kozmik âlem ile ilgili unsurlar eski astronomi anlayışına uygun olarak işlenmiştir. Eski kozmik âlem tasavvurunda dünya merkezde olmak üzere yedi (veya dokuz) kat gök onun üzerinde soğan zarı gibi üst üste geçmiş vaziyettedir. Bu dokuz felekten ilk yedisine “*Seb’a-i seyyâre*” adı verilir ve bu yedi felekte yedi gezegen yer alır. Sekizinci felek sabit yıldızlar feleği adını alır. Dokuzuncu feleğe “*Atlas*” veya “*Arş, Arş-ı a’lâ, Arş-ı ilâhî, Felek-i eflâk*” denir. Şimdi bunları sırasıyla görelim:

1. Ay (Kamer)
2. Merkür (Utarid)
3. Venüs (Zühre)
4. Güneş (Şems)
5. Mars (Mirrih)
6. Jüpiter (Müşteri)
7. Satürn (Zuhal)
8. Burçlar (Burûc)
9. Atlas

Dördüncü felekte yer alan Güneş sultan, Ay Güneş sultanının veziri, Utarid kâtibi, Zühre çalgıcısı, rakkâsesi, Mirrih seraskeri, Müşteri kadısı, Zuhal hazinedârıdır. Sekizinci felekte yer alan yıldızlar: Hamel (Koç), Sevr (Boğa), Cevza (İkizler), Seretan (Yengeç), Esed (Arslan), Mîzan (Terazi), Akrep, Kavs (Yay), Cedy (Oğlak), Sünble (Başak), Delv (Kova), Hut (Balık). Gezegen ve burçların insan

talihini etkilediğine inanılır (Sefercioğlu 2001:345; Kurnaz 1996:427; Şentürk 1994:134).

Aşağıda Nâtıkî Dîvânı’ndan seçtiğimiz gökyüzü ile ilgili beyitlere bakalım:

*Pür durur âyine-i arz u semâ vech-i habîb
Bu tecellâdan alurmuş ulü’l-ebşâr naşîb (G.31-1)*

*Ne ğam ger pây-mâl-i hâk-i zilletdür ten-i ‘aşık
Kemend-i ‘azmine bak kim revâk-ı asumândur kâh (G.83-3)*

*Āsumân-ı hüsne ruhsâr-ı münîrûñ mihrdür
Gerçi her meh-veş virür kevkeb gibi ‘âlemde lem‘ (G. 240-4)*

*Āfitâb-ı āsumân-ı hüsndür gūyâ o hadd
Tâk-ı ebrûsı durur ol âfitâb üstünde medd (G.88-1)*

*Ey himmetüñ sarâyına bir pāye āsumân
Pāy-ı bülend ‘azmüñ cā fark-ı Ferkadân (G.324-1)*

Yukarıdaki örneklerde gökyüzü, düz ve geniş olması hasebiyle revâk (çardak), ayna, ruhsâr, saray, âfitâb gibi kelimelerle birlikte kullanılmıştır.

Birinci beyitte ayna gökyüzüne benzetme olmuştur. Benzerlik yönü parlaklığıdır. Hakkın tecellisi söz konusu olduğundan övme açıktır.

İkinci beyitte gökyüzünün çardak ile birlikte kullanılması yüksekliği sebebiyle olsa gerektir.

Üçüncü beyitte sevgilinin yanağı ile gökyüzü arasında yine parlaklığından ötürü bir münasebet söz konusudur.

Dördüncü beyitte övgü söz konusu olup güneş ile gökyüzü bu övgüde iki unsur olarak kullanılmıştır.

Beşinci beyitte ise gökyüzü ile saray arasında bir benzerlik ilişkisi vardır.

B. Yıldızlar

Nâtıkî Dîvânı’nda yıldızlar “encüm, kevkeb, ahter” gibi isimlerle zikredilir.

Yıldızların sabaha kadar gökyüzünde görülmeleri “*bîdâr*”, gözü açık olarak tavsif edilmiştir.

Dîde bîdâr ol çü kevkeb-i ‘aşkda
Çeşm-i pür hâbe bırakmaz mihr-tâb (G.41-4)

Âşğın vücûdundaki yaraların sayıca fazlalığı söz konusu olunca yıldızlar benzetme olmuştur.

Dağlar ahterân ü na‘l-i hilâl
Ol mehûn çarh olmuş âbdâlî (G.372-6)

Şâirin şiirlerinde yine yıldızlar benzetme olarak kullanılmıştır.

Sözüm cevher-i bir ednâ ahter
Kim eyler na‘v-ı yâre bahtiyârî (Kt.43-3)

C. Bazı Yıldızlar ve Yıldız Kümeleri

1. Pervin (Süreyyâ)

Türkçe’de Ülker de denilen Pervîn’in özellikleri arasında beyazlık, parlaklık ve bir yıldız kümesi olması vardır.

Nazm, sözlükte dizmek anlamına gelir. Süreyyâ da bir yıldız manzûmesidir. Yine “*ıkd-ı Süreyyâ*”da bir gerdanlık hayali bulabiliriz. İnci zaten parlaklığı ve ipe dizilmesiyle anlamı tamamlamaktadır. Şimdi aşağıdaki beyite bakalım:

Nâtıķî lü’lû-i nazmuñ dürr-i dendânında
İrse gûş-ı felege ‘ıkd-i Süreyyâ bağlar (G.133-5)

2. Sühâ

Sühâ, Büyük Ayı yıldız kümesinin en küçük yıldızıdır. Aşağıdaki beyitte âşğın bedenindeki yaraların şekil olarak küçüklüğü ile Sühâ arasında bir benzerlik kurulmuştur.

Abdālîdur çarḥ elifî kâhkeşânî
Pürdür bedeni dāğla şanmañ ki Süḥâ'dur (G.166-3)

3. Süheyl

Nâtıkî Dîvânı'nda bir yerde geçer. Süheyl, Yemen dışında başka bir yerde açıklıkla görülemeyen küçük bir yıldızdır. Aşağıdaki beyitte değerli taşların ismi zikredilerek Süheyl arasında bir ilgi kurulmuştur.

Ruḥsârî Süheylî pertevinden oldı
Dil mâ'den la'l ü dîde k'ân-ı yâķūt (R.10)

4. Samanyolu (Kehkeşân)

Samanyolu, şekil benzerliği veya sözlük anlamı kullanılarak Nâtıkî Dîvânı'nda bazı tasavvurlar içerisinde yer alır. Aşağıdaki tasavvufî beyitte şekil benzerliği ve adet olarak da çokluğu sebebiyle arpa (cev) ile birlikte kullanılmıştır.

Kehkeşân ol çek ta'alluķ beryesinden dāmeni
Olma cev dāmānuña yapışmasun her ḥār ü ḥās (G. 207-3)

Ç. Burçlar

Nâtıkî Dîvânı'nda burçlarla ilgili yok denecek kadar az malzeme vardır.

1. Esed

Esed (Arslan) burcu dîvânda sözlük anlamıyla bir yerde geçer. Hz. Ali'nin övgüsü şeklinde olan kasîdeden aldığımız bu beyit burç anlamı ikinci sırada düşünölmek şartıyla Hz. Ali'nin lakabıyla ilgilidir diye düşünöyoruz.

Esed ü gürg ile rām olmuş anuñ 'ahdinde
Āsumanlarda ġazālede beyābānda ġazāl (K.2-41)

2. Kavs

Sözlük anlamıyla sevgilinin kaşına benzetilir.

*Senüñle dāyire olmuş dü kavş şeklinde
Sen olma hergiz aña dāyire olur yektā (G.11-3)*

D. Seyyâreler

1. Zühal (Keyvân)

Yedinci felektedir. Arapça’da yüksek ve uzak anlamına gelen “zâhil” kelimesinden türemiş ve yeryüzüne en uzak bilinen seyyâre olduğundan bu ad verilmiştir. “Berîd-i Felek”, (feleğin postacısı), “Pâspân-ı Felek” (feleğin kapıcısı), “Pîr-i Felek” (feleğin pîri), “Dîde-bân-ı Felek” (feleğin gözcüsü), “Hindû-yı Pîr”, “Rahîb-i Pîr”, “Hindû-yı Pîr” gibi adlarla vasıflandırılmıştır. En uğursuz yıldız bilinip “nahs-ı ekber” diye adlandırılmıştır (Şentürk 1994:169).

Bu söylenenler çerçevesinde Nâtîkî Dîvânı’na bakıldığında Zühal’in hemen bütün özelliklerini şiirlerde görebiliriz.

Zühal’in en yüksek yıldız olduğu:

*Rîfât-ı kaşr-ı celâline felek pâye-i pest
Şuffe-i cāhına eyvân-ı Zühâl şaf-ı ni‘âl (K.2-44)*

Zühal’e siyah rengin hakim olduğu:

*Fiğân-ı velveden irdi nâle eflâke
Siyâh geyse ‘aceb mi bu mâteme Keyvân(Tb. 25)*

Zühal’in feleğin kapıcısı olduğu:

*Südde-i ‘arş ihtirāmuñ pāspānudur Zühâl
Düşmenüñ kaşdına Behrām’uñ elinde tîğ-ı kîn (K. 7-20)*

Zühal’in uğursuz bir yıldız olarak telakkî edilip Mirrih ile bereber kullanıldığı vs. dîvânda bulmak mümkündür:

*Mihr-i ‘âlem tâbdur zîbâ ruḥuñ ey meh cebîn
Ḥâl-i müşgînüñ Zühal ü Mirriḥ o rûy-ı âteşîn (G.327-1)*

2. Müşteri

Feleğin altıncı seyyâresidir. Farsça’da “Bircîs” olarak bilinir. Tabiat hadiselerine hükmettiğine inanılır. Müşteri feleğin kadısı yahut hatibi anlamına gelen “Kadî-i Felek” yahut “Hatîb-i Felek” şeklinde kabul edilmiştir. Zühre’den sonra en parlak yıldız olup uğurlu kabul edilir (Şentürk 1994:164).

Nâtukî Dîvânı’nda onun uğurlu bir yıldız olduğuna dair beyitlere rastlarız.

*Dürdâne-i ‘aşkuña bu bâzâr içre
Çün Müşteri oldı Müşteri oldı sa‘îd (R.23)*

*Müşteri kim necm-i erbâb-ı sa‘âdetdür şehâ
Olamaz tâlî‘de kandil-i mezaruñla karîn (K.7-23)*

*Ṭal‘at-ı zîbâña olmuş sa‘d-ı ekber Müşteri
Lâ-cerem tâl‘ide olmuş haşmet ehline karîn (G.327-4)*

3. Merih (Behrâm)

Beşinci feleğin yıldızıdır. Savaş, kin ve zulmü temsil eder. Minyatürlerde elinde kılıç veya benzeri bir silah tutan bir şahıs olarak tasavvur edildiğinden edebiyatta da eline silah almış kişiler Merih’e benzetilir. Küçük uğursuz bir yıldız kabul edilir (Şentürk 1994:162).

Aşağıdaki örneklerde yukarıda sayılan özellikler görülmektedir.

*Gökde Mirriḥ-i felek vâhime-i darbından
Siper-i çarḫı dilîrâne çeker bir târek (K.1-38)*

*Südde-i ‘arş iḥtirâmuñ pâspânudur Zühal
Düşmenüñ kaşdına Behrâm’uñ elinde tîğ-ı kîn (K.7-20)*

4. Güneş (Mihr, Şems, Hurşid)

Gökyüzündeki en parlak cisim olması sebebiyle güneş yıldızların hükümdarı kabul edilmiştir. Güneşe bu bakımdan “hüsrev-i hâver” (doğunun hükümdârı) adı alem olmuştur (Şentürk 1994:159).

Nâtıkî Dîvânı’nda güneş, ilâhî tecelli söz konusu olunca vahdeti temsil eder.

*Neye kılsam teveccüh pertev-i envâr-ı ruḥsârûñ
Baña her zerreden peydâ çü ḥurşîd-i cihân-ârâ (G.4-5)*

*Çü bir mihrûñ fîrûğundan kamu zerrât rûşendür
Nedendür ihtilâf üzre kamu dünyâ vü mâfîhâ (G. 28-11)*

Beşerî anlamda sevgilinin kasedildiğini sandığımız şu beyitte ay ve güneş sevgilinin âyîne-dârlığını yaparlar.

*Mihr ü meh iki âyine-dâridur o mâhuñ
Bulmuşlar anuñcün bu fenâ devrde şöhret (G. 50-5)*

Başka bir beyitte güzellik unsurları söz konusu edilince güneş sevgilinin yüzünü şekil ve parlaklık yönüyle temsil eder.

*Âfitâb-ı âsumân-ı ḥüsndür gūyâ o ḥadd
Tâḳ-ı ebrûsı durur ol âfitâb üstünde medd (G.88-1)*

5. Zühre (Nâhid)

Üçüncü felektir. Güneş ve aydan sonra gökyüzünün en parlak cismidir. Venüs heykellerinde görüldüğü üzere Batı’da güzel ve düzgün yapılı bir genç kız olarak tasvir edilir. Müzisyenler ve hânendeler bu yıldızın tesirindedir. Küçük uğurlu yıldız olarak kabul edilir (Şentürk 1994:155).

Aşağıdaki beyitlerde Zühre’nin özellikleri görülmektedir.

*İrerse çarha medîhinde Nâtıkî nazmuñ
Semâ‘-ı hüsn-ârâya semâ‘ ider Nâhid (G. 89-9)*

*Reşkden mânend-i çeng olur feleklerde dü-ta
Zühre ger nağmātuñı gūş eylese ey nâzenîn (G.327-2)*

*Nâle-i kanûn iden ey haste-dil mânend-i ‘ūd
Kim felekde Zühre tutmuşdur kulağ âhengüñe (G.352-3)*

6. Utarid (Debîr-i Felek)

İkinci feleğin seyyâresidir. Fesahat ve belâgatin sembolü oluşundan “*Debîr-i Felek*” ünvanıyla adlandırılarak defter ve kalemle sembolize edilmiştir. İlim ve akla mensuptur (Şentürk 1994:152).

Nâtıkî Dîvânı’nda iki yerde zikredilir:

*Debîristân-ı ‘aşkuñ olmayan tıfl-ı sebak-ğânı
Aristo dağhi olsa fenn-i hikmetde Debir olmaz (G. 196-6)*

*Nükte-i sırr-ı dehānuñdan degil vâkıf senüñ
N’ola ‘aql-ı pîr ile olsa ‘Utarid hürde-bîn (G.327-5)*

7. Ay

Nâtıkî Dîvânı’nda ay, yuvarlaklığı, parlaklığı gibi çeşitli yönleriyle şiirlere konu olmuştur. Özellikle sevgili söz konusu olunca kullanılır. Bazen sevgilinin yerini alır, bazen sevgiliye âyine-dârlık yapar. Aşağıda ay ile seçtiğimiz örneklerle bakalım:

*Her dil ki hayâl-i ruğ-ı dildâr ile toldı
Ne mihre ider meyl ü ne mâha ide ragbet(G.48-3)*

*Mihr ü meh iki âyine-dâridur o mâhuñ
Bulmuşlar anuñçün bu fenâ devrde şöhet (G.50-5)*

*Mihr ü mâhı itme ‘arz ey gerdîş-i devvâr var
Şanma ruğsârı gibi bir mağla‘-ı envâr var (G. 134-1)*

8. Hilâl (Mâh-ı Nev)

Nâtıkî Dîvânı'nda hilâl, şekli dolayısıyla değişik benzetmelerde kullanılır. Sevgilinin kaşları bazen mihrab, bazen de hilâl olarak benzetme yapılır.

*Öykünür ebrûların mihrâbına geh geh hilâl
Gör ne kec-râhdur tarîk-i 'aşkda ol hod-nümâ (G. 18-2)*

Âşığın boyunu sevgilinin hilâl kaşları eğip bükmüş kendine benzetmiştir.

*Ham iden kaddimi peyveste hilâl ebrûsı
Dili pür hûn idici gönca-i gûyâsıdur (G. 174-2)*

Aşağıdaki beyitte âşığın hilâli andıran teninin şafaktaki görünüşü konu edilmiştir.

*Bir hilâl oldı şafağda hûn-ı eşk içre benim
Ayrılurmuş benden ol hurşîd-i ruhsâr elvedâ' (G. 238-6)*

9. Dolunay (Bedr-i Münîr, Bedr)

Dîvânda dolunay parlaklığı ve yuvarlaklığı sebebiyle benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Dolunay sevgilinin benzetilenidir.

*Hüsünü görse sürer hâke yüzün bedr-i münîr
Ey ruhuñ pertevine mihr-i dıraşşân muhtâc (G. 70-2)*

Hilâl eksik dolunay ise tamdır. Dolunayın hilâl şekline bürünmesi hadisesi sevgilinin hayalinden utanması şeklinde hüsn-i ta'lil sanatıyla ortaya şu şekilde konulmuştur:

*Mihr-i sergerdân gezer mihr-i ruhuñçün der-be-der
Meh hayâl-i hacîbüñle bedr iken olur hilâl (G. 282-4)*

E. Işık (Şu'a, Ziyâ)

Işık kelimesi Nâtukî Dîvânı'nda sevgilinin güzellik unsurları söz konusu olduğunda şu şekilde yer alır.

Var idi bir zerre gerçi kim dehânından eşer
Mihr-i ruhsârı şu'â'ı itdi anı nâ-bedîd (G.91-4)

F. Karanlık (Zulmet)

Karanlık aşağıdaki örnekte de görüleceği üzere daimâ ışıkla birlikte değerlendirilmiştir.

Zulmetde kalma 'âşık-ı şeydâ ki vech-i yâr
Her bir cihetde şu'le-i envâr gösterür (G. 108-2)

G. Gölge (Sâye, Zıll)

Aşağıdaki beyitte Hz. Muhammed'in (SAV) başı üzerinde gölgelik yapan buluta işaret vardır.

Sen hâtem-i risâlet ü mührüñdür rengîn
Sen şâh-ı rûsul ü zıll gamâme saña hümmâ (G.6-6)

Başka bir beyitte sevgilinin yanağı üzerine gölge yapan saçları zikredilmiştir.

La'l-i rûh efzâsı 'uşşâka cûy-ı selsebil
Sâye-i zülf-i dilâvizi yeter zıll-i medîd (G. 91-2)

H. Diğer Kozmik Unsurlar

1. Hâle, Mehtab, Kavs-ı Kuzah

Hâle, "ay ve güneşin etrafında görülen parlak daire, ay ağılı" şeklinde tanımlanmaktadır. Genellikle dolunay ile birlikte ele alınır. Aşağıdaki beyitlerde şekil ve parlaklık yönünden gabgab; yine diğer beyitte dolunay ile birlikte zikredilmektedir.

*Hatt ne hâcet gerd-i ruhsârında ol meh-peykerüñ
Cedvel-i devr-i kamer ol hâle-i gâbgab yeter (G.146-3)*

*Hüsn ile n'ola tâc-ı felek olsa meh-i bedr
Bendendür anın tavkı durur pertev-i hâle (G.356-2)*

Mehtâb “ay ışıĒı” anlamına gelir. Aşağıdaki beyitlerin ilkinde sevgilinin yanağına benzetme olmuş; ikincisinde parlaklığı çağrıştırdığından dolayı gönüle benzetilmiştir.

*Şevk-i ruhsârüñ gören âyîñede ey meh didi
Bedr-i enverdür ki mehtâb içre ‘aks-i şûdadur (G.144-4)*

*Seyl-i eşki gehi tökmekde seḥâb-ı çeşmim
Gehi mehtâb-ı dile perde idi ebr-i melâl (K.2-12)*

Aşağıdaki beyitlerde kavs-ı kûzah (gökkuşağı) kozmik unsurlarının kullanımı yer almaktadır.

*Sebze-zâr u bir leb-i cûy u şarâb-ı lâle-gûn
Ehl-i ‘ayşa bir işâretdür aña kavs u kûzah (G. 81-3)*

*Kavs-ı kûzah degil görinen üstâd-ı şun‘
Gülşen kitâbına göre şirâze başladı (G.385-4)*

2. Şihâb, Berk, Evc

Şihâb yıldız kaymasıdır. Kur’an’da meleklerden sır çalmak isteyen şeytana melekler tarafından atılan taşlar şeklinde izah edilir. Dîvânda da bu anlamıyla kullanılır.

*Yaḳa tâ kim râķîb-i şeytânı
Tîr-i âhım şihâb-ı şâķıbdur (G. 154-4)*

Berk (şimşek) yakıcı özelliğinden dolayı konu edilir.

*Berk-veş olmuş idim sūz ile maḥzā āteş
Sīnede naʿradan olmuşdı dilim raʿd mişāl (K.2-13)*

Ecv, “bir şeyin en yüksek noktası, doruk” anlamına gelir. Dîvânda bu anlamıyla kullanılır.

*Ey ʿimāretler eyleyen bünyād
Çıkam diyü evc-i eflāke (Kt.41-1)*

*Ey mihr-i ruḥuñ melāḥat evcinde ferīd
Meh rūyuña bir kenizüñ olmaz Nāhīd (R.23)*

II. ZAMAN ve ZAMAN ile İLGİLİ KAVRAMLAR

A. Zaman (Devr, Eyyâm, Dehr)

Zaman mefhumunun konu edildiği beyitlerde zamanın geçiciliği söz konusu edilir.

*Beḳā-i müddet-i eyyām bir ḥayāl-i muḥāl
Vefā-i dehr-i denī bir meʿālsiz nirenc (G.68-3)*

B. Yıl (Sâl)

Nâtıkî Dîvânı’nda yıl kavramı çok az yerde geçer. Aşağıdaki beyitte uzun bir zaman kastedilerek ay ile birlikte kullanılmıştır.

*Yüri dergāh-ı muʿallā-yı felek menziline
Şiddetüñ ola duḥān ile mübeddel meh ü sāl (K.2-18)*

C. Mevsimler

1. Bahar (Mevsim-i gül, Fasl-ı gül)

Bahar mevsimi eğlence mevsimidir. Âşığın bu mevsimde sevgilinin dudağına ve bâdeye rağbeti artar.

*Ruḥ-ı zībāñı görüb rağbetim artar lebüñe
Kim olur mevsim-i gül bâde-i ḥamrā mergüb (G.37-2)*

Sâkînin gümüş gibi parlak elinde kadeh vardır. Bu mevsimde gönülün gamlı olması anlamsızdır.

*Mevsim-i gül sâ'îd-i sîmîn-i sâkide kadeh
Olma ğamnâk ey gönül kim geldi eyyâm-ı ferah (G. 81-1)*

Zamana karşı güvensizlik söz konusudur. Bahar gelmiş ve ele bir fırsat geçmiştir. Bu fırsat iyi değerlendirilmelidir. Birbirinin neredeyse aynısı olan şu iki beyite bakalım:

*Mevsim-i güldür elüñde var iken bir fursatuñ
Devre şal cāmı ki yokdur devrde resm-i vefā (G.13-2)*

*Faşl-ı nîsân oldu hengām-ı sürūr-ı 'ayşdur
Fursatuñ fevt itme kim devrānda yok resm-i vefā (G.14-2)*

2. Hazân

Hazân bahârın zıddıdır. Hazânda ağaçlar yapraklarını döker. Her tarafı dikenler kaplar. Âşık bir tek vahdet gülşeninden kokusunu alan gülünün bu mevsimde solmamasını ister.

*Tökdi gül evrâkıñı bād-ı hazân-ı dehr-i dūn
Doldı 'âlem gülşen-i hâr-ı muğaylân el-ğiyâş (G.61-3)*

*Gülşen-i vahdet nesîminden bulub neşv ü nemā
Şolmaya bād-ı hazân-ı dehr-i dūndan verdimüz (G.185-3)*

3. Kış

Aynı yerde geçen ve bütün dîvânda bir yerde rastladığımız kış ve yaz mevsimleri ömrün geçiciliği söz konusu edildiğinde zikredilirler.

*'Ömr āb-ı revân gibi durmaz
Sen çekersin ğam-ı şitâ vü şayf (G.253-2)*

4. Yaz

Kışla birlikte ömrün geçiciliği söz konusu olunca zikredilir.

Ç. Aylar

Nâtıkî Dîvânı'nda sadece temmuz ve nisân aylarının ismi geçmektedir. Temmuz kasîdeden aldığımız bir mısradaki zikredilir. Kasîdenin nesib bölümünde askerler ile birlikte kullanılmıştır.

*Oldı leşker-keş-i temmûz nümâyân çü şubh
Münhezim oldı reyâhin çü kevâkib yek yek (K.1-15)*

Nisân ise bahar ve nev-rûz dolayısıyla zikredilir.

*Mevsim-i nevrûz-ı nîsân oldı vü fâsl-ı bahâr
Bir yeşil hârâ geyindi nev 'arûs-ı sebze-zâr (G.167-1)*

D. Gün (Rûz)

Gün gece ve gündüz tezaadında; sevgilinin yüzü söz konusu edildiğinde kullanılan bir kelimedir. Ayrıca baharın gelmesi dolayısıyla “nev-rûz” kelimesinde zikredilir. Söylediklerimizi örneklemesi açısından aşağıdaki beyitlere bakalım:

*Zülf-i zencîrini 'arîzda görüb rûz ile şeb
Oldı sevdâ-zede 'uşşâka mecânî'n laķab (G.38-1)*

*Vaşla şâd ü hecre gam-gîn olma ey 'âşık şakın
Gör şeb ü rûzı nice dest-i kâzâ örter açar (G. 162-3)*

*Zülfle hâlûn hevâsıyla siyâhı giydi şeb
Mihr-i rûyuñ iştiyâķıyla beyâzı geydi rûz (G. 190-3)*

E. Akşam, Gece (Mesâ, Şeb, Leyl)

Akşam ve gece Nâtıkî Dîvânı'nda değişik tasavvurlar içerisinde ele alınır. Bu tasavvurların başında gece gündüz tezaadı; sevgilinin güzellik unsurları; hastalıkların ve dertlerin gece artması sayılabilir.

Sevgilinin yüzü subh, saçları ise şâmdır. Âşık artık maddî gece ve gündüze ihtiyaç duymaz.

*‘Ârız ü zülfi bize bes Nâfîkî
Şubh nedür şâm nedür bilmezüz (G. 181-7)*

Gece ve gündüz, sevgilinin biri saçlarına biri de yüzüne heves ettiğinden dolayı gece siyah, gündüz de beyazları giymiştir.

*Zülfle hâlûñ hevâsıyla siyâhı giydi şeb
Mîhr-i rûyuñ iştiyâkıyla beyâzı geydi rûz (G. 190-3)*

“Her sıkıntılı gecenin sonu sabaktır” sözü aşağıdaki beyitte işlenir.

*Nâfîkî gerçi şeb-i hicrân olur gâyet dırâz
Hâfîruñ hoş tut kafa-yı şebde elbet var şubh (G. 79-7)*

III. DÖRT UNSUR (Anâsır-ı Erba’a)

Eski inanışa göre “âlem-i ecsâm”: 1.Eflâk (Dokuz gök); 2 Erkân (Ateş, hava, su, toprak); 3. Müvellidât (Maden, nebat, hayvan...) üçe ayrılır. Erkân kısmını meydana getiren dört unsur vasıfları bakımından toprak, soğuk ve kuru (bârid ve yâbis); su, rutûbetli ve soğuk (râbit ve bârid); hava, sıcak ve rutûbetli (har ve râbit); ateş, kuru ve sıcak (yâbis ve har)dır (Sefercioğlu 2001:396; Kurnaz 1996:394).

Nâtıkî Dîvânı’nda yukarıda sayılan dört unsurun bir tenasüp içerisinde zikredildiği görülür. Bu dört unsur daha çok tasavvufî beyitlerde bir araya getirilmiştir.

*Her kaṭre âb u zerre-i ḥāk ü şerâre-nâr
Her şemme bâd kim gezer eşyâyı mücmelâ (G. 2-3)*

*Vaḥdet-i zât-ı pâküñe şâhid
Keşret-i ḥāk ü bâd ü âteş ü mâ (G. 5-3)*

A. SU (Âb, Mâ)

Nâtıkî Dîvânı'nda genel telakkiye uygun olarak hayat kaynağı olarak beyitlerde yer alır. Su, âb-ı hayâtîr; âb-ı revândır. Hz. Adem'in yaratılışına telmihle “mâ ve tîn”den bahsedilir. Gönül gülbahçesi ondan aldığı feyzle neşv ü nemâ bulur. Su söz konusu olunca sevgilinin dudakları da beyitlerde zikredilir. Âb-ı ineb yine beyitlerde ismi geçen üzüm suyudur. Suyla ilgili seçtiğimiz aşağıdaki beyitlere bakalım:

*Her kaçan câmuñ dola âb-ı 'inebden sâķiýā
Gülbün-i dil kesb ider ol âbdan neşv ü nemā (G.13-1)*

*Bād ü âteşden degil bunca leţāfetler saña
Rūhdandur peyker-i cismüñ degildür mā vü tîn (G.327-6)*

*Cevher-i Rūhü'l-Ķudüs'dür la'î-i cānān üzre ħaţţ
Yoķsa çekmiş sebze-i Ħizr âb-ı ħayvān üzre ħaţţ (G. 229-1)*

1. Deniz (Deryâ, Ummân, Kulzüm)

Deniz büyüklük, genişlik ve sonsuzluğu temsil eder. Âşığın gönlü ve gözyaşına benzetme olur. Şiirinin gücünü anlatırken yine denizin büyüküğünden faydalanır. Tasavvufî beyitlerde “fenâ bahrı” ifadesine yer verilir. Aşk bir denizdir, âşık ise o denizin dalgıcıdır. Şimdi söylediklerimizi örnekleyelim:

*Böyle ħavvāş-ı biĥār-ı naẓm olmuş fikr kim
Heft deryā gelmeye cem' olsa tā ħalĥal aña (G. 19-5)*

*Göñülde ħulzüm-i 'aşķuñ ħurūş u cūşudur her dem
Sirişkim cūyını rüyumda Ceyhūn itmege bā'iş (G.65-2)*

*Gel fenā bahrında ħarķ ol eyleme
Arzū-i cennet ü vehm-i 'azāb(G.41-5)*

2. Dalga (Mevc, Lücce)

Dalga daima denizle birlikte zikredilir. Tasavvufî beyitlerde yine denizle birlikte anılır. Aşağıdaki beyitte Nuh tufânına telmih vardır.

Keşti-i ‘aşka giren t̄ayifedür nācī vü bes
Māsivā lücce-i t̄ufān-ı havādişde helāk (G. 269-4)

3. Akarsu (Cûy)

Nâtıkî Dîvânı’nda cûy olarak geçen akarsu, âşğın gözyaşına benzetme olur.

Der-kenār isteyen o serv-i kıddi
Dem-be-dem eşki cûy-bār gerek (Kt.33-2)

Akarsu ismi olarak da Ceyhûn ismi geçer.

Göñülde kılzüm-i ‘aşkuñ hurûş u cûşudur her dem
Sirişkim cûyını rûyumda Ceyhûn itmege bā‘iş (G. 65-2)

4. Bulut (Gamâme, Ebr, Sehâb)

Bulut bereketi ve feyzi temsil eder. Âşğın maşuğuna karşı olan sevgi ve vefâ yeşilliğini bitirmede rol alır.

Sebze-i mihr ü vefâ bitmek içün Nâtıķi’yā
Seyr-i eşkim kıtarâtı yeter ü dīde sehâb (G. 36-11)

Sevgilinin güzellik unsurlarının tasvirinde de yine bulutu görürüz. Aşağıdaki beyitte sevgilinin saçlarının siyah olmasından hareketle siyah bir bulut tasavvuru vardır.

Rûyını örter açar her laḫza ol zülf-i siyāh
Rûy-ı māhı şanma ebr ile hevā örter açar (G.162-2)

Hz. Muhammed’in (SAV) başına gölge olan buluta işaret vardır.

Sen ḫātem-i risālet ü müḫrûndür rengīn
Sen şāh-ı rûsul ü zıll gamāme saña hūmā (G.6-6)

5. Yağmur (Bârân)

Yağmur, “bârân-ı nîsân” (nisân yağmuru) şeklinde ifade edilmiştir. Sadefin ağzına düşüp inciye dönüşen yağmur damlasının tasavvuru işlenmiştir.

*Muntazır bir katre-i âba dehân açmış şadef
Doldı her şûre-zemîn bârân-ı nisân el-ğiyâş (G. 61-6)*

6. Çiğ (Şebnem, Jâle)

Çiğ tanesi şeklinden ve parlaklığından dolayı tere, bülbülün gözyaşlarına ve inciye teşbih edilir. Çiğin daha çok çiçekler üzerinde görülmesi (dîvânda gül) zengin hayallerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu hayallere örnek olarak aşağıdaki beyitlere bakılmalıdır:

*Şanma şebnem şanemâ şevk-i ruhuñdan gül-i ter
Oldı ğarķ-ı ‘araķ etrâf-ı çemen ser-tâ-pâ (G. 27-2)*

*Şanma şebnem her seher deryâ-yı eşki dîrlerin
Pâyine ol verd-i ra‘nânuñ ider işâr şubh (G. 79-5)*

*Şanma şebnem ‘arız-ı gülde seher
Katre katre eşkini bülbül töker (G. 165-1)*

7. Kar (Berf)

Kar rengi dolayısıyla gümüşe benzetme olur.

*Yâd hâl itdi yine berfûñ gümüş evrâķını
Şafha-i gülzâre çekdi sîm-i cedvel cûy-bâr (G.167-2)*

B. TOPRAK (Turâb, Hâk)

Toprak, daha çok sevgilinin ayağını toprağının veya sevgilinin kûyu söz konusu edildiğinde zikredilir.

*Ve ger ki ol ser-i kûya güzâr ise ğarezûñ
Turâba ruyuñı sür Nâţıķî zuķâķını öp (G.44-5)*

*Pây-ı būsına ırmege yāruñ
Nâtıķı cismini turāb itmiş (G. 212-7)*

Aşağıdaki beyitte toprakla birlikte kullanılan “gerd ve gubâr” (toz) kelimelerine de yer verilmiştir. Gubâr, önemsizliği, değersizliği ifade amacıyla zerre kelimesiyle birlikte kullanılmıştır.

*Zamāne kahr ile ger hākimi cümle gubār olsa
Kimesne hâtırına konmaya bir zerrece gerdim (G 296-2)*

C. ATEŞ (Nâr)

Ateş, yakıcılığı sebebiyle şiirlerde konu edilmiştir. Aşkın şiddeti ateşle anlatılır ve dert ile âşğın derûnundadır. Şecer ve Mûsâ kelimeleri ile kullanıldığı beyitlerde, Hz. Mûsâ’nın Tûr dağındaki Allah ile olan mükâlemesine telmih yapılır.

*Ķad ü ruhsâr-ı cānāndan dil-i dānāya Mûsā-veş
Likā ‘arz itmege dil-ber ider nār u şecer peydā (G.9-3)*

*Nâtıķı’nüñ şanmañuz bihūde āh u nālemiz
Āteş-i derd-i derûnı itmede biçāre ‘arz (G. 221-5)*

Ç. HAVA

1. Rüzgar (Bâd, Yel)

Rüzgar, boşa gitmek anlamının yanı sıra; hafifliği münasebetiyle ruh, koku münasebetiyle de çiçek (özellikle gül) ile birlikte kullanılmıştır.

*Gūş tut bir hūşla gör ney ne dir
Rüzgāra kılma bir yeldür eser (G.165-4)*

*Nâtıķı gör ruḥ-ı dilberde kerāmāt-ı mey
İmtizāc eylemiş ol gülde bâd âteş ü āb (G. 39-5)*

2. Bazı Rüzgar Çeşitleri

a. Sabâ

Nâtıkî Dîvânı'nda en çok ismi geçen rüzgar çeşidi sabâdır. Sabâ haber getirmesi özelliğiyle daha çok işlenmiştir. Sabâ uzak diyarlardan sevgilinin saçlarının kokusunu getirdiği için koku unsuruyla birlikte değerlendirilir:

*Nâfe-i Çîn'i Hıfâ'ya bırakın kim dîdiler
Zülf-i şeb-rengini gösterdi şabâ kim bûdur (G.125-4)*

Sabânın sözleri o kadar değerlidir ki, bunlardan birini denize söylese denizdeki bütün damlalar birer inci hâline gelir.

*Bahre ırgürse şabâ elfâzuñı ey Nâtıkî
Her birini şadr-ı şadef bir lû'lü-i şhvâr ider (G. 139-7)*

b. Nesîm

Nesîm “hafif rüzgar” olarak tanımlanır. Nesîm kokusuyla cân adlı hassayı mu'attar eder:

*Cân demâğuñ mu'aṭṭar itmekçün
Olmuş anda nesîm nâfe-güşâ (G. 30-4)*

Nesîm yine koku unsuruyla değerlendirilir, bu yüzden de gülşen ve gül gibi çiçeklerle birlikte kullanılır.

*Nesîmî dil-güşâ bûyuñ alınca bağda çün gül
Çü gonca' ḥûna garḳ itdük dil-i şeydāmızı ḳat ḳat (G.51-2)*

*Çemende var ise ḳaşduñ güşâde-dil olmaḳ
Nesîm-i şevḳ ile gül gibi sîneñi çâk it (G.56-3)*

c. Hazân Yeli (Bâd-ı Hazân)

Nâtıkî Dîvânı'nda birkaç yerde rastladığımız hazân yeli, yaprakları dökmesi ve renk olarak âşığın sararmış yüzünü anımsatması bakımından olumsuz bir hayal

dünyası içerisinde işlenmiştir.

*Tökdi gül evrâkıñı bād-ı hazân-ı dehr-i dūn
Doldı ‘âlem gülşen-i hâr-ı muğaylân el-ğiyâş (G.61-3)*

*‘Uşşâkdan nişâne kılan zerd çihredür
Her berg-i bî-nevâyı ki bād-ı hazân töker (G.132-2)*

ç. Kasırğa (Sarsar)

Nâtıkî Dîvânı’nda bir yerde rastladığımız kasırğa, “şiddetli, gürültülü rüzgar” anlamına gelir. Kasırğa gibi şiddetli olaylar yüzleri (âşıkların yüzlerini) korkudan sarartıp, hazâna döndürmüştür.

*Geh havâdiş şarşarından çihreler olur hazân
Geh gam-ı dil guşşasından gözler olur lâle-gün (G.319-2)*

IV. HAYVANLAR

A. KUŞLAR

1. Kuş Çeşitleri

a. Bülbül (Andelîb)

Nâtıkî Dîvânı’nda en çok ismi geçen kuş çeşidi bülbüldür. Klâsik Türk Edebiyatının vazgeçilmez iki unsuru gül ve bülbül âşık ve mâşuğu temsil eder. Dîvânda da bu aşk hikâyesinin izleri görülür. Bülbül yine ağlayan, inleyen (âh ü zâr eden) feryâd eden âşık; gül ise bülbüle cefâ çektiren mâşuktur.

Aşağıda örnek olarak aldığımız beyitte “âl” kelimesi hem hile hem gülün kırmızı rengi anlamıyla kullanılmıştır.

*Gerçi gül rengiyle gönlün bülbül-i hoş-ğâldür
Rengine aldanma şağın kim saña bir âldür (G. 112-1)*

b. Hüdhüd

Hüdhüd “ipek kuşu, çavuş kuşu, ibibik” olarak tarif edilen kuştur. Çok uzaklardaki suyu görebilme özelliğine sahiptir. Dîvânda Simurg’a ulaşmak için diğer

kuşlara rehberlik etmesi; bir de Hz. Süleyman'ın Seba melikesi Belkıs'a haber gönderdiği kuş olarak karşımıza çıkar.

*Hevesüñ var ise irmek harem-i 'anķaya
Hüdhüd-i 'aşķa yetiş anı saña rah-ber it (G.49-5)*

*Nuṭķumuz hüdhüd şıfat cānā Süleymān'dan gelür
Nice Belķıs'ı Mūsāḥḥār itmede mektūbumuz (G. 187-6)*

c. Zâğ

Zâğ “karga, gurâb” olarak bilinen kuştur. Karga siyah rengi temsil eder bu yüzden pek sevilmez. Dîvânda da onun olumsuz yüzüne karşı örnekler yer almaktadır.

*Sahn-ı gülşende terennüm eylemekde zâğ u bûm
Bülbül-i şeydâ esîr bend ü zindân el-ğiyâş (G. 61-7)*

*Her zâğ u zeğân ta'nesini eylemezüz gûş
'Anķâ-ı himemüz kâf kadar havşalamız var (G.145-4)*

ç. Baykuş (Bûm)

Feleğin aksine dönmesi vîrânelerde ötmesi gerekirken bülbülün yerini alıp gülşende öten baykuşlar anlatılmıştır.

*'Aksine döndi felek ḥabs-i kafesde 'andelîb
Rûz-ı şeb gülşen şafâsın sürmede her bûm u zâğ (G. 246-4)*

d. Keklik (Kebk)

Keklik yürüyüşü yönünden ele alınır.

*Ögredür kebk-i ḥıramāna reviş reftāruñ
İder endām-ı kadüñ cilvede ṭavûsla baḥş (G. 63-4)*

*Ey kebk-i ḥıramān gibi reftār ide her baṭ
Geh cūya mülâzmdur ki mu'tekif şaṭṭı (G. 227-1)*

e. Tavûs

Tavûs endâmı ve yürüyüşü sebebiyle söz konusu edilir.

*İdemez endâm-ı refîârına serv-i hoş-ıurâm
Cilve vakti olamaz tâvûs ile mânend-i toy (G.383-4)*

f. Ankâ

Ankâ veya Simurg, Kaf dağında yaşadığı varsayılan, tüyleri renkli, yüzü insana benzer, asla yere konmayıp daima yükseklerde uçan ve kendisinde de her kuştan bir alâmet bulunduran, adı var kendi yok bir kuştur (Pala 1989:36).

Nâtıkî Dîvânı'nda tasavvufî ifadelerde yer verilir. “*Harem-i ankâ, himem-i ankâ*” gibi ifadeler de onun için kullanılır.

g. Hümâ

Devlet kuşu, talih kuşu, cennet kuşu. İnanişâ göre hümâ göklerde uçunca gölgesi kimin başına düşerse ilerde o kişi padişah olurmuş. Aşağıdaki örnekte sevgilinin saçlarına benzetme olmuştur.

*‘Ârızuñda gören ol sünbül-i müşkini didi
Düşdi sulţân-ı melâhat serine zıll-i hümâ (G. 24-2)*

ğ. Çaylak (Zegân)

Dîvânda geçen tasavvûfî beyitlerde çaylağa “*zâğ u zegân*” söyleyişi içinde rastlıyoruz.

*Her zâğ u zegân ta‘nesini eylemezüz gūş
‘Ankâ-ı himemüz kâf kadar havşalamız var (G.145-4)*

h. Kumru

Kumru sesinin güzelliği münasebetiyle Hz. Davûd ile birlikte zikredilmiştir.

*Nağme-i Davûd ile kumrı nevāya başladı
Açdı bülbül perde-i ‘uşşâkı kıldı âh ü zâr (G. 167-10)*

ı. Kaknûs

Kaknus, gayet büyük ve efsanevî bir kuşun ismidir Efsaneye göre çeşitli renk ve şekillerdeki bu kuşun ömrü bin yıldır. Bin yıl yaşadıktan sonra etrafına çalı çırpı toplayarak üzerine çıkar ve ötmeye başlarmış. Kendi sesinin cazbesiyle coşar ve bir süre sonra da topladığı çalı çırpı tutuşur ve kaknusu yakarmış. Kaknusun küllerinden geride bir yumurta peyda olur ve yeni kaknus kuşu bu yumurtadan çıkarmış (Pala 1989:277). Dîvânda bu hayal dünyası içinde zikredilir.

*‘Âkıbet nâr-ı ecel cismüñi hâkister ider
‘Ömr ile biñ yıl eger bunda olasin kaçnûs (G.205-4)*

i. Ördek

Kasîdeden aldığımız örnekte ördek, herhangi bir özelliği belirtilmeden, şahbaz ile birlikte söz konusu edilir.

*Bâr-ı tîgûñ per ü bal açsa şehâ rûz-ı veğâ
Per ü bâlîn töke şahbâz-ı felek çün ördek (K.1-43)*

j. Toy

Toy yürüyüş yönünden tavûsla kıyaslanır.

*İdemez endām-ı refîârına serv-i hoş-ıhırām
Cilve vaḳti olamaz tāvûs ile mânend-i toy (G.383-4)*

k. Tûtî

Tûtî şeker yemesi ve konuşması dolayısıyla söz konusu edilir.

*Nâtıḳî zevḳ-i lebûñden olalıdan vâḳıf
Ṭûtî ṭab‘ına baḳ gör ki ne sükker-hârdur (G. 111-7)*

l. Dürrâc

Dürrâc “eti gevrek, keklik cinsinden bir kuş” olarak bilinmektedir. Mantıku’t-Tayr dolayısıyla keklik ve tûtî ile birlikte zikredilir.

*Manıku'ı-ı Tayr'a bir zamān gūş it
Bunı dir kebk ü tūṭi ü dürrāc (Tc.3- 23)*

m. Şahin (Şahbaz)

Avcı, yırtıcı bir kuştur. Dîvânda şu şekilde geçmektedir.

*Şahbāzuz gerçi kim dutduk fenāda āşiyān
Kim ki 'anḳā olmadı bilmez mekân-ı ḳāfımız (G. 178-3)*

*Baṇa bir iltifāt it gūşe-i çeşm ile 'uşşāḳa
Şikār eyler hezārān murğ dil-i şāhini görsünler (G. 155-6)*

n. Akbaba (Kerkes)

Akbaba leş yiyen bir kuştur. Dîvânda bir yerde leşin yendiği bir harâbe ile birlikte ismi geçer.

Bu cîfeli ḫarābeyi ḳo cünd ü kerkese (Mh. 2-1)

o. Üveyik (Fahte)

Üveyiğin ismi dîvânda bir yerde geçmektedir. Fahte aynı zamanda Türk müziğinin usûllerindendir.

*Murğ-ı cān olsa hevāyi ne 'aceb fāḫte-veş
Naḫl-ı ḳaddūn gibi bir serv-i ḫurāmān gözler (G. 153-4)*

B. DÖRT AYAKLI HAYVANLAR

a. Arslan (Şîr)

Arslan güç ve kudretin temsilcisidir. Tasavvufî beyitlerde de nefsî mertliği temsil eder.

*Bezm-i keşretden ayāğı merd iseñ şîrāne çek
'Aḳl ü cānı eyleme şaḳın esîr-i nefs-i ḫuk (G.267-2)*

*Esed ü gürg ile rām olmuş anuñ 'ahdinde
Āsumanlarda ḡazālede beyābānda ḡazāl (K.2-41)*

b. Kaplan (Peleng)

Peleng Mecnûn'un âhıyla birlikte anılır.

*Mecnûn-ı zamânem bugün illâ ki serimden
Âhım pelengi hiddet-i murgânı uçurdu*

c. At (Düldül, Semend)

At hızı sebebiyle konu edilir. Hz. Ali'nin atı olarak da bilinen düldül bir yerde sadece hızlı giden at anlamıyla kullanılır.

*Menâzil itmege tayy reh-güzâr-ı 'aşkında
Refîkîm âhım ü tab'ım yeter semend baña (G.15-6)*

*Nâţîkî kat'ı menâzil şanma kim âsân olur
Tîz-pâ olmazsa rahş-ı himmetüñ düldül gibi (G.371-5)*

ç. Tilki (Rûbâh)

Tilki kurnazlığı ile meşhur olmuş bir hayvandır. Aşağıdaki beyitte de bu yönüyle zikredilmiştir. Ölüme karşı hilenin olamayacağı anlatılır.

*Rûbah-âsâ eyleme mekr ü hiyel endişesin
Çün bilürsin pençe-i şîr-i ecelden yok mefer (G.103-4)*

d. Âhû (Gazâl)

Âhûdan misk elde edilmesi ve gözlerinin güzel olması sebebiyle konu edilir. Mecnûn'un çölde âhûlarla hem-hâl olmasına da telmih yapılır.

*Anuñçün seyr-i gülzâr-ı kudsden oldu dil fârîğ
Ki şahrâ-yı cihânda çeşm-i âhû bir gazâl ister (G. 160-6)*

*Dest-i gamda munisim olsun diyu Mecnûn-ı dil
Âhû-yı çeşmim hayâlinden gazâlim arturur (G.172-6)*

*Büy-ı zülfî vireli şîr-i teri Nâţîkî'nüñ
Reşkden nâfesin itürdi yabânlarda gazâl (G. 288-7)*

e. Domuz (Hûk)

Domuz, kötü nefsin benzetileni olarak zikredilir.

*Bezm-i keşretden ayâğı merd iseñ şîrâne çek
‘Akl ü cānı eyleme şaķın esîr-i nefîs-i huk (G.267-2)*

f. Köpek (Seg, Kıtmir)

Âşık sevgilinin kûyunda bir köpek çanağı olmayı bile Cem’in ve Dârâ’nın saltanatına tercih eder.

*Hem-sifâl-i seg-i kûyun olana ‘âlemde
Olmaya cām ü Cem ü mülke-i Dârâ mergûb (G.37-4)*

Rakib yine köpek ile birlikte anılmıştır.

*Sürmüş o seg rakîb bâbından
Hayra girmiş ‘aceb şevâb itmiş (G.212-4)*

Kur’ân-ı Kerim’in 17. sûresi olan Kehf sûresinde geçen ve Ashâb-ı Kehf olarak bilinen yedi mağara arkadaşının köpekleri Kıtmîr zikredilerek bu olaya telmih yapılır.

*Kehf rumûzı bize oldu ‘ayân
Bir de taleb kıl anı Kıtmîr’iyüz(Tc.2- 39)*

g. Koyun (Kebş)

Hız. İbrahim’in Hız. İsmail’i kurban etmek istemesi hadisesine telmih yapılan bir yerde zikredilir.

*Gâh Sıma’il gehî kebş-i ‘azîm
Gâh Halîl’üz gehî tekbîriyüz (Tc.2- 43)*

ğ. Fâre (Mûş)

Fâre kemirgen bir hayvandır. Sevgilinin saçlarının yerine ödünç olarak ecel faresi tarafından verilen, belki de âşığın hayatının kurtulmasını sağlayacak can

ipliğinin istenmediği bir beyitte zikredilmektedir.

*Sîne-i Nâııkî'den çıkmaya zülfüñ hevesi
Eylese müş-ı ecel rişte-i cânın dağı karz (G. 222-5)*

h. Kurt (Gürg)

Dîvânda kasîdeden alınan bir beyitte medhiye bölümü içerisinde arslan ile birlikte zikredilir.

*Esed ü gürg ile râm olmuş anuñ 'ahdinde
Āsumanlarda ğazālede beyābānda ğazāl (K.2-41)*

C. SÜRÜNGENLER, BALIK ve BÖCEKLER

a. Ejderhâ, Yılan (Mâr)

Yılan uzunluğu, kıvrım kıvrım olması sebebiyle sevgilinin saçına benzetilir. Yine sevgilinin yüzü hazineye benzetilirken hazinelerin tıslımlı olduklarına ve bunları da ejderhâ ve yılanların beklediklerine inanılması hadiseleri söz konusu edilmiştir.

*'Ārıż-ı zibâsı üzre zülf ol meh-pārenüñ
Şanma ejderdür tılsım ile yatur eṭrāf genc (G. 67-2)*

*Genc-i hüsnî hıfzına bir ejdehādur zülfî kim
Gāh halka olur böyle gāhî pîç pîç (G. 69-3)*

*Ḥaṭ-ı reyḥānî görüb el çekdi 'aşkıñdan raķīb
Kör olurmuş her kaçan olsa zümürrüd mārā 'arz (G. 221-3)*

b. Karınca (Mûr)

Karıcının Hz. Süleyman'la olan mükâlemesi ve şekil açısından küçüklüğü yönüyle de toz (gubâr) ile birlikte değerlendirilmiştir.

*Cân metâ'ın Nâııkî işār için tutmuş ele
Ey Süleymān'ım kabul it mûrdan pāy-ı melaḥ (G. 85-5)*

*Dil ḥaṭuñ şevķiyle bir mûr-ı gubār ālûdedür
Cân lebüñ zevķiyle meyl-i cām-ı sim-endûdedür (G.144-1)*

c. Sinek (Meges), Pervâne

Sinek bala düşkünlüğü sebebiyle söz konusu edilmiştir. Pervâne gerçek âşığı temsil eder. Klâsik Türk şiirinde her zaman mum ile birlikte ele alınmasına rağmen, aşağıda örnek olarak aldığımız beyitte mum isim olarak geçmemiştir, bunun yanında aşk ateşi ve vuslat kelimeleri zikredilmiştir.

*Olur pâ-bend-i la‘lin görse her dil
Lebüñ güyâ ‘asel diller megesdür (G. 156-3)*

*Âteş-i ‘aşka yak eczâ-yı teni vü hem itme
Vaşla vâşıldur o pervâne ki bî-havf ola harķ (G. 260-3)*

ç. Akreb

Akreb zehirli bir böcektir, bir yerde şu şekilde zikredilir.

*Mesken-i ‘akreb olursa hâkde yok dönmegi
Fikr-i zülf-i yârla her serde kim sevdâ yatur (G. 157-2)*

d. Örümcek (Ankebûd)

Ankebûd dünyaya meyleden insanların benzetileni olarak kullanılmıştır.

*Ehl-i dünyâ ‘ankebût u cîfe-i dünyâ meges
Tâ‘ir-i gülzâr-ı kuds ol cîfeden ümmîd kes (G. 207-1)*

e. Timsah

İyi bir yüzücü olması sebebiyle söz konusu edilir.

*Her seher düzmek için merdüm-i seyyârelerin
Baħr-ı Nil üzre şinaverlik ider çü timsâh (K. 4-8)*

f. Balık (Mâhî, Semeg)

Balık daima denizle birlikte anılır. Sevgilinin güzellik unsurları söz konusu edilince yer verilir. Aşağıda görüleceği gibi âşığın yaralarıyla da balıklar arasında bir ilgi kurulmuş ve “dağ dağ” olan yaralarla birlikte zikredilmiştir.

*Nāṭıķī leb teşne şanma sen bizi māhī gibi
Maḥz-ı deryā olmuşuz gerçi ki deryā isterüz (G. 198-5)*

*Nāṭıķī hecr âteşinden bahre düşdi bir şerer
Yağdı māhīler tenin hep itdi deryā dāğ dāğ (G. 245-5)*

*Âteş-i fırkat eger lücce-i deryāya düşe
Dāğ dāğ eyleye bī-şübhe ser-ā-ser semegi (G.380-2)*

V. BAĞ, ÇEMEN, ÇİÇEKLER ve İLGİLİ UNSURLAR

A.BAĞ

Bağ gönül açan zinetlerin (süslerin) olduğu bir yerdir. Oraya isteyerek girilmeli ve seyredilmelidir.

*Bāğa gir şubḥ-dem temāşā kıl
Zīnet-i dil-güşāsını ‘amdā (G. 30-2)*

Bağda ağaçlar ve çiçekler bulunur. Bağ-ı İrem’e de atıf yapılarak sevgilinin boyuna mânend bir ağacın bulunmadığı söylenir.

*İ’tidāl-i kıddüñe benzer bulunmaz bīr sehī
Aradım bāğ-ı ‘İrem eşcārını yek şāḥ şāḥ (G.84-3)*

Bağ tasavvufî beyitlerde de söz konusu edilmiştir.

*Bādemizden cihān olur ser-mest
Bāğ-ı vaḥdetde bār-ver-i tāküz (G. 189-6)*

B. BOSTAN

Bostan, dīvānda bir yerde “bostān-ı dehr” tamlamasıyla zikredilir.

*Ḥārsız bīr gül bulunmaz bostān-ı dehrde
Bu elem dendür çemende ‘andelīb-i zār zār (G. 134-6)*

C. ÇEMEN

Çemen zihinlerde yeşillik tasavvuru oluşturan bir kelimedir. “Gül, şebnem, gülzâr, lâle, gül, nesîm vb.” kelimelerle birlikte kullanılır.

Sevgilinin yanakları terlemiştir. Şâir bunu çok güzel ve sanatlı bir ifade ile şu şekilde dile getirir.

*Şanma şebnem şanemâ şevk-i ruhuñdan gül-i ter
Oldı ğarķ-ı ‘araķ eṭrāf-ı çemen ser-tā-pā (G. 27-2)*

Cennet gül bahçesindeki çemenlerin seyri yerine sevgilinin temâşâsı tercih edilir.

*Reşk-i gülzâr-ı cinân olsa şafâda sensin
Baña olmaz çemen ü seyr ü temâşâ mergûb (G. 37-5)*

Çemende gönül neşvesi elde edilmek isteniyorsa, gül gibi yaka paça yırtmak gerekir.

*Çemende var ise kaşduñ güşâde-dil olmak
Nesîm-i şevk ile gül gibi sîneñi çāk it (G.56-3)*

Ç. SEBZE-ZÂR

Sebze-zâr, baharla birlikte bir ayş ve işret tasavvuru içinde düşünülür.

*Sebze-zâr u bir leb-i cûy u şarâb-ı lâle-gûn
Ehl-i ‘ayşa bir işâretdür aña kıavs u kızaḥ (G.81-3)*

D. GÜL-ZÂR, GÜLŞEN, GÜLİSTÂN

Gül bahçesi gülzâr, gülşen, gülistan kelimeleriyle ifade edilir. Gül bahçesinde ağaçlar, çiçekler ve kuşlar vardır. Burada bulunan ağaçlar nazlı nazlı salınmada sevgiliyle bazen kıyaslanır, bazen de sevgilinin bir eşine gül bahçesinde rastlanmadığı belirtilir. Yine gül bahçesinin vazgeçilmezi bülbül feryâ ü figân etmekte, âşık kendini bu yönüyle bülbüle benzetmektedir.

*Şahn-ı gülşende seher ile tebessümle hırām
Gül-i le'ālî tabaķın eyleye işār saña (G. 25-4)*

*Ėafes-i tende figān itse n'ola bülbül-i dil
Gül-ruķuñ şevķine ol zār-ı gülistān gözler (G.153-3)*

*'Andelīb-āsā nice feryād ü efgān itmeyem
Ol gül-i terden ķalur ķālī gülistān elvedā' (G. 238-2)*

E. LÂLE-ZÂR

Sevgilinin güzellik unsurlarıyla birlikte kullanılır. Kanlı gözyaşı ve aşk yarasına benzetilen olur.

*Lāle-zār-ı ėîn-i rüyuñ çeşm ü ebrüyuñ senüñ
Şāķ şāķa ķın ile ķonmuş iki vaķşī ėazāl (G.293-4)*

*DāĖ-ı 'aşķuñ sīnem üzre lālezārımdur benim
Eşk-i çeşmim ėihrem üzre cūy-bārımdur benim (G.309-1)*

VI. BİTKİLER

A. AĞAĞLAR

1. AĞaç

Nâtıkî Dîvânı'nda ağaç bâğda, gülşende olur. "Eşcâr, dıraht, nihâl" gibi isimlerle zikredilir.

*Bulmadım ķaddüñ gibi gülşende gerķi aradım
Her dıraht şāķ şāķ ü her nihālî semt semt (G.59-3)*

2. AĞaç Ėeşitleri

a. Servi

"Serv-i âzâd" tamlaması meşhurdur. Servi daima su kenarlarında bulunur. Nazlı nazlı salınması, boyunun uzun olması gibi yönlerle sevgiliye benzetme olur.

*BāĖ-ı dehr içre dilā serv gibi bağlanma
Seni âzâd ide gör gülşen-i dehr içre ėü āb (G. 36-5)*

*Serv hayretde kalur görse hırāmī kaddüñi
İrülür kand-ı mükerrer lebüñ ittükde ‘itāb (G. 45-3)*

*Egerçi serv-i kadi rāstī olur nāzik
Hırāmī kaddüñi biñ serve eylerem terciḥ (G. 77-5)*

b. Tûbâ

Tûbâ, “Sidre’de bulunan ve kökü yukarıda, dalları aşağıda olmak üzere bütün cenneti gölgeleyen İlâhî bir ağaçtır” (Pala 1989:499).

Nâtıkî Dîvânı’nda sevgilinin boyu söz konusu olunca benzetme olur.

*Gerçi cennetde olur tûbî-i a‘lâ mergûb
Kâmetüñdür dile ammâ daḥi a‘lâ mergûb(G.37-1)*

c. Ar’ar

Ar’ar, “Dağ servisi yabani servi” (Pala 1989:37) olarak adlandırılan ağaçtır. Dîvânda sevgilinin boyu söz konusu edildiğinde yer alır.

*Çün şabâ refîârûñı vaşf itdi serv ü ‘ar‘ara
Cümle taḥsîn oқıdı eşcâr-ı gülşen şaḥ şāḥ (G. 84-2)*

*Öykünür kâmetüñe ‘ar ‘ar-ı alçaḥ himmet
Bilmedi şāḥ kaddüñ tûbî gibi ā‘lâdur (G. 111-5)*

ç. Çenâr

Çenâr, dîvânda raks eder bir hayal dünyası içinde zikredilir.

*Şavt-ı hoş-elḥân murgân ile raḳḳāş oldılar
Mest-i bād-ı şubḥ-demdür gūyiyā serv çenâr (G.167-11)*

d. Sanavber

Sevgilinin boyu söz konusu edilince kullanılmıştır.

*Ḳaddine öykünme luṭf it ey şanavber lafı koy
Çekmedi bâğ-ı İrem'den böyle ra'nā serv boy (G.383-2)*

B. ÇİÇEKLER

1. Çiçek

Çiçek dîvânda kokusu, rengi, şekli dolayısıyla konu edilmiştir. Sevgilinin güzellik unsurları söz konusu edilince benzetme olarak çiçeklerden yararlanılır.

2. Çiçek Çeşitleri

a. Gül

Çiçeklerin sultanı güldür. Sevgilinin yanağına benzetme olur.

*Ruḥuñ seyr ideli reşk âteşinde
Tenin yakdı gül-i ḥamrā ser-ā-pā (G.23-6)*

*Gül-i ruḥsāruña zāhid bakmazsa ne 'aceb
Lâle-sā inmiş anuñ dîdesine āb-ı 'amā (G.24-7)*

Aşağıdaki beyitte gülün rengi kırmızı olması hasebiyle “âl” kelimesi kullanılmıştır; ayrıca “âl” kelimesinin hîle anlamı vardır, aldanma kelimesi kullanılarak bu anlamı da tevriye yoluyla söylenmiştir.

*Vefâdan reng ü bûyı yok şaḳın âlına aldanma
Tecerrüb itmîşüz ey dil gül-i ra'nāmızı ḳat ḳat (G.51-5)*

b. Lâle

“Lâle-i ḥamrâ” tamlaması meşhurdur. Lâle renginden dolayı sevgilinin kırmızı yanaklarına benzetme olmuştur.

*Şenā-yı kudretüñçün deh zebân olmuş durur sūsen
Güvāh-ı vaḥdetüñ şahrâda her bir lâle-i ḥamrā (G. 4-4)*

Lāle-i ruḥsāruñı taʿrif idelden Nāṭıķı
Gūş edüb gülşende güller didi aḥsen şāḥ şāḥ (G. 84-5)

c. Nergis

Nergis sevgilinin gözü söz konusu olunca ona benzetme olur. Bünyesinde narkoz özelliği olduğu için mest kelimesiyle birlikte kullanılmıştır.

Kendü ḥālimde iken nergis-i mestüñ komadı
Biñ füsün ile beni itdi giriftār saña (G. 25-2)

Ey lebi çeşme-i cān nergis-i mestī pür ḥāb
Nice bir cāna düşe sünbül-i zülfüñden tāb (G. 45-1)

ç. Sünbül

Sünbül rengi, kokusu ve şekli dolayısıyla sevgilinin saçına teşbih olur.

Götür yüzden niķāb ol sünbül-i pür-çini görsünler
Tökülmüş ʿarız üzre nāfe-i müşgini görsünler (G. 155-1)

d. Reyhân

Reyhân kokusu ve şekli sebebiyle “zülf, turra, müşg, nāfe, hat” gibi kelimelerle birlikte kullanılır.

Nāfe-i müşg-i Ḥuten sünbül-i zülf-i siyehüñ
Ey ḥaṭ-ı ʿarızuña turra-i reyhān muḥtāc (G. 70-4)

Ger müyesser ola geşt itmege bāğ-ı tevḥid
Gül-i nesrīn ola ḥāşāk ü reyāḥīn ola ḥār (G. 107-4)

e. Sûsen

Uzun ve ince olmasından dolayı sevgilinin saçına teşbih edilmiştir.

ʿArız üzre tā bıraķduñ zülfüñi sen şāḥ şāḥ
Dirhem oldı sünbül ü reyhān ü sūsen şāḥ şāḥ (G. 84-1)

f. Yasemen

Renk yönünden şâirin aşk yolunda ağarttığı saçına teşbih edilmiştir.

*Mû sefiddür gerd-i rāḥ-ı ‘aşk-ı yārız Nâtıkî
Yâsemen-veş bu çemende rûyumuz ağ itmişüz (G. 191-5)*

g. Zambak

Renk yönünden Hz. Mûsâ’nın “Yed-i Beyzâ”sı ile benzerlik kurularak birlikte kullanılmıştır.

*Yed-i Beyzâvî gördükde fûrûḡ-ı nârsız rûşen
Çemende cā-be-cā barmaḡ götürdü ḡonca-i zanbaḡ (G. 261-3)*

ğ. Ergavân

“Şerm-sâr” ile ergavân renk yönünden (kırmızı) benzemesi hasebiyle birlikte zikredilmişlerdir.

*Zâr-ı ‘aşkı gülşen içre gûyâ fâş eylemiş
Bu sebebden ergavân oldu çemende şerm-sâr (G. 167-8)*

h. Benefşe

Rengi, kokusu ve şekli dolayısıyla sevgilinin hattı ile bir benzerlik içinde ele alınmıştır.

*Öykündigüyçün benefşe sünbül ḡaṭuṇa
Her bir varaḡ oldu başına bir miḡrâz (R.37)*

VII. MEYVE

1. Meyve

Nâtıkî Dîvânı’nda meyve ve meyve çeşitlerine çok az yer verilmiştir. İsmi geçen bir çeşit meyve vardır. Bu da dîvânda sevgilinin güzellik unsurlarına teşbih olarak kullanılmıştır.

2. Meyve eşitleri

a. Elma (Sib)

Nâtıkî Dîvânı'nda elma sevgilinin gabgabına ve çenesine, Şekil ve parlaklık yönüyle benzetme olur.

*Gül-i terden nitekim aşıla bir katre-i mā
Ġabgabun sib-i zeķandan aşılur Őanemā (G. 24-1)*

*Sibi teşbih eyleyenler ğabgab-ı sîminüñe
Bir nice efsāne görür sözleri bihüdedür (G. 144-5)*

IX. DEĞERLENDİRME

XVI. yüzyıl şâirlerinden olduğu tespitini yaptığımız Nâtıkî, edebiyatın temel kaynaklarında zikredilmemektedir. Üç nüshasına ulaşabildiğimiz şâirin eldeki nüshaları nazar-ı itibara alındığında, şiir sayılarında çok sayıda farklılığın olduğu görülmüştür. C. nüshası ise tamamen bir güldeste şeklinde kaleme alınmıştır. Ayrıca diğer iki nüshada dikkatimizi çeken yanlış yazımlar bizi, bu nüshaların dışında daha sağlıklı başka bir nüshanın olabileceği fikrine götürdü. Yapılacak yeni çalışmalarla, var olduğunu tahmin ettiğimiz başka nüsha veya nüshaların ortaya çıkarılması Nâtıkî adına en büyük temennimizdir.

Bir şâiri yine onun şiirleri sayesinde daha iyi tanıyabiliyoruz. Biz de hayatı hakkında herhangi bilgiye rastlayamasak da Nâtıkî'nin şiirleri üzerinde yapmaya çalıştığımız bu mütevâzî çalışmada, onun 3500 beyitten fazla bir yekûn tutan dîvânını değerlendirmeye çalıştık. Bu değerlendirmemizde şu sonuca vardık, Nâtıkî mutasavvıf şâirlerimizden biridir. Şiirinde tasavvufu amaç edinmiş, dîvânında yer alan pek çok manzûmesini tasavvuf içerikli olarak kaleme almıştır.

Nâtıkî Dîvânı'nda 11 değişik nazım şekliyle manzûmeler yer almaktadır. Bunlar şekil incelemesi bölümünde tek tek değerlendirilmiştir.

Nâtıkî gazel, kıt'a ve rubâ'îlerinde Arap harflerinin (lâm-elif dışında) tamamını kullanmıştır. Bu uygulamasını kıt'a ve rubâ'îlerinde de sürdürmüştür.

Nâtıkî , gazellerinde sevgilinin güzellik unsurlarına fazlaca yer vermiştir. Rastgele seçilmiş bir gazeli alınıp incelenecek olursa bu durum hemen görülecektir.

Nâtıkî, tasavvufun yanı sıra hikmetli söyleyişleriyle de dîvânda karşımıza çıkmaktadır. Daha sonraki yüzyıllarda yetişecek olan XVII. yüzyıl şâirlerinden Nâbî ve XVIII. yüzyıl şâirlerinden Koca Râgıb Paşanın bu türde yazdıkları ve

özdeşleştikleri şiirlerin temelinde Nâtıkî'nin şiirlerinin de etkisi olabilir diye düşünüyoruz.

X. BİBLİYOGRAFYA

Abdurrahman Süreyya, Mizanü'l-Belâga, İstanbul 1303.

Ali Canib, Edebiyat, İstanbul 1928.

ARSLAN, Mehmet, Leylâ Hanım Divanı, İstanbul 2003.

ARSLAN, Mehmet, Osmanlı Makaleleri (Edebiyat-Tarih- Kültür), İstanbul 2000.

ARSLAN, Mehmet, Şeref Hanım Divanı, İstanbul 2002.

ATEŞ, Süleyman, Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, Ankara (Tarihsiz).

BİLGEGİL, Kaya, Edebiyat Bilgi ve Teorileri, İstanbul 1989.

CEBECİOĞLU, Ethem, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, İstanbul 2004.

DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1993.

DİLÇİN, Cem, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yayınları, Ankara 1995.

ERHAT, Azra, Mitoloji Sözlüğü, İstanbul 2000.

ERKAL, Abdulkadir, "Ahmet Dursun Nâtıkî ve Dîvânı Üzerine", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, S. 20, Erzurum 2002.

Eski Türk Edebiyatı El Kitabı (Dr. Mustafa İsen, Dr. Muhsin Macit, Dr. Osman Horata, Dr. Filiz Kılıç, Dr. İ. Hakkı Aksoyak) Ankara 2002.

GÜNGÖR, Erol, İslam Tasavvufunun Meseleleri, İstanbul 1987.

İPEKTEN, Haluk, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, İstanbul 1999.

İSEN, Mustafa, Ötelerden Bir Ses, Ankara 1997.

İsmail b. Ahmed Ankaravî, Miftahü'l-Belaga ve Misbahü'l-Fesaha, İstanbul 1284.

KIRKKILIÇ, Ahmet, Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf, İstanbul 1995.

KOCAKAPLAN, İsa, Açıklamalı Edebî Sanatlar, İstanbul 1992.

KORTANTAMER, Tunca, Eski Türk Edebiyatı Makaleler, Ankara 2004.

KURNAZ, Cemal, Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili, İstanbul 1996.

KÜLEKÇİ, Numan, Edebî Sanatlar, Ankara 1995.

LEVEND, Agah Sırrı, Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar), İstanbul 1984.

MENGİ, Mine, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara 2002.

ONAY, Ahmet Talat, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Ankara 2000.

- ÖZTUNA, Yılmaz, Devletler ve Hanedanlar (Türkiye), C.II, Ankara 1996.
- PALA, İskender. Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Ankara 1989.
- Reşid, Nazariyat-ı Edebiye, İstanbul 1328.
- SEFERCİOĞLU, Nejat, Nev'î Divanı'nın Tahlili, Ankara 2001.
- Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, 963 numaralı yazma nüsha.
- Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, 825 numaralı yazma nüsha.
- Süleymaniye Kütüphanesi Mustafa Asım Bölümü, 727/1 numaralı yazma nüsha.
- Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, İstanbul 2004.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyare ve Sabiteler (Burçlar), İstanbul 1994.
- Tahir-ül Mevlevî, Edebiyat Lugati, (Haz: K.Edip Kürkçüoğlu), İstanbul 1994.
- Türk Dili Şiir Özel Sayısı II (Divan Şiiri), Ankara 1986.
- YILMAZ, Mehmet, Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler, İstanbul 1992.

XI. METİN KURMADA İZLENEN YOL

Nâtıkî Dîvânı'nın transkripsiyonlu metni hazırlanırken, Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Yz. 963., Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Yz. 825., Süleymaniye Kütüphanesi Mustafa Asım Bölümü Yz. 727/1., nüshaları kullanılmıştır. Bunlardan Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan nüsha hem şiir bakımından hem de var olan şiirlerdeki redif ve kafiye gibi şekil husûsiyetlerinde noksanlıklar olması hasebiyle, edisyon-kritik çalışmasında kullanılmamıştır. Ancak ortak olan şiirlerde diğer nüshalarda problem varsa bu nüshadan giderme yoluna gittik ve bu şekilde iki şiir tamamlanmış oldu (224. gazel 4. beyit ve 123. gazel 5. beyit.). Ayrıca diğer nüshalarda yer almayan bir gazel de bu nüshadan alındı (342. gazel). Bunun dışında metin kurulurken izlenen yol maddeler hâlinde aşağıya çıkarılmıştır:

a- Dîvânda Arapça olan ifadeler asıl yazımlarıyla (Arap harfleriyle) bırakılmıştır. Ayrıca 128a., 132b. Varakları arasında bulunan tamamı Arapça 9 manzûme de transkripsiyonlu metnin sonunda aynen verilmiştir.

b- Dîvânda yer alan manzûmelerin vezinleri sıralamada verilen numaralar altında parantez içinde yer almaktadır.

c- Manzûmelerin her iki nüshada da hangi varaklarda oldukları veznin üzerinde parantez içinde verilmiştir.

ç- Her iki nüshada da karşılaşılan beyit, mısra, kelime veya harf farklılıkları dipnot ile sayfanın altında gösterilmiştir.

d- Manzûmelerde okunamayan ya da dîvânda silik olan bölümler boş bırakılmış ve sayfanın altında dipnot olarak belirtilmiştir.

e- Metne bir şey katmadığını düşündüğümüz farklılıklar dipnotta gösterilmemiştir.

XII. DÎVÂN METNİ

DİVÂN-I NÂTIKÎ

KAŞİDELER

1

(A 108a.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Bağladı taraf-ı çemen yirde yine taraf-ı felek
Şafha-i gülşene nakkâş-ı şabâ virdi
- 2 Dâneler saçdı gülistâna şehir geh şebnem
Murg-ı dil şaydına eţfâl-i çemen kurdı şerek
- 3 Aţlas-ı sebz ile firâş-ı şabâ yir döşedi
Görmedi layık erbâb-ı çemen her töşek
- 4 ‘İsû-yı asker ile geldi çü Mehd-i bahâr
Sürdi Deccâl.....be-đarb-ı kûtek
- 5 Sepdi gülbünlere şebnemlerini bād-ı şabâ
Dâye-veş kim seper eşfâk ile eţfâle nemek
- 6 Varak-ı sebzede ‘âşıkâ sebak virmek için
Eyledi berg-i güli kendiye bülbül ‘aynek
- 7 Çarh güyâ ki nişâr itdi ‘arûs-ı çemene
Sîm ü zerdür tökülen yirde degildür çiçek
- 8 ‘Anberîn eyledi şeb turrâsını tabla-i hûr
Micmer-i rûze töküb şandal ü kâfur ü melek
- 9 Gördi kim ra‘şe bırakmış büt zî-eşcâra
Düşuna şaldı terahhumla şükûfe kepenek

1b-Okunamadı.

4b-Dîvânda yok.

- 10 Rāz-ı pinhānı çemen ehline fāş itmek için
‘Aşk kūyunda gül āyīne-i bülbul tūtek
- 11 Böyle mest itdi şabā teşnesi gülbünleri kim
Sāz ü muṭribsiz ider raqş ü taḥarrük her yek
- 12 Zār olur bülbul ü gül-i ter bu ḥacāletden kim
Gülşen erbābına baḳub ura nergis çeşmek
- 13 Bir leṭāfet çemene irdi gülüb dehşetden
Goncalar cümle dehen-bār-ı dil-i ‘āşık tek
- 14 Vaḳt el virmiş iken devrde ehl-i çemene
Nā-gehān gerd-i ḳāzā ḡaybdan oldı müdrek
- 15 Oldı leşker-keş-i temmūz nümāyān çü şubḥ
Münhezim oldı reyāhin çü kevākib yek yek
- 16 İrdi germiyetle sāḥir-i eflak-i seḥer
Seḥerle ḥalḳ-ı cihān üstüne āteş tōkerek
- 17 Kār-ger oldı ḥarāret-i dil kūha ki eger
Şu degerse ola yüz pāre çü seng-i ahek
- 18 Böyle ḡırbāl-ı felek ‘āleme āteşeledi
Güldi āb içre dolu daḡdan a‘zā-yı semek
- 19 Ḥarf-i inşāf gibi ḥiddet-i tiḡ-i germā
Eyledi berd-i elemin nüṣḥa-i devrāndan ḥak
- 20 Mültecā ḳalmadı illā kenef-i şāh-ı rūsul
Ol ki ḥaḳ sāyesidür zıll-i cenāb-ı bī-şek
- 21 Sebeb-i ḥilḳat-i ādem şeref-i nesl-i beşer
Semer-i şāh-ı nübüvvet zer-i icāze miḥek

- 22 Müştehir olmağa kâdr ü şeref-i ‘âlemde
Oldı meddâhı حاتم والمسنج
- 23 Derksüz âyine-i zât-ı şerefinde olur
Nüşha-i me’mel-i dü cihân müstedrek
- 24 Ba‘dehu ol şeh-i merdân ‘Alî ‘âlî kim
من ملك حية لكون وما فيه ملك
- 25 Âfitâb-ı ufq-ı ‘ilm ü meh-i maşrık-ı hilm
Hâne-i şer‘a kuvâ hayme-i dîne tirek
- 26 İremez kâh-ı kemâlâtına endîşe-i ‘aql
Yetemez küh-i kerâmâtına fikr-i zîrek
- 27 Himmet-i ‘âliyesi kaçır o gâyetde büzürg
Ki anda eyvân-ı dü ‘âlem ola gâyib küçek
- 28 Anda kim açıla dest-i keremi bahşış ile
Genc-i kevneyn ola gâyetde haķır ü endek
- 29 Mekteb-i dānişine ‘ilme şürü‘ itmek için
‘Aql-ı kül bir harf-i âdem hākî kûrek
- 30 Cevher-i tîgı kaçan kim ura deryâ gibi mevc
Hüsn gibi beste olur geşte küffâr terek
- 31 Sen beni tîh-i dālâletde şaķın eyleme kim
طرق الحق الى الحق ولا فاسك

22b- Hā-Mîm, sure başlarındaki harflerendir. Bu harflere “Hurûf-ı mukatta’a” denir.

22b- Sure, (İnşirah, 94/1): “Biz senin (câhillerin, hakka saldırıları karşısında bunalmış) göğsünü açmadık mı (ondaki bunalımları, sıkıntıları giderip) ona, koyduğumuz ilim, hikmet ve huzur ile genişletmedik mi?”

- 32 Cūş-ı girdāb-ı ‘ulūmunda felek mişl-i ḥabāb
Baḥr-ı mevvāc ‘aṭāsında zemīn mişl-i kelek
- 33 Şark tā ġarb-ı cihān gelmez anuñ bir ḳademi
Anda kim düldül ‘azmi çü şabā eyleye tek
- 34 Her süḥan kim degil evşāf-ı ḥamidiyle güvāh
Bir müzevvirdür anı geh itdi ḥired müstebrek
- 35 Rūz-ı heycāda celāl ü şeref ü ḳadr içün
Kehkeşān dūşa şalur ġāşiye-i çarḥ benek
- 36 Şu‘le-i şa‘şa‘a-i tîġ-ı cihān tābından
Kūh-ı Musā gibi küfr oldı esāsından dek
- 37 Her şihābı kim atar ḳavş-ı ḳazādan gerdün
Düşmeni sīnesine ḳıldı ḳader yüz nāvek
- 38 Gökde Mirriḥ-i felek vāhime-i ḍarbından
Siper-i çarḥı dilīrāne çeker bir tārek
- 39 Olmayınca yasaḳ emr-i şerif-i cārī
Olamaz sehm-i ḳader ḳavs-ı ḳazādan münfek
- 40 Sözde biñ mu‘ciz eger göstere Mūsā’ya ḥired
Sāḥt mu‘cizine irse olur bir peltek
- 41 Ey yed-i mu‘cizüñ aşḥāb-ı nifāḳa hālīk
Ḥüccet-i ḳat‘uñ erbāb-ı ḍalāle mehlek
- 42 Ka‘be-i ‘azmüñe eyvān-ı Zühāl bir mesa‘
Pāye-i himmetüñe ‘arş-ı ‘alā bir meslek
- 43 Bār-ı tîġüñ per ü bal açsa şehā rūz-ı vegā
Per ü bālin töke şahbāz-ı felek çün ördek

- 44 Kılmaga fıl-i felek hâne-i haşmuñı harāb
Hışımla mäh-ı nev urur serine zaḥm-ı küçek
- 45 Ğayret-i dîn idüb encüm-i ceresi gerdündan
Her biri sine-i a‘dāña ‘ayyār itdi tüfek
- 46 Kande teşbîh ile nisbet bula aġyār saña
Kande tāk-ı kamer ü kande külāh-ı Özbek
- 47 Āb-ı luṭfuñla şehā neşv ü nemā buldı cinān
Tāb-ı qahruñla dili yandı oda qalb-i derek
- 48 Kerem ü ‘ilm şecā‘at hüner ü ‘adl ü vefā
Olmadı ‘arşa-i ‘ālemde musaḥḥar cezlek
- 49 Darbuñı yirde görüb Rūḥ-ı Qudūs-veş oldı
“Lā- fetā” kūy saña hayli melekden penglek
- 50 Qadr içün kıldı Süreyyā hilāli saña çarḥ
Biri zerrine kemān biri muraşşā‘ yilek
- 51 Harem-i Ka‘be eger mevlüdün olmasa senün
Kimse ‘azmine qomazdı cemel cümle ḥakek
- 52 ‘Adl ü inşāfa terāzü idi dest-i keremün
Ki terāzü-yi cihān buldı anuñla ‘adlek
- 53 Mu‘ciz-i dest-i şerifüñdür hayırda şehā
Yed-i Beyzā-yı Kelīm idi nümüde zelek
- 54 من خلا قلبه من بعضك والله حجة
من نفسك بسوي حجتك والله ملك

49b- Hadis: “Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur.”

- 55 Hārici ger kıla buğz ile muḥibbūñle nizā[‘]
 Kānde hem-ser ola her rūbeh ger yā şirek
- 56 Nitekim terk ü talāk itdi yedüñ dünyāyı
 Māsivā-yı ḥubbuñ kadd-i ṭalak ḳalbi vü terek
- 57 Maḥv ola nār-ı cehennem varaḳ-ı kevneynden
 İttifāk eylese ḥalk-ı dü cihān bir ḥabbek
- 58 Çeşm vaḳtinde çeker biri ḳoparırdı elüñ
 Siper-āsā ger aña olsa idi bir destek
- 59 Nāṭıķı ḳoma kim ḥāk-i mezelletde ḳala
 Dest-i luṭfuñla anı çāh-ı ḳalāletden çek
- 60 Ger cihān olsa dolu muṭaşıṃ-ı müsemmek
 بِكَ قَدْ اعْتَصَمَ الْقَلْبُ وَبِلَا سَمَك
- 61 Hāşe-lillāh ki çeker hevl-i kıyāmetden ḡam
 Her kime dāmen-i elṭāfuñ olur müsemmek
- 62 Nitekim gerdiş ider ‘ālemi bu leyl ü nehār
 Nitekim devr ide bu dā’ire-i çarḥ-ı felek
- 63 Sikke-i nām-ı şerīfuñ ola ‘ālemde revān
 Zıḳr-i evşāf-ı ḥamīdūñ ola dillerde bezek

2

(A 110a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Bir gice olmuş idi çarḥ müşevveşü’l-aḥvāl
 ‘Ālemi ‘asker-i dey eylemiş idi pā-māl
- 2 Bes ki her sūya revān olmuş idi ḥayl-i şehāb
 Gerdden cām-ı felek olmuş idi māl-ā-māl

- 3 Dāmen-i dehre tōküb nuḳreyi dāmen dāmen
Ebr hem olmuş idi dest-i şeh-āsā bezzāl
- 4 Bilmediler ki pīrahene ola sırlar āhır
İftihāriyla geyüb ḥil‘at-i sīmīni cemāl
- 5 Der-kenār oldmadığın bildi o servüñ cūlar
Cüst ü cūdan idüben kendilerin fāriğ-bāl
- 6 Nefs-i serdi raḳīb idi o şeb güyā bād
Ki andan efsürde idi ḥāk çü ḳalb-i cūhhāl
- 7 Ḳatre ḳatre şuyı āyīneler itdi taḳdīr
Ki mubaşşır göre her āyīnede āks-i cemāl
- 8 Bıraḳub cümle ta‘alluḳların erbāb-ı çemen
Terk-i tecdīd ile her biri olub bir abdāl
- 9 Oldı āfāḳda zāhir şuver-i gūnā-gūn
Felegi dest-i ḳader eyledi fānūs-ı ḥayāl
- 10 Gūşe-i ḥalvete çekdi dün ü gün raḥtını ‘ays
Aḥker-i āteş ile oldı mübeddel gül-i āl
- 11 Beni hem çarḥ-veş itmişdi mükedder ḥātır
Ġam-ı dildār-ı elem devr-i teḳāzā-yı ‘ıyāl
- 12 Seyl-i eşki gehi tökmekde sehāb-ı çeşmim
Gehi mehtāb-ı dile perde idi ebr-i melāl
- 13 Berḳ-veş olmuş idim sūz ile maḥzā āteş
Sīnede na‘radan olmuşdı dilim ra‘d mişāl
- 14 Nā-gehān gūşuma irdi bunda ḥātīfden
K’ey olan bülbul-i ḥoş-ḥān-ı gülistān-ı maḳāl
- 15 Nice bir zīr-i ḳademler ola sen na‘l-şıfat
Nice bir bār-ı ḡām itsün ḳaddüñi şekl-i hilāl

- 16 Nice bir berd-i zemistân-ı felâket çekesin
Nice bir rûyuñı zerd ide Һazân-ı iklâl
- 17 Ğarazuñ varṭa-i ğamdan seni Һurtarmaḵ ise
Dem-i furṣatdur uyar kendüñi itme ihmâl
- 18 Yüri dergâh-ı mu‘allâ-yı felek menziline
Şiddetüñ ola duḡân ile mübeddel meh ü sâl
- 19 Rûyuñı âb-şıfat ḡâke sür ol gülşende
Gel riyâz içre olur sebz nihâl-i âmâl
- 20 Bâd-ı nevrüz-ı şafâ-baḡş ola etṛâf-ı zemîn
Geh yemîn eyleye cevân nigeḡi ğâh şimâl
- 21 Dehen-i ğonca çemende açıla güle güle
Yine bülbülere raḡḡâş ola her tâze nihâl
- 22 Nükheth-i bâd-ı şabâ ṭavf ide ṭarf-ı çemeni
Girih-i ḡâṭır-ı her ğoncaya olub ḡallâl
- 23 Bûy-ı pirâhen-i Yûsuf getüre bâġa şabâ
‘Ayn-ı Ya‘ḡûb-şıfat lâleye olsun kehhâl
- 24 Geydüre tâc-ı şükûfe-ser her şâḡa hevâ
Sâḡ-ı her gülbüne şü baġladı simîn ḡalḡâl
- 25 Bülbülüñ ḡırmen-i şabrına bir efsûn-ı âteş
Göstere ğonca-i ġannâc yine ġunc-ı delâl
- 26 Dehenin ebre berâberce ezhâr-ı çemen
Nitekim dâyeḡe ḡarşu dehen açar etḡâl
- 27 Göre erbâb-ı çemen zevḡını ol dehşetden
Deh zebânıyla yine sûsen-i azâd ola lâl

- 28 Göstere ‘aşıka ‘aks-i ruḥ-ı dildārı diyü
 Âb-ı mir’âtine her şubḥ vire bād-ı şabâ el
- 29 İde evrāk-ı zümürüde şakāyık taḥrîr
 Ḥaṭṭ-ı yâkûtı eyle ḥamd-ı Ḥudâ-yı müte‘âl
- 30 Dürr-i eşkim gibi pâyine nişâr itmek içün
 Reh-i şehde tuta güller ele eṭbāk-ı le’âl
- 31 Ne şeh ol baḥr-ı kef ü ebr-i saḥî-seyl ü ‘aṭâ
 Meh-i gerdün-ı ‘adâlet felek-i câh ü celâl
- 32 A‘del ü ekmel-i şāhân-ı cihân zıll-i Ḥudâ
 Nâşır-ı dîn-i hudâ kâsir-i eḍyân-ı ḍalâl
- 33 Dil virür nice Mesîḥ olmağa bir hem-nefesi
 Hem-ser-i Hıẓr ide anı kime olsa meyyâl
- 34 Merkez-i ḥâkde bulmadı anuñ gibi güher
 Bunca yıllar ki felek destine almış ğırbâl
- 35 Ḥilm ü ‘ilm ü ‘amel ü faẓl ü hüner ‘adl-i seḥâ
 Ṭabi‘at-ı pāk siriştinde olupdur icmâl
- 36 Mevhibet bâbına miftâḥ ola her engüşti
 Hırşdan çarḥ aña urursa hezārân âl
- 37 Desti cūdunda iki kūrşa iderdim teşbîḥ
 İrmese mihr ü mehe âfet-i noḳşan ü zevâl
- 38 Ebr ü yemden daḥi eşḥâdur eyâdi-i keremi
 Gerçi bâr-ı dürere her biri olmuş ḥammâl
- 39 Nâme-i âdlini her gūşede gūş eyleyeli
 Kâlem oldı ser-ḥasid ten-i nâ-pâki nâl
- 40 Bilmege sâl-i cülûsını o şāhen-şāhuñ
 Düşdi târiḥ aña nuşret ü ‘azm ü iḳbâl

- 41 Esed ü gürğ ile rām olmuş anuñ ‘ahdinde
Āsumanlarda ğazālede beyābānda ğazāl
- 42 Çāker-i halka-be-gūşum şehenşāha diyü
Zevkden tācını evc-i felege atdı hilāl
- 43 Kenefi zıll-i Hudā tab‘-ı selīmi evfā
Dili yenbu‘-ı mekārim yedi deryā-yı nevāl
- 44 Rif‘at-ı kaşr-ı celāline felek pāye-i pest
Şuffe-i cāhına eyvān-ı Zühāl şaf-ı ni‘āl
- 45 Şu‘le-i berķ-i hüsāmı ne taraf düşse olur
Hırmen-i ‘ömr-i e‘ādiye çü āteş-i şe‘āl
- 46 Sāye-i ‘ātıfet-i salṭanat-ı ‘uzmāsı
Gösterür çetr-i şehāba nice dürr medd-i tılāl
- 47 Himmet-i tākına her çend ki pervāz ide ‘aql
Pāy-ı ‘azīmini tutar ‘ākıbetü’l-emr ‘ikāl
- 48 Ferrini görse Feridūn olur bir çāker
Rezmini görse olur Rüstem-i destān bir zāl
- 49 Ey şehen-şāh Skender’dür ü Dārā-i dārāt
Cem ü fağfūr-ı mübāhāt ü Süleymān-ı iclāl
- 50 Rişte-i kahruñ olur gerden-i şuc‘āna kemend
Dem-i tīgından olur fırka-i battāl-i ibtāl
- 51 Oldı ham kāmēt-i gerdūn-ı muşavver-i pā-bend
Çekmedi peykerüñe şafha-i ‘ālemde mişāl
- 52 Cām-ı Cemşid nedür şimdi şehā devründe
Senüñ dergāhuña hırşid maḥal ki ola sıfāl

- 53 Erba‘în bâb idi cām-ı keremi lîk-şehā
Nice biñ hâteme açmış yedüñ ebvâb-ı su’âl
- 54 Her kuluñ ‘adl ile bir Nüşirevân-ı ‘ādil
Dîn-i İslâm ile bulmuş aña lîkin ifdâl
- 55 Şekl-i fânūs-ı hayâl oldu felek sen şem‘i
Pâdişâhân –ı cihân cümle teşâvir-i eşkâl
- 56 Şâhlar encüm ise zât-ı şerifüñ hırşîd
Encümün şu‘lesi hırşîd şu‘â‘ında maḥâl
- 57 Bâd-veş geşt-i güzâr eyledim âfâkı şehā
‘Arz olundu baña dünyâda ser-â-ser eşgâl
- 58 Yok girân-māye güher-i ğayr-ı meta‘-ı medhüñ
Bundan oldum aña bāzâr-ı cihānda dellâl
- 59 Ğayrüne sihr-i ḥelâl olsa medḥ-i ḥarām
Buldı bu bâbda temyîz ḥarām ile ḥelâl
- 60 Nâṭıķı’dür şevke leb-teşne ḳalıbdur yoksa
Keremün seyl-i şehâb ile cihân māl-â-māl
- 61 Ne revâdur kim ola ḥuşk-i nihālî emeli
Var iken nehr-i cûd ile pür âb-ı zülâl
- 62 Ḳâf tâ ḳâf ide pervâz hümâ-yı nazmı
İltifâtuñ aña ‘âlemde olursa per ü bâl
- 63 Midḥatünde eger iderse diyâr-ı ğarba
Tuḥfe şeklinde bu şî‘r-i terini bâd-ı şimâl
- 64 Ruḥ-ı ebkâr bedi‘inde şehā dehşetden
Manṭıķî tavḳ ile Ḥassân’uñ olur Şehbân lâl
- 65 Āsitānuñda şehā ‘arz be-ḥâcet ḥâcet
Cām-ı Cem’dür dil-i pāküñ aña ma‘lûm-ı me’âl

66 ‘Aql-ı mi‘yārına erbāb-ı hıred çekse olur
Keremüñ kâf-ı kâdr istegi.....mişkāl

67 Nitekim ola bu eyyām ü leyālî māzi
Saña müstaḳbel ola cāh ü celāl ü iḳbāl

68 Rā’yet-i şevkinüñ eflāk ile hem-ser olsun
Ḥāk-i zilletde ḳala fırḳa-i a’dā pā-māl

3

(A 112a.)

(Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün)

1 Ḥil’at-i sīmīn ile bir gāh faḥr itdi cihān
Bir zümürürd reng-i ḥil’at şimdi geydirdi zamān

2 Görmesün her çeşm-i nā-maḥrem diyü dest-i ḳader
Perde-i ebr-i ‘arūs-ı çarḫa itdi sāyebān

3 Nev ‘arūs.....iṣār itmege
Ṭarf-ı gülşende şehāb oldı yine gevher-feşān

4 Raḥmet-i āṣār ile memlū oldı eṭrāf zemīn
Faşl-ı nevrüz oldı ḥandān oldı ṣaḥn-ı būsṭān

5 Böyle zīnet bağladı ṣaḥrā kim oldı zībden
Ṣaḥn-ı gülşen-i āsumān ezhār-ı gülşen aḫṭerān

6 Mūcid-i şun’uñ kemālātın temāṣā itmege
Ṭurfa şüretle ḳafā-yı perdeden oldı ‘ayān

7 Sebze geydi ḥulle-i ḥadrā-yı ḥūriler gibi
Oldı eṭrāf-ı çemende ṣaḥn-ı cennetden nişān

66b-Dîvânda yok.

3a-Dîvânda yok.

- 8 ‘Asker-i ezhāra teşhīr oldu hep dünyā diyü
Cūylar her biri bir menşūr olub oldu revān
- 9 Tāc-dār oldu yine lāle serīr-i gülşene
Bī-zebān iken çemende sūsen oldu deh zebān
- 10 Lāle şanma nergisüñ çeşmin mūkahhal itmege
Eyledi yāķūt-ı aķmerden şabā bir sürmedān
- 11 Bezm-i ‘ayşı bağda kıldı şabā ārāste
Zevķden aldı ele cām-ı şarāb-ı ergāvān
- 12 Kāmet-i dildārdan bir şemme nuķl itdi şabā
Rakşa geldiler çemende şevķden ağşan-bān
- 13 Bes ki feh̄m itdi şabādan sırr-ı tevḥīdi şehir
Ġonca-i zanbaķ şehādet birle ķaldırdı benān
- 14 Böyle sūnbūl yāsemen zeyn oldılar kim şānasın
‘Āşıķa ‘arz eylediler zūlf ü ‘ārız meh-veşān
- 15 Şubḥ-veş çāk-i giribān eylediler ġoncalar
Ġün gibi geldi mūnevver oldu şaḥn-ı ġūlsitān
- 16 ‘Ārız-ı ġülde şabā tıtdı le’ālī ‘aķdini
Ġül ṭabaķlarla olub iķdāmuña gevher-feşān
- 17 Kōhne dünyāyīde gelmekde ezhār-ı çemen
Oldılar āsūde ‘ahdūñde şehā pīr ü cevān
- 18 Ey ‘Alī sīret Ḥasan şūret Ḥüseyn ism-i ehl-i ḥūd
Ebr-i kef deryā şehāvet menba‘ı ‘adl ü emān
- 19 Yüz sürer dergāhuña ḥurşīd-i rifat bulmaga
Ey hūmā-yı ķadr ki evc-i felekde āşīyān
- 20 Devletūñ ḥurşīdi olsun dāyimā eṣrāfda
‘Ömr-i bed-ḥāḥuñ olan encūm gibi olsun nihān

- 21 Görinen âfâkda geh geh degil tâbende berķ
Gerden-i a‘dāñ için çekmekde tıgın āsūmān
- 22 Nām-ı ‘adlūñ böyle kıldı ‘ālemi āsūde-dil
Kim şebān içre daħi çekmez reme kayd-ı şübān
- 23 Dem-be-dem olsun nigh-bān vücūduñ hıfz-ı haķ
Dā’imā ‘azmūñde olsun luţf-ı bārī dīde-bān
- 24 Hāñ-ı ihsānuñ bu resm ile düşmüş halka kim
Ni‘metūñe Erdevān olur olursa Erdevān
- 25 Zikr-i evşāf-ı hamīdūñ şimdi her meclisde vird
Nām-ı ‘adlūñdür bu gün her maħfil içre dāsītān
- 26 Ma‘delet meydānı içre rezm ile ‘azmūñ görüb
Tıg çekdi yirde cūlar āsumānda kehkeşān
- 27 Baħr ü ebr olmaz berāber destūñe vaķt-ı şehā
Gerçi bezzāl durur dürr her birinden şab‘ ü şān
- 28 Kālmadı bīmār devrūñde meger çeşmān-ı hūb
Yok durur ğam-nāk ‘ahdūñde meger zūlf-i bütān
- 29 Vaşf-ı zātuñ hadden efzūndur şehā ma‘zūr řut
Kendi miķdārıncadur her kimsede řerħ ü beyān
- 30 Olmayınca sikke-i luţfuñ zer-i güftārda
Her ne deñlü āb-dār ise şehā olmaz revān
- 31 Nātıķī ğam-nākdür ķahr-ı havādişden şehā
N’ola bir dem gülşen-i luţfuñda olsa şādmān
- 32 Hāl-i dil ‘arz eylemek cānib-i dergāhuña
Gerçi yok ‘ālemde şimdi senden özge dil-sitān

- 33 Mişl-i mir'āt Sikender'dür der-zamîr-i rûşenüñ
Şûret-i aḥvâl-i dil bî-'arz olur anda 'ayân
- 34 Nitekim nālân ola şâḥ-ı gül üzre 'andelîb
Nitekim ḥandân ola her şubḥ-demde gülsitân
- 35 Bâğ-ı 'ömrüñ ḥurrem olsun şâḥ-ı lüṭfuñ bār-ver
Eylesün bülbül gibi anda terennüm mâdiḥân

4

(A 113b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 İtdi iḥyâ yine şeb-mürdeler bûy-ı şabâḥ
Buldılar bād-ı şabâdan dem-i 'İsâ ervâḥ
- 2 Kuds-i gülzârını seyr eyler iken rûḥ-ı laṭîf
Oldı pā-bend aña nā-geh bu ribât-ı eşbâḥ
- 3 Dîde-i 'îbret ile eyleyüb âfâka nazar
Gördüm oldı baña bir şekl-i dil-ârâ elvâḥ
- 4 Vâdi-i ḳudse iren sâlike mânend-i kelîm
Şeb-i yeldâdan ider 'arz-ı fûrûğ-ı mışbâḥ
- 5 Baḥr-ı zulmetde ḳalan cāna fûlk feleginde
Gösterür şefḳat ile gâḥ fener çün mellâḥ
- 6 Gehi göstermekçün ḥalka seḥâ-yı ṭab'ın
İder eṭrâf-ı cihân içre zer ü sîm miyâḥ
- 7 Taḥt şalmaḳ içün feth-i ḳıla'-ı Ḥabeş'e
Şola şâğa toḳunur gâḥ dilîrâne silâḥ
- 8 Her seḥer düzmek içün merdüm-i seyyârelerin
Baḥr-ı Nil üzre şinaverlik ider çü timsâḥ

- 9 Gehi bezm ehline şefkatle açar hân-ı na'îm
Gehi sâķî-veş alur destine bir kâse-i rāh
- 10 Görđi degmez bu fenā menzil-i fûls-i aħmer
Terk ü tecrîdi ķabul eyleyüb oldu seyyāh
- 11 Halkı aħzāne bıraķdıķda sevād-ı şeb-tār
Geydirür lebs-i beyāzıyla ķabā-yı efrāh
- 12 Sürmege zāğ-ı siyāhı çemen devrāndan
Bār-veş açmada eṭrāfda her şubh ü cenāh
- 13 Şordum aħvālını pîr-i hırede didi ki bu
Mihrdür ki andan alur cümle nebātāt işlāh
- 14 Kaşđ idinmiş ki süre rüyunı hāk-i derine
O şehūñ kim aña meddāhdur erbāb-ı felāh
- 15 Derbeder gerçi ki çok gezdi cihānı ammā
Ṭavf-ı dergāh-ı şerîfiyle buldı iflāh
- 16 Kimdür ol kân-ı seḫā ya'ni Meħmed Paşa
Ol ki āşār-ı şenāsıyla doludur elvāh
- 17 Rişte-i rābıta-i 'adl ü siyāset kim anuñ
Bî-ta'ab-zıll-i şerîfinde ḫalāyık mertāh
- 18 Bezmde dest-i 'aṭā baḫşı çü deryā bezzāl
Rezmde gerden-i a'dāya ḫüsāmi seffāh
- 19 İltifātında anuñ nūr-ı terāhḫüm zāhir
Vech-i pākinde virür şa'sā'-i ḫurşide simāh
- 20 Destüñ vaķt-ı 'aṭā cūd ile bir reşḫāsıdur
Gerçi gāyetde olur ebr-i bahārı reşāh
- 21 Kāh-ı evşafına efkār-ı kemendi yetmez
Olsa ķaşır ne 'aceb sözde zebān meddāh

- 22 Kim ki dergāh-ı şerīfnde olur şekl-i gedā
Kār-ger olmaz aña ʔaʕn-ı sükkān tebbāḥ
- 23 Keremi cīd-i Süreyyā’da kılade-āviz
Ġazabı gerden-i aʕdāda mezelletle vişāḥ
- 24 Ey derk-i zıll-i Ḥudā ḥāk-i derūñ çeşme cilā
Şandal-i ʕadliledür micmer-i ʔabʕuñ fevvāḥ
- 25 ʕİzz ü temkīn ü vaḡaruñda olur kūh-ı muḡān
Himmet-i ʔabʕ-ı şerīfüñ kürre-i dürr-i şihāḥ
- 26 Çekse şarrāf-ı ḥired kıymete cān iksīrin
Bulur elbetde ġubār-ı ḡademūñ aña recāḥ
- 27 Sifle-perverlik ar baḡlasa bāb-ı keremi
Himmet-i dest-i şerīfüñ aña besdür miftāḥ
- 28 İftihārı bu ki yaʕni gele sen gibi ḥalef
Eyledi cürm-i ʕanāşırla mevālīd-i nigāḥ
- 29 Bī-ḡam oldur kim aña oldı cenābuñ melceʕ
Derġehūñ her kime kim oldı kenef buldı necāḥ
- 30 Nāṭıķı bendeñ eger gülşen-i luṭfuyla ire
Olur icād-ı maʕānide çü bülbul-i nevvāḥ
- 31 Gerçi yok ʔabʕ-ı saķıminde liyāķat līkin
İltifāṭuñla bulur şadr-ı süḡan-ver işrāḥ
- 32 Nitekim mihr-i münīre ola her şubḥ ṭulūʕ
Nitekim hilāle ola her şām-ı revāḥ
- 33 Rifʕat ü devlet ü iķbāl ile ravzā-füzūn ol
Būy-ı ʕdlüñle muʕaṭṭar ola şāḡā ervāḥ

5

(A 114b.)

(Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün)

Sinân Paşa'ya Kâşide

- 1 Biḥamdillāh ki merfū' oldı yirden şām-ı zulūmānī
Ṭulū' itdi 'adālet maşrıkından şubḥ-ı nūrānī
- 2 Hevā-yı ma'delet böyle cihānı ḥurrem itdi kim
Bahār eyyāmına döndürdi bu faşl-ı zemistānı
- 3 Bulub neşv ü nemā her bir tarafda münīre 'ālem
Şafā kesb eyleyüb oldı vilāyet cennet-i şānī
- 4 Diyār-ı Muşul'a pertev bıraḳdı bir güneş ṭal'at
Kim envāriyla maḥv itdi zalām-ı zulm-i 'udvānī
- 5 Mu'aṭṭar eyleyüb eṭrāfı ṭayyib micmer-i 'adli
Deminden buldı her bir mürde-i ḡam mūjde cānı
- 6 Şerār-ı ḥiddet-i eṣrārı söndürdü nīm ḳahrı
Şihāb-ı heybeti her yirde yaḳdı nice şeyṭānı
- 7 Bulub 'ahdinde erbāb-ı ma'ārif rütbe-i rif'at
Çıḳardı çarḫ eyyāmında çarḫa ehl-i 'irfānı
- 8 Sinān-ı dīde-i a'dā Sinān Paşa-yı dānā-dil
Muḥiṭ-i ma'delet idi saḫī fażl-ı hüner-kānı
- 9 Şerīfū'z-zātdur yā kef ki fażl-ı ḫaḳdan olmuşdur
Şeca'āt mekremet ṭab'-ı 'adālet merḫamet şānı
- 10 Maḫaldür böyle 'adliyle olursa āsitānınuñ
Sa'ādet ḫāk-i rūyı devlet ü iḳbāl derbānı
- 11 Riyāz-ı ḫulḳ-ı maḫmūdı şafāda faşl-ı nevrūzı
Sehāb-ı dest-i pür-cūdı 'aṭāda seyl-i nisānī

- 12 Seḩāsı zıkr olursa ḩātemüñ nisyān olur nāmı
Dem-i tıġından olur Rüstem'üñ efsāne destānı
- 13 Degildür māh-ı nev inşāf ü 'adle çarḩ gördükde
Alıpdur ḩasret engüştün dehāna oldu ḩayrānı
- 14 Alā ey āsumān-ı ḩadr ḩadri neyyīr-i a'zām
Şerefde peykerüñdür çarḩ-ı 'adlūñ māh-ı tābānı
- 15 Binā-yı himmetüñ ḩaşr-ı revāḩ-ı rif'atüñ ṭāḩın
Şehā eyvān-ı Keyvān'a berāber eylemiş bānı
- 16 Zihī şehir-i bülend aḩter k'olasın anda sen ḩākim
Zihī ferruḩ-ı vilāyet kim olasın mīr-i mīrānı
- 17 Olursa encüm aḩrānuñ vüçüduñ mihr-i enverdür
Ne deñlü rüşen olsa encüm olmaz mihrüñ aḩrānı
- 18 Olur iksīr eger ḩāk olsa insān iltifātuñdan
Başiret 'aynuñ zīrā ki sensin şimdi insānı
- 19 Ser-i bed-ḩāhuñı ṭob itmege meydān-ı gerdūnda
ḩazā virmüş meh-i nev destine zerrīn çevġanı
- 20 Görüb bu ḩaşmet ü ferri celāl ü rif'at-i ḩadri
Sürer ḩurşīd-i enver dergehüñden ḩāke pīşānı
- 21 ḩazā-yı midḩatüñde alamaz menzil ḩalur 'āciz
Ne deñlü müttesi' olsa semend-i ṭab'-ı meydānı
- 22 Zamāne Nāṭıķı'yi dānā-veş pā-māl-i ḩāk olsa
Nem luṭfuñla ser-sebz eyle fertüt olmadan anı
- 23 ḩalurdı şān'at-ı ṭarz-ı ḩalem rāyında ḩayretde
Bu naḩş-ı dil-güşāyı midḩatüñde görse Kirmānı
- 24 Nitekim ḩurş-ı mihr ü meh ola ḩāñ feleklerde
Şehā olsun aḩıbbāya güşāde ni'metüñ ḩāñı

- 25 Hemîşe hıfz-ı yârı başuñ üzre sâye bân olsun
Müdâm elṭâf-ı rabbânî ola zâtuñ nigh-bânı

6

(A 115b.)

(Mef'ülü Fâ'ilatü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

- 1 Ey senüñle üstüvâr esâs-ı binâ-yı şer^ç
Ḳâyim bînâ-yı ma' deletüñden sarâ-yı şer^ç
- 2 Ṭab^ç-ı selîm ü ḥulḳ-ı ḥalîmüñ gören senüñ
Ḳâfir olursa dinde ider iḳtidâ-yı şer^ç
- 3 Şer^ç-i şerîfe senden irelden 'ulüvv-i ḳadr
Oldı bülend-i kâḫ-ı felekden livâ-yı şer^ç
- 4 Baḫr-ı 'ulûm ü kân-ı ḥükm sensin vü seni
Her fazl ile müzeyyen idüpdür Ḥudâ-yı şer^ç
- 5 Meydân-ı fazl ü 'ilm ü hüner şehsüvârisın
Cevlân-geh-i semend-i celâlüñ fezâ-yı şer^ç
- 6 Devrüñde yakdı çarḫ-ı şeri'at çerâḡını
Mihr-i felekden oldı füzün-ter senâ-yı şer^ç
- 7 Her nesneye ki zât-ı şerîfüñ virür rızâ
Ḥaḳḳâ budur kim anda 'ayândur rızâ-yı şer^ç
- 8 Seccâde-i şeri'ate sen maḫrem olalı
Ṭutdı cihânı maşrıḳ ü maḡrib şadâ-yı şer^ç
- 9 Görmüşdi ḥâdişât zamândan besi keder
Oldı zamâna cevher-i zâtuñ şafâ-yı şer^ç
- 10 Şehsin 'ulûm-ı dînede vü aḥkâm-ı şer^çde
Şaldı başuña sâye-i devlet hümâ-yı şer^ç

- 11 Mi'mār olalı dest-i şerîfün hükümete
Muḥkem durur ḥişār-ı felekden saray-ı şerʿ
- 12 Yansun şekāvet āteşine cism-i ḥāsidiün
Nitekim ehl-i şerri yaḳar ejdehā-yı şerʿ
- 13 Virdi feşāḫatiyle sözüñ şerʿa taḳviye
Fazl ü belāgatüñle ḳavîdür ḳuvā-yı şerʿ
- 14 Cām-ı cihān-nümā durur āyîne-i dilün
Rūşen zamîr-i pāküñe çihir ü ḥafā-yı şerʿ
- 15 Her kim istemez güle ḳudretün güneş gibi
Doğsun serine burc-ı ḳaderden ḳazā-yı şerʿ
- 16 Dārü'ş-şifā-yı ḥaste-dilāndur derün şehā
Emrāz-ı ḥalka senden irüşür devā-yı şerʿ
- 17 Bulduñ kemāl-i mertebe-i fazl ü dānişi
Taʿvîd-i bendeñ oldu anuñçün ridā-yı şerʿ
- 18 Devr-i felekde nicelere böyle yetdigi
Ḥaḳḳa senün vücūduñ imiş müddeʿā-yı şerʿ
- 19 Ey şūreti ḥüsn-i ḥarekâtı ḳamu ḥasen
Ṭabʿuñ çerāğ-ı rüşendür rüşenā-yı şerʿ
- 20 ʿAḳl-ı debîr ü fikr-i münîrün durur senün
Keşşāf-ı her daḳîḳa vü müşkil-güşā-yı şerʿ
- 21 Faḫr itse midḫatüñle n'ola şimdi Nāṭıķî
Eyler Cem'e tefāḫür olanlar gedā-yı şerʿ
- 22 Olsun ziyāde cāh ü celālün şehā senün
Çün bî-nevāya senden irişür nevā-yı şerʿ
- 23 Niteki çarḥ-ı devr ider etrāf-ı kâ'ināt
Niteki ḥalka vird-i zebāndur senā-yı şerʿ

- 24 ‘Ömrüñ beḳāda ‘ömr-i ḥasūduñ fenā ola
Niteki var bu dār-ı fenāda beḳā-yı şer‘

7

(A 134b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Es-selām ey bār-gāhuñ kıblegāh-ı ehl-i dīn
Ḥāk-i rūy-ı āsitānuñ āstīn-i ḥūr-ı ‘īn
- 2 Es-selām ey pertev-i mihr-i zamīr-i rūšenüñ
Tā kıyāmet nūr-ı baḥş ehl-i īmān ü yaḳīn
- 3 Es-selām ey ferş-i dergāhuñ ‘ulüvv-i ḳadrde
Çeşm-i erbāb-ı nazarda südde-i ‘arş-ı berrīn
- 4 Es-selām ey merḳadüñ şānında nāzil-i ‘arşdan
هذه جنات عدن فادخلوها خالدين
- 5 Es-selām ey Ḥaydār-ı şaf-der imām-ı ins ü cin
Server-i merdān-ı ‘ālem şehsüvār-ı rüz-ı kīn
- 6 Es-selām ey dürr-i dürc “lā-fetā ve innemā”
Hem-ser-i zehrā-yı ezher-nefes ḥayre’l-mürselīn
- 7 Es-selām ey naşş-ı ḳaṭ‘ıda senüñ evlāduña
Didi حق الصابرين العابدین العائدين
- 8 Es-selām ey maḥrem-i rāz-ı resūl-i müctebā
Ey meges-rān-ı ḥarīmüñ şehper-i Rūḥü’l-Emīn

6a- Hadis: “Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur.”

- 9 Es-selām ey sırr-ı zātuñ nūr-ı âdem olmasa
Vechine hayl-i melâyyik olmaz idi sacidîn
- 10 Es-selām ey merkez-i hâk oldığıyçün merķadüñ
Ḳadr ile eyler tefâhür âsumân üzre zemîn
- 11 Es-selām ey şadr-ı cem‘ şuffa-i ehl-i ḳabûl
Şâhib sırr selûni vü imâmü’l- müttakîn
- 12 Es-selām ey fırķa-i nâcî senüñ tabi‘lerüñ
Kim olar şânındadur eṭ-ṭābiyyîn-eṭ-ṭāhirîn
- 13 Es-selām ey naḳş-ı mihrüñ sîne-i aḥbâbda
Beñzer ol mihre kim olmuşdur Süleymân’a nigîn
- 14 Es-selām ey ḳafile salâr-ı erbâb-ı hüdâ
Reh-revân ü rāhbersin reh-nümâ vü rāhibîn
- 15 Es-selām ey cevher-i zātuñ zuhûriçün senüñ
Âdem’üñ cisminde oldı iḥtilât-ı mâ vü ṭîn
- 16 Es-selām ey rāyet es-selām senden ser-bülend
Ḍarb-ı tîḡuñ olmasa olmazdı nām-ı müslimîn
- 17 Es-selām ey Muşṭafa’dan Mûsa’ya Hārûn gibi
Es-selām ‘ilm-i nebî sen muḥkem-i aḥkâm-ı dîn
- 18 Es-selām ey **عروة وثقى** erbâb-ı necât
Ehl-i taşdîḳa cenābuñdur senüñ ḥablü’l-metîn
- 19 Es-selām ey ḥaşmet ü cāh ü celâl ü ḳadr ile
Cem ḳapuñda bir gedâ ḳayser ḡulâm-ı kemterîn
- 20 Südde-i ‘arş iḥtirāmuñ pâşpānudur Zühal
Düşmenüñ ḳaşdına Behrām’uñ elinde tîḡ-ı kîn

18a- Sure, (Bakara, 2/256): “Kopmayan sağlam bir kulp.”

- 21 Zühre oldu hizmetünde fıdâ-âsâ câriye
Buldu anuñçün felekde tal‘at-ı hüsn ü cebîn
- 22 Merkadünde micmere gerdân olaldan âfitâb
Kâdr ile menzil-geh oldu aña çar-ı çârümîn
- 23 Müşteri kim necm-i erbâb-ı sa‘âdetdür şehâ
Olamaz tâli‘de kândil-i mezaruñla qarîn
- 24 Gerçi dânişde ‘Utarit’dür Debîr-i çarh lîk
Mekteb ‘ilmünde tahkîk itseler tıfl-ı cenîn
- 25 Sebze-zâr-ı çarh-ı fażluñ şâhididür ey seng
Hırmen-i bezlünde Pervîn-hûşe vü meh hûşe-çîn
- 26 Dîdeden kıldım kâdem geldim şehâ dergâhuña
Maqşad ü melce çü sensin yâ emîrû’l-müminîn
- 27 Olmuşum bâr-gehinden kahr-ı dehr-i tîreden
Dîde pür nem sine pür gam kad dü-tâ hâtır hazîn
- 28 İns ü cin şâhid ki cümle âlden aşhâbdan
“Laħmüke lahmi” didi saña şeffü’l-müznibîn
- 29 Dest-gîr ol kim garîk-i baħr-ı ‘işyân olmuşam
Dünyâ vü ‘uqbâda ümîdim cenâbuñdur hemîn
- 30 Şark tâ garb cihân olsa ser-â-ser muqtedâ
Sen yetersin muqtedâ-yı evvelîn ü âhirîn
- 31 Var ise medhünde takşîrim şehâ ma‘zûr dut
İstemez meşşâta rûşendür cemâl-i nazenîn

28b- Hadis: “Etin etimdir.” EİKS’ de bu ibare yer alıyor. Devamında bu sözün Hz. Ali’yi ifrat derecesinde sevenlerin ortaya attıkları sözlerden biri olma ihtimali belirtiliyor.

- 32 Ben kimim medhũñ diyem zĩrā ki meddahũñ senũñ
Muştafā vü Cebre'il oldı vü Qurān-ı mübĩn
- 33 Nāṭıķĩ'nũñ cürmi çoķdur lĩk var ümĩdim kim
İltifātuñla ola dünyāda 'uķbāda emĩn
- 34 Nitekim ħurşĩd ü meh ṭavf ideler dergāhuñı
Nitekim ķaşr-ı felekde ķuṭb ola menzĩl-nişĩn
- 35 Kıble-i erbāb-ı ħacāt ola şāhā merķadũñ
Ber-murād ola ķapuñda ṭāyifĩn ü 'akifĩn

MUŞAMMATLAR

MURABBA'LAR

1

(A 45b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün)

- 1 Dil rāzını mantıqla beyān eylemezüz biz
Başub kademi rîge nişān eylemezüz biz
Dil cūyını her şuya revān eylemezüz biz
Ser gitse nihān sırrı 'ayān eylemezüz biz
- 2 Pîr eylemişüz cān ü tene 'aşk-ı ḥabîbi
Şanma bizi aldar bu cihān mekr ü firibi
Biñ vecihle gösterse bize zînet ü zîbi
Dānā-dil-i meyyāl-i cihān eylemezüz biz
- 3 Mâyil degilüz şu gibi her serv-i revāna
Yok kılca heves bizde dehānıyla miyāna
Menzîl ki olupdur ezeli bir bûte ḥāne
Dil Ka'besini cāy-ı bütān eylemezüz biz
- 4 Pîr eylese ger cismimizi dağ ile eflāk
ẖahr ile bizi miḥnet ü ğam eyleseler ḥāk
Gül gibi olursa tenimiz derdle şad-çāk
Mānend-i hezār āh u fiğān eylemezüz biz
- 5 Envā'-ı cefāyla 'azāb eylese gerdün
Bünyādını cümle ḥarāb eylese gerdün
Nār-ı ğam ile yaḳsa kebāb eylese gerdün
Biñ āteş ise dilde duḥān eylemezüz biz
- 6 Cānā uralı sīnemize yāre-i 'aşkuñ
'Ācizdür eṭibbā idemez çāre-i 'aşkuñ
Şad-pāre iderse dili āvāre-i 'aşkuñ
İfşā-yı ğam-ı derd-i nihān eylemezüz biz

- 7 Her miḥnetde şabr olur zehr-i ğama ḥāmil
 Her ḥālete ḥoşnūd ü kem ü bîşle kāyil
 Dūna degilüz Nāṭıķı' yā nākese māyil
 Kāni' dili memnūn-ı Ḥassān eylemezüz biz

2

(A 78a.)

(Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün)

- 1 El-amān ey baḥr-ı cūd ü faẓl ü iḥsān el-amān
 Kaddimi ḥam eyledi ḳahr ile devrān el-amān
 El-amān ey melce-i erbāb-ı 'irfān el-amān
 Dūd-ı āhımdan ḳarardı ḳarḥ-ı devrān el-amān
- 2 Mihr-i güftārım fūrūġı düşmüş iken 'āleme
 Ney gibi nuṭḳum cihāna şalmış iken zemzeme
 Ğonca-veş dilbeste iken dīde-i nā-maḥreme
 Eyledi ḳahr-ı ḥavādiş baġrımı ḳan el-amān
- 3 Dest-i miḥnet ki beni ḥāk ile yeksān itmede
 Geh beni ğam şubḥ-veş ḳāk-i giribān itmede
 Ebr-veş bād-ı belā çeşmimi giryān itmede
 Dāmenim tutdı meded ḥār-ı muġaylān el-amān
- 4 Ṭa'n-ı a'dādan baña şancıldı oḳlar her ṭaraf
 Eyledi sehm-i belāya sīnemi devrān hedef
 Ḥāşıl-ı 'ömrüm ğam-ı eyyāmda oldu telef
 Ḳanġı birin söyleyim derdim firāvān el-amān
- 5 Bār-ı ğam ḳaddim büküb şekl-i hilāl itdi beni
 Mūr-veş ḳahr-ı zamāne pāy-māl itdi beni
 Dehr-i dūnuñ kec ḥayālātı ḥayāl itdi beni
 Veh kim oldum şem'-veş giryān u sūzān el-amān
- 6 Nālişimden uğramaz seyyāreler çeşmine ḥāb
 Bād-ı āhımdan düşer deryālar içre ıztırāb
 Döne döne āteş-i miḥnetden oldum ben kebāb
 Peykerimden oldu her biryan büryān el-amān

- 7 Nāṭiqī aḥvāline vaḳt-i teraḥḥumdur ṣehā
Kim cefā ü miḥnet ü ğam anda buldı intihā
Dest-i luṭfuñla anı kıl bend-i mihnetden rehā
El-amān ey baḥr ü cūd ü faẓl-ı iḥṣan el-amān

MUHAMMESLER

1

(A 59a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Bî-başar zâhid ‘aceb midür dise dil-dâr yok
Bu ‘ayândur dîde-i a‘mâda olur var yok
Kılma zîr-i perde-yi ğaflet dime kim yâr yok
Yârdan ğayri dilâ bu dârda deyyâr yok
Kande baksam yârdur aġyârdan âşâr yok
- 2 Olmayınca mâh-ı nev gibi özüñden müfteķır
Olamazsın bedr-i enver gibi halka müştehir
Şûret-i cânân degil bir lahza senden müstetir
Künc-i halvet-ġâñede envâra olma muntazır
Şûret-i zîbâdan özge muṭṭali‘ envâr yok
- 3 Cem‘-i ġâṭırdur dil-i dānāya vahdetden ġaraż
Ĥâşıl olmaz reh-revāna bâr-ı keşretten ġaraż
Şâhid-i ma‘nâ ruġıdur meyl-i şûretten ġaraż
Cilve-i dîdârdur ‘âlemde cennetden ġaraż
Dûzaġ ol yerdür ki anda cilve-i dîdâr yok
- 4 Der kemîndür cân-ı şîrine felek-i şayyâd-veş
Küştesidür zâl-i dehrüñ niceler Ferhâd-veş
Olmıya dirdim belâ-keş bu dil-i nâ-şâd-veş
Gûşe gûşe aradım ġülzâr-ı dehri bād-veş
Dâġsız bir lâle olmaz bir ġül-i bî-ġâr yok
- 5 Ehl-i ‘aşķuñ kıymeti rûz-ı ezelden oldu ġam
İbtidâ taķdîr olan taġyîr bulmaz bîş ü kem
Der-i ‘aşķı ‘âşıkâ bilmek gereksin muġtenem
‘Âşıkıñdur kande kim var miġnet ü derd ü elem
ġülşenin murġânı çok bûlbûlden özge zâr yok

6 Ğonca gibi âteş-i dil oldu ğönlüm bir ğüle
 N'ola ta'lim-i fiĝân itsem çemende bülbüle
 Şanma ra'd eflâke âhımdan düşübdür ğulgüle
 Lâle-veş hûnin olursa dem-be-dem çeşmim n'ola
 Derd çokdur dilde ammâ kuvvet-i izhâr yok

7 Çekme deryâ zahmetin olma cevâhir 'âşıkı
 Rişte-i ğüftârda seyr it bu nazm-ı fâyıkı
 Dürr-i fâhir gerçi çokdur seyr kılar lâyıkı
 Zînet-ĝuş şehâ şâyeste likin Nâţıkı
 Gevher-i nazmuñ gibi dür-dâne-i şehvâr yok

2

(A 81a.)

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

1 İtmez vefâ bu dehr-i denî çünki bir kese
 Andan ümîd riştesini ey ğöñül kese
 Bu cîfeli harâbeyi қо cünd ü kerkese
 Dil virmege şaқın bu revâķ-ı muқarnasa
 Amâc olma yeter sipihr-i muқavvese

2 Bir dem hayâta itme ĝurûr olma bî-қarâr
 Yokdur libâs-ı 'âriyete çünki i'tibâr
 Zîbâya virme ğöñlüñi harâ-dil olma var
 Peşîme-püş kim ide faқr ile iftiḥâr
 Bir köhne şalı virmeye biñ çarḥ-ı atlasa

3 Faқr âteşiyle sîneñi yak ḥürmetüñle қal
 Bezm-i belâda şem'-şîfat ḥürmetüñle қal
 Çekme edânî minnetini ĝayretüñle қal
 Ḥân-ı dile қana'at idüb 'izzetüñle қal
 Қurş olsa şunma elüñ ḥân-ı nâ-kese

4 Bürқа' ḥicâbını ğötürüb ol semen 'izâr
 Mihr-i ruḥı ğetürdi beni raқşa zerre-vâr
 Âyîne-i başardan olub mürtefi' ĝubâr
 Manzûrum oldu zâhir ü bâtın cemâl-i yâr
 Her nice eylesem nazâr âfâķa enfüse

- 5 Bir gonca la‘l-i yār gibi var şanur nesīm
 Gülzār-ı dehri yer yer ider cüst ü cū muķīm
 Sırr-ı dehāñdur güle fāş olmaz ey ḥakīm
 Mevhūm-ı nokṭa-i kelimātı ider dü nīm
 Böyle ḥisāba ḳande şıgar ‘ilm-i hendese
- 6 Ol tāze-res nihāl gibi görmedi çemen
 Ḥūb ü laṭīf ü nāzik ü maṭbu‘ ü sīm-ten
 Biñ cān ile esīr olur ḳāmetin gören
 Olmuş çemende serv leke kūb-ı her zegan
 İtme diyü müşābehet ol serv-i nev-rese
- 7 Rūz-ı ezelde olmuş idik yār ‘āşıkı
 Tağyīr itmesün dilūñ ol ‘ahd-i sābıkı
 ‘Aşḳ iledür cibilletūñ olma müfārıkı
 Terk eyle ‘aşḳı nāşih eger dirse Nāṭıkı
 Dāhl itmesün zamīr ki şaḳın bu vesvese

3

(A 133a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Meşreb-i pāk ile ‘ālemde muḥibb-i ālüz
 Şanma ağyār gibi şāhib-i mekr ālüz
 Ḥub evlād-ı resūl ile ḳatı hoş-ḥālüz
 Sa‘ddür ṭālī‘imiz ya‘ni hümāyūn-fālüz
 Müşkilāt-ı nūket-i ma‘rifete ḥallālüz
- 2 Bu durur mezhebimiz şükr iderüz Allah’a
 Bendeyüz Ḥayder-i şaf-der gibi şāhen-şāha
 Uymazuz Ḥāriciler gibi her egri rāha
 Māyilüz pāk-naẓar-ı ‘ārif-i dil-i āgāha
 Āb-veş pāyine erbāb-ı dile meyyālüz
- 3 Rafza mensub bizi eylesesün her mef‘ul
 Murtaza buğzı ile bātını olmuş ma‘lul
 Rafz ise ḥubb-i ‘Ālī eyleriz ol Rafzı ḳabul

Öyle āb-ı kelīmüz oldı ezelden mecbūl
Sālik-i rāh-ı hudā reh rev-i nīk ef'ālüz

- 4 Anı fıkır eyle ki biñ luṭf ile ḥallāk-ı ḳadem
Müştehir eylemiş āfāḳa bizi şekl-i 'ālem
Nūr-ı 'ırfān ile biz mihr-i münirüz ḳā'ilem
Çeşm-i ḥuffāş bizi göremez ise līk ne ğam
Cümle 'ālem bize ṭa'n eylese fāriğ bālüz
- 5 Ğıl-i ğışdan bu ten ḥākini pāk eylemişüz
Tīğ-i nazm ile nice dilleri çāk eylemişüz
Nice mağrūrı yaḳub ḳahr ile ḥāk eylemişüz
Nāvek-i āh ile çok kimse helāk eylemişüz
Şimdi meydān-ı belāğatde 'aceb ḥayālüz
- 6 Olmuşuz nice sıfat ile cihānda mevşūf
'Ālem ü esfel ü a'lāda güneş-veş ma'rūf
Nice esrār-ı ma'ānī bize idi mevḳūf
Sīnemiz dāğına baḳ var ise ger sende vuḳūf
Ruḥ-ı zībā-yı cihān zīnetine bir ḥālüz
- 7 Dilde evlād-ı 'Ālī mihrini maḥzūn iderüz
Ḥāricī kısmını bu ḳasemle ile mağbūn iderüz
Nāṭıḳī maẓmımızı kim dürr-i meknūn iderüz
Naẓar-ı pāk ile ḥākī ten altūn iderüz
Ya'ni biz pūte-i 'aşḳ içre ezelden ḳālüz

4

(A 134a.)

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Görünür yār gehī ḥākle mā şeklinde
Ki ider cılve-geri nār ü hevā şeklinde
Rūyını seyr iderüz bedr-i dūcā şeklinde
Zātımız fehm ideli faẓl-ı Ḥudā şeklinde
'Ārifāne gezerüz ehl-i fenā şeklinde

- 2 Nergis-āsā bu çemende seni bir dīde-ver it
Kec-naẓarla naẓar itme fuḳarāya ḥazer it
Ḳaṭresin dūş yem-i fıḳrasını zībā güher it
Ḥor baḳma gözüñ aç diḳḳat ile bir naẓar it
Gör ne sulṭanlar olurmuş fuḳarā şeklinde
- 3 Bāṭını ‘aşḳ ile ma‘mūr idegör ey zāhid
Nefs-i bed-ḥāhuñı maḳhūr idegör ey zāhid
Zāṭ-ı ḥaḳḳı saña manzūr idegör ey zāhid
Gün gibi ḳalbüñi pür-nūr idegör ey zāhid
Nūr-ı ḥaḳḳdur görinen arz u semā şeklinde
- 4 Göñlümüz ḥānesine ‘aşḳ uralı muḥkem esās
Yār ile muttaşıluz itme bizi ḡayre ḳıyās
Gerçi bu dāyirede var hezārān ecnās
Ḳuṭb-ı āfāk ü ricālullah ü Ḥızır ü İlyās
Ekser ey dil görünürler budalā şeklinde
- 5 Vāḥid ol yār ile dil ḥāsını bī-ḡayr it
Cehlle Ka‘be-i ‘ulyāsı yeter sen deyr it
Çek cilā dīde-i cāna özge bir ḥayr it
Ḳaṭrede baḥr-ı dilā zerrede mihri seyr it
Ḥaydarı gördüñ ise noḳṭa-i bā şeklinde
- 6 Tıynet-i ādem-i taḥmīr idicek luṭf-ı ilah
Aşl-ı taşvīrünü nūrundan idübdür Allah
Ḥub-rūlar arasında bize sensin dil-ḥāh
Berü gel ehl-i dile āyine ol ey yüzi māh
Dilleri mesken iden Āl-i ‘Abā şeklinde
- 7 Çün ider nūr-ı ḥudādan ḳamu şey kesb-i vücūd
Vech-i zībāda n’ola görse ḥaḳḳı ehl-i şuhūd
Güş tut pendime tā cümle ziyānuñ ola sūd
Mümin ol ḥüsn-i bütāna yüri var eyle sücūd
Ḥaḳḳ-ı Aḥmed gibi gör māh-liḳā şeklinde

- 8 Nāṭıķī cevher imiş ‘aşķ ten-i ādemde
‘Aşķ eger olmasa olmazdı ben-i ādemde
Hoş buyurmuşdur o kim oldu Mesīhā-demde
Vaḥdeti ‘aşķ-ı ilāhīdür iki ‘ālemde
Nev-be-nev cilve iden şāh ü gedā şeklinde

TAḤMİS

1

(A 132b.)

(Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün)

1 Ey çün dem-i Mesîhâ feyzüñ cihâna fayîh

في البحر قد تراني كالتاحيات ناج

Luṭf eyle ey revân baḥş فاقض لنا المطلب

Ol müşg-bû gazâle ihlâşım eyle vâzîh

بلغ مبنا سلاسا سبكته الرطاب

2

Ey biñ hoş şemâyil 'uşşâka luṭfı şâmil

Vey râz-ı 'aşka hâmil iktâm-ı sırra kâbil

Gör bu sirişk hâmil billah لا ضائل

Olıcak habîbe vâsıl benden hem olma gâfil

لا تطلب الوسايل لا تكتم الخواج

3

Farqından olsa her an çeşmim 'aceb mi giryân

Oldum mişâl-i büryân hecr âteşinde süzân

N'ola idersem efgân çāk eyleyüb giribân

Ben mübtelâ-yı hicrân benden ırâğ cānân

والعريف ما كان مثل الرناج راج

4

Nâr-ı gam fülânı çāk itse cism ü cānı

Fâş itmekdür anı 'uşşâka cān feşânı

'Aşkuñ budur nişânı hâcet degil beyânı

Yüzde sirişk kanı söyler gam-ı nihânı

قد تظلم المعاني كالخط في الواج

- 5 Cehd eyle Nāṭıķı var çün ‘aşķa kılduñ iķrār
 Kıl cānı ‘aşķa işār terk itme anı zinhār
 Āh eylemek degil ‘ār çün ‘aşķ oldu izhār
 ‘Aşķda Fuzūlî-zār terk itmek oldu düşvār
 يا حالي يا منار لا تترك التراج

MÜSEDDESLER

1

(A 77a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Zāt-ı haḳdur şūret-i ma'nide zāhir bī-gümān
Bī-nişāndur līkin işbātına şāhid her nişān
Āfitāb-ı tal'atı her zerreden olmuş 'ayān
Gerçi zāhirde olupdur çeşm-i aḥvelden nihān
Dide-i taḥkīkle baḳ gör ki kendüdür hemān
'Āşık ü mā'sūk ü 'aşḳ cān ü cānān ü cihān
- 2 Kim ki zāhir görmedi her şeyde nūr-ı zātını
Silmemiş jeng-i ḥavādişden gönül mir'ātını
Ger līkāyı şems umarsın itme redd zerrātını
Esfel ü a'lāda rüşendür okı āyātını
Sırra vāḳıf mıdur ki bir bir ider işbātını
'Āşık ü mā'sūk ü 'aşḳ cān ü cānān ü cihān
- 3 Tālibā baḥr-ı fenāda sen seni eyle ḡarīḳ
Tā saña keşf ola ḥaḳdan cümle bu remz-i daḳīḳ
Bildüñ ise Ka'be-i ma'nāyī zātuñda ḥaḳīḳ
Dāyim eylersen tavāf Ka'be'yi vü beytü'l-'atīḳ
Ger ulü'l-eḃşārsın yok andan özge ey refīḳ
'Āşık ü mā'sūk ü 'aşḳ cān ü cānān ü cihān
- 4 Ger vücūduñ tanıduñ bildüñ seni ey ser-firāz
Ḥādimüñ olur ser-ā-ser 'ālem-i şīb ü firāz
Levh-i dilden ḥaḳk idüb cehd eyle ḳoma kibr ü āz
'Āḳıbet Maḥmūd olansın bendeñi ḳıl çün Ayāz
Ol büt-i ra'nā durur 'ālemde taḥḳīḳ ü mecāz
'Āşık ü mā'sūk ü 'aşḳ cān ü cānān ü cihān

- 5 Bil vücūduñ ‘ilmini ol kendözünüñden yâ haber
Sendedür esrâr-ı ma‘nî gezme şaķın der-be-der
Ma‘rifet ‘ummānı sensin kimden istersin güher
‘Ālem-i taḥkīķdan ger oldun ise behre-ver
Şûret-i dildârdur her ķande kim kılsañ nażar
‘Āşık ü ma‘şûķ ü ‘aşķ cān ü cānān ü cihān
- 6 Kim ki bildi cevher-i zātuñ dilā oldu sa‘īd
Sikke-i ‘irfānı kazdı kendü nāmıyla ḥamīd
Sen seni bil saña menzil-gāh ola ‘arş-ı mecīd
Yâ aķrebdür saña el-ķışşa من جيل الوريد
Ferd ü vāḥiddür didi Ḥallāc ü Bîşr ü Bāyezīd
‘Āşık ü ma‘şûķ ü ‘aşķ cān ü cānān ü cihān
- 7 Pertev-i ḥurşīd-i enver tutdı yek-ser ‘ālemi
Bî-ḥaberdür gerçi ol nezzāreden çeşm-i ‘ami
Nāṭıķī her kim ki oldu zāt-ı ḥaķķuñ maḥremi
Çeşm-i idrākinde bir ķulzüm durur her şebnemi
Zāḥir ü bâṭında yok andan ğayrı yok ey ādemī
‘Āşık ü ma‘şûķ ü ‘aşķ cān ü cānān-ı cihān

TERKİB-İ BEND

I

(A 106a.)

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ülün)

- 1 Nedür bu cevır ü sitem ey vefası yok gerdün
Maḥal durur saña dirlerse ehl-i dil-i ger dün
- 2 Kimi ki künc-i mekârim görürsün ey bî-raḥm
İdersin anı cefâ ile ḥâkde medfûn
- 3 Ne ḥâtırı ki görürsün bir iki dem şādân
İdersin anı hezârân fûsun ile maḥzûn
- 4 O dil ki lâle-i gülzâr-ı merḥametdür anı
Revâmı eyleyesin dâğ-ı derd ile pür-ḥûn
- 5 Müdâm kâr-ı vaz'uhn e'âlîye bir 'aks
Hemîşe fi'l.....ahâliye vārûn
- 6 Egerçi bir iki demdür telâţufuhn ey dehr
Velik kûnh-i nihâduñda dâ'imâ maḥzûn
- 7 Ne zevk var çemende ki verd-i ra'nâsı
Fenâ diyârınadır bir çerâğ-ı reh-nümûn
- 8 O kimse kim saña dil bağladı zihî ḥâsir
Ḥayâtını saña şarf eyleyen zihî mağbûn
- 9 Nişân-ı mihr-i vefâ sende yokdur ey bed-ahd
Fiğân-ı geh taḥta-i tâbutı gösterürsin mehd

II

- 10 K rutd  b d-ı  av di  o na l-ı pür-b r 
Ki         ma m b   olmuş idi e m r 
- 11  An dil-i dil iderse fig n   n le n'ola
Riy  -ı mekremet    old  t ze ezh r 
- 12 Cih n  z lmet-i  am eylese n'ola t r k
Sip hr-i re fet   itdi uf l a m r 
- 13 Ne s r-b n-ı mu ayyen ne bir e er z hir
Ne r ha ma mil-i a b b  itdiler s r 
- 14 K n  o k' n  m r vvet k n  o ba r-ı sa  
Ki  e me var idi p -bend-i mer amet c r 
- 15 Za ire-i fu ar  idi melce-i fu al 
Mel  -ı ehl-i h ner m ttek -y  z vv r 
- 16 G l idi   r-ı ecel t td  d menin mu kem
 Az z-i kavm idi buld  zam nda   r 
- 17 Cih nda gördi bulunmaz vef   eb t   be  
Bira d  böyle  af ya cih n-ı  add r 
- 18 Hem  e t lib-i d r 'l-be   idi bundan
 dindi t yir-i r    riy  -ı  uds  va an

III

- 19 Dem-i fira d r ey g z mi b k  el' n
M s  id ol ki bu gün elved   ider c n n
- 20 Riy  -ı    meti  u k eyledi fen  b d 
Meded ki fa l-ı bah r  zam ne  ıldı  az n

- 21 Töküldi berg-i gül oldı şikeste gülbünler
Gel ey gönül olalım ‘andelib-veş nālān
- 22 Görünse çeşmime ‘ālem-i siyeh n’ola ki aḥbāb
Nikāb-ı ḥāk-i siyeh içre oldılar pinhān
- 23 Seher demi tökülen sebzeyle şebnemdür
Hezār-ı çeşmim ile oldı şabā sirişk-efşān
- 24 Gönüller oldı ḥarāb cigerler oldı kebāb
Seḥāb-ı çeşm-i eḥibbā sirişk-i seyl-i revān
- 25 Fiğān-ı velveleden irdi nāle eflāke
Siyāh geyse ‘aceb mi bu māteme Keyvān
- 26 Doyunca göremedim ey felek aḥbābı
Tevakkuf eyle baña bir zamān amān amān
- 27 Zihī muşibet-i ‘uzmā zihī belā-yı ‘azīm
Ki göz göre olur aḥbāb ḥāk içinde remīm

IV

- 28 Bırakdı cāna yine iltihāb-ı nār-ı firāk
Hücūm-ı şehir-i dil itdi ‘asākir-i eşvāk
- 29 Zamāne yakdı oṭaḳı ki bir mülāzım idi
Fiğān ki ṭaḳātım oldı bu mācerādan ṭāk
- 30 Ḳanı o ḳadr-ı refi‘ vü ḳanı o cāh-ı münî‘
Ḳanı o seyr-i sülūk ü mekārım-i aḥlāk
- 31 Ḳanı o kân-ı mürüvvet büzürg-vār peder
Ki kemterin germ idi dem-i seḥā i‘tāk
- 32 Riyāz-ı ḳuds idi ‘azmi ‘ulüvv-i himmet idüb
Ḳafesden eyledi cān ‘andelibini ıtlāk

- 33 Müdām-ı ‘āleme rāḥat-resān idi ṭab‘ı
Hemīşe fi‘li mesākīne merḥamet-i eşfāk
- 34 Cihān-ı pīre-zeni bī-vefā bilüb bundan
Muḳayyed oldu virdi irādetiyle ṭalāk
- 35 Şabā o deñlü dimiş idi cinānda evşāfin
Kim olmuş idi cinānū’n-na‘īm aña müştāk
- 36 Akıtsa dīde ‘aceb mi sirişk yerine kan
Ki böyle zāt-ı şerīf oldu dīdeden pinhān

V

- 37 İlāhi cümlesinüñ sen raḥīmi raḥmānı
Ġarīk-i raḥmetüñ eyle ḥesābda añı
- 38 Ķapuña geldi ilāhī bürehne pā vü seri
Terāḥḥüm it aña geydür libās-ı ğufrānı
- 39 Hemīşe meskeni olsun menāzil-i melekūt
Mesīḥ ola cinānda ‘anādil-i cānı
- 40 Dem-i likāda müyesser kıl agāḥ ḳalb-i selīm
Rızāña mazḥār idüb anı göster iḥsānı
- 41 İlāhi faẓl-ı ‘amīmüñle aña maġfūr it
Vesīle nur-ı Muḥammed kelām-ı yezdānı
- 42 Ħaṭ-ı günehlerine ḥāme-i teraḥḥüm çek
Ki bendenüñ çok olur sehv ü cürmi noḳşānı
- 43 İlāhi raḥmetüñi kesme Nāṭıķı’dan hem
Ki ḥarf-i sehv ile pürdür süṭūr-ı divānı
- 44 Çerāĝ-ı rāhını nūr-ı hidāyetüñ eyle
Ķoma ki zāyi‘ ide yine nefes-i divānı

- 45 Ümîd-i dâmeni luṭfuñ şefâ‘at-i Aḥmed
 Ve ger ne cürmüne yok ‘add günâha yok ḥadd

TERCİ-İ BENDLER

DİBÂCE-İ TERCİ-İ BEND*

(A 95a, B 1b.)

(1) Elḥamdulillāhī rabbi'l-‘ālemīn ve'l-‘akıbetü lil-muttaḳīn ve's-şalātü ve's-selāmü ‘alā ḥayri ḥalkıhi (2) Muḥammed ve ālihi ve-şahbih ecmāin emmā ba'd dānāyān-ı güzīn ve rüşen zamīrān-ı pāk-bīn (3) gül-çinān-ı gülşen-i sūḥān ve gevher-i sencān-ı bāzār-ı fīṭan ve ḥurde- girān-ı nüşa-i nızām (4) ü şikāfendegān-ı meşākil-i kelām (5) **الذی انعم الله عليهم من النبی والصدیق**

والشهادة والصلوة olan ‘azizān-ı şāhib-i temyīz ve mümeyyizān-ı nüket-i şāhib-i (6) temyīze müstetir olmaya ben za‘if ü naḥif ü bī-ser ü pā Nāṭıķī bende-i ḥādimü'l-fuḳarā (7) riyāz-ı ma‘ārifde seyrān ve cinān-ı mevāḳḳıfda cevelān idüb gāhī buḥūr-ı kelāmdan (8) cevāhir-i ma‘ānī ve gāhī ḥadayıķ-ı nızāmdan zevāhir-i ‘irfānı çıkarub göstermekde (9) idim her laḥza fūnūn-ı ğazeliyatla çeşm-i hūr gibi şāhib-i nazarları meşhūr ve her lemḥa (10) fūsūn-ı tercī‘ātla ḥāl-i ruḥ-ı ğılmān gibi ehl-i dilleri mescūr idüb cemāl-i muḳaṭṭa‘āta (11) ḥulle-bahā ve meta‘-ı rubā‘iyyāta naḳd-ı cānı bahā itmekde geh ḥayāl-i miyānla bir mū (12) gāh fikr-i dehānla bī-hūş gāh sevād-ı zülfle meftūn geh temāşā-yı ṭal‘ata medhūş (13) bu şive ile şöhret-i eş‘ārım afāķa ğulgule ve bu kirişme ile nevbet-i iştihārım (14) ṭab‘-ı tıbāķa zelzele bırakmış iken geh nā-gāh bir yār-ı şāhib-i ehliyyet ve dil-dār-ı (15) zū-ḥamiyyet vāridāt-ı ḳuds gibi kelimāti zevḳ-resān ve vāhiyāt-ı şiyem-i ins-sifāṭ (16) maḳālātı

şevḳ-feşān idi **وَجَارِ مِنْ أَفْضَلِ الْمَدِينَةِ رَيْلٌ كَيْتَجِي**

(1) Sūre-i Şems gibi şem‘-i cemāli şārık āyet-i şubḥ-şıfat lehc-i maḳāl-i şādık (2) ḳā‘ide üzere mülākāt idüb fā‘ide-i mühimmāt bilüb didi (3) ey kelām-ı dil-pezirūn ṭūṭi-i cāna ğidā vey nızām-ı rūḥ-baḥşuñ sālīke rāh-ı

* B.

4,5- Sure, (Nisa, 4/69): “Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birlikte dirler. Bunlar ne güzel arkadaşlardır.”

16- Sure, (Yāsin. 36/20): “Kentin en uzak yerinden bir adam koşarak geldi: Ey kavmim, elçilere uyun.” dedi”

Ḥudā (4) ey dürc-i cevāhir-i tertib vey burc-ı zevāhir-i tehzib eş‘ār-ı dil-pezir ve (5) güftār-ı müstenirün başlardan hūşı giderüb dillere cūş bırakmışdur ve ḥāme-i istilā-yı (6) zamirün şahife-i rüzgāra naḳḳāş-ı Çin gibi envā‘-ı tasvīr ile nuḳūş itmişdür
(7) **ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ**

gāyet luṭf u iḥsān (8) ola ben bendenün ḥātırına ḥuṭūr iden temennāya dest-i himmeti vāşıl ve nihāyet (9) cūd u imtinān ola ben ḥastenün ‘ibāretine ‘ubūr iden mevārid-i istida‘ā-yı (10) senden ḥāşıl idim
ذَلِكَ طَبِيعُ نَوَادِرِ مَا يَدْرُسُهُ فَيُخَيِّرُ كَوْنَهُ وَارْتِدَائِهِ
(11)

رَافِيَا ضَ نَهْ دَانِ اَشْ كِهْ شَدَا سِيَا بِ فَلَكَ نَهْ نَارِ سِلْسِلَهْ اَوْ خُورْدِ غَمَزِ مَرَا ضَ
(12) çün ol ḳaşıd-ı Ḥızr-ḳadem ve mütekellim-i ‘İsā-demden bu

evzā‘ıla kelimātı istimā‘ (13) idüb **قُلُوبًا اَنْتَ بَقَائِلِ اِجَابَهْ** idicek didi ricā ıderim ki bir dāne tercī‘-i (14) bend ki ḥadişāt-ı zamān-ı bī-amāndan gezend görmeye dīde-i ḥurde-girānī (15) sete‘āt-ı nur ile mütebaḥḥir ve ḥired-i nükte-perdāzānı tedḳīḳ-i umūr ile müteḥayyir eyleye (1) sübḥa-i lū‘lū gibi manzūm mezidū‘l efrāḥ dāfi‘ü‘l-ḡamūm idi iḳlīm mānendī idi (2) bend ile bīna ve şan‘at-ı āsumān gibi merātibi ‘ulyā ola çār deh beytle her bendi meh-i (3) çār deh gibi kemāl-i melāḥatde ve büt-i çār deh sāle şıfat ‘ayn-ı leṭāfetde ola yigirmi sekiz (4) mışra‘la muşanna‘ her evvel-i mışra‘da bir dāne ḥarf-i muraşşa‘ envā‘-ı rumūz u ḥaḳāyīḳ (5) ile ārāste ve esnāf-ı i‘cāz-ı deḳāyīḳla pīraste elvān-ı şanāyi‘ şūriye ile (6) müzeyyen ve bürhān vezāyi‘-i ma‘neviyye ile müberhen ola ki aşlā naḳḳād-ı cevāhir-i bāzār-ı (7) ḥayāl ve ‘aḳḳād-ı le‘ālī-i ‘ummān-ı maḳāl böyle cevāhir ele getürmemiş ola ve ḳıta‘āt-ı ḥarrāş-ı (8) zemīn ṭabāyi‘-i gülīstān-ı şanāyi‘de bu tarz ile zevāhir yetürmemiş ola

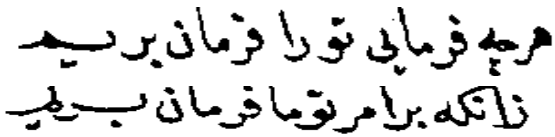
(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mef‘ülü Fe‘ül)

- (9) Bir şāh-ı şekker ki mīvesi şehd-i ḥayāt
Bir gevher-i tāb-nāk ‘ummān-ı nikāt

7- Sure, (Hadid, 57/21): “(O halde siz), Rabbinizden bir mağfirete ve genişliğei gökte yerin genişliği gibi olup Allah’a ve elçilerine inananlar için hazırlanmış bulunan bir cennete koşun. İşte bu Allah’ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibidir.”

- (10) Bir genc-i dürr-i ma'ārife gencîne
Bir zabt-i bilād-ı ma'niye tāze berāt

(11) çün ol kâşid-ı ma'kâşid-ı erbāb-ı şafā ve vārid-i aşhāb-ı vefādan bu
suāl-i garīb-i (12) ğayr-i füzūn ü bu timsāl-i 'acib-i 'ibret-nümün gūş-ı
cāne ve hūş-ı cenāna irdi ṭab'-ı (13) hezār-āferīn ve endīşe-i tīz-bīnle
meşveret idüb

- (14)

(15) cevāb irdikde kemer-i himmeti der-miyān ve tīğ-i 'ibāreti elmās
zebāndan idüb ḥaqq celle (1) ve 'alādan meded istedim innehu 'alā kulli
şeyin ḳadīr ve-ileyhi'l-maşīr ve-bihi nestāgniysu ve nesta'in

(Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün)

- (2) Ğaraż ḥūn-āb-ı dīl içmekden oldur ehl-i 'irfāna
Kim olur raḥmete bā'is sūḥan merd-i sūḥan-dāna

1 I
(A 97a, B 3a.)
(Mef'ülü Mefā'ilün Fe'ülün)

- 1 Ol nūr-ı ḳadīm-i zāt-ı aḳdem
Bī-vāşıta rū-be-rū hecrem
- 2 Ta'dāduñı vāḥid eyle vāḥid
Şānī vü şülāşiden mezendem
- 3 Cūyā-yı rumūz-ı "men 'aref" ol
Ḥall ola saña tılısm-ı muḥkem
- 4 Ḥavfı gide kim ki kendözünde
Derk ide ḥurūf-ı ism-i 'ā'zām

2a-Ta'dāduñı: Ta'dāduña B.

3a- Hadis, "Kendini bilen Rabbini bilir."

5 ذببت وقد اتصلت بالذات
روحی غرق و صرت قلزم

- 6 Zîrâ ki fenâdan oldı hâşıl
Sâliklere bu beķâ dem-â-dem
- 7 Şems oldı ‘ayân ü sâye zâyıl
Şundı mey-i sâķī ķalmadı ğam
- 8 Żav-ı ķabs eyle vadî-i ķuds
Tūr-ı dilüñ içre ğayr-i mübhem
- 9 Zılldür saña gerçi cism-i fânî
‘İsâ’sın vü Rûh-ı Kuds ü Meryem
- 10 Ğayr itme seni vü cümle eşyâ
فی ذاتک باغوسم
- 11 Kâfuñda durur hemîşe ‘anķâ
Ĝülsün çemen-i hezâr-ı şebnem
- 12 Levhinde ‘ayân esâmî gel
Mefhûm-ı dilüñ kitâb-ı mübrem
- 13 Nâfiķ kim ü nefķa sırrını bil
Vâķıf olamaz ki sensin âdem

7b-Şundı mey sâķī ķalmadı ğam: Şal ‘illetüñi gel uşta merhem B.

8a-eyle vadî-i ķuds: oldı âşikâr B.

8b-Tūr-ı dilüñ içre ğayr-i mübhem: Tūr uşta yûri vü olma ebkem B.

10a-vü: ki B.

11b-çemen-i: çemen ü B.

13a-Nâfiķ kim ü nefķa sırrını bil: Nefķa saña âşikâr olursa B.

13b-Vâķıf olamaz ki: Var düşme ıraĝa B.

14 Her zerrede Nāṭıķī ‘ayāndur
Yok şübhe bu söze ey mükerrerem

15 Ammā seni sende eyle ma‘dūm
Ki esrār ḥaḳīḳat ola ma‘lūm

II

16 Ey mübtehil nuḳūş-ı eşyā
Bī-fāyide olma bī-ser ü pā

17 Tā sen seni itmeyince menfi
Şābit olamaz vücūduñ aşlā

18 Cehd eyle ki qalmayasın epsem
Ḥarfūñ zīridür esfel ü a‘lā

19 Ḥurşid-i ruḥunı görmek için
Dek eyle seni çü kūh-ı Mūsā

20 Zerrāt-ı cihān içinde zāhir
Rūy-ı güneş olma büm-ı a‘mā

21 Zinhār gel isteme yabāndan
Sırrı kim öñünderdür müheyyā

22 Şol māhi gibi teşne-lebsin
Şu geldi cihānı tutdı deryā

14a-**Her āyine cemāl-i ‘aksi**.....: Her zerrede Nāṭıķī ‘ayāndur B. (14a’da boş bırakılan bölüm dīvānda yok.)

18a-**epsem**: ebkem B.

19a-**ruḥunı görmek için**: yüzün görem dirseñ B.

21a-**gel**: kim B.

22a-**gibi teşne-lebsin**: gibi ne teşne-lebsin B.

- 23 Şarfinda durur muhîṭ-i a‘zam
Ṭayy-ı sebîl itme dime mâ mâ
- 24 Zûlmâtı ne hâcet arayasın
‘Aynuñda hayât-ı âb-ı peydâ
- 25 Ğayb dime zât-ı haḳḳa şaḳın
فی الكل حباله خلی
- 26 Kılma ğalebât-ı zulmet içre
کل من چن و هزار شینم
- 27 Lu‘b içre çü tıfl olma meşğul
Mebhût-ı nuḳûş ḥurûf-ı esmâ
- 28 Ney gibi girihde olma pâ-bend
Var sende kilid-i her mu‘ammâ
- 29 Hey hey bu hayâli Nâṭıķı ḳo
Yüzüñdür esâmî vü müsemmâ
- 30 Ammâ seni senden eyle ma‘dûm
Ki esrâr haḳîḳat ola ma‘lûm
- III**
- 31 Ez bes ki zuhûra geldi ol yâr
Bâṭın görünür be-çeşm-i âğyâr
- 32 Tekdir vücûdı eyle şâfî
Şem ola ‘ayân ü vech-i izhâr

23a-Şarfinda: Zarfında B.

26b-کاشمیر و لیس بخفی : کل من چن و هزار شینم B.

32b-Şemme ola: Şem ola ‘ayân ü B.

- 33 Cāndur kamu cism fi'l-ḥaḳīka
Ḥaḳdur kamu şey gel itme inkār
- 34 Ḥālī görünür bu dārā gerçi
Dānāya velīk pürz-i deyyār
- 35 Zem oldu sipās ü derd-i dermān
Rāḥ oldu piyāle bāde ḥammār
- 36 Zīrā ki birikdi nokṭa vü ḥarf
Söz oldu arada böyle bisyār
- 37 Şāhid ruḥı bürka‘ın götürdi
Şāfī dile düşdi ‘aks-i dīdār
- 38 Zıd gitdi aradan oldu nā-çiz
طب قلبك ليس غیری فی الدار
- 39 Zulmetden açıldı çeşme-i nūr
‘Uşşāka ‘ayān göründi dil-dār
- 40 Ğarḳ oldu bu bahra keşti-i kevn
Fikr itme ki şıgmaz oldu efkār
- 41 قد ذال صبا حنا مناسا
كالظل وقد محته الانوار

33b-Ḥaḳdur: Çokdur B.

34b-Dānāya velīk pürz-i deyyār: Dānaya tolu veli zi-deyyār B.

35a-piyāle: şarāb ü B.

37a-ruḥı bürka‘ın götürdi: kamu zerreden göründi B.

37b-Şāfī dile düşdi ‘aks-i dīdār: Şāf oldu mirāt açıldı dīdār B.

38b-طب قلبك ليس غیری فی الدار : Tūrı kamu tıtdı şu‘le-i nār B.

39b-dil-dār: envār B.

- 42 Lā olmadan olmazsın illā
Min bā‘d budur tarīķ-i ebrār
- 43 Nūş it bu şarāb-ı vaḥdeti kim
Vüs‘at bulasın bu remze ey yār
- 44 هو الواحد والسوى محال
ما ناطق ان رخت الاستاد
- 45 Ammā seni senden eyle ma‘dūm
Ki esrār ḥaķīķat ola ma‘lūm

IV

- 46 Olma muteḥayyir-i maẓāhir
Bir noķtadan oldu cümle zāhir
- 47 Tek dīde ķazan vü ehl-i dīd ol
Sābit ide noķta-i bu dāyir
- 48 Cām oldu laṭīf ü bāde şāfī
Ḥall oldu birikdi sekr ü sākir
- 49 Ḥālī ķadeḥ oldu ḥamrā-i ‘aġyār
Doldı dü cihāna baḥr-ı zāḥir
- 50 Zātıyla şıfāt oldu vāḥid
Rūḥ oldu ‘arz ‘arz cevāhir
- 51 Zīr ü zeber oldu ḥarf ü noķta
Ser-rişte görüldi ķalma ḥāyir
- 52 Şol vech ile ķalmadı ikilik
Şıġdı bir arada vech-i nāzır

47b-**ide**: eyle B.

49b-**Doldı**: Tıtdı B.

- 53 Żamʿān ola sen ü āb sende
 Toĸ olmayasın ü niʿme vāfir
- 54 Żāhir saña sırr-ı **مِن زَائِفٍ**
 ‘Ayn-ı dilüñe sen olma sātir
- 55 Ğayb oldı şehādete mübeddel
فِي الْكَلْبِ دَاوَانَتْ فَاصِكِر
- 56 Kalmaz ne ene ne ente bunda
كُلُّهُوَ وَالتَّوَيِّغُ مَغَايِر
- 57 **لَمْ يَنْظُرْ مِنْ طَرَعٍ سِوَا ۚ**
مَا فِي بَصَرِهِ سِوَا ۚ بِأَصْر
- 58 Nuriyla birikdi sāye şaķın
 Sen vehm ikilikde ķalma ķāsir
- 59 Her zerrede oldı yüz peydā
يُوقِفُ فِي سِوَاهُ فِي الدَّرَاخِر
- 60 Ammā seni senden eyle maʿdūm
 Ki esrār ḥaķīķat ola maʿlūm
- V
- 61 Ey ‘āşıķ-ı şūret-i ilāhi
 Pes çek bu taḥassürāt ü āhı

54a-Sure, (Araf, 7/43): “Rabbim, bana (kendini) göster.”

58b-Sen: Vü B.

59a-zerrede oldı yüz peydā: şeyde göründi Nāṭıķī dost B.

- 62 Taşvir ü taḥayyülâta bakma
Şebt ile durur cihân kemâhi
- 63 Cümle bu taşavvur ü taḥayyül
Ḥaqqâ kim ana bulundu râhı
- 64 Ḥum-ı mey-i vahdet ide yek-reng
Düşse bu sefidî ü siyâhî
- 65 Zî-kıymet olan güher dilûnde
Rû'yet kazan olma lehve lâhi
- 66 زادت لها ته ظهورا
Sevdâ yine çeşme olma sâhî
- 67 Şûride olan mey-i Ḥudâ'dan
Şanma kalur anuñ iştibâhı
- 68 Zabı eyle bu ḥâbı gâhi ta'bir
Ṭarfında 'ayândur intibâhı
- 69 Zâhir ola câna kûh-ı taḥkîk
'Âşık gözinüñ çıkarsa gâhi
- 70 Gâyetde murâd ḥâşıl ammâ
Fülk-i 'urefâya kıl penâhı

64b-sefid: sefidî B.

65a-Zî-kıymet olan güher dilûnde:

فوجا صرت يراه جبراً B.

67a-mey-i Ḥudâ'dan: zi-câm-ı tevḥîd B.

68a-ki ehl-i: gâhi B.

70a-murâd ḥâşıl: yakın murâduñ B.

- 71 Ḳalbũñde durur hemiſe ol büt
Gezme yûri Ka‘be-i ḥân-ḳâhı
- 72 Lâyık olan ol liḳāya müdrik
Min külli cihet görür o mâhı
- 73 Ne cānibe baksa ğayr görmez
Vāşıl olanuñ budur nigāhı
- 74 Hiç oldı irāde şüret-i ğayr
باراولدی زماہ نایامی
- 75 Ammā seni senden eyle ma‘dūm
Ki esrār ḥaḳīḳat ola ma‘lūm

VI

- 76 Ol gizlü olan ſanem ‘ayāndur
Belki bu ‘ayān olan nihāndur
- 77 Tekrār-ı tecelliyāt ile yār
Şābitdür egerçi ĩn ü āndur
- 78 Cem‘ olsa vü aḳsa baḥre bārān
Ḥālī bir ki vü hem hemāndur

71a-**durur**: yatur B.

72a- **Lâyık olan ol liḳāya müdrik**: Lema‘at-ı cemāle مجتد B.

72b- **görür o mâhı**: virür güvāhı B.

73a-**Ne cānibe baksa ğayr görmez**: Nehy eyle gözüñi görmesün muḥbir B.

73b-**Vāşıl olanuñ budur nigāhı**: والنهی کد من المناهه B.

74a-**Hiç oldı irāde şüret-i ğayr**: Hiç kimseye bakma Nāṭıḳı kim B.

78a-**aḳsa baḥre**: baḥre irse B.

- 79 Halvetde idi ki “küntü kenzen”
Didi vü egerçi bu gümāndur
- 80 Zātı yine halvet-i ezelde
Rāz açma ki hem ezel ki k’āndur
- 81 Zāyid oquma hurūf-ı ğayri
Sehv itme ki ğayre yalandur
- 82 Şehr-i dil-i cān pür oldu ma‘şūk
Şūfī bu ne nāle ü figāndur
- 83 Zār görmez olan bu nef’a kābil
Tübā-le hayy-ı cāvidāndur
- 84 Zannı ko gümānı cümle tarḥ it
‘Ummān vişāl-i bī-kerāndur
- 85 Ġayāt-ı zuhūr eyle ḥafidūr
Fī-küll nişān ü bī-nişāndur
- 86 Kurb ile gönül başiretin aç
Gör nice ḥaḳīḳat-ı cihāndur
- 87 لا تحبانه بعيد
Memlū-yı zemīn ü āsumāndur

79a-Hadis, “Ben (gizli) bir hazineydim.”

81a- **Zāyid oquma hurūf-ı ğayri**: Zātı yine halvet-i ezelde B.

81b- **Sehv itme ki ğayre yalandur**: Rāz açma ki hem ezel ki kāndur B.

82a- **pür**: tıldı B.

82b- **nāle-i**: nāle ü B.

83a- **Zār görmez olan bu nef’a kābil**: Zār oldu be-şüret-i menāfī B.

83b- **Tübā-le hayy-ı cāvidāndur**: Tūmārı be-şekl-i dāstāndur B.

86a- **Kurb ile gönül başiretin aç**: Kurbundan agāḥ ol olma ırak B.

- 88 Nār itdi tecelli her şecerden
Vādī dolu âteş-i fülândur
- 89 Her kaçrede baħr-ı nūr peydā
Yok söyleme Nāṭıķī cināndur
- 90 Ammā seni senden eyle ma‘dūm
Ki esrār ḥaķīkat ola ma‘lūm

VII

- 91 Açıldı hicāb-ı ‘unşuriyyāt
Birikdi şıfāt-ı vahdet-i zāt
- 92 تاهت بجمال ذي شفاء
ثارت للقاء ذي المغامات
- 93 Cān oldu ḥalāş ḥucb-i tenden
Ḥālāta mübeddel oldu evķāt
- 94 Ḥavfa bedel oldu emn ü tesķin
Dil oldu hicāb ü resm ü ‘ādāt
- 95 Zerrāta fūrūğ şaldı tesķin
Renk aldı tecelli-i zuhūrāt

92a- تشرى بجمال يوسف الحسن تاهت بجمال ذي شفاء B.

92b- ثمن به از هدايت و است ثارت للقاء ذي المغامات B.

93b-mübeddel oldu evķāt: değişdi murādāt B.

95a-tesķin: ḥurřid B.

- 96 Zinhār ҡosın seni ki zīrā
Sen nefy olıcaķ ھاķķ olur işbāt
- 97 Şirk ü şek ü zann ü ğıll ü ğışdan
Şaf eyle seni ki çoķdur āfāt
- 98 Zımnuñda durur Kelīm mānend
Tūr ü şecer ü ‘aşā vü mīķāt
- 99 غلمانله حور و جنت عدن
عن عينك ترقع للحجابات
- 100 Ğilmān ile hūr ü cennet-i ‘Adn
فی داریک وانت فی الحیالآ
- 101 Kaldur seni Nātıķı aradan
کل هورای و وجه مرآت

96a- ҡosın seni ki zīrā: meni ü māyı maıy it B.

96b- Sen nefy olıcaķ ھاķķ olur işbāt: Sen olma ki dost ola işbāt B.

97a- Şirk ü şek ü zann ü ğıll ü ğışdan: Şekden olasin ferāġat aķır B.

97b- Şaf eyle seni ki çoķdur āfāt: Şalşañ bu enānet-i pūr āfāt B.

99a- ظلمک ہو فاسدًا فاسًا غلمانله حور و جنت عدن B.

101a- seni Nātıķı aradan: bu ħicābı Nātıķı-veş B.

101b- کل هورای و وجه مرآت : Kim vechüñe zāhir oldı mir’āt B.

102 لا لون ولا صفات للنور
منك اشهرت به الزجاء

103 Nāmusla nāmı cümle maḥv it
واشرب قدحاً من الملام

104 Hep cām-ı mey-i şafāda zāhir
Yenbu‘-ı ḥükm-i rumūz-ı ayāt

105 Ammā seni senden eyle ma‘dūm
Ki esrār ḥaḳīḳat ola ma‘lūm

2 I
(A 101b, B 6b.)
(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

1 Gevher-i gencîne-i zāt-ı ḥaḳḳuz
Ḳaydılayuz gerçi velī muṭlaḳuz

2 Ṭayr-ı ḳudsüz ki şikār olmuşuz
Şanma bu dām içre bizi şaḳraḳuz

3 Şāh-ı refī‘ü’-d-derecāt uş bizüz
Gerçi bisāt üzre yürür beydaḳuz

102a- لونك هو لون ذلك الحب لا لون ولا صفات للنور B.

102b- من لونه اشهرت بهيات منك اشهرت به الزجاء B.

103b- واشرب قدحاً من الخرابات واشرب قدحاً من الملام B.

2. Tercî-i Bendin 48-61. beyitleri arası B’de yok.

2a- Ṭayr-ı: Ṭa’ir-i B.

4 Keşret ile gerçi kim olduk ‘ayān
Vaḥdet ile gör ki nice muğlaḳuz

5 Çarḳ gibidür bize mevt ü ḥayāt
Gāh gelür gāh gider zevraḳuz

6 Gerçi ki şāmit göresin sen bizi
Cümle lisānata velī mınṭaḳuz

7 Geh oluruz baḥr-ı muḥīṭ ey ‘azīz
Gah muḥīṭ içre düşüb muğraḳuz

8 Geh elifüz Nāṭıḳı’yā ya‘ni ferd
Noḳta gibi yā gehi mülḥaḳuz

9 Kürre-i ‘aşḳ içre biz olduk güdāz
Anuñcün eylemezüz keşf-i rāz

II

10 Kāf-ı vüçüduñ ulu ‘anḳāsıyuz
Nüh felegin ‘arş-ı mu‘allāsıyuz

11 Baḥr-ı eḥad eyledi nā-gāh cūş
Ḳa‘re düşüb lü’lü-yi lālāsıyuz

12 Vādi-yi ḳudsüñ şecer ü nārıyuz
‘İlm-i Kelīmüñ Yed-i Beyzāsıyuz

13 ‘Ālemi iḥyā iderüz nuṭḳ ile
Gör bu vüçüduñ nice ‘İsā’sıyuz

14 Maḫharımızdur ḳamu kevn ü mekān
İsme irüb sırr müsemmāsıyuz

- 15 Dürd-keşüñ cām-ı sürüru bizüz
Zāhid-i ğam-ġin olanuñ yāsıyuz
- 16 Ehl-i başiret gözünüñ nūruyuz
Kör olanuñ dīde-yi a‘māsıyuz
- 17 Ma‘bediyüz Nātıkī’yā mü’mīnūñ
Kāfirin evṣān-ı kilisāsıyuz
- 18 Kürre-i ‘aşk içre biz olduk güdāz
Anuñ için eylemezüz keşf-i rāz

III

- 19 Gāh ḥarābāt-ı muğanda meyüz
Geh çalınur bezm-i fenāda neyüz
- 20 Gāh gedā-veş oluruz der-be-der
Gāh serīr üzre mu‘azzam Key’üz
- 21 Şems-i münirüz ki ‘ayān olmuşuz
Gerçi ki zāhirde mişāl füyuz
- 22 Sen bize lāşi dime ey bī-ḥaber
Aç gözüñi gör nice ‘ayn-ı şeyüz
- 23 ‘Adl iderüz gāh çü Nuşirevān
Mekremet içre gehī Ḥātem Ṭay’üz
- 24 Gāh çü ‘āşık oluruz mey-perest
Gāh çü zāhid ḳamu hāy ü huyuz

17a- **Ma‘bediyüz**: Mescidiyüz B.

17b- **evṣān-ı**: evṣān ü B.

- 25 Cümle bizüz gerçi ki eşkāl ile
Geh veled ü geh ebü gāhi huyuz
- 26 Gerçi fenā olmuşuz ey Nāṭıķī
Lebüñ beķā memleketinde ḥayuz
- 27 Kürre-i ‘aşķ içre biz olduķ güdāz
Anuñ için eylemezüz keşf-i rāz

IV

- 28 Baḥr-ı kādīmüz bu ki cūş eylerüz
Şāh-ı ‘azīmüz ki ḥurūş eylerüz
- 29 Kendümüzü ‘āleme fāş itmege
Dürlü şuver dürlü nuķūş eylerüz
- 30 Gāh girüb mescīde ‘ābidlerüz
Geh bizi bāde-furūş eylerüz
- 31 Gāh çü sūsen oluruz deh zebān
Geh bizi gül-veş ķamu gūş eylerüz
- 32 ‘Āşıkı biz mest ü ḥarāb eyledük
Zāhidi biz şāḥib-i hūş eylerüz
- 33 Geh oluruz hecr ü fīrāķa esīr
Gāh bizi dūş-be-dūş eylerüz
- 34 Kāhrımızı ba‘zına bīş eyleyüb
Luṭfümüzü ba‘zına nūş eylerüz

26. beyit B’de yok.

31a- **Gāh çü sūsen oluruz deh zebān**: Gāh şikār itmege bāzuz velī B.

31b- **Geh bizi gül-veş ķamu gūş eylerüz**: Geh bizi şayd itnege ķuş eylerüz B

35 Gāh hezār elsineyüz Nāṭıķı
Geh bizi peyveste ḥamuş eylerüz

36 Kürre-i ‘aşk içre biz olduk güdāz
Anuñ içün eylemezüz keşf-i rāz

V

37 Cümle maẓāhirlerüñ iksiriyüz
Her dü cihānuñ şehiyüz mīriyüz

38 Bizde ‘ayāndur kamu āyāt-ı vaḥy
‘İlm-i ledün ma‘nāsı tefsīriyüz

39 Kehf rumūzı bize oldu ‘ayān
Bir de taleb kıl anı Kıtmır’iyüz

40 Ba‘zısına āteş ü qar olmuşuz
Ba‘zınuñ zulmetiyüz kabriyüz

41 Geh virirüz yedimizi bey‘ate
Geh ulu mürşid olanuñ pīriyüz

42 Gāh muşavver oluruz geh şuver
Kilk-i vücūduñ kamu taşvīriyüz

43 Gāh Sıma‘il gehī kebş-i ‘azīm
Gāh Ḥalīl’üz gehī tekbīriyüz

44 Gāh қаzā tıǵıyüz ey Nāṭıķı
Gāh қader қавсинüñ uş tīriyüz

37b- **Her dü:** İki B.

40a- **āteş ü qar olmuşuz:**nāriyuz aydınlığı B.

- 45 Kürre-i ‘aşk içre biz olduk güdâz
Anuñçün eylemezüz keşf-i rāz

VI

- 46 Gerçi geh çokdur bu ‘ibārātımız
Hüsnuñedür cümle işārātımız
- 47 ‘Aşk ile deryā gibi cüş eylerüz
Andan irişdi bu harārātımız
- 48 Biz ebedüz kalmadı bizde fenā
Şanma harāb ola ‘imārātımız
- 49 ‘Ālem-i lāhūta bugün mālīküz
Anda geçer hüküm-i emārātımız
- 50 Nüh felek içre çalınur rüz u şeb
Heybet ile kūs-i beşārātımız
- 51 Mā-yı tahūr ile çü tutduk vüzu
Şanmaya hergiz bu tahārātımız
- 52 Nağdımızı ‘aşka nişār ideli
Cümle ribāh oldu ticārātımız
- 53 Şeş cihetüñ Āsaf’ıyuz Nāṭıķī
Geçdi Süleymān’a vezārātımız
- 54 Kürre-i ‘aşk içre biz olduk güdâz
Anuñçün eylemezüz keşf-i rāz

VII

- 55 Kalmadı bir zerrece maṭmūsumuz
Oldı ferāğat hele maḥbūsumuz

48. beyit: Mülket-i fakruñ şehiyüz Nāṭıķī / Doldı cihān gūlgüle-i kūsumuz B.

- 56 Deyrimüz içre olub ol büt ‘ayān
Gör ne şadā bağladı nākūsumuz
- 57 Gāh dolar zevk ile peymānemüz
Gāh yanar şevk ile fānūsumuz
- 58 Nükte-güşādur yine bu tūtimüz
Cilve-nümādur yine tavūsumuz
- 59 Dürlü nevālarla çalar her zamān
Musikī āheng ile kaķnūsumuz
- 60 Hādım-i aķķar bize Cemşīd ü Cem
Bende-i kemter bize Kāvūsumuz
- 61 Kayser ise cāhile baş egmezüz
‘Āliyedür himmet-i nāmūsumuz
- 62 Mülket-i faķruñ şehiyüz Nātıkī
Doldı cihān gūlgule-i kūsumuz
- 63 Kürre-i ‘aşk içre biz olduk güdāz
Anuñ için eylemezüz keşf-i rāz

3 I

(A 104a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Geydi eşyā libāsını didi yār
ليس في الدار غير نادبار
- 2 Kōmadı ğayr-ı ğayret-i ma‘şūk
Cümle yār oldı kalmadı ağyār

3 ‘Aşk serinden oldu dil memlū
Kaṭreden şıgdı kılzüm-i zehhār

4 dimedin çü Musā-dil
Oldı manzūrı her taraf dīdār

5 Şaldı bürka‘ cemālden ol meh
Doldı ‘ālem eşi‘a-i envār

6 ‘Aks-i ruḥsārı çihre-i gülden
Eylemişdür hezār bülbül-i zār

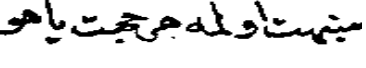
7 Bir kitāb şenāsıdur her gül
Bir zebāndur şenāsına her ḥār

8 Ğam derdiyle ḥāk-i pā der-gil
Bād şevkiyle nüh felek devvār

9 İştıyākıyla nār-ı āhı dūd
İztırābıyla teşne-leb ebḥār

10 ‘Ārız ü zülfüñ ḥayāli ile
Cüst ü cūda hemīşe leyl ü nehār

11 Gūş tūt hūş ile geh her bir şeyi
Durmadın itmede bunı tekrār

12

II

13 Oldı deryā-yı ‘aşk çün mevvāc
Lā-cerem oldı şad hezār emvāc

4a- Sure, (Araf, 7/143): “(Rabbim), bana (kendini) göster.”

- 14 Mevc ü deryā ḥaḳīkatā vāḥid
Görünür çeşm-i ahvele ezvāc
- 15 Mazharı bir ü muḥtelif lezzāt
Cümle ‘azb-ı furāt ü milḥ-i ücāc
- 16 Yār ile vār nisbetüñ ezeli
Lākin oldur ganī vü sen muḥtāc
- 17 Ḥaḳ sarāyından ümmühāniyüñ
Ki müyesser ola saña Mi‘rāc
- 18 Vāḳıf-ı nükte-i ene’l-ḥaḳḳ ol
Baḳa zerrāta her biri Ḥallāc
- 19 Kim ki ğavş itmedi bu deryāya
Gevher-i ḥāşı itmedi iḥrāc
- 20 Ḳoma elden tarīkat-i ‘aşkı
Ka‘be-i vaşla ol yeter minḥāc
- 21 İndirāc-ı şıfāt ü vaḥdet-i şarf
Nitekim rüz-ı rüşen ü şeb-i vidāc
- 22 Şāhbāz-ı fezā-yı ḳudsīsın
Ḳalma bu ḥāk yirde çün zücāc
- 23 Mañıḳu’-ṭ-Ṭayr’a bir zamān gūş it
Bunı dir kebk ü tūṭı ü dürrāc
- 24 ليس في الكائنات الا هو
منهت اوله هرجيت ياهو
- III
- 25 Ey dil āvāre sū-be-sū nice bir
Yār sende bu cüst ü cū nice bir

- 26 Nice bir baħr ü berri geşt itmek
Geh tehī vü gehī dolu nice bir
- 27 Seni ol serv der-kenār itmiş
Saňa ser-geřtelik çü cū nice bir
- 28 Rūz u řeb rū-be-rū saňa Leylā
Bādiye gezmek ey delū nice bir
- 29 ‘İlm-i esmāda vāriř-i peder ol
Bī-ħaber olmaħ ey ‘amū nice bir
- 30 Yār sensin saňa uyan hey hey
Bunca bī-hūde hāy ü hū nice bir
- 31 ‘İlm bir noħta fi‘l ü fa‘il bir
Ey mübāħiř bu güft ü gū nice bir
- 32 Perdeden çıkdı gün gibi ol gül
Lāle.....ħara şu nice bir
- 33 Sırr-ı vaħdet ‘ayān ider her şeyi
Tutasın keřretiyle ħū nice bir
- 34 Zülf-i ruħsāra virme dil řaķın
Seni āldar bu renk ü bū nice bir
- 35 Ben ne tenhā direm bu güftārı
Vir benim gibi ey ulu nice bir
- 36 لميس في الكائنات الآمو
منهت اوله مر حيت ياهو

IV

- 37 Oldı bād-ı şabā hayāt-efzā
Yine ‘İsā’ dan urdı dem gūyā
- 38 Buldı revnaķ riyāz-ı şebnemden
Sepdi envār-ı luṭf arza semā
- 39 Ṭayyib-i enfās-ı ğoncadan doldı
Micmer-i lāle-i ‘anber-i sārā
- 40 Cilve-i ğulden āh-ı bülbulden
İrdi ‘uṣṣāķ-ı bī-nevāya nevā
- 41 Gördiler çün kıyāmın ol servüñ
Ĝülşen erbābı oldılar berpā
- 42 Vaşf-ı ruṣsāruñ itmede sūsen
Ĝül kulaķ ṭutmada çemende añā
- 43 Heves-i zūlf-i tāb-dārından
Başına düşdi sūnbülün sevdā
- 44 Ḥayretinden dehānı ğonca-i dil
Açılub qaldı vālih ü şeydā
- 45 Bu ne zīb ü ne zīnet bu ne fer
Bu ne eşkāldür çemen-ārā
- 46 İrdi nā-geh nidā ki ey medhūş
Bir şudandur qamuda neşv ü nemā
- 47 Dīde-i ibret ile baķ gör kim
Nice fī’l-cümle itmede bu edā

48 لميس في الكائنات الآمو
منبت اوله مرجت ياهو

V

- 49 Nice bir böyle ey dil-i maḥzūn
İdesin derd-i ‘aşkuñı efzūn
- 50 Gāh bir müşg-i būya vālihsin
Gāh bir çeşm-i āhūya meftūn
- 51 Genc-i ḥüsne gehī temāşāda
Mār-ı zülfe geh okuyub efsūn
- 52 Kānde bir āfet ü lebi mül var
Lāle-veş çeşmüñi ider pür-ḥūn
- 53 Her perī-rüy-ı Leylī-veş
Nice bir ‘aqluñ almağda Mecnūn
- 54 Ḥam ider ḳaddüñi senüñ bārı
Ġam-ı her zülfi dāl ü ḳaşı nūn
- 55 Bu şuver durur gül-i ‘arz bu şuver
Ḳalma şüretde olma sen mağbūn
- 56 Māverā-yı nuḳūşdur naḳḳāş
Vehm ü fikr ü ḥayāldan bīrūn
- 57 Āyine bī-rū bī-nihāye-i vech
Bir tecellī vü şad hezār şu‘ūn
- 58 Nükte-i bārik ü ḳa‘r-ı baḥr-ı ‘amīḳ
Ġarḳ-ı ḥayret hezār Eflāṭūn
- 59 Nāṭıḳī gibi vird ider dün ü gün
Dir ser-ā-ser bunı zuhūr ü büṭūn

60 ليس في الكائنات الآهو
 منتهت اوله جرجت ياهو

ĠAZELLER

Ḥarfü'l-Elif

1

(A 1b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 **فِي زَجَاجِ الْعَشَقِ نَوْرًا شَرَفًا**
Gösterür 'uṣṣāka misbāḥ-ı lîkâ
- 2 'Aşk imiş sâliklere rāh-ı delîl
'Aşk imiş vāşıllara vaşl-ı beḳâ
- 3 'Aşk imiş İsrā-yı erbāb-ı kulüb
'Aşk imiş Mi'rāc-ı 'ālî-mürtekâ
- 4 'Aşk imiş 'uṣṣāka vecd ü şevk ü zevk
'Aşk imiş 'ālemlere 'ilm ü tükâ
- 5 'Aşk içinde gel fenâ-yı muṭlaḳ ol
Kim fenâ 'ayn-ı beḳâdur 'āşıkâ
- 6 Rütbe-i maḳşūd imiş 'ālemde aşḳ
فَازَ مِنْ قَدَرٍ هَذَا الْاَرْتَمَا
- 7 'Aşk imiş 'ālemde bildim Nāṭıķî
'Ayn-ı zāt-ı cümle eşyâ muṭlaḳâ

2

Fî-Ḥarfî'l-Elif*

(A 1b, B 20b.)

(Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün)

* B.

- 1 **يا من اعتمد نوره للارض والسماء**
İrmez kemâl-i zâtuña idrâk-i ezkiyâ
- 2 Bir pâre kudretüñ derecâtında nüh felek
Bir sâye bân celâlüne eyvân-ı kibriyâ
- 3 Her kaçre âb u zerre-i hâk ü şerâre-nâr
Her şemme bād kim gezer eşyâyı mücmelâ
- 4 **Hamduñla iştiğâl ider ey mün'im-i kadîm**
وي فرد لا يزال لك الحمد والثناء
- 5 Sen cümleden nihân ü saña nesne yok nihân
يا من يرى لكل خفي ولا يبرأ
- 6 Evrâk-ı sebzi faşl-ı bahâruñ 'ale'd-devâm
Her biri bir lisân ile tesbîh ider saña
- 7 Çokdur günâhı Nâṭıkî dil-şikestenüñ
فاغفر له بفضلك يا واهب العطا
- 3
Velehū*
(A 2a, B 20b.)
(Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün)
- 1 Virdüm kaçā cihāna saña kıldım ilticā
من التجا للطعنك مولاي قدنجا

3a-**āb u**: āb B.

*B.

1a-**virdim**: urdum B. / **ilticā**: iktidā B.

- 2 Gün gibi rüşen eyleye envār-ı rahmetüñ
Cürmüm olursa āyet-i **والليل إذا**
- 3 ‘Azm-ı remīm iderse havādiş vüçudumı
من فضلك العيم فما اقطع الزجا
- 4 Hāmduñla müşteğıldur ü fażluñla mu‘terif
Her nesneye ki şādır olur aḥruf-ı hecā
- 5 ‘İlmüñ kıılır ihāṭa vü rüşen olur saña
لوقيه غلة لك في ظلة الدجا
- 6 Sen lā-mekān ü külli mekānda mekīnsin
Sen hiç cāda ne vü ṭolı senle cümle cā
- 7 Oldı şurūf-ı dehrle ser-geşte Nāṭıķı
Melcāh-ı bāb-ı ‘affuñ yā ḥayr-ı mültecā
- 4
(A 2a, B 21a.)
(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)
- 1 Şehā bir pertev-i lüṭfuñ fezā-yı бүк‘a-i ğabrā
Muḥīṭ-i rahmetüñ ednā ḥabāb-ı Kūbbe-i Ḥaḍrā
- 2 Sen ol sulṭān-ı ‘ālīsin ki ta‘zīm-i celālūñden
Kemīne bendeñ olmuşdur nice İskender ü Dārā
- 3 Senüñ ḥüsnüñ tecellāsı zuhūrīdür kim olmuşdur
Gehī Mecnūn gehī Leylā gehī Vāmıķ gehī ‘Azrā

2b-Sure, (Duha,93/1-5): “Geceye and olsun.”

1b-**üni**: ednā B.

3a-**zuhūrīdür kim olmuşdur**: kamu gözlerde yüzlerde B

3b-**Gehī Mecnūn gehī Leylā gehī**: Bahā ne Leylī vü Mecnūn şehā B.

- 4 Senā-yı kudretüñçün deh zebān olmuş durur sūsen
Güvāh-ı vaḥdetüñ şahrāda her bir lāle-i ḥamrā
- 5 Neye kılsam teveccüh pertev-i envār-ı ruḥsāruñ
Baña her zerreden peydā çü ḥurşid-i cihān-ārā
- 6 Anı kim ḳahr ile yaḳduñ anuñ tavḳı olur la‘net
Aña kim luṭf ile baḳduñ olur şem‘-i şeb-i İsrā
- 7 İki ‘ālemde maḳşūdı şikeste Nātıķı’nuñ sen
Ne ḳaşdı cennet ü ḥuld ü ne meyl-i cānib-i ḥavrā

5

(A 2b, B 21a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Ey münevver senüñle arz u semā
Şıfatuñdur maẓāhir-i esmā
- 2 Sensizin cümle zāhir ü bāṭın
منك نشي الوجود ذو عدا
- 3 Vaḥdet-i zāt-ı pāküñe şāhid
Keşret-i ḥāk ü bād ü āteş ü mā
- 4 كلما زدت في الوري خطنا
زدتني منك رحمة كرمنا

5a-**envār-ı ruḥsāruñ**: envār-ı iḥsānuñ B.

6b-**Oña**: Aña B.

1b-**Şıfatuñdur maẓāhir-i esmā**: Senle memlū vüçüd-ı küll şanemā B.

2. beyit A’da yok.

3a-**Vaḥdet-i zāt-ı pāküñe şāhid**: Vaḥdetüñ birliğine şāhiddür B.

3b-**Keşret-i**: Cümle bu B.

- 5 İremez zātuña meşāyih-i küll
Mütehayyir şıfātuña ‘ulemā
- 6 Gördiler her mekānda yok gayruñ
Lā-mekān didiler saña hükemā
- 7 ‘Ālemi tutdı pertev-i hüsnüñ
Lîkin idrāk eylemez a‘mā
- 8 Rahmeti kesme Nâtıķı’dan sen
يارحيم انت ارحم الرحما

6

(A 2b, B 21b.)

(Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 باخبره البرية يا سيد الوزي
لولاك ما اتار منيرا ولا مترا
- 2 Sen reh-nümāyı rāh-ı nümāyān-ı muhterem
Sen pîşvā-yı şadr-nişān-ı ıstıfā
- 3 Īcād-ı her vücūda vücūduñdur sebab
Sen aşl u kâ’ināt kamu fer‘dür saña
- 4 Hüsnüñ beyāzı maṭla‘-ı hurşîd-i ^{النضی}
Şaçuñ sevād-ı āyine ^{والليل اذا جانا}

5a-meşāyih-i küll: şuyûḥ-ı kemāl B.

6a-Gördiler her mekānda yok gayruñ: Sen ki her şeyde zāhir olduñ sen B.

7a-tutdı: dutdı B.

4a-Sure, (Duhā,93/1-5): “Kuşluk vaktine and olsun.”

4b-Sure, (Duhā,93/1-5): “Geceye and olsun.”

- 5 Ednā merātibüñ şeb-i İsrā durur senüñ
 Hâkdan saña **دني قتدي** yeter senā
- 6 Sen hâtem-i risālet ü mührüñdür rengin
 Sen şāh-ı rüsul ü zıll gamāme saña hüma
- 7 Sensin ümīd-i Nāṭıķī dil-şikestenüñ
يا من له الشفاعة والخوض واللوا
- 7
 (A 3a, B 24b.)
 (Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ül)
- 1 **بدای حبیبی کیدر بیدا**
اغار المراتب حیان الهدا
- 2 Birikdi haķikatde deryā vü mevc
 Şanur aḥvelān-ı sevāhil cüdā
- 3 Muḥiṭ oldı eşyāya baḥr-ı kadem
 Ne sen intihā iste fī ibtidā
- 4 Mazāhirde zāhir tecellā-yı ‘aşq
 Beher şüret şāh ü delķ-i gedā
- 5 Furuğ-ı cemāliyle rüşen cihān
 Ger a‘mā degilsen bula ihtidā

5b-Sure, (Necm,53/8-9): “Yaklaştı.”

7a-**dil-şikestenüñ**: derd-perverüñ B.

3b-**ni**: fī B.

4. beyit A’da yok.

5. beyit A’da yok.

- 6 Teveccüh neye eyleseñ gör haqqı
Kim erbâb-ı fazla budur iktidâ
- 7 Bu Vâdi-yi Eymen'de tek ol Kelîm
Gelür gūşuña her şecerden nidâ
- 8 Bu rif'at huzûrundan âgâh olan
Çü Hallâc ider kendi kendin fedâ
- 9 Kâalür tâ ebed zinde ey Nâţıkî
Ne rûha ki bu kût olursa ğidâ

8

(A 3b, B 21b.)

(Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün)

1 اشرفت انوار وجه الحب في كل الملا
واجلت في عين الصبا فزادتم حلا

- 2 Dâyimâ faqr u fenâdan durur zuhûr zât-ı haq
‘Âlem faqr u fenâdur rûtbe-i izz ü ‘alâ
- 3 Nüşa-i eşyâda şâbit oldı bārillâ gibi
Nefy olundı mäsivâ mânend-i kısm-ı harf-i lâ
- 4 Mihr-i rüyundan kamu zerrât-ı eşyâ ğarķ-ı nûr
Aradan mânend-i sâye sen seni maḥv it dilâ
- 5 Gösterür ol şûret-i pâkî saña mir'ât-ı dil
Dîde-i ehl-i şuhûdı eylesen ḥâşıl belâ

8. gazel B'de 3 beyittir.

2. beyit A'da yok.

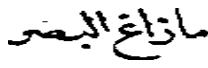
5a-ol şûret-i pâkî saña mir'ât-ı dil: bir şûret-i pâkize mirât-ı vücûd B.

- 6 Ka'be-i maḳṣūda vāṣıl olamaz ey Nāṭıķī
Şāh-rāh-ı 'aşḳ içinde çekmeyen derd ü belā

9

(A 3b, B 22b.)

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Hāḳıḳat āfıtāb-ı her ne zerre kim ider peydā
Rumūz-ı men re'eytüden var anda bir eṣer peydā
- 2 Şuver āyīnesinde gel cemāl-i bıkır-i ma'nā gör
Gele çeşm-i dilüñde nūr-ı peydā
- 3 Ḳad ü ruḥsār-ı cānāndan dil-i dānāya Mūsā-veş
Liḳā 'arz itmege dil-ber ider nār u şecer peydā
- 4 O meh her zerrenüñ mir'ātına bir 'aks bıraḳmışdur
Dilersen görmege ānı var eyle bir naẓar peydā
- 5 Felek-veş göremezsın burc-ı dilde ṭālī' ol māhı
Vücūduñda ser-ā-ser olmayınca dīdeler peydā
- 6 Ezel naḳḳaşı perde çekmedi taşvır-i cānāna
Olur levḥ-i ḳazāda gerçi biñ dürlü şuver peydā
- 7 Cihān bir nebze deryādur naẓar ḳıl vech-i zībāya
Bulup elbet hidāyet fülke olsa bir fener peydā

6a-Ka'be-i maḳṣūda vāṣıl olamaz: Hān-ḳāh-ı vaşla maḥrem ola mı B.

2b-Sure, (Necm,53/16-18): "(Muhammed'in) göz(ü) şaşmadı."

6. beyit A'da yok.

7a-Cihān bir nebze deryādur naẓar ḳıl vech-i zībāya: Cihān bir zülmet ancak vech-i zībādan naẓar kesme B.

7b-fülke: kime B.

- 8 Qo deryā gibi kāmūñ telḥ ola aġyār ta'nından
Şadef gibi zamīrūñ eylesün tek bir güher peydā
- 9 N'ola ḥūnīn ise eşkim leb-i dil-dār şevḳinden
Çeker dāġı dem-ā-dem kāndur eyler la'l-i ter peydā
- 10 Şadefler ḥuşk-ı leb dem-beste kılşa Nāṭıķī cāyiz
Sūḥān baḥrinde naẓmuñ gibi olmaz çün dürer peydā

10

(A 4a, B 23b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 فهو في دلقى ولا تحب اننا
ان لون الماء من لون الاننا
- 2 Maḥv olan ḥurşīd-i 'aşka sāye-veş
قد فنا في لحي الاننا
- 3 Hecr-i ma'sūḳ u cefāyı ta'ne-kār
هو عين الوصل يا عاشق لنا
- 4 Veh ki hep zevḳ ü şafā vü luṭf imiş
كل ما قد كان في الاول عتنا
- 5 'Āşıķa gel gül ki ref' oldı ḥicāb
فمروا بشر قد ظهر كمن الغنا
- 6 Yār ref' itdi dilā yüzden niķāb
فمروا بشر قد ظهر كمن الغنا

5.beyit A'da yok.

2a-olan ḥurşīd-i 'aşka: iden ḥurşīde B.

7 كل ما باقي من المحبوب حنير
لا تكن في الجمل ذئبا وثنا

8 Sensin ol Maṣṣūr ammā Nāṭıķı
ليس من يستركن قد اعلتا

11

(A 4a, B 22b.)

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Cemāl hergiz imiş böyle dāyire-ārā
Sen olma dāyire-āsā vü gezme bî-ser ü pā
- 2 Çekildi Zāt-ı Eḥad gerdūna da'ire-āsā
Sen olma arada merkez mişāl ey dānā
- 3 Senüñle dāyire olmuş dü kavş şeklinde
Sen olma hergiz aña dāyire olur yektā
- 4 Sen eyledüñ iki kavş ey 'azîz dā'ire
Seni çü maḥv idesin dā'ire olur yektā
- 5 Vücūd-ı merkez ü dāyire ḥaķîķatā vāḥid
Velî 'adedde hezārān şu'ün ile esmā

8a-Sensin ol Maṣṣūr ammā Nāṭıķı: Nāṭıķı irdüñ ene'l-ḥaḳ sırrına B.

8b-

انت قد اسررت منصورا عنك ليس من يستركن قد اعلتا B.

1. beyit B'de yok.
2. beyit A'da yok.
3. beyit B'de yok.
4. beyit A'da yok.

- 6 Mişāl-i dā'ir altı cihetden azād ol
Çü merkez itme seni pāy-bend menzil ü cā
- 7 Egerçi dāyiredür gösteren saña şüret
Vücūd-ı dāyire merkezledür velī peydā
- 8 Hemīşe mesken-i merkez miyān-ı dāyiredür
Sen itme kendüni ber-kār vü olma bī-ser ü pā
- 9 Saña bu dāyireden rüy gösterür merkez
Hicāb-ı dāyireyi çekme merkeze ammā
- 10 Ğaraż bu dā'ireden merkez-i vücūduñdur
Muḳayyed olma çü merkez bu dā'ire aşlā
- 11 Egerçi merkez-i dāyire şıfatda ḥāyildür
Miyān-ı dāyire merkez-i münezzeh ü tenhā
- 12 Görüne dīde-i idrāküñ ile 'ayān merkez
Kaçan ki dā'ire maḥv idersen ey bīnā
- 13 Çü şekl-i dā'ireyi maḥv idersen ey sālīk
Görüne şüret-i merkez çü dā'ire ammā
- 14 Hicāb-ı dā'iredür merkez ne gözlersün
Şaḳın ki çeşmüñe ey manzar iner sevdā

6. beyit A'da yok.

7a-**Egerçi dāyiredür gösteren saña şüret**: Egerçi dāyiredür şekl-i kevn ey sālīk B.

8. beyit A'da yok.

9. beyit B'de yok.

10. beyit A'da yok.

11a-**merkez-i dāyire şıfatda ḥāyildür**: merkeze dāyir muḥīṭdür lakin B.

11b-**Miyān-ı**: Miyāh-ı B. / **münezzeh ü**: hemīşedür B.

12. beyit A'da yok.

13. beyit A'da yok.

14. beyit A'da yok.

- 15 Saña mu‘âyinedür merkezün tecellâsı
Gözüne dâyre olmuş velî hicâb-ı ‘amâ
- 16 Eger ki Nâṭıķı’yâ maḥrem-i emānetsin
Mişāl-i dâyre ol itme merkezi ifşâ

12

(A 4b, B 23a.)

(Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Ziyâde şüret-i a‘dâ vü âyine yektâ
Budur her-âyine meşhûd dîde-i bînâ
- 2 Görürsen âyine-i dilde vech-i dil-dârı
Cilâ-yı ehl-i dili çeşm-i cāna çek ammâ
- 3 Neye bakarsa muḥakḳak mişāl-i âyinedür
İçinde ol şanemün ‘aks-i şüreti peydâ
- 4 Vücûduñ âyinesinden garaż o şüretdür
Degil bu âteş ü ḥāk ü degil bu âb ü hevâ
- 5 Olursa âyineler şad hezâr yâ kem ü bîş
Ḳamuda şüret-i şâhid görine bî-gavġâ
- 6 Cemi‘-i şürete âyinedür ruḥ-ı pâki
Cemi‘-i âyinede şüreti cemâl-nümâ

15. beyit A’da yok.

1a-**Ziyâde şüret-i a‘dâ vü**: Şıfatda bî-‘aded eşkâl ü B.

2a-**Görürsen âyine-i dilde vech-i dil-dârı**: Vücûduñ âyinesin her cemâle meskendür B.

2b-**dili çeşm-i cāna**: şuhûdı gözüne B.

3b-**ol şanemün ‘aks-i şüreti peydâ**: toptolu ruḥsâr ol güneş simâ B.

6. beyit B’de yok.

- 7 Semā vü ‘arz ü mekân ü maḥalle ṭoldı nūr
Zemīn ki āyineden eyledi zuhūr-ı ziyā
- 8 Şıfat-ı cümle-i zerrāt-ı kevn āyinedür
Bu vech ile naẓar eyle saña gerekse liḳā
- 9 Hemīşe āyine-i kevn gösterür şüret
Yazık ki dīdeñe olmuş hicāb-ı kūh-ı ‘amā
- 10 Vücūduñ āyinesini müşāhede kılsañ
Arada maḥv ola mirāt ü vech ola peydā
- 11 Görüne āyine dilde şüret-i maḳşūd
Kaçan ki dīde-i cāna müyesser ola cilā
- 12 Göründi āyineden Nāṭıķī bu şüret meger
Ḳanı müşāhedeye dīde vü dil ü dānā

13

(A 4b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Her kaçan cāmuñ dola āb-ı ‘inebden sāķiyā
Gülbün-i dil kesb ider ol ābdan neşv ü nemā
- 2 Mevsim-i güldür elüñde var iken bir furşatuñ
Devre şal cāmı ki yokdur devrde resm-i vefā
- 3 Kaşr-ı Cem aḥvālını şordum didi meyden ḥabāb
Yok şebātı ol nebātuñ kim anı bağlar hevā

7. beyit A’da yok.

8. beyit A’da yok.

9. beyit A’da yok.

10. beyit A’da yok.

11. beyit A’da yok.

12b-**dīde vü dil ü**: bir gözü açık B.

- 4 Al ele cām-ı feraḥ-baḥşı ganimet bil demi
Baḫ hilāl-i ‘ide ki engüşt işâretdür saña
- 5 Nâṭıķı yok cāmdan ğayri refîķ-i şâf-dil
Güşe-i meyḥâne gibi olmaya cāy-ı şafâ

14

(A 5a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Bāde şun sākî ki bir dem idelim kesb-i şafâ
Nice bir devrân bizimle oynasun nerd-i cefâ
- 2 Faşl-ı nîsân oldı hengām-ı sürür-ı ‘ayşdur
Furşatuñ fevt itme kim devrānda yok resm-i vefâ
- 3 Bāde ‘aksinden münevver kıl vücūduñ ḥānesin
Māh-ı ‘ömrüñ itmedin ebr-i fenāda ihtifâ
- 4 Ğirre olma nev-‘arūs-ı dehre şaḫın virme dil
Yüz virür birkaç gün ammâ ‘ākıbet virür fenâ
- 5 Cām-ı ‘ayş Nâṭıķı elden bırakma bir nefes
‘İllet-i ğamdan cihānda bulmaḫ istersen şifâ

15

(A 5a.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Metā‘-ı ‘ömr yeter ‘aşķ-ı sūd-mend baña
Libās-ı dehr gelür cümle nā-pesend baña
- 2 Melāz-ı melce’im olmuşdur āstāne-i ‘aşķ
Muḥāldür ki zamāndan ire gezend baña
- 3 Şikārım olmağa bir şeb o dīdesi āhū
Seḫerde rişte-i āhım yeter kemend baña

- 4 Naşihat almadım oldum hattı giriftarı
Müfidim olmadı pend olmayınca pend baña
- 5 Gehî dehân ile geh hayâlle alur dilimi
Ne nükteler geçer ol la'l-i nûş-ḥand baña
- 6 Menâzil itmege tayy reh-güzâr-ı 'aşkında
Refîkim âhım ü ṭab'ım yeter semend baña
- 7 Bülend-i manşıbım olmazsa Nâtıkî gam yok
Yeter zamânda bir himmet-i bülend baña

16

(A 5b.)

(Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

- 1 Zînet virür 'izâruña ol zülf-i müşg-âsâ
بجان من قدس في الصبح والمساء
- 2 Kıldım ḥatâ ki sünbülüne müşg-i çîn didim
الفضل ان عفوت اذا المرء قد اساء
- 3 Derd-i firâk nice çeker bu dil-i za'îf
ياي بشير قربكوا بغته عسي
- 4 Cismim esîr-i hâk durur cevri iderse hem
روحى له الفدا ولو قلبه فتنا
- 5 Hâl ü ruḥuñ gamıyla dil-i zâr-ı Nâtıkî
يزداد حيرة لك في الصبح والمساء

17

(A 5b, B 22a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Lām- elif-sā zülf-i dil-dār olsa miḳrāz-ı belā
Ser-keş olma ey gönül şaḳın dime ol ḥarfe lā
- 2 Sîneñi 'aşk ile yaḳ fānūs-ı bezm-ārā gibi
Dönme ger āteş yaḡarsa başuña andan dilā
- 3 Nice efsün okudum şeytān raḳībi def' çün
Kār-ger olmazsa efsūnum فلاحول ولا
- 4 Ḥāke düşse tūtiyāya hergiz itmez iltifāt
Dīde-i erbāb-ı 'aşḳa bir nazar besdür cilā
- 5 Nāṭıḳī ehl-i fazilet iḳtidā-i 'aşḳ ider
'Aşḳ imiş zīrā cihānda rütbe-i 'izz ü 'alā

18

(A 5b, B 22a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Bunca kim bulmuş 'uluvv-i ḳadr ḥurşīd-i simā
Dergehüñ ḥākinde yüz sürmek muḳarrerdür aña
- 2 Öykünür ebrūların mihrābına geh geh hilāl
Gör ne kec-rāhdur ṭarīḳ-i 'aşḳda ol ḥod-nümā

1a-**Lām- elif-sā zülf-i dil-dār olsa**: Zülf-i yāruñ lām elifi B.1b-**Ser-keş olma**: Çekme başuñ B.2a-**Sîneñi 'aşk ile yaḳ**: Ğabḡabı şevḳiyle ben B.

3b-Sure, (Kehf, 18/39): "Kuvvet, ancak Allah'tandır."

4a-**hergiz**: zerre B.1a-**hümā**: simā B.1b-**Dergehüñ ḥākinde yüz sürmek**: İşigüñ taşına baş urmaḳ B.2a-**Öykünür ebrūların**: Öykünürmüş ḳaşlarıñ B.

- 3 Geh dehān ü geh miyānuñla hayālīm bağladum
 Āh kim ‘ömrü ‘azīzi yok yere kıldım fenā
- 4 Luṭf ile nūr u şafā vü rūhdandur peykerūñ
 Böyle şūret kande bağlar āb u gil nār u hevā
- 5 Olalı āyine-sā rüsvā-i ‘aşk ey Nāṭıkī
 ‘Aks-i rūy-ı yārdan kesb eyledi ḳalbūñ şafā

19

(A 6a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Dām-ı dildür tār-ı zülfi dānedür ol ḥāl aña
 Lā-cerem murğ-ı dil ‘āşık olur meyyāl aña
- 2 Şāḥ-ı sidre āşiyān-ı murğ-ı dil olsa n’ola
 Bir seri‘ü’s-seyrdür kim himmet olmuş bāl aña
- 3 Her taraıdan vech-i dil-dārı temāşā itmede
 Ol başar kim nūr-ı ‘aşk olmuş durur keḥḥāl aña
- 4 ‘Aşıkım bir serv-simīne ruḥ-ı zerdım nişān
 Derd-i yārın çekmişim ḳadd-ı ḥamīdem dāl aña
- 5 Böyle ğavvāş-ı biḥār-ı nazm olmuş fikr kim
 Heft deryā gelmeye cem‘ olsa tā ḥalḥal aña
- 6 Mest-i lā-ya‘kıl olursa ‘āşık ‘ayb itmeñüz
 Sāḳī-i bāḳī şunupdur cāmı māl-ā-māl aña
- 7 Bir girān-māye meta‘ ancak sūḥan ey Nāṭıkī
 Bu sebeıden eyledüñ sen kendüñi dellāl aña

5a-āyine-sā rüsvā-yı ‘aşk ey Nāṭıkī: rüsvā-yı ‘ālem Nāṭıkī āyine-eş B.

5b-‘Aks-i rūy-ı yārdan kesb eyledi ḳalbūñ: Göz açub dīdār-ı yāre eyledüñ kesb-i B.

20

(A 6a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 N’ola medh eyleseler hüsünüñi cānā şu‘arā
Zīb-i zībā ruḥuñ evşāfidur şu‘arā-ārā
- 2 Tāk-ı ebrūları ki anı idenden teşbih
Oldı engüşt-nümā ḥalkā hilāl-i kec-ārā
- 3 Görse Şirin leb-i şirinüñ olur kūh-ı küng
Vāmık olur saña seyr itse ‘izāruñ ‘Azrā
- 4 Nesḥ-i reyḥān-ı ḥaṭuñ kim dilim itmiş ta‘līk
Şülşi olmaz ḥaṭ-ı Yākūt muḥakḳak yārā
- 5 Nāṭıķī mülk-i ma‘ānide bugün Hüsrev’sin
Gerçi dirler ki kelāma şu‘arādur ümerā

21

(A 6b, B 25b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Ruḥuñ bir lāle-i terdür ne lāle lāle-i ḥamrā
Ḥaṭuñ bir tāze ‘anberdür ne ‘anber ‘anber-i sārā
- 2 Gözüñ bir Türk-i zālimdür ne zālīm zālīm-i kātıl
Ne kātıl kātıl-i ‘āşık ne ‘āşık ‘āşık-ı şeydā
- 3 Kaduñ bir şāḥ-ı gülbündür ne gülbün gülbün-i gülşen
Ne gülşen gülşen-i cennet ne cennet cennet-i a‘lā
- 4 Siyeh ḥālüñ durur fitne ne fitne fitne-i merdüm
Ne merdüm merdüm-i dide ne dide dide-i bīnā

21. gazelde B’de 3. ve 4. beyitin yerleri değişik.

- 5 Sözüñdür Nâṭıkî sāḥir ne sāḥir sāḥir-i cāzib
Ne cāzib cāzib-i ḥāṭır ne ḥāṭır ḥāṭır-ı dānā

22

(A 6b, B 24a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Gördi çeşmim sevdi göñlüm aqđı eşkim cā-be-cā
Çeşm ü dilden vāḳı‘ oldı başıma bu mācerā
- 2 Yok serimde zülf-i sevdāsından özge ol mehūñ
İtdi sevdāyī beni ‘aşkıñda tedbīr-i ḳazā
- 3 ‘Ālem-i keşretten el çek ‘āşık ol şābit-ḳadem
Yār ile ‘ālemde vaḥdet bulmaḳ istersen dilā
- 4 Ḥār-ı dehre lāle gibi virmeyen dāmānını
Anı erbāb-ı çemende tāc-dār eyler şabā
- 5 Dūd-ı dil k’anı çıkarmış ola yerden göge çarḫ
Nâṭıkî ehl-i ğınā gösterse istignā aña

23

(A 6b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

- 1 Münevver şem‘sin cānā ser-ā-pā
Ruḥuñ zībā ḳadūñ a‘lā ser-ā-pā
- 2 Revişde bī-bedelsin ḳadde bī-mişl
N’ola dirsem saña a‘lā ser-ā-pā

1a-Gördi çeşmim sevdi göñlüm aqđı eşkim cā-be-cā: Göz görüb dil sevdi ḥūnin aqđı eşkim zāhirā B.

2a-Yok serimde zülf-i sevdāsından özge ol mehūñ: Zülf-i sevdāsından özge ol mehūñ başımda yok B.

5b-aña: saña B.

- 3 Virür feyz-i hayâtı her hadîseñ
Kelâmuñ mu‘ciz-i ‘İsâ ser-â-pâ
- 4 Mişâl çekmede ‘aciz-i muşavver
Zihî matbu‘-ı bî-hemtâ ser-â-pâ
- 5 Saña mânend bir gevher bulunmaz
Gevherden olsa pür deryâ ser-â-pâ
- 6 Ruḥuñ seyr ideli reşk âteşinde
Tenin yakdı gül-i ḥamrâ ser-â-pâ
- 7 Ruḥuñ seyrine çeşm-i Nâṭıkî’de
Olupdur âyine eşyâ ser-â-pâ

24

(A 7a, B 24a.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Gül-i terden nitekim aşıla bir katre-i mâ
Ġabġabuñ sib-i zeķandan aşılr şanemâ
- 2 Zülfüñ ‘arızuñ üstünde göz.....
Şâh-ı ḥüsnüñ başına düşdi yine zıll-i hümâ
- 3 ‘Arızuñda gören ol sünbül-i müşkini didi
Düşdi sulṭân-ı melâḥat serine zıll-i hümâ
- 4 Nükte-i sırr-ı dehânuñda ḥired vâlih olur
Ḳande ḥall eyleye ol nükte rumûzın ‘ulemâ

1b-aşılr şanemâ: aşıldır şanemâ B.

2. beyit A’da yok. Boş bırakılan yer dîvânda silik.

3. beyit B’de yok.

4a-Nükte-i sırr-ı dehânuñda ḥired vâlih olur: Nokta-i ağzuña yüz fikr-i ḥired vâlihdür B.

4b-nükte rumûzın: nokta rumûza B.

- 5 ‘Aks-i ebrûlaruñ âyîne-i çarğa düşdi
Bir hilâl eyledi peydâ alup engüşt-nümâ
- 6 Tal‘at-ı mäh-ruhuñ burc-ı melâhatde görüb
Hacletinden düşer içdâmuña hırşîd-i simâ
- 7 Gül-i ruhsâruña zâhid bakmazsa ne ‘aceb
Lâle-sâ inmiş anuñ dîdesine âb-ı ‘amâ
- 8 Haber-i dost-ı şifâ yok marâz-ı aḥbâba
Nâḫî fa’idesizdür bu i‘lâc-ı ḥükemâ

25

(A 7b, B 25b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Rüşen olmaz nideyim ḥâl-i dil-i zâr saña
Meger âhım şereri eyleye izhâr saña
- 2 Kendü ḥâlimde iken nergis-i mestün ḳomadı
Biñ füsün ile benî itdi giriftâr saña
- 3 Yūsuf-ı Mısr-ı melâhat hele sensin n’ola ger
Naḳd-ı cāmı virüb oldumsa ḥarîdâr saña

5a-**ebrûlaruñ âyîne-i çarğa düşdi**: kaşuñ düşicek ayîne-i eflâke B.

5b-**hilâl eyledi**: meh-i nev ile / **alup**: olur B.

6a-**Tal‘at-ı mäh-ruhuñ burc-ı melâhatde görüb**: Göricek tal‘at-ı zibâsını sen meh-rüyuñ B.

7a-**Gül-i ruhsâruña zâhid bakmazsa ne ‘aceb**: Ahımız zahidâ egerçi göre vech-i ḥüsni B.

7b-**Lâle-sâ**: Lâle-veş / **dîdesine**: gözlerine B.

8a-**Haber-i dost-ı**: Çün leb-i B.

8b-**fayidesizdür**: fa’idesizdür B.

1a-**dil-i**: ol B.

2a-**Kendü ḥâlimde iken**: Kendi ḥâlimdeydim B.

- 4 Nāliş-i bülbül-i dilden hāzer it cev̄r itme
‘Āķibet eylesün ey yüzi gül kār saña
- 5 Şah̄n-ı gülşende şehir ile tebessümle hırām
Gül-i le’ālī ṭabaķın eyleye işār saña
- 6 Vaşf-ı ruḥsārını şi’ründe gören Nāṭıķı’yā
‘Aceb olmaz dir ise Ḳāsım-i envār saña

26

(A 7b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 ‘Aşk derdi kim taḥammül eylemez biñ ḳāf aña
Bār idinmiş bu dil-i şeydā hezār inşāf aña
- 2 Ol mehūñ ruḥsār-ı zibāsı dilā bir mihrdür
Kim teveccüh eylemiş zerrāt-ı raṭb-ı cāf aña
- 3 Böyle teşhīr oldı şāh-ı ‘aşḳa iḳlīm-i tenim
Güldi ser-tā-ser müselleḡ şehir ü hem eṭrāf aña
- 4 Bezm-i ‘aşḳ içre şafā-i ḳalb ile mahrem olan
Lā-cerem sāķī şunar bir böyle cām-ı şāf aña
- 5 Vehm-i düzaḥ çekmez oldı ārzū-i ḥuld hem
Nāṭıķī her kim ki oldı kūy-ı yār A’rāf aña

27

(A 7b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

4. beyit A’da yok.

5. beyit B’de yok.

6a-**Vaşf-ı ruḥsārını şi’ründe gören Nāṭıķı’yā**: Böyle şekl ü rüşen ü ḳāmet-i ra’nāñı görüb B.

6b-**‘Aceb olmaz dir ise Ḳāsım-i envār** : Virmesün mi dil ü cāh Nāṭıķı-i zār B.

- 1 Dāğlar şanma tenimde görünen ser-tā-pā
Dīdeler oldı seni görmege ten ser-tā-pā
- 2 Şanma şebnem şanemā şevk-i ruḥuñdan gül-i ter
Oldı ğarķ-ı ‘araķ eṭrāf-ı çemen ser-tā-pā
- 3 Bes ki ḥūn-ābe töker şevk-i ruḥuñdan çeşmim
Lāle-veş ḥūna ğarīķ oldı beden ser-tā-pā
- 4 Miḥnet ü renc-i meşakķatde benim pā-tā-ser
Ḥüsn ü ḥübī vü melāḥatde kamu sen ser-tā-pā
- 5 Nāṭıķī dirse saña mihr ü münevver ne ‘aceb
Nürdur tenüñ ey sim-beden ser-tā-pā

28

(A 8a, B 25a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Gel ey esrāra vāķıf bil nedür ādem nedür esmā
Bu tūmār-ı ‘anāşırda nedür bu şüret-i inşā
- 2 Vücûduñ āsumanında nedür bu kevkeb-i derri
Nedür mişķāt ü mişbāḥ nedendür ḳubbe-i mebnā
- 3 Çü zerrātuñ fūrūğı bir güneşdendür neden dırsen
Hezarān muḥtelif şekl ü hezarān ḳurı bu peydā

1a-esrāra vāķıf bil: da‘vī kılan ādem B.

1b-Bu tūmār-ı ‘anāşırda nedür bu şüret-i inşā: ‘Ānaşır şafḥasında yā nedür bu münşi vü inşā B.

2. beyit A’da yok.

3. beyit A’da yok.

- 4 Hudûdı yok ise haqqıñ neden maħcubdur ‘âlem
Ne yüzden ‘âlem olmuşdur nice ħızb ü nice eczâ
- 5 Nedür mişkât ü mişbâħ nedendür kevkeb-i derri
Zücâca ħanķıdur söyle neden olmuş bular peydâ
- 6 Nedir sırr-ı ‘aşâ söyle nedendür Vâdi-i Eymen
Nedür Tūr ü nedür Mūsâ nedür nâr u şeb-i yeldâ
- 7 Nedendür حبي الوني nedür nâsût ü lâhûtî
Nedür Rūħü’l-Ķuds sırrı nedür Meryem nedür ‘İsâ
- 8 Nedür sırr-ı şeb-i İsrâ nedür Mi‘râc ü rûĥânî
Nedendür Mescidü’l-Aĳsâ nedür esrâr-ı
- 9 Mevâlid ü ‘anâşırdan ħaber vir hem şabâyî‘den
Nedür bu sem‘ ü bu manzar nedür bu şemm ü bu güyâ
- 10 Ķaraź bu ħalk-ı ‘âlemden nedür ey ‘âķıl-ı kâmil
Bişâť-ı kâ‘inât içre nedür bu esfel ü a‘lâ
- 11 Çü bir mihrüñ fūrügundan ħamu zerrât rüşendür
Nedendür iĥtilâf üzre ħamu dünyâ vü mâfihâ

5. beyit B’de yok.

6. beyit B’de yok.

7. beyit B’de yok.

7a-Sure, (Bakara, 2/73; Hac, 22/6; Şūrâ, 42/9; Ahkâf, 46/33; Kıyâmet, 75/40): “(O Allah), ölüleri diriltir.”

8. beyit B’de yok.

8b-Sure, (Necm, 53/8-9): “Yaklaştı.”

9. beyit B’de yok.

11. beyit B’de yok.

- 12 Çü bir ma‘dendür a‘l-ı gil nedendür böyle bes ‘âlem
Kimi vâlih kimi ebleh kimi nādān kimi dānā
- 13 Kaçan kim Nāṭıķī gibi geçersin kayd-ı şüretten
Kadem қо bezm-i ‘ırfāna olasın şāḥib-i ma‘nā

29

(A 8b, B 23b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Hāşe-lillah keşret-i eşgāl olur ma‘nī‘ saña
Dil ḥayālūñ meskenidür ğayriler şıgmaz aña
- 2 Şevķ-i ruḥsāruñla āhım şu‘lesin seyr eyleyüb
Ḥayretinde māh-ı bedrūñ her gice қalur daña
- 3 Hāk olursa şiddet-i hecrūñle eczā-i tenim
‘Aķıbet eyler ğubār ānı şabā iltür saña
- 4 Gerçi devrān-ı felek senden cüdā kıldı beni
Şüretūñ manzūr-ı çeşmimdür baқarsam her yaña
- 5 Āh ü zārım ‘ayb iden efsurde-dil ey Nāṭıķī
Ger belā-i ‘aşķa düşdiyse beni āḥir aña

30

(A 8b.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Ey olan māyil-i sürūr ü şafā
Māyil-i ğuşe-i neşāṭ-fezā

13a-**Kaçan kim Nāṭıķī gibi geçersin kayd-ı şüretten**: Nedür ey Nāṭıķī göster bu taşvīrāt-ı pür deşt B.

13b-**Kadem қо bezm-i ‘ırfāna olasın şāḥib-i ma‘nā**: Nedür bu şavt ü bu ḥarf ü ne sırdur ebkem ü güyā B.

1a-**saña**: baña B.

- 2 Bāğa gir şubḥ-dem temāşā kıl
Zīnet-i dil-güşāsını ‘amdā
- 3 Gūyiyā āb-ı luṭf ile bulmuş
Her nihāl-i laṭīfī neşv ü nemā
- 4 Cān demāguñ mu‘aṭṭar itmekçün
Olmuş anda nesīm nāfe-güşā
- 5 Feyz-i ḥak sebzevāt ile olmuş
Şaḥn-ı Firdevs’den nümüne-nümā
- 6 Bir müferriḥ durur ki seyri virür
Dile feyz-i ḥayāt ü çeşme cilā
- 7 Cilve eyler ‘arāyisi oña āb
Eyler ıṣār lü’lü-i lālā
- 8 Nāṭıķı vaktüñi ḡanīmet bil
Eylemez kimseye vefā dünyā

Fî-Ḥarfi’l-Bā*

31

(A 9a, B 26a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Pür durur āyine-i arz u semā vech-i ḥabīb
Bu tecellādan alurmuş ulü’l-ebşār naşīb
- 2 Yār senden saña kurb üzredür ey ‘āşık lîk
انت في المحر بريد وهو بالوصل خرب
- 3 Ġāyet-i kurb ile ol meh görünür devr-i dilā
Çok zuhūrunda nihāndur bu reh-i emr-i ‘acīb

* B.

1a-Pür durur: Toludur B.

2a-kurb üzredür: yakın durur B.

3a-ol meh görünür devr-i dilā: dilber görünür ḥalka ırak B.

- 4 Berü gel meykedeye mest-i şarāb-ı ‘aşk ol
Tā saña yār ola ağıyār ü ḥabīb ola raķīb
- 5 Yok şifāḥāne dil-i ‘āşıka ḥarem-ḥāne
Yok durur bāde gibi ‘illet-i hicrāna ṭabīb
- 6 ‘Ālem-i vaḥdete ‘azm eyle kesil keşretten
Ki vaṭan ‘ālem-i vaḥdetdür ulaş ḳalma ğarīb
- 7 Yārdan toṭtoludur şehr-i dilüñ Nāṭıki’yā
لا تكن تايده في باديه الهجر كنبيب

32

(B 26b.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 فاشرك القس انت لب اللب
اي القس للرب حب
- 2 Sedd-i rāh oldu müşkilüñ cehd it
ارفع السد انه في العتب
- 3 Cümle zerrāt-ı ‘ālem içre ‘ayān
قد تجلّا جمال هذه الحب
- 4 ‘Ālemi ṭutdı baḥr-ı bî-pāyān
وانت يا غافلًا تدور جنب

4a-Berü gel meykedeye mest-i şarāb-ı ‘aşk ol: Gel berü meykede-i ‘aşka mey-i ‘irfān iç B.

5a-Yok şifāḥāne dil-i ‘āşıka ḥarem-ḥāne: Olmaya cāy-ı şifāḥane baḥr-ı meyḥāne B.

5b-hicrāna : eşkāma B.

7a-Yārdan toṭtoludur şehr-i dilüñ: Rû-be-rû yār senüñle her-dem B.

- 5 Ey kenār-ı furat ü teşne-i ciger

انت ضایق و تحت رجز کج

- 6 Sensin uş Yūsuf ey bedi'ü'l-ḥasen

بل فی حیف ان تمکن فی الحب

- 7 Nāṭıķī bu hedāyadur Ḥaḳdan

لا بد رس و لا یجمع کتب

33

(A 9a, B 27a.)

(Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılün)

- 1 Rūşen oldı bize maẓmūn-ı ḥaṭ-ı 'ālem-i ğayb
Ne ki var idi nihān oldı 'ayān ender ceyb

- 2 Ey ki meşhūdı koyub ṭalib-i mevḥūm olduñ
Ḥāşılıñ böyle tevehhümde degil illā ḥayb

- 3 Çek cilā dīde-i idrāke ki her zerre-i ḥāk
Saña rūşen ide maẓmūn-ı kitāb-ı lā-reyb

- 4 Şanma ki nār-ı saña rūşen görünür
Meger ol dem ki refīķ ola Ḥızr ü Şu'ayb

- 5 Dāmen-i pīr-i ḥarābātı dilā tut ki Kelīm
Ḥızr'a irmezdi aña tutmasa dāmān-ı Şu'ayb

3a-Çek cilā dīde-i idrāke: Dīde-i cān-ı cilā iste B.

3b-ide: diye B.

4. beyit A'da yok.

4a-Sure, (Tāhā, 20/14): "Ben Allah'ım."

5. beyit B'de yok.

- 6 Nāṭıķī ‘ayb bilür zāhid güm-reh-i ‘aşkı
‘Aybını bilmez ü gör ki hüneri eyler ‘ayb

34

(A 9a, B 26a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Meyl-i dünyā eyleme teşne-lebi sen şanma āb
Āb şeklin gösterür taḥkīk idicek bir serāb
- 2 Bu ḥişār-ı çarḥa mağrūr olma şanma cāy-ı emn
Cūş-ı girdāb-ı fenādan ḥāşıl olmuş bir ḥabāb
- 3 Kehkeşāndur şanma her şeb kubb-e-i eflākde
Çarḥ-ı ser-keş katlūne bir tığ çekmiş bī-ḥicāb
- 4 Sen ferāğāt-i ḥābda ammā bunu fikr eyleyüb
Her gice girmez kevākib çeşme bir laḥza ḥāb
- 5 Bī-sebāt olsa ‘aceb mi Nāṭıķī devrān-ı ‘ömr
Dāne‘-i gendüm vücūd-ı ādemi çarḥ āsiyāb

35

(A 9b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

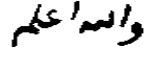
6a-Nāṭıķī ‘ayb bilür zāhid güm-reh-i ‘aşkı: Nāṭıķī fırsatıñ elde iken fevt itme B.

6b-‘Aybını bilmez ü gör ki hüneri eyler ‘ayb: Hedef-i cāna ire sehm-i kazā nā-geh şayb B.

1a- eyleme teşne-lebi: eyleme ey teşne-leb B.

2b-ḥāşıl: zāhir B.

5a-Bī-sebāt olsa ‘aceb mi Nāṭıķī devrān-ı ‘ömr: Vakt-i fırsatdur ‘azizim olma gāfil bir nefes B.

5b-Dāne‘-i gendüm vücūd-ı ādemi çarḥ āsiyāb: Söz budur ey Nāṭıķī bi’s şavāb B. / Sure, (Āl-i Īmran, 3/36; Māide, 5/6; En’am, 6/58; Yūsuf, 12/77): “Hāli en iyi bilen Allah’tır.”

- 1 Göñlüm aldı yine bir ğamzesi seḥḥār ḥabīb
Çeşm-i mesti gibi itdi beni bīmār ḥabīb
- 2 İtmege cezb-i kulüb açdı dağıtdı zülfüñ
İtdi her tārını bir silsile-girdār ḥabīb
- 3 Bürka‘ı şevķiyle ‘ālemi meftūn itdi
Gül temāşâyı göre eyleye izḥār ḥabīb
- 4 Dürr-i dendānını bir şive ile gösterdi
Eyledi dīde-i ‘uşşāķı güher-bār ḥabīb
- 5 Nāṭıķı eyle muşayķal dilüñ āyinesini
Saña her āyineden göstere dīdār ḥabīb

36

(A 9b, B 26b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Ten-i vīrāne durur dīde-i cān üzre ḥicāb
Ger saña genc gerek anı ḥarāb eyle ḥarāb
- 2 Gül-i tevḥīde yūri sen seni ḥāk it zīrā
Fer‘dür cümle-i eşyā biline aşl-ı turāb
- 3 Yok şebātı bu cihānuñ ana göz dikme şaķın
Saña irşād yeter ‘ārif iseñ cūş-ı ḥabāb
- 4 Ḥāb-ı ğafletde geçürme bu ḥarāb evķāti
Toğdı mağrib güneşi şaldı kamu ‘āleme tāb

1b-**genc**: kenz B.2a-**Gül-i tevḥīde yūri sen seni ḥāk it zīrā**: Sen seni ḥāk idegör tā gel tevḥīd-i büte B.2b-**Fer‘dür cümle-i eşyā biline aşl-ı turāb**: Mażāhir-i cümle-i eşyā imiş ey yār-i turāb B.

3. beyit B’de yok.

4. beyit A’da yok.

- 5 Bāğ-ı dehr içre dilā serv gibi bağlanma
Seni āzād idegör gülşen-i dehr içre çü āb
- 6 Bezm-i keşretten eger ‘arîf isen çek ayağı
Saña irşād idiyor turma diyü cūş-ı ḥabāb
- 7 İrgürür Ka‘be-i vaşla koma rāh-ı ‘aşkı
Düşme her vādiye bîhūde saña virme ‘azāb
- 8 Sakıyā öpse şürāḥi ayağın vaktidür
Ger şevāb ister isen uşta odur ‘ayn şevāb
- 9 Gerçi terkībde olmuş nite dil cān dile leb
‘Aşkdur cān-ı ‘azîz içre velî lübb-i lübāb
- 10 Koma ayağın bāğ içre şakın serv gibi
Seni āzād idegör gülşen-i dehr içre çü āb
- 11 Sebze-i mihr ü vefā bitmek için Nāṭıķı’yā
Seyr-i eşkim қатаратı yeter ü dīde seḥāb

37

(A 10a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Gerçi cennetde olur tūbī-i a‘lā mergūb
Ḳāmetüñdür dile ammā daḥi a‘lā mergūb

5. beyit B’de yok.

6. beyit A’da yok.

7. beyit B’de yok.

8. beyit A’da yok.

9. beyit B’de yok.

10. beyit A’da yok.

11a-**Sebze-i mihr ü vefā bitmek için Nāṭıķı’yā**: Sen seni Nāṭıķı’yā şanma bu cism-i fāni B.

11b-**Seyr-i eşkim қатаратı yeter ü dīde seḥāb**: Bir güneşsin ki nihān itdi seni zıll-i ḥicāb B.

- 2 Ruḥ-ı zībāñı görüb rağbetim artar lebüñe
Kim olur mevsîm-i gül bâde-i ḥamrâ merğüb
- 3 Seyr iden ‘arız u zülf ü ḳadüñi olmaz aña
Sünbül ü yâsemen ü serv-i dil-ârâ merğüb
- 4 Hem-sifâl-i seg-i kūyun olana ‘âlemde
Olmaya cām ü Cem ü mülke-i Dârâ merğüb
- 5 Reşk-i gülzâr-ı cinân olsa şafâda sensin
Baña olmaz çemen ü seyr ü temâşâ merğüb
- 6 Olmasaydı seni seyr itmek içün bir manzar
Âdeme olmaz idi dîde-i bînâ merğüb
- 7 Nâṭıķı ‘aşîķa bes ‘aşķ libâs-ı fâḥir
Gerçi eṭfâle olur aṭlas ü dîbâ merğüb

38

(A 10a, B 27a.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Zülf-i zencîrini ‘arızda görüb rûz ile şeb
Oldı sevdâ-zede ‘uşşâķa mecânîn laķab
- 2 Bâde-i ‘aşķ ile mestâne durur ‘aşķ ehli
Şanma bu ḥâlet ü zevķi vire her âb-ı ‘ineb
- 3 Leb-i cānāndan irer feyz-i ilâhî cāna
Gūyiyâ menba‘-ı ervâḥ-ı ḳudüsdür ol leb

1b-sevdâ-zede ‘uşşâķa: uşşâķ-ı ğam-endüde B.

2a-Bâde-i ‘aşķ ile mestâne durur ‘aşķ ehli: Mest-i şaḥbâ-yı maḥabbetden olur ‘aşķ ehli B.

2b-ü zevķi vire her: ile zevķ virür B.

- 4 Kāleb-i cismüñe cân it mey-i ‘aşkı zîrā
‘Ākıbet hışt-ı ser-i ham olacağdur kâleb
- 5 Bezm-i ‘âlemde yeter ‘âşıka meşreb mey-i ‘aşk
Bu şafâ meşrebe mânend olamaz her meşreb
- 6 Katre-i eşki yeridür görünen ‘uşşâkuñ
Hâk-i râh içre kıyâs eyleme cây-ı kebkeb
- 7 Kamumuz mekteb-i ‘aşk içre hüma-ı ebcedhân
Kimesne başka çıkarmadı dilâ bu mekteb
- 8 Nâııkı rüyını seyr itmege ol mâh-veşüñ
Dide-i bîdâr gerek sinede dil çün kevkeb

39

(A 10b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 La‘l idi haclet-i la‘lünden eridi mey-i nâb
Bu sebebdendür aña ehl-i nazâr la‘l-i müzâb
- 2 Mesken-i künc-i gamuñ olmağa ma‘müre-i dil
Yıkılub bir iki câm-ı mey ile oldu harâb
- 3 Hoğka-i dîdelerim sâgar ü eşkim müldür
İki çeşm-i nigarânımdur o sâgarda habâb
- 4 Gözlerimden dökülen hep cigerim yâğıdur
Bes ki bu sine tenûrunda dilim oldu kebâb
- 5 Nâııkı gör ruğ-ı dilberde kerâmât-ı mey
İmtizâc eylemiş ol gülde bād âteş ü âb

4a-Kāleb-i cismüñe cân it mey-i ‘aşkı zîrā: Cânımızda ezeli var idi ‘aşkuñ şırı B.

4b-‘Ākıbet hışt-ı ser-i ham olacağdur : Olmadan cevher-i cân meskeni ey dil-i B.

40

(A 10b.)

(Mefā'îlün Mefā'îlün Fe'ûlün)

- 1 Dili pā-bend ider ol sükkerîn leb
Miskdür şanasın dil-i engübîn leb
- 2 Bakışda gösterür sihr-i mübîn çeşm
Tekellümde olur cān-āferîn leb
- 3 Mücevher hoḳḳa diṣ 'aḳd-ı lü'lü
Muşavver la'lden engüşterîn leb
- 4 Hezārān cān u dil tārāc ider ḥāl
İder yaḡma hezārān 'aḳl ü dīn leb
- 5 Ḳamu ālāt-ı ḥüsni Nāṭıḳî ḥüb
Velîkin cümlesinden bihterîn leb

41

(A 11a, B 27b.)

(Fā'îlātün Fā'îlātün Fā'îlün)

- 1 Cām-ı meyden cūṣ idüb söyler ḥabāb
Ġāfil olma fevt olur 'aṣr-ı şebāb
- 2 El virür mi'rāc-ı rûḥānî saña
Ref' iderseñ şāhid-i dilden niḳāb
- 3 Gūṣ-ı hūşuñdan çıkarsın penbenden
Her şecerden sem'üne irer ḥiṭāb
- 4 Dīde bīdār ol çü kevkeb-i 'aşḳda
Çeşm-i pür ḥābe bırakmaz mihr-tāb

3. beyit A'da yok.

4. beyit A'da yok.

- 5 Gel fenā bahrında ğark ol eyleme
Arzū-i cennet ü vehm-i ‘azāb
- 6 Çeşm-i nergis-veş açılmağ hāşıl it
Dīde-i cānı kıoma kim tuta hāb
- 7 Sīneye dūrdāne-i ‘irfānı çek
Nice bahır-āsā çekersin ıztırāb
- 8 Hızmet-i dürt-keşān-ı cām-ı ‘aşk
Gösterür erbāb-ı ‘aşka fetḥ-i bāb
- 9 Mekteb-i ‘aşk içredür kesb-i kemāl
ایجاد الحق نعم الاکتساب
- 10 ‘Aşk-ı cāmı Nātıkī mürşid durur
Bir nefesde ref‘ ider nice hicāb

42

(A 11a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Derdin itdi baña naşīb ḥabīb
Ġayre olmuş velī ṭabīb ḥabīb
- 2 Virdi biñ derd ü miḥnet ü eleme
Virmedi ‘āşıka şekīb ḥabīb
- 3 Dile ‘arz eyleyüb gül-i ruḥsār
İtdi ol zārı ‘andelīb ḥabīb

5. beyit A’da yok.

6. beyit A’da yok.

8. beyit A’da yok.

9. beyit A’da yok.

- 4 Sen bā'id olma ey gönül yoksa
Cān gibidür tene ẓarīb ḥabīb
- 5 Fenn-i nazm-ı ğazelde Nāṭıķı'yā
Nazmuñı eylemiş ğarīb ḥabīb

43

(A 11a, B 28a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Maşrıķ-ı dilde 'ayān oldı çü meh ol ruḥ-ı ḥüb
Qalmadı tā bāyed ol meh-i tābāna ğurüb
- 2 Sen ḥicāb itme seni dīde-i cān üstünde
Gösterür cümle şıfatlarda tecellā maḥbūb
- 3 'Āşıkā Leylī-i mūnis ü ğam-ḥār olmuş
وانت نى البرشون على اوصلى
- 4 Gerçi biñ şūrete māyıl durur erbāb-ı nazār
Līk bir mihre müvecceḥ ẓamu zerrāt-ı ẓulūb
- 5 Cümle eşkāl ü şuverde düşdi nuṭķ-ı şāḥ
Gehi ğālib ğörünür lā'ibe ğāhi maġlūb

1a-**dil**: ḥüb B.

3. beyit A'da yok.

4. beyit B'de yok.

5. beyit A'da yok.

- 6 Āb bir dūr ki nebātāta virür feyz-i hayāt
Muhtelif gerçi görünür saña eşkāl-i hubūb
- 7 Gerçi her ‘āşıkı bir şūrete meftūn itmiş
Lîkin ceng ü cedel hep añadur meyl-i kılūb
- 8 ‘Aybdan ğayri’yi zāhid göremez Nāṭıkı’yā
Çeşm-i ma’yūba naşib olmaz imiş ğayr-ı ‘uyūb

44

(A 11b.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Şunanda cām-ı zer-endūdı dest-i sākī öp
Ve ger mecālın olur durma sīm sākını öp
- 2 Öpende şevk ile mihrāb-ı ṭāķını zāhid
Cemāl-i dilbere baķ ebruvān-ı ṭāķını öp
- 3 Murāduñ ise müyesser ola saña şıḥḥat
Em iledür ki cām-ı lebin mezāķını öp
- 4 Şevāb-ı hac ise maķşūduñ ey gōñül yāruñ
Der-i sarāyını ṭavf it revāķ u ṭāķını öp
- 5 Ve ger ki ol ser-i kūya güzār ise ğarezūñ
Turāba ruyunuñ sür Nāṭıkı zuķāķını öp

45

(A 11b, B 27b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

6. beyit B’de yok.

7. beyit A’da yok.

8a-‘Aybdan ğayri’yi zāhid göremez Nāṭıkı’yā: Nāṭıkı nāme-i a‘mālūñi yek-ser oda yaķ B.

8b- Çeşm-i ma’yūba naşib olmaz imiş ğayr-ı : Tā saña ‘affunı dāmen ide destār-ı B.

- 1 Ey lebi çeşme-i cān nergis-i mestî pür ḥāb
Nice bir cāna düşe sünbül-i zülfünden tāb
- 2 Dehenün yādına oldu vaṭanım mülk-i ‘adem
Olmadım ol reh-i nā-pāyine ašlā reh-i yāb
- 3 Serv ḥayretde ḳalur görse ḥırāmī ḳaddūni
Ezilür ḳand-ı mükerrer lebün ittükde ‘itāb
- 4 Ğabğabuñ hāle midür devr-i ḳamer rūyuñda
Yā aşılmış gül-i terden yine bir ḳatre-i āb
- 5 Olmaya nazmuña mānend-i güher Nāṭıķi’yā
Olsa yem ḳatreleri her biri bir dürr-i ḥoş-āb

Harfū’t-Tā

46

(A 12a, B 29b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ey fūrūğ-ı mihr-i rūyuñdan münevver kāyināt
Vaḥdetün işbātına şāhid zuhūr-ı mümkünāt
- 2 Bāde-i ‘aşkuñla eşyā ser-be-ser mestānedür
Lā-cerem raḳş içredür fi’l cümle ābā ümmehāt

1a-**lebi**: lebün B. / **nergis-i mestî**: nergis-i mestün B.

1b-**zülfünden tāb**: zülfün şala tāb B.

3a-**görse ḥırāmī ḳaddūni**: naz ile şalınsa ḳaddün B.

3b-**İrülür**: Ezilür B.

4a-**devr-i fem-i**: devr-i ḳamer B.

5a-**Olmaya nazmuña mānend-i güher Nāṭıķi’yā**: Görmedi gūş-ı şadef Nāṭıķi’yā nazmuñ tek B.

5b-**Olsa yem ḳatreleri her biri bir**: Yemde her ḳatre-i bārān ise B.

2a- **ser-be-ser mestānedür**: ser-be-ser mestdür B.

2b- **Lā-cerem raḳş içredür fi’l cümle ābā**: Şūr u şebābdan raḳşā düşmüş heft āb-ı çār-ı B.

- 3 Maẓhār-ı zerrāt-ı ‘ālem mihr-i rūyuñdur senüñ
Düşüña alduñ libās her şıfāt-ı bî-cihāt
- 4 Her zaman bir zerreden peydā olursun ey güneş
Egnüñe şalduñ libās-ı her şıfat-ı zî-mişkāt
- 5 Dār-ı ‘ālem içre senden ğayrı bir deyyār yok
Münkir ikrār eylemezse uşta zāhir beyyināt
- 6 Cümleñüñ ma‘şuķı sensin cismüñe vālih kamu
‘Ālem-i ğayb ü şehādet cümle mā fī’l-kā’ināt
- 7 Zāt-ı bî-mişlūñ şübūtiçün senüñ olmuş delīl
Ma‘den ü tab‘-ı ‘anāşır hıss ü hayvān ü nebāt
- 8 Ferd-i yektādur vücūduñ cümle sensin cümle sen
Kānde baķsam nūr-ı ruḥsāruñla rūşen şeş cihāt
- 9 Sādedür eşyā şehā sen āfitāb-ı lem-yezel
Āfitāba karşı olmaz sāyede aşlā şebāt
- 10 Her şıfāta dīde-i ḥaķ-bīnle baķ Nāṭıķī
Ka‘be-i zāta ki zirā reh-nümündür her şıfāt

47

(A 12a, B 30a.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

4. beyit A’da yok.

5a-Dār-ı ‘ālem içre senden ğayrı bir deyyār yok: oldı vechüñ ğayre deyyārsın B.

6. beyit A’da yok.

7. beyit B’de yok.

8. beyit A’da yok.

9. beyit B’de yok.

10a-Her şıfāta dīde-i ḥaķ-bīnle baķ Nāṭıķī: Cān gözüyle her yañadan Nāṭıķī gördi seni B.

10b-Ka‘be-i zāta ki zirā reh-nümündür her şıfāt: Bildi kim taḥķıķ sensin mümkināt ü vācibāt B.

- 1 Esîr ider beni şanmañ bu şûret-i nâsût
Şafâ-yı ‘aşk itdi beni cevher-i lâhût
- 2 Egerçi merkezim oldu bu ‘âlem-i süflî
Velî menâzil-i seyrim o vâdi-i melekût
- 3 Hayâl-i la‘l-i leb-i yârla iki çeşmim
Sirişk-i âl ile oldı ma‘âdin-i yakût
- 4 Bi-ğayr-ı ferd ehad yok fezâ-i zâtımda
Şıfatda lîk hezarân-âsâ mim ü nu‘ût
- 5 Şıgar bu tās-ı vücūdumda esfel â‘lâ hep
İçerse doymaya deryâ-yı aḥdar buḥût
- 6 Ne kânde eyle heves Nâṭıķî ne sükkere meyl
Yeter ḥayâl-i leb-i la‘l-i yâr cânuña kût

48

Fî- Harfî’t-Tâ*

(A 12b, B 28a.)

(Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün)

- 1 Nûş ideli cân olub içün cām-ı maḥabbet
Gonca gibi kan bağladı dil sinede kât kât
- 2 Mânend-i sirişkim düşe biñ cûş u ḥurûşa
Düşse şereri nâr-ı dilimden yeme ḥırkât

1a-beni: seni B.

1b-itdi beni: beni itdi B.

2a-merkezim: merkebim B.

2b-evâdi: o vâdi B.

3. beyit B’de yok.

4. beyit A’da yok.

6a-Ne kânde eyle heves Nâṭıķî ne sükkere meyl: Hemîşe tûṭî-i ṭab‘uñ gıdâsı Nâṭıķî’yâ B.

6b-Yeter ḥayâl-i leb-i la‘l-i yâr cânuña : Ma‘âni-i şekker olmuş zihî mülezzez B.

* B.

- 3 Her dil ki hayāl-i ruḥ-ı dildār ile ʔoldı
Ne mihre ider meyl ü ne māha ide raġbet
- 4 Furşat demidür eyle dilā dem-be-dem efgān
Ney gibi geh senden niceler kesb ide ḥālet
- 5 Şol kimse ki fehmi itmedi esmāyı maḥcūr
Levhinde elüñ maḥv ola naḳş-ı beşeriyyet
- 6 Sen pāyına rū sürmede her serv-i sehīnūñ
‘Ömr ise ider cūy-ı sirişkim gibi sür‘at
- 7 Keşretde ḳoma sen seni ey ṭālib-i dildār
Gel gül ki şafādan ʔoludur ḥāne-i vaḥdet
- 8 Zī-ḳıymet olan gevheri sen ‘ālem-i ḳudsūñ
Lāyık mı ki ḥāk içre ḳılasın ḳanı ġayret
- 9 Esmā ısı ol ādem-i ḥākī gibi yoksa
Levhüñden olur maḥv nuḳuş-ı beşeriyyet
- 10 Bu mezra‘a-i dehre vefā toḥmunu zer‘ it
Tā kim olasın Nāṭıķi’yā ḳābil-i raḥmet

49

(B 29a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

3. beyit A’da yok.

4a-**eyle dilā dem-be-dem efgān**:devrde bildüñ ki deḳāyık B.

4b-**Ney gibi geh senden niceler kesb ide ḥālet**: Bāḳide ḳoma şoḥbetüñi eyleme ġaflet B.

5. beyit A’da yok.

8a-**Zī-ḳıymet olan gevheri sen ‘ālem-i ḳudsūñ**: Gencīnede bir gevher-i ‘āliyeydüñ sen B.

8b-**Lāyık mı ki ḥāk içre ḳılasın ḳanı**: Ḥayf olmaya esfelde ḳılasın ḳatı B.

10a-**Bu mezra‘a-i dehre vefā toḥmunu zer‘ it**: Ek toḥm-ı vefāyı bu cihān mezra‘asında B.

- 1 Nūh-veş keşti-i ‘aşk içre dem-â-dem sefer it
Kılma tufân-ı cehâletde sen andan güzer it
- 2 Genc-i zât üzre tılısm oldu senüñ terkebün
Genc sende seni bî-hüde yeter derbeder it
- 3 Sen vücūd âyinesin ‘aks-i cemâlin göresin
Vir cilâ çeşm-i dile sen seni şâhib-nazar it
- 4 Ger ki müştâk-likâsın şeb-i yeldâyı bil
Âteş anı seni sen şecer it
- 5 Hevesün var ise irmek harem-i ‘anķaya
Hüdhüd-i ‘aşķa yetiş anı saña rah-ber it
- 6 Maḥrem-i vaşl-ı nigâr olmak ise maḥsûduñ
‘Aşķ meydanına gir ‘âşık iseñ terk-i ser it
- 7 Çün saña bir ḥaber irdi ‘irfân bezminden
Bezm-i ‘âlemde vaşıyyet ki seni bî-ḥaber it
- 8 Gevher-i zātuña şarrâf olana hem-dem ol
Bilmeyen gevher-i ‘âlûñi andan ḥazer it
- 9 Nâṭıkî va‘z-ı efsâne-furûş olma yeter
Ṭab‘-ı ma‘rifet ile sözüñi muḥtaşar it

50

(A 12b.)

(Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Yâd eyleyüb İskender ü Cem’den nice ḥaşmet
Dir kus-ı şehe efgân iderek kâr-ı nübuṣvet
- 2 Cevlân-geh-i Mecnûn idi şimdi bize kaldı
Ḥâlî ḳala fikr itme bu meydân-ı maḥabbet

4b-Sure, (Tâhâ, 20/14): “Ben Allah’ım.”

- 3 Bezm içre degil âteş ile şem‘-i fūrūḡı
Āh-ı dīl-i pervāne bırakmış aña harkat
- 4 ‘Arz eyleyeli ‘arız ü kıadd ü ruḥ dildārı
Serv semen ü tāze güle kıalmadı raḡbet
- 5 Mihr ü meh iki āyine-dārıdur o māhuñ
Bulmuşlar anuñcün bu fenā devrde şöhret
- 6 Hiç ola serencām-ı dīlūñ kııl ile kıālī
Her çend o dehān ile miyāna ide dīkkat
- 7 ‘Arz eyler iken Nātıkı’yā ‘aşkıımı yāre
Hāl-i dīli şerh itmege eşk eyledi sebkat

51

(A 13a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Maḥabbet nārına yakduk ten-i rüsvāmızı kıat kıat
Çü āḫir ‘ākıbet ḥākister itdük cāmızı kıat kıat
- 2 Nesīmī dīl-güşā būyuñ alınca bağda çün gül
Çü ḡonca‘ ḥūna ḡarḫ itdük dīl-i şeydāmızı kıat kıat
- 3 Görünce burc-ı dīlde ol mehi biñ dāḡ maḥabbetle
Felekler gibi itdük şadr-ı ḡam-fersāmızı kıat kıat
- 4 Bizi rengin idüb her dem çü ḡonca eşk-i ḥūnundan
Şarub bu cism-i ‘üryāna kıızıl u alamızı kıat kıat
- 5 Vefādan reng ü būyı yok şakın ālına aldanma
Tecerrüb itmişüz ey dīl gül-i ra‘nāmızı kıat kıat
- 6 Dīl-i şeydāmızıñ yakduk derūnun āteş-i ‘aşқа
Bir itdük dāḡ-ı ḡamla lāle-i ḥamrāmızı kıat kıat

- 7 Gül-āsā Nāṭıķī fāḥir libāsıyla dönüb durduķ
Mecālis zīneti çün şāhid-i ma‘nāmızı ķat ķat

52

(A 13a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ğabğabuñ zıkr ider ey sāķī dem-ā-dem cāna ķūt
Meclis-i meyde turunc olsa yeter rindāna ķūt
- 2 La‘lūñ üzre zāhide gösterme ḥaṭṭ-ı sebzüñi
Sebze-i āb-ı ḥayātı itme her ḥayvāna ķūt
- 3 ‘Arız u ḥālūñ dilimden ğā’ib olmaz bir nefes
Ĝalibā yok murğa hergiz ğayr āb ü dāne ķūt
- 4 Ƙan iderse her baķışda çeşm-i cellādı n’ola
Ḥūn-ı ‘āşıķdur dem-ā-dem ğamze-i cānāne ķūt
- 5 Merdüm-i çeşme lebi seyri yeter ey Nāṭıķī
Tecrübe itdüm olurmuş ney-şeker insāna ķūt

53

(A 13b, B 28b.)

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Ol ğonca lebe ‘arz-ı dil-i zār ne ḥācet
Rüşendür aña ḥāl-i dil izḥār ne ḥācet
- 2 Cān içre ķoma ğayr-ı elif ḳaddini zīrā
Bir ḥarf yeter ‘ārife tekrār ne ḥācet
- 3 Dil zülf-i siyāhında aşılmuşdur o yārūñ
Manşūr şıfat itmege ber-dār ne ḥācet

1a-Ol ğonca lebe ‘arz-ı: ‘Arz eylemek aḥvāl-i B.

1b-Rüşendür aña ḥāl-i: Dildāra ‘ayāndur ruḥı B.

2. beyit B’de yok.

- 4 Yokdur gül-i ruhsârına bir lâle müşâbih
Seyr-i çemen ü gülşen ü gülzâr ne hâcet
- 5 Mûnis saña bes zevk-i hayâli leb ü çeşmi
Ey dil hevesi hamr ile hâmmâr ne hâcet
- 6 Yok râh-ı hüdâ cüz reh-i ‘aşk itme sen inkâr
Bu beyyine vâzıh durur inkâr ne hâcet
- 7 ‘Âşık ki şarâb-ı leb-i dilberden olur mest
‘Âlemde aña hamr ile hâmmâr ne hâcet
- 8 Kaṭ‘ eylemege ‘aşk beyâbânını sâlik
Taḳlîd metâ‘ından aña bâr ne hâcet
- 9 Yâri görücek Nâtıķı’yâ bakma raķibe
Yâr olsa yeter şoḥbet-i âgyâr ne hâcet

54

(A 13b, B 29b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Nice der-ḥâb olasın bir özüñi bîdâr it
Yâr iken sen seni bîhûde beter âgyâr it
- 2 Nice bir mest olasın bâde-i ğafletden gel
Vaḳt fevt olmadan âḥir özüñi hüşyâr it

5. beyit B’de yok.

6. beyit A’da yok.

7. beyit A’da yok.

8. beyit A’da yok.

9a-**Yâri görücek Nâtıķı’yâ bakma raķibe**: ‘Aşkuñ ğamını Nâtıķı’yâ câna sebak kıl B.9b-**Yâr olsa yeter şoḥbet-i âgyâr ne hâcet**: Bir harf yeter ‘ârife tekrâr ne hâcet B.1a-**Nice der-ḥâb olasın bir** : Câm-ı Cemşidi itürme B.

- 3 Maḥrem-i genc-i ma‘ānī heme dem olmuş iken
Ḥāşılıñ koma ki ḥırmān ola gel bîr kâr it
- 4 Gevher-i ḥāşıl-ı ‘ömri koma kim ola ḥazef
Vara vara anı cehd eyle dūr-i şehvār it
- 5 Ḥayfdur dāmen-i dildārı çıkarmak elden
Bî-vefālîk sebḳ-i dilde yeter tekrār it
- 6 ‘Ākıbet şanma peşimanlık olur saña müfîd
Furşatun elde iken ‘illetüne tîmār it
- 7 Nāṭıķî’nün saña güftārı naşihatdur hep
Sen gerek eyle ḳabûl anı gerek inkār it

55

(A 14a, B 30a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Zekānuñ kân-ı ḥalāvet dehenün ‘ayn-ı ḥayāt
Leb-i la‘lünde Mesîḥā gibi cān-baḥş-ı niḳāt
- 2 Da‘vî-i ‘aşḳuñ iderse n’ola dil bir mülkde
Ruḥ-ı zerd ile müdām âl sirişki işbāt
- 3 Tūṭî-i cāna ğidā itmege ey sükker-i leb
Açsañ ebvāb-ı tekellüm tökülür ḥubb-i nebāt

3b-**Ḥāşılın**: Ḥāşılıñ B.4b-**anı**: ney B.5a-**Ḥayfdur**: Ḥafîdür B.5b- **sebḳ-i**: sebkın B.7a-**saña güftār**: sözü pend ile B.1b-**Leb-i la‘lünde Mesîḥā**: Lebleründe dem-i ‘İsā B.

2. beyit B’de yok.

3. beyit A’da yok.

- 4 Serv dīvār-ı taḥayyürde alur her geh kim
Şahn-ı gülşende adũñ nāzı ile eyler ḫarekāt
- 5 Şũfı kesb itmese ḫālātı ney-i ‘aşķuñdan
Zevķ-i raķş ile müyesser añā olmaz ḫālāt
- 6 Tudaġuñ āyet-i raḫmet yanaġuñ āyet-i nũr
Şũretũñ muşḫafıdur mażhar-ı cem‘u’l-āyāt
- 7 Nāṭıķı mu‘cız-i ġüftāruña vāķıf olalı
Şānına nāzil olupdur bu müberhen ebyāt

56

(A 14a.)

(Mefā‘ilũn Fe‘ilātũn Mefā‘ilũn Fe‘ilũn)

- 1 Dilā ṭarıķ-i maḫabbetde sen seni ḫāk it
adem o meclıs-i ‘ırfāna kesb-i idrāk it
- 2 Murāduñ ise düşe rũy-ı yārdan saña ‘aks
Mişāl-i ‘āyine ġıldan vücũduñı pāk it
- 3 Çemende var ise aşduñ ġüşāde-dil olmaķ
Nesım-i şevķ ile ġül gibi sīneñi çāk it
- 4 Yetürmek ister iseñ sebze-i beķā dilde
Hemīşe dīdeñi rāh-ı fenāda nem-nāk it
- 5 Müyesser itmege ol şehsũvār-ı pā-bũsı
Seni kemend-i vefā ile şayd-ı fitrāk it

4a-**her geh kim**: her kime kim B.

4b-**Şahn-ı gülşende adũñ**: Serv-i addũñ revīşı B.

5. beyit B’de yok.

6. beyit A’da yok.

- 6 Vücūd-ı ğayrden aşlā bedīd yok bir eşer
Muvahhīd eyle seni sūfī terk-i işrāk it
- 7 Tarīk-i ‘aşkda çün Nāṭıķī nihāyet yok
Menāzil itmege ṭayy rahş-ı ṭab‘ı çalāk it

57

(A 14b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Deheninden o mehūñ hiç nişān virmez baht
Zerre deñlü o ḥaber rāz-ı nihān virmez baht
- 2 Ayrı қо meyle bir olmağa felek devrinde
Şīşe-i çeşmime bir sā‘at aman virmez baht
- 3 Tālī‘im kevkeb gibi beni sūzān itdi
İtmege bir gice ol māha kırān virmez baht
- 4 Rūḥ perver nefesiyle beni yād itmez bād
Veh ki ben mürdeye bir mürde-i cān virmez baht
- 5 Xan yudub Nāṭıķı’yā ğonca şıfat ḥāmūş ol
Çün göñül açmağa bir ğonca dehān virmez baht

58

(A 14b, 28b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şehriyār-ı ‘aşkuña dil olalı ey yār taht
‘Aql u şabr u tāḳat u hūşum düşürdi cümle raht
- 2 Böyle inceldi ḥayāl-i mū-miyānuñdan tenim
Kim girer oldı ser-ā-pā sūzene mānend-i taht

1a-Şehriyār-ı ‘aşkuña dil olalı ey yār: Şah-ı ‘aşkuñ tā göñül şehrinde cānā kurdı B.

1b-tāḳat u hūşum : ey mehrü B.

2a-Böyle: Şöyle B.

2b-Kim girer oldı ser-ā-pā sūzene: İgne ser-tā-pā geçer oldı baña B.

- 3 Gerçi dirler kıatre-i mā sengde te'sir ider
Eylemez eşkim saña ey göñli andan dağı sağıt
- 4 Çarğı ururdum rüz-ı şeb şevkımden ey meh çarğı-veş
Sen mehe olsa muķārin kevkebim bir iki tağıt
- 5 Fāriğ olma bir dem āh ü nāleden ey Nātıķī
Bu cihāndur kim bilür şāyed ola bīdār bağıt

59

(A 14b.)

(Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün)

- 1 Gösterür la'lüñ mezāķı zevķ ü ģāli semt semt
Arturur ģam leşkerin ģālüñ ģāyāli semt semt
- 2 Cān şikār eyler baķışda şır-i ģamzeñ tür tür
Dil uğurlar sihr ile çeşmüñ ģazālı semt semt
- 3 Bulmadım kıaddüñ gibi ģülşende gerçi aradım
Her dırağıt şāğ şāğ ü her nihāli semt semt
- 4 Hōķķa-i la'lüñ ģöreldeñ sīnede besler şādef
Dürr-i dendānuñ ģayāliyle le'ālī semt semt
- 5 Nātıķī vaşf-ı lebüñ itdükde ey 'İsī nefes
Cān virür erbāb-ı 'irfāna Maķālī semt semt

60

(A 15a.)

(Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün)

- 1 Faşl-ı ģüldür dest-i şāķīden dilā peymāne tüt
Yōķ vefā bu devrde cām-ı mey-i rindāne tüt

- 2 Zāviye küncinde bir bûy-ı riyâdan ğayrı yok
Âdeme hâlet virür bir gûşe-i meyhâne tut
- 3 Olmasun zāyi‘ dir iseñ naqd-i evkât-ı şerîf
‘Aşkda şābit-ķadem ol ‘aşķ işin merdāne tut
- 4 Hāh hār itsün zamāne hāh hāk ey dil seni
Sen reh-i teslîmde bir dāmen-i cānāne tut
- 5 Bir peri ‘aşkıyladur āşüfte şimdi Nāţıķı
Sen gerek ‘āķil kıyās it yā gerek dīvāne tut

Harfû’s-Şā

61

(A 15a, B 30b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 El-ġiyās ey gerdiş-i dülāb-ı devrān el-ġiyās
İtmedüñ ehl-i dili bir lahza şādān el-ġiyās
- 2 Dāne gibi cism-i dānā pāy-māl olmuş durur
Sebze-i devlet bitürdi hāk-i nādān el-ġiyās
- 3 Tökdi gül evrākını bād-ı hazān-ı dehr-i dūn
Doldı ‘ālem gülşen-i hār-ı muġaylān el-ġiyās
- 4 Bezm-i erbāb-ı hünerde ķalmadı bir germiyet
Mey gibi ķaldı ayaķda ehl-i ‘irfān el-ġiyās

1a-ey: ez B.

1b-İtmedüñ: Eylemez B.

2a-Dāne gibi cism-i dānā pāy-māl olmuş durur: Dāne-veş topraġa pā-māl oldu ehl-i ma‘rifet B.

3a-Tökdi: Dirüb B. / dehr-i dūn: dehrden B.

3b-Doldı : Oldı B.

4a-Bezm-i erbāb-ı hünerde ķalmadı bir germiyet: Her hāzef düşdi revāca şeb-çerrāġ oldu kesād B.

- 5 Her peri-ruḥla muḳārin oldı bir dīv-i la‘īn
Şem‘-veş ‘uşşāk olub sūzān u giryān el-ġiyās
- 6 Muntazır bir ḳaṭre-i āba dehān açmış şadef
Doldı her şüre-zemīn bārān-ı nisān el-ġiyās
- 7 Saḥn-ı gülşende terennüm eylemekde zāğ u būm
Bülbül-i şeydā esīr bend ü zindān el-ġiyās
- 8 Bī-ḥaber ḥāb-ı ferāġatde ferāġat her seher
Kevkeb-āsā dil tā şubḥ sūzān el-ġiyās
- 9 Nāṭıķī erbāb-ı fażluñ ḳalmadı bir ḳıymeti
Arada maḥv oldı gitdi kāmīl insān el-ġiyās

62

(B 31a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Müttekā olmaz cihāna itme bünyādı ‘abeş
‘Āḳıbet ġam-ġīn olursun eyleme şādī ‘abeş
- 2 Şāh-rāh-ı ‘aşḳdur ‘ālemde minhāc-ı müddei
Gezme sergerdān olub kūh ü vādiyi ‘abeş
- 3 Olma mānend-i ḥırs feryād ile efgānı ḳo
Çün uzaġa düşdi menzīl itme feryādı ‘abeş

5b-Şem‘-veş: Nice B. / olub: olmasın B.

6a-Muntazır bir ḳaṭre-i āba dehān açmış şadef: Ağzın açmışdur şadef bir ḳaṭre için muntazır B.

6b-Doldı: Toldı B.

8a-her: tā B.

8b-Kevkeb-āsā dil: Şem‘-veş ehl-i nazar B.

9a-Nāṭıķī erbāb-ı fażluñ ḳalmadı bir ḳıymeti: Ḳalmadı ḳıymet kemālede yazıḳ ey Nāṭıķī B.

9b-maḥv: kem B.

- 4 Ol peri-zādı musaḥḥar idemezsin baña
Şūfiyā gel oḡuma mihr-i şubḥ evrādı ‘abeş
- 5 Bulmayan maḡşūdını ey Nāṭıķī meyḥānede
Gezmesün Rūm ü ‘Irak ü Mışr ü Bağdād’ı ‘abeş
Fī-Ḥarfī’s-Şā*
63
(A 15b, B 30a.)
(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)
- 1 N’ola bezmüñde göñül eylese fānūsıla baḡş
Ehl-i ḡarḡatdūr ider yanmaḡa nāmūsıla baḡş
- 2 Her gedāya ki müyesser ola vaşluñ taḡtı
Yiridūr rif‘atle ger ide Kāvūs’la baḡş
- 3 ‘Ālemüñ salṭanatı ‘āşıķa pā-būsıñ imiş
İdemez efser-i şāhānda o pā-būsıla baḡş
- 4 Ögredūr kebk-i ḡıramāna reviş refṭāruñ
İder endām-ı ḡadüñ cilvede ṭavūsıla baḡş
- 5 Bağladım belime zünnār-ı vefā ‘aşķuñda
Dem-be-dem nālelerim itmede nāķūsıla baḡş
- 6 Şūfī men‘ eylemek isterdi beni ‘aşķuñdan
Bir daḡı eylemeyem şūfī-i sālūsıla baḡş
- 7 Virelüm Nāṭıķī’nüñ ‘aḡlını yaḡmaya diyü
Ol ḡarāmī göz ider ḡamze-i cāsūsıla baḡş

*B.

4b-İder: Eyler B.

5b-Dem-be-dem: Turmayub B.

6b-Bir daḡı eylemeyem: İtmeyem bir daḡı şol B.

7a-Virelüm Nāṭıķī’nüñ ‘aḡlını yaḡmaya diyü: Nāṭıķī çünki gedā-yı ser-i kūyuñ oldı B.

7b-Ol ḡarāmī göz ider ḡamze-i cāsūsıla baḡş: Naḡd-ı eşkiyle iderse n’ola Ḳarun’la baḡş B.

64

(A 15b.)

(Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün)

- 1 Kādīmīdür dilimde 'aşkı ol meh-pārenün lābis
Degildür bu'l-hevesler müddet-i 'ömri gibi hādiş
- 2 Niķābın ref' idüb düşdi nazar ol 'arız-ı zülfe
Baña ol bir nazardur bunca şādī vü gama bā'is
- 3 Lebi esrār-ı hall olmaz yeter diķkatler ey şūfī
Dehānı nüktesi şıgmaz beyāna ebsem ol bāhiş
- 4 Cihān mezra'asından behre-mend olmuş degil kimse
Dağal hāşıl olur tohm-ı emelden biçme ey hāriş
- 5 Zamāne Nāṭıķī'nün cismini 'azm-ı remīm itdi
Henüz ol māh-rū 'aşkı dilinde lem-yezel mākis

65

(A 16a.)

(Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün)

- 1 Mey-i la'lün ğamıdur bağrımı hūn itmege bā'is
Ḥayāl-i hacībūndür kaddimi nūn itmege bā'is
- 2 Göñülde kılzüm-i 'aşkuñ hurūş u cūşudur her dem
Sirişkim cüyını rüyumda Ceyhūn itmege bā'is
- 3 Hevā-i zülf-i şeb-rengün beni sevdāyi itmişdür
Belī Leylā ğamıdur Kaysı Mecnūn itmege bā'is
- 4 Mu'anber kākülün ol ey nergis-i fettān mestūndür
Beni 'aşkuñda ser-gerdān ü meftūn itmege bā'is
- 5 Ḥayāl-i ḥaṭṭ-ı sebzīnün ruḥ-ı ālün hevāsıdur
Dem-ā-dem eşkimi hūbāne gül-gūn itmege bā'is

- 6 Bırakmış âteş-i ruhsâre fülful hâl-i müşgînün
Odur teşhîr-i dilde bunca efsûn itmege bâ'is
- 7 Siyeh zülfi gamıdur Nâṭıķı ol fitne-i dehrün
Şeb-i gamda dil-i şeydâyı maḥzûn itmege bâ'is

Fî-Ḥarfi'l-Cim*

66

(A 16a, B 31a.)

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Çerâğ-ı aşk ile rûşen zālâm-ı her minhâc
Meta'-ı cümle kesâddur kumaş-ı 'aşk-ı revâc
- 2 Ziyâ-ı 'aşk ile bu kâ'inât peydâdur
Füru'-ı 'aşk çü mışbâḥ ü kâ'inât zücâc
- 3 Hevâ-ı 'aşk ile raķş eylemekde her raķķâş
Şafâ-yı 'aşk ile ğunc eylemekde her ğannâc
- 4 Kelâm-ı cümle-i zerrât kevn ene'l-ḥaķdur
Niçün aşıldı bu dâr-ı fenâda pes Ḥallâc
- 5 Cemâl-i dilber-i ra'nâyı seyr iden sensin
Kaçan ki ḥâne-i ḳalbünde rûşen ola sirâc
- 6 Cibilletünde eger 'illet-i cehâlet var
Ṭabîb-i 'aşk-i şifâ-ḥânesinden iste 'ilâc

* B.

1b-**kesâddur**: kesâd ü B.

2a-**bu kâ'inât peydâdur**: memlû zücâc-ı arz ü semâ B.

2b- **Füru'-ı 'aşk çü mışbâḥ ü kâ'inât zücâc**: Göründi pertev-i mışbâḥ ü rûşen oldu zücâc B.

5a-**dilber-i ra'nâyı seyr iden sensin**:ḥaķ ile dâ'im kıılır müşâhedeler B.

5b-**Kaçan**: Kimün B. / **ola**: oldu B.

- 7 Eger ki ‘aşıq-ı dîdâr-ı lâ-yezâlîsin
Buraq-ı ‘aşqa biner ol ki gösterür Mi‘râc
- 8 Libâs-ı ‘aşk ile tezyîn-i şûret it şûfî
Nedür bu şâl-ı murakka‘ nedür bu şemm ile tâc
- 9 Kamu meşakkatini çek felâketin dehrüñ
Tek olmaya Nâţîkî’yâ kalb-i câhile muhtâc

67

(A 16b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Nice bir bîhûde efkâr idesin ey nûkte-senc
Hall olunmaz nûkte-i sırr-dehânı çekme renc
- 2 ‘Ârız-ı zibâsı üzre zülf ol meh-pârenüñ
Şanma ejderdür tılısm ile yatur eţrâf genc
- 3 İbtisâm-ı la‘lini refţâr-ı kıddin gördiler
Serv-i ra‘nâ aldı ta‘lîm-i hırâm ü gonca ğunc
- 4 Sırr-ı Kur‘ân’a dilâ ger bulmak istersen vukûf
Vech-i zibâsında rûşendür dü-çar ü çâr-penc
- 5 Vaşf-ı dendânında elfâzuñ yeter ey Nâţîkî
Çekmesün ğavvâş olanlar dürr içün deryâda renc

68

(A 16b.)

(Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Hârâbesinde cihânuñ müyesser olmaz genc
Yeter çek ey dil-i şeydâ hebâya miñnet ü renc

7. beyit A’da yok.

8. beyit A’da yok.

9a-**Kamu meşakkatini çek felâketin dehrüñ**: Tek olma Nâţîkî’yâ zîr-i minnet dūna B.

9b-**Tek olmaya Nâţîkî’yâ kalb-i câhile muhtâc**: Gehî susuz geçür evkâtüñi vü gâhi aç B.

- 2 Firîb virmege bu nev ‘arūs-ı dehr-i dile
Dehân ü çeşm ile geh işve gösterür geh ğunc
- 3 Bekā-i müddet-i eyyām bir hayāl-i muḥāl
Vefā-i dehr-i denî bir me’ālsiz nirenc
- 4 Turāb ile dola bir gün bu çeşm-i dürr-efşān
Şikeste dest ola āḥir bu ṭab‘-ı gevher-senc
- 5 Huzūr ile geçür evḳātı Nāṭıķî çün kim
Se-penc rûz degil bâķî bu saray-ı sipenc

69

(A 17a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 ‘Ārızında dil görüb zülf-i siyāhı pîç pîç
Çıkdı evc-i āsumāne dūd-ı āhı pîç pîç
- 2 Zülf-i pür pîçiyle ol şeh gönlümü şayd eyledi
Lā-cerem olur kemend-i pādişāhî pîç pîç
- 3 Genc-i ḥüsni ḥıfzına bir ejdehādur zülf-i kim
Gāh ḥalka olur böyle gāhî pîç pîç
- 4 ‘Āşıka zülf-i hayālīdür refīk-i rāh-ı ‘aşḳ
Lā-cerem kūh-ı bülendüñ ola rāhı pîç pîç
- 5 Nāṭıķî ol meh-veşüñ zülf-i ruḥıdur şanurum
Rûy-ı mehde göricek ebr-i siyāhı pîç pîç

70

(A 17a, B 31b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Ey zülāl-i lebüñe çeşme-i hayvān muḥtāc
Gülşen-i ‘ārızuña ravza-i rıdvān muḥtāc

- 2 Hüsnuñi görse sürer hâke yüzün bedr-i münîr
Ey ruhuñ pertevine mihr-i dıraḥşân muhtâc
- 3 Zeḳanuñ çâhına ḥabs olmaga ey gonce dehen
Mısr-ı ‘âlemde bu gün Yūsuf-ı Ken‘ân muhtâc
- 4 Nâfe-i müşg-i Huten sünbül-i zülf-i siyehüñ
Ey ḥaṭ-ı ‘arızuña turra-i reyhân muhtâc
- 5 Nâṭıkı lü’lü-i dendânuñı vaşf eyleyicek
Oldı elfâz-ı güher-bârına yine ‘ummân muhtâc

71

(A 17a.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Şerbet-i la‘l-i lebüñdür dil-i bîmâra ‘ilâc
Ey ṭabībim beni gel ‘anberüñe itme muhtâc
- 2 Nitekim eyledi şermende ‘aḳîḳi eşkim
Komadı la‘l-i lebüñ kıymet-i yâḳûta revâc
- 3 Türk-i çeşmüñ dil ü cân şehrine bir yağmacı
Zülf-i müşgînüñ alur kafile-i Çin’den bâc
- 4 ‘Aşk minhâcına envâr-ı ruhuñ virdü ziyâ
Râh-rev-i ‘âşıḳa tâ kim ola rûşen minhâc
- 5 Şüretüñ Mescid-i Akşâ vü ḳaşuñ mihrâbı
Şeb-i İsrâ gibi zülfüñde rumûz-ı Mi‘râc

2a-Hüsnuñi görse sürer hâke yüzün bedr-i münîr: Şüretüñ yüzünü gör geç meh-i tâbân utanur B.

4a-Nâfe-i müşg-i Huten sünbül-i zülf-i siyehüñ: Hatt-ı sebzüñden utanur çemen içinde semen B.

- 6 Anda kim var iki gisū-yı dil-āviz ola
Aşılursa ne ‘aceb günde hezārān Ḥallāc
- 7 Nāṭiqī Ḥüsrev-i iqlīm-i ğam olsa ne ‘aceb
Şu‘le-i nāle-i dil-sūz serinde bir tāc

72

(A 17b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Dil ḥayāl-i la‘l-i dildāre bulaldan imtizāc
Eşk-i ābımda oldu āb-ı āteş bir mizāc
- 2 Zār-ı ‘aşk-efşān olursa kalb-i ‘aşıkdan n’ola
‘Aşk bir mışbāḥ-ı rüşen kalb-i ‘aşıq bir zücāc
- 3 Lebleri zevki yeter āb-ı ḥayātı dil nider
Var iken ol ḥaṭṭ-ı sebzi Ḥıẓr’a yokdur ihtiyāc
- 4 Geh tebessüm gösterür geh nāz ile reftār ider
Hoş virür ol meh-likā bāzār-ı ḥüsnine revāc
- 5 Nāṭiqī bīmār-ı ‘aşka ḥaste-i hecr olana
Şerbet-i la‘l-i lebi elfāz-ı pākındür ‘ilāc

73

(A 17b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Bād-ı āhımdan olub deryā-ı eşkim mevc mevc
Keşti-i ğam her ciḥetden oldu peydā fevc fevc
- 2 Düşmesün diyu ta‘alluḳ dāmına pervāz ider
Āstānuñdan baña şehbāz-ı göñlüm evc evc
- 3 Geh benimle ceng ider ḥayl-i ḥayālün ferd ferd
Geh baña yılgār ider ebr ü çeşmün zevc zevc

- 4 Dest ü pā urmañ ile dil hoş başa çıkdı ‘aşkda
 Āferin dil kesdi deryā-ı muhîti fevc fevc
- 5 Cism-i zāruñ ğark-ı eşk olsa ‘aceb mi Nāṭıkı
 Keştiye irer ḫaṭar olduğda deryā mevc mevc

Ḥarfū’l-Ḥā

74

(A 18a.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Zihī şerīf-i seher geh zihī ḫuceste şabāḥ
 Kim itdi feyz-i cemālūñ ḫabīb-i cāna miyāḥ
- 2 ‘İlāc-ı sākī.....ki piyāle eyle
 Rüsüm-ı fāsidi mi eyledi kamer ıslāḥ
- 3 Ne ğam ki dīv-i hevā bağlar ey mübāriz kīn
 Du‘ā-i pīr-i ḫarābāt bes vücūd-ı silāḥ
- 4 Cefāsız ey dil-i şeydā müyesser olmaz vaşl
 Virilmeyince eger rûḥ ḫāşıl olmaz rāḥ
- 5 Vücūda ‘ömr-i ebed ḫāşıl itmek istersen
 Zen-i zamāneye meyl itme dutma nikāḥ
- 6 Seni bu dām-ı ṭabī‘atden it rehā tā kim
 Müyesser ola saña ṭavāf-ı ‘ālem-i ervāḥ
- 7 Hemīşe bir der-i meyḫāne Nāṭıkı nāzır
 Yüzine bir kapu aç luṭfuñ ile yā fettāḥ

75

(B 31b.)

(Fa‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Sāki bezmüñ göreliden dest-i simîninde rāh
Zevk ü hāl-i ‘āşık-ı ğam perverüñ oldı mübāh
- 2 Zāhidā elden bıraķ tesbîhi yaķ sübhādeyi
Furşat-ı ‘ayş-ı bahār ü ‘işret-i meydür şalāh
- 3 Şaķlaruz pîr ü muġānuñ rāzını fāş itmezüz
Dür olur meclisden ol kim **ما طير السباج**
- 4 Bezm-i keşretiden saña bir cerħat irse ğam yeme
Nüş kıl cāmı dilā güldür şifāen-lil-cerāh
- 5 Hüb-rûlardan şaķın ey Nāţıkı döndürme rû
قد تحلى الحيت للاحباب في وجه الملاح

76

(A 18a.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 **يا صبا بلغ شوقي ببلاغ واضح
وانظر الذم على صحن خدودي مايج**
- 2 Beni yād eyle çü maħrem olasin cānāna
بسلام يد عرفا كعبير فـ
- 3 Mācerāyı hep anuñ pāyine işār eyle
مضوان يتلطف بكنيب ساج
- 4 Naķd-ı cānı virürim vaşlına ol sîm-ķaddüñ
ليس حنران بجيعي وشراي راج

- 5 Gerçi hecrindeem ol lāle-‘izāruñ amma

لرزل حسنه في عين شودي لاج

- 6 Ben ki sevdā-i ğam-ı ‘aşq ile mu‘tād oldum

ليس سلو مبلد مرو جفا يا فاح

- 7 Şanma kim derd-i ecel Nāṭıķı’yā ḥāyil olur

للأبدانه في بحر هوا كم ساج

Fî-Harfi’l-Hā*

77

(A 18b, B 31b.)

(Mefā’ilün Fe‘ilātün Mefā’ilün Fe‘ilün)

- 1 Zihî cemāl-i dil-ārā zihî liķā-i şabiḥ
Zihî dehān-ı şeker-leb zihî kelām-i faşih
- 2 Kemāl-i şūret-i ma‘nî yüzünde vāzıḥdur
Zihî letāfet ü ḥübî zihî zarîf ü melih
- 3 Hırāmuñı göricek ‘aql u fehm olur vālih
Zihî şemā’il-i ra‘nā zihî kıyām-ı şaḥih
- 4 Ḥalāvet-i dehenünden ḥayāta irdi Hızır
Nezāket-i nefesünden tekellüm itdi Mesih
- 5 Egerçi serv-i ḳadi rāstı olur nāzik
Hırāmı ḳaddüñi biñ serve eylerem terciḥ
- 6 Cefāya şabr u taḥammüldür işi Nāṭıķı’nüñ
Ne denlü ğamzelerüñ eyler ise zulm-i şariḥ

* B.

3a-vālih: ḳaşır B.

78

(A 18b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Def‘-i tūfān-ı ğama keştī imiş cām-ı şabūh
Gösterür rāh-ı necātı yed-i sākīdūr Nūh
- 2 Her tekellümde virür feyz-i hayāt insāna
Leb-i cān-baḥşı imiş ol şanemūñ cevher-i rūh
- 3 Dāmen-i pīr-i muġānı tut ü rāh-ı ‘aşkı
Nā-ümīd olma dilā rāh-ı hidāyet meftūh
- 4 Hārsız bir gül-i ra‘nāsı bulunmaz dehrūñ
Sīne-i bülbul-i şeydā bu elemden mecrūh
- 5 ‘Aşk bir mürşīd-i dānā-dil imiş Nāṭıķı’yā
Geh virür demde nice Hızr u Mesīh aña fütūh

79

(A 19a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Olduġıçün maṭla‘-ı mihr-i ruḥ-ı dildār şubḥ
Oldı bu devr-i fenāda ġarḳa-i envār şubḥ
- 2 Ğonca-fem bir mihr ü meh ṭal‘at girībān çākidūr
N’ola ger ḥandān olursa her seḥer gülzār şubḥ
- 3 Olmaġa ol pençe-i ḥurşīd ‘aksi mazḥarı
Sīnesin eyler mücellā āyine-girdār şubḥ
- 4 Lāle-i ḥamrā gibi geh dīde ḥūn-ālūd olur
Gāhi ‘āşık gibi eyler dāġ-ı ġam ızḥār şubḥ
- 5 Şanma şebnem her seḥer deryā-i eşki dürlerin
Pāyine ol verd-i ra‘nānuñ ider işār şubḥ

- 6 Şevk-i rûy-ı yârânı gülşende gül-çîn eylemiş
Gâlibâ bu vechdendür her seher bî-dâr şubh
- 7 Nâııkı gerçi şeb-i hicrân olur gâyet dırâz
Hâııruñ hoş tut kafayı şebde elbet var şubh

80

(A 19a.)

(Fâ'ılâtün Fâ'ılâtün Fâ'ılâtün Fâ'ılün)

- 1 Kilk-i kudretten olıcak naķş-ı rûy-ı yâr tarh
Eylemiş ruhsâr-ı zîbâsın gül-i bî-hâr tarh
- 2 Nükte-i sırr-ı dehânından düşerler hayrete
Eyleyende nüktedânlık resmini efkâr tarh
- 3 Kâmetüñ taşvîr idersin ey muşavvir gerçi lik
Olmaz ammâ ol hırâm u şîve-i reftâr tarh
- 4 Naķş idende şafha-i ruhsârını naķķâş-ı şun'
Oldı nevk-i hâmeden ol hâl-i 'anber-bâr tarh
- 5 Nice Hâssân'ı iderdim beste şi'rüñ Nâııkı
Hâme-i tab'ın idende şan'at-ı eş'âr tarh

81

(A 19b, B 32a.)

(Fâ'ılâtün Fâ'ılâtün Fâ'ılâtün Fâ'ılün)

- 1 Mevsim-i gül sâ'id-i sîmîn-i sâķide ķadeh
Olma ğam-nâk ey gönül kim geldi eyyâm-ı ferah
- 2 Bezm-i çarh-ı bî-vefâda câm-ı 'ayş u 'işrete
Geh hilâl eyler şalâ geh nergis-i zerrîn ķadeh
- 3 Sebze-zâr u bir leb-i cûy u şarâb-ı lâle-gün
Ehl-i 'ayşa bir işâretdür aña ķavs u ķuzah

- 4 Nāṣihā pendüñi kim mest-i lâ-ya'kıl olan

ما يبا لي في هواي ان استراوا فتغص

- 5 Cām-ı meyde Nāṭıķı vardur Mesīhā mu'cizi
Rūh kesb eyler o meyden çekse bir fānī şebah

Fî-Ḥarfi'l-Ḥā*

82

(A 19b, B 32a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Mihribān olmuş degildür kimseye dünyāda çarḥ
Virür āḥir ḥırmen-i 'ömr-i 'azizī bāda çarḥ
- 2 Ğırre olma ey gönül hüşyārılıqdan urma dem
'Āḫıbet bezm-i fenāda şuna ser bir bāde çarḥ
- 3 Gāh alur İskender ü Cem'den serir-i haşmeti
Geh virür қаşr-ı cihānı 'Ād'a vü Şeddād'e çarḥ
- 4 'Āşıka mağrūr olub şanma ki vaşla irgürür
Görme misin Bīsütun'da neyledi Ferhād'a çarḥ
- 5 Nice Leylā-veş nigārı ḥāke yeksān eyledi
Nice Mecnūn'ı fenāya virdi bu şahrāda çarḥ

4a-Nāṣihā pendüñi kim mest-i lâ-ya'kıl olan: Tutma nāṣih bendeni kim mest-i lâ-ya'kıl geçin B.

*B.

2a-dem : laf B.

3b-қайсер: қаşr B.

5a-eyledi: eylemiş B.

- 6 Çok bürehne āşināya bakmadı bîgāne var
Çok libās-ı devleti kıldı müyesser bâda çarḥ
- 7 Nice pîr-i zü-fünûnı soñra ebced-ḥāñ ider
Nice ḥayret ebcedin virdi sebaḥ üstāde çarḥ
- 8 Her zamān ṭās-ı cihāndan nice luḥbet gösterür
‘Ākıbet eyler seni ey ḥokḳa-bāz üftāde çarḥ
- 9 Nāṭıķî girdāb-ı ğamdan yok ḥalāşı kimsenüñ
Nice fülk-i tenleri ğarḳ itdi bu deryāda çarḥ

83

(A 20a, B 32b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Tenim bir ney gibidür her ser-i müyunda bir sürāḥ
Sürūd-ı sâz-ı ‘aşkıyla ider bî-şavt u ḥarf ısrāḥ
- 2 Elif ḳad dil-rübālar şevķi ile sîne bāğında
Elifler şanma ğām biḥî bitürdi şad hezārān şāḥ
- 3 Ne ğam ger pāy-māl-i ḥāk-i zılletdür ten-i ‘aşık
Kemend-i ‘azmine baḳ kim revāk-ı asumāndur kāḥ
- 4 Ḥayāl-i vaşl umarsın ol perî ruḥsārdan ey dil
Ḥayāl-i ḥāmla ‘ömrüñ geçirme epsem ey güstāḥ

8. beyit A’da yok.

2b-biḥî: tiği B.

3a-Ne ğam ger pāy-māl-i ḥāk-i zılletdür : N’ola pā-māl ise ḥāk-i mezelletde B.

3b-‘azmine baḳ kim revāk-ı:himmetine ṭāḳ evc-i B.

4a-umarsın ol perî ruḥsārdan ey dil:ider divāne-dil ol nāz-ı perverden B.

4b-epsem ey: billah ol B.

- 5 Degil encüm görünen Nâṭıķı'nıñ tır-i āhından
Açılmış sîne-i gerdünda nice nice biñ surāḥ

84

(A 20a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 'Arız üzre tā bıraķduñ zülfüñi sen şāḥ şāḥ
Derhem oldı sünbül ü reyḥān ü süsen şāḥ şāḥ
- 2 Çün şabā reftāruñı vaşf itdi serv ü 'ar'ara
Cümle taḥsîn oķıdı eşcār-ı gülşen şāḥ şāḥ
- 3 İ'tidāl-i ḳaddüñe benzer bulunmaz bir seḥī
Aradım bâğ-ı 'İrem eşcārını yek şāḥ şāḥ
- 4 Ḥāk içinde kākül-i müşğînüñi yād eylesem
Dūd-ı āhım ser virür laḥd ü kefen ben şāḥ şāḥ
- 5 Lāle-i ruḥsāruñı ta'rif idelden Nâṭıķı
Güş edüb gülşende güller didi aḥsen şāḥ şāḥ

85

(A 20a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Çün ber-efsürde olsun zāhidā ḳalbüñ çü yaḥ
Rūḥ taḥşıl itmege fehm eyle sırr-ı سِرِّ
- 2 Rāh-ı 'aşḳ içre ulü'l-'azm olmak istersen dilā
Ḳıl tecerrüdde Mesīḥ-āsā seni bī āb ü āḥ

5a-Degil encüm görünen Nâṭıķı'nıñ tır-i āhından: Ḥarīm-i vaşl-ı yāre olamazsın Nâṭıķı maḥrem B.

5b-Açılmış sîne-i gerdünda nice nice biñ surāḥ: Ten-i efsurdeyi hecr āfitābı itmeyince ḳāḥ B.

1b-Sure, (Hicr, 15/29): "Ben ona ruhumdan üfledim."

- 3 Zülf-i dildāruñ hayāli zāhidüñ kalbinde yok
Sünbül-i ter mi biter ol yerde kim ola sebaḥ
- 4 Toptoludur çeşm-i ‘āşık ‘aşk bādından çü ney
ليس الا الحبي في انقاسه مما صرخ
- 5 Cān metā‘ın Nāṭikī işār için tutmuş ele
Ey Süleymān’ım kabul it mürdan pāy-ı melaḥ

Ḥarfü’-d-Dāl

86

(A 20b, B 33a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Burka‘ı yüzden götürdi yār-ı cedd
‘Āşıka kıldı tecellī ḥāl ü ḥadd
- 2 Şivesidür dilleri cezb eyleyen
Bir işāretdür leb ü ruḥsār u ḥadd
- 3 Cümle bir āyīnedür yüz gösteren
Gerçi yok eşkāl ey hüşyār-ı ‘add
- 4 Baḥr-ı tevḥid içre hep eşyā garīk
Yok muḥīṭ-i vaḥdete bir ka‘r ü ḥadd
- 5 ‘Āşıkā ol meh senüñle rū-be-rū
Nice bir her sū-be-sūya sa‘y ü cidd

1a-Burka‘ı yüzden götürdi: Şaldı yüzden niķābı B.

1b-‘Āşıka kıldı: Kıldı ‘āşıka B.

3a-āyīnedür : āyīneden B. / gösteren: gösterür B.

4b-bir ka‘r ü ḥadd: ey yār-ı ḥadd B.

5a-‘Āşıkā ol meh senüñle rū-be-rū: Yār sende ḥāzır ey ṭālib-i edyān B.

- 6 Şûret içre ger cihân ferzendisin
Ma'ni içre sen cihâta eb ü cedd
- 7 Görmek istersen cemâl-i mihri
Eyleme bir zerreyi zinhâr redd
- 8 Vech-i dilber hep mazâhirden 'ayân
Ara yerde Nâṭıķī sen olma sedd

87

(A 20b, B 33b.)

(Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün)

- 1 'Aks-i rûy-ı yârdan âyîne-i eşyâ bedîd
Mihr-i rûyın seyr ider her zerreden aşḫâb-ı dîd
- 2 Yâr vechi her sıfatdan gün gibi oldu bedîd
Sâye-veş fi'l-cümle eşyâyı itdi nâ-bedîd
- 3 Ol büt-i ra'nâ saña her vech ile ḡâyet ḡarîb
Ey dil-i şeydâ revâ mı olasın andan ba'îd
- 4 Mâsivânuñ naḡşını maḥv eyle dilden 'âşık ol
Pâye-i ednâsıdur 'âşıkıların 'arş-ı mecîd

6. beyit A'da yok.

7a-**cemâl-i mihri**: ḥaḳîḳat şemsini B.

7b-**Eyleme bir zerreyi** : İtme bir ḥuffâşeyi B.

1. beyit B'de yok.

2. beyit B'de yok.

3b-**revâmı olasın andan ba'îd**: andan sen olduñ ammâ kem bâ'îd B.

4b-**'arş-ı mecîd**: va'd ü 'îd B.

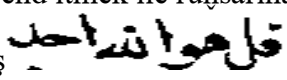
- 5 Sāye-veş maḥv eyle meh-rū vaḥdet içre sen seni
İtmesün sende tefāvūt guşsa-i naḫş ü mezīd
- 6 ‘İlm-i esmāyı ne bilsün olmayan sırr-ı ebī
İsm-i a‘zamdan kaçan vāḳıf olur dīv ü pelīd
- 7 Nār-ı ‘aşka yanmayan kevkeb gibi şeb-tā seḫer
Sa‘d-ı ekber olsa anuñ ṭali‘i olmaz sa‘īd
- 8 Rütbe-i maḫşūda irdi ḥamdü-lillah Nāṭıḳī
Ḥān-ḳāh-ı ‘aşk içinde olalı pīre mürīd

Fī-Ḥari’d-Dāl*

88

(A 21a, B 32b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Āfitāb-ı āsumān-ı ḥüsndür gūyā o ḥadd
Ṭāḳ-ı ebrūsı durur ol āfitāb üstünde medd
- 2 Ḥaṭṭ degil ta‘vīz-i bend itmek ile ruḥsārına
‘Ārızı üzre yazılmış
- 3 Nice ra‘nā serv dīvār-ı taḥayyürde ḳalır
Şaḥn-ı gülşende ḥırāmān olsa ol nev-reste ḳadd

5b-naḫş ü mezīd: nefis-i pelīd B.

6b-olur dīv ü pelīd: ola dīv ü anīd B.

7a-Nār-ı ‘aşka yanmayan kevkeb gibi şeb-tā seḫer: Yanmayan kevkeb gibi ‘aşk âteşinde rüz u şeb B.

7b-anuñ ṭali‘i olmaz :baḫtı olamaz ehl-i B.

8a-ḥamdü-lillah: cān ü dilden B.

8b-muḥliş: pīre B.

*B.

2b-Sure, (İhlas, 112/1-4) “O Allah’tır, bir tekdir de.”

3b-Şaḥn-ı gülşende ḥırāmān olsa: Şalınursa naz ile gülşende B.

- 4 Her ser-i mūyumda bir neşter urur endūh-ı ‘aşk
 Kaṅı birin söylesem derd-i derūnum lā-yū‘add
- 5 Cān metā‘ın elde tutmuşdur kapunda Nāṭıķī
 Bir muḥaḳḳardur egerçi pādişāhım itme redd

89

(A 21a.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Güşāde eyledi bāb-ı neşātı mürde-i ‘īd
 Der-i ğama yine urdı hilāl-i ‘īd kilid
- 2 Cihān-ı köhneye eyyām virürdi zīb yine
 Libās-ı zevḳ ü şafāyı zamāne kıldı cedīd
- 3 ‘Ale’l-ḥuşūş zamānında bir saḥī-ṭab‘uñ
 Ki zıll-i ‘āṭıfıdur ḥalāyıḳ üzre medīd
- 4 Seḥāb-ı faẓl u muḥīṭ-i kerem Hüseyn Paşa
 Gül-i ḥadıka-i bīnīş bahār-ı dāniş ü dīd
- 5 Seḥāveti-i yed-i cūd-i zamānda müfred
 ‘Adaletiyle vüçūd-ı cihān içinde ferīd
- 6 Riyāz-ı luṭfuna ḳāşıd besī vaẓī‘ u şerīf
 Hıyāz-ı cūdına vārid ḳamu ḳarīb ü bā‘īd
- 7 Derinde baḥt-ı hümāyūn ü tāli‘-i meymūn
 İki ğulām durur biri sa‘d ü biri sa‘īd
- 8 Seḥāyı destine mādiḥ hemīşe elsün-i tāḳ
 ‘Ulüvv-i ḳadrine dā‘i mūdām keffe-i bīd
- 9 İrerse çarḥa medīḥinde Nāṭıķī nazmuñ
 Semā‘-ı ḥüsn-ārāya semā‘ ider nāhid

90

(A 21b.)

(Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün)

- 1 Dil oldı yine bir büt-i ra'nāya muḳayyed
'Aşḳ-ı kühenin eyledi bir daḥi mücedded
- 2 Cān içre hevāyı ḳaddi bir manşıb-ı 'ālī
Serde heves-i kāküli bir devlet-i sermed
- 3 Ölmeklik içün āfet-i cān ü dil-i 'āşık
Ebrūsı elif ḳāmeti üstünde çeker medd
- 4 Hāk olsa tenim çıkmaya dilden ḡam-ı 'aşḳı
Maḥv olsa dilim zevḳ-i lebi cāndan mü'ebbed
- 5 Eczā-i tenüñ Nāṭıḳı'yā müştāḡıl ammā
'Aşḳ içre dil-i rāh-rev-ı pāk mücerred

91

(A 21b, B 33a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Görinür hicrān egerçi 'āşıḳa ḡāyet şedīd
Zehr-i hecre vaşl ümīdi nūş-dārudur müfid
- 2 La'l-i rūḥ efzāsı 'uşşāḳa cūy-ı selsebil
Sāye-i zülf-i dilāvizi yeter zıll-i medīd

1b-vaşl ümīdi: yār la'li B.

2a-La'l-i rūḥ efzāsı 'uşşāḳa cūy-ı selsebil: Lebleri şânında nāzil āyet-i / Sure, (Yāsīn, 36/78-79): "O, çürüyüp dağılmış kemikleri diriltir."

2b-Sāye-i zülf-i dilāvizi yeter : Zülfi evşāfında vārid oldı fī B.

بحین العظم B.

- 3 Gülşen-i luṭf içre verd-i behcet-i ruḥsâr-ı ferd
Sebze-zâr-ı ḥüsn içinde ḳadd-ı ra'nâsı ferîd
- 4 Var idi bir zerre gerçi kim dehânından eşer
Mihr-i ruḥsârı şu'â'ı itdi anı nâ-bedîd
- 5 Yaḳsa 'uṣṣâḳı n'ola 'aşḳ âteşi ey Nâtıḳî
Şimdi meh-rûlar dili olmuş durur seng ü ḥadîd

92

(A 22a, B 33a.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Tâ ebed bağlamışuz pîr-i ḥarâbâtla 'aḳd
Şanma ayruḳ ki bize ḥâ'il olur âfet-i faḳd
- 2 Şundı sâḳî bize bir bâde-i bî-gıṣ ammâ
Biz de cân ḥâşılını virdük aña naḳd-ı naḳd
- 3 'Aks-i mir'at-ı ruḥı dîde-i câna düşdi
O ḥayâliyle uçurdu gözümüz râḥat-ı baḳd
- 4 N'ola ger âhımızuñ dūdı şerer-bâr olsa
Arturan sînede 'aşḳ âteşidür şu'le-i vaḳd
- 5 Pây-mâl itmege 'ömrüñi diler Nâtıḳî'yâ
Ol sebeb zülf-i girih-gîrine yâr urmaz 'aḳd

5a-Yaḳsa 'uṣṣâḳı n'ola 'aşḳ âteşi ey Nâtıḳî: N'ola ger âteşlere 'uṣṣâḳ yansa Nâtıḳî B.

5b-meh-rûlar: meh-veşler B.

1b-ayruḳ: ırâḳ B.

4b-şu'le-i vaḳd: şu'le-i B.

5b-Ol: Şol B.

93

(A 22a, B 34a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Gül gibi ister iseñ şimdi olasın dil-şād
Bāğ-ı dehr içre seni serv gibi kıl āzād
- 2 Bilmege ‘ömr-i beķāsını fenā dünyāda
Bir leb-i cūda qarār eyle al andan irşād
- 3 Çarḥ aḥvālını şordum didi içre cenāb
Bir binānuñ ne şebātı ola k’aşlı ola bād
- 4 Kimseye devr-i felek kām-ı müyesser kılmaz
Ger murād ister iseñ eyleye gör terk-i murād
- 5 Nāṭıķī ğamda durur dehr degil cāy-ı sürūr
‘Ömr-i pā-bend-i ecel qaşr-ı emel bî- bünyād

94

(A 22b, B 33b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 ‘Aşkdandur bu qamu nāle-i çeng ü zevķ-i ūd
Kim ider böyle tarab-ḥāne-i ‘ālemde surūd

3a-Çarḥ aḥvālını şordum didi içre cenāb: Şordum aḥvālını çerḥüñ vü ḥabāb itdi baña B.

3b-ola bād: berbād B.

4a-Kimse: Kimseye B.

5a-Nāṭıķī ğamda durur dehr degil cāy-ı sürūr: Nāṭıķī cānuñı ‘aşķ içre nişār eyleye gör B.

5b-‘Ömr-i pā-bend-i ecel qaşr-ı emel bî-bünyād: Tā ki ‘uşşāk arasında qala hem saña bir ād B.

1a-‘Aşkdandur bu qamu nāle-i çeng ü zevķ-i : Vey nedendür qamu nāle-i çeng ü def ü B.

- 2 Nağd-ı cânı yûri ‘aşk içre nişâr eyle dilâ
Tâ ki bâzâr-ı cihân içre zebânuñ ola sūd
- 3 Sen seni levş-i havâdisde mülevveş itme
Her cihet baħr-ı kadem zâhir ü bâtın mevcūd
- 4 Kılma bu ‘âlem-i süflîde ki sen ‘ulvîsin
Yeter ey zâr ü nüzûl it ki neye vara şu‘ūd
- 5 Şanma tenhâ kim olur mâyl-i ruhsâr-ı laţîf
Kanda baksa göre dildârını erbâb-ı şuhūd
- 6 Ümmehâtuñ n’ola şûretde sen olsañ halefî
Yine sensin taħkikât-ı kamu âbâ vü cüdūd
- 7 Şûretüñ naķşına vâlih melekût ehli kamu
Ĥayret ile nigirândur yüzüñe ġayb ü şühūd
- 8 Nâţıkî bûd-ı vücūd elde iken fırsatdur
Ėâfil olma ki felek çokları itdi nâ-bûd

Fî-Ĥarfî’z-Zâl*

95

(A 22b, B 34a.)

(Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün)

- 1 Ĥuffâş-dîde almaz envârdan telezzüz
A‘mâ ne yüzden alsun didârdan telezzüz

2b-**Tâ ki bâzâr-ı cihân**: Diler iseñ ki cihân B.

3b-**Her cihet baħr-ı kadem zâhir ü bâtın mevcūd**: Zânuñâ deryâ-ı kadem zâhir ü bâtın meşhūd B.

4. beyit A’da yok.

5. beyit B’de yok.

6. beyit A’da yok.

7. beyit A’da yok.

* B.

- 2 Olsa Mesîh-i Meryem kılsa ‘izâmı ihyâ
Yok mürde-dil hâcerde güftârdan telezzüz
- 3 ‘Aşk âteşi şafâsın pervânenen su’âl it
Almaz füsürde diller ol nârdan telezzüz
- 4 Kılsa demâg-ı cânı mantıkla ger mu‘aţtar
Her gele huşk bulmaz ‘aţtârdan telezzüz
- 5 Erbâb-ı zevke söyle eş‘ârı Nâţıkî’nüñ
Bî-zevk cāna irmez eş‘ârdan telezzüz

96

(B 35a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Râh-ı la‘lün bâdesi rûh-ı muşaffâdan lezîz
‘Âşıkâ ‘aşkuñ gıdâsı kand ü helvâdan lezîz
- 2 Bûy-ı cân efzâ-yı zülfüñ mürdeler ihyâ kılur
Sözlerüñ her birisi nuţk-ı Mesîhâdan lezîz
- 3 Câm-ı şahbânuñ egerçi lezzeti gâyetdedür
Leblerüñ zevki fe-emmâ câm-ı şahbâdan lezîz
- 4 Deşt-i gâmda leblerüñ şevkiyle cân virmeklige
‘Âşık-ı leb-teşneye ey gönca-leb mâdan lezîz
- 5 Sen lebi şîrin içün ey maḥż-ı rûh-ı Nâţıkî
Hüsrev inşâ itmedi bu nazm-ı garrâdan lezîz

4a-**Kılsa**: Olsa B.5a-**Nâţıkî’nüñ**: Nâţıkî kim B.5b-**cāna**: olana B.

97

(A 22b, B 34b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Olalı deyr-i şafâ halka-i rindāna melāz
Ġayr-ı ‘aşk olmadı ‘ālemde dil ü cāna melāz
- 2 İtmezüz salṭanātuñ sırça sarāyını beyān
Bes durur bezm-i fenāda bize peymāne melāz
- 3 Niceler başına āḫirde yığılmışdur bu
Olmadı kimseye bu ‘ālem-i vîrāne melāz
- 4 Lā-cerem kahr-ı havādişden olursan fāriğ
Her kaçan olsa saña gūşe-i meyhāne melāz
- 5 Nāṭıķı ol büt-i ra‘nā için olduñ böyle
Gehī ma‘bed saña melce gehī bütḥāne melāz

98

(A 23a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ehl-i ‘aşka rūḥdan ol la‘l-i rūḥ-efzā lezīz
Yokdur insāna egerçi rūḥdan ašlā lezīz
- 2 Terk-i dünyādur ṭarīķ-i ‘aşkda evvel kadem
Gerçi hırş erbābına gāyet olur dünyā lezīz
- 3 Her dem ol lebden alur dil lezzet-i feyż-i ḫayāt
Olmaya mānend-i enfāsı dem-i ‘İsā lezīz
- 4 Deşt-i miḫnetden ḫayāl-i ‘arızı besdür dile
Teşne-i şahrā neverde nesne yok çün mā lezīz

1b-Ġayr-ı ‘aşk olmadı ‘ālemde: Olmadı haber-i elem ‘aşk-ı B.

2a-beyān: penāh B.

- 5 Yok mezāk-ı tab‘-ı erbāb-ı hünerde Nāṭıķı
Vaşf-ı la‘l-i yār ile eş‘ardan güyā lezīz

99

(A 23a, B 34b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Rāḥ-ı rūḥ-efzā dehānı āb-ı ḥayvāndan elezz
Zevk-i enfāsı dil-i ‘uşşāka biñ cāndan elezz
- 2 Mürdeler iḥyā kılurdı gerçi kim ‘İsī-demi
Mürde-i ‘aşka leb-i cān-perveri andan elezz
- 3 Kevşerüñ şuyı n’ola lezzet ile şöhret ise
Cān bağışlar leb-i la‘lün şanma andan elezz
- 4 Dest-i ğamda yād-ı la‘liyle virür ‘uşşāka cān
Ehl-i ‘aşka cān degildür la‘l-i cānāndan elezz
- 5 Sükkerüñ lezzeti gerçi kim ola ğāyetde
Ḥaşe-lillah kim ola ol leb-i ḥandāndan elezz
- 6 Ehl-i derde gerçi kim dermān olur ğāyet lezīz
Derd-i ‘aşk ammā dil-i uşşāka dermāndan elezz

1a-Rāḥ-ı rūḥ-efzā dehānı āb-ı: Leblerüñ zevki mey çeşme-i B.

1b-Zevk-i enfāsı dil-i ‘uşşāka: Her sözüñ lezzeti ‘aşıklara B.

2. beyit B’de yok.

3. beyit A’da yok.

4a-Dest-i ğamda yād-ı la‘liyle virür ‘uşşāka cān: Ḥasta-i ‘aşka ṭabīb itme em bī-lezzet B.

4b-Ehl-i ‘aşka cān degildür la‘l-i : Yokdur aḥbāba şifā şerbet-i B.

5. beyit A’da yok.

6. beyit B’de yok.

- 7 Rûh-ı insândan elezz yok Nâtıkî gerçi velî
Lebleri vaşfinda şi'rûñ rûh-ı insândan elezz

Harfû'r- Râ

100

(A 23b)

(Mef'ülû Mefâ'ilün Mef'ülû Mefâ'ilün)

- 1 Bir şürete medhüşum kim hüsne nâdirdür
Şüretde nihân ammâ ma'nâ ile zâhirdür
- 2 Pergâr-şifat gezdim bu dâyire etrâfın
Bir nokta imiş bildim kim merkez dâyirdür
- 3 İfhâm ise ser-geşte bu dâyirede vâlih
Efkâr ise ser-gerdân bu noktada câbirdür
- 4 Taqlîd ile şanurdum ben şâkirim ol meşkür
Tevhîde ire bildim meşkür ile şâkirdür
- 5 Geh Leylâ gibi ra'nâ hüsne içre olur kâmil
Geh şan'at-ı aşk içre Mecnûn gibi mâhirdür
- 6 Her şüret-i zibâda dildâdelere câzib
Her çeşm-i peri-rûda gamze gibi sâhirdür
- 7 Her zerre zebân olmuş gerçi kim okur zıkrin
Taḥkîk idicek ammâ mezkûr ile zâkirdür
- 8 Ğâyib şanur ol yâri gör zâhid-i nâdânı
Ol yâr degil ğâyib her gûşede ḥâzırdur
- 9 Taḥkîk ü yakîn oldı kim Nâtıkî'yâ dilber
Hem zâhir ü bâtındur hem evvel ü âḥirdür

7a-Rûh-ı insândan elezz yok Nâtıkî gerçi velî: 'Aşkdan var ise derdün yûri dermân itme
B.

101

(B 40a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Müşg-i terdür kākülün yā turra-i reyhan mıdur
Sünbül-i bāğ-ı cinān yā bir murğ-ı cān mıdur
- 2 Şaykal-ı mir'at-ı dildür hacībün yā mäh-ı nev
Bā-yı bismillah yāhud nün-ı er-raḥmān mıdur
- 3 Tır-i perāndur müjeñ yāhud sinān-ı ābdār
Yā ẓazā sehminde bir cān alıcı peykān mıdur
- 4 Sihr-i Bābil mi durur çeşmün veyā mestāne Türk
Yoḥsa bir alıcı kara cādu küfristān mıdur
- 5 Maṭlā'-ı şubḥ-ı şafādur āfitāb-ı 'arızuñ
Maşrıḳ-ı ḥüsn içre yāhud bir meh-i tābān mıdur
- 6 Nāfe-i şahrā-yı çindür zülf-i pürçinün veyā
Şem'-i bezm-ārā raḥuñda rişte-i deḥān mıdur
- 7 'Aks-i dāğ-ı dil midür rüyuñda yā ḥāl-i siyāh
Fitne-i devr-i kamer yā āfet-i devrān mıdur
- 8 Lālelerdür ruḥuñ yā gülşen-i cennet güli
Şahn-ı firdevs yerin yā Ravzā-yı Rıdvān mıdur
- 9 Berg-i güldür leblerün yā ḥoḳḳa-i mercān-ı ter
Ḳalb-i 'āşıḳdan veyā bir ḳatre düşmüş ḳān mıdur
- 10 Dişlerün lü'lü-i terdür yoḥsa encüm sübḥası
Yā şadefde munderic her biri bî-aḳrān mıdur
- 11 Bir mu'ammā mîmidür cānā dehānuñ nā-bedīd
Bā-yı leb altında yā bir reşḥa-i dendān mıdur

12 Mû mıdur nâzik miyānuñ yoḥsa bir fikr-i daḳīḳ
Yā ḥayāl-i cām yā andan görinen cān mıdur

13 Gülbün ü gülzār-ı ḥübīdür nihāl ḳāmetüñ
Yā melāḥat bezmine bir şemʿ-i nūr-efşān mıdur

102

(B 40b.)

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

1 Şol peri kim āb-ı ḥayvān laʿl-i ḫulmātındadır
Ebced ḥüsnüñ ḥurufı vechi āyātındadır

2 Ruḥ-be-ruḥ şalmış muḳārin ḳaṭʿ-ı ruḥsārında kim
Nice eflāṭun gibi ol ruḥlaruñ matındadır

3 Şanma māh-ı nev görinen ḳubbe-i eflākde
ʿAks-i ebrūsıdur ol kim çarḥ-ı mirʾātındadır

3 Ey ki ḥalvet-ḥāneden nūr-ı tecellī isteyen
Gel kim envār-ı tecellī ʿaşḳ ḥalātındadır

5 Şūret-i zibāda gösterdi tecellī ʿāşıḳa
Ol ki Mūsāʾnuñ Yedi Beyzā vü mīḳātındadır

6 Çeşm-i cāna her başiret ḥāşıl eyle görünce
Şems-i tābānuñ fūruḡı vech-i zerrātındadır

7 Cān virür ey Nāṭıḳī her dem dem-i ʿİsā gibi
Her kimüñ kim ʿaşḳ būyundan anuñ zātındadır

103

(B 42b.)

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

1 Şāni vü şāliş ḥicābın refʿ ḳıl ey dīde-ver
Vāhid olmak yār ile ʿālemde isterseñ eger

- 2 **فروجه الله** kılsañ teveccüh her yaña
Bu teşâvir nuķüşı itme astâr-ı başar
- 3 Şābit olmak isterseñ nefy it vücūduñ şirkini
Çeşme-i idrākūñe sende yitürme pür keder
- 4 Rūbah-āsā eyleme mekr ü hiyel endişesin
Çün bilürsin pençe-i şîr-i ecelden yok mefer
- 5 Sevb-i ʿirfāndur vire zîbin hilķat-i ādem
Nāṭıķı anuñla cehd it kim olasin müfteħir

104

(A 23b, B 38b.)

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

- 1 Vaħdet-i zāta ħudūş-i mümkināt işbātdur
Kendi mışbāħ ü mazāhir ser-be-ser mişķātdür
- 2 Vaħdet āşarıyla memlūdur cihān ammā ki sen
Bilmedüñ manşübeyi bundan dilüñ şah mātdur
- 3 Perde-i naķş-ı şuver altında ħalma muħtecib
ʿĀşıķuñ her bir hicābı kendüye bir Lāt'dur
- 4 Ķalmazam vaħdetde müstağraķ eşyā ser-be-ser
Her şıfātı gösterür vaħdet yüzi mirʾātdur

2a- Sure, (Bakara, 2/115): “Allah’ın yüzü (zâtı) oradadır.”

2a-**ki sen**: faķih B.

2b-**Bilmedüñ**: Bilmedi B. / **bundan dilüñ**: şol vecihle B.

3a-**Perde-i naķş-ı şuver**: Bu teşâvir ü nuķüş B.

4a-**Ķalmazam**: Ķulzüm-i B.

- 5 Ey muḳallid geḫ ḫayālāt-ı ‘adedin gel berü
Gir maḳām-ı vaḫdete kim bir ‘acib ḫālātdur
- 6 Çeşm-i bâtıl-bîne âyāt-ı cihân itmez eşer
Dîde-i ḫaḳ-bîne zerrāt-ı cihân âyātdur
- 7 Nāṭıķî zayı‘ geḫürme cehl ile evḳātüñi
Furşatüñ gör fevt olur zirâ şerîf-i evḳātdür

105

(A 24a, B 43a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Lübb-i ‘âlem zāt-ı eşyâ cevher-i insânı gör
Lübb-i insân ey ‘azîzim ‘ârif-i Rabbâni gör
- 2 Çünkü nefsüñden muḫarrer oldı Rabbüñ tanımañ
Geḫ ḫicâb-ı her ‘adedden nefsüñi gel tanı gör
- 3 Olma serd-i dîde-i cân gel berü çık aradan
فروجہ اللہ ile memlû çehâr erkânı gör
- 4 Levḫ-i ḫâṭırdan terâş eyle ṭabî‘at naḳşını
‘Azm idüb Mi‘râc’a andan ‘âlem-i ruḫâni gör
- 5 من سرائی dür gelen cân güşuna her dem nidâ
رب ارنی Ṭur’una çık Musâ-ı ‘İmrân’ı gör
- 6 Bir dil âgâhı Hızır it sen saña ey teşne-leb
Zulmet-i ḳalbüñ içinde çeşme-i ḫayvânı gör

5. beyit A’da yok.

5a-Sure, (Araf, 7/143): “Sen yücesin, sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim, dedi.”

5b-Sure, (Araf, 7/143): “Sen yücesin, sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim, dedi.”

6a-**Bir dil**: Bu dil B.

- 7 Araya ‘ummānı ey dil beste-i dürdāneler
Toptolu dürr-i ḥaḳāyık dilde yatan kānı gör
- 8 Sen seni yak nār-ı ‘aşḳa muṭlaḳa şem‘ olasın
Cānuñı terk eyle andan vuşlat-ı cānānı gör
- 9 Nāṭıḳī çeşm-i başiretden gider ten perdesin
Şeş cihātı rüşen itmiş ol meh-i tābānı gör

106

(A 24a.)

(Meḫ‘ülü Meḫā‘ilü Meḫā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Āyīne-i envār-ı tecellī dilimizdür
Ḥalvetüñe maḥbüb-ı ezel menzilizimizdür
- 2 Ġavvāş-ı yem-i ‘aşḳ-ı dilārām olalıdan
Ol dürr-i giran-māye bizim ḥāşılıımızdur
- 3 Her dürrede manzūrumuz oldı ruḥ-ı dildār
Bu rü’yete ḳābil naẓar-ı kāmilizimizdür
- 4 Ṭa‘n itse bize zāhid-i güm-reh ‘aceb olmaz
Vāḳıf degil aḥvālimize cāhilimizdür
- 5 ‘Aşḳı nice terk eyleyelim çünki ezelden
‘Aşḳıyla muḥammer olan āb u gilizimizdür
- 6 Deryādil ile ‘aşḳ ḳāzasında muḥīṭüz
Teşḫīş olan eşḫāşa bizim sāḫilimizdür
- 7 Mū mūyuñı Nāṭıḳı’yā eylemişüz ḥall
Zülf ü deheni mes’elesi müşkilimizdür

7a-**Araya**: Arama B.

8a-**muṭlaḳa şem‘ olasın**: āşinā ol şem‘ ile B.

9b-**Şeş cihātı rüşen itmiş ol**: Şeş cihātdan pertevin şalmış B.

107

(A 24b, B 43a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Bāde-i sāğar-ı bahırıyla çekerse dil-i zār
Yine sāğar umar ol bālinden tekrār
- 2 Bir ‘aceb hāsiyeti olur bu mey-i şahbānuñ
Kim ne deñlü içse sen dañi olursun hüşyār
- 3 Teşne-leb bu zulumāt içre kalasın nice bir
Gel ki her şeyde ‘ayān oldu zuhūr-ı envār
- 4 Ger müyesser ola geşt itmege bāğ-ı tevḥīd
Gül-i nesrīn ola ḥāşāk ü reyāḥīn ola ḥār
- 5 Cümle zerrāt-ı cihān mest-i mey-i vaḥdetdür
Lā-cerem raḡş ü semā‘ içre durur leyl ü nehār
- 6 Vādi-i kudse kadem baş Kayş esrārını bil
Tā saña göstere her bir şecer ey dānā nār
- 7 Ger velāyet taleb eylersen eyā kāmīl-i ‘aşr
Nāṭıķı’den dile kim şimdi olupdur ızḥār

108

(A 24b.)

(Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Her zerre bir tecelli dīdār gösterür
Her kaṭre cūş-i ḡulzüm-i zehḥār gösterür

1b-sāğar umar ol bālinden: biñ sağar umar ol yār lebüñden B.

2a-olur: var B.

5b-Lā-cerem: Şol sebeb B.

6b-der: nār B.

- 2 Zülmetde kalma ‘āşık-ı şeydā ki vech-i yār
Her bir cihetde şu‘le-i envār gösterür
- 3 Mevhūm içinde kalma ki meşhūd imiş habīb
Sen dīde hāşıl eyle ki ruhsār gösterür
- 4 Bir bādedür ki kılmış iki ‘ālemi harāb
Bir noktadur ki dāyir-i pergār gösterür
- 5 Āyīne-i cemāl habīb uşta āşikār
Līkin tecelliyātını tekrār gösterür
- 6 Gir vādi-i muḳaddese ey talib-liḳā
Gör nice her şecer saña bir nār gösterür
- 7 Ay deñlü ‘ālīdür bu ana ene’l-haḳ merātibi
K’evvel ḳademde Nāṭıḳı’yā dār gösterür

109

(A 25a, B 35b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Gevher-i gencīne-i vaḥdetdür insān-ı beşer
Şūret-i āyīnesinde ‘aks-i eşyā ser-be-ser
- 2 Gevher-i maḳşūd olan zātuñda hāşıldur senüñ
Sendedür maḳşūl-i kevneyn olma şaḳın der-be-der
- 3 ‘Ālem-i ‘ulvīyi taleb kıl geç bu ḥālī tīreden
Ġayret eyle kalma esfelde be hey ‘ālī güher

1a-**insān-ı**: insān ey B.

1b-**Şūret-i āyīnesinde ‘aks-i** : Vech-i mir’atında ‘aks-i cümle B.

3b-**be hey**: ey B.

- 4 Tūr-ı āfāk içre çeşmüñ dīde-i ḥaqq bīn ise
Gösterür nār-ı **نار** saña her bir şecer
- 5 ‘Ālemi kıldı münevver āfitāb-ı lem-yezel
Neyleyim kim rû’yetüñ kemdür senüñ ey bī-başar
- 6 Her cihetden gösterür mir’āt-ı ruḥsārın ḥabīb
Perde-i gāfletde ḳalma ḥāşıl eyle bir nazar
- 7 Mescīd ü meyḥāneye pā-beste olma Nātıķī
Topṭoludur **تم وجه الله** dan hep baḥr ü ber

110

(A 25a, B 37a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Eşk-i çeşmim deründe sā’ildür
Gāhī bir iltifāta ḳā’ildür
- 2 Egülür lā‘lin öpmege zülfi
Rinddür zevḳ-i cāma mā’ildür
- 3 Āteşi mesken eylemiş ḥālī
Siḥr işinde görün ne kāmildür
- 4 Sehm-i ḡam-ı tīre āh-ı sīnemden
Biri ḥāric birisi dāḥildür

4b-Sure, (Tāhā, 20/14): “Ben Allah’ım.”

5a-‘Ālemi kıldı münevver āfitāb-ı lem-yezel: Ser-be-ser tutdı cihānı pertev-i şems-i ezel B.

7a-Mescīd ü meyḥāneye pā-beste olma Nātıķī: Nātıķī fark eyleme meyḥāneden mescidleri B.

7b-baḥr ü ber: baḥr ile ber B.

7b-Sure, (Bakara, 2/115): “Allah’ın yüzü (zâtı) oradadır.”

1a-sāyildür: sā’ildür B.

1b-ḳāyildür: ḳā’ildür B.

2b-māyildür: mā’ildür B.

- 5 Ol miyān der-kenār olur dirler
Hakk bilür bu hayāl bātıldur
- 6 Hıre olur tebessümünde başar
Güneşe zerresi muķābildür
- 7 Zülf-i pür-piç ü tābı Nāṭıķı'yā
Gerden-i 'āşıķa sülāsildür

111

(A 25b, B 36b.)

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Menba'-ı cān dehenüñ çeşme-i rûḥ-efzādur
Cān bağışlar nefesüñ bûy-ı dem-i 'İsā'dur
- 2 Yūsuf-ı Mısr-ı melāḥat be-melāḥat sensin
Felek-i ḥüsne bugün mihr-i ruḥuñ yektādur
- 3 Dehenüñ rāzına irmez ḥıred-i ḥurde-şinās
Olmaz efkār ile ḥāl nükte-i nā-peydādur
- 4 Ben ne tenhā saña sevdāzede Mecnūnam vü bes
Şüretüñ ṭal'atına devr-i kamer şeydādur
- 5 Öykünür kāmētüne 'ar 'ar-ı alçaķ himmet
Bilmedi şāḥ ḳaddüñ ṭübī gibi ā'lādur
- 6 Çeşmüne ḳande müşābih ola ey āḥū-yı çeşm
Nergisüñ gerçi gözi şöhret ile şehlādur

3a-rāzına irmez ḥıred-i ḥurde-şinās: vaktine vāķıf olamaz bāḥiş B.

3b-Olmaz efkār ile ḥāl: Meger ol rāz-ı nihān B.

4. beyit A'da yok.

6. beyit A'da yok.

- 7 Nâtıkî zevk-i lebünden olalıdan vâkıf
Tûtî tab'ına bak gör ki ne sükker-hâdur

Fî-Harfi'r-Râ*

112

(A 25b, B 35a.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 Gerçi gül rengiyle gönlün bülbül-i hoş-hâldür
Rengine aldanma şakın kim saña bir âldür
- 2 Gördi kim faşl-ı bahâruñ yok şebâtı lâ-cerem
Hayretinden deh zebân süsen çemende lâldür
- 3 Görünür şüretde dünyâ bir 'arus-ı tâze lik
Nice resmden gerü kalmış kühen bir zâldür
- 4 Bâdeden fehm itdi kim devrânda yok resm-i vefâ
Bu sebebdendür ki deryâ muztarib-i ahvâldür
- 5 Nâtıkî merdâne ol dâ'im tarîk-i 'aşkda
Virme dil-i dünyâya kim bâziçe-i etfâldür

113

(A 26a, B 36a.)

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

- 1 Sirişkûñ nağdin ey çeşmim o sîm-endâma ter göster
Kef-i pâyine 'arz it mâcerâyı bir hüner göster
- 2 Hemîşe sîne-süzân ol dilâ nâr-ı maḥabbetden
Hayâl-i yâre karşı çık şeb-i gamda fener göster

7a-Nâtıkî zevk-i lebünden: Nâtıkî lezzet-i la'lüne B.

*B.

3b-resmden: Rüstem'den B. / kühen: eski B.

4b-Bu: Şol B.

5a-dâyim: dâ'im B.

- 3 İderse hançer-i müjgānı bî-pāk ol kaşı rānuñ
Er ol meydān-ı ‘aşk içre siper tutma ciger göster
- 4 Kemend-i zülf-i yāri tut maḥabbet baḥrine ‘arz it
Ne deñlü ḥuşk-leb olsañ şadef gibi güher göster
- 5 Şarāb-ı nābdan mestānedür ol gözleri āhū
Tenūr-ı sīnede ey dil kebāb ol mā-ḥazar göster
- 6 Anup ol ḡonca bülbül gibi tā nalān ü giryān ol
Gözünden dem-be-dem yād-ı lebiyle la’l-i ter göster
- 7 Şabā ol bürka’ı luṭf it götür dildār vechinden
Daḡıt ebr-i cihānı mäh-tāb ile kamer göster
- 8 Dilersen bezm-i dildārā olasın Nāṭıķī maḥrem
Şürāḫī gibi çeşminden dem-ā-dem la’l-i ter göster

114

(A 26a, B 37a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Nice biñ ‘āķili dīvāne ider ‘ādetdür
Ḥālet-i keyfiyet-i ‘aşk ‘aceb ḥāletdür
- 2 Bir demür daḡı delüb boynuña geydürdi mi ‘aşk
Hiç uşanmaduñ ey dil bu nice tāķatdür

6. beyit A’da yok.

7. beyit B’de yok.

8a-**Dilersen bezm-i dildārā olasın Nāṭıķī maḥrem**: ‘Adem eyle vücūduñ Nāṭıķī fıkı-i dehānıyla B.

8b-**Şürāḫī gibi çeşminden dem-ā-dem la’l-i ter göster**: Bu esrār-ı nihāndan ḡayra şaķın bir eşer göster B.

2b-**Bir demür daḡı**: Nice biñ taḡı B.

- 3 Ġāret-i dīn ider ol āhū-yı vaḥṣī çeşmi
Dil-i siyeh terk olanuñ dāyim işi ġāretdür
- 4 Ey gözüüm şīşeye gül doldur izi kumunda
Ki saña çarḫ aman virdügi bir sâ'atdür
- 5 Nāṭıķī şan'at-ı eş'arı şî'ār eyle saña
Hüner üstādına bu şîve 'aceb âletdür

115

(A 26b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Dāmeni virme zen-i dehre ki ālūde ider
Kim ider rāḫatuñı miḫnetüñ efzūde ider
- 2 Dānesin 'ömre ġurūr itme şaḫın kim āḫır
Āsiyāb-ı felek elbetde seni sūde ider
- 3 Ey olan mā-ḫaşalı renc ü ta' ab-ı dünyādan
Meger āḫır seni ḫāk-i laḫd āsūde ider
- 4 Ne şafā-i bezm-i fenāda tūtalım kim Cemşīd
Şonra ser-kāsesini cām-ı zer-endūh ider
- 5 Zīnet ü zībīne aldanma 'arūs-ı dehrüñ
Biñ firīble alub 'aḫluñı bīhūde ider
- 6 Şāneler zāl-i cihān-ı zūlf-i Ayāz'ı ammā
Bir füsündür k'āmı cezb-i dil-i Maḫmūd'e ider
- 7 Nāṭıķī kim ki dilin 'aşḫdan eyler ḫālī
Rūḫsuz kendini bir ḫāleb-i fersūde ider

3a-Ġāret-i dīn ider ol āhū-yı vaḥṣī çeşmi: Gözleri ġāret-i imān ider ol āhūnuñ B.

3b-Dil-i siyeh terk olanuñ dāyim : Kāfir-i dil-siyehüñ dā'im B.

5a-eş'arı: şî'ri B.

116

(A 26b, B 39b.)

(Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün)

- 1 Hārīf-i bezm-i derdim elde başım bir ayağımdur
Refīķim tāze dağım şu'le-i āhım çerāğımdur
- 2 Kebābım mā-ḥazar kanlu ciger sīnem tenūrunda
Şarāb-ı eşk-i gülgünem iki çeşmim kabağımdur
- 3 Belā iklīminüñ sultānıyam bu deşt-i miḥnetde
Felek bir sāye-bāndur şafaķ zerrīn otağımdur
- 4 Ne ğam ehl-i selāmet arasından olmasa cānım
Melāmet tekye-gāhı menzilim her şeb yatağımdur
- 5 Bugün ol zülf-i Leylā'nuñ benim 'ālemde Mecnūn'ı
Elimde şişe-i kalbim şikest olmuş çanağımdur
- 6 Alaldan pīr-i 'aşķ irşādını ğam ḥān-kāhında
Meh ile mihr-i gerdūnuñ iki sönmez ocağımdur
- 7 N'ola ey Nāṭıķı ol serv-i ḳad dīvānesi olsam
Sütūr-ı şi'r-i zencīrim ḥayāl-i ḥaṭṭ-ı bağımdur

117

(A 27a.)

(Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün)

- 1 Ezelden reh-revān-ı 'aşķam ol vādī ṭarīķimdür
Ĝam-ı dildār-ı zārım şu'le-i āhım refīķimdür

2b-Şarāb-ı: Şarābım B.

3b-sāye-bāndur. sāyebānım B. / şafaķ: hem şafaķ B.

4b-yatağımdur: bucāğımdur B.

- 2 Dilim siẖr-āferini Bābilī'dür fenn-i nazm içre
Zenehdān-ı hayāl-i dilberüñ çāh-ı 'amīķimdür
- 3 Dehānıyla miyānından hemān kendim haber virdim
O nāzik yerleri daħl eyleyen fikr-i daķīķimdür
- 4 Każā-yı 'aşķda bir baħr-ı bī-pāyan durur taḅ'ım
Nice ğavvāş-ı deryā-dil o deryāda ğarīķimdür
- 5 Behişt-i 'adnim olmuşdur ruḥ-ı zībā temāşası
خاتمہ 'i ḥāli bā'de-i la'li raḥīķimdür
- 6 Ferīķim oldular erbāb-ı 'aşķ ol firāķdan öldüm
Biḥamdillāh ḳamudan fırķa-i nācī ferīķimdür
- 7 Baña bir şundı sāķī Nāṭıķī cām-ı mey-i 'aşķı
Demi olsun ziyāde mihribānımdur şefīķimdür

118

(A 27a.)

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 'Āķıbet nāle-i bülbul gül-i pür-mürde ider
Gerçi ḥār-ı ğamla gül anı āzürde ider
- 2 Sürme ey çün sen ol serv-i sehī pāyine rūy
Āh-ı serd-i dil-i 'āşıķ seni efsürde ider
- 3 Serseri başma şaķın kām-ı reh-i 'aşķda
Kāmuñı her ne ise yār ber-āverde ider
- 4 Dāmen-i pīr-i muġānı ḳoma zinhār elüñden
'Āķıbet zinde ider gerçi seni mürde ider

5b-Sure, (Tatfif, 83/22-26): "Onun (içiminin) sonu bir misktir."

- 5 Nāṭıķī āteşe yaķ āh ile arḥ-i albūñi
Nice bir ḥūr ile āḥir seni āzürde ider

119

(A 27b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Güft ü gū çok ol dehenden lîk yok andan eşer
Lā-cerem rāh-ı ‘ademden kimse virmez bir ḥaber
- 2 Ol miyān-ı nāziki derseñ der-āgūş eyleyem
Cüst u cūdan addūñi ḥam eyle mānend-i kemer
- 3 Ğonca-veş anlar yudub esrār-ı aşķı söyleme
Ğorķarım dāmānuñı ḥār-ı ḥavādişler kemer
- 4 Nergis-āsā dīde-i ‘ibretle baķ her nesneye
Bezm-i erbāb-ı çemende nāmūñ olsun dīde-ver
- 5 Şubḥ-dem şahrāda seyr it lāleler cemi‘yyetin
Ğör nice düşmüş turāba nice biñ biñ tāk-ver
- 6 Baĝ-ı dehr içre şaķın pā baĝlama mānend-i serv
ün bilürsin cūy-bār-ı ‘ömr durmadan aķar
- 7 Vaşf-ı dendānı lebinde Nāṭıķī ol meh-veşūñ
Bir şadefdür ṭab‘-ı pākūñ sözlerūñ lü’lü-i ter

120

(A 27b, B 39b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Bizi āşüfte iden zūlf-i girih-giridür
Şayd iden göñlümüzi ĝamzedeki tīridür

- 2 Levh-i sîminde bu taḥrîr olan ebrûsı
Müşg-i terden iki nundur dirseñ yiridür
- 3 Terk olunmaz heves-i zülf ü ḳadd ü ebrûsı
Cânımuñ her biri bir âlet-i taṣvîridür
- 4 Menba‘-ı cāndur egerçi deheni vü zeḳanı
Mürdeler eyleyen iḥyâ o leb-i zîridür
- 5 Sûre-i Nûr ü Duḥān zülfü daḥi te‘vili
Sûre-i Şems ü Ved’ dūḥā şûret-i tefsîridür
- 6 İtme Nâṭıķı’nun ḥāk-i vücûdun ḥāliş
Bir nigāh ol gözi mestāneden iksiridür

121

(A 28a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ṭālib-i dünyā olan aḥvāl-i ‘uḳbādan geḳer
Rāḡıb-ı ‘uḳbā olan ef‘āl-i dünyādan geḳer
- 2 ‘Āli-himmet ‘āşıķı gör şevḳ-i ḳadd-i yārıyla
Fāriḡ-i āzād olub ulā vü uḫrādan geḳer
- 3 Ḳāmet-i ruḥsār-ı yāre meyl iden şāḥib naḳar
Lāle-i ḥamrāyā baḳmaz serv-i ra‘nādan geḳer
- 4 Dāyim ol ḥatdan ḥayāl eyler güzer gözden dile
Şanasın kim Hızır’dur mu‘cizle deryādan geḳer

2. beyit A’da yok.

3. beyit B’de yok.

5. beyit B’de yok.

6. beyit B’de yok.

- 5 Gösterür dendān tebessümle görüb güftāruñı
Nāṭıķī āhuñ kemendi çok Şüreyyādan geçer

122

(A 28a, B 38b.)

(Meḫṣṣūlū Fāʿilātū Mefāʿilū Fāʿilūn)

- 1 Ol ḫāl-i ʿaksi kʿayine-i çeşm-i terdedür
Göz merdūmi durur ki hemîşe başardadır
- 2 Bir zerre deñlü ḫod deheninden nişāne yok
Didikleri nezāket eyā bes kemerdedür
- 3 Öykünme iʿtidāl-e ey ʿarʿar urma lāf
Kim iʿtidāl o serv-i ḫadd ü sîm-berdedür
- 4 Kimdür cihānda şimdi ḫaridār-ı maʿrifet
Ammā hūner didikleri hep sîm ü zerededür
- 5 Maḫv eyledi zamāne ten-i ḫāk-sārımı
Sevdā-yı zūlf-i yār henüz dilde serdedür
- 6 Çekme melāl faḫr u ğināya tayanmasın
ʿĀlemde nîk ü bed ne görürsen güzerdedür
- 7 Mirʾāt-ı kāʿināt yüzüñdür çü şübhesiz
Ammā nidem ki çeşm-i dilüñ zîr-i perdedür
- 8 Aç kişver-i maʿānî şemşîr-i fehmler
Ṭabʿuñ dilberi Nāṭıķīʿyā çün zaferdedür

1a-**Ol**: Şol B.

1b-**Göz merdūmi durur ki hemîşe**:Şan bir bebek durur ki miyānı B.

2a-**ḫod**: çün B.

4. beyit Aʿda yok.

5. beyit Bʿde yok.

6. beyit Aʿda yok.

7. beyit Aʿda yok.

123

(A 28a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Yār vechin görmege her kimde kim bir dīde var
Kendi kendin görmesün 'ālemde hergiz dīde var
- 2 Hāk olursa şevk-i ruḥsāruñla eczā-yı tenim
Lāle-i ḥamrā yeter ol ḥākden her nev-bahar
- 3 Nüh felek bir daşını hergiz koparmaz tā ebed
'Aşk bünyād-ı gönülde böyle olmuş üstüvār
- 4 Şanmañuz mū-yı siyāhım şeybden oldı sefid
Sālik-i şahrā-yı 'aşkam çihreye konmuş gubār
- 5 Dīdemüñ ḥün-ābesinden dāğ dāğ 'aşkdan
Lā-cerem şahrā-yı sīnem oldı yer yer lāle-zār
- 6 Dem-be-dem nālān olursam dostlar 'ayb itmeñiz
Ney gibi āḥir beni iñletdi rüz-ı rüzigār
- 7 Rūşen itmez kalb-i nādān zulmetin ey Nāṭıķī
Gün gibi bulsa kelām-ı dil-peziñ iştihār

124

(A 28b, B 38a.)

(Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Faşl-ı güldür çemen mükemmeldür
Goncalar çeşm-i bend-i heykeldür

5. beyit C 11b'de 4. beyit.

- 2 Turra sünbüle cemāl güle
Bād meşşāta āb muşaykaldur
- 3 Def-i sermāye şimdi her bir gül
Toptolu āteş ile menkaldür
- 4 Gösterür sālīke tarīk-i fenā
Şahn-ı gülşende lāle meş‘aldür
- 5 Nağme-i murg-ı hoş-edā mevzūn
Ġazel-i āb-ı ter müselseldür
- 6 Zevkdür ‘ayş u nūş ammā hayf
Zer‘-i ‘ömre hilāl munceldür
- 7 Nāṭıkī ol miyān-ı hayālī ile
Ġazel-i nāzikūñ muḥayyeldür

125

(A 28b, B 38b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Bādemiz meykede-i ‘aşkda her-dem hūdūr
Na‘ramız kūy-ı muğanda dün ü gün yā hūdūr
- 2 Sīm ü zerden n’ola ger destimiz oldıysa tehī
Dīdemiz gevher-i eşk ile hele memlūdūr
- 3 Çeşm ü ebrūsı hayālī o ḥaṭṭ-ı Leylā’nuñ
Bize Mecnūn gibi mūnis iki āhūdūr

2b-**muşaykaldur**: şaykaldur B.

4a-**sālīke**: ‘āşıka B.

2b-**Dīdemiz gevher eşk ile hele**: Dürr-i eşkiyle hele gözlerimiz B.

3a-**ḥaṭṭ-ı**: saçı B.

- 4 Nāfe-i Çîn'i Hıfâ'ya bırakın kim dîdiler
Zülf-i şeb-rengini gösterdi şabâ kim būdur
- 5 Zülf-i çevgânına karşı o şāhuñ Nâtıķı'yâ
Şimdi meydân-ı belâda serimiz bir gûdur

126

(A 29a, B 39a.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Gerçi gülşende şabâ çok kad-i 'âlî besler
Kande kaddüñ gibi bir tâze nihâli besler
- 2 İrdi güş-ı şadefe vaşf-ı dūr-i dendānuñ
Ne 'aceb sînde ger 'aķd-ı le'âlî besler
- 3 Açmak ister gibi esrâr-ı miyân ü dehenüñ
Ne hayâl ile gönül fikr-i muhâli besler
- 4 Görmedi âhû-yı çeşmüñ gibi sahrâ-yı Çîn
N'ola yıllarla eger bunca ğazâlî besler
- 5 Vaşf-ı hâl-i siyeh ü ğamze-i fettānuñda
Sühan-ı Nâtıķı'nüñ sihr-i helâli besler

127

(A 29a, B 39a.)

(Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün)

4a-Nāfe-i Çîn'i Hıfâ'ya bırakın kim dîdiler: Müşg-i çîni bu Hıfâ'ya bırakın kim şorduk
B.

5b-serimiz: başımız B.

2b-Ne 'aceb: N'āceb B.

4a-Çîn: vücūd B.

5b-Sühan-ı: Sözleri B.

- 1 Berg-i gülde aşılan şanmañ seher ki jāledür
Şevk-i mengüşuyla aşdı gūş-ı gülde jāledür
- 2 Lerze düşdi serve gördükde o ra'nā kāmēti
Mīve şanma görünen rüyunda ol bütḥānedür
- 3 Gerçi şayyād-ı cihāndur çeşm-i cādūsı velī
Sih̄r ile diller şikār itmek müselleḡ hāledür
- 4 Urma ey bülbül ḡired lāfin ki gel bir gün saña
Āl ile yüz gösterüb elbette 'aqluñ aladur
- 5 Çeşm-i ḡün-ālūd erbāb-ı vefādur Nāṭıķī
Açılan yer yer fenā deştinde şanma lāledür

128

(A 29b, B 43b.)

(Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlün)

- 1 Ger Süleymān ise ḡaşmetde vü ger Selmān'dur
Bir iki gün bu ribāṭ-ı devrde mihmāndur
- 2 Bī-beḡādur diyu bu bezm-i felek devrānı
Ra'd-ı nālān-ı seḡāb anuñ içün giryāndur
- 3 Māh-ı nev şanma bu meydān-ı felekde görinen
Başuñı ṭop gibi çalmaḡa bir çevgāndur
- 4 Baḡa şaḡrā-yı fenāya seni maḡrūr itme
Gör ki ol mertebede şāh u gedā yeksāndur

2a-düşdi serve gördükde o ra'nā kāmēti: şaldı serve şimşād ḡad-i refṭārda B.

2b-Mīve şanma görünen rüyunda ol bütḥānedür: Yüzüne güyā çıkan ikide bir tebḡāledür B

4a-bir gün saña: 'āḡıbet B.

1a-ḡaşmetde: çeşminde B.

4b-Gör ki: Zānuña B.

- 5 Şanma gerdūnda şafaķ bes ki şehīd öldürmüş
Dāmen-i çarḥ-i sitem-kāre bulaşmış ķandur
- 6 Ol ki mīķraż-ı ḥavādisden olupdur fāriğ
Bu cihān içre hemān silsile-i ‘irfāndur
- 7 Kōma sāķī ayağın elden ayakdan düşsen
Nāṭıķī furşatuñı gör ki geçer devrāndur

129

(A 29b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Didim ey yār ki zūlfüñ beni aşmağdadur
Didi zūlfümde aşılsañ yirüñ uçmağdadur
- 2 Didim āzād ide mi ķaddini ķaddüñ gibi serv
Didi yād itme anı kim ayağı bağdadur
- 3 Leblerüñde ne dehendür bu didim güldi didi
Ġoncadur kim henüz açılmadı yaprağdadur
- 4 ‘Arızuñda ne ‘aceb düşdi siyeh ḥāl didim
Didi çeşmüñ bebegidür ķarası ağdadur
- 5 Beni bīmār ü za‘īf itdi didim şol gözüñ
Didi sen ķandasın ol cān alıcı şağdadur
- 6 Didim ol kākül ḥam ber ḥam ki cānımı şar
Didi ey ‘aķlı perākende ne şarmağdadur
- 7 Dürr dişüñ cān zeķanuñ datlu nedendür didim
Didi bal ezdigim ol kāse-i ķaymağdadur

8 Didim ey yār neden gönlüm ider āh-ı müdām
Didi ey Nāṭıķī ‘aşk āteşi ocağdadur

9 Nāṭıķī dağ-ı tenin gör didim ey şirîn-leb
Didi ol kūhkenimdür oyunu dağdadur

130

(A 30a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

1 Āb-ı hayvāndur lebi ki ḥaṭṭ-ı zulümātındadur
Lā-cerem Hızır-ı dil-i ‘aşık ḥayālātındadur

2 Şüretī nuṭkunda kim düşmüş muḳārin ruḥ be-ruḥ
Nice şeh bu ‘arşada ol ruḥların mәнendidür

3 Şanma māh-ı nev görinen ḳubbe-i eflākde
‘Aks-i ebrūsıdur ol kim çarḥ mirātındadur

4 Ey ki ḥalvet-ḥāneden nūr-ı tecellī isteyen
Gel kim envār-ı tecellī ḥālā tendedür

5 Şüret-i zībāda gösterdi tecellī ‘aşıķa
Ol ki Mūsā’nuñ Yed-i Beyzā vü mīḳātındadur

6 Çeşm ü cāna bir başiret ḥāşıl eyle gör nice
Mihr-i tābānuñ fūrūḡı ‘ayn-ı zerrātındadur

7 Cān virür ey Nāṭıķī her dem dem-i ‘İsī gibi
Her kimün kim ‘aşk mūyundan anuñ zātındadur

131

(A 30a.)

(Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün)

1 Hırşid-i ruḥsāruñ eger ṭal‘atda bir envārı var
Ey meh sen gibi kaçan behcet-nümā ruḥsārı var

- 2 Vardur letāfet goncada līkin dehānuñ ‘anberdür
Mevzūn olur serv-i sehī ammā ḳaddūñ reftārı var
- 3 Şāhib-i kerāmetdür lebūñ kim mürdeler ihyā ider
Mu‘ciz-nümādur gül ruḥuñ kim āb içinde nārı var
- 4 Dīde meh ü mihr aramaz çün ḥüsn ü rüyuñ dīdedür
Dildār olur mı bir nefes çün sen gibi dildārı var
- 5 Sihr ile ṭab‘-ı Nāṭıķī eyler demürden leblebi
Daḥl itmesün her bī-ḥaber dendān-şiken eş‘ārı var

132

(A 30b, B 36b.)

(Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Sāķī ḳaçan ki cāma mey-i ergavān töker
Yād-ı Cem ile şürāhide ḳan töker
- 2 ‘Uşşāḳdan nişāne ḳılan zerd çihredür
Her berg-i bī-nevāyı ki bād-ı ḥazān töker
- 3 Her jāle ḳaṭresin ki düzer şubḥ-dem şabā
Bir dīdedür ki gülşene eşk-i revān töker
- 4 Şanmañ tökerek kāse-i serdür ki her nihān
Dāmān-ı dehre bu felek bī-amān töker
- 5 Her ḳanı kim şürāḥī gibi dil yudar nihān
Şevḳ-i lebiyle ol şanemüñ göz ‘ayān töker
- 6 Bu cān tāzedür ki Mesīḥā virür ḥayāt
Her söz ki leblerinden o şeker dehān töker

4a-nihān: bahār B.

6b-şeker : sükker B.

- 7 Şanmañ şihâb-ı Nâṭıķı'nũñ bıkır-i nazmına
Encüm-ı cevâhirin ṭabaķ-ı āsumān töker

133

(A 30b, B 41a.)

(Fe'ılâtün Fe'ılâtün Fe'ılâtün Fe'ilün)

- 1 Gerçi şüret ger çĩn-i şüret-i zĩbā bağlar
Yār tımşāline yok cān ki hemtā bağlar
- 2 Nükte-perverlik idüb ol dehen-i nā-peydā
Ṭurfa nāziklik ile ṭarz-ı mu'ammā bağlar
- 3 Ğamzesi şaldı zeķan-ı çāhına Hārut dili
Sāhiri gör ne ṭılısmāt ile esmā bağlar
- 4 Şevķ-i ḥālī ne 'aceb kılsa beni sevdāyi
Fıkr-i zülf-i siyehi dilde süveydā bağlar
- 5 Nāṭıķı lü'lü-i nazmuñ dürr-i dendānında
İrse güş-ı felege 'ıķd-i Şüreyyā bağlar

134

(A 31a.)

(Fā'ılâtün Fā'ılâtün Fā'ılâtün Fā'ilün)

- 1 Mihr ü māhı itme 'arz ey gerdīş-i devvār var
Şanma ruḥsārı gibi bir maṭla'-ı envār var
- 2 'Anberin ḥālinde bir çü kıymet-i misk-i Ḥuten
Çĩn-i zülfünden degildür nāfe-i Tātār tār
- 3 Vādi-i Eymen reh-i 'aşķı şecerdür kāmēti
Gösterür bağ-ı ruḥundan 'āşıķa gülnār nār

3a-Ğamzesi şaldı zeķan-ı çāhına Hārut dili: Şaldı Hārut'ı belā çāhına çeşm-i siyehi B.

- 4 Çeşm-i mestûn la'î-i mey-günun görelden bezmde
Bağladı hûn-âb-ı dilden dîde-i hûn-bâr bâr
- 5 Kâlb-i 'uşşâka şikest ırgürmek ister mekrle
Çeşm-i şehhârın anıñçün eyledi 'ayyâr yâr
- 6 Hârsız bir gül bulunmaz bostân-ı dehrde
Bu elem dendür çemende 'andelîb-i zâr zâr
- 7 Şafha-i dehr içre şi'rûn olsa ey Nâtıkî
Lâ-cerem olurdu erbâb-ı dile eş'âr 'âr

135

(A 31a, B 41a.)

(Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün)

- 1 Cellâd gibi 'aynuñ cân almadaki mâhir
Bî-rahm ü cefâ-cûdur ol içi kara kâfir
- 2 Esrâr-ı dehânuñdan vâkıf olmaz kimse
Bu lûgaz mu'ammâda bu fikr ü hîred hâyir
- 3 Dil uğrusıdur güyâ ol başka çıkan sâhir
Cânumı alur gamzeñ yüz hîle ile elbet
- 4 Sen fitne-i 'âlemdür 'ârızda siyeh hâlûñ
Serrâk kılup ancağ ol başka çıkan sâhir
- 5 Cânumı alur gamzeñ biñ hîle ile elbet
'Ömrümi virür bâda zülf-i siyehüñ âhir

1b-ol : şol B.

2b-Bu lûgaz mu'ammâda bu fikr ü hîred hâyir: Ser fitnelerüñ başı 'ârızdaki hâlûñdür B.

3. beyit A'da yok.

4a-Sen fitne-i 'âlemdür 'ârızda siyeh hâlûñ: Ser fitnelerüñ başı 'ârızdaki hâlûñdür B.

4b-Serrâk kılup ancağ: Dil uğrusıdur güyâ B.

5a-biñ: yüz B.

- 6 Kırbān ideyim cānı kūyuñ ‘Arafat’ında
Tek Ka‘be-i ruhsāra bir kez olayım zā’ir
- 7 Her halka zūlfüñde bir dīde-i bülbüldür
Kim gül yüzüñe karşı olmuş deh kevn nāzır
- 8 Çün dūr-i dişüñ evşāfın dir Nātıķı’nūñ şı‘rı
Ol sübhā-i lü’lüye taḥsīn ide her şā’ir

136

(A 31b, B 41b.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Çeşm-i mesti ki vaḥşī āhūdur
Beni bīmār idici āh odur
- 2 Derd-i hoş-büy ü ‘anber ü âteş
Ruḥı vü ḥāl ü ol siyeh mūdur
- 3 Zekānı çāḥına fütāde olan
Nice Hārut gibi cāzūdur
- 4 Sin-i dendānı birle mīmi femi
Nokṭa-i ḥā giysūlar.....
- 5 Pāyine sürmege yüz ol servüñ
Eşk-i çeşmim revān olub cūdur

6a-kūyuñ: vaşluñ B.

7. beyit A’da yok

1a-Çeşm-i mesti ki vaḥşī: Gözleri vaḥşiyāne B.

1b-Beni bīmār idici: Kim ki gördi didi ki B.

2a-Derd-i: Dūd-ı B.

3a-çāḥına fütāde olan: çāḥınuñ fütādesidür B.

3b-cāzıdur : cadıdur B.

4. beyit A’da yok. Boş bırakılan yer dīvānda yok.

5b-Eşk-i çeşmim revān olub cūdur: Cüst ü cūda beher taraf cūlar B.

6 Biñ dili ideler musaḥḥar eger
Mülḥaḥ olursa rā-yı leb rūdur

7 Nāṭıķī şem‘-i rāh-ı ‘uşşākuñ
Şecer-i ḳaddür āteşin rūdur

137

(A 31b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

1 Zülfünī yād eyleyende başa sevdālar düşer
Türk-i çeşmüñ fitnesinden cāna yağmalar düşer

2 Diḳḳat itsem nükte-i sırr-dehānuñ bilmege
Dīde-i fikre besi muḡlaḳ mu‘ammālar düşer

3 Çeşm-i ḥunbārım n’ola giryān olursa dem-be-dem
Süz-i ‘aşkuñ şu‘lesinden cūşa deryālar düşer

4 Şevḳ-i dendānuñ tebessümle göründi dīdeme
Gözlerimden lā-cerem lü’lü ü lālalar düşer

5 Şüretin vaşfinda her ki söze başlar Nāṭıķī
Ḥātırında nice rengin tāze ma‘nālar düşer

138

(A 31b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

1 Her tekellümde lebi mürdeler ihyā eyler
Şanma bir mu‘ciz-i enfāsı Meşīḥā eyler

2 Reşk-i ṭubī didiler gerçi nihāl ḳaddüñe
Ḳande ṭubī reviş ol ḳadd gibi a‘lā eyler

6. beyit A’da yok.

- 3 Hüsni-i ruhsârla esrâr-ı açar
Luṭf-ı sâ'idle beyân-ı Yed-i Beyzâ eyler
- 4 Mihr ü meh şanma felek açdı iki dîdesini
Ol mehûñ ḥüsni ü cemâlini temâşâ eyler
- 5 Bî-güneh 'âşıkı öldürmek için Nâṭıķî'yâ
Ḥançer-i gamzesine kaşlarını râ eyler

139

(A 32a.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 İrdi ol mevsim yine kim bülbülü gül zâr ider
Ehl-i 'aşkuñ 'andelîb-âsâ yerin gülzâr ider
- 2 Şayrafî mânend-i lâle ceybde şaḳlar miḥek
Tâ ki her nâķış 'ayaruñ ḳalbini izhâr ider
- 3 Serv ü ḡonca biri ḥâmûş ü biri bî-hûş olur
Yâr her ki kim gelür ḡüftâre yâ reftâr ider
- 4 Öykünür çarḥa ruḥ-ı yâre gül ammâ 'aķıbet
Çeşm-i bülbülde anı ḳahr ile devrân ḥâr ider
- 5 Çarḥ her-dem bir birinüñ zülfün perîşân itmede
Devr her sa'ât bir âfet çeşmini bîmâr ider
- 6 Bâde bî-ḥavf-ı güneh çek kim saña evrâķ-ı tāk
Her biri dest-i du'â ḳaldırmış istiḡfâr ider
- 7 Baḥre irgürse şabâ elfâzuñı ey Nâṭıķî
Her birini şadr-ı şadef bir lü'lü-i şehvâr ider

140

(A 32a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Şeh-i ‘aşkam baña rāyeti ‘alem-i āh yeter
Maḥrem-i zār-ı nihān dil-i āgāh yeter
- 2 Elf-i kāmētüñi şaklamışım cān içre
Bir ‘asā rāh-ı fenāda baña hem-rāh yeter
- 3 Zeḳanuñ çāhına dil Yūsuf’ı maḥbūs itmiş
Mısr-ı ‘ālemde ‘azîzim oña bu çāh yeter
- 4 İtmege encümen-i şevki şeb-i ğam-ı rüşen
Şu‘le-i nāle baña meş‘ale-i māh yeter
- 5 Nāṭıkı hā gibi baksa saña bed-ḫāh raķīb
Mil çekmek gözine bir elif-i āh yeter

141

(A 32b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 N’ola ger evṫānda bî-kıymetdür erbāb-ı hüner
K’āndan ayru düşmeyince mu‘teber olmaz güher
- 2 Ḥāne-i memlū ider nūr-ı ziyādan gerçi şem‘
Lîkin olmaz zîr-pāsı ol ziyādan behre-ver
- 3 Görđi kim Ka‘be ahālisinde kemdür i‘tikād
Lā-cerem Ümmü’l-Kurā’yı eyledi Aḥmed maķar
- 4 Şāḥib-i seyr olmasaydı baḥr-ı nūr olmazdı şems
Ṭalib-i şems olmasaydı bedr olmazdı kamer
- 5 Ka‘r-ı deryāda ne denlü kalsa ḥālîdür şadef
Rûy āba çıkmayınca iktisāb itmez dürer

- 6 Hâşıl-ı deryâ vaṭanda telḥ ü kām ü ḥušk-leb
Zerd-rūdan ġayrı taḥşıl itmedi k'ânında dūr
- 7 Çār-ṭab'-ı evṭânını terk itmeyince Nâtıķı
Seyr-i baġ-ı ḳudse bulmaz 'andelîb-i cān maḳar

142

(A 32b.)

(Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün)

- 1 Ol mehüñ ruḥsârı kim ḥüsn içre dāyim ferddür
Cennet-i 'Adn içre güyâ bir açılmış verddür
- 2 Rûyuna öykünmüş idi mîhr-i enver bir zamân
Ol tevehhümdendür kim rûyı böyle zerddür
- 3 Dilleri yağmada ḥüsn-i germ germ ol meh-veşüñ
Göñli vaşl itmekde ammâ gör ne serd serddür
- 4 Ruḥlarıyla oynama satrancı gözden kıl hâzer
Şad hezârân lâ'ibi mât eyleyen ol nerddür
- 5 Gerd-i na'lin ḳande eylersin eyâ bād-ı şabâ
Tütüyâyı dîde-i ḥünbârimız ol gerddür
- 6 Derd-i 'aşḳından şanurdum göñlümi ġam-nāk ü bes
Her dile şeqvâ idersem ol da ġam perverdür
- 7 Nâtıķı seylâb-ı eşki dem-be-dem gözden akıt
Bir 'alâmet gösterür her kim ki şâhib-derddür

143

(A 33a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Reh-i 'aşḳında cānâ gözlerimde dem-be-dem nem var
Nişâr-ı maḳdemüñçün eşkden ġayrı daḳı nem var

- 2 Göñül şehrini mesken eylemiş kat kat ğam-ı ‘aşkuñ
Ararsañ gūşe gūşe sīnemi her gūşede ğam var
- 3 İrişdi cān lebe āhır nefesdür ey Mesīhā-dem
Yetür kendin ki müştāka ‘ömrden daħi bir dem var
- 4 Ğam-ı ebrūlaruñ şekl-i hilāl itdi beni ey meh
Felek devrinde maḥşülüm ruḥ-ı zerd ü kad-i ḥam var
- 5 Kıo vecd ü ḥāletüñ yok ‘ālemi gel ‘āşık ol ‘āşık
Ki ‘aşkuñ ḥāletinde şūfiyā bir ğayrı ‘ālem var
- 6 Ne tenhā sensin ey dil ol perişānuñ perişānı
Ki her bir tār-ı zülfünde nice sen gibi derhem var
- 7 Beyābān itme tayy ey Nāṭıkī ‘ālemde kim yārüñ
Ser-i kūyu durur Ka‘be lebinde āb-ı zemzem var

144

(A 33a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Dil ḥaṭuñ şevkiyle bir mūr-ı ğubār ālūdedür
Cān lebüñ zevkiyle meyl-i cām-ı sim-endūdedür
- 2 ‘Āşikuñ meyl-i dili her vechdendür suyuña
Zāhidüñ meyli egerçi her zamān bir sūdedür
- 3 N’ola mesken dutsa çeşmimde ḥayāl-i kāmētüñ
Bir sehīdür kim yeri dāyim kenār-ı cūdudur
- 4 Şevk-i ruḥsāruñ gören āyīnede ey meh didi
Bedr-i enverdür ki mehtāb içre ‘aks-i şūdudur
- 5 Sībi teşbīh eyleyenler ğabğab-ı sīminüñe
Bir nice efsāne görür sözleri bīhūdedür

- 6 Nâṭıķı her dilde kim yok ‘aşk derdinden eğer
Ehl-i dilde cânı yok bir kâleb-i fersüdedür

145

(A 33b.)

(Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Ey cedel şanma ser mes’elemiz var
Ez bes ki ğam-ı ‘aşkla çok meşgalemiz var
- 2 Sîne dögeriz hasret ile yârdan ayru
Mânend-i naķâre dün ü gün velvelemiz var
- 3 Sevdâsını başda götürür ehl-i ṭarîķuz
Ol zülf-i siyeh-kâre çeker silsilemiz var
- 4 Her zâğ u zağan ta‘nesini eylemezüz güş
‘Anķâ-ı himemüz kâf kadar havşalamız var
- 5 Zülfidür iden hâlimizi böyle perişân
Şanmañ ki bizim baht-ı siyehden gelemiz var
- 6 Nefs üzre kâdem ko iresin menzil-i vaşla
Bu bâdiyeden Ka‘be’ye bir merhâlemiz var
- 7 Biz râh-reviz eşk habâbından anuñçün
Ayaķda bizim Nâṭıķı’yâ âbilemiz var

146

(A 33b, B 42a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Selsebil erbāb-ı ‘aşka ol zülāl-i leb yeter
Ol zülāl-i leb olursa ‘āşıka meşreb yeter
- 2 Çekme ey dil misk-i ezfer ‘anber-i eşheb gamin
Zülf ü hāli misk-i ezfer ‘anber-i eşheb yeter
- 3 Haṭṭ ne hācet gerd-i ruḥsārında ol meh-peykerüñ
Cedvel-i devr-i kamer ol hāle-i gābgab yeter
- 4 ‘Āşıka ders-i fūnūn-ı ‘aşkı ta‘līm itmege
Bāde-i şahbā mu‘allim meykede mekteb yeter
- 5 Şorma ‘āşık mezhebin ey bī- başiret müdde‘ī
Sālik-i eṭvār-ı ‘aşka meskenet mezheb yeter
- 6 Vech-i zībādan nazar kaṭ‘ itme şaḥın kim delīl
Reh revān-ı Ka‘be-i cānāna ol kevkeb yeter
- 7 Rūz-ı rūşen gibi ‘aşkı ger ‘ayān olsa n’ola
‘Āşıka haṭṭ-ı ‘alāmet āh u zār-ı şeb yeter
- 8 Seyr-i deryā-yı ma‘ānī itmege ey Nāṭıķī
Şīr-i mevzūnum belāgat ehline merkeb yeter

147

(A 34a, B 42b.)

(Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn)

- 1 Şem‘-i bezm-i ‘aşkıdur dil āhım anuñ dūdıdur
Nāle-i zārım o bezmüñ erganūn u ūdıdur
- 2 Naḳd-i eşkiyle dolarsa dāmen-i ‘āşık n’ola
‘Aşık bāzārında cān virmişdür anuñ sūdıdur

1b-**meşreb**: ‘işret B.

2. beyit B’de yok.

3a-**meh-peykerüñ**: gün çihrenüñ B.

- 3 Lāleler görseñ cemende dīde-i ‘ibretle bak
Her biri bir Cem elinde cām-ı zer-endūdudur
- 4 Var beyābān-ı fenāya kıl nazar nergislere
Her biri bir ehl-i derdūñ çeşm-i hūn-ālūdudur
- 5 ‘Aşk tūfānına düşdü keşti-i dil Nāṭıķī
Bu ḥaṭardan ber-kenār olursa ḥaḳḳuñ cūdudur

148

(A 34a, B 35b.)

(Meḫ‘ülü Fā‘ilātü Meḫā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Ğamzeñle leblerūñ şanema cān alır virür
Müşğīn ḥaṭuñla ‘arızuñ ĩmān alır virür
- 2 Her dil-rubāya tāb virürse n’ola ruḥuñ
Mihrūñ fūrūgunı meh-i tabān alır virür
- 3 Rāzın şabānuñ aldı virüb ‘andelībine
Bū şanma anı kim gül-i ḥandān alır virür
- 4 Zāhid metā‘-ı zühde virür cān alur ḥüzñ
Ḥüsrān olur şoñı ne ki nādān alır virür
- 5 Girdāb-ı ṭab‘ı Nāṭıķī’nüñ bir muḥīṭdür
Her ki dem çeker nice ‘ummān alır virür

149

(A 34b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

148. gazelde B’de, 3b, 4b’de; 4b, 3b’de.

2a-**ruḥuñ** : yüzüñ B.

2b-**Mihrūñ**: Günden B.

3b-**Bū şanma**: Bu bñyı şanma B.

- 1 Her cihetden baña ol şāhid-i ma'nā görünür
Lā-cerem her neye bakşam baña zībā görünür
- 2 Bir şecer āteşini gördi egerçi Mūsā
Her şecerden baña ol āteş-i Mūsā görünür
- 3 İdeli 'arz-ı liķā mihr-i ruḥ-ı yār baña
Zerreler her biri bir Ṭūr-ı tecellā görünür
- 4 Āb-veş gülşene meyyāl ise ṭab'ım ne 'aceb
Her nihāli baña ol serv-i dil-ārā görünür
- 5 Vādi-i 'aşķda ol ḥāl ile Mecnūn'um kim
Rīg-i şahrāsı baña her biri Leylā görünür
- 6 Şūfiyā sāye-i ṭūbāyı baña 'arz itme
Ṭūbi ķāmet-i dil-ber baña a'lā görünür
- 7 Nāṭıķī cām-ı meye şevķ-i ruḥuyla bakşam
Her ḥabābı baña bir lāle-i ḥamrā görünür

150

(A 34b, B 35a.)

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Şarāb-ı nābı çekmek 'āşıķa ḥayli beşāretdür
Ġam u aḥzānda ķalmaķ ehl-i zūhde ki ḥasāretdür
- 2 Nüzül-i āyet-i raḥmet rumūzın mey beyān eyler
Virür ḥaylice keyfiyyet 'aceb şāḥib-i 'ibāretdür
- 3 Ṭutar cām-ı zer-endüdü şalā-yı 'aşķ eyler
Meh-ı nev çarḥ-ı mir'ātında engüşt-i işāretdür

1a-nāb: nābı B.

2a-rumūzın mey: mey-i şāfi B.

- 4 Ğam-ı mihr-i ruḥıyla ‘aşk şahrāsında cān virdüm
Anıñçün türbetim dün gün meh ü mihre ziyâretdür
- 5 Göñül vîrânesin ey Nâṭıķı ‘aşk ile ma‘mûr it
Yıkılmaz ‘aşk ma‘mûru ‘aceb kâ’im imâretdür

151

(A 35a, B 36a.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Sînede âteş-i ğam gözde seher
‘Ömr-i ‘âşık bu cefâ ile geçer
- 2 Oṭa yandıрмаğa Mūsâ’yı dili
فَدَهُ وَلِالْحَدَنَارِ وَشَجَرِ
- 3 Nice âteşlere yanmaz ‘uşşâk
قَلْبًا لِأَحْبَابٍ حَدِيدٍ وَحَجَرِ
- 4 Kimse yok ‘arz ide aḥvâlim aña
Meger âh-ı şeb ü feryâd-ı seher
- 5 Sûz-ı ‘aşkı ne revâ fâş itmek
Şâhid-i ḥâl yeter dîde-i ter
- 6 Yâ o mihrüñ deheni yok yâ ben
Bir eşer bulamadım zerre kadar

4a-mihr-i ruḥıyla ‘aşk şahrāsında: dildâr ile ‘âlemde B.

5a-Göñül vîrânesin: Dil vîranesini B.

5b-ḳâyim: ḳâ’im B.

1b-cefâyla : cefâ ile B.

2a-Oṭa: Oda B.

4a-‘arz ide aḥvâlim: ḥâlimi ‘arz ide B.

6a-Yâ o mihrüñ deheni yok yâ ben: Deheninden nice biñ diḳḳat ile B.

- 7 Nāṭıķı ol leb-i mül vaşında
Ne durur şi'r-i Türk-i şîr ü şekker

152

(A 35a, B 42a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Cennet kūyuñ baña dünyā vü hem 'uqbā yeter
Fıkr-i zülfüñden benim başımda bir sevda yeter
- 2 Kalsa dīvār-ı taḥayyürde n'ola bî-çäre serv
Serv-i gülzār-ı melāḥat sen ḫadd-i ra'nā yeter
- 3 'Āşıķa göstermege nār-ı hüsnüñü
Ol sevād-ı ḫaṭ-ı müşgînüñ şeb-i yeldā yeter
- 4 Virmezem her goncaya bülbül gibi dil kim baña
Gülbîn-i ḫaddüñde la'lüñ gonca-i güyā yeter
- 5 Şāhid-i ruḥsāruñı 'arz itme her nā-maḥreme
Maḥrem ol āyîne bir dīde-i bīnā yeter
- 6 Nāṭıķı dāḫil-i erbāb-ı 'aşķ itmeklige
Vaşfı ebrüyuñ berātında şehā ṭuğra yeter

153

(A 35b.)

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Ḥayli dem oldı ki çeşmim ruḥ-ı cānān gözler
Şanma pervāne durur şem'-i şebistān gözler
- 2 Ḥün-ı dil tökse gözüm ḫāk-i derüñde ne 'aceb
Sāyilüñdür ki dem-ā-dem reh-i iḥsān gözler

3a-**hüsnüñü**: hüsnüñ B.

3a-Sure, (Tāhā, 20/14): "Ben Allah'ım."

- 3 Kâfes-i tende figân itse n'ola bülbül-i dil
Gül-ruhuñ şevkine ol zâr-ı gülistân gözler
- 4 Murg-ı cân olsa hevâyi ne 'aceb fâhte-veş
Naḥl-ı kaddüñ gibi bir serv-i ḥırāmân gözler
- 5 Bî-karâr itse n'ola Nâṭıkî'yi şevk-i ruhuñ
Zerredür rakş iderek mihr-i dıraḥşân gözler

154

(A 35b, B 37b.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'îlün)

- 1 Dime 'âşık cemâle râğıbdur
Cilve-i dost gör ne cāzıbdür
- 2 Her bakışda hezâr sîne deler
Ġamzesi şâhib-i menâkıbdur
- 3 Kim ki 'aşkında sîne-çâk olmaz
Şubḥ-veş şâdık ise kâzıbdür
- 4 Yağa tâ kim râķib-i şeytânı
Tîr-i âhım şihâb-ı şâkıbdur
- 5 Nâṭıkî sözler bedi' ancâķ
Ḥâṭıruñ mazḥârü'l-'acâ'ıbdür

155

(A 35b.)

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

154. gazelin B 40a'da sadece son mısraı var.

4b-Tîr-i âhım: Müje tîri B.

5b-'acâıbdür: 'acâ'ıbdür B.

- 1 Götür yüzden niķāb ol sünbül-i pür-çini görsünler
Tökülmüş ‘arız üzre nāfe-i müşgini görsünler
- 2 Temāşā eylesün her dem ruķuñ bağındaki hāle
Gülistān-ı İrem’de hindū-yı gül-çini görsünler
- 3 Ruķuñ ‘arz it seher erbāb-ı gülzāra ki hacletden
Nice ğark-ı ‘araķ olur gül-i rengini görsünler
- 4 Belā kūhsārınuñ Ferhād’ı oldumsa n’ola ‘ālem
Baña ta’n itmesünler sen leb-i şirini görsünler
- 5 Hayāl-i şüretüñ çeşmimde gelsünler müneccimler
Felekde nice seyr eyler meh ü Pervini görsünler
- 6 Baña bir iltifāt it gūşe-i çeşm ile ‘uşşāķa
Şikār eyler hezārān murġ-ı dil şahini görsünler
- 7 Belāġat ‘arşasınuñ Hüsrev’isin Nātıķı şimdi
İrerse gūş-ı Hāsān’a sözüñ taķsini görsünler

156

(A 36a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

- 1 Dilā mānend-i ney tā dest-i resdür
Figān eyle ki ‘ömrüñ bir nefesdür
- 2 Bulur ‘ālemde ol dil-i rūşen nālin
Ki ‘aşķuñ āteşinden muķtebesdür
- 3 Olur pā-bend-i la‘lin görse her dil
Lebüñ güyā ‘asel diller megesdür
- 4 Vişālün ğod muķāl olursa ammā
Nigāhuñ gūşe-i çeşmiyle besdür

- 5 Dem-â-dem sîne efgân ider dil
Reh-i ‘aşkında güyâ bir ceresdür
- 6 Ser-i kūyunda ey meh sür raķibi
Koma kūyuñda ol hârı ki hasdur
- 7 Senüñ bu Nâṭıķı rūşen kelâmuñ
Maḥabbet âteşinden bir ḳabesdür

157

(A 36a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Her ne dilde kim ḥayāl-i ol ruḥ-ı zībâ yatur
Dide-i kevkeb gibi şeb-tâ şehir ḥaşâ yatur
- 2 Mesken-i ‘aķreb olursa ḥâkde yok dönmegi
Fıkr-i zülf-i yârla her serde kim sevdâ yatur
- 3 N’ola dil sînemde her dem âh u efgân eylese
Lâ-cerem nālân olur ol ḥasta kim tenhâ yatur
- 4 ‘Aşķdur ki erbâb-ı ‘aşķa gösterür dâyim çerâğ
Lâle şanma anda kim Ferhâd-ı ğam-fersâ yatur
- 5 Başma gel şart-ı edebden taşra pâyüñ ḥâke kim
Her ḳadem altında zîrâ bir perî-sîmâ yatur
- 6 Gir fenâ şahrâsına gör ehl-i ‘aşķ aḥvâlini
Nice Mecnûn ḥâk-sâr olmuş nice Leylâ yatur
- 7 ‘Āķıbet ey Nâṭıķı düşmen zafer bulur oña
Bu ḥaṭarlu güşede her kim ki bî-pervâ yatur

158

(A 36b.)

(Müfte‘ilün Mefâ‘ilün Müfte‘ilün Mefâ‘ilün)

- 1 ‘Ārif-i zāt olan dilā her şey’e i’tikād ider
Zāhid-i hām pür-cedel her ne görür ‘inād ider
- 2 Luṭf-ı Hüdā’yadur bizim rûz şeb i’timādımız
Zāhid egerçi tā‘ata faḥr idüb i’timād ider
- 3 Cānib-i ḥaḳḳadur bizim tekyemiz istinādımız
Zāhid egerçi mesned-i zer-keşe istinād ider
- 4 Zāhidüñ istegi bu kim kendüñi ber-murād ider
‘Āşık olan murādla kendüyi nā-murād ider
- 5 Zāhid umarsa cenneti ‘āşık umar rızā-yı dost
Her kişi kuvveti kadar kārına ictihād ider
- 6 ‘Āşık olan niyāz ile yārüñ olur muḳarrebî
Zāhid olan gururla tā‘atini berbād ider
- 7 Olma melûl Nāṭıķî cevır ü cefāda çekme ğam
Bir gün ola kim ol şanem ḥāṭıruñı da şād ider

159

(A 37a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Göñül üftāde-i ol çeşm-i mest-i nīm- ḥābıdur
Esîr-i târ-ı zülfü bende-i nāz ü ‘itābıdur
- 2 Dem-i cân perver-i ‘İsā’ya raġbet kılmadı şimdi
Ḥayāt efzā-yı erbāb-ı maḥabbet la‘l-i nābıdur
- 3 N’ola ma‘mūr idüb bir iltifātıyla nazar itse
Göñül künc-i ğamı gencînesidür bir ḥarābıdur
- 4 Dilā dünyā vü māfihādan el çek rāh-ı ‘aşkında
Yine dil-beste olsa ādemi anuñ ḥicābıdur

- 5 N'ola şeytan rakîbi yıksa şimdi itse hâkister
Senüñ ey Nâṭıķî her tîr-i âhuñ bir şihâbîdür

160

(A 37a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Göñül olmaz tesellî bir büt-i şāhib cemāl ister
Belā kūhsārınuñ Ferhād'ı bir Şîrin maḳāl ister
- 2 Murādı seyr-i gülşenden şabā gibi seher oldur
Ḳad-i ra'nā hırāmî âfet-i cān bir nihāl ister
- 3 Cihānuñ nefret itmiş atlas ü zibā libāsından
Gedā-yı kūy-ı dildār olmağa bir köhne şāl ister
- 4 Ğarîb ü teşne-leb düşmüş beyābān-ı taḥayyürde
Ḥayāt-efzā lebūñden bir Mesîhā'nuñ zülāl ister
- 5 Dehānıyla miyānı vaşfına diḳḳatler eyler dil
Şebistān-ı süḥandan fikr-i ḥām ile ḥayāl ister
- 6 Anuñçün seyr-i gülzār-ı ḳudsdan oldu dil fāriğ
Ki şahrā-yı cihānda çeşm-i āhū bir ḡazāl ister
- 7 Ḥayāl-i yār ile olmuş tesellî Nâṭıķî bî-dil
Degildür bu'l-heves 'āşık ki dilberden vişāl ister

161

(A 37a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Mu'anber zülfüñü seyr eyleyenler müşg-i ter dirler
Ruḥuñ ḥālūñ görenler fitne-i devr-i ḳamer dirler
- 2 O dil kim ḥüsnüñe māyil degildür cümle 'ālemdür
Oña dil söylemezler ehl-i diller bir ḥacer dirler

- 3 Sirişk-i çeşm-i giryânım görenler dir zihî deryâ
Leb ü dendānuña gerçi şadef içre güher dirler
- 4 Ruḥundan ğayrı görmez çeşm-i ‘âşık her neye baksa
Nazar şāhibleri bundan aña şāhib-nazar dirler
- 5 Görenler ‘arızuñ üzre tökülmüş zülf-i pür-çini
Ne hoş bir yerde cem‘ olmuş göre şām u şehir dirler
- 6 Cihān ü cānı işār itmeyen saña degil ‘âşık
Kemer-veş olmayana rāh-ı ‘aşkında kemer dirler
- 7 Kād ü ruḥsāruñı cānā görenler Nāṭıķī-āsā
Şeb-i yeldā-yı ‘ālemde budur nār ü şecer dirler

162

(A 37b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Nitekim zülfiyle ruḥsārın şabā örter açar
Şādi vü ğam göñlümi şubḥ u mesā örter açar
- 2 Rūyını örter açar her laḥza ol zülf-i siyāh
Rūy-ı māhı şanma ebr ile hevā örter açar
- 3 Vaşla şād ü hecre ğam-gīn olma ey ‘âşık şaķın
Gör şeb ü rūzı nice dest-i kaza örter açar
- 4 İtmege bāzār-ı ḥüsnin ehl-i ‘aşka germ germ
Rūyını ‘âşıklara ol meh-liķā örter açar
- 5 ‘Aşk lā-ya‘kıldur ancak zabṭ olunmaz Nāṭıķī
Her ne sırrı kim bu kalb-i mübtelā örter açar

163

(A 37b, B 40b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Vücūd-ı muṭlākuñ feyzi cihānı gülşen itmişdür
Cemāl-i pertevinden şeş cihātı rüşen itmişdür
- 2 Beyān-ı hıkm̄eti çün gül kitābın eylemiş sad-berg
Şenā-yı ḳadrini çün deh zebānı sūsen itmişdür
- 3 Tılsım-ı ādem içre şaḳladı esrār-ı esmāyı
Göñül gencinesin zār-ı nihāna mahzen itmişdür
- 4 Geh İbn-i Edhem'ün bir sūzenin mu'ciz-nümā itmiş
Gehī bir sūzeni rāh-ı Mesīḥ'e reh-zen itmişdür
- 5 Ma'ārif çeşmesin dest-i zebānda eylemiş cārī
Ma'ānī gevherine ṭab'-ı pākī ma'den itmişdür
- 6 Zihī şāni' ki şun'unda 'aḳl-ı küll taḥayyürde
Zihī müttāḳın ki her fi'li kim itmiş aḥsen itmişdür
- 7 Günāhın Nāṭıḳī'nün yād-ı luṭfı dāğıdur dirdim
Egerçi dāne dāne cem' idüb bir ḥarmān itmişdür

164

(A 38a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Tā baña 'aşḳ āsitānı tekye-gāh olmuş durur
Mūniseḡ gam hem-demim efgān u āh olmuş durur
- 2 Ḥāl şanmañ āteş-i ruḥsārı üzre ol mehün
Ḳatre-i eşkim yiridür kim siyāh olmuş durur
- 3 Bir iki dem pāy-būsıyla müşerref olmağa
Dil ser-i kūyunda yārün ḥāk-i rāh olmuş durur

3a-ādem içre şaḳladı esrār-ı esmāyı: ādeme ḳıldı musaḥḥar cümle eşyayı B.

3b-zār-ı nihāna: esrār-ı ġnāya B.

5a-çeşmesin dest-i: cevherin tiğ-i B.

- 4 Hıat-ı hüsni seyrine ‘aynuñ komuşdur bir çarh
Müştehîr devrânda gerçi mihr ü mâh olmuş durur
- 5 Nâtıkî du‘â-yı ‘aşkı eyleseñ şâbit n’ola
İki çeşm-i hun-feşânuñ çün güvâh olmuş durur

165

(A 38a, B 43b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Şanma şebnem ‘arız-ı gülde seher
Katre katre eşkini bülbül töker
- 2 Şahn-ı gülşen Vâdi-i Eymen’ dedür
Nârdur güller aña gülbîn şecer
- 3 Bir işâretdür saña âb-ı revân
Ya‘ni ‘ömrüñ durmadan böyle aklar
- 4 Gûş tut bir hûşla gör ney ne dir
Rüzgâra kıhma bir yeldür eser
- 5 Yeri gögi bād-ı âh ey Nâtıkî
İdecekdür ‘âkıbet zîr ü zeber

166

(A 38b.)

(Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Ol meh ruḥ-ı pākūñde ki mir‘ât-ı şafâdur
Ḥaḳ şüretini görmeyenüñ ‘aynı ‘amâdur
- 2 Bālâsı belâdur didi ehl-i nazar ammâ
Ol kākül-i müşgîni belâ üzre belâdur

3b-**durmadan**: turmadan B.

4a-**gör ney ne**: gör ne B.

- 3 Abdālîdur çarḥ elifi kâhkeşânı
Pürdür bedeni dāğla şanmañ ki süḥâdur
- 4 Âhımdan ider la‘l-i leb-i yâr tebessüm
Zîrâ ki açan gonca dilin bâd-ı şabâdur
- 5 Dirsene ki nedür Nâṭıķı’yâ ol iki ebre
Ruḥsâr-ı laṭifinde yazılmış iki râdur

167

(A 38b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Mevsim-i nevrüz-ı nîsân oldu vü faşl-ı bahâr
Bir yeşil ḥârâ geyindi nev ‘arûs-ı sebze-zâr
- 2 Yâd ḥâl itdi yine berfûñ gümüş evrâķını
Şafḥa-i gülzâre çekdi sîm-i cedvel cüy-bâr
- 3 Seyre çıķdı şahñ-ı gülzâr içre erbâb-ı çemen
Geldi istikbâle şebnem eyledi dürler nişâr
- 4 La‘l-i terden gonca engüştüne ḥâtem taķdılar
Nergise şâh-ı şabâ geydürdi tâc-ı zer-nigâr
- 5 Gül neşâtından feraḥ peymânesin aldı ele
Merre-gîr olmuş oña miskin karanfil intizâr
- 6 Kaķdı güller ‘arşa-i gülşende Rüstem’den siper
Virmedi Süḥrâb’a nevbet süsen-i ḥançer güzâr
- 7 ‘Anber-efşân oldu sünbül zülf-i mihrler gibi
Ḥoķķa mercâne dökdi lâleler müşg-i nişâr
- 8 Zâr-ı ‘aşķı gülşen içre güyâ fâş eylemiş
Bu sebebden ergavân oldu çemende şerm-sâr

- 9 Tarf-ı gülşende dehân açmışdır eṭfāl-i çemen
Dāye-i ebr-i bahāra karşı eyle i'tizār
- 10 Nağme-i Davūd ile kumrı nevāya başladı
Açdı bülbül perde-i 'uṣṣākı kıldı āh ü zār
- 11 Şavt-ı hoş-elhân murgân ile rakḳāş oldılar
Mest-i bād-ı şubḥ-demdür gūyiyā serv çenār
- 12 Var iken destüñde fırsat dāmen-i 'İsī koma
Kalma ḥāb-ı gāflet içre 'ömre yokdur 'itibār
- 13 Ğirre-i māl ü tecemmül olma her nādān şıfat
Şu gibi aḳar gider elden bilürsin her ne var
- 14 Nāṭıkı tezyīn-i ebkār-ı ma'ānī eyle kim
Meclis-i erbāb-ı 'irfān içre ḳalsun yād-gār

168

(A 39a.)

(Fe'ılātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Faşl-ı nev-rüz mevsim-i güldür
Sāḳiyā bāde cāmını gezdür
- 2 Bizden āḥir cihān tehī olasın
Dem-i fırsatıdur ḳadeḥ doldur
- 3 Gūşe-i çeşm ile nigāh eyle
'Āşıkı bir sihām ile öldür
- 4 İstirāḥat yeri degil dünyā
Ser-rāh-ı 'ademde bir yıldur
- 5 Ḳalb-i 'uṣṣākı mest ider her dem
Nāṭıkı sözlerüñ 'aceb müldür

169

(A 39b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Gül gibi bir dem tebessüm kıl ki gönülüm şād olur
Bend-i ğamdan bu çemende serv-veş āzād olur
- 2 Hizmet-i pīr-i muġān itdi beni üstād-ı 'aşk
Lā-cerem üstāda hıdmet eyleyen üstād olur
- 3 Zülf ü hāliyle n'ola şayd eylese çeşmüñ beni
Kānde olsa dām u dāne anda bir şayyād olur
- 4 Her kime kās d eylese çeşmüñ çeküb tıġ-i müje
Bī-tekellüf ġamze-i hūn-rīz aña cellād olur
- 5 Künc-i 'aşkuñ her dili kim mesken itdi kendiye
Ger hārāb ise daġi elbette ol ābād olur
- 6 Bīsütün'da Hüsrev'ā seyr itseler taşvīrūñi
Ey nice Şīrīn gibi 'aşkında bir Ferhād olur
- 7 Gūşe-i mihnetde taḡşīl-i ferāġat itmege
Nāṭıķī'nūñ naḡd-i eşki masraf u irād olur

170

(A 39b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Taşra gelse ol perī peyker beni zār öldürür
Gelmez ise intizārı daġi düşvār öldürür
- 2 Hey ma'āzallah cūdā senden dirilmek ki elem
Bülbüli gülsüz çemende zaḡmet-i hār öldürür
- 3 'Āşıkı gerçi mu'anber tırrası eyler esīr
Bir nigāh ile velī ol çeşm-i bīmār öldürür

- 4 Būy-ı zūlfūñ eyler iḥyā āḥir ey ‘İsī nefes
Ger beni hecrūñ ḡamı her demde şad-bār öldürür
- 5 Didiler kim öldürür elbet seni ol büt didim
Ölmek āsāndur baña bilsem beni yār öldürür
- 6 Yār cevrimden hezārān ölse ‘āşık incimez
Ehl-i ‘aşkı öldürürse ta‘n-ı aḡyār öldürür
- 7 Ġamze-i tīrinden ḡalāşuñ var ise ey Nātıkī
Şaḡn-ı ruḡsārında ol ḡāl-i füsūn-kār öldürür

171

(A 40a.)

(Fe‘ilātūn Mefā‘ilūn Fe‘ilūn)

- 1 Ḥaṭ-ı sebzūñ dile bahār yeter
Ruḡlaruñ şaḡn-ı lāle-zār yeter
- 2 Rāh-ı ‘aşkuñda lāzım ise delīl
Şu‘le-i āh-ı pūr-şerār yeter
- 3 Silmege naḡş-ı ḡayri sīnemden
Seyl-i çeşm-i sirişk-i bār yeter
- 4 Semen ü sūnbül ü gül olsa baña
Ol ruḡ u ‘arız ü ‘izār yeter
- 5 Ehl-i ‘aşk içre āhım oldu ‘alem
‘Āşıkā bunca iştihār yeter
- 6 Bir elemdür dile ḡam-ı dünyā
Derd-i yār olsa derd-i yār yeter
- 7 Nātıkī vird-i vaşf-ı zūlf ü ruḡı
Saña fī’l-leyl ve’n-nehār yeter

172

(A 40a.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Zülf-i şeb-rengi gamı her dem melâlim arturur
La'l-i mey-günü hevâsı zevk ü hâlim arturur
- 2 Kâmeti fikriyle gam tîgı virüb neşv ü nemâ
Şerhâlardan bağ-ı sînemde nihâlim arturur
- 3 Yâd edüb gîsuyla ebrûsını dîvâne-i dil
Vâdi-yi 'aşk içre her dem cim ü dâlim arturur
- 4 Dilde efkâr dehânıyla miyân-ı nâzüki
Kâh 'aqlım mahv ider geh kıl ü kâlim arturur
- 5 Lâle-i ruhsârı şevki şâm tâ vaqt-ı seher
Şem'-veş bezm-i belâda iştiğâlim arturur
- 6 Deşt-i gamda munisim olsun diyu Mecnûn-ı dil
Âhû-yı çeşmim hayâlinden gazâlim arturur
- 7 Nâtıķi nazmuñda vaşf-ı dür dışın güş eyleyüb
Katre-i eşkim yem-i dilden la'lim arturur

173

(A 40b.)

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

- 1 N'ola ger Bîsütün'a diseler kim derd dağıdur
Ki her bir lâle şadrında anuñ bir tâze dağıdur
- 2 Dilâ çık Bîsütün'a haşmet-i erbâb-ı 'aşkı gör
Ki her bir lâle-i Şîrîn'üñ kurulmuş bir otağıdur
- 3 Temâşâ eyle şahın-ı Bîsütün'ı gör ki her lâle
Mezârı üzre Ferhad'üñ ziyâ virür çerağıdur

- 4 K    r     r-1           r olunca diyü her l  le
Fen   d  rında Ferhad'  n yanar sönmez ocağıdır
- 5 N'ola ger B  s  t  n olsa müzeyyen l  le-i terden
Sirişk   b  yla bulmuş perveriş Ferh  d yatağıdır
- 6 Olub Ferh  d      r  n     letinden mest her l  le
Elinden fark olunmaz kim ba  s  dur y   ayağıdır
- 7 Bugün Ferh  d-1 va  tim N  t  k  i erb  b-1     k içre
Dilimd  r B  s  t  n da   ki derd      am yatağıdır

174

(A 40b.)

(Fe  il  t  n Fe  il  t  n Fe  il  t  n Fe  il  n)

- 1 Sebeb-i        -i        m ru   z  b  s  dur
P  yine m  y  l iden        -i b  l  s  dur
- 2   am iden   addimi peyveste hil  l ebr  s  
Dili p  r     n idici   onca-i g  y  s  dur
- 3 Yem durur        -i terim     k        s  nda vel  
  ks-i dend  n   anu   l  'l      l  l  s  dur
- 4 Elf olsa ne       c  nda   ay  li   addi
Serv-i g  l    r-1 vef       met-i ra  n  s  dur
- 5 L  -naz  r olsa       mi ru  -1      -t  b  
Felek-i      ne      er vech-i dil  r  s  dur
- 6 D  de-i c  na cil     y  ne-i ru  s  r  
T     -y        a   da la  l-i       -    s  dur
- 7 Y  r  b ol k  k  l-i m       ni nice s  n  b  ld  r
Geh hem      ser-i         da sevd  s  dur

- 8 N'ola rüyını görüb hâke düşerse meh-i bedr
Nâṭıķī gibi o hem 'âşık-ı şeydâsıdır

Ḥarfü'z-Zâ

175

(A 41a.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

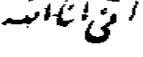
- 1 Senden özge gön̈lümüz cānā ne ister istemez
Şem'eden ğayrı dil-i pervā ne ister istemez
- 2 Dil mubaşşırdur cevāhir kısmını a'lā bilür
Dürr dişüñden ğayrı bir dürdāne ister istemez
- 3 Ruḥlarıñdan ğayrı ḳonmaz bir güle cān bülbüli
Murğ-ı dil ḥālūñden özge dāne ister istemez
- 4 Cennet-i a'lāyı neyler 'âşık-ı sâbit ḳadem
Derĝehüñden ğayrı mesken cāna ister istemez
- 5 Sen baña eyle naşihat vā'iz uzatma sözi
Şanma 'âşık mesma'ı efsāne ister istemez
- 6 'Ārızında zülfi zencirin o Leylā'nuñ gören
Nâṭıķī gibi olur dīvāne ister istemez

176

(B 46b.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 Cümle zerrāt içre ḥurşid-i cihān-ārā bizüz
Maḫzar-ı ism-i celilüz zübde-i eşyā bizüz
- 2 Gerçi bir vîrānedür terkibimiz zāhirde lîk
Ol nihān genci cihāna eyleyen ifşā bizüz
- 3 Vāḳıf-ı her hikmetüz eşyāda 'ayn-ı ḥikmetüz
Maḫrem-i ḥāsuz her işde kāmīl ü dānā bizüz

- 4 Tūr u Mūsā vü ‘asā vü Yed-i Beyzā bizdedür
 Ateş-i ü şeb-i yeldā bizüz
- 5 Cevher-i lāhutuz bu şūret-i nāsūtda
 Nokta-i ‘İsā şıfatdur bizüz
- 6 Zerreyüz gerçi velī şems-i münîrüz ‘āleme
 Kaṭre-i deryāyüz amā fi’l-miṣl deryā bizüz
- 7 Lehce-i güftār ile tutduk cihānı Nāṭıķı
 Kişver-i nazm içre şimdi Kayşer ü Dārā bizüz

177

(B 46b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şūretā gerçi mürekkeb çār umden bir neyüz
 Ma‘niyā erbāb-ı ‘irfāndan su’āl it gör neyüz
- 2 Cümle şey’ün zübdesiyüz mazhar-ı esmā-yı gül
 Gerçi her efsürde dil nādān ḳatında lāşeyüz
- 3 Cūş iderse gönlümüz her dem ḥabāb-āsā n’ola
 Mest ider ‘āşıķları bezm-i fenāda sırrımız
- 4 Şıgdırub āfāķı ser-tā-ser vücūd-ı nefesde
 Kayşer-i Rūm-ı Şıfaḥān u Ḥorasān ü Rivüz
- 5 N’ola ki teşḥīr olursa şi‘irle ‘ālem bize
 Nāṭıķı iķlīm-i ‘irfān içre şimdi bir Givüz

4b-Sure, (Tāhā, 20/14): “Ben Allah’ım.”

5b-Sure, (Bakara, 2/73; Hac, 22/6; Şūrā, 42/9; Ahkāf, 46/33; Kıyāmet, 75/40): “O ölüleri diriltir. Allah ölüleri diriltir.”

Fî-Ḥarfi'z-Zā***178**

(A 41a, B 44a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Bezm-i 'aşkuñ bādesindendür bu cām-ı şāfımız
Bes ki mest-i cām-ı 'aşkuz qalmamışdur lāfımız
- 2 Cismimiz ḥākdür erbāb-ı 'irfān olalı
Ḥuld ü düzaḥdan ḡanī itdi bizi A'rāfımız
- 3 Şahbāzuz gerçi kim dutduḡ fenāda āşiyān
Kim ki 'anḡā olmadı bilmez mekān-ı Ḳāfımız
- 4 Gerçi terkīb-i şıfatda olmuşuz çār ümmehāt
Muṭlaḡa zātuz velī maḡv olsa şīn ü k'āfımız
- 5 Beş temāşādur ki her dem eylerüz seyrānını
Altı zilletinden söylenür evşāfımız
- 6 Derdim itdüñ yedi vādi yedi deryāda güdāz
Yedi ma'denden çıkardı gevher şarrāfımız
- 7 'Ālem-i şüretde gerçi rabṭ ü cāfuz Nāṭıķī
'Ālem-i ma'nīde birdür līk rabṭ ü cāfımız

179

(A 41b.)

(Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün)

- 1 Ḳadüñ gibi çemenlerde sehī bālā olur olmaz
Ruḡuñ mānend-i gülşende gül-i ra'nā olur olmaz
- 2 Dem-i 'İsā'durur dirsem n'ola cān baḡş-ı enfāsuñ
Lebüñ gibi tekellümde ḡayāt-efzā olur olmaz

*B.

5. beyit A'da yok. Boş bırakılan yer okunamadı.

6. Beyit A'da yok.

- 3 Leṭāfetde melāḥatde şabāḥatde nezāketde
Saña serv ü gül lāle semen hemtā olur olmaz
- 4 Dehānıyla miyānuñ sırrına vāḳıf degil kimse
Bu nihān nüktelerdür herkese bīdār olur olmaz
- 5 Saña Yūsuf ne beñzer oldı çün ma‘lūm miḳdārı
Senüñ bir mūyuña kıymet ḳamu dünyā olur olmaz
- 6 Ḳamer ‘aksin ne ḥācet āyine seyr eylemek cānā
Ruḥuñ gibi ḳamer āyine gibi mā olur olmaz
- 7 Ma‘ānī kişverinde Nāṭıķī nazmuñ gibi şimdi
Şafā-baḥş ü cihān-gır ü cihān-ārā olur olmaz

180

(A 41b.)

(Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Biz kim şafā-yı meşreb-i rindāne düşmüşüz
Bezm-i fenāda gör ki ne zindāna düşmüşüz
- 2 Ḳalb-i şikestemiz olalı āşinā-yı ‘aşḳ
Eşḡāl-i dehrden ḳamu bīgāne düşmüşüz
- 3 Yāḳūt-ı la‘l-i yār ḥayāliyle dem-be-dem
Gözden sirişk-i āl tōküp kāna düşmüşüz
- 4 Rāz-ı dehānına n’ola irmezse ‘aḳlımız
Şıḡmaz beyāna nükte-i nihāna düşmüşüz
- 5 Vaşf-ı lebiyle o şanemüñ Nāṭıķī bugün
Güyā ki tūṭıyüz şekeristāna düşmüşüz

181

(A 42a.)

(Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün)

- 1 Mestlerüz cām nedür bilmezüz
Hāl ne encām nedür bilmezüz
- 2 ‘Āşık-ı āşüfte vü dildāreyüz
Şabr niye ārām nedür bilmezüz
- 3 Tā‘ne-i bed-gū bize kār eylemez
Teng nedür tam nedür bilmezüz
- 4 Tālib-i kāmuz dün ü gün yārdan
Yār nedür kām nedür bilmezüz
- 5 Hāl ü haṭ-ı yāre esīr olmuşuz
Dāne nedür dām nedür bilmezüz
- 6 Müştehiriz hāşla ‘āma velī
Hāş nedür ‘ām nedür bilmezüz
- 7 ‘Ārız ü zülfi bize bes Nāṭıķī
Şubḥ nedür şām nedür bilmezüz

182

(A 42a, B 44a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şaykal-ı ‘aşkıyla çün buldı cilā mir ‘ātımız
Her şıfatdan rū-be-rū oldı cemāl-i zātımız
- 2 Mest-i cām ü vaḥdetüz Kālū Belā’dan lā-cerem
Raşş ider ḥurşide karşı durmayub zerrātımız
- 3 Maḥv olub baḥr-ı fenāda bulmuşuz vaşl-ı beķā
İrmişüz bir hāle ki oldı nefyimiz işbātımız

- 4 Cānımız mışbāhını yakdı tecellī āteşi
Nurla müstağrağ oldu ser-be-ser mişkātımız
- 5 Ta'n iderse zāhid-i ḥod-rā bize 'ayb itmezüz
Çün degil rūşen aña esrārımız ḥālātımız
- 6 Ey liḳādan bī-ḥaber dīdārdan bī-behre gel
Tavr-ı 'irfān içredür gör va'de-i mişkātımız
- 7 Gūşe-i meyḥāne-i 'aşḳ içre bulduk salṭanāt
Bulmadı İskender ü Dārā bizim zerrātımız
- 8 Olma meh biñ cānla dil olaldan müşteri
Fāriğ oldu devr-i cevrenden bizim evḳātımız
- 9 Naḳd-i 'ömri şarf idüb ma'mūr kıldık Nāṭıķī
Şafḥa-i 'ālemde ḳalsun yādgār ebyātımız

183

(A 42b, B 44a.)

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Biz ki vīrāne-i 'ālemde mişāl-i gencüz
Dilde mi'yār-ı sūḥan gör ne cevāhir-i sencüz
- 2 Nerd ideñ bir nice eyyām-ı 'adem tāsında
Līk şimdi bu fenā 'arşada bir şaṭrancuz
- 3 Bu bisāṭ üzre egerçi ḳavranur şaṭranc
Ka'betiyüz ki gehi çār olur geh pencüz

7b-bizim zerrātımız: bizüm dārātımız B.

8b-cevrenden bizim: sa'd ü naḥsdan B.

1b-Dilde mi'yār-ı sūḥan gör ne: Ma'rifet ism-i tılısmıyla B.

2b-Līk şimdi bu fenā 'arşada bir şaṭrancuz: Şimdi likin bu fenā 'arşada şaṭrancuz B.

3a-Bu : Şol B.

- 4 Hazer üzre olalım biz bu fenā ma'rekede
Başımız ğafletle gitse ne žāyi' rencüz
- 5 Başıña hırkañı çek Nāṭıķı'yā epsem otur
Şıĝmazuz deftere ṭomara 'aceb nırencüz

184

(A 42b.)

(Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün)

- 1 Minnet Ḥudāya cāhile yok ihtiyācımız
Nādānı añma yokdur aña imtizācımız
- 2 Eyyüb derdini çekerüz 'ömr-i Nūḥ ile
Nāķes ṭabīb eylesesün tek 'ilācımız
- 3 Mıṣbāḥ imiş maḥabbet-i yār ü zücāc-ı dil
Mıṣbāḥı nice şaklaya bes bu zücācımız
- 4 Kāsıd bilür metā'ını bu dehr-i fāsıdüñ
Bāzār-ı 'aşķ içinde gör neler revācımız
- 5 Ṭa'n eylese bize n'ola nādān-ı tıre re'y
Deryā dilüz küdüreti bilmez mizācımız
- 6 Milḥ-i ücāc ādābına 'azb-ı furātuz
'Azb-ı furāt 'āliye milḥ-i ücācımız
- 7 Oķ gibi doğruyuz reh-i 'aşķ içre Nāṭıķı
Seg-zen nazar görürse ne ğam i'vicācımız

185

(A 43a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Derdimüzden ğayri yok dünyāda bir hem-derdimüz
Āḥ kim olmuş durur hem-derdimüz hem derdimüz

- 2 Cismimüz gerçi ğubār olmuş tarīk-i ‘aşkda
Kimsenüñ ruhsārını ālūd itmez gerdimüz
- 3 Gülşen-i vaḥdet nesīminden bulub neşv ü nemā
Şolmaya bād-ı ḥazān-ı dehr-i dūndan verdimüz
- 4 Biz ne yüzden rāz-ı ‘aşkı eylerüz ilden nihān
Şāhid-i ḥāl uşta eşk-i sūrh ü rüy-ı zerdimüz
- 5 Ol saçı Leylā diyārına irince Nāṭıkī
Ḥayli vādī geçdi Mecnūn-ı beyābān gerdimüz

186

(A 43a, B 44b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Sen mecāzī gör ḥakīkat eyleme ifşā-yı rāz
Bes ki şāfīdür ḥakīkat görünür andan mecāz
- 2 Sende yokdur dīde-i Maḥmūd yoksa dāyimā
Müncelīdür dīde-i Maḥmūd’a ruhsār-ı Ayāz
- 3 Vaşl-ı yāre ‘ākıbet maḥrem olur bu bezmde
‘Āşık-ı şādık kim ola pāk-meşreb pāk-bāz
- 4 Şanma kim zāt u şıfātuñ zer gibi ḥāliş olur
Olmayınca tevbe-i ‘aşk içre ey sālīk güdāz
- 5 Bend-i pāyüñ şeş cihāt ü çār ‘anaşırdur senüñ
Yoksa cāyüñ gülşen-i ḳuds içredür ey şāhbāz
- 6 Çeşm-i idrāküñ bilür misin kaçan ḥak-bīn olur
Ol zamān kim maḥv ola sende rūsūm-ı kibr ü āz

1a-eyleme ifşā-yı: şanma-ğıl ey ser-firāz B.

2a-yoksa dāyimā: -ver ne dā’imā B.

3. beyit B’de yok.

- 7 Nāz ü istignā iderse yār sen döndürme rû
Sen niyâz eyle ne deñlü itse istignā vü nâz
- 8 Zülf-i yâre kıl nişâr ey Nâtîkî cân nağdini
Bu hevâda şarf olursa yeg durur ‘ömr-i dırâz

187

(A 43b, B 45a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Perde çāk oldı göründi şûret-i maḥbûbumuz
Pîrehen irdi açıldı dîde-i Ya‘kûb’umuz
- 2 Hep mazâhirden tecellî gösterür cânâ saña
Tek başîret ḥâşıl eyle gör cemâl-i ḥûbumuz
- 3 Göñlümüz buldı te’ennî kıldı cidd ü taleb
Çün bulundı şehrimizde rû-be-rû maṭlûbumuz
- 4 Biz hicâbuz dîde-i cân üzre yoksa ey göñül
Biz çü maḥv olduk aradan nesne yok maḥcûbumuz
- 5 Çok cefâlardan soñra irdik vişâle ‘âkıbet
Çekdi miḥnetler velî buldı şifâ Eyyûb’umuz
- 6 Nuṭkumuz hüdhdüd şıfat cânâ Süleymân’dan gelür
Nice Belkıs’ı musaḥḥâr itmede mektûbumuz
- 7 Cümle zerrât-ı cihân mergûbuyuz ey Nâtîkî
Olalı miḥr-i ruḥ-ı cânânemiz mergûbumuz

4a-dîde-i cân üzre yoksa ey göñül: cân gözine kim hicâb altındayuz B.

6b-Nice Belkıs’ı musaḥḥâr itmede: Rüşen olmaz degme Belkıs’a nedür B.

188

(A 43b, B 45a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Ey gönül ‘aşıq iseñ ol ğam-ı ‘aşq içre güdāz
Her ne nāz eylese dilber aña kıl ‘arz-ı niyāz
- 2 Dağlar ursa saña ol gül-i ra‘nā şevķi
Bülbül-āsā şaķın ol eyleme ifşā-yı rāz
- 3 Şābit ol ‘aşq tarīķinde mecāz ise daķı
‘Āķıbet ‘ayn-ı ĥaķīķat ola vardıķça mecāz
- 4 Bulmadı rütbe-i erbāb-ı fazilet Maħmūd
Tā oña rāħber olmadı ser-i zülf-i Ayāz
- 5 Hāşıl-ı ‘ömr-i şerīfi ķoma kim zāyi‘ ola
İtmesün ğırrasını bu emel-i vā‘de dırāz
- 6 Dāħıl-i ĥālet-i mestān-ı şarāb-ı ‘aşq ol
Gör ne mestāne görünür saña bu şeb ü firāz
- 7 Nātıķī secde-i şükr eyle göründi ruķ-ı dost
Her taraf Ka‘be ‘ayān oldu ķanı ehl-i namāz

189

(A 44a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Āsitānında bir şehūñ ĥāküz
Lā-cerem pāk ü ṭab‘ ü bī-pāküz

1a-**gönül**: dil B.

5b-**bu**: çok B. / **vā‘de**: vaħdet B.

6a-**ol**: olgıl B.

7a-**ilte**: eyle B.

- 2 Vākıfuz nükte-i dehānından
Şūfiyā gör bizi ne derrāküz
- 3 Bize olmaz dün ü gün dāmen-gır
Rāh-ı ‘aşk içre bes ki çalāküz
- 4 Olmazuz dām-ı hākde pā-bend
Şāhbāz-ı fezā-yı eflāküz
- 5 Yok durur levhımızde illā hū
Sādeyüz naķş-ı ğayrdan pāküz
- 6 Bādemizden cihān olur ser-mest
Bāġ-ı vaĥdetde bār-ver-i tāküz
- 7 Māliküz kimyā-yı ‘irfāna
Nāıķī gerçi şūretā hāküz

190

(A 44a, B 45a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Düşdi ‘aşkuñ bādesinden sāķiyā dillerde sūz
Nāle her-dil zuĥruf-ı nār-ı ‘aşkuñdur ne sūz
- 2 Tökdi cām ehl-i ‘aşka mey dehānuñ fıl-ezel
Ķalb-i ‘uşşāk ol meyüñ mest ü ĥarābīdür henüz
- 3 Zülfle ĥālün hevāsıyla siyāhı geydi şeb
Mihr-i rūyuñ iştiyākıyla beyāzı geydi rüz
- 4 Ger tecellī gösterürsin ĥāl ü ĥadden ‘aşıķa
Kāh idersin sen seni meftün zülf ü kâş göz

2a-ehl-i ‘aşka: ‘āleme pür B.

2b-Ķalb-i ‘uşşāk ol meyüñ mest ü : Cümle ‘ālem tā ebed ol mey B.

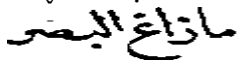
4. beyit A’da yok.

- 5 Yok ğam-ı ‘aşkından özge cāna ey büt dil-nüvāz
Yok dil-i şeydāya senden ğayrı ey meh dil-fürüz
- 6 Nāṭıķī mest-i şarāb-ı cām-ı ‘aşkuñdur senüñ
Lā-cerem fikr-i dehānuñla ider keşf-i rumüz

191

(A 44b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Sīne-i ḥāk ü şevķiyle pür dağ itmişüz
‘Ahd ü peymānı ezelden ‘aşkla şağ itmişüz
- 2 Kalmadı dildārdan ğayrı daḥi manzūrumuz
Dīde-i cāna cilā-yı nūr-ı itmişüz
- 3 Virmege serv-i ḥayāl-i kadūñe her demde āb
Akıdub seyl-i sirişki iki ırmağ itmişüz
- 4 Dest-i dilde ḥasret ü āh fiğān ü nāleden
Serv sünbül sūsen ü gül toptolu bāğ itmişüz
- 5 Mū sefıddür gerd-i rāḥ-ı ‘aşk-ı yāruz Nāṭıķī
Yāsemen-veş bu çemende rüyumuz ağ itmişüz

192

(A 44b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Biz ki taḥşıl-i ma‘ārif birle deryā dillerüz
Dergehüñde eşk-i ḥūn ālūd ile sâ’illerüz

5. beyit B’de yok.

6b-**Lā-cerem**: Şol sebeb B.

2b-Sure, (Necm, 53/16-18): “(Muhammed’in) göz(ü) şaşmadı.”

- 2 Pāk-meşreb reh-revānuz şāf bâṭın lâ-cerem
Āb-veş pā-būsuña ey serv ḳadd mā'illerüz
- 3 İtmezüz ol serv-i ra'ṇādan temennā-yı vişāl
Nā-murāduz zevḳ-i derd-i 'aşḳla ḳābillerüz
- 4 Zerre pür mihr-i ruḥ-ı dildārdur manzūrumuz
Ḳılmışuz yāra teveccūh ğayrdan ğāfillerüz
- 5 Vādi-i 'aşḳ içre ḥāk-i rāḥ olaldan Nāṭıķī
Dāmen-i dildāre bulduḳ dest-res vāşıllaruz

193

(A 44b, B 45b.)

(Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün)

- 1 Esfel ü a'lāyı biz ma'ñide seyrān eylerüz
Şūret-i zāhirde gerçi şimdi biz lābişlerüz
- 2 El-veled sırr-ı ebīnūñ 'ilmine vārişlerüz
Şol sebep zāt-ı ḳadīmüz gerçi kim ḥārişlerüz
- 3 Gāh olur biñ 'ilmi tāvīl eylerüz bir noḳtada
Gāh olur bir noḳtayı biñ 'ilm ider bāhişlerüz
- 4 Ḥāl-i meh-rūlar gibi ser fitne-i 'ālem bizüz
La'l-i meh-veşler şıfat şūr u şere bā'işlerüz
- 5 Genc-i ma'nāyı bizüz 'ālemde izḥār eyleyen
Toḥm-ı 'irfānı cihāna zer' iden ḥārislerüz

2. beyit A'da yok.

3a-biñ 'ilmi tāvīl eylerüz: yüz biñ 'ulūmı bağlarız B.

3b-biñ: yüz B.

5a-ma'nāyı bizüz 'ālemde izḥār: pinhānı biziz 'ālemde ifşā B.

- 6 Gāh olur baħr-ı feṣāḥat nuṭkumuzdan cūṣ iden
Gāh olur bir lafzı taḫrīr itmede lāğışlaruz
- 7 Zātımızda bir aḥdden ġayrı yokdur Nāṭıķī
Gerçi ızhār-ı ‘adedde ṣāni vü ṣāliṣlerüz

194

(A 45a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Gerçi terkīb-i ‘anāşırla be-şūret ādemüz
Genci fāş itmeklige gör kim ne ism-i ā‘zamuz
- 2 On sekiz biñ ‘ālemüñ mir‘ātıyuz taḫḫīḳda
‘Aks-i ṣaḥs-ı cümle eşyā bizdedür Cām-ı Cem’üz
- 3 Bizde gösterdi tecellī ‘aql-ı küll ü ‘ilm-i küll
Ḥān-ḳāh-ı ‘ālem-i taḫḫīḳa bundan maḥremüz
- 4 Āb u gilden menşe zi-āb-ı ümmehātuz gerçi-līk
‘İlm-i esmā bizden öğrendi melāyik a‘lemüz
- 5 Nefḥa-i Rūḥü’l-Ḳuds rāzından āgāh olalı
Cān-fezā enfāsiyla biz ‘İsī-i ṣāhib-demüz
- 6 Şūret-i insānda Zātullāha maḫhar düşmüşüz
Şūretā ger beydaḳuz ma‘nide ṣāh-ı ‘ālemüz
- 7 Vāḳıf-ı ‘ilm-i ledünni olalı ey Nāṭıķī
Gör ne kerremnā nişānuz ya‘ni zāt-ı ekremüz

195

(A 45a, B 46a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Başla ol la‘l-i şeker-rîz ile güftāra biraz
Sükkerüñ bağrını ey gönca dehen.....
- 2 Meni bīmāre lebüñ sükkerini şerbet ez
Cân olur tâze olub şerbetini emse biraz
- 3 Şem‘-i ruhsāruñ içün oda yaçar kendini şem‘
Leblerüñ şevkine bezm içre döner duğter-i rez
- 4 Ğarażı gıncadan ağzuñ haberin almakdur
Şāh-ı gül duğterini ki itdi şabā böyle boğaz
- 5 Hüsni-i refťaruñ ider cilvede řāvusı hacil
Ğaddi yok şalına řaddüñle hırām itmede
- 6 Ğalb-i ‘uşşākuñı bir şıve ile ma‘mūr it
Ğonca-veş nāz ile gel eyle tebessüm bir kez
- 7 Gerçi āvārelerüñ şimdi nihāyetsizdür
Nāñkî bende-i aĥkārdur anı deftere yaz

196

(A 46a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Ğadeh-veş bezm-i devrān-ı fenāda dest-gîr olmaz
Dile hem-dem mey-i şāfî gibi rüşen-zamîr olmaz
- 2 Nice serkeşleri bezm içre yakmış bir ayağıyla
Şarāb-ı ergavānî gibi merd-efken dilîr olmaz

1. beyit B’de yok. Boş bırakılan yer dîvānda silik.

4. beyit A’da yok.

5b-Okunamadı.

6. beyit B’de yok.

- 3 Ne hâcet âhuñı ‘arz eylemek ey çarh ‘uşşâka
Ruḥ-ı saķı gibi ıal‘atde bir bedr-i münır olmaz
- 4 Yeter etrâf-ı gülşende idersen cüst ü cû.....
Nihâl-i kıadd-i dildâre sehî kıadler nazır olmaz
- 5 Temâşâ-yı ruḥundan dönmedin tâb-ı nazâr-ı çeşm
Yine müştâķ olur seyr-i ruḥundan dide seyr olmaz
- 6 Debîristân-ı ‘aşķuñ olmayan tıfl-ı sebaķ-ḥâñı
Aristo daḥi olsa fenn-i ḥikmetde debir olmaz
- 7 Virür pirâhen-i Yûsuf kıokusu Nâtıķî nazmuñ
Beşîr-i mantıķından almayan bûyı başîr olmaz

197

(A 46b.)

(Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün)

- 1 Segân-ı kûy-ı yâre âşinâyuz
Egerçi şûretâ şekl-i gedâyuz
- 2 Müyesser olmağa bir pâ-y-bûsı
Ser-i râhında yatur ḥâk-i pâ-yüz
- 3 Lebi zıķrı hemîşe virdimizdür
Göre ne tûṭî-i sūkker gıdâyuz
- 4 Çeküb baş üzre âh-ı âteş âlûd
Şaf-ı ‘uşşâķda şâḥib-livâyuz
- 5 Leb ü ruḥsârına vaşşâf olaldan
Şûḥanda Nâtıķî rengin edâyuz

198

(A 46b, B 46a.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Def'-i ğam itmeklige bir cām-ı şahbā isterüz
Dide-i cāna cilā bir vech-i zībā isterüz
- 2 Çekmezüz bār-ı ṭabāyi' her denī esfel gibi
Ḳadd-ı yāre 'āşıkuz biz evc-i a'lā isterüz
- 3 'Āşık-ı her meh-veşüz ammā ne arzū-yı mecāz
Şüret-i zībāya māyıl genc-i ma'nā isterüz
- 4 Cümle zerrāt içre rūy-ı mihr-i enver āşikār
Likin ol nezzāreye bir çeşm-i bīnā isterüz
- 5 Nāṭıķī leb teşne şanma sen bizi māhī gibi
Maḥẓ-ı deryā olmuşuz gerçi ki deryā isterüz

199

(A 47a.)

(Meḥ'ülü Meḥā'īlü Meḥā'īlü Fe'ülün)

- 1 Baḳdıķça ruḥ-ı yāre olur āteş-i dil tiz
Fülful biraḳur nāra şan ol ḥāl-i ğam-engiz
- 2 Mahī gibi şayd itmege erbāb-ı ḳulūbı
Her tārımı ḳallāb ider ol zülf-i dil-āviz
- 3 Kim görse ruḥ-ı şevķi dir mihr-i cihān-tāb
Kim baksa dehānına ider zerre-i nāçiz
- 4 Fikr-i leb-i la'liyle gönül sīnede pür-ḥūn
Şevķ-i dūr-i dendānı ile didede güher-riz

3a-Mihr-i meh-veş: 'Āşık-ı her meh-veşüz B.

4a-rūy-ı mihr-i enver āşikār: rüşendür fürüg-ı mihrimüz B.

4b-ol nezzāreye: işhād itmege B.

- 5 Bir rûh-ı muşavver durur ey Nâṭıkı nazmuñ
Farḳ itmege ammā ḳanı bir şāhib-i temyîz

200

(A 47a.)

(Fe‘ilâtün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Şükrümüz var u yok şikâyetimüz
Budur el-ḳışsa bu hikâyetimüz
- 2 Ehl-i tevhîd ü sıdḳ u ihlâşuz
Şânımızda bu besdür âyetimüz
- 3 İbtidâ intihâdan âzâduz
Kim nihâyetdedür bidâyetimüz
- 4 ‘Aşḳdur zıkr ü virdimüz dâyim
‘Aşḳdandur ḳamu rivâyetimüz
- 5 Bizi ḥuffâş-dîdeler göremez
Günden azher olursa râyetimüz
- 6 Vech-i zibâya mâ’ilüz zîrâ
Ol durur kevkeb-i hidâyetimüz
- 7 Şehlerüz Nâṭıkî ma‘ârifde
Ḳişver-i nazmdur vilâyetimüz

Fî-Ḥarfi’s-Sin*

201

(A 47a, B 47a.)

(Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilün)

* B.

- 1 Zülf-i yâre bulmadı bir kimse hergiz dest-res
Gerçi sevdâsından âzâd olmamışdur hiç kes
- 2 İrmedi ser-menzîl-i cānāne hergiz kārban
Bunca kim şaldı girih dillerde feryād-ı ceres
- 3 ‘Aks-i ruḥsārıyla her āyinede nūr ü ziyā
Mihr-i rūyundan kamu zerrāt-ı ‘ālem muḳtebes
- 4 Āteş-i ‘aşkında hep pervāneler ki sūḥte
Kimse ol āteşden izhār itmemişdür bir ḳabes
- 5 Başını gördi ayakda niceler bu bezmde
Almadı kāmın velīkin bu ḳadeḥden bir nefes
- 6 Olmadılar pāy-būsiyla müşerref bunca kim
İtdiler devr-i cihānı cüst ü cū ile vāris
- 7 Anda kim şahbāz-ı ‘aşkuñ āşiyāndur dilā
Olmıya ‘anḳa-yı maḡrib anda bir per-i meges
- 8 Destān-ı ‘aşḳ bu ṭomāra şıḡmaz Nāṭıķī
Epsem ol şerḥ ü beyāndan ‘ārife bir ḥarf bes

1a-Zülf-i yâre bulmadı bir kimse hergiz: Olmuşdur sünbül-i zülf-i tābāne B.

1b-sevdâsından âzâd olmamışdur: âzâd olmadı sevdâlarından B.

2b-feryād-ı: efgān B.

6b-cüst ü cū ile: cüst ü cūyunda B.

7. beyit A’da yok.

8a-Destān-ı ‘aşḳ bu ṭomāra şıḡmaz : Şıḡmadı bu ḳışsa bir ṭomāra bir kez B.

202

(A 47b, B 48a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Derd-i ‘aşk olsa saña halvet-i cān içre enīs
Ne ğam ü mūnis ü hem-dem çek vü ne fikr-i celīs
- 2 Ser-i lāhūtı saña göstere nāsūt-ı ‘aşk
Her kaçan rūḥ-ı qudsden bula cānuñ taḳdīs
- 3 ‘Aşk idi sīne-i ādemde ‘ulūm-ı esmā
‘Aşkdan buldı ‘alā rütbeyle rif‘at İdrīs
- 4 Elem-i derd ü ğam-ı ‘aşkdan eger āh itme
Pāre pāre seni ger eyleseler çün Circīs
- 5 Gerçi ol sīm-beden dilber-i āhen dilber
Dillere līk nigāhı ḥacer-i mıknatīs
- 6 Varma ‘ummāna güher itme taleb Nāṭıķı’yā
Baḥr-ı dilde güher-i ‘aşk yeter dürr-i nefīs

203

(A 47b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Dīdemiz her dem töker ruḥsāra demler taş taş
İçirür devrān bize her demde semler taş taş
- 2 Bāde-i ḥamrā şunar şanmañ bize sākī-i bezm
Devr-i cevri çekdirür ḳahr ile demler taş taş

1a-**enīs**: celīs B.

4a-**Elem-i** : Elem ü B.

5. beyit B’de yok.

6a-**Varma ‘ummāna güher itme taleb Nāṭıķı’yā**:Sendedür Nāṭıķı’yā şimdi Mesīḥā nefes B.

6b-**dilde güher-i ‘aşk yeter**:naẓm içre güher-bār-ı sözün B.

- 3 Nice ‘illetler bizi gerdün-ı dūn eyler ‘alīl
İçirür şerbet diyü nice elemeler taş taş
- 4 Ğarķa-i seylāb-ı girye olsa n’ola cismimiz
Çeşmimiz hūn-ābdan tökmekte nemler taş taş
- 5 Kahr ile geh gönlümüz çekmekte ğuşsa cām cām
Nūş ider geh cānımız derd ile ğamlar taş taş
- 6 Dem-be-dem giryān idüb bāde yerine hūn-ı dil
Çekdürürler ‘āşıkā zībā şanemler taş taş
- 7 Nāṭıķī ‘ālem belā hengāmesidür lā-cerem
Eşk-i sinemden töker çeşmündür yemler taş taş

204

(A 48a, B 48a.)

(Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 ‘Aşķuñ rehinde mūnis-i dil derd ü āh bes
Hecr ü belā vü ğuşsa vü ğam-zād-ı rāh bes
- 2 Hāşā ki dilde ğayrı hayālūñ muķīm ola
Zirā ki bir vilāyete bir pādīşāh bes
- 3 ‘Arz eylemek sañā ne revā ḥasbiḥālīmī
Çeşm-i terimde hūn-ı sirişkim güvāh bes
- 4 Zāhid açarsa perde-i ‘işyānımı n’ola
Çün āsitān-ı pīr-i muġāndur penāh bes
- 5 Ne cāha māyilem ben ü ne ‘izzet isterim
‘Aşķuñ ḥimāyeti şeref ü ‘izz ü cāh bes

5a-**Ne cāha māyilem ben ü ne ‘izzet isterim**: İki cihānı bir cūd-ı elemim zirā baña B.

5b-‘**Aşķuñ**: Vaşluñ B.

6 Her derd kıble-gāh ise Merve Şafā ḥaḳḳı
Ka‘be yüzüñ baña şanma kıble-gāh bes

7 Ḥāk-i vücūdı Nāṭıķı’nüñ ḥālis itmege
Çeşm-i ‘ināyetüñden aña bir nigāh bes

205

(A 48b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

1 Söyler āvāz-ı bülend ile şeh-i ‘āleme kūş
İtmesün ğırre seni taht-ı Cem ü Keykāvūs

2 Çıkşañ eflāke Mesîḥā ile hem-dem olsañ
‘Āķıbet ḥāk-i siyah içre ḳalasın maḥbūs

3 Cümle āfāķı Süleymān gibi teşḥîr itsüñ
Dem-i rıḥletde degil ḥāşıluñ illā efsūs

4 ‘Āķıbet nār-ı ecel cismüñi ḥākister ider
‘Ömr ile biñ yıl eger bunda olasın ḳaḳnūs

5 İster iseñ olasın zîneti her encümenüñ
Rüşen eyle dilüñi sen de mişāl-i fānūs

6 Der-i sînemde dem-ā-dem n’ola nālān ise dil
‘Aşḳdur çünki muḥarrik dil-i şeydā nāḳūs

7 Bir refîķ ile saña Nāṭıķı’yā peydā kim
Vaḥdetüñde olasın bâri anuñla me‘nūs

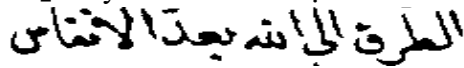
6a-**derd-i**: zerre B.

7a-**vücûdî**: vücûd B.

206

(A 48b, B 47b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Şubḥ-dem şundı baña sāķī-i bākī bir kās
Ki Mesīḥā-dem idi rūḥ-ı fezā-yı enfās
- 2 Çeküb ol cām-ı şafāy dilime irdi şafā
Emn ile oldı mübeddel ü hemān el-vesvās
- 3 Gül gerekse saña kıl ḥāre taḥammül ey dil
Cevr-i aġyār çeken ‘aşık olur yār şinās
- 4 İtme bir zerreyi red zīrā ki sulṭān-ı rüsül
Didi
- 5 Ḥācet-i zīnet-i esbāb degil dānāya
Ma‘rifet adama bes lübs çi aṭlas çi pelās
- 6 Dem-be-dem tök güher-i eşki dilā ‘aşk içre
Pür iden dāmenini naḫdla çekmez iflās
- 7 Nāṭıkī encümen-i ehl-i dilüñ zībi içün
Geydürür şāhid-i nazma süḥanuñ dürlü libās

2a-dilime: göñle B.

3a-Gül gerekse saña kıl ḥāre taḥammül ey dil: Güli isterseñ eger ḥāre taḥammül eyle B.

5a-dānāya: ‘uşşāka B.

5b-Ma‘rifet adama bes: Ādeme ‘aşk-ı B.

6a-Dem-be-dem tök güher-i eşki dilā ‘aşk içre: İster iseñ saña el vire ġinā-yı mutlaķ B.

6b-Pür iden dāmenini naḫdla çekmez: Naḫd istegiyle yūri kānī‘ olub çek B.

7a-Nāṭıkī encümen-i ehl-i dilüñ zībi içün: Nāṭıkī ḥaylı muḥayyel görünür eş‘āruñ B.

7b-şāhid-i nazma süḥanuñ: süḥan-ı nāzike biñ B.

207

(A 49a, B 47b.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Ehl-i dünyā 'ankebūt u cīfe-i dünyā meges
Tā'ir-i gülzār-ı kıuds ol cīfeden ümmīd kes
- 2 Maħmil-i cānāna ey dil cehd idüb kendüñ yetür
Nice bir efgān idersin olma bī-ħāşıl ceres
- 3 Kehkeşān ol çek ta'alluķ beryesinden dāmeni
Olma cev dāmānuña yapışmasun her ħār ü ħās
- 4 'Ālem-i şüretde ħalma naķşa virme göñüli
Ķo hevā-yı şüreti gel ma'niye eyle heves
- 5 Sür şafā-yı vaķtünü bir iki sā'at var iken
Ķoma fursat dāmenin kim olmaz āħir dest-res
- 6 Ķān-ķāh-ı 'āleme ger virmek isterseñ fūrū'
Gel maħabbet āteşinden eyle cān muķtebes
- 7 Nātıķī ħalb-i ħadīde eylemezse söz eşer
Ķalb-i erbāb-ı kemāle bir işāret olsa bes

208

(A 49a, B 47a.)

(Mef'ülü Fā'īlātün Mef'ülü Fā'īlātün)

- 1 Bir büt ħamıyla oldum deyr-i cihāñda me'nūs
N'ola figān iderse göñlüm mişāl-i nāķūs

6b-cān muķtebes: muķbil res B.

7b-olsa: ola B.

1a-Bir büt ħamıyla oldum deyr-i cihāñda: Deyr-i cihānda oldum bir büt ħamıyla B.

1b-N'ola figān iderse: Efgān iderse tañ mīdur B.

- 2 Fikr itme ol miyâne itme hayāl-i la‘lin
Ey dil ‘adem ilidür varmaz o rāha cāsūs
- 3 Gülzār-ı evc-i kudsi virme bu hāk-dāna
Başuña yok mı gayret ey dil var eyle nāmūs
- 4 Yār eyledi tecellī her zerre şūretinde
Bir dīde hāşıl eyle ey hacb içinde maḥbūs
- 5 Ḥalvet sarāy-ı yāre maḥrem dilersen olmak
‘Aşk āteşiyle dil yak ey Nāṭıķī çü fānūs

Ḥarfü’ş-Şın

209

(A 49b, B 49b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ṭālibā bil kim şıfāt ü zāt-ı eşyā nuṭṭ imiş
Māsivā şūretdür ammā ‘ayn-ı ma‘nā nuṭṭ imiş
- 2 Baḥr-ı ‘ummāndur gönül kim yok ḥudūdı merkezi
Dür-i yektā pür-behā lü’lū-i lālā nuṭṭ imiş
- 3 Yok nişānı yok mekānı yok şıfātı levni yok
Cevher-i bī-mişl ü hemtā zāt-ı yektā nuṭṭ imiş

2a-ol: şol B.

3b-başuña : başuñda B.

4b-hacb: hüccet B.

5a-Ḥalvet sarāy-ı yāre maḥrem dilersen olmak: Bezm-i şafāya māyil ey Nāṭıķī ger olduñ B.

5b-‘Aşk āteşiyle dil yak ey Nāṭıķī: ‘Aşk āteşine cehd it yak sīne B.

1a-bil: gel B.

1b-Māsivā şūretdür ammā ‘ayn-ı: Māzi vü müstaḥbeli terk it ki B.

2a-kim: yokdur B.

3a-şıfātı: kenarı B.

- 4 Bî-bidāyet bî-nihāyet bî-taḥayyür bî-şıfat
Cümle peydā o nihān pinhān ü peydā nuṭṭ imiş
- 5 Ger tecellîden ḥaberdār olduñ ise şöyle bil
Nār u Mūsā vü ‘aşā vü Yed-i Beyzā nuṭṭ imiş
- 6 Fevt-i cāndur cān-fezādur cāndur ey şāḥib-naẓar
Rūḥ-ı Kudsî āb-ı ḥayvān Hızr u ‘İsā nuṭṭ imiş
- 7 Şehr-i Cābilḳa vü Cābilsā’yı seyr ittim ḳamer
Ḳille-i ḳāf-ı ḳadīme ṭayr-ı ‘anḳā nuṭṭ imiş
- 8 Gerçi meh-rûlar cemālîdür cilā-yı çeşm-i dil
Pür letāfet pür melāḥat vech-i zībā nuṭṭ imiş
- 9 Ḳılmadan devrān seni dem-beste cehd it Nāṭıḳî
Nāṭıḳ ol kim naḳd-ı genc-i merd-i dānā nuṭṭ imiş

210

(A 49b, B 49a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Ḳaddüñe beñzeye bir serv-i sehî olmaz imiş
Pāy būsūñ gibi bir tāk-ı şehî olmaz imiş
- 2 Bulmadım rāḥ-ı ‘ademde dehenüñden bir eşer
Reh rev-i endişenüñ ol rāḥa rehi olmaz imiş
- 3 Raḥmsız kāfiri çok lāle ruḥānuñ ammā
Çeşm-i mestüñ gibi bir dil siyehi olmaz imiş

4a-bî-taḥayyür: bî-tecezzî B.

4b-o nihān peyda: o nihān-ı pinhān ü peydā B.

7a-seyr ittim ḳamer: gezdım ser-be-ser B.

8a-meh-rûlar: meh-veşler B.

2b-Reh rev-i endişenüñ : Sālikün zerrece B.

- 4 Meh-i ruhsāruña beñzer felek-i devrānuñ
Ufuk-ı evc-i melāḥatde mehī olmaz imiş
- 5 Aradı Yūsuf-ı dil-teşne gibi Ken‘ānī
Zekānuñ çāhı gibi tatlu çehī olmaz imiş
- 6 Öldüren gonca-yı cellāduñ imiş ‘uşşākı
Çeşme bühtān durur anuñ günehi olmaz imiş
- 7 Nāṭıkī her dili kim ‘aşk meyi eyledi pür
Zevkden tā ebed hiç tehī olmaz imiş

211

(A 50a, B 49a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Nev-bahār oldı yine deryā-yı aḥder itdi cūş
Şafḥa-i dehre şabā tarḥ itdi envā-ı nuḳuş
- 2 Kaldırub ḥāb-ı ‘ademden ‘asker-i ezhār ser
‘İşret-i nev-rüz içün oldı çemenler sebz-pūş
- 3 Düşdi servüñ pāyine gülzārda şular şuvarub
Olduñuz mı bu seferde ol ḳadd-i ra‘nāya tūş
- 4 Açdı ‘anber dürcünü şahrāda ‘aṭṭār-ı bahār
Büy-ı ṭiybinden demāğ-ı ḥalkdan maḥv oldı hūş

6b-**Çeşme**: Göze B.

7a-**‘aşk-ı mey eyledi pür**: ‘aşk şarābı tıldı B.

1a-**deryā-yı aḥder**: şahn-ı .çemenler B.

1b-**Şafḥa-i dehre şabā tarḥ itdi envā-ı**: Şafḥa-i gülzāra bād şubḥ-dem şaldı B.

2b-**içün oldı çemenler**: içre şahrālar oldı B.

3. beyit A’da yok.

4a-**Açdı ‘anber dürcünü şahrāda**: Micmer-i şahrāya ‘anber dökdi B.

4b- **Büy-ı ṭiybinden**: Büy-ı ‘aṭṭardan B.

- 5 İstediler keşf-i esrār-ı nihānı goncalar
Gördiler maḥrem bulunmaz oldılar nāgeh ḥāmūş
- 6 Bezm idüb arasına bād-ı seḥer geh bāğda
Gül çeker cām-ı şarābı bülbül ider nūş nūş
- 7 Sūsen-i āzāde şerh eyler rumūz-ı vahdeti
İstimā^c-ı rāz içün gül eylemiş kendüni gūş
- 8 Aldı nergis nışf-ı nārenci ele mestāne-var
Tā ḥumār-ı ergavānī def^c ide çün mey-furūş
- 9 Seyr iden gülzārda cem^ciyyet-i ezhārıdır
‘Asker-i Cem’dür ki her cānibden itmişdür ḥurūş
- 10 Şāḥlar rakş eylemekde gülistān ḥande.....
Murğlar ‘uşşāk ile ḥurūş dutmuş āheng-i nuḳūş
- 11 Seyr-i bāğ eyle seḥer geh ḳalma ayakda çü mey
Nice bir ey dil çekersin bār-ı dünyāyı bedūş
- 12 ‘Ömr bir āb-ı revān ü mevsim-i faşl-ı bahār
Nāṭıķī zerḳ ü riyāsız cām-ı ‘aşķı eyle nūş
- 13 Nāṭıķī zāyi^c geçürme cehl ile evḳātüñi
Rütbe-i ‘ulyā dilerseñ rüz u şeb ‘irfāna gūş

5a-İstediler keşf-i: İsted yār-ı B.

6b-bülbül ider: lāle söyler B.

7b-rāz içün gül: rāza ḥaṭemi B.

8a-nışf-ı: nim-i B.

9a-Seyr iden gülzārda cem^ciyyet-i ezhārıdır: Dürlü elvānıyla şāḥrālar bezendi şanasın B.

9b-‘Asker-i Cem’dür ki her cānibden: Cem durur kim bir nice ‘askerle B.

10. beyit A’da yok. Boş bırakılan yer dīvānda silik.

11. beyit B’de yok.

13. beyit A’da yok.

212

(A 50a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Zülfini rüyına niķāb itmiş
Veh ki ebri mehe hicāb itmiş
- 2 ‘Āşıķuñ eşküñ itmege ĥün-āb
Bāde-i la‘lini müzāb itmiş
- 3 Mey-i rüşenden olub maĥmūr
Çeşmini mest-i nim-ĥāb itmiş
- 4 Sürmüş o seg raķīb bābından
Ĥayra girmiş ‘aceb şevāb itmiş
- 5 Cām-ı Cem’de bāde-i ‘aşķı
Çeşmimi bir iki ĥabāb itmiş
- 6 Ėam-ı ĥubān ü ‘ömr-i bünyādın
Dest-i ĥudret bir āb itmiş
- 7 Pāy-ı būsına irmege yāruñ
Nāṭıķī cismimi turāb itmiş

213

(A 50b.)

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Zülfidür iden ĥāṭır-ı ‘uşşāķı müşevveş
Sevdā-zede itdi bizi ol rişte-i dil-keş
- 2 İşrāk ideli ‘āleme ĥurşid-cemālī
Maĥv itdi fūruĖı ĥamu ĥubānı sühā-veş

- 3 Ebrū-yı kemān-dārına cānlar kamu kurbān
Müjgānı sihāmına gönüller kamu tır-keş
- 4 Ruḥsārına öykünme var ey mäh-ı cihān-tāb
Gül-gün-ı ruḥa şîriz ḥaṭṭ-ı beñzimiz ebreş
- 5 Mihr olsa sözüñ Nāṭıķı'yā dutsa cihānı
Ḥuffāş-veş anı göremez dîde-i a'meş

214

(A 50b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Dāmen-i pākūñe ırgürmek içün ālāyış
Gösterür dehr-i 'arūsı saña biñ ārāyış
- 2 Bir ribāṭ-ı kühen rāh-ı 'ademdür dünyā
Reh-zeni çok idemez rāh-revān-ı āsāyış
- 3 Dehr ise baḥr-ı fenā çarḥ ise bir dāne cenāb
Āb u bād üzre binā dirdim 'ayş u 'āyış
- 4 Bāde-i 'aşk ile mestāne olandur āzād
O da her cāna müyesser mi bu bir baḥşāyış
- 5 Şāhid-i nazmuña ḥayretde ḥired Nāṭıķı'yā
Bes ki virmiş aña meşşāṭa ṭab'-ı ārāyış

Fî-Ḥarfi'ş-Şın***215**

(A 51a, B 48b.)

(Mefā'îlün Fe'îlâtün Mefā'îlün Fe'îlün)

* B.

- 1 Dilā o kenz-i ḥāfī oldı bu her cihetden fāş
Göründi āyine-i naḳşda ruḥ-ı naḳḳāş
- 2 Gehi dīde-i ‘uṣṣāḳ ider cemāle nazar
Gehi alur dil ü cāmı bī-sihr ü ğamze vü ḳaş
- 3 ‘Ayān çü mihr-i dıraḥşāndur ol şanem lâkin
Muḳābil olmaya ḥurşīde dīde-i ḥuffāş
- 4 Cihānı dutdı ser-ā-ser furāt-veş
Be-zīr-i pāy pāy-ı nev-genc nihān ü sen ḳallāş
- 5 Eger ki ‘āşık iseñ o cemāl-i bī-mişle
Ḥurūf-ı defteri ğayrı varaḳdan eyle terāş
- 6 Ḥayāt çeşmesine vāşıl olmaḳ isterseñ
Ṭarīḳ-i ‘aşḳa ḳadem baş ki Ḥızır ola yoldāş
- 7 Müdām-ı bâtınıñı eyle şāf baḥr-āsā
Şadef gibi ola sineñ hemişe gevher-pāş
- 8 Şarāb-ı cām-ı maḥabbetden it seni ser-mest
Egerçi başuñ ayaḳdur ayaḳuñ olur baş
- 9 Naşibi yok durur ey Nāṭıḳı bu meyden anuñ
Ki bezm-i ḥalka-i rindāne olmadı sırdāş

1a-**aḥrābdan**: bir cihetden fāş B.

1b- **naḳşda**: naḳşdan B.

2a-**Gehi dīde-i ‘uṣṣāḳ ider cemāle nazar**: Gehi be-dīde-i bülbül ‘ayān olur gülden B.

4. beyit A’da yok. Boş bırakılan yer okunamadı.

6. beyit A’da yok.

7a-**Müdām-ı bâtınıñı eyle şāf baḥr-āsā**: Deñiz gibi sineni pāk eyle levşden tā kim B.

8a-**Şarāb-ı cām-ı maḥabbetden it**: Yüri şarāb-ı maḥabbetden ḳıl B.

9a-**yok durur**: yokdur / **bu meyden anuñ**: bu ayaḳdan B.

9b-**Ki bezm-i**: Şu kim ki B.

Harfî'ş-Şad**216**

(A 51a, B 50a.)

(Fe'îâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

- 1 Zülf-i dildâre ne 'âşık ki getürdi ihlâş
Kayd-ı 'âlemden anuñ murğ-ı dili oldı hâlâş
- 2 Bes ki mestâne durur 'aşkı ile ol mihrüñ
Cümle zerrât-ı cihân görünce olmuş rakķâş
- 3 Çıkarur dürr-i girân-mâyeyi elbet bir gün
'Aşk deryâsına her kimse kim oldı gâvvâş
- 4 Lezzet-i bâde-i 'aşkı ne bilür kavm-ı 'avâm
Bu ğidâ kısmet imiş rûz-ı ezelden be-havâş
- 5 'Arız ü hattı hayâliyle o nâzik bedenüñ
Naṭıkî şâm u seher okı du'a-yı İhlâş

217

(A 51b, B 50a.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 Murğ-ı göñlüm olmadı ol dâm-ı gîsûdan hâlâş
Hayli cân çekdi fe-emmâ olmadı mûdan hâlâş
- 2 Bir hedefdür 'âlem içre sine-i erbâb-ı 'aşk
Kim degil aṣlâ hadeng-i çeşm-i cādûdan hâlâş
- 3 Dâyimâ 'uşşâkı teşhîr itmege efsûn okur
Bes ne yüzden 'âşık olsun hâl-i hindûdan hâlâş

1a-Zülf-i dildâre ne 'âşık: Rindler bezmine her kim B.

1b-Kayd-ı 'âlemden anuñ murğ-ı dili: Dü cihân derd-i serinden be-yakîn oldı hâlâş B.

2a-mestâne durur 'aşkı ile ol mihrüñ: peymâne-i 'aşkıyla olupdur ser-mest B.

- 4 Mest-i lâ-ya'kıl mey âlûd ol şarâb-ı 'aşkdan
Tâ olasın bezm-i devrân içre kaygûdan hâlâş
- 5 Pûte-i vaḥdetde hâlâş olmayınca Nâtıkî
Olamazsın rez gibi nâr-ı men ü tûdan hâlâş

218

(A 51b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 'Aşkdan zātuñ olursa güheri ger ḥālîş
Ḳalbüñi zer gibi yâr ide ser-â-ser ḥālîş
- 2 'Āşıkun çihresi zerd olsa ğamından şanma
Pûte-i 'aşkda olmuş durur ol zer-i ḥālîş
- 3 Didi yâr öldüreyim bir de disün can vireyim
Sükker olmaz ger olur ise mükerrer ḥālîş
- 4 Bulamaz zer gibi bâzâr-ı ḳabul içre revâc
'Aşk ile olmasa âdemdeki gevher ḥālîş
- 5 Yâr eşiginde sürür ḥâke yüzün Nâtıkî'yâ
'Āşık olmuş o mehe mihr-i münevver ḥālîş

219

(A 52a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Benim bülbül gibi cānâ gül-i ruḥsāruña muḥliş
Göreliden rişte-i zülfün aşıldım dāruña muḥliş
- 2 Baña fālûde la'lünden ḥayât-ı sermedî irdi
Urmadan olmuşum cānâ şeker güftāruña muḥliş

4a-şarâb-ı 'aşkdan: der-i meyḥānede B.

- 3 Görüb ol dāne-i ḥālī ruḥuñ bāğında murğ-ı dil
Düşübdür böyle dām-ı ṭurra-i ṭarrāruña muḥliş
- 4 Helāk o siḥām-ı ḡamzeñ em ben ey kemān-ebrū
Anuñçün bağladım dil nergis-i ‘ayyāruña muḥliş
- 5 Kesildi cümle gülden Nāṭıķī’nüñ bülbül cānı
Olaldan bāğ-ı dehr içre ruḥ-ı gülnāruña muḥliş

Fî-Ḥarfi’ş-Şad*

220

(A 52a, B 50a.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Şarāb-ı ‘aşkla bir dem ne cānuña buldı ḥulūş
Ne ‘ilm-i mantıķa baķar ne iḥtiyācı füsüş
- 2 Ba‘d’ en-nefes imiş gerçi kim sebel
Sebīl-i ‘aşķ velīkin ‘ale’l-ḥuşūs ḥuşuş
- 3 ‘Avām olan ne bilür ḳadr-ı gevher-i ‘aşķı
Neden ki ḥāş-ı güher hem ḥavāşadur maḥşuş
- 4 İrer o gevher-i ḡavvāş olan yem-i ‘aşķa
من اراد لد رفی الجور يغوص
- 5 Ḥayāl-i la‘li vü dendānı Nāṭıķī saña bes
Ne ḥātem-i zere dil vir ne eyle meyl-i füşüş

* B.

1a-‘aşkla bir dem: ehl-i taḳayyüdden B.

2b-Sebīl-i: Ṭarīķ-i S.

3a-olan bilür: olan ne bilür B.

4a-İrer o gevher-i ḡavvāş olan yem-i ‘aşķa: İrer mi gevher-i maḳşūda olmayan ḡavvāş B.

5a-Ḥayāl-i la‘li vü dendānı Nāṭıķī saña bes: Dehān-ı dilbere fıkr itme Nāṭıķī epsem B.

5b-Ne ḥātem-i zere dil vir ne eyle meyl-i füşüş: Cenāḥ-ı murğ-ı tefekkür bu bābda maḳşuş B.

Harfû'd-Dād**221**

(A 52a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Kışsa-i hecri ne hâcet eylemek dildâre 'arz
Eşk-i ğammâz eylemekde mâcerâyı yâre 'arz
- 2 Kınlar ağlarsa n'ola biçâre bülbül dem-be-dem
Veh kim ol gül eylemekde rûyını her hâre 'arz
- 3 Hâ-ı reyhânî görüb el çekdi 'aşkından rakîb
Kör olurmuş her kaçan olsa zümürd mârâ 'arz
- 4 Olsa nâ-peydâ 'aceb mi devr-i hüsnünde perî
İdemez hırşîd o günde kendini seyyâre 'arz
- 5 Nâ'ikî'nün şanmañuz bîhûde âh u nâlemiz
Âteş-i derd-i derûnı itmede biçâre 'arz

222

(A 52b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Oldı pür 'aşk ile eczâ-yı tenim tûl ile 'arz
Şâhidim âh-ı şerer-bârına hâcet daği 'arz
- 2 Mâsivâyı ğam-ı 'aşkuñ baña terk ittürdi
Terk imiş 'aşk tarîkinde velî 'aşığa farz
- 3 Pertev-i nûr-ı ruhuñ 'aksi durur dîdemde
Seyr-i rûyuñ yine rûyuñdan alınmışdur qarz
- 4 Ne ruhuñ mihrine hemtâ getürür devr-i felek
Ne gül rûyuña beñzer bitürür gülşen-i 'arz

- 5 Sîne-i Nâṭıķî'den çıkmaya zülfüñ hevesi
Eylese mûş-ı ecel rişte-i cânın daḡı qarż

223

(A 52b.)

(Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün)

- 1 Rûḡ-ı ẖudsîden irende kaleb-i insāna feyz
Bāde-i la'lüñden irdi tıynet-i rindāne feyz
- 2 Mekteb-i 'irfān içinde pîr-i Eflātun olur
Ders-i 'aşķuñdan irerse tıfl-ı ebced-hāne feyz
- 3 Āb-ı ḡayvāndan egerçi cân bulur feyz-i ḡayāt
Cām-ı la'lüñden irer biñ çeşme-i ḡayvāne feyz
- 4 Talib-i ḡandānuña beñzetmediler irmedi
Cünbüş-i bād-ı seḡerden ḡonca-i ḡandāne feyz
- 5 Nâṭıķî vaşf ideli cânā sevād-ı ḡaṭṭuñı
Ṭarz-ı eş'ārından irdi nüşḡa-i devrāne feyz

224

(A 53a.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Rûḡ-ı ẖudsî gibi la'lüñde ḡalāvet feyyāz
Leblerüñden tökülür sözde şifā'ü'l-emrāz
- 2 'Ārızuñ üzre siyeh ḡālî görelden çeşmim
'Aksidür dîdelerimde bu sevād ile beyāz
- 3 Gül-i ruḡsāruña yok ḡıç müşābih bir gül
Bu nice kim eylemiş seyr-i çemen geşt-i riyāz

- 4 Aşl-ı cān velī ğabğab-ı sîmînünde
Rişte-i şabrıma şaldı ser-i zülfüñ miķrāz
- 5 ‘Aşķ bir cevher imiş Nāṭıķı’yā fıṭratda
Ķāyim ol cevherle cümle cevāhir a‘rāz

Harfû’ṭ-Ṭā

225

(A 53a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şafḥa-i ruḥsārına zīnet viren zībā ḥuṭūṭ
Şanma bir āyetdür inmiş ḥüsni şânında hubūṭ
- 2 Eşki şahrā-yı rüyumda gören ‘aşķında dir
Bu ne deryādur ki bunda maḥv olur nice şuṭūṭ
- 3 ‘Āşık-ı deryā-dile teşbīh ider kendin raķīb
Hey ma‘āzallah kaçan Cālut olur mānend-i Lūṭ
- 4 Gerçi çokdur nāme-i a‘māl-i ‘aşķında ḥaṭā
Raḥmet-i ḥaķdan fe-emmā itmez ey zāhid ḵunūṭ
- 5 Nāṭıķī dīvān-ı dehr evrāķı içre ḥāliyā
Yoķdur eş‘ār durur yārūñ gibi zīb-i ḥuṭūṭ

Fî-Harfi’ṭ-Ṭā*

226

(A 53a, B 51a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Teng olur aġyārla devr-i zemīn olsa bisāṭ
Vüs‘at-ı ‘ālemdür ammā yār ile semmü’l-ḥayāt

4. beyit C19b’den alındı.

* B.

1a-Teng: Dar B.

- 2 Tek seni abs-i afesden ıl alāş ey ‘andelīb
Eksük olmaz gülşen-i ıuds içre bir cāy-ı neşāt
- 3 Şanma āsāyiş ider bir kimse dār-ı dünyāda
Bir ser-i rāh-ı ‘ademdür bu arāb olmuş ribāt
- 4 Olma bu ārāyiş-i dehr içre şaın münbehit
Zīr-i pāyūnden azer ıl urulmuşdur şirāt
- 5 Bunca miḳdār-ı şerefle mihr-i ‘ālem-i tāba baḳ
Zīr-i aḳdāma düşer kendini eyler inbisāt
- 6 İster iseñ kim uzūr ile geçe evḳāt-ı ‘ömr
İtme bir nādān ile ‘ālemde hergiz iḥtilāt
- 7 Nāṭıḳı miḳrāz-ı ğamdan lā-cerem āzād olur
Tār-ı zūlf-i yāre bulsa rişte-i cān irtibāt

227

(A 53b.)

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Ey kebk-i ırāmān gibi refāt ide her baḳ
Geh cūya mülāzımdur ki mu‘tekif şaḳ
- 2 İtürmiş o mihri n’ola her gece iderse
Remmāl-i azā şafḥa-i gerdūnı münakḳaḳ
- 3 O naḥl-ı dilārā adi dīvānesidür serv
Ṭaḳmış nice yerden şu anuñ pāyine merbaḳ
- 4 Cū şanma dilā ṭarf-ı çemenlerde yedi devr
Erbāb-ı bahāruñ ḥaṭṭ-ı ‘ömrine çeker ḥaḳ

2b-seni : beni B.

7a-Nāṭıḳı miḳrāz-ı ğamdan lā-cerem āzād olur: Ola miḳrāz-ı avādişden ferāğat Nāṭıḳı B.

- 5 Dildār-ı miyânın koma ey Nâţıkî elden
Meşhûr durur hayr-ı umûr olduğı evsaţ

228

(A 53b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Nüşa-i ecmel imiş şafha-i rûyunda huţûţ
Vaşf-ı ruhsârı için sûre-i Nûr itdi hubûţ
- 2 Sürmege pâyine rû ol ra‘nâ-yı servûñ
Cüst u cû itmede eţrâf-ı cihân içre şuţûţ
- 3 Şeref istersen eger sen de dilâ mihr-âsâ
Öyle ruhsâre-i zerdi kademinde mebsûţ
- 4 Yok durur mahzen-i dilde kadem-i gayre mecâl
Yâr mihriyle o gencîne be-gâyet mazbûţ
- 5 Mû kadar bir büte meyyâl olmaz Nâţıkî’yâ
Bes ki dil silsile-i zülfüne olmuş merbûţ

229

(A 54a, B 51a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Cevher-i Rûhü’l-Ķudûs’dür la‘l-i cânân üzre haţţ
Yoksa çekmiş sebze-i Hıẓr âb-ı hayvân üzre haţţ
- 2 ‘Ârızında ol ‘izâr-ı tâzeyi kim görse dir
Ĥâme-i kudret çekipdür mâh-ı tâbân üzre haţţ
- 3 Şanma ebrûdur cebîn-i sâdede taḥrîr olan
‘Anber-i terden çekilmiş levḥ-i mercân üzre haţţ

1a-Cevher-i Rûhü’l-Ķudûs’dür: Yâsemendür sebz-i verd-i B.

- 4 Devr-i ruhsârı çeküb bir sîm-i cedvel gâbgabı
Nitekim şebnem çeker gül-berg-i handân üzre hatt
- 5 Hüsni-i tab'ıyla bugün şâyestedür ey Nâṭıkî
Çekse şîrin hâmesi eş'âr-ı Hâssân üzre hatt

Fî-Ḥarfî'z-Zâ*

230

(A 54a, B 50b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Dil-i dānāya virür hâlet ile söz elfâz
Gerçi nādâne olur nâvek-i dil-düz elfâz
- 2 Deheni rāzını keşf itmege erbâb-ı dile
Mekteb-i dehrde olmuş nûket-âmûz elfâz
- 3 Şevk-i kadd ü ruḥ ü dildâr ile her meclisde
Çeşm-i bînāya olur şem'-i şeb-i efrûz elfâz
- 4 Şevk şalmaq gerek âfâka süḥan-gûla dilâ
Leb-i cān perver-i ḥübân gibi sır-düz elfâz
- 5 Çünkü işrâk ide rûşen-i dille mihr gibi
Reh-revāna reh-i 'aşkı ide çün rûz elfâz

3a-sâdede: sâl ü B.

5b-Çekse şîrin: Çek nazmuñ B.

*B.

1a-Dil-i dānāya virür hâlet ile: Tab'-ı pāk ü süḥan-ı ḥüb ü çeker B.

2. beyit B'de yok.

3a-kadd ü ruḥ ü dildâr ile her meclisde: kad-i ruḥ-ı dildâr gerekdür sözde B.

3b-Çeşm-i bînāya olur şem'-i şeb-i efrûz elfâz: Şem'-veş tâ kim ola cān ü dil-fürûz elfâz B.

4. beyit A'da yok.

5a-Çünkü işrâk ide rûşen-i dille mihr gibi: Sözde hâlet ü ḥayâlât besi şu'le gerek B.

5b-Reh-revāna reh-i 'aşkı ide : Tâ ki sâlikin rûşen ola B.

- 6 Nâṭıkî ṭab⁶-ı süḥân-dâne felek devrinde
Baḥt-ı ferḥunde yeter ṭâli⁶-i firûz elfâz

231

(A 54a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Tâze cāndur la‘l-i nâbından olan izhâr lafz
Lâ-cerem diller ider ihyâ o gevher-bâr lafz
- 2 Ṭûṭî-yi cāna olur sükker-i mükerrer gūyâ
Her kaçan ol cān-fezâ lebde olur tekrâr lafz
- 3 Ğonca sâḥâ-müş olursa la‘l-i cān-baḥşı n’ola
Ḳudret-i güftâre yok şıgmaz dehân-ı yâr lafz
- 4 ‘İkddur gevher-şinâsa seng-i bî-kıymet olur
Leblerüñden pür olıcaḳ rişte-i güftâr lafz
- 5 Nâṭıkî ḥayretdeyem lafz-ı dehân-ı yârde
Yok dehenden bir eşer ammâ olur izhâr lafz

232

(A 54b, B 51b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Sâķî gülgün leb degilse cām-ı şahbâdan ne ḥazz
Olmasa reftâr seyri serv-i ra‘nâdan ne ḥazz
- 2 Rehber-i rāh-ı ḥaķîkat olmasa ‘aşķ-ı mecâz
‘Aşķ zevķinden ne ḥâşıl vech-i zîbâdan ne ḥazz

6a-ṭab⁶-ı süḥân-dâne felek devrinde:cümle şebistân ḥayâl oldu sözüñ B.

6b-Baḥt-ı ferḥunde yeter ṭâli⁶-i firûz elfâz:Ne bilür kimse niḫâmuñda nûr-ı söz elfâz B.

- 3 Olmasa Mecnûn sıfat ‘âlemde gerçi ‘âşıkı
Çeşm-i erbâb-ı nazar yâ hüsn-i Leylâ’dan ne hazz
- 4 Bülbül-i şeydâsı olmazsa nihâl-i şâhide
Açılub her şubh demde verd-i hamrâdan ne hazz
- 5 İrmese seyrinde sâlik ehl-i dil cânâneye
Bu seyâhat içre yâ ol bî-ser ü pâdan ne hazz
- 6 Nâîkî çün hâk oliser ‘aķibet eczâ-yı ten
‘Ömr-i fânîden ne behre mülk-i dünyâdan ne hazz

233

(A 54b, B 50b.)

(Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün)

- 1 Dîdâr-ı cân-fezâña olsun hafız-i hâfız
يا شہت المناظر يا طبيب المرافض
- 2 Levh-i zamîr içinde yok ğayr-ı hatt-ı hüsnüñ
Dil dehr mektebinde ancak bu derse hafız
- 3 Ğamzeñ ki çeşm-i mestüñ ey sırr ü nâz perveri
واحد كسيف قاطع آخر كسهم نافض
- 4 ‘Uşşâka mâni‘ olma va‘zuñla nâsih epsem
في مجاز السكار اما تنفع المواعظ

3a-Olmasa: Yoğisa B.

1a-fezây: fezâña B.

2. beyit B’de yok.

3. beyit A’da yok.

4. beyit A’da yok.

- 5 Bir laḥza benden olmaz mestūr-ı rŭy-ı ḥūbuñ
Zībā ruḥuñda çeşmim ḥayyü'l-ebed-i mülâhız
- 6 Buldum reh-i Hudāyı şahrā-yı 'aşk içinde
انی علی حدود دل لزلت انا می فظ
- 7 Her meclisüñ ki zībī ey mäh-rŭ ne sensin
Dūzaḥ ḥikāyetidür şerḥ ü beyān ü vā'iz
- 8 Cennet vişāl-i cānān dūzaḥ firāk ü hicrān
یا غافلکم ذائقه بقول واعظ
- 9 Ḥaṭṭ-ı benān meh-veş dersidür ehl-i 'aşkuñ
هنا اکتنا بفقر ان كنت فيه حافظ
- 10 Ey Nātıķī kelāmuñ hep mu'cize velikin
Ḳalb-i ḥadīde şanma teşir ider mevā'iz

Ḥarfū'l- 'Ayn

234

(A 55a.)

(Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Çeşm-i dilden ḥicāb olur merfu'
Zir-i bürk'adan itdi mäh tülü'

5. beyit B'de yok.

6. beyit A'da yok.

7. beyit B'de yok.

8. beyit A'da yok.

9. beyit A'da yok.

10a-Ey Nātıķī kelāmuñ hep mu'cize velikin: Bir laḥza Nātıķī'den olmadı 'aşk ḥālī B.

10b-Ḳalb-i ḥadīde şanma teşir ider mevā'iz: لا زال فی مراهوحتی لا بد ملا حظ

B.

- 2 ʿĀlemi dutdı mäh-tāb-ı ruḥı
Göremez gerçi dīde-i meşrūʿ
- 3 Zū-fünūn idi ol görüb ḳaddin
Elf-i ibtidāya ḳıldı rücūʿ
- 4 Cümle endāmı ser-be-ser mevzūn
Ḳamu eṭbāʿı cümleten maṭbūʿ
- 5 Nāṭıķı şimdi ṭabʿ-ı pākūndür
Sūḫan-ı ābdāra bir yenbuʿ

235

(B 51b.)

(Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün)

- 1 Göründi şems-i ḥaḳīḳat cihānı ṭuṭdı şuʿaʿ
Yeter çek gözi ʿamā bu cüst ü cūda şadāʿ
- 2 Bes ki cümle zerrātı eylemiş ser-mest
Düşübdür esfel ü aʿlāya vecd ü zevḳ ü semāʿ
- 3 Şarāb-ı nābı ḥarām itme epsem ol vāʿiz
Şıfat ki ḥıre olursun sen ey şaḳḳ-ı mennaʿ
- 4 Metaʿ-ı bādeye vir naḳd-ı ʿömrüñü zirā
Metāʿ-ı bādedür ancaḳ saña gerekse metaʿ
- 5 İderseñ arzū-yı evc-i ḳudsi Nāṭıķı

من الطيب تخلص وطيب الما طبع

236

(B 52a.)

(Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün)

- 1 Eyledi āfitāb-ı ʿaşḳ ṭulūʿ
Birliği yetdi hep uşul ü fūrūʿ

- 2 Gerçi devr itdi her cihet pergār
‘Ākıbet kıldı ibtidāya rucū‘
- 3 Toldı altı cihāt-ı şūret-i yār
Sen ne gözlersin āḫır ey maşrū‘
- 4 Esfel ü a‘lā kamu ene’l-ḥaḫ dir
Aradan oldı māsivā merfū‘
- 5 Cümle nāṭıḫ eyledüñ eşyāyı
Sem‘üñe olsa bu edā mesmū‘
- 6 Saña evc-i ḫudūs müheyyādur
Ṭab‘uñ eyleseñ velī maṭbū‘
- 7 Nāṭıḫī şimdi ṭab‘-ı pāküñledür
Süḫan-ı ābdāra bir şuyū‘

237

(B 52b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün)

- 1 ابراهیم القلب فكم ذلتها و تقطع
ولكم تفضل وتنس ومن حرص و تمنع
- 2 بسم الله و توسل و عليه فتوكل
فمن الله بذنا و الى الله سبيلا

- 3 Geçe imkān ü ‘adedden ḫaber al Zāt-ı Eḫadden
Bu her zerrede lāmi‘ bu her zerreye maṭla‘

- 4 Koya bu zerķ-i deryāyı seni vār ide Hūdāy
Koma kim dāne vü dāmūn ola tesbīh ü murākķa‘
- 5 N’ola ‘ālem-i aşğar saña epsem oldu mazħar
‘Ālem-i ekber sensin yine taħķīķde mecma‘
- 6 Baķ bu çāh-ı heyūlānı çıkara Yūsuf cānı
Çık riyāz-ı melekūta
- 7 Bu ne tezhīb ü ne zīnet bu ne tertīb-i süħandur
Saña mı Nāṭıķı’ya geldi bu maķālāt-ı muşanna‘

238

(A 55a.)

(Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn)

- 1 Bağlamış muħmel sefer ‘azmine cānān elvedā‘
Āh kim benden bu gün gitmekdedür cān elvedā‘
- 2 ‘Andelīb-āsā nice feryād ü efgān itmeyem
Ol gül-i terden ҡalur ħālī gülistān elvedā‘
- 3 Yād idüb yārūñ ҡadd-i ra‘nā ruħ-ı zībāsını
Şem‘-veş oldum belā bezminde sūzān elvedā‘
- 4 Rāh-ı ğamda Ka‘be-i maķşūda vāşıl olmadan
Dāmenim dutdı meded ħār-ı muğaylān elvedā‘
- 5 Benden ayrılmaķ diler ol āfitāb-ı evc-i ħüsn
Şubħ-veş itsem n’ola çāk-i giribān elvedā‘
- 6 Bir hilāl oldu şafaķda ħūn-ı eşk içre tenim
Ayrılurmuş benden ol ħurşīd-i ruħsār elvedā‘
- 7 Nāṭıķī dil-ħasteyi senden cūdā itmek diler
Devr-i cevri elvedā‘ ey şāh-ı ħubān elvedā‘

239

(A 55b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 ‘Aşk bāzār-ı cihānda yeter insāna metā‘
Hāşıl dehr-i denī cāna elem cisme şudā‘
- 2 Bir nefes ney gibi hālet ü zevk olmaduñ
Sem‘imiz zenzeme-i ‘aşka olaldan semmā‘
- 3 ‘Aşkı men‘ itmekle cennet umarmış zāhid
Cennet ehli ola mı hayra olanlar menna‘
- 4 Yād-ı ‘aşk olmasa bu hān-kāh-ı dehr içre
Rūz u şeb çarha girüb çarhı ider miydi semā‘
- 5 Nāṭıkı gerçi sözüñ gevher-i zī-kıymetdür
Aña likin ne revāc olmasa maṭbū‘-ı ṭibā‘

240

(A 55b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Yanarım bezm-i belāda her gice mānend-i şem‘
N’ola çeşmimden aķarsa dem-be-dem seylāb-ı dem‘
- 2 Ney gibidür bāṭnım memlū hevā-yı ‘aşkdan
‘Aşkdur el-kışşa ‘aynımda başar gūşumda sem‘
- 3 Görmüşüm şahın-ı çemende kāmēt ü ruḥsāruñı
Bād-ı āhıyla güli servi ider dem ḳal‘ ü ḳam‘
- 4 Āsumān-ı hūсне ruḥsār-ı münīrūñ mihrdür
Gerçi her meh-veş virür kevkeb gibi ‘ālemde lem‘

- 5 Ruḥlarında Nāṭıķī ḥayret olursa n'ola
Kim görübdür böyle āb u āteşi bir yerde cem'

241

(A 55b.)

(Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün)

- 1 Dil olmuşdur ḥadīs-i yāre kāni'
سَوِي تَعَابَهُ مَا فِي الْمَسَامِعِ
- 2 Ğamından ğayrı yok sīnemde sākin
Ruḥundan ğayrı yok 'aynımda lāmi'
- 3 Ne ḥācet söylemek esrār-ı 'aşkı
فَإِنَّ الْعَيْنَ تَشْهَدُ بِالْمَدَامِ
- 4 Beni men' eyleme ma'sūḳ u meyden
Şaḳın şūfī olursun ḥayra māni'
- 5 Didiler Nāṭıķī terk eyle 'aşkı
Ma'azallah hazā ğayr-ı vāḳi'

Fī-Ḥarfī'l-'Ayn*

242

(A 56a, B 51b.)

(Mef'ülü Mefā'ılün Mef'ülü Mefā'ılün)

- 1 Olmaz reh-i 'aşka her ta'ne iden māni'
'Anḳā-himeme olmaz her zāğ ü zağan māni'

* B.

- 2 Geşt-i çemen kıdsî-âsâ olur ey bülbül
Ammâ saña olmazsa ezhâr-ı çemen mâni^c
- 3 Sa'y eylese ger 'âşık dildâre olur vâşıl
'Âşık olana olmaz eb'âd-ı Yemen mâni^c
- 4 Elbette irerdi el ol gevher-i nâ-pâye
Olmasa idi ammâ bir zerre dehen mâni^c
- 5 'Aşk âteşinüñ sūzi türbemden olur zâhir
'Aşk âteşine olmaz biñ gūr u kefen mâni^c
- 6 Mihr-i ruḥ-ı cānānuñ her derde-i rüşendür
Cān dīdesine ammâ olmazsa beden mâni^c
- 7 Gel Nāṭıķı'yâ ḥāk ol 'ālemde eneden geç
Zirā ki enedür bu rāh içre olan mâni^c

243

(A 56b, B 52a.)

(Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün)

- 1 Hüsni-i ruḥuñ fūrūḡı envār-ı ḥaḳḳa maṭla^c
Dīdār-ı nūr-baḥşuñ āyāt-ı luṭfa mecma^c
- 2 Rūyuñ şahīfesinde birkaç sūḥan melaḥat
Hüsnuñ risālesinden ḥūnī bir iki mısra^c

2a-**kıdsî-âsâ olur**: âsân idi B.

2b- **saña**: ki B.

5b-**biñ** : yüz B.

6a-**Mihr-i** : Hırşid-i B.

7a-**'ālemde eneden geç**:geç mā ile menlikden B.

7b-**Zirā ki enedür bu rāh**: Kim mā ile menlikdür bu yolda B.

- 3 Ey bedr-i evc-i ihsân vey serv-i gülşen-i cân
Luţfuyla sen müzeyyen hüsni ile sen muşanna⁵
- 4 Enfās-ı rûh baḥşuñ nuṭḡ-ı Mesîḥâ mazhar
Güftâr-ı dürr-feşānuñ ervāh-ı ḡudse menba⁶
- 5 Çün Nâṭıķı bî-dîl oldu derüñde sāyıl

يا صاحب الفضائل عند الحى بفاشغو

Ḥarfü'l-Ġayn

244

(A 56b, B 53a.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Er olan oldu cihân derd-i serinden fâriğ
Olmadı beste-i sîm oldu zerinden fâriğ
- 2 Sâkin-i meykede kim ḥaṭṭ-ı lebidür hevesi
Oldı bu bezm-i fenâ şûr u şererden fâriğ
- 3 Āb-ı ḥayvânı yûri la'î-i bütândan ṭaleb it
Olasın zûlmet-i 'âlem seferinden fâriğ
- 4 İrdi ser-menzil-i cānâna göñül ḡāfilesi
Oldı saḥrâ-yı ṭaleb der-be-der neden fâriğ
- 5 Şadef-i sîneyi pür eyle ma'ârif güherin
Baḥr-ı 'ummānuñ olasın dūrinden fâriğ

5a-**derüñde**: kapuñda B.

2a-**Sâkin-i meykede kim ḥaṭṭ-ı lebidür hevesi**: Her kim meykede-i ehl-i şafâ meskenidür B.

3a-**ṭaleb**: nûş B.

3b-**Olasın**: Olma B.

4. beyit A'da yok.

5. beyit B'de yok.

- 6 İki yağa arası elbette olur baħr-āsā
Kim ki dehrüñ ola her ھاşk u terinden fāriğ
- 7 Çok kemer kocdı miyānın bu ‘arūs-ı dehrüñ
İtmedin ھاddüñi ھاam ol kemerinden fāriğ
- 8 Bī-ھاberdür ھاber ehl-i özüñi bī-ھاber it
Yā ھاberden çek elüñ ol ھاberden fāriğ
- 9 Gülbin-i dilde durur Nāṭıķı’yā ol gül-i ter
Gülşenüñ eyle seni her şecerinden fāriğ

245

(A 56b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Sīne-i ‘uşşāķuñı gördükde şahrā dāğ dāğ
Hısmını ezhārdan itdi ser-ā-pā dāğ dāğ
- 2 Şanma encüm mihr-i rüyuñdan cüdā her şeb felek
Cismini ser-pā ider ھاahr ile ‘amdan dāğ dāğ
- 3 Tarf-ı gülşende gül-i ruḥsāruñı seyr eyledi
Sīnesin şevķinden itdi verd-i ra‘nā dāğ dāğ
- 4 Hāl-i ruḥsāruñ ğamıyla lāle-i ḥod-rūlaruñ
Dillerin şahrāda itmişdür süveydā dāğ dāğ
- 5 Nāṭıķī hecr āteşinden baħre düşdi bir şerer
Yaķdı mähīler tenin hep itdi deryā dāğ dāğ

6a-**elbette olur baħr-āsā**: olmak isterseñ deryā uş B.

6b-**Kim ki dehrüñ ola her**: ھاıla seni ھاalk-ı cihān B.

7. beyit B’de yok.

8. beyit A’da yok.

9a-**Gülbin-i dilde durur Nāṭıķı’yā ol gül-i ter** : Sendedür Nāṭıķī ol gül gül-i ra‘nāsından B.

Fî-Ḥarfi'l-Ġayn***246**

(A 57a, B 52b.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Şākīyā ol cām vir kim bezmedür rüşen çerāğ
‘Ālemüñ derd-i serinden olalım bir dem ferāğ
- 2 Faşl-ı nisyān irdi hengām-ı sürür-ı ‘ayşdur
Cān virür bŷy-ı gül-āvāz-ı şŷrāhı şaḥn-ı bāğ
- 3 Zār-ı ‘aşkı gülşen-i dehr içre ey dil söyleme
Gül gibi yaḡsa zamāne her ser-i müyuñda dāğ
- 4 ‘Aksine döndi felek ḡabs-i ḡafesde ‘andelīb
Rŷz-ı şeb gülşen şafāsın sürmede her bŷm u zāğ
- 5 Nāṭıķī elden bırakma bir nefes peymāneyi
‘İllet-i ḡamdan dilerseñ olmaḡa ‘ālemde şāğ

247

(A 57a, B 53a.)

(Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlün)

*B.

1a-**bezmedür**: bezm ola B.3a-**Zār-ı ‘aşkı gülşen-i dehr içre ey dil söyleme**: Gül gibi esrāruñı fāş eyleme nā-maḡreme B.3b-**Gül gibi yaḡsa zamāne**: Ger felek ḡaḡrıyla ursa B.4a-**‘Aksine döndi felek ḡabs-i ḡafesde ‘andelīb**: Döndi ‘ālem ‘aksine bŷlbŷl esīr ender ḡafes B.4b-**Rŷz-ı şeb gülşen şafāsın sürmede**: Seyr iderdin kevn-i çemen şaḥnında B.5b-**‘İllet-i ḡamdan dilerseñ olmaḡa ‘ālemde şāğ**: ‘Ālemüñ derd-i serinden bulmaḡ isterseñ firāğ B.

- 1 Mihr-i rüyuñ gibi virür meh ü ħurşid-i fūrūğ
N'ola buldılar ise menzil-i a'lāya bulūğ
- 2 Kim ki bu devrde dem-i mihr-i ruĥuñdan urmaz
Şubĥ-ı şādık hem olursa neşesi cümle vūrūğ
- 3 Her gedā kim bula 'ālemde ser-i-i kūyuña rāh
Lā-cerem bulsa gerek rütbe-i maķşūda bulūğ
- 4 Zekānuñ sībine ħadd u ruĥuña 'āşık olan
Eylemez meyl çerāğ ü 'ilm ü sancaķ ü tūğ
- 5 Rāh-ı 'aşķında çü şubĥ olmayan ey meh-i şādık
Gūş dutmam anuñ efsāne sözi cümle durūğ
- 6 Naķd-ı 'ömrün reh-i 'aşķında o kim şarf itmez
Pīr-i şad şāle olursa daĥi bulmadı bulūğ
- 7 Rūşen it Nātıķı'yā şevķ-i ruĥuyla süĥanı
Meclis-i ehl-i dile şem' gibi virme fūrūğ

Ĥarfū'l- Fā

248

(A 57a, B 53b.)

(Me'f'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün)

- 1 Ĥüsnuñ niķāb içinde vū bu resme muttaşif
Ey ģonca veh n'olur çü niķāb ola münkeşif

1b-N'ola buldılar ise menzil-i a'lāya bulūğ: Dün ü gün bām ü felekde n'ola çarĥ ursa çü oğ B.

2. beyit B'de yok.

3. beyit A'da yok.

4. Beyit B'de yok.

6. beyit A'da yok.

7a- Rūşen it Nātıķı'yā şevķ-i ruĥuyla süĥanı : 'Aşķdan bī-ĥaberi Nātıķı'yā ar şanma B.

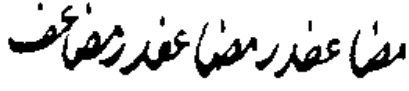
7b-Meclis-i ehl-i dile şem' gibi virme fūrūğ: Yer şad şāle olursa zağ bulmadı bulūğ B.

- 2 ‘Aşkuñ tarīkidür kim anuñ iḥtilāfı yok
Yoksa tarīk-i mescid ü meyḥāne muḥtelif
- 3 La‘lūñ ḥadīsidür kurudan la‘l-i kan
Reşk-i kaşuñ hilāli ider böyle mün‘akif
- 4 Misk-i Huten ögündi ise çin-i zülfüñe
Yüzi kızardı oldu ḥatāsına mu‘terif
- 5 Şevk-i ruḥuñla çarḥ üzre gelmiş cihāne mihr
Hüsnüñ letāfetdür iden māhī münḥasif
- 6 Nār-ı gamuñla sīnemi yaqdım çü şem‘-i bezm
Olsam ‘aceb mi her gice giryān ü münḥarif
- 7 Keşf itmeyince Nāṭıķī rāz-ı nihānuñı
Künc-i ‘ademde ḥayli zamān oldu mün‘akif

249

(B 54a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

- 1 Demādem bāde-i cām-ı ma‘ārif

- 2 Mey-i ‘irfān için naql-i hemīşe
Leṭāyifdür leṭāyifdür leṭāyif
- 3 Mubaşşır dīdesinde cümle zerrāt
Maşāḥifdür maşāḥifdür maşāḥif

4a-Misk-i: Müşg-i B.

5b-letāfetdür: sirāyetidür B.

6a-Nār-ı gamuñla: ‘Aşkuñ odıyla B.

7a-itmeyince: eyleyince B.

- 4 Ezelden böyle bîniş ehl-i ‘aşka
Vežâyıfdür vezâyıfdür vezâyıf
- 5 Ğanîmet bil o dem ki mäder-i ‘ömr
Mülâtıfdur mülâtıfdur mülâtıf
- 6 Elüñden mâzi vü müstaķbeli ķo
Sevâlıfdür sevâlıfdür sevâlıf
- 7 Sivâ-yı rāh-ı ‘aşķ ey Nâtıķî hep
Muķālıfdür muķālıfdür muķālif

250

(A 57b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Gerçi bulmuş dil-i dānā nice esrāra vuķūf
Bulmadı nükte-i sırr-ı dehen-i yāre vuķūf
- 2 Geçe çeşmim dūr-i dildāre tōken gevherden
Bulmaya kimse mekr-i dīde-i seyyāre vuķūf
- 3 Şan‘at-ı şūret-i zībāya ķalur ķayretde
Gerçi bulmuş ķired üstād-ı besī-kāre vuķūf
- 4 Būlbūlā nāleden itme seni fāriğ bir dem
Şāyed ol gül bula aķvāl-i dil-i zāre vuķūf
- 5 Nātıķî şı‘rūñi bî-zevķ ne bilsün zırā
Şāķib-i zevķ bulur lezzet-i eş‘āre vuķūf

Fî-Harfi’l-Fā*

251

(A 57b, B 53b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

*B.

- 1 Leb-i la'lüñde cem' olmuş letâyif
Besî ervâh alur andan vezâyif
- 2 Ğidâ-yı cânım idi şîr-i 'aşkuñ
Piyâle şunmadan ervâha hâtif
- 3 Lebüñ mîmî kaşuñ nûnî gibi yok
Ne hâcet aramañ hatt-ı meşâhif
- 4 Alur 'ömründen ol dildâre behre
Ki bir dem olasın aña mülâtif
- 5 Dü 'âlem haşılından oldı vahşî
Velî 'aşkuñladur gönül gönüm müellif
- 6 Ne disün Nâtıkî şerh-i dehânuñ
Degildür hurde-bînân aña vâkıf

252

(A 58a, B 53b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Gerçi tafşille gâyet çok olur naḥvle şarf
Likin icmâlle bir nokta durur sî vü dü ḥarf
- 2 'Aşk-ı dildârı gören dilde düşer ḥayrete dir
Nice şıgmış göre deryâ-yı muḥîti bir ṭarf

1a-**Leb-i la'lüñde cem' olmuş**: Lebleriñ devrinde ḥatm oldı B.

1b-**Besî ervâh alur andan**: Alur ervâh-ı kıds B.

3b-**aramañ**: aramaḡ B.

4. beyit B'de yok.

5. beyit A'da yok.

6b-**Degildür**: Olamaz B.

1a-**gâyet çok olur naḥvle**: sözi uzadsur güle B.

- 3 Baḥş-ı ‘ilm eyleme zinhâr seni bil ebsem
Baḥr-ı ‘ummânı nice kendüye tevsî‘ ide zarf
- 4 ‘Âkıbet gevher-i maḫşûdını taḫşil eyler
Hâsıl ‘ömrünü ‘aşk içre ne cân kim ide şarf
- 5 Ğirre olma felege çıkma seḫâb-âsâ sen
Bir binâdur kim anuñ ḫışt-ı yaḫ ey dil gül berf
- 6 Nâṭıķî olsa şikâr ol gözi âhûya n’ola
Geh ḫadûñ müje yiri sînede geh nâvek-i ṭarf

253

(A 58a, B 54a.)

(Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Żayıf bil ‘ömr-i nâzenîni żayf
Ḥayıfdur ḫiçe şarf idersin ḫayf
- 2 ‘Ömr âb-ı revân gibi durmaz
Sen çekersin ğam-ı şitâ vü şayf
- 3 Yâr gösterdi her ṭarafdan rû
Şehr-i dilde ne in ḫaldı ne keyf
- 4 Fikrû vü zikri hemîşe yâr olanuñ
Fâriğ olur dili zâyire vü zi-keyf

3. beyit A’da yok.

4a-‘Âkıbet gevher-i maḫşûdını taḫşil eyler: Getürdi gevher-i maḫşûdı ser-encâm ele B.

6a-olsa şikâr ol gözi âhûya n’ola: her gözi âhûya şikâr olsa B.

2a-durmaz: ṭurmaz B.

3. beyit B’de yok.

4. beyit A’da yok.

5 Mest olan bāde-i maḥabbetden
Ne gām-ı mey çeker ne miḥnet-i keyf

6 Süḥan-ı āb-dārı Nāṭıķī'nüñ
Seyfdür gerden-i a'dāya seyf

254

(A 58b, B 54b.)

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

1 Ka'be-i kūyuñı her kim ide bir laḥza ṭavāf
Sitem-i dehr-i deniden olur elbette mu'āf

2 'Ākıbet zer gibi rāyih ola rāzında
Reh-i 'aşkıında olan levş-i küdürerden şāf

3 Ḥavfsız gir şaf-ı 'uşşāka dilā ser-bāz ol
Merd-i meydān olamaz çünki bilürsin ḥavvāf

4 Gehī çeşm-i siyehüñ sihr ile diller bağlar
Gehī gāmzeñ müje ḥal ile ider ceng ü muşāf

5 Dilde yok ārzū-yı cennet ü vehm-i dūzaḥ
Olmuşuz 'aşk-ı ḥabīb ile ricāl-ül-A'rāf

6 Sen mi bī-raḥm ü cefā-cūyı sitem-kār ancak
Ḥüblar yoksa kamu böyle durur bī-inşāf

7 Nāṭıķī dil hedef ü sīne siper olsa n'ola
Ol meh ebrūları ḳavvās nigāhı seyyāf

5. beyit B'de yok.

6. beyit A'da yok.

7b-meh ebrūları: mehüñ kaşları B.

Fî-Harfi'l-Kâf***255**

(A 58b, B 54b.)

(Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün)

- 1 Zâl-i dehre ey gönül olma muḳayyed vir ṭalāk
Vir ḫalāş ol ger ḳamu mülk-i cihân olsa şıdāk
- 2 Ğirre olma ṭumṭuraḳ ü ḫaşmetine 'âlemün
Nâr-ı ğamdur bâr-ı ḫaşmet derd-i serdür ṭumṭuraḳ
- 3 Sâḳî-i bâḳî şarâbından seni mestâne ḳıl
Maḫv ola levḫ dilüñden naḳş-ı işrāk ü nifāk
- 4 Vâḳıf ol şerbet-i İsrâ'ya sen Aḫmed gibi
Himmetün raḫş-ı geḫe bir laḫzada sebḳ-i ṭıbāk
- 5 Gir gönül âfâḳına seyr it yedi iḳlîmini
Sendedür Bulġar ü Deşt vü sendedür Mışr u 'İrāk
- 6 Her cihetden bî-nihâyet râḫat ü dermân-ı vaşl
Sen saña olmuşsun ammâ miḫnet ü derd ü firāk
- 7 Şem'-i bezm-i ğam durur 'âlemde şimdi Nâtıḳî
Gözlerinde dem-be-dem nem sînesinde ihtirāk

256

(A 59a, B 55a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Belâ bezminde bir şem'im yanar sînem rûfûdum yok
Kemend-i âhdan ğayri benim başımda dûdum yok

*B.

4b-**sem'-i**: sebḳ-i B.5a-it **yedi iḳlîmini**: eyle yedi kişveri B.6a-**dermân-ı vaşl**: dermân ü vaşl B.

- 2 Dehân-ı yâre virdüm gayibâne cân u dil nağdin
‘Adem şahrâsına düşdüm bu müşkil kim vücûdum yok
- 3 Egerçi bir muhakkar katreyem ben huşk-ı leb ammâ
Fezâ-yı ‘aşk içinde bir yemem ka’r u hudûdum yok
- 4 Zebânımda tekellüm ‘aşk ü gûşumda semâ’ımdur
Şadâ-yı ‘aşkdan gayri benim güft ü şürûdum yok
- 5 Giderdim levh-i dilden Nâtıkî çün nağş-ı ağıyârı
Cemâl-i yârdan gayrı görür çeşmim şuhûdum yok

257

(A 59b, B 55a.)

(Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün)

- 1 Murâdım ‘aşk maḥşûli dü ‘âlemde murâdım yok
Metâ‘-ı ‘aşkdan gayrı benim zâd u zevâdım yok
- 2 İtürdüm yine ‘aşk içre ser-â-ser ismi vü resmi
Belâ râhındayam ḥünâb-ı dilden gayrı zârım yok
- 3 Eger vaşl ise dil-şâdem vü ger hecr ise maḥzûzum
Ḥurûf-ı gayrdan levh-i dilimde bir sevâdım yok
- 4 Görüb her zerre mihr-i ruḥ-ı dildârımı zâhir
Benim bir zerreye hergiz daḥi zerre ‘inâdım yok
- 5 Beni benden çü maḥv itdi şarâb-ı sâķi-i bâķi
İki ‘âlem gamından oldum âzâd inķiyâdım yok
- 6 Yedi iķlîmini cismüñ musaḥḥar itmişem ‘aşka
Velî zâhid kıyâs eyler benim sa’y ü cihâdım yok

5b-**görür çeşmim**: dü ‘âlemde B.4a-**derde**: zerre B.4b-**redde**: zerre B.6a-**cismüñ musaḥḥar itmişem ‘aşka**: teşhîr eyledi nazm-ı revân bahşım B.6b-**zâhid kıyâs eyler benim sa’y ü**: ḥâsid kıyâs ziyâd benim ḥayl-i B.

- 7 ‘Anāşırdan beni ey Nāţıkî ‘aşk ideli hālî
Degildür âb u gil kaydım hayâl-i nâr u bâdım yok

258

(A 60a, B 55b.)

(Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilün)

- 1 Şem‘-i ruşsarıyla rüşen meclis-i erbâb-ı şevk
Mest-i şahbâ-yı lebidür ehl-i vecd aşhâb-ı zevk
- 2 Hâle şanma cedvel-i sîmîn çeken eţrâf-ı mâh
Rûyuña öykündügüyçün boynuna çarç urdı tavk
- 3 Mâh-ı ruşsârına hemtâ bulunur şandı güneş
Durmeyub arar gezer devr-i cihânı taht u fevk
- 4 Ka‘be-i ehl-i şafâdur âsitânı ol mehûn
Müctemi‘ olsa ‘aceb mi anda diller çok cavk cavk
- 5 Hatt ü hâli fitnesin âfâka düşdi lâ-cerem
Her taraftan güfy ü gûda şimdi ‘âlem cavk cavk
- 6 Bâd-veş eyler güzâr ey Nāţıkî eyyâm-ı ‘ömr
‘Ârif iseñ koma elden bir nefes dāmân-ı zevk

259

(A 60a, B 56b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

7a-‘Anāşırdan beni ey Nāţıkî ‘aşk ideli : Bu terkîb-i ‘anāşırdan olaldan Nāţıkî B.

1b-**zevk**: fevk B.

2a-**şanma**: şanmañ B.

3b-**Durmeyub**: Turmayub B.

4. beyit B’de yok.

5. beyit A’da yok.

6a-**Bâd-veş eyler güzâr ey Nāţıkî eyyâm-ı**: Bir eser yeldür hemân ey Nāţıkî devrân-ı B.

- 1 Dil ki gördi harekâtında olan ra'nâlık
Nice el virmesün ey serv aña şeydâlık
- 2 Dil-rubâlarda müsellemler durur ey meh gūyâ
Cân-sitânlık gözüñe la'lüne rûh-efzâlık
- 3 Gülşen erbâbına göster lebûñ ile kıddüñ
Servle goncaya 'arz it revîş ü gūyâlık
- 4 Bir tekellümle beni mürde-i ihyâ eyle
Ey leb-i menba'-ı cân eyliye bir 'İsâ'lık
- 5 Tūṭiyi Nâṭıki'yâ eyledi ṭab'ın epsem
Saña mı geldi bu güftâr ile sükker-ḥâlîk

260

(A 60b, B 55b.)

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

- 1 Beni 'aşk ideliden lücce-i girdâbına ğark
Katre baḥr oldu güneş zerre daḥi kalmadı fark
- 2 Doğdı mağrib güneşi 'âlemi pür itdi ziyâ
Nice bir gözleyesin ğaflet ile cânib-i şark
- 3 Āteş-i 'aşka yak eczâ-yı teni vü hem itme
Vaşla vâşıldur o pervâne ki bî-ḥavf ola ħark
- 4 Baḥr-ı 'aşk içre fenâ ol seni maḥv it zîrâ
Akşa deryâya oluṣsa yine deryâ ola ark

5b-sükker: şekker B.

2a-Doğdı: Toğdı B. / pür itdi: tıldurdı B.

3b-Vaşla vâşıldur o: Şunda kâmin bula B.

- 5 Dāne-i gevhere ey dil şaķın uzatma elüñ
Korķarım dām ola aķır saña seccāde-i zerķ
- 6 Şaķla ma‘nā güherin dilde ki nādān çoķdur
Ĥayfdur gevher-i tarrār münāfıķ ide sark
- 7 Nātıķī olmayıcak nār-ı delil
İdemez menzile sālİK nice yol göstere berķ

261

(A 60b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Kefüñ vaşında beş tımārdur ey gonca beş barmaķ
Melāhatde müsellemsin yedüñde beş berāt ancak
- 2 İder nūr iktisābın bir meh-i nev mihr-i enverden
Kefüñ mihrinden olmuş beş hilāl ey mehlıķā beş müştak
- 3 Yed-i Beyzāvī gördükde fūrüg-ı nārsız rüşen
Çemende cā-be-cā barmaķ götürdi gonca-i zanbaķ
- 4 Nigāruñ ister ise nice ki seyr itmege ĥased
Dem-ā-dem ĥün-ı ‘uşşāk ile zengin et anı elyak
- 5 Binānuñ her biri bir şem‘-i kāfūrī vü murg-ı dil
Aña pervāne sākındür diler bī-iĥtiyār atmaķ
- 6 Kef-i zībāña māh-ı bedr ögüñdi ĥüsn-i tal‘atda
Anuñçün bir işāretle benānuñ itdi anı şaķķ
- 7 Anıñçün Nātıķī dir kim kitāb aşı dü pencdür
İki on dördi cem‘ itmiş bedenimde Şāni‘-i Muṭlak

5a-**gevhere**: sübhaya B.

7a-Sure, (Tāhā, 20/14): “Ben Allah’ım”

7b-**İdemez**: İremez B.

262

(A 61a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün)

- 1 Nice dil virmesün dildāra 'aşık
Nigāhı cāna sārık şevk-i sâbık
- 2 Görünmezdi dehānı zerre-āsā
Ruḥ-ı mihri eger olmasa sārık
- 3 Dem-i 'İsā'dan eylerken rivāyet
Tekellümde lebi geldi muṭābık
- 4 Tebessümde dūr-i dendānıdur şun
Dil-i şebde görinen berk-i bārık
- 5 Ğamın ey Nāṭıkī şerḥ itmedin dil
Sirişk oldu beyān-ı ḥāle sâbık

263

(A 61a, B 55b.)

(Fā'îlātün Fā'îlātün Fā'îlātün Fā'îlün)

- 1 Şubḥ-dem gülzāre 'azm it gülşen eşcārına bak
Görünce tesbîḥ-ḥān olmuş çemende her varak
- 2 Muḳaddem yāre nişār itmeglige gülzārda
Zer-i şebnemden per itmiş şimdi her gül bir tıbak
- 3 Vaşf-ı dendān ü lebin güyā dimiş bahre şabā
Lā-cerem taḥsîn idüb dırlar şadef çekmiş kulaḳ

2b-Zer-i: Dürr-i B.

3b-Lā-cerem: Şol sebeb B.

- 4 Rûy-ı zerd ü kıaddi hām olsa hilālūñ n’ola kim
Yār ebūsı hayāliyle çeker dün ü gün şıbaķ
- 5 ‘Azm-ı kūy-ı yār ider bî-çāre dil ammā bilür
Miḥnet ü derd ü belā vü ğam durur ol kıonaķ
- 6 Yeter āhımdan müşebbekdür felek şanmañ nücūm
Şu‘le-i nālem durur gerdūnda şanmañ şafaķ
- 7 İsteseñ ey Nāṭıķī ‘ālemde bir ‘ömr-i dırāz
Rište-i cān-ı ‘azīzi tār-ı zūlf-i yāre taķ

264

(A 61b, B 56a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Şūret-i yār müstetir ancaķ
Lebüñ mirāt-ı her başir ancaķ
- 2 Sende yoķ derd-i ‘aşķ pūse cihān
Toptolu ḥadıķ ü ḥabir ancaķ
- 3 Her Süleymān ki dīvān oldurmaz
Olamaz şāḥib-i serir ancaķ
- 4 Her kimi görsem ayak almaķda
Kim durur şimdi dest-gir ancaķ
- 5 Neyleyem kim senüñ meşāmuñ yoķ
Yoķsa ‘ālem-i ṭulū ‘abir ancaķ
- 6 Ḥarfı üçdür diyü devām içre
Hüner ü ‘ayb şimdi bir ancaķ

7b-**tavķ**: taķ B.

2. beyit B’de yok.

3. beyit A’da yok.

5. beyit A’da yok.

- 7 Rāyet-i dūd çıkdı eflāke
Hāke düşdi meh-i münir ancak
- 8 Yār-ı ser-menzil ‘ayāndur ‘ayān
Aldamış ‘ālem-i şağir ancak
- 9 Nāṭıķı sen gibi bu hayretde
Nice biñ ‘ākıl ü debir ancak

Ḥarfü’l-Kāf

265

(A 61b, B 56b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Bād-ı şevküñle döner devr-i medār-ı eflāk
Pāy-der-gil ğam-ı ‘aşķuñla durur merkez-i hāk
- 2 Āteşe şaldı hevā-yı ser-i kūyuñ hırķat
Āb āyinesini ‘aks-i ruķuñ eyledi pāk
- 3 Şun‘-ı pāküñde ta‘accübde hezārān dānā
Küh-i zātuñda taḥayyürde hezārān derrāk
- 4 Çekmedi yār ğamuñ ‘aşıķ-ı şeydā gibi kūh
Ḳahr ile dāmene dek olsa ‘aceb mi yaķa çāk
- 5 Şıfatuñ Nāṭıķı’yā gerçi ki çokdur ammā

ليس في منزلة الوحده في الدار سواك

266

(B 57b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

1 يا غيما ارتفع عن شمسك
التصل بالذات واحذفك

2 Ko elüñden māzi vü müstaḳbeli

انت ابن الوقت فمسا امسك

3 Vaşl umarsın kendözüñden fāni ol

اتى بالاشفاق فاصح فامسك

4 Sensin ol şeh-bāz-ı ḳudsi gerçi kim

صارت اركان العنا صربك

5 Olmayınca mūncelī çeşm-i ‘ayān

ما نشاهد منه في لمسك

6 Ek zemīn-i dilde toḥm-ı ma‘rifet

بنبت ازهار المعاني غرسك

7 Muşḥaf ‘aşḳında çün didim elif

قال بس يا ناطق ذا دريسك

267

(B 58a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

1 Kimse agāh olmamışdır bu ne yirdür bu ne gök

Sen seni ey zāhid-i ḥod-bīn yiter bī-hūde ög

2 Bezm-i keşretten ayāğı merd iseñ şirāne çek

‘Aql ü cānı eyleme şaḳın esīr-i nefsi-i ḥuk

3 Ġāfil olma kim ḥavādiş leşkeri dutmuş yolu

Çıkmayam başdan derseñ bir tükenli ard ü öñ

- 4 Hâk muḳadder eylemişdür her vecihden rızķını
Hâsid bî-hûde besdür âhenini serde dög
- 5 Gûş-ı cāna-gû suvār it Nātıķı'nũñ pendini
Ger ziyānuñ aşşı olmazsa beni 'ālemde sög

268

(A 62a.)

(Fā'ilātũn Fā'ilātũn Fā'ilātũn Fā'ilũn)

- 1 Eyleyende üstād-ı sun' tařvîrũñ senũñ
Nürdan itmiş sirişt-i ehl-i taḥmîrũñ senũñ
- 2 Cān-ı şirin olsa şirin aña itmez iltifāt
Bîsütũn'da Kûh-ken seyr itsũn tasvîrũñ senũñ
- 3 Kānķı řāḥ tāze-res ey gül bitürmişdür seni
Ey nihāl-i ḥüsn-i ḥübî kādatur yirũñ senũñ
- 4 Nāvek-i ğamzeñ geçüb eglenmedi ey kaşı yā
Cān çıķdı çıķmayaydı sîneden tîrũñ senũñ
- 5 Ğayrdan kesdi beni kaťā-i tarîķ-ı 'aşķdan
Gerdenimde ḥayli minnet ķodı řemřîrũñ senũñ
- 6 Kaşr-ı Mînā'da degil tâb-ı şafaķ ey Nātıķı
Dāmen-i eflāki dutmuş āh-ı şeb-gîrũñ senũñ

269**Fî-Ḥarfî'l-Kāf***

(A 62a, B 56b.)

(Fe'ilātũn Fe'ilātũn Fe'ilātũn Fe'ilũn)

* B.

- 1 Her kimüñ dīde-i cānında bulundı idrāk
Aña bir cām-ı cihān-bīn ola her zerre hāk
- 2 Ala bir dīde-i haqq-bīn getür ey tālib-i haqq
Gör ne vech ile tecellāda durur şūret-i pāk
- 3 Sen seni dām-ı ‘anāşırda muḳayyed itme
Şāhbāz-ı ḳudsī itme şikār-ı fitrāk
- 4 Keşti-i ‘aşḳa giren ṭayīfedür nācī vü bes
Māsivā lücce-i tūfān-ı havādişde helāk
- 5 Hergiz esāsı sābit ḳadem ‘aşḳ içre
Devr ider ‘aşḳ ile zīrā bu medār eflāk
- 6 ‘Aşḳ şahrāsını bir laḫza temāşā it kim
Saña hep lāle vü nergis ola ḫār u ḫāşāk
- 7 Ğayrdan Nāṭıḳı’yā levh-i dili pāk eyle
Nüket-i ser-ma‘ārifde olasın derrāk

270

(A 62b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Yine bir māha beni itdi giriftār felek
Dilimi mihri ile itdi pür-envār felek
- 2 Yaḳdı ḡam āteşine sīnemi seyyāre şıfat
Dīdemi tā dem-i şubḫ eyledi bīdār felek
- 3 Şeb-i hecriyle baña tīre olupdur āfāk
Bir seḫer bādī ile olsa hevādār felek

5a-‘aşḳ: ol ‘aşḳ B.

5b-Devr ider ‘aşḳ ile zīrā bu: ‘Aşḳ ile devrde durur zātuña B.

- 4 Şûret-i yâr yeter muṭṭali‘-i envâr baña
‘Arz idüb mihr ü mehi itmesün izhâr felek
- 5 Her seher Nâṭıķı’yâ naḳdini işâr eyler
Cân ile olmuş o gül-rûya ḥarîdâr felek

271

(A 62b, B 57b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Şanma kim ḥûba hemân şûret-i mânî gerek
Mâ‘ada-yı naḳş-ı şûret dilberüñ anı gerek
- 2 Açmazsın der-i güle ey dil dehânı nüktesin
Sırr-ı ğaybı bilmege ilham-ı Rabbânî gerek
- 3 Ol leb-i cân-perverüñ her bûsesi biñ cânadur
Müşteri olmaklığa bir kimsenüñ cânı gerek
- 4 Fâş olur sırrım aḳıtma ey gözüm ḥûn-ı sirişk
Ehl-i ‘aşkuñ kanlu dâğı dilde pinhânı gerek
- 5 Nâṭıķî sevdâ-zede göñlüñi mecmu‘ itme
O perişānuñ baña zülf-i perişānı gerek

272

(A 62b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Dil mu‘tād idemez ‘aşk-ı dilārâyı terk
Cân virür mähî eger eyleye deryâyı terk
- 2 Gören ol kâmet-i ruḥsârı velî gülşende
İde her gonca vü serv ü gül ü ra‘nâyı terk

2a-**der-i güle**: sözle B.

5b-**baña**: saña B.

- 3 Çeşm-i sehhâr ü nigeş sârik ü gamze câzib
Zâhid itmek mi olur şûret-i zîbâyı terk
- 4 Devr bil muğtenem ü fırsat-ı devrân bir dem
‘Âkil eyler mi bugün bâde-i hamrâyı terk
- 5 Her ne maşşûduñ ise Nâţıkî’yâ hâşıl olur
İtme zinhâr velî şoĥbet-i dānāyı terk

273

(A 63a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Devr-i ĥüsnünde ‘aceb mi olsa nā-peydā melek
Mihrdür zîbâ ruĥuñ seyyāredür gūyā melek
- 2 Tā’ir-i ĥudsîdür ammā seyr iderse kūyuñı
Eşiginde ola murg-ı cānuñı cānā melek
- 3 Señ gibi meh-rū hilāl ebrū şeker-leb olamaz
Gerçi dirler ĥüsn ile gāyet olur zîbā melek
- 4 Şem‘-i ruĥsāruñ fūrūgun görse ger pervāne-sā
Āteşe bāl viren yaĥardı bî-pervā melek
- 5 Nāţıkî çeşm-i terine bir ĥadem gel rence kıl
Pāyüñe işār ide dürr ü güherden mā-melek

274

(A 63a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Serde sevdādur sevād-ı ĥaţţ-ı müşgînüñ senüñ
Dilde pür çîndür ĥayāl-i zülf-i pür çînüñ senüñ
- 2 Resm ü āynadur saña gāhî kirişme gāhî nāz
Olsa ‘âşık-keş ‘aceb mi resm ü āyîneñ senüñ

- 3 Hün-ı ‘uṣṣākı dem-ā-dem nergisün eyle helāl
Ey büt-i bîdâr ger yâ Rabb nedür dinün senün
- 4 Geh yaqarsın nâr-ı ‘aşka geh yaqarsın qahr ile
‘Âşık-ı şâfî dile bilmem nedür kinün senün
- 5 Eyledün kaṭ‘-ı nazar anı hevâ-yı ğayrdan
Âferin bînâ imiş çeşm-i cihân-bînün senün
- 6 Sîne-i eflâke her şeb bunca kim saçduñ şerer
Virmedi bir laḫza âh ü nâle teskînün senün
- 7 Vaşf-ı ruḫsârında virdi gül gibi ey Nâtıkî
Gülşen-i dehre şafâ eş‘âr-ı renginün senün

275

(A 63b, B 57a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Şûretüñdür ḫâşıl-ı devr-i felek
Bende-i ḫüsnün durur ḫûr u melek
- 2 Kâmetünle lebleründe oldı ḫatm
İ‘tidâl-i ḫübî vü ḫaḫ-i nemek
- 3 Şevk-i rûyuñdur benim gönümde nûr
‘Aks-i ḫâlüñdür gözümde merdümek
- 4 Eşk-i çeşmim mâcerâyı ‘arz ider
Ḥâk-i pâyünde ne ḫâcet ben dimek
- 5 Mâsivâ-yı ḫarf-i ‘aşkı Nâtıkî
Şafḫa-i dilden ser-â-ser itdi ḫak

4a-**Eşk-i çeşmim mâcerâyı ‘arz ider:** Seyl-i eşkim ‘arz-ı ḫâl eyler saña B.

4b-**pâyünde:** kûyuñda B.

276

(A 63b, B 57a.)

(Mefā'îlün Mefā'îlün Fe'ûlün)

- 1 İrer ser-menzile elbette sâlik
Ne ğam ger bî-nihâyetdür mesâlik
- 2 Şağın kim reh-zeni çokdur cihānuñ
Gerü qalma olursun şonra hâlik
- 3 Cihān dārātına aldanma şağın
Ki dārâtı cihānuñ hep mehâlik
- 4 Ser-encâmı gider tahtuñ hevāya
Gerek olsañ yedi iqlîme mâlik
- 5 Vücûduñ kişverin feth it emîn ol
Ki bî-haşıl durur feth-i memâlik
- 6 Vücûdundan haberdâr olmayanlar
Ađaldür bu behā'imde ülä'ik
- 7 Nitekim cân yağar pervâne şem'e
Seni yağ Nâtıķı 'aşka kezâlik

2a-Şağın kim reh-zeni çokdur cihānuñ: Yüri kim reh-zeni çokdur bu rāhuñ B.

3a-Cihān dārātına aldanma şağın: Şağın aldanma şahrā-yı cihāna B.

3b-Ki dārâtı cihānuñ hep: Ki bu şahrādadur cāy-ı B.

7a-Nitekim cân yağar pervâne şem'e: Yanıķ pervāneler irdi vişāle B.

7b-Seni yağ Nātıķı 'aşka: Yanub ey Nātıķı irdik B.

Ḥarfü'l- Lām**277**

(A 64a, B 60b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Ey gönül qalma cehâletde yûri dānā ol
Ḥızır-ı 'aşka seni şākird kılub Mūsā ol
- 2 Düşme ârâyîşe gel tanı cihân-ârâyı
Mîhr-veş pertev-i nûr ile cihân-ârā ol
- 3 İkîlik ḥarfîni maḥv eyle kitāb-ı dilden
Defter-i 'aşkda mānend-i elif-i yektā ol
- 4 Şûfî-yi ehl-i şafā olmağ ise maqşûduñ
Lā gibi nefy kılub kend özüñi illā ol
- 5 İsteseñ 'aks-i cemāl āyine-veş düşe saña
Yûri bâzār-ı melāmetde biraz rüsvā ol
- 6 Her cihetde saña 'arz eyleye Leylā yüzünü
Deşt-i 'aşk içre hemān Qays gibi şeydā ol
- 7 Ben ne yüzden ideyim tûṭî-yi ṭab'ı epsem
Çünkü üstād-ı ezel didi baña gūyā ol
- 8 Bir nice kaçreyi çek sîne-i yārānımdan
Dürr-i ma'ni tolasın sen de şadef-āsā ol
- 9 'Ârız-ı sūzda aşılmağ dilerseñ Nâṭıķı'yā
Zülf-i dilber gibi cehd eyle dolu sevdā ol

6. beyit A'da yok.

8. beyit A'da yok.

9b-dolu: tolu B.

278

(A 64a, B 59a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şüret içre olma pā-bend ey gönül ma‘nâyı bil
“El-veled sırrı ebî”dür sende şol esmâyı bil
- 2 Maḥż-ı Rūḥullah olan Rūḥü’l-Ḳuds’dan virdi haber
Zinde cāvid ol dem içre nefḥa-yı ‘İsā’yı bil
- 3 Gir maḳām-ı vaḥdete nefy it vücūduñ şirkini
Sen seni lâ eyle andan ma‘ni-yi illâyı bil
- 4 Ger ki müştak-ı likāsın Mūsā-yı ‘İmrān gibi
Şüretüñ levḥinde yazılmış Yed-i Beyzâyı bil
- 5 Sen muḥīt-i a‘zām içre bî-ser ü pā ‘araḳsın
Māhî gibi olma ğafil çevreñ almış mâyı bil
- 6 Yāre kıl bu şeş cihâtı vü çār ‘unşur kaydını
Nefy idüb bu ümmehâtı gel berü ābâyı bil
- 7 Zātuña ḥayrān kamu eflāk ü encüm ay ü gün
Şüretüñ naḳşında vālih esfel ü a‘lâyı bil
- 8 Bezm-i yāre maḥrem olmaḳ isterseñ bu deyrde
Ehl-i ‘aşḳı mest iden keyyfiyet-i şahbâyı bil
- 9 Ḳays-ı şeydā ḥalini fehmi it zebān-ı ḥalle
Gözleme şahrā yaban berdüş olan Leylā’yı bil
- 10 Olma bu ārāyiş içre mübtehil nādān şıfat
Geç bu ārāyişden ey dānā cihān-ārâyı bil

6. beyit A’da yok.

7. beyit A’da yok.

- 11 Şoḥbet-i nādān imiş dūzaḥ hemān ey Nāṭıķī
Cennetü'l-Me'vā gerekse ḥāṭır-ı dānāyı bil

279

(A 64b, B 60b.)

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

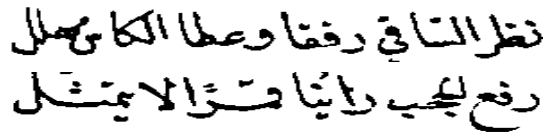
- 1 Şadā-yı 'aşk bir ilhām-ı Rabbanī durur ey dil
Ne gūşe kim irerse ḥālī eyler ğayrdan menzil
- 2 Gūdāz ol nār-ı ğayretde belā bezminde şem'-āsā
Füruġuñ rû-şināsiyla münevver ola her maḥfıl
- 3 Gerek kim 'āşıkuñ 'aşk içre ola himmeti 'ālī
Kese dest-i belāda her ḳademde nice biñ menzil
- 4 Rumûz-ı zülf-i pür-tābın dilā ḥall eylemek olmaz
Şaḳın āsān diyu fıkır eyleme müşkil durur müşkil
- 5 Dilersen Nāṭıķī gibi yazılmaḳ defter-i 'aşka
Sirişk ābiyle ğayr erḳāmını levḥ-i dilüñden sil

Fî-Ḥarfi'l-Lām*

280

(A 64b, B 58a.)

(Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün)

- 1

11a-Şoḥbet-i nādān imiş dūzaḥ hemān ey Nāṭıķī: Nāṭıķī dūzaḥ hemān şoḥbet-i nādān imiş B.

11b- Cennetü'l-Me'vā gerekse: Cennet-i a'lā dirseñ B.

1b-ḥālī eyler ğayrdan menzil: cezb ider cāh ü cihānda bil B.

4a-Rumûz-ı zülf-i pür-tābın dilā: Dehānı nüktesin ol göncañ B.

*B.

- 2 İkilik vaḥdete yetdi dil ü cān menzile yetdi
Bize ‘aşk etdi ne itdi yeter ey dīdesi aḥval

3 بلع القلبناه رفع السدنا ه
وقتانه بقاء فيه اليوم تبدل

- 4 Kānı bir dīdesi bīnā göre her zerrede peydā
Aça bu ḳufl tılısmı göre maḳṣūd-ı muḥaṣṣal

5 هوسلا وجايا هونا وسرايا
هوسولا وجايا هوجرا هومنهل

- 6 Yüri ey ebleh-i yeter ol pāyüñe merbaṭ
İkilik ḥarfine çek ḥaṭṭ olasın yār ile mücmel

7 فهو البحر حقيقا وبه الكون غريبنا
هو جدينا وعيقا وبه الكل محتل

- 8 Çıkar ol kāhı gözüñden özüñi ayır özüñden
Açıla perde yüzüñden ola cān çeşm-i mūkāḥḥal

9 بجره موجه ز اخرفنت فيه المظاهر
بقا الاول اخروبقا الاخر اول

- 10 Melekūt evc-i maḳāmuñ ceberūt ehl-i ğulāmuñ
Ümmehāt olmaya dāmın seni kimdür diyen esfel

6a-**ebleh-i**: kendüñe B. Boş bırakılan yer okunamadı.

- 11 **أَيُّهَا النَّامِرُ غَاظِلٌ وَبِاسْتِغَالِهِ سَاحِلٌ**
فَرَأَى فِي النِّقْطَةِ حَاجِلٌ وَالْإِلَهِ تَوَسَّلَ
- 12 Ne revā dām-ı ʔabiʕat saña pā-bend ola ʔat ʔat
Olasın bülbul-i cennet ʔalasın bunda muʕallel
- 13 **أَشْرَقَتْ شَمْسٌ جَالُوفٌ فَهَنُوا بِوَضَالُوا**
وَلَهَيُوا وَتَغَالُوا بِجَالُوا وَنَجْمَلُ
- 14 Nāṭıķī düşme ırağa ayağı baĝlama bāğa
Sen seni çekme ferāğa fe-bihi ente muvaşşal
- 15 **فِي الْمَوِيِّ ذَابٌ وَجُودٌ وَظَهَرَ كُنْزٌ شُهُودِي**
بِقِيَامِي وَقَعُودِي أَنَا بِالْحَبِّ سَلْمَلُ

281

(A 65a, B 59b.)

(Fāʕilātün Fāʕilātün Fāʕilātün Fāʕilün)

- 1 ʕAşķ imiş ʕāşıķa minhāc içre mışbāḥ-ı delîl
Kaʕbe-i cānāna yokdur ʕaşķdan ĝayri sebîl
- 2 Kaʕbe-i cānāna maḥrem olmaķ istersen dilā
Terk idüb cānı cihānı var ki eyle sebîl

2a-Kaʕbe-i cānāna maḥrem olmaķ istersen dilā: İster iseñ Kaʕbe-i cānāna maḥrem olmağa B.

- 3 Āyet-i **وَجِّتْ وَجْهِي** ma'nīsinden āgāh ol
لَا أَحِبُّ الْآفِلِينَ di olmak istersen hālil
- 4 Ger 'ilāc umarsın ey dānā ṭabīb-i 'aşkdan
'Aşka ma'lūl ol ki kâbildür 'ilāca ol 'alil
- 5 Görmege dīdār-ı yāri ey dil ehl-i rū'yet ol
Didesi a'māya göstermez cemālin ol cemil
- 6 Gevher-i zī-kıymetisin 'ālem-i ḳudsūñ şaḳın
Ḳalma ḥāk-i esfel içre mübtelā zār u zelil
- 7 Nāṭıķī eṭ-ṭarīḳullah bī-nihāyetdür velī
Rāh-ı 'aşka tābi' ol zīrā odur nācī sebīl

282

(A 65b, B 58b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Ğonca gibi perdeden çık gül gibi göster cemāl
Nice bir 'ālem taşavvur eylesün bāṭıl ḥayāl
- 2 Bā'zı esrār-ı dehānuñla vücūdı mün'adim
Ba'zı efkār-ı miyānuñla ḥayālāt-ı muḥāl
- 3 Kimi ğamzeñ nāvekiye sīnesin ḳılmış hedef
Kimi la'lüñ yādına itmiş durur ḳanın ḥelāl

3a-Sure, (En'am, 6/79): "Yüzümü döndürdüm."

3b- Sure, (En'am, 6/76): "Batanları sevmem."

5b-didesi: Zi-ān ki B.

6a-Gevher-i zī-kıymetisin 'ālem-i ḳudsūñ şaḳın: Eşyānuñ 'ālem-i ḳudsi idi ol ki şıfat B.

2a-Bā'zı: Kimi B.

2b-Bā'zı: Kimi B.

3a-Kimi: Bā'zı B.

3b-Kimi: Bā'zı B.

- 4 Mihr-i sergerdān gezer mihr-i ruḥuñçün der-be-der
Meh ḥayāl-i ḥacībūñle bedr iken olur hilāl
- 5 Āb serv-ḳaddūñ içün baş urur düşden düşe
Bād būyuñ aramaḳda geh Yemen ü geh şimāl
- 6 Dil senūñ zülf ü ḳaṣuñ āşüftesidür gerçi kim
Dil-rubādur şimdi her bir zülfî lām ü ḳaşı dāl
- 7 Şem‘dür rūyuñ münevver pertevinden fevḳ ü taḥt
Nāṭıķı pervāne sergeştedür bî-perr ü bāl

283

(A 65b, B 60a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Rūḥ-ı Ḳudsī’den sen ey dil bu nefesden fāriḡ ol
‘Ālem-i bālāya pervāz it ḳafesden fāriḡ ol
- 2 Leyletü’l-İsrā’yı bil ‘azm it maḳām-ı vaḥdete
Çekme zulmet vehmini ḥavf-ı ‘asesden fāriḡ ol
- 3 Bir ceres efgān ider ‘ālem delili ey gönül
Çün göründi menzil efgān-ı ceresden fāriḡ ol
- 4 Çünki bildüñ âteş-i innī remzini
Bu şeb-i yeldāyı elden ḳo ḳabesden fāriḡ ol
- 5 Gūşuña bir ses gelür gerçi bu fāni deyrden
Çünki yokdur ḥāşılı bîhūde sesden fāriḡ ol

4b-ḥacībūñle: ḳaşlaruñla B.

5a-düşden düşe: tüşden tüşe B.

7a-rūyuñ: yüzüñ B.

1a-Rūḥ-ı Ḳudsī’den: Maḥż-ı Rūḥullahsın B.

3a-ey gönül: gūyiyā B.

4a-Sure, (Tāhā, 20/14): “Ben Allah’ım.”

- 6 Bir mekeşdür ni‘met-i dünyā şaķın öldür seni
Çün degilsin ‘ankebūt ey dil mekeşden fāriğ ol
- 7 ‘Andelīb ol seyr-i bāğ-ı kuds e ‘azm it Nāṭıķı
Şüre-i büm ‘ālemi ķo hār ü ḥasden fāriğ ol

284

(A 66a, B 59a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Eyledim devr-i felek ḥālını bir ehle sū‘āl
Didi kim bir nice taşvır ile fānūs-ı ḥayāl
- 2 Gördi kim devrde bir laḥza karar itmek yok
Rüy-ı zerd ü ḳaddi ḥām olsa n’ola böyle hilāl
- 3 Şanma güller açılan şahn-ı gülistānda şehir
Çarḫ bir renk ile bülbüller ile eyler āl
- 4 Ḥazefi la‘l ü gehi seng-i zer eyler dünyā
Aldamakda seni her dem bu ‘acüz-ı muḥtāl
- 5 Pür füsündür gazelün Nāṭıķı’yā n’ola eger
Şu‘ārā nazmuña dirlerse bu gün siḥr-i ḥelāl

285

(A 66a.)

(Meḥ‘ülü Fā‘ilātü Meḥ‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Ey ḥān-ı cūduña melek ü ins ü cin ṭufeyl
Vey ḥāk-i pāyüne dü cihān ḥāşılı ṭufeyl

6a-Bir mekeşdür ni‘met-i dünyā şaķın öldür seni: Ni‘met-i dünyādan el çek key şaķın aldanma sen B.

7a-‘Andelīb ol seyr-i bāğ-ı kuds e ‘azm it Nāṭıķı: Nāṭıķı bülbul şıfat geşt-i riyāz-ı vaḥdet it B.

- 2 Şüretde ümmī ma‘nide ümmü’l-‘ulūmsun
Ey mekteb-i ‘ulūmuña Cibrīl bir tufeyl
- 3 Vaşf-ı haṭuñla ‘arīzuñ eyler mesā vü şubḥ
Ḥāl ü ruḥuñ şenāsını oḡur nehār ü leyl
- 4 Kaşdı turāb-ı dergehüñe sürte rüyün
Ḥāk-i siyāha mihrüñ odur eyledügi meyl
- 5 Bir laḡza iltifātuña maẓhar düşen şehā
Elbet bulur maḡāşıd-ı aḡşāya dest-i neyl
- 6 Ḥāk-i derüñ gedālıḡınuñ ḥaşmetin gören
Düşmez ḥaşem hevāsına itmez ḥayāl-i ḥayl
- 7 Şevḡ-i hevā-yı ravẓañ ola ḥasta Nāṭıķī
Çeşm ü sirişkin itdi dem-ā-dem şehāb ü seyl

286

(A 66b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Bir temāşā-geh imiş kevn ü felek perde mişāl
Şem‘idür ḡudret ü eşkāl ü şuver ḥāl ü ḥayāl
- 2 Gerçi enva‘-ı temāşıl ile pürdür ‘ālem
Mūcid-i şun‘a durur dāl velī her tımşāl
- 3 Nev-be-nev ‘āleme gerçi görünür fi‘l-i ḡarīb
Bilür ehl-i naẓar ammā oña kime fa‘āl
- 4 Baḡ pes-i perdeye çık perde-i ḡafletden sen
‘Aḡluñı eylese şaḡın bu ḥayālāt-ı muḡāl
- 5 Çāk kıl Nāṭıķi’yā perdeyi gör üstādı
Himmetüñ pāyine olmaya bu eşkāl-i işkāl

287

(A 66b, B 59b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Çeşm ü ebrü vü dehānuñ şād ü nūn ü mīm dāl
Sen büte ol vechden söyler şanem erbāb-ı hāl
- 2 Zülf ü hālūñ gösterür cim cemālī ‘aşıka
Cimdür ‘arızda zülfüñ noqtadır altında hāl
- 3 Kaşlaruñ tākın gören ruhsār-ı zībāñ üzre dir
Zi-‘aceb bir bend ile inmiş kırān iki hilāl
- 4 Virmedi bir nāfe bu zülfüñ gibi Tātar’da
Görmedi sahrā-yı Çin mānend-i ‘aynuñ bir gāzāl
- 5 Muşhaf-ı ruhsāruña hem āyet-i dīdāruña
İki kaşuñ iki rādur iki zülfüñ iki dāl
- 6 Kāmetüñ reftārını gülşende güyā gördi serv
Pāyini kırtarmak ister bağdan bulmaz mecāl
- 7 Tab‘-ı sihr-engiziñe ey Nāṭıķī şad āferīn
Bağlamaz sevdā bu resme bir şebistān-ı hayāl

288

(A 67a, B 60a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

1a- **Çeşm ü ebrü vü dehānuñ şād ü nūn ü mīm dāl**: Şād ‘aynuñ nūn kaşuñ mīm ağzuñ lā-muḥāl B.

1b- **Sen büte ol vechden söyler şanem erbāb-ı hāl**: Saña bu yüzden şanem dirler behī ruhsār-ı āl B.

2a- **Zülf ü hālūñ gösterür cim cemālī ‘aşıka**: Levḥ-i maḥfūz oldı vechüñ mazhar-ı nuṭḡ-ı kadīm B.

3b- **Zi-‘aceb bir bend ile inmiş kırān**: Görünce olmuş muḳārīn bir güneş B.

5. beyit A’da yok.

6. beyit A’da yok.

- 1 Lāle-gün ruḥlarını eyledi ol gül yine āl
Getürüb çarḥa dili eyledi fānūs-ı ḥayāl
- 2 Dile taṣvīr-i cemāli düşeli ol māhuñ
Gözde bu kanlu sirişkim kıomadı ğayre mecāl
- 3 Meh-i nev şimdi geçer ol kaşı yā ābdalı
Ey başında kesilen sīnedeki na'l aña dāl
- 4 Serv kıaddi ḥayrına söyledi gülşende şabā
Şalınursa ne 'aceb ḥayret ile cümle nihāl
- 5 Deheni zārını şordum dili şeydāya didi
'Aḳluñ irmez yūri var eyleme yok yere su'āl
- 6 Dilleri n'ola şikār eylese ḥātt u ḥālī
Dāne vü dām durur murğ-ı dile ol ḥāt ü ḥāl
- 7 Būy-ı zülfi vireli şi'r-i teri Nāṭıķī'nūñ
Reşkden nāfesin itürdi yabānlarda ğazāl

289

(A 67a.)

(Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün)

- 1 Bes ki ğonca oldu la'lüñden ḥacil
Dem-be-dem gülşende budur ḥūn-ı dil
- 2 Tāze gül öykündüğüçün rüyuña
Oldı erbāb-ı cemende münfa'ıl

1a-ol: ey B.

1b- **Getürüb çarḥa dili eyledi**: Çarḥa şaldı dil-i sūzānı çü B.2a-ol **māhuñ**: ey mehrü B.

3a-ol: ey B.

4a-**kıaddi**: kıaddüñ B.5a-**Deheni**: Dehenüñ B.

- 3 Rūḥdur taşvîre gelmiş peykerüñ
Bağlamaz bu resme şüret âb u gil
- 4 Yandırırđı âteş-i ‘aşkuñ beni
Olmasa seyl-i sirişkim muttaşıl
- 5 Zâhidüñ başı kesilsün Nâṭıķı
Nice bir dir zülf-i dilberden kesil

290

(A 67b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Şeb-i ‘îd oldı yine kendini gösterdi hilâl
Sâķ-ı gerdüna ķazâ bağladı zerrîn ḫalḫâl
- 2 Gördi kim ķâmeti ḫam itmede bār-ı ğam-ı dehr
Lâ-cerem oldı meh-i nev ķadeḫ-i ‘işrete dâl
- 3 Varṭa-i rūziye üftâde olan teşne-lebe
Zevraķ-ı feyz ü necât olsa ‘aceb mi irsâl
- 4 ‘îdlik virmege tökse n’ola zîm ü zerini
Mihr-i enver yed-i cûdan görüb oldı bezzâl
- 5 N’ola ger feyz-resân olsa idüñ Nâṭıķı’yâ
Nûruñı mihr-i münevverden ider kesb hilâl

291

(A 67b, B 61a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Sen seni derd-i ğam-ı ‘aşķ ile ey dil şād ķıl
Şevķ-i serv-i ķadd-i yâr ile seni âzād ķıl

1a-Sen seni: Ḥâṭıruñ B.

1b-Şevķ-i serv-i ķadd-i yâr ile seni:Bağ-ı ‘âlemden seni mânend serv B.

- 2 Tekye urma bî-bekā dünyāya kim bünyādı yok
‘Aşk esāsî hayli muhkemdür aña bünyād kıl
- 3 Ger emîn olmak dilerseñ gırre-i iblîsden
‘Aşkuñ esmāsın dem-ā-dem kendüñe evrād kıl
- 4 Bulmak istersen eger ‘ālemde ol şirîn lebi
Sen seni kūh-ı belāda evvelā Ferhād kıl
- 5 Zülf-i yāre dest-res bulmak dilerseñ Nâtıķı
Varuñı şahrā-yı ‘aşk içre kamu berbād kıl

292

(A 67b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Lāledür ruhsarı yā gül ikiden hālî degil
Tāze cāndur la‘li yā mül ikiden hālî degil
- 2 Dil siyeh nergislerinden kısmet-i erbāb-ı ‘aşk
Yā sitemdür yā tegāfûl ikiden hālî degil
- 3 Nāz u istignā iderse kār-ı ‘āşıkdur müdām
Yā tazarru‘ yā tevessül ikiden hālî degil
- 4 Turra-yı ‘anber-feşānı kim virür bûy-ı hayāt
Nāfdur yā şāh-ı sünbül ikiden hālî degil
- 5 Zülf ü çeşmiyle dil ‘uşşāka dāyim gösterir
Yā teṭāvül yā te‘allül ikiden hālî degil

3b-‘Aşkuñ: ‘Aşk B.

4b-belāda evvelā: fenāda ey gönül B.

5a-Zülf-i yāre dest-res bulmak dilerseñ: Raḥmet-i kâbil dilerseñ olmak ey B.

- 6 ‘Āşıkın hâlin perîşân eyleyen zülf-i siyeh
Zülfidür bâ-târ-ı kâkül ikiden hâlî degil
- 7 Göreli bālâsını serv oldı mu‘tâdı anuñ
Geh taḥayyür geh temâyül ikiden hâlî degil
- 8 Gül ruḥı şevḳiyle feryâd eyliyen şeb-tâ şehër
Nâṭıķı’dür yoksa bülbül ikiden hâlî degil

293

(A 68a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Didiler merdüm görüb ruḥsâr-ı zîbâñ üzre hâl
Micmer-i teşḥîr ü fülful dânesidür lâ-muḥâl
- 2 Öpmege ey ḡonce-leb yokdur dehânuñdan eşer
Ḳocmaḡa ey serv-i ḡadd yokdur miyânuñdan ḡayâl
- 3 Bir ḡırâm it ḡülşene ol ḡâmet-i mürüvvetle
Tâ ki istiḡbâlüne ber-pâ ola her bir nihâl
- 4 Lâlezâr-ı ḡîn-i rūyuñ çeşm ü ebrüyuñ senüñ
Şâḡ şâḡa kîn ile ḡonmuş iki vaḡşî ḡazâl
- 5 Ḳülşen-i ‘âlemde yokdur sen gibi bir tâze gül
Nâṭıķı gibi bulunmaz bülbül-i şîrin-maḡâl

Fî-Ḥarfî’l-Mim*

294

(A 68a, B 61a.)

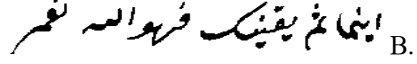
(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

* B.

- 1 Nice bir ‘ömrüñi zāyi’ ide lezzāt-i ni‘am
Gel berü sīneye ‘aşk ahırufını eyle raķam
- 2 ‘Āķıbet irgüre ser-menzil-i maķşūda seni
Serseri ‘aşk tarīķinde şaķın başma ķadem
- 3 Şūret ü harfiyle beter eyle meţālib-i a‘lā
Şıǵmaya sāz-ı ma‘ānide ne zīr ü ne bem
- 4 ‘Aşķ sevdāsına bend eyle gönül riştesini
Yokdur o rişte gibi tıtmaya bend-i muħkem
- 5 Perde-i ‘işmete çek perde gibi esrārı
Olasın ‘asker-i erbāb-ı kemāl içre ‘alem
- 6 ‘Aks-i ebrūsını gör āyine-i ķalbūñde
Cüst ü cūdan ķaddūñi itme hilāl-āsā ĥam
- 7 Mihr-i ruķsārını her zerre görür dildāruñ
Ķısm-ı erbāb-ı nazardan kim olasın sen hem
- 8 Şaldı altı cihāta şems ĥaķīķat-i pertev
Aradan sen seni gel sāye şıfat eyle ‘adem
- 9 Lücce-veş düşme yabana özüñü itme ĥadeş
Seni çekmiş dün ü gün sīnesine baħr-ı ķadem

3. beyit A’da yok.

4a- **gönül**: yaķın B.

4b- Yokdur o rişte gibi tıtmaya bend-i muħkem: B.

6a- **ebrūsını gör**: kaşı o mehūñ B.

7. beyit B’de yok.

8. beyit A’da yok.

9. beyit A’da yok.

- 10 ‘Aşk derdinden o şanem saña dermân dileme
Kâbil-i şîḥḥat olur kim ki çeker derd ü elem
- 11 Toli baḳ cümle zerrât-ı cihâna zirâ
Kem nazar her neye baḳsa görür anı kem
- 12 Nükte-i ḳalbine sırr-ı dehânun rûşen olur
Her kimüñ yüzüne açıldı bu bend-i muḥkem
- 13 Nâṭıķî kim ki degil vâḳıf-ı ‘ilm-i esmâ
Şekl-i âdem özenür lik degildür âdem

295

(A 70a, B 63b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Gerçi terkîb-i ‘anâşırla başûret âdemim
Genci fâş itmeklik içün gör ne ism-i a‘zamım
- 2 On sekiz biñ ‘âlemüñ mir’atıyım taḥḳîķde
‘Aks-i şaḥş-ı cümle eşyâ bendedür Câm-ı Cem’im
- 3 Bende gösterdi tecelli ‘aḳl-ı kül ü ‘ilm-i kül
Ḥân-kâh-ı ‘âlemi taḥḳîķa şundan maḥremim
- 4 Şâh-ı ‘aşkem nâle vü âhım durur ṭabl u ‘âlem
Guşsa vü ğam miḥnet ü derd ü belâ ḥayl ü ḥaşem
- 5 İḥtişâm itsem Cem’e Cemşîd’e istiġnâ n’ola
Eşk-i sîm ü çihre-yi zerd ile oldum Muḥteşem

10. beyit A’da yok.

11. beyit A’da yok.

12. beyit A’da yok.

1. beyit A’da yok.

2. beyit A’da yok.

3. beyit A’da yok.

- 6 Bir benim memlū hevā-yı ‘aşkdandır bāṭınım
 7 Kānde olsam lā-cerem artar fiğānım dem-be-dem
- 7 Virdi bir ḥālet baña cām-ı maḥabbet keyfī kim
 Bulmadım ol keyifden hiçbir eşer cāmında Cem
- 8 N’ola ger ḥūnīn ise seyl-i sirişkim Nāṭıķī
 Bağrımı ḥūn eylemişdür derd ile bir gonca-fem

296

(A 68b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 ‘İyān itmekdedür çün eşk-i sürḥ ü çihre-i zerdim
- 2 Zamāne qahr ile ger ḥākimi cümle ğubār olsa
 Kimesne ḥāṭırına konmaya bir zerrece gerdim
- 3 Seḥerde her nihāl-i tāze zevķinden gelür rakşa
 Çemende bir ḥırām itse o serv-i nāz-perverdim
- 4 Ḥadeng-i nazmla ol ğamze-i şevķiyle cihāñ içre
 Baña ṭab‘ eyleyüb bir dem nice ḥāsid-dilin bir dem
- 5 Lebin ey Nāṭıķī her kim şordum dir ki şūr-efken
 Siyeh-dil çeşmine her ki baķar der fitne-i mürdim

297

(A 68b, B 61b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 El virürse bir mey ü neyle ḥuzūr şubḥ-dem
 Bir iki üç dem durur devrān-ı ‘ömr ol muğtenem

- 2 Cām-ı meyden vir şafâ bir dem dileğim ‘âkıbet
Ney kalur âyine-i İskender ü ney Cām-ı Cem
- 3 Gırre olma haşmete kim tığıdur mihr-i ecel
Encüm-âsâ olsa âhır bî-‘aded hayl ü haşem
- 4 Servlerdür şanma etrâf-ı çemende cā-be-cā
‘Asker-i şāhān geçüb qalmış gerü birkaç ‘alem
- 5 Nāṭıķī bir sâ‘id-i-sīmīn elinden cām çek
Çün bilürsin kim geçer devrān-ı ‘ömrün dem-be-dem

298

(A 69a.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Veh ki dildāra olmadım hem-dem
Harem-i vaşla olmadım maḥrem
- 2 ‘Asker-i ehl-i derde serdārım
Dūd-ı āhım durur müdām ‘alem
- 3 Gāh şadрім hümüm ile memlū
Gāh gönülüm o ṭurra-sādur hem
- 4 Mālik oldum memālik-i derde
Ḥāşılım sūz sūdum āh u elem
- 5 Vāşıl-ı ol māh olmadım ammā
Hem-demim hem-rehim durur dem

2a-şafâ: cilâ B.

3a-tığıdur: dağıdur B.

4a-Servlerdür şanma etrâf-ı çemende cā-be-cā: Servler şanur gören gülzâr-ı dehr içre velî B.

- 6 Vaşf-ı laʿlinden Nāṭıķī nazmuñ
Rîş olan dillere yeter merhem

299

(A 69a, B 62a.)

(Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün)

- 1 Şanma bu ʿunşur-ı süflideki bu bir nefesim
Ṭāyir-i gülşen-i ḳudsem ki esîr-i ḳafesim
- 2 Ümmehât içre bugün şanma ben dutsâğım
Şāhbāz-ı melekûtum ki şikār-ı mekeşim
- 3 Leb-i cān-perverine yārūñ olaldan māʿil
Cān-fezā mantıķ ile ʿİsî-i şāhib nefesim
- 4 ʿĀlemi rūşen iderse n'ola ṭabʿım şemʿi
Āteş-i mihr-i ruḥundan o mehūñ muḳtebesim
- 5 Kehkeşān gibi çeküb deşt-i fenāda dāmen
Cū gibi şanma pā-beste-i her ḥār ü ḥaşım
- 6 Fāş iden remz-i şecer-i cānımdur
Şeb-i yeldā-yı ʿanāşırda şihāb-ı ḳabesim
- 7 ʿArşdan taḥt-serāyı ḳo ṭutulmuş nālem
Gūş ḳıl Nāṭıķi'yā kim ne şadālī ceresim

300

(A 69b.)

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

1a-**ḳafesim**: nefesim B.

2a-**şanma ben dutsâğım**: gerçi ki ben ṭutsâğım B.

3a-**vāḳıf**: māʿil B.

5a- **Kehkeşān gibi**: Kehkeşānım ki B.

6a-Sure, (Tāhā, 20/14): “Ben Allah’ım.”

- 1 Bir bütüñ gâhî ruḥ-ı ebrûsunuñ kurbānıyam
Geh kafada kāküli mānend-i ser-gerdānıyam
- 2 Geh hevā-yı şem‘-i ruḥsārıyla bir pervāne var
Geh ḥayāl bezminüñ bir şem‘-i dil-i sūzānıyam
- 3 Dilde dāğ-ı âteş-i ğam gözde ḥūn-āb-ı ciger
Şimdi deşt-i miḥnetüñ bir lāle-i nu‘mānıyam
- 4 Nār-ı firḳat aġladır sa güldürür ümîd-i vaşl
Şem‘im ol yārin geḥî giryān ü geh ḥandānıyam
- 5 N’ola mebhût eylese ḥüssādı şî‘rim Nāṭıķî
Ṭarz- nazmım pür-edā fen-i sūḥan Ḥassān’ıyam

301

(A 69b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Bilmeyince sırr-ı āsmānı ben insān olmadım
Kesmeyince gayrdan dil ehl-i ‘irfān olmadım
- 2 İtmeyince sînemi âteşinden dāğ dāğ
Gül gibi bu gülşen-i dehr içre ḥandān olmadım
- 3 Virmedim mihr-i münevver gibi āfāķa fūrūğ
Şem‘-veş bezm-i belāda tā ki sūzān olmadım
- 4 Yudmayınca ḥūn-ı dil mānend-i ğonca ḳat ḳat
Bulmadım ‘ālemde kıymet-i gevher-i kân olmadım
- 5 Olmayınca ḥāke māyıl ḳatre-i nisān gibi
Düşmedim deryā-yı ‘aşķa dürr-i ğaltān olmadım
- 6 Yanmayınca şem‘a zevķi bilmedim pervāne-sā
Cānımı terk itmedin maḳbûl-i cānān olmadım

- 7 Kūy-ı dildāruñ gedāyı olmayınca Nāṭıķī
Kişver-i mülk-i ma‘ānī içre sulṭān olmadım

302

(A 70a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

- 1 Dehānı nice ‘uşşāk eylemiş kim
Beni öldür didim kıldı tebessüm
- 2 Mesīhā-veş ider çok mürde ihyā
Leb-i cān perveri kılsa tekellüm
- 3 Ne sāhirdür gör ol ḥālī ruḥunda
Ki āteşi mesken itmiş bī-tevehhüm
- 4 Dilā mest-i mey-i ‘aşq ol ki ḥākūñ
Ser-encām mı olur ḥışt-ı ser-i ḥum
- 5 Dime nādāna şi‘r-i Nāṭıķī’nüñ
Du‘āya istimā‘ eyler mi her şum

303

(A 70b.)

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Gülbīn yine açdı varak-ı sebzden a‘lām
Gül şāhı gelür gülşene diyü ider i‘lām
- 2 Ol mevsim irişdi ki yine şaḥn-ı çemende
Her gūşede biñ bezm ola her bezmde biñ cām
- 3 Tarḥ eyleye naḳḳāş yine şafḥā-i bāğa
Bir naḳş ki anda müteḥayyir ola evhām
- 4 Nālān ola her şaḥda bir murğ-ı hoş-elḥān
Raḳḳāş ola her gūşede bir serv-i dil-ārām

- 5 Zer cāmın ala nergis-i maḥmūr ele her şubḥ
Bezm itmege gül şem‘-i fūrūzān ola her şām
- 6 Lāle gibi mey cāmını elden ḳoma bir dem
Cāma doḳunur seng-i ecel ḳünkü ser-encām
- 7 Murḡ-ı dilūñi Nātıḳı’yā eylemege şayd
Şebnem saña dāne yeter ü sebze-i ter-dām

304

(A 70b, B 62a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Cām-ı erbāb-ı şafāyı çekmek istersen müdām
Bezm-i ‘aşḳa şarf ḳıl cān ü cihānı bī-kelām
- 2 ‘Āşıḳ-ı dīdār iseñ cān ü cihānı terk ḳıl
‘Āşıḳa dīdārsız cān ü cihān ey dil ḥarām
- 3 ‘Aşḳ būyundan mu‘aṭṭar cümle eşyā ser-be-ser
Neyleyem kim sende yoḳdur ey ḥayırsız bir meşām
- 4 Āfitāb-ı zatuñı görmek dilersen rū-be-rū
Dīde-i cān üzre şaḳın sen seni itme ḡamām
- 5 ‘Andelīb-i gülşen-i ḳudsīsin ammā neyleyem
Kim ṭabī‘at dānesi itmiş seni pā-bend-i dām
- 6 Sen ḥicāb altındasın bu zulmet-i ‘ālemde līk
Her cihetden ṭāhir olmuşdur fūruḡ-ı bedr-i tām

2 a-iseñ cān ü cihānı terk ḳıl: olan cān ü cihānı neylesün B.

5a-ḳudsīsin ammā neyleyem: ḳudsīdür evvel bes nedür B.

5b-Kim ṭabī‘at dānesi itmiş seni pā-bend-i dām: Bu ṭabī‘at dānesi şalmış seni der-bend-i dām B.

6. beyit A’da yok.

- 7 Server-i iklīm-i ʿirfān olmak istersen eger
Dergeh-i pīr-i muḡāna sen seni eyle ḡulām
- 8 Korkarım āhīr seni çāh-ı belāya uğradur
Virme sen dīv destine key şaḡın zimām
- 9 Nāṭıķī'dür dīde-i cāna hicāb ey Nāṭıķī
Nāṭıķī hīrfeti ḡak it ol ferāḡat ve's-selām

305

(A 71a.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Hoş ḡabersin ey nesīm-i şubḡ-dem
Kim urursun müjdeyi vaşl ile dem
- 2 Uḡraduñ seyrüñde zülf-i yāre kim
Böyle müşḡ-efşān geçersin dem-be-dem
- 3 Būy-ı rūḡ-efzā gelür senden dile
ḡayr-ı maḡdem ey berīd-i hoş-ḡadem
- 4 ḡülşen-i aḡbābdur cevelān-gehuñ
Ol diyāruñ maḡremisin bīş ü kem
- 5 ḡoncadur ol serv-i bālā tāze ḡül
Neyler ol nesrīn-ʿizār ü ḡonca-fem
- 6 Olmuşum şevḡ-i ruḡuyla lāle-sā
Sīnem içre dāḡ-ı ḡām çeşmimde ḡam

8. beyit A'da yok.

9a- **Nāṭıķī'dür dīde-i cāna hicāb ey Nāṭıķī**: Nāṭıķī çün Nāṭıķī'dür sedd-i rāhuñ sen daḡı
B.

9b- **Nāṭıķī hīrfeti ḡak it ol ferāḡat ve's-selām**: Nāṭıķī ḡarfeyn yüz fāriḡ olasın ve's-selām
B.

- 7 Geh ھاtı eyler müşevveş hālīmī
Tırrası gāhī benī eyler tühem
- 8 Geh çü şem‘im nār-ı ğamdan muħarref
Geh hilāl eyler benī bār-ı elem
- 9 Nāṭıķī farkındadur bŭy-ı vişāl
Miħnet āħir raħat olur çekme ğam

306

(A 71a, B 63a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Ten-i vîrānda gencim n’ola ger pinhānım
İdemez kimse müşaḥḥaş benī maḥzā cānım
- 2 Ğulğul-i nāle baña kūs yeter āh-ı ‘alem
Göre bu mesned-i ‘aşk üzre nice sulṭānım
- 3 N’ola mest eylese erbāb-ı kemāli sūḥānım
Bāde zevķiyle pŭr meykede-i ‘irfānım
- 4 Bî-başar zāhid egerçi benī görmez bir şey’
Baķacak ‘ayn-ı başiretde hele insānım
- 5 Kıl yarar diķķatli zerrece fikrim likin
Ol dehānıyla miyān içre besī ḥayrānım
- 6 Şūretā ger şadef-i ḥuşk-i lebim Nāṭıķi’yā
Mānen sīne-i pŭr gevher ile ‘ummānım
- 7 Şāh-ı dīn ḥāce-i Kānber ḥaķķıçŭn Nāṭıķi’yā
Ṭab‘-ı pākin ki niṣām içre bugŭn Selmān’ım

1a-**vîrānda**: vîrānede B.

1b-**maḥzā**: maḥz B.

4. beyit B’de yok.

5. beyit A’da yok.

307

(A 71b.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Bürka'-yı ref' it görünsün rûy-ı bedr-tâm tamam
Bî-maḥal olsa olur elbette bâr-ı ḡam ḡamām
- 2 La'l-i meygūnuñ kaçan ḥāṭıra eylerse ḥuṭūr
Rūyumı ḥūnābe-i eşkim ider pür dem müdām
- 3 Zāhid olsa sırr-ı teḥī sevdā-yı zūlfūñden n'ola
Nāfe-i Çīn'den olur mı behre-ver bî-şem meşām
- 4 Bāḡa 'azm it gülşen erbābına göster ḡaddūñi
Servi āzād eyle ḡamdan eyle dil ḥurrem ḥurām
- 5 Gül gibi elden bırakma bir nefes peymāneyi
Kim bu devr içre degil bākī dilā ne Cem ne cām
- 6 Ey raḡīb-i rû-siyeh olma mu'ārız 'āşıkā
Kim olur her tūr-i āhı ḡalbūñe bir semm-i siḥām
- 7 Gerçi mevzūndur kıyāmı Nāṭıķī ḡülbünlerūñ
Ol nihāl-i ḡāmet ammā cümleden aḡvem kıyām

308

(A 71b, B 63a.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Yine meyhānede ser ḡalkā-i rindān oldum
Yine bintü'l-'inebūñ ḡüsnüne ḡayrān oldum
- 2 Sevmeyen bir daḡi meh-veşleri 'ahd itmiş idim
Ḥüsn-i ruḡsāruñı gördükde peşimān oldum
- 3 Gītmedi 'aşḡ hevāsı dil-i nālānımdan
Bunca demler ki esīr-i ḡam-ı hicrān oldum

3a-'aşḡ hevāsı dil-i nālānımdan: pertev-i ḡüsnüñ ḡüneşi çeşmimden B.

- 4 Sīneme âteş-i ‘aşkuñ düşeli şem‘ sıfat
Bezm-i ğamda yakılub her gice sūzān oldum
- 5 Çeşm-i bīmāruñ için haste-i derd-i ‘aşkam
‘Anberīn zūlfūñ için zār u perişān oldum
- 6 Cilve-i hüsnūñi gördüm ruḥ-ı meh-veşlerde
Lā-cerem ‘aşıḳ-ı ruḥsāre-i cānān oldum
- 7 Sebze-i mihr ü vefā bitmek için Nāṭıķī’yā
Gendümi dāne idüb ḥāk ile yeksān oldum

309

(A 72a, B 62b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Dāğ-ı ‘aşkuñ sīnem üzre lāle-zārımdur benim
Eşḳ-i çeşmim çihrem üzre cūy-bārımdur benim
- 2 Āh-ı dūd ālūdımı ‘ayb itme ey zāhid kim ol
Ehl-i ‘aşḳ içre livā-yı i‘tibārımdur benim
- 3 Şanma encüm ola meh-i bedrūñ ğamıyla her gice
Nār-ı dilden saçılur çarḫa şerārımdur benim
- 4 N’ola fāş itsem ene’l-ḥaḳ sırrını Manşūr-vār
Ol peri ruḥsārenūñ zūlfini dārımdur benim
- 5 Şimdi heft iklīmi teşḫīr itdi şi‘rim Nāṭıķī
Çalınan devrānda kūs-i iştihārımdur benim

5a-**Çeşm-i bīmāruñ için haste-i derd-i ‘aşkam**: Gözlerūñ şevḳine bīmār-ı ğam-ı ‘aşkam ben B.

6b-**Lā-cerem**: Şol sebeb B.

7b-**Gendümi**: Lā-cerem B.

1a-**üzre**: içre B.

310

(A 72a, B 62b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Olsa pür 'ālem dilā şūr u şer ü gavğā ne ğam
Ehl-i teslīm ü rızāyā mürde yā ihyā ne ğam
- 2 Āfitāb-ı fitne yaḡsa on sekiz biñ 'ālemi
Aña kim zıldür Cenāb-ı Ḥaẓret-i Mevlā ne ğam
- 3 Tutsa Fir'avn-ı havādiş ejderi hep 'ālemi
Himmet-i 'ālī olursa 'āşıḡa Mūsā ne ğam
- 4 Alsa eṭrāf-ı zemīni cümle tufān-ı belā
Fülk-i Nūḡ'a ıztırāb-ı lücce-i deryā ne ğam
- 5 Çün ḡayāl içre sevād ṭurra-i cānān ola
Ol ḡayāl ile olursa serde yüz sevdā ne ğam
- 6 Dīn ü 'uḡbāya baḡmaz 'āşıḡ-ı dīdār olan
'Āşıḡ-ı dīdār-ı yāre dīn ü 'uḡbā ne ğam
- 7 Nāṭıḡī ger yār olursa yār luṭfundan saña
Cümle ḡalk aḡyār ise ey 'āşıḡ-ı şeydā ne ğam

311

(A 72b, B 63a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

1a- Olsa pür 'ālem dilā: Tolsa 'ālem ser-be-ser B.

4a-Alsa eṭrāf-ı zemīni cümle: Ger zemīn ü āsumān tutsa B.

4b-Fülk-i Nūḡ'a ıztırāb-ı lücce-i deryā ne ğam: Çün refiḡ mihribāndur Nūḡ bī-pervāne ğam B.

7b-aḡyār ise: itse cefā B.

- 1 Görmedi rüyuñ gibi burc-ı melâhat bedr-i tām
Şüret-i pākūñde buldı hüsñ ü hūbı ihtişām
- 2 Aradım bāğ-ı letâfet gülşenin ben şāh şaḥ
Görmedim ḳaddūñ gibi bir serv ider böyle ḥırām
- 3 Rişte-i cānım müselsel zülfüñe bend olalı
Bu perişān dil benimle olmadı bir laḥza rām
- 4 Sübḥa-i lü'lüye teşbīh itdiler dendānuñı
Ḥāşe-lillah sübḥa-i lü'lüde yok böyle nizām
- 5 Bülbül-i cānım gül-i ruḥsāruña olmuş esir
Murğ-ı göñlüm ḥāl-i 'anber-bāruña olmuş gulām
- 6 Gör ne zālimdür naẓar-ı ğamze-i merdüm-keşüñ
Ḳatlimi eyler ḥelāl vü vaşlını eyler ḥarām
- 7 'Arşa-i 'ālemde ey ḥurşid-i ṭal'at tā ebed
'Aşkım olsun müstezād ü hüsñüñ olsun müstedām
- 8 Mürdeler ihyā olur şi'rūñ deminden Nātıķı
Nazm-ı cān-baḥşuñ Mesîḥā mu'cizidür ve's-selām

1a-**Görmedi rüyuñ gibi burc-ı melâhat**: Doğmadı burc-ı melâhatde yüzüñ tek B.

1b-**Şüret-i pākūñde buldı hüsñ ü hūbı ihtişām**: Hüsñ ü hūbı sende ḥatm olmuş durur ey gonca fām B.

2a-**Aradım**: Araşam B.

2b- **Görmedim**: Bitmemiş B.

3a-**cānım**: cānı B.

4a-**Sübḥa-i lü'lüye teşbīh itdiler dendānuñı**: 'Aḳd-i gevherdür düzülmüş şanasın dür dişlerüñ B.

4b-**Ḥāşe-lillah sübḥa-i lü'lüde yok**: Bulmuşdur sübḥa-i lü'lü daḥi daḥi B.

5. beyit A'da yok.

6. beyit A'da yok.

7. beyit A'da yok.

8a-**Mürdeler ihyā olur şi'rūñ deminden Nātıķı**: Nātıķı pervāne-veş işār idelden cānını B.

8b-**Nazm-ı cān-baḥşuñ Mesîḥā mu'cizidür ve's-selām**: Buldı vaşluñ lezzetin oldu murādâtı be-kām B.

Ḥarfü'n-Nūn**312**

(A 72b, B 65b.)

(Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlün)

- 1 Dil ü dīn gāret iden ey büt-i ra'nā sensin
Gehi Mecnūn gibi şeydā gehi Leylā sensin
- 2 Gösteren bülbüle ruhsārı gül hüsniñdür
Güle hem vālih olan bülbül-i şeydā sensin
- 3 Vech-i zibādan iden şayd-ı dil-i 'uşşākı
Çeşm-i 'āşıkdan iden hüsne temāşā sensin
- 4 Genc-i pinhān idi 'āşkuñ dil-i vīrānemde
'Āleme sırr-ı nihānım iden ifşā sensin
- 5 Zāhide va'de-i ferdāya viren cennet için
'Āşıka kūyın iden Cennet-i Me'vā sensin
- 6 Gerçi bāğ ü çemen ü serve olur dil māyıl
Baña bāğ ü çemen ü serv-i dil-ārā sensin
- 7 Kimse aḥvāline vākıf olmazdı aşlā
Eyleyen Nāṭıķī'yi 'āleme rüsvā sensin

313

(A 72b.)

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

- 1 Her ne dil kim āh ider ḥaḳḳā kim aşl-ı āhsın
Maḳşad ü maḳşūd sensin reh-nümā vü rāhsın

7a-**olmazdı**: olamazdı B.

7b- **rüsvā**: rüsvāy B.

- 2 Bir taşavvur düşse kalbe zulmet-i deycürda
Ol taşavvurdan vuķūfuñ vardur ağāhsın
- 3 Kimi Leylā'ya kimi Şirin ü 'Azrā māyili
Fi'l-ḥaķīķa cümlesine dilber ü dil-ḥāhsın
- 4 'Unşur ü ṭab' ü ḥayāt ü ḥüsn mevālīd ü nebāt
Sābit ü seyyār ü çarḥ ü āfītāb ü māhsın
- 5 Kānde kim kılsam teveccüh her neye kılsam nazar
Bī-tekellūf bī-riyā vallahi sen billahi sen
- 6 Bī-beķādur 'izz ü cāhı 'ālemüñ yok 'ālemi
'Āşık-ı dānā dile 'ālemde 'izz ü cāhsın
- 7 Her nefesde Nāṭıķī dil ḥastaya her ḥalde
Hem celīs ü hem-dem ü hem-şoḥbet ü hem-rāhsın

314

(A 73a.)

(Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün)

- 1 Zāhid-i ğam ol zülf-i perīşānı ne bilsün
Her kalbi siyeh diyü perīşānı ne bilsün
- 2 Cāñ cevherini şarf lebi itmiyen ādem
Zī-kıymet olan la'l-i dürr-efşānı ne bilsün
- 3 İrmez deheni ḥāteminüñ sırrına zāhid
Cinnī şıfat esrār-ı Süleymān'ı ne bilsün
- 4 'Aşķında dil eylemeyen dāğ ile ḥūnın
Rūyında olan lāle-i nu'mānı ne bilsün
- 5 Farķ itmeseler Nāṭıķi'yā nazmuñı ğam yok
Ṭab'ı kec olan lehce-i Ḥassān'ı ne bilsün

315

(A 73a, B 64b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 'Aşk ile hālūñ nedür şordum dil-i ğam-nākden
Çeşme-i hūnīn akıtdı dīde-i ğam-nākden
- 2 Hāk iderse cismimi biñ derd ile sevdāyı 'aşk
Sünbül-i ter şevk-i zülfiyle biter ol hākden
- 3 Sīnemi bundan belā tīgiyle itdim çāk çāk
Nār-ı 'aşkuñ şu'lesi tā kim çıka her çākden
- 4 Levh-i dilde yok elif kadūñden özge bir sevād
Ehl-i tevhīd olmuşam oldum hālāş işrākden
- 5 Çün baña hāk-i derin 'ālemde oldu mültecā
'Aksime dönse de pervā itmezem eflākden
- 6 Āfītāb-ı hūsn-i rüyuñ zāhir ü bāṭın 'ayān
Göremez huffāşe ammā kıllat-i idrākden
- 7 Çün harīm-i vaḥdete irgürdi rāhın Nāṭıķı
Fāriğ oldu subḥdan çekdi elin misvākden

Fī-Ḥarfi'n-Nūn*

316

(A 73b, B 64a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

2a-cismimi biñ derd ile sevdāyı: cismimi qahr-ıla nizārım nār-ı B.

2b-Sünbül-i ter şevk-i zülfiyle: Sebze-i mihr ü vefā āḥir B.

3a-bundan: şundan B.

4a-sevād: ḥayāl B.

5a-hāk-i derin 'ālemde oldu mültecā: oldu baña hāk-i derin ey meh-likā B.

5b-'Aksime dönse de pervā itmezem: 'Akse dönse itmezem pervā daḥi B.

7a-rāhın: yolun B.

7b-çekdi: yudı B.

*B.

- 1 Toptoludur ‘aşk sırrından cihân
Sâri olmuş cümle şeydâ bî-gümân
- 2 Çekmedi mümkün ‘ademden rahtını
Olmadı a’yâne hem vâcib ‘ayân
- 3 Bu temâşil-i şuverde vâlihim
Kim ne yüzden oldu peydâ nâgehân
- 4 Câm pinhân oldu peydâ oldu her taraf
Bâde-i peydâ nedendür pes nihân
- 5 Bâde ‘aksi câm içinde müştehir
Câm ‘aksi bâdede her hîn ü ân
- 6 Çek cilâ-yı nûr-ı ‘aşkı dîdeñe
Kim saña rûşen görine İn ü ân
- 7 Tutdı şahrâ yüzünü gün pertevi
Sâye oldu ara yerde bî-nişân
- 8 Gûş u huşûm varalı Hallâc-veş
Cümle eşyâ dir ana el-hağ bî-zebân
- 9 Nâgehân cûş eyledi baħr-ı kadem
Oldı peydâ bu ħabâb-ı bi-girân
- 10 Çün ħabâb oldur arada nâ-bedîd
Bes hemân deryâdur ey ‘âkıl hemân

6a-**Çek cilâ-yı nûr-ı ‘aşkı dîdeñe**: Gel cilâ çek çeşm-i câna ey ‘azîz B.

7. beyit A’da yok.

8. beyit A’da yok.

9. beyit A’da yok.

10. beyit A’da yok.

11 **كل شئ باكد الا وجهه**

Remz-i vazıhdur ne hâcet imtihân

12 Bir işâret-den cānâ fehîm kıl
Zānuña şıgmaz bunda aşlâ bir beyân

13 Murğ-ı fikrûñ per ü bālını yaķar
Urma dem ki şaķın ol ey nūktedān

14 Bunda ĥalvet-ĥāne-i li vaķtidür
Bunda Cebre'îl Emîn'dür pās-bān

15 Gevher-i dürdāneyi ey Nāţıkî
Virme her nādān eline rāygān

317

(B 66b.)

(Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün)

1 **قد ظهر كسر الف للعا شعين الصا قين**
كان في علم البقين الان في عين البقين

2 Toğdı mağrib āfîtabı 'ālem oldu pür ziyā

كم تكونوا في ظلام الكون غفلنا بيمين

3 'Ālem-i lāhūtdan nāsūta basmışdur ķadem
Maĥż-ı Ruhullah inmiş 'ārif degildür mā vü tîn

4 Cümle zerrāt içre rüşen āfîtab-ı rüy-ı dost

قد تجلأ حسن من اموى طبع الناظرين

11. beyit A'da yok.

12. beyit A'da yok. Vezin bozuk

13. beyit A'da yok.

14. beyit A'da yok.

- 5 Dide-i ‘uṣṣākan eyler temāṣā-yı cemāl
 حسنه من وجه ليد صا ومجنون الحزن
- 6 Ehl-i rū’yet ‘āşıka her bir cihetden dāyimā
 يتجلى مرات وجهه في الشمال وفي البين
- 7 Lāyezālī mülk imiş ‘aşk ey taleb-kār-ı beḳā
 ليس البينان يقينا للابد واقف يمكن
- 8 Geç bu āb-ı telḥden çekme ḥumārı baḥtı
 كائن ارباب المعالي لذاتك رين
- 9 Ḳalma ser-gerdān beyābān-ı fenāda Nāṭıķī
 بان من هاج الردا فاتبع آثار السالكين
- 318
 (A 73b, B 64b.)
 (Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Süz-ı āhımdan eridi ten-i ebr-i nisān
 Bağrı yağıdur ağan itme taṣavvur-ı bārān
- 2 Ḳad-i ḥam kāse-yi ser oldı ğam-ı devrāndan
 Ḳıldı bu deyr-i fenā ḳahrı beni ser-gerdān
- 3 Çeşmimüñ eşkini ḥünîn göricek ‘ayb itmeñ
 Kim açıldı cigerimde olan ol dāğ-ı nihān
- 4 Derdimüñ şemmesin iletđi şabā gülzāra
 Ol sebep oldular eṭyār-ı çemen hep nālān

3a-Çeşmimüñ: Gözlerim B.

4b-Ol: Şol B.

- 5 Bir varak defter-i derdimden eger fâş itsem
Nice miḥnet çeker Eyyüb'a olurdu destân
- 6 Ğam-ı pinhânımı gūyâ ki didi bād aña
İztırâba dün ü gün düşdi anuñçün 'ummân
- 7 Nâṭıķî miḥnete şabr eyle yeter efgân it
Râḥat ü miḥneti aḥir geçürür bu devrân

319

(A 74a, B 65a.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 Berķ-i tîĝ-ı ḥün-feşân ü kevn bir deryâ-yı ḥün
Âh-ı bādından felek keştîdür olmuş ser-nigün
- 2 Geh ḥavâdiş şarşarından çihreler olur ḥazân
Geh ğam-ı dil ğuşşasından gözler olur lâle-gün
- 3 Ḥâke bak her zerresi bir mâh-ı gül-ruḥsârdur
K'eylemişdür ḥâk ile yeksân gerdün-ı dün
- 4 Lâle şanma görinen şahn-ı çemende cā-be-cā
Bir nice meş'aledür yana fenâya reh-nümün
- 5 Gel 'ulüvv-i şâne maĝrūr olma vaḳtimdür diyü
İnķılâb üstündedür zîrâ bu evķât u şu'un
- 6 Nice mesken idinürsün merkez-i dehri dilâ
Çün göresin eylemez devr-i felek bir dem sükün

3b-K'eylemişdür: Eylemişdür B.

4a-cā-be-cā: her bahâr B.

6a-dehri dilâ: 'âlemde sen B.

- 7 Zāl-i dehrūñ yođ vefāsı virme dil ey Nāṭıķı
Bir zen-i mekkāredür kim her-dem eyler biñ füsün

320

(A 74b, B 66a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Rüşen oldı kim çeker ebrūsunuñ yār ğamın
Māh-ı nev her ay başında gösterür ıadd-i ğamın
- 2 Hatt-ı sebzinde dehāñı ğoncası şanmañ ki Hızır
Sebze-zār āb-ı ğayvānda kim itmiş hātemin
- 3 Verd-i ra‘nāyı ider şermende hūsn-i behceti
Sünbülī derhem ider açınca zūlf-i derhemin
- 4 Servler dīvār-ı ğayretde ıalır ıaddin ğörüb
Ğoncalar hāmūş olur her ğeh kim açarsa femin
- 5 Mürdeler ihyā ider cān-bağş-ı tab‘uñ Nāṭıķı
Nağmuña güyā ki teslīm eylemiş ‘İsā-demin

321

(A 74b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Şarāb-ı la‘l-i mey-ğünün ğarābıdür hezārān cān
Lebüñ esrārına olmuş hezārān ‘aql ü dil ğayrān
- 2 Olamaz derk ile künh-i rumūzundan ğıred vāķıf
Dehānuñ sırrıdur güyā nişānsız nükte-i pinhān

4a-dīvār-ı ğayretde ıalır ıaddin ğörüb: ıalır tağayyürde ğörüb reftārını B.

5a-ider: ıılır B.

5b-güyā ki teslīm eylemiş: erzānı ıılmış güyā B.

- 3 Ruḥuñ mihr-i sipihr-i ḥüsn ü ḥübî vü melaḥatdûr
Mişâl-i zerre her ‘âşık ‘aşkuñda ser-gerdân
- 4 Esîr-i çeşm-i mestüñ bende-i ḥüsn ü cemâlûñ dil
Ne ḥûr-ı îne nâzırdur ne meyl-i Ravza-i Rıdvân
- 5 Lebi fikriyle dendânuñ gamıyla Nâtıkî şimdi
Dilin yâķûta kân imiş dü çeşmin gevhere ‘ummân

322

(A 74b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Rûyını görsün çemende verd-i ra‘nâ isteyen
Kâmetin seyr eylesün serv-i dil-ârâ isteyen
- 2 Lebleri zikri dem-â-dem eylesün vird-i zebân
Tûṭî-i dil zevķine ṭab‘-ı şekerḥâ isteyen
- 3 Dilde dendânı ḥayâlin dîdede eşkim gören
Dir kanı dürdâneler şevķinde deryâ isteyen
- 4 Göremezsın elde mânend-i Süleymân ‘anber-bâr
Ey gurûr ile bugün teşḥîr-i dünyâ isteyen
- 5 Meykede şadrında câ bulsun şaf-ı ‘uşşâķda
Mülket-i İskender ü dârât ü Dârâ isteyen
- 6 Şem‘-veş şeb-tâ seḥer giryân ü dil sūzân gerek
İtmege rûşen dili ruḥsâr-ı zibâ isteyen
- 7 Nâtıkî eş‘âr-ı cân-baḥşından olsun kût-ı rûḥ
Bûy-ı rûḥ-efzâyı enfâs-ı Mesîḥâ isteyen

323

(A 75a, B 65a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Zāhir oldu küncümüz olduḡ ḡalāş-ı iflāsdan
Emne irdi gönlümüz āzād olub vesvāsdan
- 2 Nefḡa-i rūḡu'l-ḡudūsdan çünki bir dem zindegüz
‘Ālem iḡyā idelüm ‘Īsā gibi enfāsdan
- 3 İtmezüz ne aḡlasa ne şāla hergiz i‘tibār
Cāme-i ‘irfānımız bes geçmişüz ilbāsdan
- 4 ‘Aşḡ bezminden dilā kesb eyle bir bŷy-ı ḡayāt
Cān bulur eczā-ı ten ol bezm ü ol iclāsdan
- 5 Nāḡıḡı mestānedür zevḡ-i leb-i dildār ile
Şanma her meyden anı mestāne yā her kāsdan

324

(A 75a.)

(Meḡ‘ülü Fā‘ilātü Meḡā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Ey himmetüñ sarāyına bir pāye āsumān
Pāy-ı bülend ‘azmüñe cā fark-ı Ferḡadān
- 2 Şadr-ı risālet ü şeref-i nesl-i ādemi
Sulḡān-ı enbiyā sebeb-i emr-i kün-fekān
- 3 Mihr-i münīr-i evc-i hidāyetsin ol sebeb
Nūruñ fürŷḡı eyledi edyānı hep nihān
- 4 Ḳadr-ı refi‘ ü pāye-i rifat yeter saña
İsrā şebi nişān-ı beyān-ı ‘uluvv-i şāni
- 5 Baḡş-i ‘ulūm ü dāniş ü ders olmadan şehā
Sensin nikāt cümle ‘ulūm içre nŷktedān

2a-Nefḡa-i rūḡu'l-ḡudūsdan: Rūḡ-ı Ḳudsi nefḡasından B.

4b-iclāsdan: cilāsdan B.

5a-zevḡ-i leb-i dildār ile: la‘l-i leb-i dildār B.

5b-meyden anı mestāne: peymāneden ser-mest B.

- 6 Ey şāfi‘-i kıyāmet vey pişvāyı dīn
Ey hātem-i risālet ü serdār-ı ins ü cān
- 7 Oldı gāriḳ-i baḫr-ı güneḫ Nāṭıķī şehā
Ey dest-gir-i ümmet elin tūt meded amān

325

(A 75b, B 65a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Kimse hergiz der-āgūş olmaz nāzik beden
Cüst ü cūdan ḳaddūñi şekl-i kemer-ḫam itme sen
- 2 Gönccalar la‘lin tebessümde temāşā ḳıldılar
Her biri ḫayretten açmışdur çemende bir dehen
- 3 Serv-i ‘aksi şanmañuz āb içre ol meh-peykerüñ
Şuya atmış kendüzin ḳaddın görüb serv-i çemen
- 4 Cān-ı ‘uşşāḳa müdām andan irer feyz-i ḫayāt
Menba‘-ı cāndur şanasın zīr-i lebde ol zeḳan
- 5 Ḥoḳḳa-i la‘l-i terinden diş degildür o gülüñ
Gönca-i ḫandāne bir ḳaç ḳatre düşmüş jāleden
- 6 ‘Ārız-ı zībāda zülf-i tāb-dārı şanmañuz
Rište-i cānımdur anda aşılın müşgīn-resen

1a-**Kimse**: Kimse ye B.

2b-**Her biri ḫayretten açmışdur**: Lā-cerem ḫayrān olub B.

3a-**Serv-i ‘aksi şanma göz āb içre**: Ḳāmeti ‘aksi degildür şuda B.

5a-**Ḥoḳḳa-i la‘l-i terinden diş degildür o gülüñ**: Diş degildür ḫoḳḳa-i la‘l-i terinde ol mehüñ B.

6a-**zībāda**: mähında B.

- 7 Mū kadar yokdur miyānından eṣer ey Nāṭıķī
Her ḫayāl-i ḫāma daḫil itme sözi uzatma sen

326

(A 75b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Zerre-sā cismim dehānuñdan cüdā oldu nihān
Görmeyince pertev-i mihr-i ruḫuñ olmaz ‘ayān
- 2 Yād-ı la‘lūñe dü çeşmim çihreme dökdi ‘iķ
Za‘ferān zārım bitürdi ḫasretüñden ergāvān
- 3 Böyle yakdı sīnemi senden cüdā gam āteşi
Kim dehānımdan zebāna çıkdı şandılar zebān
- 4 Āh-ı nālem ḫirkātinden sīnesin çāk itdi çarḫ
Bir ‘alāmetdür aña şadr-ı felekde kehkeşān
- 5 Nāṭıķī ḫāk olsa çeşmüñ görmedin ol gül-ruḫı
Lāle-i nu‘mān olur tā rūz-ı ḫaşr andan ‘ayān

327

(A 76a, B 66b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Mihr-i ‘ālem tābdur zībā ruḫuñ ey meh cebīn
Ḫāl-i müşgīnüñ Züḫal ü Mirriḫ o rüy-ı āteşīn
- 2 Reşkden mānend-i çeng olur feleklerde dü-ta
Zühre ger nağmātuñı güş eylese ey nāzenīn

7a-Mū kadar yokdur miyānından: Mū miyānından yok aşla bir B.

7b-Her: Bu B.

1a-tābdur zībā ruḫuñ: tāba beñzer şüretüñ B.

1b-Ḫāl-i müşgīnüñ Züḫal ü Mirriḫ o rüy-ı āteşīn: Müşteri vü ḫavsdür ḫaşıñ gözün olmuş ḫarīn B.

- 3 Şanki Mirriḥ ü Zühaldür ḥāl ü ruḥsāruñ senüñ
Birisi cāna dāğ urur birisi yaḫar ḳalb-i ḫazīn
- 4 Ṭal‘at-ı zībāña olmuş sa‘d-ı ekber Müşteri
Lā-cerem ṭāl‘ide olmuş ḫaşmet ehline ḫarīn
- 5 Nükte-i sırr-ı dehānuñdan degil vāḳıf senüñ
N’ola ‘aḳl-ı pīr ile olsa ‘Uṭarid ḫūrde-bīn
- 6 Bād ü āteşden degil bunca leṭāfetler saña
Rūḫdandur peyker-i cismüñ degildür mā vü tīn
- 7 Bī-nevā ‘uşşāḳdan ḳaça ser-efrāz olasın
Gül cebīni meşreb ol nevrüz ola ḫüsnüñ hemīn
- 8 Ḳaddüñi görse olur biñ ṭubī-i a‘lā ḡulām
‘Aynuñı görse esīr olur hezārān ḫūr ü ‘īn
- 9 Nāṭıḳī eş‘ārına sen gamzesi cādū içün
Dir Şıfāḫān ü ‘Irāḳ ehli zihī siḫr-āferīn

328

(A 76a.)

(Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün)

- 1 Ka‘be’den aldım ḫaber ü deyrden
Bizde eşer yok didiler ḡayrdan
- 2 Ḳande nazar eylese yāri görür
Sālike pes böyle nazar seyrden

3. beyit A’da yok.

4. beyit B’de yok.

7. beyit A’da yok.

8. beyit B’de yok.

9a-gamzesi: gözleri B.

3 Tā'ir-i dil Sidre'den urur şağır
Böyle hüner gelmeye her tayrdan

4 Ni'met için egme Ferîdün'a ser
Hayr taleb eyleme bî-hayrdan

5 Menzil-i dil-dâr olur ey Nâtıkî
Câna dil olsa tehî 'anberden

329

(A 76b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

1 Nice bir cevır ü cefâ ile gönüller yıkasın
Nice bir âteş-i bîdâd ile cânlar yaçasın

2 Bî-bekâdur bu fenâ hâşılı yok anda vefâ
Dâmenin dutma şaķın virme eline yaçasın

3 Merdüm âzâd olub aţar seni baħr-ı siteme
Ne beri yaķa bulduñ ü ne öte yaçasın

4 Niceler bağrını her güşede kan itmişsin
Ėanlar ağlarsın eger hâlûne bir kez baķasın

5 Ėanı ol zât-ı mükerrerrem Ėanı ol 'ahd-i ezel
Ėamusın Ėâke bırakduñ gözün aç bir baķasın

6 'Ėķıbet zâl-i cihân sūzenle göz çıkarur
Ne revâdur kim aña rişte-i cânı taķasın

7 Tuţalım 'âleme sâlik olasın Nâtıkî'yâ
Anı yâd eyle ki Ėâk içre kefenden çıkarasın

330

(A 76b, B 66a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Dilā meyl-i şifā itme kesil şıhhat mizācından
Saķīm-i ‘aşķ ol it nefret eķibbānuñ ‘ilācından
- 2 Ferāgat gūşesin elden koyub dünyāya dil virme
Ki bir dem fāriğ olmak biñ cihānuñ taķt u tācından
- 3 Bu bāzār içre āķir çün meta‘-ı ‘ömr olur kāsıd
Ne hāşıl bes bu bī-hāşıl bir iki gün revācından
- 4 Ele peymāneyi aldıkda bezm-i ‘ayş u ‘işretde
Demi fevt itme diyü kan aķar çeşm-i zücācından
- 5 Şarāb-ı ‘aşķda mestāne ol ey Nāţıķī dāyım
Ħalāş olmak dilersen dehr-i dūnuñ her Ħarācından

331

(A 77a, B 65b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Cān alur siĦr-i ġamze-i cānān
Cān virür lebleri zihī bürhān
- 2 Göreli kākülün kafasında
Nice bir diller oldu ser-gerdān
- 3 Zülfi kāfırlıġe işāret ider
‘Arz ider ‘arızı yine imān
- 4 Āh kim Ħāl-i fitne-engizi
Ħomadı ‘āşıkā ne in ü ne ān

3a-āķir: fenāda B.

5a-‘aşķda mestāne ol ey Nāţıķī dāyım: ‘aşķdan ey Nāţıķī ol mest ü lāya‘ķıl B.

5b- olmak dilersen dehr-i dūnuñ: olasın ey ‘āķıl cihānuñ B.

2a-Görelı kākülün kafasında: Kākülün her kaçan kafaya şalur B.

2b- oldu: ola B.

- 5 Ne beyāna gelür ne fikre şıgar
Nāṭıķī ol dehān ü mūy-ı miyān

332

(A 77a, B 67a.)

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Dem-ā-dem fikrim oldur kim nedir bu kûbbe-i gerdān
Neden evẓa'ı-ı 'ālemden mûkerremdür hemān insān
- 2 Ne beşdür gel beyān eyle kim andan beş zûhûruñ var
Fe-emmā anuñ üçünde şerîk ola saña hayvān
- 3 Ne şeyden zāhir olmuşdur bu eşyā gel beyān eyle
Kemāhî bilmek olur mı bu müşkil ola mı āsān
- 4 Ne derdi ol yedi vādî kim uğrar anlara rāhuñ
Yedisin ba'zı kâṭ' itmiş birinde ba'zı ser-gerdān
- 5 Ne yedi senedür anlar kim anı bilmedi kimse
Gerek biñ sa'y ide ādem gerek biñ cid ide sulṭān
- 6 Baña söyle odur di hem ki vardur zerre ezḍādı
Gehî budur nideyim vālih gehî evvel yedide hayrān
- 7 Ne evc-i ḥarfdür kim anlarla olur maḥv ü ef'ālüñ
Ne evc-i ḥarfdür yine göster ki sende arturur 'işyān

1a-**kûbbe-i**: gerdiş-i B.

2a-**gel beyān eyle kim andan beş zûhûruñ var**: ḥādim-i cismüñ ne beşdür vāli-i cānuñ B.

2b-**Fe-emmā anuñ üçünde şerîk ola saña hayvān**: Kim onlardandır ey sâlik necât-ı ten hayât-ı cān B.

3a-**şeyden**: yüzden B. / **eşyā**: eşyâlar B.

4a-**Ne derdi ol yedi vādî**: Ne yedi vādidür şunlar B.

4b-**Yedisin ba'zı kâṭ' itmiş birinde ba'zı**: Kimi yedini kâṭ' itmiş kimi birinde B.

5. beyit A'da yok. 5b-Vezin bozuk.

6. beyit A'da yok. 6b-Vezin bozuk.

7. beyit A'da yok.

- 8 Ne ma'nādur baña göster ki didi "künt ene kenzen"
Kime maḥfī idi ol dem ki zāhir yok idi ḥalḳan
- 9 Gel ey dānā beyān it kim nedendür aşı eşyānuñ
Neden ḥāşıl olunmuşdur beyān it bu tokuz elvān
- 10 Otuz iki ḥarfūñ çün ḥalāşı iki ḥarf oldı
Beyān it şol iki ḥarfı ki bilmez anı ebced-ḥān
- 11 Bu mantıḳdan ḥaberdār ol Süleymān olmaḳ istersen
Bu ḥikmet defterin oḳı diyeler nāmuña Loḳmān
- 12 Dilersen Nāṭıḳı gibi olasın mest-i Rabbānı
Ḥarīf-i bezm-i rindān ol çek andan bāde-i 'irfān

Ḥarfü'l-Vāv

333

(A 79a, B 68a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 'Arz-ı ruḥsār itdi dilber her cihetden rū-be-rū
Baḳma her bīhūde-bīn ahvel-miḡāl-i sū-be-sū
- 2 Reng ü būyıdur cihān ü cān içinde āşikār
Yok durur ansız cihān ü cān içinde reng ü bū

8a-Hadis, "Ben (gizli) bir hazineydim."

8b-Kime maḥfī idi ol dem ki zāhir yok idi: Ne ki pinhān idi ol dem ki zāhir bu kadar B.

10. beyit A'da yok.

12a-Dilersen Nāṭıḳı gibi olasın mest-i Rabbānı: Nedendür Nāṭıḳı sende bu ṭab'-ı pāk ü rüşen dil B.

12b-Ḥarīf-i bezm-i rindān ol çek andan bāde-i 'irfān: Ki geh mu'ciz oldur zāhir kelāmuñdan gehi bürhān B.

1a-her: şeş B.

2a-Reng būyıdur: Reng ü būyıdur B.

- 3 Olmasaydı istegi olmazdı ‘âşık istegi
Cüst ü cüyundandır ehl-i ‘aşkda bu cüst ü cū
- 4 Sen seni maḥv eyle andan nükte-i tevhīdi bil
Sen seni her geh ki maḥv itdūñ olasın cümle hū
- 5 Baḥr-ı a‘zām her ʔarafdan sīneye çekmiş seni
Qalma ser-gerdān beyābān-ı taḥayyürde çü cū
- 6 Yā ğam-ı cānān gerek yā ğuşşa-i cān ü cihān
Tut ğam-ı cānānı vū cān ü cihānı cümle қо
- 7 Nāṭıķı’ya nārdan kıl tehī dil ḥānesin
Pertev-i mihr-i ruḥundan olmaķ istersen ʔulū

Fī-Ḥarfı’l-Vāv*

334

(A 79a, B 67b.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Egerçi āyineler gösterür hezārān rū
Velī mubaşşıra hep bir cemālden memlū
- 2 Hicāb sen saña olmuşsun ey gönül yoksa
Qaçan ki maḥv idesin seni olasın hū
- 3 Ḥumār-ı cehl-i elemin nice bir çekersin sen
Şarāb-ı ‘aşķ ise vāfir zücāce ise dolu

4a-**tevhīd**: tevhīdi B.

7a-Nāṭıķı’ya nārdan kıl tehī dil ḥānesin: Nāṭıķı dil ḥānesin naķş-ı eneden kıl tehī B.

7b- **mihr-i**: şem‘i B. / **dolu**: ʔulū B.

*B.

1b-**mubaşşıra hep**: hep āyineler B.

3b-**dolu**: ʔolu B.

- 4 ‘Abîr-i ‘aşk ile âfâk hep mu‘aţţardur
Meşâmsız olmaz neyleyem bu būdan bū
- 5 Sen ehl-i rū’yet olub dîde hâşıl it yoksa
Cemâl-i dost tecellâsı müştehir her sū
- 6 Dıraht-ı âteş Mūsā haķîķaten dildür
Ėabes diyü zulumât içre Ėalmasın yâ hū
- 7 Hilâl-i ebrû-yı cānān güneşden ızhardur
BaĖa baĖa şaķın indirme Ėeşmüñe Ėara şu
- 8 MuĖîţ-i a‘zama meyl it muĖîţ-i a‘zam ol
Yeter beriyyede ser-geşte olasın ey cū
- 9 Cihān-ı vahdet imiş Nāţıķî vaţan-ı tahķîķ
Cihān-ı vahdete ‘azm eyleye bu cihāñı Ėo

335

(A 79b, B 67b.)

(Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün)

- 1 MelāĖat maşrıķından doĖmadı bir sen gibi meh-rū
Cihān baĖında bir serv olmadı Ėaddūñ gibi dil-cū

4b-**olmaz**: olamaz B

6a-**haķîķaten dildür**: senüñ vücūduñdur B.

7. beyit A’da yok.

1b- **Cihān baĖında bir serv olmadı Ėaddūñ gibi dil-cū**: Nihāl Ėāmetūñ gibi bulunmaz bir seĖî dil-cū B.

- 2 Dehānuñ mu‘ciz-i ‘İsā kelāmuñ **حبي الموتي**
Dil ü cānı ider ihyā lebūñ ol zūlf-i ‘anber-bū
- 3 Siyāhī geydi qahrından haṭuñçün ṭurra-i sūnbül
Boyandı kıana reşkinden ruḥun çün lāle-i ḥod-rū
- 4 Esīr-i ğamze-i mestūñ hezārān ‘āqıl ü dānā
Şikār-ı āhū-yı çeşmūñ şad hezārān sâhîr ü cāzū
- 5 Dü ‘ālemden tehîdûr Nâṭıķı’nūñ ḥāne-i qalbi
Biḥamdillâh ki ‘aşkuñdan şehā olmuş durur memlū

336

(A 79b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Bir mehūñ şaldı dile ‘aks-i cemālî pertev
Veh ne çāre baña ‘aşq-ı kühen oldı yine bev
- 2 Zevk-i la‘l-i meyine vâkıf olursa zühhâd
Nice seccâde ola meykede küncünde girev
- 3 Küşte-i küh-ı ğamı şanma ki Ferhâd ancak
Cân-ı Şîrin’i virür bunda hezārān Hüsrev
- 4 Kim ki kendim gibi ‘aşqda degil dil benim
Kıymet-i mezra‘a-i ‘ömri degildür bir cev

2a- Dehānuñ mu‘ciz-i ‘İsā kelāmuñ **حبي الموتي** : Dehānuñ **حبي الموتي**
kelāmuñ mu‘ciz-i ‘İsā B.

2a-Sure, (Bakara,2/23; Hac,22/6; Şūrā, 42/9; Ahkâf, 46/33; Kıyāmet, 75/40): “O (Allah), ölüleri diriltir.”

2b- Dil ü cānı ider ihyā lebūñ ol zūlf-i ‘anber-bū: Lebūñ bir ḥoqqa-i mercān dişūñ bir sübhā-i lü’lū B.

4a- hezārān ‘āqıl ü dānā: nice hüşyār-ı ‘āqiller B.

4b-şad hezārān: hezārān B.

5a-Dü ‘ālemden tehîdûr Nâṭıķı’nūñ ḥāne-i qalbi: Tehîdûr Nâṭıķı’nūñ ḥāne-i qalbi dü ‘ālemden B.

- 5 Görinen kıvs-ı kızağ şanma dilâ vağıt-i bahâr
İtmede sebze-i i‘mâra kızâ râsı direv
- 6 Çemen eṭrâfını seyr eyle ki her bir lâle
Gösterür sâlik şahrâ-yı fenâya bir zâv
- 7 ‘Aks-i ebrûsu durur Nâṭıķı’yâ ol bedrûñ
Görinen âyine-i çarğda şanma meh-i nev

337

(A 80a, B 68a.)

(Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün)

- 1 Dilâ ehl-i ḫarâbât ol hevâ-yı neng ü nâmı kı
Cihâñ ḫâb-ı ḫayâl ancak ḫayâlât-ı menâmı kı
- 2 Nevâ-yı ‘aşkdandır her maḳâm-ı rast ‘uşşâķa
‘İraķ u İsfahân’dan geç Hicâz ü Mısr ü Şâm’ı kı
- 3 Göñülde Ka‘be-i maḳşûdsın ṭayy-ı beyâbânda
Bu Beytullah’a gel hac it ğam-ı Beytü’l-Haram’ı kı
- 4 Yüri tesbîḫ ü seccâde hevâsını çıkar dilden
Şaķın bir dâne için bend olursun sen bu dâmı kı
- 5 Ḥadîş-i ‘aşkdan ğayri vücûduñ levhine yazma
Budur ḫayrû’l-kelâm ey Nâṭıķî bâķî kelâmı kı

338

(A 80a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

1b-Cihâñ ḫâb-ı ḫayâl ancak ḫayâlât-ı menâmı kı: Elüñ çek hırş-ı dünyâdan elif ü hem
vü lâmı kı B.

4a-Yüri: Dilâ B.

- 1 Yine kim olmuşdur istignā vü nāz ol yāre hū
Derd-i hicrāne taḥammüldür dil-i bīmāre hū
- 2 Her nefes bir tāze cān eyler lebinden kesb-i dil
Demde ‘İsā’lıkdur ol la‘l-i şeker güftāre hū
- 3 Merdüm-efkendür bakışda çeşm-i cādūsı velī
Adam itmekdir helāk ol ğamze-i seḥḥāre hū
- 4 Hırmen-i ‘uşşāka āteşler bırakmışdur ruḥı
Dāğ yakmaḳdur dile ol yāre hū
- 5 Turra-i zülfünde her mūya hezārān dil esīr
Dilleri sarḳ eylemekde dāyım ol tarrāre hū
- 6 Şīve-i reftārını vaşf itdi gülşende şabā
Oldı ḥayretle şalınmaḳ lā-cerem eşcāre hū
- 7 Nāṭıķī ruḥsārına karşı fiğān it dem-be-dem
Çün güle karşı fiğāndur ‘andelib-i zāre hū

339

(A 80b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Geçdi hicrān ey göñül cānānı gör şimden gerü
Gülşen-i vaşl içre sen seyrānı gör şimden gerü
- 2 Çün saña oldı müyesser cennet-i dīdār-ı yār
Cennet ü ḥūr ü līkā ğılmānı gör şimden gerü
- 3 Mevc-zen oldı hevā-yı ‘aşḳdan deryā-yı dil
Ey sirişkim lücce-i ‘ummānı gör şimden gerü
- 4 La‘l-i yār-i ḥaṭṭ-ı sebzinde dilā seyr eyledüñ
Hızır’a irdüñ çeşme-i ḥayvānı gör şimden gerü

- 5 Dām-ı nāsūtīden oldun çün ḥalāş ey Nātıkı
‘Ālem-i lā-hūta cevlañı gör şimden gerü

Ḥarfü'l-Hā

340

(A 80b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ben ne ḥācet sūz-ı dilden eyleyem izhār āh
Eşk-i çeşmim ḥūn-feşānım çihrem üstünde güvāh
- 2 Gerçi her cān eylemişdür ilticā bir kimseye
Dergeh-i pīr-i muğānı itmışim bende penāh
- 3 Çekmeyince miḥnet-i ‘aşk ü cefāyı ta‘ne ger
Rūşen olmaz kimseye hergiz ḥarīm-i vaşla rāh
- 4 Bir teşāvir ü nuḳūşı itme estār-ı başar
Dāyima çeşm-i dilüñ manzuru envār-ı ilāh
- 5 Kāf-ı dilden dā’imā ‘anḳā tecellī gösterür
Çeşm-i idrāki sen ammā eylediñ maḥcūb-kāh
- 6 Sen vücūduñ Yūsuf’ı ‘ālemde taḥḳīḳda
Çık bu zindān-ı ṭabi‘atdan olasıñ Mısr’a şāh
- 7 ‘Aşḳdan ādāb-ı taḥşīl itmeyen ey Nātıkı
Virmeye te’dīb aña yüz medrese yüz ḥān-ḳāh

341

(C 9b.)

(Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün)

- 1 Yüzüñ gördüm didim elḥamdulillah
Yüzüñ gördüm okudum قُلْ هُوَ اللَّهُ
- 2 Müselsel zülfüñü gördüm mu'anber
Münaḳḳaş ḳaşlaruñ نَصْرُ مَنِ اللَّهِ
- 3 Ḳaraça gözlerüñ yağmalarından
Hergiz dir men اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ
- 4 Leblerüñ en darını görüb
Şıgındım saña ذُو الْجَلَدِ اللَّهُ
- 5 Göricek ey 'abidi sen
Dilüñden giderme تَوْبُؤَالِي اللَّهُ

342

(A 81b)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Faşl-ı gül müdür ḳamerdür sāḳīyā şun bādeyi
Nice bir naḳş-ı cihān aldırmadı dil sādeyi
- 2 Tıfl-ı eşkim ḥāke düşmüşdür derüñde raḥm ḳıl
Ḳoma kim düşsün nazardan böyle merdüm-zādeyi

1b-Sure, (İhlas, 2): "O, Allah'tır, de"

2b-Sure, (Feth, 48/3): "Allah'tan yardım."

3b-Sure, (İbrāhim, 14/41): "Allah'tan af dilerim."

4b-Sure, (Rahman, 55/26-27): "Celāl sahibi."

5b-Sure, (Tahrim, 66/8): "Allah'a tevbe edin."

- 3 Bāğda reftāruña hayretde her nev-reste serv
Bende itmişdür hırāmuñ şad hezār āzādeyi
- 4 Sāye-veş üftādeñ olmuşdur dil ey hırşīd rū
‘Arz-ı ruhsār it götür toprakdan ol üftādeyi
- 5 Böyle kim feyz-i sirişkūñ muttaşıldur Nāṭıķī
Rūy-ı āb üzre bırakmak sehldür seccādeyi

343

(A 81b.)

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Karşuñda sürer rüyını hırşīd zemīne
Hem-tā olamaz hüsünle sen māh cebīne
- 2 Bir ṭabl-ı tehīdūr ki şadāsında şafā yok
‘Aşkuñla pür olmazsa eger hāne-i sīne
- 3 İklīm-i teni itmege ‘ālemde musahḥar
Şāh-ı ğamuña bağladı dil nice hazīne
- 4 Dürdāne-i mengüşuñı güşuñda gören dir
Bir Zühre’dür ki oldı oldı meh-i bedre qarīne
- 5 Biñ mürdeyi bir demde ider nuṭṭ ile iḥyā
Beñzetme leb-i la‘lini ‘İsī nefesine
- 6 Teşbīh iden āḥir düşer elbette ḥaṭāya
Ol sünbül-i pür-çini dilā nāfe-i Çīn’e
- 7 Rencīde olur Nāṭıķi’yā ṭab‘-ı laṭīfi
Berg-i güli beñzetme şaḥın la‘l-i terīne

344

(A 82a, B 69a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Sen seni ey dil tılısm-ı zāta ser-pūş eyleme
‘Aḳluñı ‘ālem teşāvirinde medhūş eyleme
- 2 Sāde kıl naḳş-ı ‘alāyıkdan zamīrūñ levhini
Ḥayfdur bāṭıl ḥayālātı ile menḳūş eyleme
- 3 İtme mānend-i kemer ḳaddūñ dü-ta dünyā için
Ol ‘acūzun geç miyānından der-aḡūş eyleme
- 4 Ḳuds-i gülzārıdur evṭānuñ degil bu tīre-ḥāk
Ḡayret eyle böyle evṭānı ferāmūş eyleme
- 5 ‘Aşḳdan geç dirse nāşih bir füsürde ḳalidür
‘Āşık ol efsānesin zinhār der-gūş eyleme
- 6 Bāde-i cām-ı maḥabbetten seni mestāne kıl
Ḡayr keyfiyetleri ey dil zehrdür nūş eyleme
- 7 Tutmaduñ nuṭḳuñ ecel ‘ālemde ḥāmūş olmadan
Nāṭıḳı tūṭı-i ṭab‘-ı yāri ḥāmūş eyleme

345

(A 82b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 O ḡonca kim musahḥar eylemişdür dilleri fehmlle
Süleymān’dur ki teşḥir eylemiş dünyāyı ḥātemle
- 2 Ne Mūsā’ya maḥal lāf-ı Yed-i Beyzā o sā‘idle
Ne ‘İsā’ya düşer baḡş eylemek o cān-fezā demle
- 3 İren ol asitāneye daḥi neyler fer-i Cemşid’i
Çeken cām-ı miḥnet-i ḳāyıl olmaz ḥaşmet-i Cem’le
- 4 Şafaḳ şanmañ ufukda ol kemān ebrū firāḳından
Ḡarīḳ-i ḥūn-ı eşk olmuş hilāl ol ḳāmet-i ḥamla

- 5 Marîz-i ‘aşka bir dârü’ş-şifâdur la’l-i cân baḥşı
N’ola raḥm itse ol dilber men-i bîmâre bir emle
- 6 Görüb rûyuñ n’ola giryân olursa Nâṭıķî çeşmim
Dıraḥşân mihre baḫsa dîde elbette dolar nemle

346

(A 82b.)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

- 1 Şanma mengüşdur ol mâh binâgüşunda
Cân-ı ‘aşık durur aşılmış anuñ güşunda
- 2 Hüsni-i tal‘atde meh-i bedre kıran itmışdür
Ol güher kevkeb-i derri gibi mengüşunda
- 3 Kâlb-i ‘aşık gibi hayret ile olur ser-gerdân
‘Anberin kâkülîni kim ki görür düşünde
- 4 Şahn-ı gülşende hırâm itse seher geh nice serv
Müteḫayyir ola ol serv-i kabâ püşunda
- 5 Zehr-i hicrânı nüş eyle dilâ şabr eyle
Çok şifâlar göresin soñra lebi nüşunda
- 6 N’ola ger Nâṭıķî gözleri bî-hüş itse
Gören ol nergis-i mestî kıla mı hüşunda

347

(A 82b.)

(Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün)

- 1 Bülbüle rāzuñı didi gonca-i teng havşala
Gör ki nice ḫarâb olur şaldı çemende gülğüle
- 2 Dimese güş-ı her güle rāz-ı nihânını şabâ
Gülbin-i şahn-ı gülşenüñ düşmez idi tezelzüle

- 3 Maḥrem-i rāz çünki yok şaḳla ḡam nihānuñı
 Āyīnede ‘ayān olur vech idecek muḳābele
- 4 Hāke berāber eylese ḳahr-ı zamāne cismüñi
 Nā-kese zāhir eyleme derdüñi eyleme güle
- 5 Diḳḳat eyle dehānına eyleme fıkr Nāṭıķı
 ‘Aḳl ile hiç ḡall olur bu daḳıḳ mes’ele

348

(A 83a.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Süḡanuñ rūḡ-ı ḡıdādur şu‘arā ḳavlince
 Dehenüñ dārü’ş-şifādur ḡükemā ḳavlince
- 2 İtmeyen mekteb-i ‘aşḳuñda senüñ ‘ömrüni şarf
 Öldürür cehl-i mürekkeb ‘ulemā ḳavlince
- 3 Rütbe-i ‘aşḳuñ imiş ehl-i fazīlet ṭalebi
 Yokdur ol mertebeden biñ fuḡalā ḳavlince
- 4 ‘Aşḳdur Ka‘be-i maḳşüdü delīl ü hādī
 Mürşid-i kāmīl olan rāh-nümā ḳavlince
- 5 İrmeyen Hızır’a Kelīm olsa kim olmaz herḡiz
 Vāḳıf-ı ‘ilm-i ledünni ‘urefā ḳavlince
- 6 Āşikār oldı bize nükte-i mebde ü ma‘ād
 Vāḡidüz yār ile erbāb-ı fenā ḳavlince
- 7 Sikkeyüz kūy-ı ḡabībüñ ezeli Nāṭıķı’yā
 Biz ki şābit-ḳademüz ehl-i vefā ḳavlince

349

(A 83a.)

(Meḡā‘ilün Meḡā‘ilün Meḡā‘ilün Meḡā‘ilün)

- 1 Dilā erbāb-ı zühde hālet-i meyḥāneden şorma
Ḥadīş-i āşināyı her bir bîgāneden şorma
- 2 Rumūz-ı zülf ü ḥālin ol perī-ruḥsār.....
Ne kuşdur zāhide açma bu dām ü dāneden şorma
- 3 Vefā küncine gencine tılsım-ı dildār ey ‘ārif
Şaḥın dīvāne olma her fūrū virāneden şorma
- 4 Şafā-yı āteş-i ‘aşkuñ rumūzun aña zevḳın bil
Anı ḥayretle cān virmiş fenā pervāneden şorma
- 5 Baña çekdirdigin ol ḡamze vehmiyle müje sehmi
Dil-i bīmārdan şor ol gözi mestāneden şorma
- 6 Ḥadīş-i ‘aşkdur erbāb-ı ‘aşkuñ bezm-i ḥavāşında
Oturma meclis-i va‘za geçen efsāneden şorma
- 7 Çok ancak kıl ü kālūñ Nāṭıķı’den isteme zāhid
Ḥisāb-ı defter-i ‘aklı yūri dīvāneden şorma

350

(A 83b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Nice teşbīh ideyim ḥālūñi misk-i Ḥuten’e
Bu ḥaṭā’dur girememe anı alanı şatana
- 2 Düşdi devr-i kāmere sebze-i ḥaṭṭuñ ḡavḡası
Şūr şaldı lebūñ ey fitne zamāne zemīne
- 3 Açamaz diḡḡatle kimse dehānuñ sırrın
Şıḡmaz endīşe-i erbāb-ı ḥired ol dehene
- 4 Dil-i ḥūn-bāre ḥayāl-i leb-i la‘lūñ düşdi
Eşk-i çeşmim n’ola ṭa’n itse ‘aḡıḡ-i Yemen’e

- 5 Nâṭıķı vaşf-ı miyānuñ ger ide incinme
Kendi bu ince ḥayālāta düşerse saña ne

351

(A 83b.)

(Meḥ'ülü Meḥā'ilü Meḥā'ilü Fe'ülün)

- 1 Beñzer ḳadüñe serv-i sehî ser ḳamer olsa
Bedr ola müşābih ruḥuña leb şekker olsa
- 2 Şāyeste işār-ı keḥ-i pāyüñ olurdı
Eşkim ḳaṭarātı gibi dürr ü güher olsa
- 3 Dîdāruñı her vech ile seyr itmek olurdı
Ol ḥüsn-i dil-ārāya münāsib nazar olsa
- 4 Baḥr olsa midād ü ḳalem eşcār olur aḥir
Şerḥ-i ḡam-ı hicrānuñı cānā yazar olsa
- 5 Ey dîde dil-i yāre müdām eşküñi 'arz it
Şu ḳatresi teşîr ider elbet ḥacer olsa
- 6 Cānānı nefis-i āḥere irgürdi şeb-i hecr
Yāre ḥaber iletmege bād-ı seḥer olsa
- 7 'Ays ancaḳ olur Nâṭıķı'yā şahñ-ı çemende
Bir naḡme-sezā dilber ü bu şi'r-i ter olsa

352

(A 84a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Dil ser-i mû didi cānā ol dehān-ı tengüñe
Tāb düşdi bu cihetden sünbül-i şeb-rengüñe
- 2 Nice Hārūt-ı dili çāh-ı zeneḥdān içre bend
Eylemişdür āferîn ol çeşm-i şūḥ u şengüñe

- 3 Nāle-i ƙanūn iden ey hāste-dil mānend-i ‘ūd
Kim felekde Zühre tutmuşdur ƙulaƙ āhengüñe
- 4 Oṭağun senün ey raķīb rū-siyeh gāyetle saħt
Şoħbet-i ƙalbün meger teşir idübdür sengün
- 5 Ol miyānı mū dehānı bir ser-i mū vaşfına
Nāṭıķı bu ƙaç hayāli hoş getürdüñ ƙengün

353

(A 84a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Dil ruħun aldı hayālin gece tenhā ƙoynuna
Şanķi fānūs aldı bir şem‘-i şeb-ārā ƙoynuna
- 2 Rūşenā kesb itmege ‘ālemde mir‘āt-ı dili
Şevķ-i ruħsāruñla meh ‘aksin alur mā ƙoynuna
- 3 Geçmeyen serden reh-i ‘aşķuñda pīrāhen gibi
Alamaz sen ser ü sīm-endāmı cānā ƙoynuna
- 4 Bulmadı dendānuña mānend-i bir dürr-i semīn
Bunca kim ƙoydı şadef lü‘lū-yi lālā ƙoynuna
- 5 Ṭab‘-ı pākün Nāṭıķı ħalvet sarāy-ı ħāsdur
Her sözüñ almış durur bir bīkr-i ma‘nā ƙoynuna

354

(A 84b, B 69a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Meyl-i dün-ān eylemezdi ƙarķ-i gerdün olmasa
Çün degildür ehle mā‘il yār-i gerdün olmasa

- 2 Açılurdu goncanuñ zevk ü şafâdan hâtırı
Hâr elinden bu çemende bağı pür-hûn olmasa
- 3 Ol nihâl-i kâmete servi kim eylerdi şebîh
İştihâr ile çemende kıdd-i mevzûn olmasa
- 4 Rûz u şeb Leylâ der-âgûşunda kendi bî-ğaber
Bâdiye hergiz ererdi Qays Mecnûn olmasa
- 5 Kimse der-gûş eylemezdi nazmuñı ey Nâţıkî
Vaşf-ı dendânında yârûñ dürr-i meknûn olmasa

355

(A 84b.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'îlün)

- 1 Gelse ol gül tebessüm ü gonca
Yaşasın çâk ider nice gonca
- 2 Sâye-veş cânım ol sehî kıddüñ
Sürünür kınde olsa yanınca
- 3 'Ârız ü zülfüñ hayâli yeter
Baña şâm ü şehirde eglence
- 4 Ol dehân ü miyâna 'aql irmez
Bir haberdür bu inceden ince
- 5 Rence uğrar rakîb-i Nâţıkî'yâ
Gelse yâr eylese kıddim rence

356

(A 84b.)

(Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün)

4a-.....: bî-ğaber B. Boş bırakılan yer A'da yok.

5a-der-gûş eylemezdi nazmuñ: almazdı kulağa nazmuñı B.

- 1 Vaşf-ı lebüñi didi şabā gonca-i āle
Çāk itdi giribānı ele aldı piyāle
- 2 Hüsñ ile n'ola tāk-ı felek olsa meh-i bedr
Bendendür anın tavkı durur pertev-i hāle
- 3 Bir rābıta mū-yı miyānuñla düşüpdür
Her 'āşıkı sevdā-zede bir ince hayāle
- 4 Zülfi kokusun aldı meger bād-ı şabā kim
Misk Huteni nāfe ile virdi gazāle
- 5 Dil serv-i kadūñden bir eşer buldı çemende
Meyl itse n'ola şu gibi her tāze nihāle
- 6 Bezm-i Cem ü Cemşid dañi mültefet olmaz
Her kim götürür ħāñ-ı nevālūñde nevāle
- 7 Dendān ü lebūñ Nāñıki'ye oldu muşavver
Gördükde seher gonca lebūñde dürr-i jāle

357

(A 85a.)

(Fe'ılātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Zülf-i yāre olalı dil-dāde
Virmişüz hep ta'alluķı bāde
- 2 Rūy-ı pākin görelden olmuşdur
Levh-i dil gayrdan sāde
- 3 Çeşm-i mestiyle la'l-i meygūnun
Gören olur ħarāb-ı bī-bāde
- 4 Kāmetin gördi serv gülşende
Gamdan oldu anuñcün āzāde

- 5 Hüsni-i ruhsârını göreliden bedr
Hâk-i râhında olmuş üftâde
- 6 Devr-i la‘linde bâdiye olmuş
Rehin meyḥâne nice süccâde
- 7 Leblerine dehâni Nâṭıķı’yâ
Berg-i gül bağlamış mu‘ammâda

358

(A 85b, B 69b.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Dîde-i cân olalı ḥâb-ı ‘ademden menbete

- 2 Ger şuhûduñ var ise dîdâr ḥaḳḳı görmege
Bî-cihet her bir cihet aynasında şûrete
- 3 Ḳalb-i müdrîk her neye kim baksa vechullah görür
Ehl-i rû’yet olmayanlarda bu rû’yet müştebeh
- 4 Bir aḥaddandır zuhûr-ı her ‘aded ey dîde-ver
Bir şadâdan toptolu âvâzedür her şehîr ü dih
- 5 Mihr-i ruhsâr ile rûşen cümle zerrât-ı cihân
Fe’ntebih ey ḥâb-ı ḡaflet içre ḳalmış fe’ntebih
- 6 Bî-nişândur gerçi ammâ her nişân andan ‘ayân
Bu mu‘ammâ riştesinden açmadı kimse girih

2b-Bî-cihet her bir cihet aynasında şûrete: B.

3a-Ḳalb-i: Çeşm-i B.

5a-Mihr-i ruhsâr ile rûşen cümle zerrât-ı cihân: Doğdı ḥurşîd-i ezel maḥv oldı eşyâ
sâye-veş B.

5b-Fe’ntebih ey ḥâb-ı ḡaflet içre ḳalmış: Nice bir ḡafletde uyursun dün ü gün B.

6a-nişân andan ‘ayân: nişânda kendidür B.

- 7 Şeş cihetden dā'ire çekmiş durur Zāt-ı Eḥad
Bu iki kıvırs arasında Nāṭıķı sen olma zih

359

(A 85b.)

(Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılün)

- 1 Dil ğam-ı 'aşķ ile memlū kıamudan bī-ġam ise
'Aķl zülfünde muķayyed ne 'aceb derhem ise
- 2 Perçemindeki deġil ol leb-i ġonca ruķ-ı ġül
İltifāṭ eyleme cennet gibi ger ħurrem ise
- 3 Pāy-ı dildāra nişār olsa sirişķün naķdi
Bil ġanīmet anı ey dīde eger bir dem ise
- 4 Bezme sāķī eger olmazsa dilā ol lebi mül
Lāle-veş alma ele sāġār-ı cām-ı Cem ise
- 5 Deheni nüktesine Nāṭıķı'yā vāķıfsın
Ġayb esrārına ṭab'ıñ ne 'aceb mülhem ise

360

(A 85b, B 69a.)

(Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün)

- 1 Keşf-i raz öġretme şaķın ṭūṭı-i ṭab'-ı dile
Eyleme āyine-sā rüsvā anı her maķfile
- 2 Zülf-i dildāruñ rumūzı ħall olunmaz ey ħired
Şanma āsān eyleme daķl ol rumūz-ı müşķile

7a-dāyire:dā'ire B.

1b-Eyleme āyine-sā rüsvā anı her maķfile: Düşmesün dürr-i ma'āni ħayfdur dilden dile B.

2b-Şanma āsān eyleme daķl ol rumūz-ı: Duķl ider mi kıaşır-ı idrāk umūr-ı B.

- 3 Bir libās-ı tāze ister zāhidā bu rāh-ı devr
Hırka-i şad-pāre irgürmez seni ser-menzile
- 4 Şanma ra‘d efğānıdur faşl-ı bāhāruñ gulgulı
Āh-ı ‘uşşākdan düşüpdür āsumāne zelzele
- 5 Nice bir ey dil figāñ ü nāle mānend-i ceres
Mihribān bulundı sende ola müheyyā maḥmile
- 6 ‘Aşk minhācından özge yok ıarık-i müstaḳīm
Sen seni tā ki şalasın her ıarık-i pür-gile
- 7 Gülşen-i ḳudsīdür cāna vaṭān ey Nāṭıķı
Nice bir pā-bend olasın bu diyār-ı mavşıla

361

(A 86a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Beni ger hāl-i ruḥsāruñ düşürdi sihr ile o da
Velī sūz-ı derūnumdan düşüpdür āteşe oda
- 2 Hırām-ı ḳaddüñi göster baña serve leb-i cūda
Ki reftāruñda ḥayrānuz ben ü serv ü leb-i cū da
- 3 Aşıldı ḳalb-i maḥzūnum ser-i zülfüñde bir mūda
Dehānuñdan nişān virmez fe-emmā bir ser-i mū da
- 4 Ser-i kūyuñ ḡamyıla nāle ḳıldım her ser-i kūda
Ki efğān eyledi cānā benimle her ser-i kū da

3a-rāh-ı devr: rāhda B.

5. beyit A’da yok.

6. beyit A’da yok.

7a-Gülşen-i ḳudsīdür cāna vaṭān ey Nāṭıķı: Nāṭıķı bağ-ı ḳudüsdür bülbül-i cāna vaṭān B.

7b-diyār-ı: ḥişār-ı B.

1b-kāma lelim: leb aḡzıma B.

3. beyit A’da yok.

- 5 Ne tenhā Nāṭıķī vālihdür ey meh sen perî-rûda
Gül-i ruhsāruña vālih çü bülbül her perî-rû da

Fî-Ḥarfi'l-Hâ*

362

(A 86a, B 68b.)

(Fā'ilatün Fā'ilâtün Fā'ilâtün Fā'ilün)

- 1 Şanma kim āsān elem virdi o sīb-i ğabğaba
İrmedi kâma lebim tâ irmedi cānım lebe
- 2 'Aşk sevdāsıyla cismin eyleyen memlû çü zülf
'Arız-ı dil-dārda elbet bulur bir mertebe
- 3 'Aşk rāhın tut dilā ko yetmiş iki milleti
'Āşık-ı şādık degil pā-beste kayd-ı mezhebe
- 4 Rāh-ı 'aşk erbāb-ı 'aşka mezheb ü millet yeter
Cümle mezhebden geçer her kim girür bu mezhebe
- 5 Meşreb-i rindān ü dürd keştedür zevk ü şafā
Cümleden çekdi ayak her kim girür bu meşrebe
- 6 Cān-ı cāvid itdi hāşıl kaleb-i ten 'aşkdan
'Aşk-veş 'ālemde olmaz cevher-i cān-ı kalbe
- 7 Rütbe-i 'ulyā ḥaķīkatde maķām-ı 'aşkdur
Sen seni cehd eyle mağrūr itme cāh ü manşıba
- 8 Vech-i zībādan bulursun Ka'be-i maķşūda rāh
Ger ḥalīl olmaķ dilersen başla evvel kevkebe

*B.

5. beyit A'da yok.

6. beyit A'da yok.

7. beyit A'da yok.

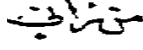
- 9 Kaṭrelerdür kim tökülmüş dīde-i ‘uṣṣāḳdan
Nāṭıķī ḥāk içre teşbīh itme cāy-ı kebkebe

363

(A 86b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

- 1 Ma‘ādin-i cevher idim bir zamānda
Nebāt oldı vüçūdum bir zamānda
- 2 Olmuştum rütbe-i ḥayvāne nā-gāh
Gezerdüm āb ü gāh için yabānda
- 3 Temām itdür sūm-ı rūḥ-ı ḥayvān
Göründi rūḥ-ı insānī bu cānda
- 4 Gezüb insānda hem bir nice müddet
Bī-nefs ü bī-hevā ḡann ü gümānda
- 5 Merātib seyrini bir bir iderdim
Gehī ḥüṣyār ü geh ‘āķil cihānda
- 6 Gehī ‘ābid gehī zāhid gezerdim
Gehī sūd eylemek gāhī ziyānda
- 7 Geh nā-geh cezbe-i
İrişdi kāme irgürdi bir anda
- 8 Ser-ā-ser rūḥ-ı ḳuds oldı vüçūdum
Kelām-ı nāṭıķ oldum her zebānda
- 9 Zuhūr oldı şecerden nār-ı Mūsā
Nişānsız oldı peydā her nişānda

10 ‘Ayān oldı rumūz-ı men
Niçün qalmışsın ey ebleh gümānda

11 Birikdi Nāṭıķı ma‘nı vü şüret
Şaķın kim qalmayasın in ü ānda

Ḥarfü'l-Yā

364

(A 86b, B 70b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

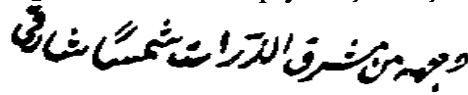
- 1 Ol büt-i ra‘nā durur meftün iden her ‘āşıkı
Gāh olur Mecnūn Leylā gāh ‘Azrā Vāmıķ’ı
- 2 Dīde-i erbāb-ı ‘aşkı ḥāşıl eyle gör nice
Zerreler vechindedür peydā o şems-i şarıkı
- 3 Gāh ider bir ṭurra-i maḥbūbı cānlar cāzibi
Gāh ider bir dāne-i ḥālī gönüller sārıkı
- 4 Şāhid-i zātuñ yūzi āyine-i dilde ‘ayān
Sende şol mir’āt içinde gör cemāl-i ḥālıkı
- 5 ‘İllet-i cehle şifā ancak şarāb-ı ‘aşk imiş
Sen saña itme mu‘ālic her ṭabīb-i ḥāzıkı

10a-Sure, (Araf, 1/143): “Rabbim bana (kendini) göster.”

1b-Gāh olur Mecnūn Leylā gāh ‘Azrā Vāmıķ’ı: Leyla’ya Mecnūn odur ‘Azrā’nuñ odur Vāmıķ’ı B.

2a-erbāb-ı ‘aşkı ḥāşıl eyle: ehl-i şuhūd itdünse ḥāşıl B.

2b-Zerreler vechindedür peydā o şems-i şarıkı:

 B.

4. beyit A’da yok.

5. Beyit A’da yok.

- 6 Gerçi her dil bir ruḥ-ı zībāya māyildür velī
Her dilüñ oldur murādı cāzibi hem sâyıķı
- 7 Çün şeb-i yeldā-yı ‘aşka nāgehān başdım ķadem
لاح لي من وادي القدي نوربارقي
- 8 Her seher vaktinde şevķinden giribān çāk ider
‘Āşıkım da‘vā iderse şubḥ-ı inān şādıkı
- 9 Görmek istersen eger cānān cemālin āşikār
Ten ḥicābın dīde-i cāndan götür ey Nāţıkı

365

(A 87a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şanma mest-i cām-ı Cem bezl-i ezel mey-nūşunı
Bu teşāvir aldamaz dīdār-ı ḥaķķ medhūşunı
- 2 Āb ü gilden eyledi gencīnesin genc-i ezel
Bu tılsım-ı ādemi ķıldı anuñ ser-pūşunı
- 3 Nuţķ-ı ḥaķķ-ı cümle-i zerrātdan fehmi itmeyen
Penbe-i ğaflet-i meger tıtmuşdur anuñ hūşunı
- 4 Açsa esrār-ı ene’l-ḥaķ ne ğam Manşūr-ı dil
Cür‘a-i cām-ı şafā almışdur anuñ hūşunı
- 5 Nāţıkı erbāb-ı ‘aşķ esrārı elbet fāş olur
Lā-cerem deryā-yı a‘zam zāhir eyler cūşunı

6a-**ruḥ-ı zībāya**: büt-i ra‘nāya B.6b-**Her dilüñ oldur murādı**: Cümle dilhānuñ odur hem B.8a-**giryān-ı çāk olur**: giribān çāk ider B.

366

(A 87a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Biz tılsım-ı genc-i 'irfānuz bilür dānā bizi
Hıfz ider her nā-maḥalde nice ejderhā bizi
- 2 Baş açık meydān-ı 'aşkuñda şehā merdāneyüz
Ursalar biñ tığ senden kesmeye kat'ā bizi
- 3 Kāyināta iltifāt itmezse n'ola ḳalbimiz
Bāde-i 'aşḳ eylemişdür mest ü bī-pervā bizi
- 4 Mihr-i rüy-ı yārdur her zerrede manzūrumuz
Nūr-ı **مازاع البصردن** dan itmişüz bīnā bizi
- 5 N'ola dirse her dili dānā Mesīḥā-dem bize
Ḥayy-ı cāvid eylemiş o la'l-i rūḥ-efzā bizi
- 6 Āfitāb-ı nuṭḳumuz āfāḳa ṣalmışdur fūrūḡ
Gör nice ḳılmış cihān-ārā cihān-ārā bizi
- 7 Ḥāşıl olmuşdur bize tecrīd bāṭın-ı 'aşḳda
Biñ firīb ü mekr iderse aldemiş dünyā bizi
- 8 Mihrimiz gerçi göster olupdur 'āleme
Göremez 'ālemde līkin dīde-i a'mā bizi
- 9 Biz hümāyuz 'ālem-i taḥḳīḳda 'arş-'āşiyān
Ġam degil bilmezse a'lā şimdi her süflā bizi
- 10 Gülşen-i dilde ḥayāl-i ḳad ü ruḥsārı yeter
Māyil itmez kendiye serv-i gül-i ra'nā bizi

4b-Sure, (Necm,53/16-18): “(Muhammed’in) göz(ü) şaşmadı.”

- 11 Nāṭıķı biz tūṭıyüz kim ‘aşqdur üstādımız
Yār mir’at-ı ruḥıdur eyleyen güyā bizi

367

(A 87b.)

(Meṭ’ülü Meṭā’ilü Meṭā’ilü Fe’ülün)

- 1 Çün bürķ’anı mihr-i ruḥ-ı yār götürdi
Cāniyle dili zerre şıfat raḳşa getürdi
- 2 Mecnūn-ı zamānem bugün illā ki serimden
Āhım pelengi ḥiddet-i murḡānı uçurdi
- 3 Sā’il düşeli çeşm-i terim bāb-ı ḥabıbe
Seylāb aḳıdub minneti başımdan üşürdi
- 4 Ğonca gibi ḳan doldı felek baḡrına tā kim
Mānend-i ruḥuñ bir gül-i ra’nāyı yetürdi
- 5 Timşāl çekende ḳaddüñe kātib-i ḳudret
Doḡrusı budur kim elifi rāst getürdi
- 6 Hergiz nazarı Nāṭıķı’nūñ baḳmadı ḡayra
Her cānibe kim ḳıldı teveccūh seni gördi

368

(A 88a.)

(Meṭā’ilün Meṭā’ilün Meṭā’ilün Meṭā’ilün)

- 1 Gel ey ḥalvet-nişin āḥir ḳo elden zerḳ ü tāmātı
Göñül mi’rācına gel çık da gör seyr-i semāvātı
- 2 Görür dīdār-ı dildārı neye ḳılsa nazar ‘ārif
Hele erbāb-ı ‘irfānuñ budur keşf ü kerāmātı
- 3 Maḳām-ı emn ise ḳaşduñ bu dehr-i fitne perverden
Terāş it levḥ-i ḥāṭırdan nuḳūş-ı resm-i ‘ādātı

- 4 Zebān-ı hāl ile eşyā beyān-ı “küntü kenz” eyler
Anuñ ki idrāki aşırdu ne bilsün bu işārātı
- 5 Dü ‘ālemden ider fāriğ kime kim bir adeh şundu
Ne deñlü zevke mālīkdür göre pīr-i arābātı
- 6 Cemāl-i şahid-i zāta dilerseñ cilve-gāh olmak
Yūri jeng-i avādişden mücellā eyle mir’atı
- 7 Neye kılsañ nazar ‘ibretle ba ey Nātıķī zīrā
Fīrāğ-ı mihr-i enverdan pūr ancak ‘ayn-ı zerrātı

369

(A 88a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

- 1 Niāb aç göster ol ruhsār-ı māhī
‘Ayān it alka envār-ı ilāhī
- 2 Ne ‘aql ü fehm or ne dīn ü ne dil
Ne āfetdūr siyeh eşmüñ nigāhı
- 3 N’ola biñ ‘āşıķı öldürse ğamzeñ
İki eşmüñ gibi vardur güvāhı
- 4 Şalur biñ fitneyi devr-i amerde
Ruuñ ey ğonca leb āl siyāhı
- 5 Şehidür Nātıķī iqlīm-i ‘aşķuñ
Serinde sāyebāndur dūd-ı āhı

370

(A 88b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

4a-Hadis: “Ben (gizli) bir hazineydim.”

- 1 Geymişem mâtem libâsın fırkatinde şeb gibi
Hâb girmez çeşmime şeb-tâ-seher kevkeb gibi
- 2 Ehl-i ‘aşkuñ meşrebinde kibr ü kîn ü buğz yok
Görmedim bir pāk meşreb hergiz ol meşreb gibi
- 3 Gülşen-i dehri dolandım görmedim bir kıatre âb
Berg-i gülden kim mu‘allağ ola ol gâbgâb gibi
- 4 İktisâb eyler leb-i cân-perverinden ten hayât
Cevher ervâha ma‘den olmaya ol kevkeb gibi
- 5 Nâııkî cân vir reh-i ‘aşkında kesb it i‘tibâr
Hiç mekseb olmaya ‘âlemde bu mekseb gibi

371

(A 88b, B 70a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Rûyuña bezm-i cihân cāmı gülerse gül gibi
Key şakın mağrūr olub dil bağlama bülbül gibi
- 2 Nice C emşîd’üñ yüzine güldi ammâ ‘âkıbet
Bağladı hâk-i siyâha pâyini sünbül gibi
- 3 Kehkeşân-âsâ yûri çek bu fenâdan dâmenüñ
Olma bu hâk-i mezzellet pây-mâli yel gibi
- 4 Eyleme la‘l-i bütân öpmek hevâsına heves
Münfa‘il olursun âhir hacletüñden mül gibi
- 5 Nâııkî kıat‘-ı menâzil şanma kim âsân olur
Tîz-pâ olmazsa rahş-ı himmetüñ düldül gibi

1a-Rûyuña: Yüzüne B.

3a-Kehkeşân-âsâ yûri çek bu fenâdan dâmenüñ: Kehkeşân-tek gel cihānuñ hadişâtından çekil B.

372

(A 88b.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Gül-i ruhsârınuñ siyeh hâlî
Gayrdan eyledi beni hâlî
- 2 Serv kaddinden özgeye bakmaz
‘Âşıkun himmeti olur ‘âlî
- 3 Dem-be-dem bağrımı ider pür-hûn
Ruḥ-ı zîbâsınuñ gül-i âlî
- 4 Âlet-i ḥüsn kim mufaşşal olur
Vech-i pâkinde zâhir icmâlî
- 5 Deheni vü miyânı vaşfında
Hiç olur kıl herkes ü kâlî
- 6 Dağlar aḥterân ü na‘l-i hilâl
Ol mehün çarḥ olmuş âbdâlî
- 7 Nâṭıkî’nün durur bugün meydân
Laf urur gerçi bâkî vü ‘âlî

373

(A 89a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Henüz açılmadın ol gönca şaldı ḥalka gavğâyı
Gül-âsâ ‘arz-ı ruhsâr eylese gel gör temâşâyı
- 2 Ḥayâl-i ḥaṭṭ-ı sebzi ol mehün bu dîde-i terden
Ḥızır’dur şanasın seyr eylemekde rûy-ı deryâyı
- 3 Bırakma ey felek nâr-ı şafaḳda mâh-ı nev-na‘lin
Musahḥar eylemek mümkün degildür ol kaşı râyı

- 4 Mekr-i reftârını seyr eylemişdür şahın-ı gülşende
Anuñçün şalınur hayretle gördüm serv-i ra'nâyı
- 5 Leb-i cân-perveri ey Nâıķı bir tırfa mu'cizdür
Tekellüm eylese ihyâ ider nice Mesîhâ'yı

374

(A 89a.)

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

- 1 Yeter cân çeşmine merdüm hayâl-i hâl-i hindûsı
Süveydâ ile sevdâ dilde serde 'aks-i gîsûsı
- 2 Cebîn-i sâdesinde târ-ı kâkülde girih şanmañ
Berât-ı hüsn durur rûyı yazılmış serde bir hûsı
- 3 Nihâl-i nâz bıraıķdı gülsitân-ı melâhatde
Per açmış murg-ı cândur ol nihâl üzre rû ebrûsı
- 4 Nice teşbîh idem gülbünlere şimşâde yâ serve
Şeker-leb ber kâmer ber-ser sehîdür kıadd-i dil-cûsı
- 5 Hutun âhûlarınuñ nâfesin pür-hûn ider her dem
Şemîn-i zülf-i pür-çini füsûn-ı çeşm-i câdûsı
- 6 Hezârân cism-i 'âşık hâke düşmüş reh-güzârında
Bu ümmîd ile kim nâ-geh müyesser ola pâ-bûsı
- 7 Seni ey Nâıķı mânend-i tûı itmege gûyâ
Yeter üstâd-ı 'aşķ âyîne-yi ruhsâr-ı nîgûsı

375

(A 89b.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 Çekmedi mânend-i kıadûñ bir şanavber boy boy
Virmedi zülfüñ gibi bir nâfe-i hoş bûy bûy

- 2 Şerm-sâr oldı görüb gūyâ gül-i ruhsâruñı
Bu sebeb şahrâya virdi lâle ħod ħod rūy rūy
- 3 Yüz sürer gülşende her nâzik nihâlün pâyine
Serv-i ħaddün şevķine ey ħâmeti dil-cūy cūy
- 4 Kūyuña Firdevs-i a‘lâdur disem ey meh n’ola
Yok durur anuñ gibi ey ruĥları nīgūy gūy
- 5 Nâtıķı meydân-ı nazmuñ pehlevânıdur bugün
Sen dīvân it sū-be-sū ey ħâsid-i bed-gūy gūy

376

(A 89b.)

(Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Ķaşuñ gözüñ baķısuñ ħamzeñ ey leb-i sâķı
Çeker aţar döker eyler helâk ‘uşşâķı
- 2 Ruĥuñla ħâlün vü ol ħande-i nemek-rîzüñ
Deler ezer yaķar eyler ziyâde iĥrâķı
- 3 Lebün sözüñ revişün bir zamân dem-i vaşluñ
Deger eger vireler her birine âfâķı
- 4 Ķadün boyuñ ħarekâtuñ füsün-ı ‘işvelerün
Çeker yaķar nice..... sâlūs u zerrâķı
- 5 Cihân ü cân ü dil ü dîni Nâtıķı yoluña
Nişâr idüb yine ĥıdmet ger olmasa bâķı

377

(A 90a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Hıyr-mağdem ey melâhat kişverinüñ Hüsrev'i
Şüret-i pâküñde hep âlât-ı hûbî muhtevisi
- 2 Mağdemüñden böyle feyz aldı gönül abdâlı kim
Çarğ urub dün gün semâ eyler mişâl-i Mevlevî
- 3 Dide hûn-âlûd olursam vâdi-i ğamda n'ola
Lâle gibi nâr-ı aşkuñdan derûnum müknevisi
- 4 Zülf-i müşg-efşânuña 'âlemde kıymet dutsalar
Nâfe-i müşg-i Tatarı gelmez anuñ bir cüyü
- 5 Sen seni hâk eyle ey dil şâh-râh-ı aşğda
Düşmez illâ hâke hırşîd-i sa'âdet pertevi
- 6 Nâıķî nuķ-ı Mesîhâ şimdi güyâ sendedür
Cân virür şi'ründe bu elfâz-ı pâk-i ma'nevisi

378

(A 90a, B 70b.)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 Ey cemâlün lâle-i sır-âb-ı bağ-ı hurremi
Âb u gilden olmadı peydâ mişâlün âdemi
- 2 İttifâķ-ı hüsn ile tutduñ melâhat kişverin
İttifâķ ile belî tutmaķ olurmuş 'âlemi
- 3 Dem-be-dem hâlün hayâli 'aksi çeşm-i terdedür
Eksük olmaz bu dil-i sevdâyiden zülfün ğamı
- 4 Gönümüz çün bâde-i aşkuñla oldu mâl-â-mâl
Bir çüba almaz daķi câm-ı zer-endüd Cem'i

1b-mişâlün: senün tek B.

- 5 Nergis-āsā olmayan şām ü seher bîdâr-ı çeşm
Bād-ı ‘aşkuñdan aña hâşıl degil bir şebnemi
- 6 Can yaqar şirin dudağıñdan tekellüm eyleseñ
Can bağışlar güyiyā ‘İsā gibi zülfüñ demi
- 7 İtmeyen cān ü cihānı rāh-ı ‘aşkıñda fenā
Ka‘be-i vaşluñ harîminüñ degildür maḥremi
- 8 Nāṭıķı’nüñ her sözünden bûy-ı rûḥ-efzā gelür
Bir iki dem zülfüñ urmuşdur meger kim hem-demi

379

(A 90b.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Vādi-i ‘aşkı eyledüñse tay
انت شي وما سوي لاشي
- 2 Harem-i ‘aşka maḥrem olduñ ise
Vaşla elbetde irgürürsün pey
- 3 Genc-i pinhāna sen tılısm olduñ
Ḥayfdur müflis olasın hey hey
- 4 Mest-i cām-ı şarāb-ı ‘irfān ol
Ki ‘aceb keyfiyet virür bu mey
- 5 Bezm-i ‘irfāna vāşıl eyle seni
Ki anda yeksān olur gedāyla key

5b-Bād-ı: Baḥr-ı B.

8a-Nāṭıķı’nüñ her sözünden bûy-ı rûḥ-efzā gelür: Can bağışlar Nāṭıķı’nüñ bûy-ı ṭab‘ı ‘ālemi B.

8b-Bir iki dem zülfüñ urmuşdur meger kim: Güyā bir iki sa‘āt zülfüñ olmuş B.

6 Bâṭını bād-ı ‘aşk ile pür it
Saña irşād idem dem-â-dem ney

7 “Mutū ḳable en-temutū” ma‘nāsın
Nāṭıķī bildüñ ise olduñ ḫay

380

(A 90b.)

(Fā‘ilatün Fā‘ilatün Fā‘ilatün Fā‘ilün)

1 Dāğıdur āhımız aḫir müşa‘ab felegi
Lu‘b ile bizden ırāk itdi sen melegi

2 Āteş-i fırḳat eger lücce-i deryāya düşe
Dāğ dāğ eyleye bî-şübhe ser-â-ser semegi

3 Yetdi aḫir nefese cān bu şeb-i hicrānda
Ḳandedür bād-ı seḫer ḳurtara bu münheligi

4 Bir ḳadem rence dīde-i ḡam dīdemize
Tā ki işār idelüm pāyüñüze māmelegi

5 Nāṭıķī dīdesi dīdār göz āyinesidür
Ḫālūñüz ‘aksidür ol dīdesinüñ merdümegi

381

(A 90b.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

1 Nice Yūsuf ḳaddine beñzedem serv-i ser-efrāzı
Hezārān servi ḫayrān eylemişdür şive-i nāzı

2 Nitekim Yūsuf-ı Mısr’ı şehidür ḳişver-i ḫüsnüñ
Melāḫat Mısr’ınuñ şimdi bu Yūsuf oldu mümtāzı

6. beyit A’da yok.

7a- Hadis: “Ölmeden önce ölünüz.”

- 3 Zeliḥā gibi ‘aşkın şaḳladım bu Yūsuf’uñ dilde
Velikin ‘āḳıbet oldu sirişkim rāz-ı ḡammāzı
- 4 Ḥarīdār olmaḡa bu Yūsuf’a bāzār-ı ‘ālemde
Nice Yūsuf gibi eyler reh-i ‘aşḳında ser-bāzı
- 5 Zeḳān çāhına nice Yūsuf’ı üftāde ḳılmıṣdur
Ne zālīm bī-terahḫumdur göre zūlf-i resen-bāzı
- 6 Düşelden ‘āleme bu Yūsuf’uñ āvāze-i ḥüsni
Güm oldu Yūsuf’uñ dünyāda çıḳmaz oldu āvāzı
- 7 Saña Ya’ḳūb olaldan Nāṭıḳī ey lāle-ruḥ Yūsuf
Enīsi miḥnet ü ḡamdur fiḡān ü nāle dem-sāzı

382

(A 91a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Leb mi yā mercān didim yok la‘l-i ruḥ-efzā didi
Diş mi yā gevher didim yok lü‘lū-i lālā didi
- 2 Ḥāl mi yā fitne-i devr-i ḳamerdür bu didim
Dil-sitān-ı cādudur bu ḥabbetü’s-sevdā didi
- 3 Ḳadd mi yā serv-i sehī yā sidre yā ‘ar‘ar didim
Gülşen-i ḥüsni içre bitmiş ṭūbī-i a‘lā didi
- 4 Ṭurra-i ṭarrār mı yā sünbül-i ḥoş-bū didim
Nāfe-i āhū-yı ÇİN ü ‘anber-i sarā didi
- 5 Ḳāmetim lām oldu ḡamdan ey elif ḳāmet didim
Şarulursa bir elif lām ile n’olur lā didi
- 6 Ṭāḳati var mı göre dīdaruñı dīdem didim
Nūr-ı ruḥsārımla her geh kim olur bīnā didi

- 7 Nāṭıķī'nüñ cānını sen hecr ile alduñ didim
 'Āķıbet vaşlımıla anı eylerim ihyā didi

Fî-Ḥarfi'l-Yā*

383

(A 91b, B 69b.)

(Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün)

- 1 'Aks-i ruḥsārın bıraķdı aya ol ḥurşid rūy
 Ḳalb-i rüşen ḥāşıl itdi lâ-cerem mir'ât cūy
- 2 Ḳaddine öykünme lutf it ey şanavber lafi koy
 Çekmedi bâğ-ı İrem'den böyle ra'nā serv boy
- 3 Çeşmine nergis öykündi gonca la'l-i nābına
 Hükm olundı bâda kim sen bunlaruñ postını şoy
- 4 İdemez endām-ı reftārına serv-i hoş-ḥurām
 Cilve vaķti olamaz ṭāvūs ile mānend-i ŗoy
- 5 Bir mu'ammādur dehānı kim oña irmez 'uķūl
 Ḳalb-i 'ārif bir işāretten doyarsan daḫi doy
- 6 Bir ḳadem ḳaldıysa rence gülbüne aḫzānuña
 Sāķi-i sîmin ol servüñ ey gözüm eşk ile yuy
- 7 Ḳanı şāḫuñ mîvesidür yārāb ol şîrin dehen
 Yūsuf-ı gül çihreden ḥod ḳalmamışdur böyle şoy

* B.

1. beyit B'de yok.

2. beyit A'da yok.

3a-**Çeşmine nergis öykündi gonca la'l-i nābına**: Gonca vü nergis ögünse bağda çeşm ü lebi B.

4a-**İdemez endām-ı reftārına serv-i hoş-ḥurām**: Ḳande kebk-i hoş ḥurām irer anuñ reftārına B.

4b-**Cilve vaķti olamaz ṭāvūs ile mānend-i ŗoy**: Ḥaddi yoķdur şalına bâ-cilve ṭavus-ı ŗoy B.

6. beyit A'da yok.

- 8 Dīde-i cāna hicāb itürme her bir mezhebi
Her ne zāhid kim uyarsa dost sen ol rāha uy
- 9 Yokdur aşla baħr-ı ‘aşkuñ bir kenārı merkezi
Gerçi kim ‘ālem şanurlar ol derin deryāyı boy
- 10 Nāṭıkī her dīde kim bakmaz ruħ-ı zībāya pāk
Çeşm-i nā-ḥaḳḳ-bīndür ānı ḥançer-i ‘ibretle oy

384

(A 91b.)

(Fe‘ilātün Fe‘ilatün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Sāḳiyā ol ḥaṭ ü ol la‘l ü mey-i yāḳūtı
Her biri rūḥ ü ḥayāl ü ḥiredüñ bir ḳūtı
- 2 Zevraḳ-ı la‘l-i müzābı hele bezm içre yürüt
Bu demden fülk-i teni baħr-ı ḥavādiş-i ḥūtı
- 3 Mest olub çāh-ı zenehdānuña düşdümse n’ola
Siḥr-i çeşmüñ bıraḳur çāha besī Hārūt’ı
- 4 Öldürürse beni ğamzeñ ider iḥyā la‘lūñ
Sen Mesīhā-deme kimdür dimeyin lāhūtı
- 5 Nāṭıkī gibi zūḳā kıldı bedr saña
Ruḥuñı kim ki görür böyle ḳalır mebhūtı

385

(A 91b.)

(Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Ḥaṭṭ-ı ‘izārı ol şanemüñ tāze başladı
Erbāb-ı ‘aşḳa ḥacl ile nāza başladı

10a-Nāṭıkī her dīde kim bakmaz ruħ-ı zībāya pāk: Nāṭıkī her dīde kim cüz-i .şüret-i raḥmān görür B.

- 2 Hattm itdi biñ füsün ile cādū kitābını
Çeşm-i siyāhı san‘at-ı i‘cāza başladı
- 3 Ruḥsār-ı nev-‘arūs güle şubḥ-dem-i şabā
Meşā gibi sürmek için ġāze başladı
- 4 Kavs-ı kūzaḥ degil görinen üstād-ı şun‘
Gülşen kitābına göre şirāze başladı
- 5 Oldı hevā-yı ‘aşk ile pür Nātıķı çü ney
Bī-hūş semā‘ı bir āvāze başladı

386

(A 92a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Melāḥat Mısr’ınuñ sensin ‘azīzim şimdi sulṭāmı
Sen olduñ Yūsuf’a şānī ve likin yok saña şānī
- 2 Zihī şāni‘ ki sun‘undan yed-i kudretle itmişdür
‘İzāruñ ḥaṭṭ-ı yāķūtī lebūñ yāķūt-ı rümmānī
- 3 Çekerdı gerçi kim Mānī hezārān şüret-i dil-keş
Yüzüñ taşviri ḥayrānī fe-emmā nice biñ Mānī
- 4 Tebessümle revān olsañ ider şermende vü bende
Lebūñ gül-berg-i ḥandānı ḫadūñ serv-i ḥırāmānī
- 5 Muşavver görmedi cānı cihānda gerçi bir kimse
Seni görsün kim isterse muşavvir görmege cānı
- 6 Şafāda Yūsuf-ı Mısr’ı cemālin isteyen görmek
Ruḥuñ mir‘ātına baķsun temāşā eylesün ānı
- 7 Ḥudā kılmışdur erzānī saña ey Nātıķı şimdi
Kazā-yı fikr-i sübhānı şafā-yı ṭab‘-ı Ḥassān’ı

387

(A 92a.)

(Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün)

- 1 Hādeng-i gānzesinden sīnemizde yāre besbelli
Ne hācet derd-i 'aşkı itmek ifşā yāre besbelli
- 2 Hayāl-i zülfi itmişdür sirişkim kaçresin zāhir
Olıcağ tîre şeb elbet olur seyyāre besbelli
- 3 Niçün bülbül seher devr-i felekden itmesün nāle
Gül-i ra'nâyı hem-dem eylemiş her hāre besbelli
- 4 Şeb ü rûz olmaz āh ü figān nāleden sākin
Ġamıyla bir seg olmuş gönül āvāre besbelli
- 5 Dilüñ ey Nāṭıkî Manşūr-ı 'aşk olsa 'aceb olmaz
İki zülfünde dildāruñ aşılımış dāra besbelli

388

(A 92b.)

(Fe'îlātün Fe'îlātün Fe'îlātün Fe'îlātün)

- 1 Kaçan kim la'lin olur bāde-i gülgün ile bahşı
Olur dil goncasınuñ lāle-i pür-hün ile bahşı
- 2 Debīristān kuṭrunda henüz bir tıfl iken rūḥum
Olurdı 'aşk-ı Leylā'da nice Mecnūn ile bahşı
- 3 Każā-yı dilde cūş eyler muḥīt-i 'aşk 'ayb itme
Olursa eşkimin cānā yem-i Ceyhūn ile bahşı
- 4 Hayāl-i dürr-i dendānuñ muşavver itmişim dilde
N'ola elfāzımuñ olsa dūr-i meknūn ile bahşı
- 5 Ġam-ı ebrūlaruñ şekl-i hilāl itdi beni ey meh
Ḥamīde qaddimūñ vardur anuñçün nūn ile bahşı

- 6 Pür olsa dāmeni ‘āşık n’ola naqd-i sirişkinden
Dem olur ihtisāmından olur Qarūn ile bahşi
- 7 Qadūñ şevkiyle şîrin Nāţıkî bir hadde irgürdi
Ki Hassān ile vardur lehce-i mevzūn ile bahşi

389

(A 92b.)

(Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Ne kıatredür o ki şıgmış temām deryāyı
Ne peşşedür o ki kıılmış şikār-ı ‘anķāyı
- 2 Ne noktadur ki zuhūr-ı ‘ulūm andandur
Ne cā.....çok itdi esmāyı
- 3 Cemî‘-i esfel ü a‘lā ğarîķ iken mādā
Neden durur kıamu leb-teşne istiyor māyı
- 4 Vücūd-ı cümle mazāhir hāķîķaten vāhid
Nedür arada olan bunca bes men ü māyı
- 5 Nedür hicāb-ı rubūbiyyet ü ‘ubūdiyyet
Rumūz-ı seyr-i ilallāh nedür çü yok hāyı
- 6 Şıfāt-ı cümle mazāhir-i bilindi şüretten
Nedür şuver baña göster şuverde ma‘nāyı
- 7 Ne ma‘nidür şeb-i yeldā nedür o nār-ı şecer
‘Aşā rumūzunu göster vü Yed-i Beyzāyı
- 8 Dilersen olmağa bu müşkilāt-ı rüyuña hāl
Tarîķ-i ‘aşķa şakın başma serseri pāyı
- 9 Çü sāye sen seni cehd eyle Nāţıkî maķv it
Ki tā ‘ayān göresin mihr-i ‘ālem-ārāyı

390

(A 93a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Melâḥat mülkünün şāḥib furatıdır görün yâri
Anuñçün lenduhâ-veş kāküli olmuş ıafadârı
- 2 Fünün ü mekr işinde sarı-ı dilde ḥile pâyında
Olupdur 'ömr-i 'ayyârı anuñ çeşm-i siyeh-kârı
- 3 Ol zülf-i nîze-bâzîdür mişilde mâlik-i ejder
Ğaḍabda ğamzesi Kâsım bedi'ül-Ḥasan ruḥsârı
- 4 Nigāḥ-ı cānsitānı şan girirdür vaḳt-ı ḥiddetde
Hünerde Sa'd Vaḳḳāş ol dü ebri vü kemān-dârı
- 5 Ruḥı mihr nigār ü muḳabbilidür ḥāl-i hindüsü
Ḥayāl-i ḥaṭṭ-ı sebzi deşt-i dilde çin-i jengâri
- 6 Raḳîb-i rû-siyeh.....nâ-baḥtiyâr ancak
Velî Nüşîrevân olmuş leb-i la'l-i şekkerbârı
- 7 Debîristân-ı naḫmuñ Nâṭıķî bir zer-i cumhurdur
Anuñçün maḥz-ı ḥikmetdür hüner yâyında ğüftârı

391

(A 93a.)

(Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün)

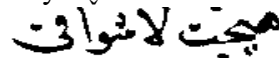
- 1 Olmaz oldum bir peri ruḥsârıñ aşlâ mâyili
Sen yetersin bî-vefâ dünyâda 'ömrüm ḥaşılı
- 2 Dâmen-i çeşm-i terim dürr ü güherden oldu per
Olalı ḥāk-i derüñ eşkim dem-â-dem sâyili

- 3 İsterim bir nev' ile esrār-ı 'aşkı saklamak
Veh ki deryā-yı muhītūn nesne olmaz hāyili
- 4 Çarḫ-i mi'yārına dānā bundan itmez i'tibār
Nākış a'lāya eyler ḥākde ḳor kāmili
- 5 Bendeñi ey Nāṭıķī nādāna zāyi' eyleme
Çünki her ḳalbi ḥacer olmaz naşihat ḳābili

392

(A 93b.)

(Mef'ülü Mefā'ilün Mef'ülü Mefā'ilün)

- 1 Ol sāğar-ı billür-ı cevlāna getür sākī
Bu bezm-i fenā devri bir dem çü degil bākī
- 2 Ey zülf-i dil-āvizūn büy-ı ḥaberin virdük
Ey bād-ı seher gāhī
- 3 'Ayş-ı çemeni ey dil bülbül gibi fırsat bil
Kim bāda gider bir gün mecmū'-i kül evrākı
- 4 Nār-ı ğam-ı dil-sūzı şem'ün ne bilür gāfil
Pervāne bilür k'ānuñ ḳalbindedür iḥrākı
- 5 Yak Nāṭıķi'yā cānı 'aşḳ āteşine 'ūd ol
Manṭıķla mu'aṭṭar ḳıl 'Aṭṭār-veş āfākı

393

(A 93b.)

(Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün)

- 1 Dilā yokdur cihānuñ i'tibārı
Kemāl-i 'izzetidür 'ayn-ı ḥārı
- 2 Şebātı yok bilür bu dehr-i dūnuñ
N'ola giryān ise ebr-i bahārı

- 3 Gül-i ra‘nâ ki zîb-i gülsitândur
Aña âteş bırakmış kahr-ı hârı
- 4 Seher şahın-ı çemen seyrine vardım
Temâşâ eyledim hep lâle-zârı
- 5 Degildür lâleler kahr-ı zamânda
Bırakmış hâke nice tâc-dârı
- 6 Ğurūr itme ki bâzû kuvvetiyle
Musaḥḥar eyledim cümle diyârı
- 7 Nice Behrâm görünce Hüsrev
Ecel Şîrin’ün olmuşdur şikârı
- 8 Seni ger hâk-ver-i hâritse dünyâ
Hemân elden koma dâmân-ı yârı
- 9 Fenâdur Nâtıkî bezm-i zamâne
Bir iki câm-ı mey nûş eyle bâri

394

(A 94a.)

(Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün)

- 1 Görün ol çîn-i ebrûyı görün ol çeşm-i pür-ḥâbı
Görün ol kadd-i dil-cûyı görün ol zülf-i pür-tâbı
- 2 Görün ol tîr-i müjgânı görün ol hâl-i fettânı
Görün ol ḥaṭṭ-ı reyḥânı görün ol la‘l-i sîr-âbı
- 3 Görün ol nâz-ı refṭârı görün ol tatlu güftârı
Görün ol lâle ruḥsârı görün ol rûy-ı meh-tâbı
- 4 Görün ol ‘arız-ı ḥübî görün ol ḥüsn-i mergûbı
Görün ol ğunc ü üslûbı görün ol dürr-i nâ-yâbı

- 5 Görün ol zülf-i tarrârı görün ol çeşm-i ‘ayyârı
Baña ta’n eylemeñ bāri hele ey zühd erbābı
- 6 Nedür ol tal‘at-ı zībā nedür ol şekl-i cān-ārā
Kitāb-ı hüsündür gūyā kaşı müjgānı i‘rābı
- 7 Nedür ol zîr-i leb-i hānde nedür ol ‘işve vü kande
‘Ayāndur vech-i pākinde ser-ā-ser hüsni esbābı
- 8 Saña gelmişdür icād-ı ma‘ānî Nāṭıķî gūyā
Nizāmuñda ‘ayān ancak kelāmuñ cümle el-bābı

395

(A 94a.)

(Fe‘ilātün Fe‘iātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Ey leb-i gönca-i ter şehd ü şeker güftārı
Nigehi āfet ü yağma idici refṭārı
- 2 Ta‘ne zāhid
Ruḥ-ı zībāñı görüb eyledi istiğfārı
- 3 Açamaz diğğat ile kimse dehānuñ sırrını
Çeşm-i cāna katı muğlağ görünür esrārı
- 4 Mū kadar bulmayalar hiç miyānuñ eşerin
Her ne bārik ise erbāb-ı ḥired efkārı
- 5 Muttaşıl eşk-i terim dergehüñe sāyıldür
İltifātıyla nazar eyleye bir kez bāri
- 6 Yār ile ‘ömrüñü bir laḥza şıfatıyla geçür
Ki bu devran-ı fenā kimseye itmez yāri
- 7 Dem-be-dem cānlara andan irişür bûy-ı ḥayāt
Şanki ‘İsā demidür Nāṭıķî’nüñ eş‘ārı

396

(A 94b, B 71a.)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

- 1 Şafâ-yı şoḥbet-i yârâne n'oldı
Bulunmaz 'ahd ile peymâne n'oldı
- 2 Şarâb-ı nâbe raġbet eyleyen yok
'Aceb germiyyet-i rindâne n'oldı
- 3 Maḥabbet germ iken yaḥ tıtdı yâ Râb
Maḥabbet besleyen ihvâna n'oldı
- 4 Eşer itmez teraḥḥum defterinde
Cigerle gözden aḳan ḳana n'oldı
- 5 Degildür kâr-ger erbâb-ı zulme
Şerâr-ı nâle-i sūzâna n'oldı
- 6 Daḥi ḥar mühreye geçmez olupdur
Ḳuvâ-yı rişte-i 'irfâna n'oldı
- 7 Ḳatı âz olmuş insâniyyet-i ḥalk
Kemâl-i cevher-i insâna n'oldı
- 8 Mürüvvet ḳapusını tıtdı ḥisset
Bulunmaz merḥamet-i insâna n'oldı
- 9 Vefâ ḥarfini ḥak itdi zamâne
Vefâliyuz diyen cânâna n'oldı
- 10 Cihânı ejdehâ-yı fitne yaḳdı
'Aşa-yı Mūsâ-yı 'İmrân'a n'oldı

3. beyit A'da yok.

7. beyit B'de yok.

9. beyit A'da yok.

- 11 Göñül dirlerdi bir vâcib du‘āya
Ele gelmez veh dīvane n’oldı
- 12 Likin ‘aksine döndi çarh-ı ‘ālem
Medār-ı gerdiş-i devrāna n’oldı
- 13 Tükendi qadr ü kıymet kimse almaz
‘Ayārı niyyetler mizāna n’oldı
- 14 Elin çek Nāṭıķī halk-ı cihāndan
Dime yā ine yāḥud āne n’oldı

397

(A 95a.)

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 İlähî bî-kesim rahm it celâl-i kibriyâ ḥaḳḳı
Ġarîḳ-i baḥr-ı ‘iṣyānem elim dut Muṣṭafâ ḥaḳḳı
- 2 Firîb ü mekrle ben melihim nefis eylemiş qaşdım
Serimden şerrini dūr it ‘Ali’yü’l-Murtaza ḥaḳḳı
- 3 Dem-â-dem zehr-i qahrın derd ile nûş eylerdim dehrün
Meded rahm eyle ey muḥsin-i ḥüsn şâḥib-liḳâ ḥaḳḳı
- 4 Ġarîbim teşne-leb kerb ü belâda her taraf düşmen
Zülâl-i merḥamet lutf it şehîd-i Kerbelâ ḥaḳḳı
- 5 Görüb çeşm-i terim rahm eyle gerçi çokdur isrâfım
‘Alî Zeyne’l-‘ibād ol âdem Āl-i ‘Abâ ḥaḳḳı
- 6 İlähî sehv ü nokşânım ḥaṭa vü cürmümi ‘afv it
Muḥammed Bâkır ü Şâdık İmām Kâzım Rıza ḥaḳḳı

11. beyit A’da yok.

12. beyit A’da yok.

13. beyit A’da yok.

- 7 Taķī ü bākī nūriçün ey cevvd ü ey hādī
Delīl-i rāhım ol şāhā ol iki pīşvā ḥaḳḳı
- 8 Hücūm itmiş baña her bir taraıdan ‘asker-i a‘dā
Zahirimsin naşirim ol Ḥasan ‘Asker-liḳā ḥaḳḳı
- 9 Cidāl itdikde Deccāl raḳībim vir baña fırsat
Muḥammed Mehdī şāhib-i zamān ol muḳtedā ḥaḳḳı
- 10 Turāb ālūdeyem bir dāne benden raḥmetüñ kesme
Maḳām-ı ḳurb iden ḥāşıl ulu’l-‘azm enbiyā ḥaḳḳı
- 11 Du‘āsın Nātıķī dil-ḥastanuñ şāhā ḳabūl eyle
Ricālū’l-ḡayb ola aḳṭāb ü evtād evliyā ḥaḳḳı

MÜSTEZÂD

(B 25a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün)

(Mef'ülü Fe'ülün)

- 1 Ne çarh-ı felek görmedi bu hüsle sâni
Ey hüsle yektâ
Hatm oldu senün şânına divân-ı ma'ânî
Der kudret-i ma'nâ
- 2 'Âlem kamû mişkât ü yüzün hüsle mişbâh
Ey mihr-i dirâhşân
Eşyâ kamû cism oldu vü sensin kamû cânı
Vey mâhı dilârâ
- 3 'Îsâ nefes nâfe-i zülfünde zebândur
Güyâ kim anuñçün
İfşân idicek yâs mı müşg-feşânı
Cânâ vü olur ihyâ
- 4 Bu gamze-i fettânla bu şekl ü şemâyıl
Ey serv ü ruhbân
Aşub-ı cihân fitne-i devrân-ı zamân
Yokdur saña hemtâ
- 5 Dirler ki senün zerre gibi bir dişün var
Bu zan ü gümândur
Yokdur ne 'aceb zerre kadar nâm ü nişânı
Ey gonca güyâ
- 6 La'lün 'acebâ menbâ'-ı ervâhımış ey dost
Ol kân-ı halâvet
K'andan tökülür her içicek teng-i dehânı
Yüz ruh-ı muşaffâ

- 7 Esrār-ı dehānın yūri fāş itme cihāna
 Ey Nāṭıķī epsem
 Fehm eylemez cehlle bu rāz-ı nihānı
 Her bî-başarā

KIT'ALAR*

1. Kıt'a

(A 116a.)

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 İlâhi vâdi-i hayretde ser ü pâyem
Enîs ü derd ü celîs-i eşk ü hem-dem âh baña
- 2 Ne âb-ı girye-i başdan harâretim sâkin
Ne berķ-i âh-ı seherden çerâğ-ı râh baña
- 3 Zamâne eylemeden cev kadar vefâ hâşıl
Figân ki hırmen olub cem' olur günâh baña
- 4 Çü dâne-i hâk-i ma'âşide pây-mâlim lîk
Sehâb-ı merhametüñdür ümîd-gâh baña

2. Kıt'a

(A 116b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Rûz-ı maşşer 'arz olanda nâme-i a'mâl-i halk
Şâlih a'mâle herkes iltimâs eyler 'atâ
- 2 Ben ki 'ömr evkâtini 'işyân ile şarf eyledim
Defterimde yokdur illâhu vü nokşân ü haţâ
- 3 Gerçi 'aybım bî-nihâyetdür var ümîdim velî
Dâmen-i afvüñ ide her 'aybıma mevlâ gıţâ

* Kıt'aların harf sırası takip edilerek yazılmış olmalarından dolayı kıt'a-i kebîrelerle, kıt'aları bir arada verdik.
1a-Dîvânda yok.

3. Kıt'a

(B 3a.)

(Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılün)

- 1 Ey büt-i bî-dilân-ı maḥrem-i 'aşk
Dilber-i 'âşıkân-ı bî-ser ü pâ
- 2 Yok cemâlûnden özge eşyâda
Ey cemâlûne toptolu eşyâ
- 3 Nâṭıķî dil-fîgâra luṭfuñdan
Zümre-i ehl-i 'aşkda vir cā

4. Kıt'a

(A 116b, B 3a.)

(Fe'ılātün Mefâ'ilün Fe'ılün)

- 1 Bu serâb-ı cihânı şu şanma
Sen gibi çoklar aldemiş bu serâb
- 2 'Âkıbet teşne-leb virür cānı
Kim ki gördi serâbı şandı âb
- 3 Virme ma'mûre-i cihâna gönül
Kim ser-encām olur ḥarâb ü yebâb
- 4 Hâl-i dünyâyı istedim bilmek
Eyledi rûy-ı âb-ı 'arż-ı ḥabâb

5. Kıt'a

(A 116b.)

(Fâ'ilātün Fâ'ilātün Fâ'ilātün Fâ'ilün)

- 1 Ey ki istersen o mahı burc-ı dilde görmege
Dâ'imâ ser-geşte ol mânend-i çarḥ-ı bî-şebât

4b- Eyledi rûy-ı âb-ı 'arż-ı ḥabâb: Arż-ı ḥâl eyledi şu yüzünde ḥabâb B.

- 2 Dāğ dāğ it nār-ı ‘aşk ile ser-ā-pā cismüñi
Dide bîdār it seni şeb tā şehir çün neyyirāt

6. Kıt’a

(B 3b.)

(Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Ey esîr-i ta‘allukât olma
Hâkden havâdişe fertût
- 2 Nakşa bak gör cemâl-i nakķāşı
Olma nakş ü şekāl ise mebhût
- 3 Gerçi çokdur nu‘ût-ı vaşf velî
Hâli olmaz nu‘ûtdan men‘ût

7. Kıt’a

(A117a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ma‘niyā maẖhar-ı kadîmüz biz
Şûretâ gerçi olmuşuz hâdiş
- 2 Sebeb-i iştihâr-ı kevneynüz
Cümle îcâda zâtımız bâ‘iş
- 3 Vaḥdet-i şarfdur makâm bize
Kalmadı bizde şânî vü şâliş
- 4 ‘İlm-i esmāya vâķıf ol daḥi gör
ليس للارض غيرنا وارث

8. Kıt'a

(A 117a.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'îlün)

- 1 Derd ile ey gönül helâk olmak
Yegdür andan ki nâ-kes ide 'îlâc
- 2 Kâl zâlâm içre şubh-ı maḥşere dek
Varma câhil evine yakma sirâc
- 3 Kırş-ı mah ise el uzatma şaḥın
Nân-ı nādâna cānı virseñ âc
- 4 Âteş üzere qarâr-gâh olsun
Olmasun minnetiyle taḥt-ı 'âc

9. Kıt'a

(A117a.)

(Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül)

- 1 Dilâ bir nice pendî mi eyle gûş
Saña rûşen olsun tarîḳ-i necâḥ
- 2 Mesâ-veş seni eyleme tîre-rûy
Hemân dil-güşâ ol mişâl-i şabâḥ
- 3 Zer-âsâ dil âyinesin eyle şâf
Terâzü-yi kıymetde bul irticâḥ
- 4 Kō zühd ü şalâḥı ele dil getür
Ki dil beyt-i Rab'dur ne zühd ü şalâḥ

10. Kıt'a

(A 117b.)

(Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül)

- 1 Ma'ârif meyinden seni mest kıl
Ki bir dem durur raḥat râḥ ü revâḥ

- 2 Bu bir kaç naşihatdedür Nâtıkî
Tarîk-ı necât ü maḳām-ı felâḥ

11. Kıt'a

(A 117b.)

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Ehl-i 'aşkı n'ola rencide iderse zâhid
Nefes-i serd çü berf ü dili efsürde çü yah
2 Germiyet bulmaya biñ cūşa gelürse zîrâ
Puḥte itmez beden-i câmesini illâ dûzaḥ

12. Kıt'a

(A 117b.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'îlün)

- 1 Bir gice ḥāb-ı ḥayrete vardım
Kim nedür bu cihân-ı bî-bünyād
2 Ugradım bir nigar-ı ra'nāya
Hey'et-i şekli ḥūb ü rüyı güşād
3 Şive vü 'işve vü kirişme ile
Dilleri almada ḳatı üstād
4 Didim ey nāzenîn-i feraḥ-rūy
Var mıdır hiç aduñ nedür saña ād
5 Didi nāmım cihân-ı ḳaḥbe durur
Görmüşüm nice nice biñ dāmād
6 Nice Fira'vun ü nice biñ Nemrūd
Nice Hāmān ü nice biñ Şeddād

- 7 Didim ey bî-vefâ ‘acûze şûm
Nice bir şoğasın saña evtâd
- 8 Didi ey Nâtîkî henüz bikrim
Benden almadı hiç kimse murâd
- 9 Beni alanda görmedim erlik
Er olan olmadı baña münkâd

13. Kıt’a

(A 118a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Cem olursa cāhile baş egme şağın Nâtîkî
Çünkü bî-bünyâd-ı divâr-ı kühen olmaz melâz
- 2 Bâb-ı hağ dāyim güşâde ni‘met-i hağ lâ-tu‘add
Bağma her süflāya kim olur anlar el-ıyâz

14. Kıt’a

(A 118a.)

(Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Ey teşāvir-i ‘āleme mebhût
Şanma kim bunlaruñ vücūdı var
- 2 Olma her şekl-i şūrete pā-bend
Virme nağş-ı hayāle dil zinhār
- 3 Çeşm-i hağ-bînle bağ andan gör
ليس في التاريخ ديار

15. Kıt’a

(A 118a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Olma her şöhet anuñla kim degil hem gevheruñ
Muğkem olur bend-i şöhet müttehid olsa güher

- 2 Gerçi kim şāḥ-ı nebāta bīd-i hem şoḥbet olur
Līkin anuñ ṭab‘ına ṭa‘m-ı nebāt itmez eṣer

16. Kıt’a

(A 118a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şanma şoḥbet ittiḥādıyla olur nā-ehl ehl
Şīre hem-şoḥbet olursa rubeh olmaz şīr-i ter
- 2 ‘Aql mi‘yārında çekseñ ehlüñi nā-ehlüñi
Ol biri ebleh-i rūḡan bu biri şīr-i şeker

17. Kıt’a

(A 118a.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Nağme-i dāved olursa lehce-i şāḥib-sūḡan
Şanma kim āhen-dile teşir ider ey hūş-yār
- 2 Her ne ḡalbe kim bırakmaz nükte-i dil-sūz söz
Lā-cerem ṭab‘ keşfinde olur eş‘ār ‘ār

18. Kıt’a

(A 118b.)

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ḳalb-i nādāna şafā virmez kelām-ı dil-pezir
Rūy-ı ḡāk üzre nuḡūş-ı dil-güşā dutmaz ḡarār
- 2 Her gönül kim ‘illet-i cehl ile olmuşdur şaḡīm
Telḡ olur ṭab‘-ı mezāḡında şarāb-ı ḡoş-güvār
- 3 Telḡdür gerçi kelāmım līk sen ma‘zūr tut
Telḡ olur deryāda āb ammā güherler bī-şumār

19. Kıt'a

(A 118b.)

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Zihî laṭîfe ki mecmu'a-i leṭâyîfdür
Zihî şadef ki güherden dolup durur ma'mûr
- 2 Ḥayât-baḥş nizâmı vü cân-fezâ eşeri
'Uḫûd-ı gevher-i manẓûm ü lû'lü-i menşûr
- 3 Besi sefine şıgar gerçi zâhir içre
Bu bir sefinede şıgmış velîk nice buḥûr
- 4 Behişddür nüh sefine zemîni misk âlûd
Ḥavâşidür dîvârı ser-be-ser kâfûr
- 5 Sütûr-ı dil-keş ü mevzûnı her biri bir serv
Benât-ı bîkr-i ma'nâsı her biri bir ḥûr

20. Kıt'a

(A 118b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Gerçi yâri yârdan eyler cüdâ devr-i felek
Çekme ey dil ğam ki her hecrüñ vişâli vardur
- 2 Mâh-ı nev gerçi olur mihr-i münevverden cüdâ
Lîk aña her ay başında ittişâli vardur

21. Kıt'a

(A 118b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Bâr-ı ğamda leblerüñ yâd eyleyüb biçâre dil
Muttaşıl sūzân ü nālân olmada şeb-tâ seher
- 2 Şem'-veş aĝlar vü lîkin kimse bilmez kim aña
Fırkat-i şehd oldı yanar ittişâli kâr-ger

22. Kıt'a

(A 119a.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Ey muşavvir yeter cefâ çekme
Kâmet-i dilbere nazîr olmaz
- 2 Kâmet-i dilbere nazîr olsa
Revişi gibi dil-pezîr olmaz
- 3 Gerçi ruhsâr-ı hûb olur taşvîr
Ruḥ-ı pâkî gibi münîr olmaz
- 4 Harfî üç olmağıyla ikisinüñ
Kıymet-i seng ü la'l ü bir olmaz

23. Kıt'a

(A 119a.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Hane-i 'ankebûtdur dünyâ
Hâşılıñ anda bir kadîd mekes
- 2 Hâne-i 'akebûta dayanma
Mekeş-i cîfeden ümîdüñ kes
- 3 Nakd-ı 'ömri ma'ârifî şarf it
Küldür iki cihânda hâşıl u bes

24. Kıt'a

(A 119a.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Ey nuḳûş u şuverde vâlih olan
Kılma pâ-bend şuret olma nuḳûş
- 2 Gel tılısm-ı haḳîka nazar it
Ki şuver anuñ üzredür ser-pûş

- 3 Ehl-i ‘irfân esîr-i ma‘ânidür
‘Ârif olmaz şekâlete medhûş

25. Kıt’a

(A 119a.)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Cem-i mâlıyla egerçi iftiḥâr eyler ‘avâm
İftiḥâr eyler kemâliyle velî kısm-ı ḥavâş
- 2 Bî-hünerler kıymeti olmaya bir ḥabbe füzûn
Ger bulursa pûte-i ‘âlemde zer gibi ḥalâş
- 3 Gırre olma naḳş-ı eyvân ü sarâya virme dil
Çarḥ bir dâr-ı kühendür kimse olmaz menâş
- 4 Sen gerek şâh ol gerek derviş ol kim ‘âkıbet
Bir olur kıymetde ḥâk içre ser-â-ser ‘âm ü ḥâş

26. Kıt’a

(A 119b.)

(Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün)

- 1 Sözi bî-hûde söyleme epsem
Söz gerek ki ola şu gibi feyyâż
- 2 Hiç artar mı şu‘lesi şem‘üñ
Kesmeyince zebânını mikrâż
- 3 Söz maḥallinde hoş durur ammâ
Geçicek ḥaddini olur emrâż

27. Kıt'a

(A 119b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Şafha-i dilde yeter yār-ı sevād haṭṭı
Māsivā ḥarfine çekdim mini sevdā-zede haṭ
- 2 Gezdi āfākı ğam-ı 'aşk ser-ā-ser yir yir
Ġayr-ı ser-menzil-i dil bulmadı 'ālemde maḥaṭ

28. Kıt'a

(A 119b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Ey mezemmet eyleyen erbāb-ı ṭab'-ı 'aczen
Teb-zede k'āmında ṭa'm-ı şehd ü şekkerden ne ḥazz
- 2 Nuṭk-ı 'İsī mürdeler ihyā ider gerçi velī
Mürde-dil i'cāze bŷy-ı rūḥ-ı perverden ne ḥazz
- 3 Behre-mend olmaz şafā-yı vech-i zībādan ḍarīr
Dīde-i ḥuffāşa nŷr-ı mihr-i enverden ne ḥazz

29. Kıt'a

(A 119b.)

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Vücūd-ı cāhile şaḫın itürme terbiyeti
Ki sa'y ü rencŷn olur 'ākıbet ḫamu zāyi'
- 2 İçirme āb-ı ḫayātı dıraḥt-ı telḫ aşla
Kim āḫir olsa gerek fer'i aşlına rāci'
- 3 Hezār-ı şayḫal irerse zŷcāc-ı āyineye
Güneş gibi olmaz nŷr-ı ṭal'atı sāṭi

- 4 Hebā olur dil-i süflāya perveriş virme
Nařihatim saña vallah ماموالا

30. Kıt'a

(A 120a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Eyleme 'ömre hayāta i'timād ey dil şākın
Hāşılūñ dehr-i denīden 'ākıbet illā dirīğ
- 2 Ğam hevāsı cismüñe elbetde bir gün dağıdur
Rüzgār eylerse eflāke seni mānend-i tīğ
- 3 Kehkeşāndur görinen her şeb şanursın gerçi līk
Gerdenüñ urmağa çekmişdür felek cellād-ı tīğ

31. Kıt'a

(A 120a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Ey şeref gevherine tālīb olan ehl-i hıred
Ṭab'-ı hākīde tevāzu' yeter insāna şeref
- 2 Meyl-i hāk itdigiyçün kaṭre-i barān-ı bahār
Sīnesīne çeküb anı ide dürdāne şādef
- 3 Dūd yüksekliğe meyl itdigi içün ammā
Cümle 'azāsını hışm ile ider bād telef
- 4 Hākdür Nāṭıķı'yā hilḳat-i ādem aşlı
Seni hāk eyle ki nāmuñ ola ferzend-i hālef

32. Kıt'a

(A 120a.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Yâr 'aşkında şâbit oldu ey dil
Dime kim 'ahdinüñ şebâtı yok
- 2 Olmayan zinde-dil maḥabbetden
Cânı kim var ise ḥayâtı yok
- 3 'Aşk âb-ı ḥayâtın içdi Hızır
Lâ-cerem zindedür memâtı yok

33. Kıt'a

(A 120b.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Her kimüñ vaşl-ı yâr ise kaçdı
Cümle 'âlemde ol kenâr gerek
- 2 Der-kenâr isteyen o serv-i kıddi
Dem-be-dem eşki cüy-bâr gerek
- 3 'Âşık-ı mihr-i tal'at-ı cânân
Zerre mânend bî-ḳarâr gerek
- 4 Kendi kendini görmeyüb aşlâ
Dîde vârlıkda dîde-vâr gerek

34. Kıt'a

(A 120b.)

(Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Dil ki mir'ât-ı zâtdur oldu
'Aks-i dîdâra lâ-cerem menzil
- 2 Nice bir ḥüccet idesin zâhid
Ol bu ḥüccetle sen daḥi kâyıl

- 3 Meyl itmez cemāle ğayr-ı cemīl
Gel cinsü'l-cinse olma mā'il

35. Kıt'a

(A 120b.)

(Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Gerçi kim fi'l-i dūnı var felegūñ
Kim degil dāhil qabul-i 'uqūl
- 2 Çünkü mi'yār-ı 'ayşa halkı çeker
Gösterür ğayr-ı 'ādet-i ma'qūl
- 3 Çıkarur kim 'ayyārı bālāya
Zü-'ayyāra virür tarīq-i nüzūl
- 4 Līk şarrāfa çünkü 'arz ideler
Biri merdūd olur biri maqbūl

36. Kıt'a

(A 121a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Şehlerūñ erbāb-ı nazma kemterin baqşışleri
Bedre-i zer-tāc-ı zerrīn idi evvel ey hakīm
- 2 Şimdi sihr-āmiz olursa lehce-i şāhib sūhan
Yā eger tīg-ı ferāsetle ider mūy-ı dü nīm
- 3 Aña bir destār olur ancak saḥīden cāyize
Anıda eyler ḥesāb ammā aña bir tāc-ı sīm

37. Kıt'a

(A 121a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Bilmeşe nādān eger şāhib-kemālin kadrini
Kıymeti düşmez behādan kadrî olmaz hiç kem
- 2 Dide-i huffāş görmezse güneş ruhsārını
Nūr-ı nāķış olmaz anuñ çekmez andan zerre gam
- 3 Būy-ı bād-ı şubh kim kılmış mu'aṭṭar 'ālemi
Bī-meşām almazsa andan bū ganīdür bād hem

38. Kıt'a

(A 121a.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Cāhili mün'im iderse dehrden perver n'ola
Cins cinse meyl ider a'lāya a'lādan dūn
- 2 Çok olıcaķ ni'met-i nādān olur daḫi baḫs
Müsterāḫ olduķda pūr būy-ı bedī olur füzūn

39. Kıt'a

(A 121a.)

(Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Ey ki pāk ola 'ırzuñ istersen
Aķma mānend-i āb-ı cevher sū
- 2 Kehkeşān ol çekil ta'alluķdan
Olma pā-bend ḫār ü ḫas çün cū
- 3 Mihr-i dāmānı çarḫa çekdigiyçün
Buldı teşrīf ü kadrî oldu ulū

40. Kıt'a

(A 121b.)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Ey hilâli gözleyen kim arturur mâlım diyü
Başuñı ٲob eyleme mâh-ı nevüñ  evgânına
- 2 Şanma encüm 'âleme rû gösteren her şeb ki  ar ı
Küşteler başın kesüb pür eylemiş dâmânına
- 3 Nağd-ı 'ömri şarf idersen arturub bir kaç  azef
Girme ey gâfil bu 'ömr-i nâzenînüñ  anına

41. Kıt'a

(A 121b.)

(Fe'ilātün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Ey 'imâretler eyleyen bünyâd
 ı am diyü evc-i eflâke
- 2 Gel berü al se âbdan 'ibret
Keder irgürme çeşm-i idrâke
- 3 Eyler eflâke rûzigâr ammâ
A ıdur bağrı ya ını  âke

42. Kıt'a

(A 121b.)

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Sevâd-ı d de-becâ-yı merkeb itdim  all
Kitâbet eyledim inşâ ki tâ revâne ola
- 2 M  âlâ'a sebebiyle eline yâr alıc k
Meh cemâli temâ âsına bahâne ola

43. Kıt'a

(A 121b.)

(Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün)

- 1 Ma'ānī fi'l-meşel bir āsumāndur
Mesābihi anuñ āhım şerārı
- 2 'Ulūm ider şadırımda mantık
Beyānında bedi'-i elfāz cārı
- 3 Sözümler cevher-i bir ednā ahter
Kim eyler naḥv-ı yāre baḥtiyārı
- 4 Dilim bir kenzdür memlū ğarāyib
Bulur taşrīf iden çün i'tibārı
- 5 Her işde eyledim dil-dārı muhtār
Ki 'āşık olan olmaz ihtiyārı
- 6 Şevāhid isteme sūz-ı dilimden
İder ḥālīm 'ayān āhım buḥārı
- 7 Bugün ey Nāṭıķī sensin cihānda
Belāġat 'arşasınuñ şehsuvārı

RUBĀ'ĪLER

1

(A 122a.)

(Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā')

Ey gülbüne eyleyen şemā'il peydā
Geldin dil-i bülbüle meşā'il peydā
Gerçi künhüm füzündür ammā yokdur
Baħr-ı keremde ھا'r ü sâhil peydā

2

(A 122a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā')

Ey yârdan eyleyen temennâ-yı likā
Güş it ne şeker yediler erbâb-ı tükā
'Âşık ara yirde perde-yi hâyildür
Ol perde ile muhâldür vaşl-ı beķā

3

(A 122a.)

(Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā')

Reftâr-ı laţif ü kıdd ü bālā a'lā
Sevr olmaya sen gibi ser-ā-pā a'lā
Sevdā çok olur dilā fe-emmā olsa
Ol kākül için serûnde sevdā a'lā

4

(A 122a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā')

(3: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül)

Bakmaz yüzüme o ruħları gül 'amden
Görür beni vü ider tegāfül 'amden
Sevdālara 'âşıkı bırakmaķlık için
Geh zülf ide 'arz ü gāh kākül 'amden

5

(A 122b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Efsün-ı cihāna olma teşhîr dilā
 Kıo ḥāb-ı ḥayālî itme tağyîr dilā
 Çün biñ ü biri gider cihān eglenmez
 Cehd eyle ne şād ol ne dil-gîr dilā

6

(A 122b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Deryā-yı dilimde çarḥ bā-dāne ḥabāb
 Dünyā yem-i himmetimde bir bük'a serāb
 Pervāz idemez bu tāka murg-ı fikrūñ

ما دام عليك من طائفة حجاب

7

(A 122b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Her kimse ki genc-i 'aşka olmadı ḥarāb
 Ğaflet-i mey almış durur anı ḥarāb
 Deryā gibi ḥuşk-leb geçer 'ālemden
 Ger kevn ü fesādı cümle ğarḳ eylese āb

8

(A 122b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Sen baḥr-ı muhîṭ ü ḥalk-ı kevneyn ḥabāb
 Maḥv ola mazāhir ḥabāb olmasa āb
 Her teşne ki bulmadı zülāl-i vaşluñ
 Şu gelse cihānı tutsa şanur ki serāb

9

(A 122b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey tûti cāna sükker-i la'lüñ kût
 Şermende-i la'l-i leblerüñdür yâķût
 Her dāneye kim şehāb-ı luţfuñ yağmaz
 Hāk içre havādiş eyler anı fertût

10

(A 122b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Çāhdur zeķanı siyāh hāli Hārût
 Sihrinde hezār 'aķl-ı dānā mebhût
 Ruhsārı Süheyli pertevinden oldı
 Dil mā'den la'l ü dīde k'ān-ı yâķût

11

(A 123a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Nergis idemez o çeşm-i şehla ile baķş
 Tûbî idemez o kıdd-i a'lā ile baķş
 Ervāķa virür tekellümi feyz-i hayāt
 Mu'cizde lebi ider Mesîhā ile baķş

12

(A 123a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Vālih deheninde yüz hüner var bāķiş
 Hāl eyleyemez bu nükte-i her bāķiş
 Bu inceden ince bir mu'ammādur kim
 Māt anda hezār nükte-perver bāķiş

13

(A 123a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Her dilde ki 'aşk âteşi yakdı sirâc
 Rûşen ola bâtını çü mışbâh zücâc
 Her kimse ki la'l-i dilberi bildim em
 Derdiyle olur hezâr eger kılsa 'ilâc

14

(A 123a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Vîrâne-i dilde istedim buldum genc
 Rahtla mübeddel oldu hep miñnet ü renc
 Sermet-i şarâb sāğar-ı 'aşk oldum
 Bî-minnet biñ ü miñnet bâde vü penc

15

(A 123a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

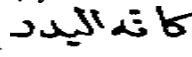
Bağ zât-ı kadîme bu havâdisden geç
 Pâk eyle vücûduñı levâyisden geç
 Bir nokta durur çü aşl îcâd-ı 'ulûm
 Bî-fâyide bağı iden mebâhişden geç

16

(A 123a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey nağl-i kaddûñ kıyâmı mevzûn ü şahîh
 Vey mah-ı ruḥuñ melîh
 Enfâs-ı ḥayât-baḥşuña oldu müşâr
 Ol mu'cize kim başuñda gösterdi Mesîh

17

(A 123b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Zülfün kim olupdur âşiyân-ı ervâh
Her tâzesi müşkil-i dile bir miftâh
Oldur cezebât-ı hâkka tahkîk sebeb

منافق في خيالنا ليجاح

18

(A 123b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

(3: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Lâf ursa kadûnle olsa 'ar 'ar güstâh
Mevzûn idemez tabiâtın her güstâh
Öykünse ruhuña gül şanavber kadûne
Şermende olur gül ü şanavber güstâh

19

(A 123b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Sûzen gibi delse cismimi derdle çarh
Geh germ ile cânım alsa geh serdle çarh
Biñ tîğ-ı belâyı başıma yağdursun
Tek eylesesün refîk-ı nâ-merdle çarh

20

(A 123b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Biñ pâre beni gerekse her ân ide çarh
Peyveste belâ-yı câna evtân ide çarh
Biñ dağı delüb de boynuma geydirse
Yegdür ki beni refîk-i nâdân ide çarh

21

(A 123b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ġam âteşine beni kebâb eylese çarḥ
 Bünyâd-ı vücūdımı ḥarâb eylese çarḥ
 Tek eylesesün refîḳ-i nâ-cins beni
 Her nev' ile râzıyım 'azâb eylese çarḥ

22

(A 123b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey pür lem'atun ile mir'ât-ı vücūd
 Yok baḥr vişâlünne ne ka'r ü ne ḥudūd
 Her zerrede nûr-ı mihr-i rûyun zâhir
 Ḥaḳḳâ ki budur şuhūd-ı erbâb-ı şuhūd

23

(A 124a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey mihr-i ruḥun melâḥat evcinde ferîd
 Meh rûyuña bir kenizün olmaz Nâhîd
 Dürdâne-i 'aşḳuña bu bâzâr içre
 Çün Müşteri oldu Müşteri oldu sa'îd

24

(A 124a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Biñ olsa ğidâ-yı sükker ü ḳand lezîz
 Yok yok henüz ol leb-i şeker ḳand lezîz
 Bir bûse virem saña didi vallah
 Kim gördi cihânda böyle sevgend lezîz

25

(A 124a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Şöhretle ise ger âb-ı hayvân lezîz
 Vallah ki degil çü la'l-i hûb-ân lezîz
 Biñ cānı fedāyı la'l-i cānān iderim
 'Âşık olana kaçan olur cān lezîz

26

(A 124a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ṭal'atda ruḥuñ meh-i tamām olmuşdur
 Ḥüsniyle saña mülk-i gulām olmuşdur
 Ebrûlaruñ öğündigüyçün meh-i nev
 Engüşt-nümâ-yı ḥaş ü 'ām olmuşdur

27

(A 124a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Bağ ğamze-i dilbere ne sihr-efşândur
 Gör çeşm-i siyeh dili nice fettândur
 Cānsız büte secde eyleme ey kâfir
 Gel bu büte secde kıl ki maḥzâ cāndur

28

(A 124a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Başımda hevâ-yı ol büt-i meh-rûdur
 Göñlüm ğam-ı 'aşk-ı yâr ile memlûdur
 Bi'l-cümle vücûdum oldı pür 'aşkından
 Bir Nâṭıķı kaldı yoksa hep kendûdür

29

(A 124b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Çeşm-i siyehüñ geh sihr ile mähirdür
 Şemşir-i müjeñ geh kesmege hâzırdur
 Her biri cefâ-yı 'âşıka kaçd eyler
 'Āşık dañi neylesün iki kâfirdür

30

(A 124b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Her dil ki esîr-i hatt-ı hâlün olmaz
 Şâyeste-i Ka'be-i vişâlün olmaz
 Gezdim kamu taht ü fevki hırşid-şifat
 Bildim ki şehâ senün mişâlün olmaz

31

(A 124b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey mübtehil halâvet-i 'aşk-ı mecâz
 Tâ ki bu hevâda olasın sen ser-bâz
 Kıl 'aşk-ı haķîkate teveccüh tâ kim
 Maḥmūd ola hizmetünde mânend-i Ayâz

32

(A 124b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Ma'nâda şafâ-yı şüret ü kayd-ı havâs
 Mir'ât-i vücūd-ı kâmile olmadı pās
 Tek zînet-i ma'rifet ile âreste ol
 Hâh atlas ola melâbisün hâh pelās

33

(A 124b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'îü Fe'ül)

Ey dil çü sen eyledüñ gam-ı 'aşka heves
 Var rişte-i cânı her ta'alluğdan kes
 Üştür gibi ol reh-i dıraza şabr it
 Bî-fayide nâle eyleme olma ceres

34

(A 124b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Bildin mi niçün habâb-ı mey eyler hûş
 Ya'ni ki benim gibi yeter eyle hürüş
 Bu perdeyi açmadı ne tanbûr ü ne çeng
 Gel sâzuñı bir iki zamân eyle hamûş

35

(A 125a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Gir deşt-i belâya gör nice baş belâş
 Gözden ağıdırsa ebr-i nisân n'ola yâş
 Her lâle ki şahın göre vü şahrâda biter
 Bir dâğ-ı nihân ehl-i 'aşk eyler fâş

36

(A 125a.)

(1,4:Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(2,3:Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Dil şevk-i ruhuñla ey lebi cevher-i hâş
 Zerre gibi mihre karşı olmuş rakqâş
 Şaf olmadı kim ki pûte-i 'aşkuñda
 Zer gibi tabi'atından olmadı halâş

37

(A 125a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Tâ oldı sevâda hâmil evrâķ-ı beyâż
 Mânend-i haţuñ bitürmedi sebze riyâż
 Öykündigüyçün benefşe sünbül haţuña
 Her bir varaķ oldı başına bir mikrâż

38

(A 125a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Sen cevher-i pâķ ü hūblar cümle 'araż
 Belki yine sensin ol 'arażdan da ğaraż
 Her dil ki şifâsını lebūñden almaz
 Öldürse gerek anı serencâmı maraż

39

(A 125a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Ey mübtehil-i şekâlet-i harf ü nuķâţ
 Pür itme kitâb-ı cehlūñi sehv ü ğalâţ
 Ger 'âşık-ı Ka'be-i vişâl olduñ ise
 Cehd it çekesin enaniyet harķana haţ

40

(A 125a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Cânâ bu 'izâr ü 'arız ü hâl ile haţ
 Haţm oldı kitâb-ı hüsn-i rüyuñda faķaţ
 Her ders kim olmadı hurūf-ı 'aşķuñ
 Vallahi ğalaţ okundı billahi ğalaţ

41

(A 125b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Vüs'at saña gösterürse bu köhne ribât
 Āhîr yerüñi ider senüñ semm-i hıyât
 Cevlân-geh olur saña riyâz-ı melekût
 Cân pâyine nakş-ı ten ger olmazsa ribât

42

(A 125b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Mihrüñ hevesiyle tende cânım maḥzûz
 'Aşkuñ sebakı dilimde her dem melfûz
 Zâhid okumaz ḥaṭṭ-ı kitâbuñ zîrâ
 Şeytândan olur hemîşe kırân maḥfûz

43

(A 125b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Şehlâ gözüñe ḥudâ-yı 'âlem ḥâfız
 Dîdâruña olsun ism-i a'zâm ḥâfız
 Zîkr-i lebüñe hemîşe cânım meşgûl
 Ders-i ğamuña dilim dem-â-dem ḥâfız

44

(A 125b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Eczâ-yı teni yak âteş-i 'aşka çü şem'
 Tâ kim olasın fûrû' ile revnaḥ cem'
 Her zerre ḥitâb-ı dir
 Ey münkir olan bu söze gel bir tuta sem'

45

(A 125b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Bir söz dime kim kamu perişân ola cem'
 Dilden yakılır hemîşe âteşlere şem'
 Çün mahrem-i bezm-i ehl-i 'irfân oldun
 Zinhâr seni kim eyle başdan başa sem'

46

(A 125b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'iün Fâ')

Ey huşk-i tere kitâb-ı hüsnüñ câmi'
 Her zerrede nûr-ı mihr-i rûyuñ lâmi'
 Her dil ki gamuñla geçdi 'âlemden
 Bî-fâyide naqd-ı 'ömrin itdi zâyî'

47

(A 126a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Bu gülşen-i dehri şanma sen cây ferâğ
 Her sine-i lâlede gamından bir dâğ
 Rûyuñda güler şanursın ey dil ammâ
 Bî-hûde gurur ki gelür handeye bâğ

48

(A 126a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Naḥv ile yeter çok itme evkâtuñı şarf
 Şıgmaz varak-ı ma'âniye nokta vü ḥarf
 Yok sâhil ü merkezi bu bahruñ aşlâ
 Âhir nice bir şıgarsın ey miskin zarf

49

(A 126a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey da'vî iden kim oldum ehl-i A'râf
 Yok sende nişân çok urma bî-fayda lâf
 Her kimse ki nûş ider mi 'irfânı
 Her meşrebi şâf olur vü hem bâtnı şâf

50

(A 126a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Her dil ki müjeñ hadengine oldı hedef
 Evkât-ı hayâtın itmedi hiç telef
 Kaṭ'-ı nazar itmege gözüm gayruñdan
 Çekdi müje tığ-ı âbdârın şaf şaf

51

(A 126a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Nokṭa dehenüñ kim ol durur aṣl-ı hurûf
 Girdâb-ı taḥayyüründedür ehl-i vuḳûf
 Tîr-i müjeñe berâber olmağa hedef
 'Uṣṣâḳuñı gör ki nice bağlandı şufûf

52

(A 126a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey kûlzüm-i 'aşḳuña iki kevn ğarîḳ
 Ḥayrân saña şad-hezâr Şiblî vü Şaḳîḳ
 Her fırḳa teveccühünde sensin maḳṣad
 Her vechle medḥ ider seni gül-i ferîḳ

53

(A 126b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

(3: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Ey sî vü dü harf şâhid-i işbâtuñ
 Her zerrede gün gibi 'ayân âyatuñ
 Bir nokta durur kitâb-ı mecmûa-i kevn
 Anda ki 'ayân ola kitâb-ı zâtuñ

54

(A 126b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Sırr-ı dehenünden ey lebi cevher pāk
 Hayretde durur hezār 'aql ü idrāk
 Her şeb görinen nüh kehkeşândur cānā
 Çāk itmede sînesin gamuñla eflāk

55

(A 126b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Sergeşte-i cedvel haţuñ devr-i felek
 Âvâre hüsn-i tal'atuñ hür u melek
 Dil zaḥmına girmişem kamu meh-rûyı
 Haqqā ki lebüñde bulmuşam haq-nemek

56

(A 126b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'iün Fâ')

Ger âyine-i vücûduñı şâf itdüñ
 Cān cevherine özüñi şarrāf itdüñ
 Vird eylemedüñ kemāl-i kesbin hāşıl
 Bî-fâydadur hezār.....lâf itdüñ

57

(A 126b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Ey la'l-i lebün tekellümi 'ayn-ı zülâl
 Peyveste қаsuñ gamıyla ham қadd-i hilâl
 Bunca ki güneş gezer cihânı meh ü sâl
 Hüsnün güneşine bulmadı hiç mişâl

58

(A 126b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey zātuña mebdе ü nihâyet ma'düm
 İdrāküñe iḥfâ-yı zamâ'ir ma'lüm
 Her zerre kitâb-ı hikmetüñdür zâhir
 Erbâb-ı kemâle bu hikâyet ma'lüm

59

(A 127a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

(3: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

'Aşkıyla olursa sînemiz çāk ne gam
 Yok 'āşık-ı bî-қarāra ne pāk ne gam
 Vir 'aşқа gönül dime ḥaқıķı vü mecāz
 Çün 'āşıkuñ oldu dāmeni pāk ne gam

60

(A 127a.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

(3: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül)

Ma'sûķ sen ü 'aşķ sen ü 'āşık sen
 'Azrā sen ü kūh-ken sen ü Vāmık sen
 Geh dīde-i 'āşık içre seyrān idici
 Geh gamze ile gönülleri sārık sen

61

(A 127a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Sen âyine-i cemâl-i Zâtullahsın
 İklîm-i ma'ârifeye mu'azzam şehsin
 Cân dîdesinüñ hicâbı sensin sen sen
 Evc-i melekût içinde haqqâ mehsin

62

(A 127a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Ey kûlzüm-i 'aşka olmuşam ğark-ı dîn
 Ben yârem ü yâr ben nedür fârk-ı dîn
 Mağrîb tarafından itdi işrâk güneş
 Ey 'âleme va'z-ı cânib şark dîn

63

(A 127a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Gel 'aşka dilâ çek el cihân kârından
 Bakma gül-i dehre kıl hâzer hârından
 'Arz it dil-i yâre eşküñ ammâ tekrâr
 Te'sîr ide senge kaatre tekrârından

64

(A 127a.)

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'îü Fe'ül)

Ko hân-kahtı dilâ çek el medreseden
 Pâk eyle hesâbuñı ğam-ı hendeseden
 Çün vesvesedür cihân ü esbâb-ı cihân
 Terk eyle cihânı fâriğ ol vesveseden

65

(A 127b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'îü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Zühd âyine ey gönül daği olma girev
 Kaldı kadehe bugün işâret meh-i nev
 Vir nakd-ı hayâtı bir leb-i şirine
 'Uşşâk arasında kim olasın Hüsrev

66

(A 127b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

(3: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'îü Fe'ül)

Ey dil heme-dem özüni hoş hâl eyle
 Erbâb-ı kemâle tab'ı meyyâl eyle
 Ger kesb-i kemâl ise murâduñ hevesüñ
 Zinhâr ki terk-i bezm-i cühhâl eyle

67

(A 127b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îün Fâ')

Bîni degil ol ki görünür 'uşşâka
 Mi'mâr-ı ezel virende zîb âfâka
 Ta'mîr-i bînâ-yı hüsnuñe itmişdür
 Bir sîm sûtün iki mu'anber tâka

68

(A 127b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îün Fâ')

Ey dil nice sū-be-sū urursun katre
 Gel baħr-ı muħiṭ vâşıl ol ey katre
 Gencîne-i 'ilm-i ledün kıl şadı
 Âħir nice bir nigāh idersin katre

69

(A 127b.)

(1,2,4: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'îü Fe'ül)

(3: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ')

Her kimse ki 'aşka ibtidâ didi belî
 Kesmek gerek ol iki cihândan emeli
 Mezra'a-i 'ömr var iken destüñde
 Bî-hâşıl olur cihânda ekme dağalı

70

(A 127b.)

(Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îün Fâ')

Dünyâ-yı denîde çokdur âfât gibi
 Evkâtuñı gör ki yok bu evkât gibi
 Dünyâ ile her kim oynadı şaıtrancı
 Bu 'arşada 'âkıbet olur mât gibi

هذا كتابك ام اذا صيقل الفكر
 وتلك الفاظك ام تغر مسبتم
 لله من منحة وافت بلا طلب
 احيى فوادي اذ حيت بما احتملت
 كان طيبا نقاس المسيح بهبا
 محذرات لقاهم للعيون ضبا
 ما ماجدين حووا مجدا علا وغلا
 لكم صفاء صفات اذكفت وكفت
 حوشيتهموا ان رزوا في الدهر من خطر
 فالبحر ما زال يحكى وصف راحتمكم
 من اجلكم هذه الاكوان قد خلقت
 يا آل طه بكم ترجوا النجات عدا
 اورثتمونا لسانا صار يدا حكم
 لولاكموا لم يفيه بالنظم ممدح
 فظوكم فصرن عنه عبارات سا

امر نزهت الطرف في الاصال والبكر
 امر نظم عقد بدا من قايق الدرر
 واعظم الجود بذل غير منتظر
 وواصلت من سلام من اهر عطر
 يجري الحيات ويبري اكمه البصر
 من كل بكر تعير النور للقمر
 ينقدم لنصار العلم بالنظر
 هذا هو الفخر في سير وفي سير
 اذ قرستم في العلا بالمنزل لخطر
 ان جاد بالذرا وان جاد بالمطر
 ما بعد ذلك من فخر لمفخر
 يا خير جبر من يا وي من البشر
 فالفضل لم يعدكم في الورد والصد
 ولا اني الفكر بالباهي من العنر
 وبازل الجهد لا يدعي بمقتصر

بالشرب بشربنا انكم وحاسد كـ
 من خانكم خاب فيما قد جئنا وحبنا
 انتم مناي وانتم منمتنا اربى
 انتم محل واهل المديح فنبلى
 لولا صفاتكم ما وشتت قصد
 طابت خلايقكم دون الخلائق لي
 فمدحكم فوق ما ياتي اللسان به
 قد زاد في الشعر سعرا فصد حضركم
 ما راج نظمي الا في مدحكم
 فتا طمى صمته بالحجز معترف
 او دعت كل معنى في بدايعكم
 واني بجهوده تلقا حضركم
 فلو راي السامري منه البيان ضحي
 اتي بمدح لكم منكم بدايته
 والعبد يهدي على مقدار رتبته

من عزكم في عتاء غير منحصر
 لحشره حسرة يا بئس قد خسر
 في الجمع للنفع او في الدمع للضرر
 فيكم مدح حلا للبدو والحضر
 من القريض ولادات لمبكر
 فالحيز يغني بباري الراي عن خير
 والعذر للعبد اذ وافا على قد
 والفرق يعلمه في الناس ذو النظر
 لا ينهض السوق الا كل معتير
 ونطقه بعد صمت نطق معتذر
 والنظم بحجز جعلا كل منتشر
 اذ شاهد الفضل فضلا غير مختصر
 لم يسهر العين في سحر الى السحر
 كنا قل الترفيد به الي هجر
 وقد مر ان نظمه قد مر محقق

انقلد اسهدكم في القلب كالبحر اطوي البعيد بعزم غير منتشر وقد كفي ذاك فخا سائر العمر كالغصن يورق في العالي من السبح	فانتم شغلي في الحالين فلا ما زلت ايسط باعي في الوصول له فقالوا بقبول ما اقدمته لا زلتموا في سعاد من صعودكم
ما ابرز الرمز و صاف اللسان لنا وخيل العقل في الصافي من الفكر	
وحن فوادي بخوهم ومسامعي وليس يمنع قلبي عن هواهم موافقي فالي سواهم موشى في مضاجعي فتخليتي عن حبيهم غير واقعي اذا الاح لي في الجوع بعض اللوامع لاقي قطعت من سواهم مطامع فلا يأس من ذنب غداهم شوائع وحيدرت المذكو عند الوقائع كثر النقي والمعجزات البديع	تذكرت احيا بي قفاصت مداي فليس شغلي عن ذكرهم عشاغل فان كنت في رقد وان كنت ساهرا وان قطعت مني المفاصل كلها يخيل لي من نغهم وابساحهم فالي سواهم والذي فلق النوى ذنوبي اذا كانت كأحد واعظا فاولهم المصطفى سيد الوري بحر العلوم وحلال المشاكل في الوري

وفاطمة الزهراء والحسن الزكي	فالحسين اماما كان الحق طابع
توالي بهم ان كتب ترجو تقربا	فهم للهدى مثل النجوم الطوالع
من كان فيهم بغض آل محمد	انا خالع منهم وهم من خوالع
بمدحي لهم قد راقت الفاظنا طمحي	وزاد اشتهاري في فافت بدائع
فان ربت ان تدري بمقامي ورتبي	تفكر في تغلي وحسن صنائع
فحيي لهم للحشر من يوم فطر في	وارض ولا هم لم تزال مراتع

عليهم سلام الله ما هبت الصبا
وما حن شتاق واجري المدامع

اجفاني الحية اجري دمع اجفاني	اضناني الدهر خايت فيه اطناني
احنا في الصد والمغبى ويا اسفى	وقاطعوني مني قلبي واخاني
خلا في البعد عنهم كالحبال عسي	يعود دهرى ويجمع بين خلايت
اكواني الدهر كئيبا في محبتهم	وهكذا كوت في الكون اكواني
الواني الشوق والهجران المسبى	وغير الضعف احوالي والواني
اقتاني البعد صبري كل ما علم	فاين من قد هم في الروض افتاني
احياني في حبتهم طول الحيات مصنت	وزادني ذكرهم في اللحد احيايت

بأنه دع عند عذلي ايتها الثاني وذكرهم موسى في طي اكفاني سواهم كلما في الدهر انساني	ثاني هواهم وقلبي مغرم بهم اكفاني ما دمت حيا جهم شرفا انسان عيني فلم ينظر احدهم
بان ودي ودي ودي هم ابدا ولم ينزل ناطقي في مدحهم ثاني	
هو المتصور في عيني قبالي سواه كلما اشد محالي فؤادي لبيتي فكر خيالي فرا دني كمال في كالي محوت الغيرات انا وقتي صفالي وضعت لمن يفهم مقال فلا تغذله ما بعلم بحالي لقد اشد منهم حالي ومبالي انا خري قديم لا بترالي كذا النبلي ومعروف العوالي	بدالي نور محبوبي بدالي فما ينظر الي عيني سواه انيسي موسى جتي جلوسي سقتني خيرة احيا وجودي رفيتي صار محبوبي ندي سطحت في الهوى من عظم سكر فمن لا صحابه ذوقي ووجد سل اصحاب الوقي تجز اعني فلا تحسب من الامراء خري شربها با يزيد الشيخ الاعظم

شرهيا بوالوفا والسيد احمد ثم بالدين ايضا قد شرهيا وذ النون الفتي والشيخ الاكبر شرهيا شيخ داود وبشير فذا خزننا حقا وصدقا ولو اني ابعج ببعض سرّي انا المصنّي محبة الدين فافهم وشغلي في الهوى شطح وكبر	وحلاج الفتي مجبر السوالي ومحي الدين سلطان الموالي محمد المكنّا بالغزالي جنيّد والسري نعم الرّجالي فلا تنكر فاني لا ابالي حارّة من معانيه الاهالي استمانا طفي والحال حالي فنعلم الشغل شغلي واشغالي
فلا تنظر صفائي في المحقر ففي ذاتي محبّا للآل	
بالهالي السهو الذات بالامل انواره اشرقت بل انت في عبي فانت من عالم القدسي جومرة فافتى الاثر في المؤثر واقترب ابدا جمال اليل ابا مجنون مخلي	ان لم تذوق ليس تدري لذة العسل ما حاجة تسلك الاطوار والسبيل فحيقان لم تضع من عنقه الغلل هذا هو القصد من علم ومن عمل وانت كم ذات دور السهل والجبل

رمت في وادي الوسواس والجفل فأحو الوجود ستمى كاسر الهبل وانت يا تائها ولها في القفل فأشرب شراب المعارف وأغسل^{العمل} وانت في مهلكات الجوع والمحل واليس ثياب المعارف افخر الحلل يصيبه خيبة من يزرع الدغل وظنهم انهم ما ضاب بهم بلل	في منزل الامن انك ساكننا ولقد يا طالبا انت بين الذات برزخنة الحب في قاف كل الكون مشتمر شفاء سقم الفتى من مشرب العرفا نعمايه في جميع الكون سنا بعة لا تفتحن بالجلل ان كنت في طلب وازرع جبلا لتحصد مثله وعسى الناس في قلزم التوحيد قد عرفوا
	يا ناطق انت بالمحبوب متصلا والانصال به قد كان في الازل
قنا القلب منه ما تمنا شرب الدن حي صرف دنا من شرب شراب الحب غنا فلا عتب لفتس حين جبا فكم ذاني الهوى قلبى غنا	نداء الحب زال للحيث عتا سقا في من شراب ليس يغنا قد عني في الهوى شطح وغني نجلى حسنه من حسن ليلي كوس الوصل دارك ليك عني

فتون الذوق والعرفان أبدت	قدونك فتنا ان كنت فتنا
بدا باناطني بدر التهيبي هني انها العاسق هني	
ياسا في الراح لا محلا ولا حج ان فاض لي في الهوي دمع فلا عجب في العين منه حيا لا في الحشا وطا با من به من نصاريف الهوا فلق الوصل والهجر نور ظلمة وهذا لبا لي الهجر ان طالت فلا عتب قلبي صبا من مباحبة عليه صبا ان لا مني في الهوي من لم يباهد دعني على بابيه ما دمت معتكفا	فر فاسقني قبل فوت العز والهج في البحر اذا السند ربح تكثر الحج تملك الحب في الابصار والمهج لا تضجر اليومان لا قيت من عوج كلا بصلحيه لا زال مندرج لا بد باي صباح الوصل بالفرج دعوي ملاي فحق انه يهيج فقل ليس على الاعمي من حرج من حج في بابيه لا يدان بليج
بانا طفي في الهوي كن ثابتا فصي تنا المنزلة من عالي الدرج	
يا غما ما ارتفع عن شمسك	اتخذ بالذات وامحو نفسك

لا تكن مشغول فيما قد مضى مثل وبيس والاشارات الحبيب شاهد المحبوب عيناً بالبقية انت قد بي ولكن يا حبي ان تريد الحب لا تطلب سواء واترك الدنيا وما فيها سريع ان عرست الآن اعضاء الوفا	انت ابن الوقت فانشى امسك اقتلع ما سواه ضرر سلك ما ينشاهد حسنه في لمسك هذه الاطباع صارن حبسك انني بالاشفاق ناصح فامسك ببسته الامال فيها بستك يحبب اشجار المذاقني عرسك
في الهوى لما ابتدأت بالالف قال بس يا ناطق ذاد رسك	
حاناتنا من وجود الغير قد خليت قلوبنا رفعت استار دويبتها فاسمع لا يابى من كل ناطقة فانني صفائك فيه واقرب ابداً ناداهم لحيبها موافيه من عجل هتكو اني الهوى من عظم سكرهم	ومن حبال الذي هواه قد ملبت لذاك مراها في الكون قد جلبت اصحاب الذوق والعرفان قد تلبت نالوا التقارب من اجسامهم بلبت ونار اسوا فهم في قلبهم غلبت وخرق السوق في افواههم طلبت

	ما ناطق من يصيب من حاله تم بنا لرتبة فوق الرتبة قد علمت	
ما برق في دجى الليالي بارق ما برق في دجى الليالي بارق		يا من هو في الظلام مبدى شارق ذكره لشغرك المصنى يعلقت
والعين من البكا، شبيهه العين لو لا رشحات ادمعى من عيني		اللون من الفراق لون العيى كان احرقنى فراقكم بالحسرات
	بلغ صبا سلا ما مسكته الرماح	
وي راز عشقه حامل اكمام سقم قابل اولغ حبيبته واصل بندن هم اوله غا		اي بك خوش ثمايل عشاقه لطفى شامل كور بوس رشك حامل بالله لاف شامل
	لا تقطع الرسا بل لا كنتم التوايح	
اولدم مثال بريان هجر آتشك سوزان بن مبتلاي هجران بندن ايراغ جانان		فرقتدن اولسه هر آن چشم عجبى كى يان توله ايدر سم افغان چاك ايلوب كرى يان

XIII. SİSTEMATİK METİN İNDEKSİ

(Şahıs-Mekân-Eser)

A

A'raf: G.26-5, G.178-2, G.254-5,
R.49.
Âd:G.82-3
Âdem: K.7-15
Ahmed:G.141-3. G.255-4, Mh.4-7,
Tb.1-45.
Ali: K.1-24, K.3-18, G.397-2, Mh.3-3,
Mh.3-7.
Arafat:G.135-6.
Aristo: G.196-6.
Attar:G.392-5.
Ayaz:G.115-6,G.186-2,G.188-4,
1-4,R.31.
Azrâ: G.4-3,G.20-3,G.313-3,G.364-1

B

Babil.G.117-2,G.101-1.
Bağdad: G.62-5.
Bağ-ı İrem:G.383-2.
Bayezid:M.1-6.
Behram:G.393-7.
Belkıs:G.187-6.
Bişr:M.1-6.
Bulgar:G.255-5.

C

Cabilka:G.209-7.
Cabilsa:G.209-7.

Calut:G.225-3.

Cem: G.13-3,G.37-4,G.50-1,K.2-65,
K.6-21,G.112-5,G.132-1,G.147-
3,G.194-2,G.205-1,G.295-2,G.295-
5,G.295-7,G.297-2,G.307-5,G.345-
3,G.356-6,G.359-4,G.365-1,G.378-
4,G.82-3,Tc.2-60.

Cemşid:K.2-52,G.115-4,G.295-
5,G.345-3,G.356-6,G.371-2,Tc.2-60.

Cennet'ül-Me'vâ:G.278-11, G.312-5.

Cennet-i Adn:G.142-1.

Ceyhun:G.388-3,G.65-2.

Circis:G.202-4.

Ç

Çin:G.125-4,G.126-4,G.134-2,G.287-
4,G.307-3,G.343-6,G.382-4
G.71-3.

D

Dârâ : G.4-2,G.37-4,K.2-49,G.176-
7,G.182-7,G.322-5.

Davûd:G.167-10.

Deşt:G.255-5.

Duhan:G.120-5.

E

Eflatun:G.223-2,Tc.3-58.

Eyyûb:G.187-5,G.318-5.

F

Ferhad:G.173-7,G.155-4,G.157-4,G.160-1,G.169-6,G.173-3
G.173-4,G.173-5,G.173-6,G.291-4
G.336-3,Mh.1-4.
Feridun : K.2-48,G.328-4.
Firavun :Kt.12-6,G.310-3.
Firdevs: G.30-5,G.375-4.
Fuzûlî:Th.1-5.

G

Giv:G.177-5.
Gülistan-ı İrem:G.155-2.

H

Halil:Tc.2-43.
Hallac: G.66-4,G.7-8,G.316-8,M.1-6
Tc.3-18.
Hâmân:Kt.12-6.
Harun: K.7-17.
Hasan Asker:G.398-8.
Hasan (Hz.) K.3-18.
Hassan: K.2-64,G.155-7,G.229-5
G.300-5,G.314-5,G.386-7,G.390-3
G.80-5,Mr.1-7.
Hatemi Tay:Tc.2-23.
Hıta:G.125-4.
Hızır: G. 33-4,K.2-33,G.105-6,G.115-6,
G.121-4,G.130-1,G.209-6
G.277-1,G.320-2,G.348-5,G.72-3,
G.77-4,G.78-5,Kt.32-3,Mh.4-4.
Hicaz:G.337-2.

Horasan:G.177-4.

Huten:G.70-4,G.134-2,G.248-4,
G.350-1.

Hüseyin Paşa:G.89-4.

Hüseyin (Hz.): K.3-18

Hüsrev:G.155-7,G.169-6,G.336-3,
G.377-1,G.393-7,G.71-7,R.65.

I

Irak: G.62-5,G.255-5,G.337-2.
İsfahan:G.177-4,G.337-2.

İ

İlyas:Mh.4-4.
İmran:G.105-5,G.278-4, G.396-10.
İsâ: G.23-3,K.1-4,K.4-1,G.102-7,
G.159-2,G.167-12,G.170-4,G.176-5,
G.179-2,G.209-6,G.262-3,G.299-3,
G.335-2,G.343-5,G.345-2,G.378-6,
G.395-7,G.98-3,G.99-2,Tb.1-9,Tc.2-13.
İskender:K.3-33,G.50-1,K.2-49,
G.182-7,G.297-2,G.322-5,G.4-2
G.82-3.
İsmail:Tc.2-43.
İsrâ: G.1-3,G.28-8,G.255-4,G.283-2
G.4-6.

K

Ka'be: G.36-7,G.8-6,K.1-42,K.1-51,
G.135-6,G.141-3,G.143-7,G.145-6,
G.146-6,G.188-7,G.204-6,G.238-

4,G.254-1,G.258-4,G.281-1,G.281-2,G.328-1,G.337-3,G.348-4,G.362-8,M.1-3,:Mh.4-5,Mr.1-3,R.30,R.39,Tc.1-71
G.378-7.
Kalû Belâ:G.182-2.
Karun:G.388-6.
Kasr-ı Mina:G.268-6.
Kavus: G.63-2.
Kays: G.65-3,G.107-6,G.277-6,G.354-4.
Kehf:Tc.2-39.
Ken'an: G.70-3.
Kenan:G.210-5.
Kerbela:G.397-4.
Keykavus:G.205-1.
Kıtmir:Tc.2-39.
Kur'an: G.67-4,K.7-32.

L

Leylâ: G.4-3,G.43-3,G.65-3,G.100-5,G.116-5,G.125-3,G.149-5,G.157-6,G.175-6,G.232-3,G.277-6,G.278-9,G.312-1,G.313-3,G.354-4,G.364-1,G.388-2,G.82-5,Tc.3-53.
Lût:G.225-3.

M

Mahmud:G.115-6,G.186-2,G.186-2,G.188-4,M.1-4,R.31.
Makâlî: G.59-5.
Mânî:G.386-3.

Mansur:G.309-4,G.365-4,G.387-5
Mantiku't-Tayr:Tc.3-23, G.392-5.
Mecnûn: G.4-3,G.65-3,G.100-5,G.111-4,G.116-5,G.125-3,:G.149-5,G.157-6,G.172-6,G.185-5,G.230-3,G.312-1,G.354-4,G.364-1,G.367-2,G.388-2,G.50-2,G.82-5,Tc.3-53.
Mehmed Paşa: K.4-16.
Merve:G.204-6.
Meryem G.28-7G.95-2,Tc.1-9.
Mescid'ül-Aksâ: G.28-8,G.71-5.
Mesih: K.2-33,G.95-2.
Mısır: G.25-3,G.62-5,G.70-3,G.111-2,G.140-3,G.255-5,G.337-2,G.340-6,G.381-2,G.381-2,G.386-1,G.386-6
Mi'rac: G.1-3,G.28-8,G. 71-5,G:66-7,Tc.3-17.
Muhammed Bakır:G.397-6.
Muhammed Mehdi:G.397-9.
Mûsâ: G.28-6,G.9-3,K.1-36,K.1-40,K.7-17,G.102-5,G.105-5,G.130-5,G.149-2,G.149-2,G.176-4,G.209-5,G.277-1,G.278-4,G.310-3,G.334-6,G.345-2,G.363-3,G.396-10,Tb.1-19,Tc.3-4.
Mustafa (Hz.Muhammed) (SAV)
G.397-1,K.7-17,K.7-32,
Muhammed:Tb.1-41.
Musul: K.5-4.

N
Nemrud:Kt..12-6.

Nil: K.4-8.

Nuh:G.310-4,G.78-1.

Nur:G.120-5.

Nûşirevân: K.2-54,G.390-6.

R

Ravza-i Rıdvan: G.321-4,G.101-8.

Rum: G.62-5,G.177-4.

Rüstem: K.2-48,K.5-12,G.167-6.

S

Sadık İ.Kazım Rıza:G.397-6.

Safa:G.204-6.

Selman:G.128-1,G.306-7.

Sidre:G.328-3.

Sinan Paşa: K.5-8.

Sührab:G.167-6.

Süleyman: K.7-13,G.128-1,G.187-6,G.264-3,G.314-3,G.322-4,G.332-11,G.85-5,Tc.2-53.

Ş

Şam:G.337-2.

Şeddad:G.82-3,Kt.12-6.

Şems:G.120-5.

Şirin: G.20-3,G.160-1,G.169-6,G.173-2,G.173-6,G.313-3,G.336-3,G.393-7.

Şuayb:G.33-4, G.33-5.

T

Takî:G.397-7.

Tatar:G.134-2,G.287-4,G.377-4.

Türk: G.71-3,G. 21-2,G.101-4,G.137-1,G.151-7.

V

Vâdi-i Eymen: G. 28-6,G.7-7,G.134-3,G.165-2.

Vâmık: G.20-3,G.364-1,G.4-3,R.60.

Ve'd-duhâ:G.120-5.

Y

Yakub: K.2-23,G.187-1,G.381-7.

Yemen:G.242-3,G.282-5,G.350-4.

Yûsuf: G.25-3,G.381-2,G.381-3,G.70-3,K.2-23,G.111-2,G.140-3,G.179-5,G.196-7,G.210-5,G.237-6,G.340-6,G.381-1,G.381-2,G.381-4,G.381-4,G.381-5,G.381-6,G.381-7,G.386-1,G.386-6.

Z

Zeynel Âbidin:G.397-5